INSTYTUT NAUK POLITYCZNYCH
WYDZIAŁ NAUK POLITYCZNYCH I STUDIÓW MIĘDZYNARODOWYCH
UNIWERSYTET WARSZAWSKI

Grzegorz Rydlewski

MEGASYSTEM BEZPIECZEŃSTWA NARODOWEGO W POLSCE

Ujęcie procesowe i funkcjonalno-decyzyjne

Analiza
Modele i schematy
Ramy programowe i prawne
Przeglądowe zestawienie bibliograficzne

wydawnictwo adam marszałek

Securitas et Societas

Redaktor naukowy Serii: Stanisław Sulowski

Rada Naukowa Serii: Fanny Castro-Rial Garrone (Hiszpania), Kuba Jałoszyński (Szczytno), Jerzy Konieczny (Poznań), Stanisław Koziej (Warszawa), Joanna Marszałek-Kawa (Toruń), Mirosław Minkina (Siedlce), Przemysław Osiewicz (Poznań), Jarosław Piątek (Szczecin), Grzegorz Rydlewski (Warszawa), Grzegorz Sobolewski (Warszawa), Stanisław Sulowski (Warszawa), Mariusz Wiatr (Wrocław), Katarzyna Żukrowska (Warszawa)

Sekretarz Serii: Daniel Kawa

Recenzenci: prof. zw. dr hab. Bolesław Balcerowicz
prof. zw. dr hab. Jerzy Kisielnicki
prof. zw. dr hab. Andrzej Misiuk

Redakcja: Ewa Rydlewska
Redaktor prowadzący: Kuba Łączkowski • Redaktor techniczny: Ryszard Kurasz
Korekta: Zespół • Projekt okładki: Krzysztof Galus
Fotografie na okładce: freepik.com, TrueMitra, FreeVectors.com

© Copyright by Grzegorz Rydlewski
© Copyright by Wydawnictwo Adam Marszałek

Wszystkie prawa zastrzeżone. Książka, którą nabyłeś, jest dziełem twórcy i wydawcy. Żadna jej część nie może być reprodukowana jakimkolwiek sposobem – mechanicznie, elektronicznie, drogą fotokopii itp. – bez pisemnego zezwolenia wydawcy. Jeśli cytujesz fragmenty tej książki, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło

Toruń 2017

ISBN 978-83-8019-775-6

Publikacja dofinansowana przez Wydział Nauk Politycznych
i Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego

Wydawnictwo prowadzi sprzedaż wysyłkową:
tel./fax 56 648 50 70; e-mail: marketing@marszalek.com.pl

Wydawnictwo Adam Marszałek, ul. Lubicka 44, 87–100 Toruń
tel. 56 664 22 35, 56 660 81 60, e-mail: info@marszalek.com.pl, www.marszalek.com.pl
Drukarnia nr 2, ul. Warszawska 54, 87–148 Łysomice, tel. 56 678 34 78

Spis treści

Spis schematów i tabel 7

Indeks podstawowych zagadnień (układ alfabetyczno-problemowy) 9

WSTĘP 15

ROZDZIAŁ I

1. Bezpieczeństwo w ujęciu funkcjonalno-decyzyjnym 21
   1.1. Bezpieczeństwo jako pojęcie niejednoznaczne, stosowane w różnych kontekstach 21
   1.2. Bezpieczeństwo w ujęciu celowościowym 35
   1.3. Bezpieczeństwo w ujęciu decyzyjnym 44
   1.4. Bezpieczeństwo jako megasystem decyzyjny 53
   1.5. Pożytki płynące z funkcjonalno-decyzyjnego ujęcia megasystemu bezpieczeństwa 57

ROZDZIAŁ II

2. Mapa funkcjonalno-decyzyjna i zasobowa megasystemu bezpieczeństwa w Polsce 59
   2.1. Mapa funkcjonalno-decyzyjna i zasobowa jako narzędzie analizy megasystemu bezpieczeństwa 59
   2.2. Relacje funkcjonalne między misją, celami, funkcjami i zadaniami jako podstawa megasystemu bezpieczeństwa 62
   2.3. Zadania megasystemu bezpieczeństwa w Polsce w ujęciu funkcjonalno-decyzyjnym 78
   2.4. Zasoby jako konstrukcja nośna megasystemu bezpieczeństwa 95
   2.5. Standardy jako ramy funkcjonowania megasystemu bezpieczeństwa 100

ROZDZIAŁ III

3. Mapa uwarunkowań, problemów i napięć w megasystemie bezpieczeństwa w Polsce 105
3.1. Środowisko złożonych i dynamicznych wyzwań 105
3.2. Wyzwania ze strony otoczenia systemowego 109
3.3. Stan środowiska społecznego jako szczególne uwarunkowanie działań w sferze bezpieczeństwa 124
3.4. Wyzwania wynikające ze zmian rodzaju i charakteru dominujących zagrożeń 134
3.5. Wyzwania wewnątrzsystemowe 142
3.6. Wyzwania w dziedzinie informacji i wiedzy 143
3.7. Wyzwania rozwojowe i modernizacyjne systemu bezpieczeństwa 149
3.8. Punkty krytyczne, obszary napięć i ryzyka w sprawach bezpieczeństwa 149

ROZDZIAŁ IV

4. Działania optymalizacyjne w megasystemie bezpieczeństwa w Polsce 152
4.1. Optymalizacja rozwiązań megasystemu bezpieczeństwa jako zadanie strategiczne 152
4.2. Mechanizmy i narzędzia optymalizacji procesów decyzyjnych w złożonych instytucjonalnych systemach funkcjonalno-decyzyjnych 153
4.3. Podstawowa rola ewaluacji w optymalizacji systemu bezpieczeństwa 162
4.4. Wykorzystanie zasobów i wzorów zewnętrznych w sferze bezpieczeństwa w kontekście optymalizacji systemowej 165
4.5. Modernizacja megasystemu bezpieczeństwa jako zadanie wymagające wielu kompetencji 170

ZAKOŃCZENIE 177

ANEKSY

Aneks nr 1. Decyzyjny megasystem bezpieczeństwa w ujęciu przeglądowym przy wykorzystaniu schematów i tabel 181

Aneks nr 2. Ramy prawne i programowe megasystemu bezpieczeństwa narodowego w Polsce w ujęciu przeglądowym 232

Aneks nr 3. Wykaz książek na temat bezpieczeństwa wydanych w Polsce w latach 2007–2017 347

Nota o autorze i fragmenty recenzji 385

Spis schematów i tabel

1. Różne tożsamości i konteksty rozumienia pojęcia bezpieczeństwa 181
2. Proces zmian rozumienia treści pojęcia bezpieczeństwa 182
3. Model decyzyjno-funkcjonalny megasystemu bezpieczeństwa narodowego 183
4. Zróżnicowanie decyzji w megasystemie bezpieczeństwa narodowego 184
5. Ujęcie procesowe i decyzyjne megasystemu bezpieczeństwa narodowego 185
6. Kształtowanie podstaw bezpieczeństwa w sferze wartości 186
7. Kształtowanie interesów narodowych w sferze bezpieczeństwa 187
8. Kształtowanie misji i funkcji megasystemu bezpieczeństwa 189
9. Kształtowanie celów działania megasystemu bezpieczeństwa 191
10. Kształtowanie zadań w megasystemie bezpieczeństwa narodowego ... 193
11. Struktura megasystemu bezpieczeństwa narodowego 195
12. Standardy i problemy decyzyjne megasystemu bezpieczeństwa narodowego 196
13. Aspekty decyzyjne podsystemu strategiczno-ustrojowego 197
14. Aspekty decyzyjne podsystemu zintegrowanego zarządzania bezpieczeństwem 198
15. Aspekty decyzyjne podsystemu operacyjnego bezpieczeństwa 199
16. Aspekty decyzyjne podsystemu ochrony prawnej i wymiaru sprawiedliwości 201
17. Aspekty decyzyjne podsystemu administrowania siłami, środkami i zasobami bezpieczeństwa 203
18. Aspekty decyzyjne podsystemu informacji i wiedzy w dziedzinie bezpieczeństwa 205
19. Pozyskiwanie informacji i wiedzy oraz zarządzanie nimi w megasystemie bezpieczeństwa w ujęciu procesowym 207
20. Aspekty decyzyjne podsystemu wsparcia w dziedzinie bezpieczeństwa 208

21. Aspekty decyzyjne podsystemu optymalizacji w dziedzinie bezpieczeństwa 210
22. Aktualne strategie i programy w dziedzinie bezpieczeństwa w Polsce 212
23. Mapa zasobów instytucjonalnych megasystemu bezpieczeństwa narodowego 214
24. Wybrane rozwiązania funkcjonalne megasystemu bezpieczeństwa 227
25. Analiza SWOT dla megasystemu funkcjonalno-decyzyjnego bezpieczeństwa 231

Indeks podstawowych zagadnień
(*układ alfabetyczno-problemowy*[1])

– **bezpieczeństwo – ujęcia zakresowe i metodologiczne**

- jako przedmiot badań – metodologia i teoria nauk o bezpieczeństwie, paradygmaty badawcze 15–18, 25–28, 25–28, 33–34, 57–58, 68, 178, 348–349
- pojęcie – zróżnicowanie i dynamika rozumienia 21–26, 181–182
- jako układ funkcjonalno-decyzyjny 15, 44–45, 179
- jako układ systemowy 53–57, 179

– **bezpieczeństwo narodowe – układ systemowy**

- międzynarodowe 25, 244–245, 350–351
- pojęcie i ujęcia ogólne 17–18, 25–28, 33, 179, 349–350
- obronne i militarne 239–244, 352–353
- wewnętrzne i publiczne 23, 243–244, 353–354

– **bezpieczeństwo – układ dziedzinowy i wyodrębnionych zasobów**

- ekologiczne i środowiska naturalnego, radiologiczne, jądrowe 263–265, 354
- energetyczne 296, 354–354
- finansowe i ekonomiczne (w tym finansów publicznych i obrotu gospodarczego) 284–286, 355
- górnicze 301–302
- górskie 300
- graniczne 301–302, 355–356
- informacyjne, informatyczne, teleinformatyczne i cyberprzestrzeni 305––307, 356–357
- infrastruktury krytycznej 294–295, 359
- lotnictwa cywilnego 302–303, 360

---

[1] W indeksie zaznaczono odesłania do tekstu analitycznego, schematów, zestawu norm oraz przeglądowej noty bibliograficznej. W poszczególnych przypadkach wybrano kwalifikację dominującą.

- morskie 298–300, 360
- polityczne i sfery publicznej (w tym tworzenia prawa, obrotu prawnego i postępowania administracyjnego) 282–284, 286, 357–358
- społeczne, demograficzne, kulturowe, edukacyjne, stosunków pracy i ubezpieczeń społecznych, socjalne 265–269, 276–282, 357–358
- transportowe i komunikacyjne 297–298, 359–360
- wodne 300, 360
- wyodrębnionych osób i obiektów 295–296, 359
- w zakresie praw i wolności, ochrony prawnej oraz wymiaru sprawiedliwości i wykonywania kar 112–115, 307–315
- zdrowotne 269–276, 358–359
- żywności i żywienia 276, 359

– **bezpieczeństwo wyodrębnionych wyzwań i stanów prawnych**
- imprez masowych 304, 360–361
- stanów nadzwyczajnych 304–305, 377
- w sferze zagrożeń korupcyjnych 361
- w sferze zagrożeń przestępczością zorganizowaną 304, 361, 366
- w sytuacjach kryzysowych – zarządzanie kryzysowe 259–260, 375–377
- zgromadzeń publicznych 303, 360–361

– **decydowanie w sprawach bezpieczeństwa**
- decyzje (rodzaje, specyfika) 44–45, 48–49, 51–52, 184
- infrastruktura systemowa 46–47
- proces (struktura funkcjonalna) 45–46, 73–76, 178, 183
- usytuowanie w ramach decydowania publicznego 50–52

– **ewaluacja, kontrola, optymalizacja i modernizacja systemu bezpieczeństwa**
- ewaluacja systemowa 162–165, 384
- modernizacja systemowa 152–162

• obraz SWOT systemu 231
• optymalizacja procesowa 153–154, 159–161
• optymalizacja projakościowa 157–158
• optymalizacja strategiczna 155–156, 161–162, 170–176
• optymalizacja w zakresie informacji i wiedzy 154, 159

– **kadry w zakresie bezpieczeństwa**
• odpowiedzialność majątkowa funkcjonariuszy publicznych 344, 378–379
• status funkcjonariuszy formacji i służb aktywnych w sprawach bezpieczeństwa 342–343, 378–379
• status pracowników urzędów publicznych aktywnych w sprawach bezpieczeństwa 343–344, 378–379
• status żołnierzy zawodowych 342, 378–379

– **procedury w zakresie bezpieczeństwa**
• gromadzenie i wykorzystywanie informacji kryminalnych 339
• łączność na potrzeby obronności 341, 383
• międzynarodowa wymiana informacji w sprawach bezpieczeństwa 338–339
• obrót materiałami niebezpiecznymi 340
• obrót materiałami, towarami i usługami strategicznymi i istotnymi dla bezpieczeństwa 339
• ochrona informacji niejawnych 293–294, 382
• reglamentacja dostępu do broni i amunicji 340
• użycie oddziałów Policji i Sił Zbrojnych w zakresie zagrożeń bezpieczeństwa publicznego lub zakłóceń porządku publicznego 341
• zastosowanie przymusu bezpośredniego i użycie broni 340–341, 383

– **proces decyzyjno-funkcjonalny w sprawach bezpieczeństwa – punkty kluczowe**
• cele systemowe 33, 35–36, 40–43, 69–72, 191–192
• funkcje systemowe 39–40, 72–73, 189–190

- misja systemowa 39–40, 68–69, 189–190
- relacje procesowe 39, 183
- wartości i interesy narodowe 35–39, 65–68, 186–188
- zadania systemowe 43–44, 73–95, 193–194

– **punkty krytyczne, obszary napięć i ryzyka w sprawach bezpieczeństwa**
- prakseologiczne 151
- struktura, ujęcia przeglądowe 149–151, 196
- w sferze praw człowieka i obywatela 109–116, 150, 307–311, 383
- w sferze standardów i wymagań 103–104

– **ratownictwo i ochrona ludności**
- obrona cywilna kraju 261–263
- ochrona przeciwpowodziowa 260–261
- ochrona przeciwpożarowa 258–259, 375
- programy i ujęcia przeglądowe 255, 259–260, 374–375
- ratownictwo medyczne 255–258, 375

– **standardy i wymagania systemu bezpieczeństwa**
- aksjologiczne 100–101
- prawne (w zakresie legalności i praw oraz wolności) 101, 109, 307, 381–382
- społeczne 101, 124–134, 180
- polityczne 63–65, 101, 109
- ekonomiczne 101–102
- prakseologiczne 102
- struktura 100, 196
- umowne 102–103

– **strategie i doktryny bezpieczeństwa**
- ewolucja, ujęcia ogólne i przegląd strategiczny bezpieczeństwa 17, 28–33, 165, 361–362

• strategie i programy NATO 168–170, 246, 365
• strategie rozwojowe państwa 28–33, 67–68, 70, 211–213, 247–252
• strategie sektorowe 28–33, 65–70, 211–213, 252–253, 254–255
• strategie i programy UE 166–168, 246, 364

– **system (megasystem) bezpieczeństwa narodowego**
• interakcje wewnętrzne 55, 62–65, 183–184
• pojęcie i ujęcia przeglądowe 17–18, 25–28, 183, 368
• punkty węzłowe w ujęciu decyzyjnym 53
• relacje z otoczeniem 55–57, 105–109, 161–162, 179, 183–184
• struktura wewnętrzna (mapa systemowa) 53–55, 59–62, 76–77, 183, 195
• ujęcie funkcjonalno-decyzyjne 179, 183–184, 380

– **system (megasystem) bezpieczeństwa narodowego – struktura podsystemów**
• podsystem administrowania siłami, środkami i zasobami 87–89, 203–204
• podsystem doskonalenia (ewaluacji i modernizacji) 93–95, 210–211
• podsystem informacji i wiedzy 89–90, 205–207
• podsystem ochrony prawnej, wymiaru sprawiedliwości i penitencjarny 85–87, 201–202
• podsystem operacyjny (obronny i ochronny) 83–85, 199–200
• podsystem strategiczno-ustrojowy 79–81, 197
• podsystem wsparcia (społecznego i gospodarczego) 91–93, 208–209
• podsystem zintegrowanego zarządzania decyzyjnego 81–83, 198, 245–246, 379–380

– **wsparcie dla bezpieczeństwa**
• potencjał naukowy 121–122, 345–346
• potencjał przemysłowy i gospodarczy 121–122, 345, 377
• potencjał społeczny 121–122, 377–378
• rezerwy strategiczne 346

– **wyzwania w sprawach bezpieczeństwa**
- ujęcia przeglądowe i struktura 56, 105, 122, 134–136, 183, 362–363
- w środowisku międzynarodowym i ponadpaństwowym 106–117, 180, 183, 236–239, 363–364
- w środowisku wewnątrzkrajowym 63–65, 119–123, 124–134, 136–141, 183, 234–235, 366, 367
- w środowisku wewnątrzsystemowym 62, 141–143
- w sferze informacji, informatyzacji i wiedzy 117–119, 122, 143–148, 183, 365, 382–383
- w sferze rozwoju i modernizacji systemu 120–122, 123–124, 149

– **zagrożenia transsektorowe**
- w sferze informacyjnej 292–293
- cyberzagrożenia 117–119, 289–292
- terroryzm 287–289, 366–367

– **zasoby systemu (megasystemu) bezpieczeństwa**
- finansowe i materialne 98, 377
- funkcjonalne 97–98, 227–230, 379–380
- informacyjne i komunikacyjne 99–100, 378
- instytucjonalne 96–97, 214–226, 315–338, 368–374
- kadrowe 98
- logistyczne 97–99, 379–381
- normatywne 95, 232–346, 379
- programowe 95–96, 212–213, 253–254
- struktura i funkcje 95
- zewnętrzne 165–170

WSTĘP

W książce tej podejmuję próbę spojrzenia na sprawy bezpieczeństwa narodowego w ujęciu procesowym, całościowo pod względem podmiotowym i przedmiotowym. Odchodzę od rozumienia tej problematyki w sposób zawężony do zagadnień bezpieczeństwa militarnego i międzynarodowego oraz kwestii wiążących się ze zwalczaniem zagrożeń przestępczością, a także od ujęć eksponujących instytucjonalny wymiar bezpieczeństwa. Proponuję w zamian analizę, której podstawą jest dążenie do merytorycznego zintegrowania ujęć: systemowego, sieciowego, procesowego i decyzyjnego. W pracy nie uciekam od odpowiedzi na pytania dotyczące budowy systemu bezpieczeństwa. Podporządkowuję jednak te odpowiedzi dążeniu do ukazania istoty, uwarunkowań, wyzwań decyzyjnych, kryteriów poprawności procesów zachodzących w tej dziedzinie.

Jest to więc propozycja spojrzenia na bezpieczeństwo w ujęciu funkcjonalno-decyzyjnym. W sposób całościowy próbowałem przedstawić problemy aktywności decyzyjnej w powiązanych ze sobą sferach: strategiczno-ustrojowej, zintegrowanego zarządzania, operacyjnej (obronnej i ochronnej), ochrony prawnej i wymiaru sprawiedliwości, administrowania siłami, środkami i zasobami oraz – szczególnie ważnej dla całego systemu – informacji i wiedzy, a także wsparcia (społecznego, naukowego i gospodarczego) i doskonalenia (ewaluacji, wzmacniania orientacji projakościowej i modernizacji).

Pytanie o uwarunkowania i mechanizmy działania systemu bezpieczeństwa jest – moim zdaniem – poznawczo ważniejsze od pytania o to, jak ten system jest zbudowany, tj. z jakich elementów się składa. W dziedzinie bezpieczeństwa w każdej chwili przebiegają tysiące procesów decyzyjnych. W ich ramach są dokonywane – z myślą o osiągnięciu określonych celów – merytoryczne wybory między różnymi wariantami odpowiedzi na pytania i wyzwania decyzyjne. Te odpowiedzi układają się w pewną funkcjonalną całość, co implikuje potrzebę objęcia procesów ich wypracowania i wdrażania w życie kompleksową analizą.

Jak mają być określane wartości podstawowe i interesy strategiczne w sprawach bezpieczeństwa? Jak należy rozumieć samo pojęcie bezpieczeństwa? Jaki kształt mają przybierać regulacje normatywne w tych kwestiach? Jakie mają być główne cele i rozwiązania przyjmowane w strategii

bezpieczeństwa? Jak mają wyglądać i w jaki sposób funkcjonować w tej dziedzinie instytucje, procedury, kadry, mechanizmy wspomagania i doskonalenia? Jak mają przebiegać poszczególne czynności służbowe odnoszące się do różnych aspektów bezpieczeństwa? W jakich kwestiach i sytuacjach dotyczących bezpieczeństwa mają być zastosowane specjalne rozwiązania i jaki mają one mieć charakter? Jak ma być ukształtowana polityka w zakresie wymiaru i wykonywania sprawiedliwości? Jak powinny dokonywać się zmiany i rozwój w sprawach bezpieczeństwa? To tylko niektóre pytania, na które odpowiedzi znajdują wyraz w decyzjach podejmowanych w dziedzinie bezpieczeństwa.

Decyzje, które wiążą się z odpowiedziami na powyższe pytania, na pierwszy rzut oka mogą się wydawać znacznie zróżnicowane. Mają odmienne usytuowanie w przestrzeni publicznej, co widać szczególnie wówczas, gdy zastosujemy szerokie rozumienie pojęcia bezpieczeństwa, tak charakterystyczne dla czasów współczesnych. Są podejmowane przez podmioty o odmiennym charakterze i statusie formalnym, opierające się na innych mechanizmach działania. W zależności od konkretnego przypadku, decyzje te dotyczą ogólnych zasad, poszczególnych kategorii spraw, jednostkowych kwestii lub czynności. Znajdują wyraz w dokumentach politycznych i normatywnych, aktach administracyjnych, różnorodnych aktach dyrektywnych, działaniach operacyjnych, konkretnych czynnościach służbowych oraz w wyrokach. Niektóre z tych decyzji mają charakter arbitralny, inne zapadają w drodze porozumienia. Są wśród nich decyzje podejmowane przez podmioty jednoosobowe, są i takie, za którymi stoją podmioty kolegialne. Są takie, które dotyczą samego systemu bezpieczeństwa, są i takie, których adresaci znajdują się poza tym systemem.

Wspomniane wyżej rozstrzygnięcia decyzyjne bardzo dużo jednak łączy. Istnieją między nimi więzi systemowe. Rozstrzygnięcia te wzajemnie się warunkują, stanowią wieloelementową, hierarchiczną i funkcjonalną całość. Na cały „ruch decyzyjny" w dziedzinie bezpieczeństwa można więc spojrzeć kompleksowo, nadając mu podwójną tożsamość: po pierwsze – megaprocesu decyzyjnego, po drugie – megasystemu decyzyjnego. Istnieje, a przynajmniej istnieć powinien, związek między treścią regulacji konstytucyjnych i ustawowych oraz ujęciami strategicznymi a konkretnymi zachowaniami decyzyjnymi poszczególnych instytucji i jednostkowymi działaniami decyzyjnymi funkcjonariuszy aktywnych

w systemie bezpieczeństwa. Związek ten powinien się przejawiać w układzie wzajemnych zależności i znajdować wyraz w samej treści poszczególnych decyzji. Ukazanie istoty i charakteru tych powiązań stawiam sobie za cel tego opracowania.

W niniejszej publikacji przyjmuję założenie, że jeśli chce się uzyskać całościowy obraz sytuacji w dziedzinie bezpieczeństwa, trzeba uwzględniać wszystkie jej elementy składowe i mechanizmy wewnętrzne, ukazując też relacje między tą dziedziną i jej aktywnym otoczeniem. W takim podejściu pomocne jest pojęcie bezpieczeństwa narodowego. Podzielam opinię wyrażoną w podsumowaniu Strategicznego Przeglądu Bezpieczeństwa Narodowego przeprowadzonego w latach 2010–2012[1], zgodnie z którą: „Model bezpieczeństwa zintegrowanego powinien mieć charakter kompleksowy i wielowymiarowy, łączący w sobie różne rodzaje, dziedziny, sektory, działy i obszary bezpieczeństwa"[2]. Chciałbym jednak dodać, że badaniami w dziedzinie bezpieczeństwa należy również objąć – poza wymienionymi wyżej elementami – proces tworzenia i stan prawa, rozwiązania systemu wykonawczego, wymiar i wykonywanie sprawiedliwości oraz stan społeczeństwa. Przeszkodą w takim kompleksowym podejściu badawczym nie może być zasada trójpodziału władz, gdyż – implikując oczywiste tożsamości i granice kompetencyjne – w żaden sposób nie podważa ona całościowego charakteru bezpieczeństwa w ujęciu funkcjonalnym. Wypada się więc w pełni zgodzić z opinią, że: „Prace badawcze wybiórczo koncentrują się na różnych aspektach i wielu zagadnieniach szczegółowych bezpieczeństwa, tracąc z pola widzenia jego złożoność, a przez to w sposób często nieuzasadniony upraszczają jego opis i rozumienie"[3].

Powyższe uwagi wydają się w wystarczającym stopniu wyjaśniać powody posługiwania się w niniejszej publikacji, dla celów badawczych, kategorią „megasystem". Ma to podkreślić jednoznacznie całościowy charakter

---

[1] Zob. *Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, Warszawa 2013.

[2] S. Koziej, A. Brzozowski, *Nauki o bezpieczeństwie: potrzeby i oczekiwania praktyki bezpieczeństwa narodowego*, [w:] S. Sulowski (red.), *Tożsamość nauk o bezpieczeństwie*, Toruń 2015, s. 9.

[3] J. Ziarko, *Wieloparadygmatyczność nauk o bezpieczeństwie w kontekście wybranych założeń teorii społecznych*, [w:] S. Sulowski (red.), *Tożsamość nauk...*, s. 152.

bezpieczeństwa narodowego. Ma też być sygnałem, że całościowe potraktowanie bezpieczeństwa narodowego nie znajduje się w sprzeczności z faktem, że działają w ramach tej całości liczne, cechujące się pewnym stopniem autonomii i mające własną tożsamość, systemy cząstkowe – takie jak system bezpieczeństwa: militarnego, wewnętrznego, społecznego. Tylko w takim ujęciu można mówić też o systemie wymiaru sprawiedliwości jako części systemu bezpieczeństwa bez narażania się na zarzuty podważania zasady trójpodziału i równowagi władz publicznych. Dodatkowym argumentem na rzecz posługiwania się pojęciem megasystemu jest to, że poszczególne systemy w ramach bezpieczeństwa narodowego same są wewnętrznie złożone i można w ich ramach wyróżnić liczne podsystemy. Jest to więc struktura wielopoziomowa i wielosegmentowa. Dodać trzeba jeszcze, że megasystem bezpieczeństwa jest ze swojej istoty konstrukcją teoretyczną o tożsamości funkcjonalnej, zaś wchodzące w jego skład systemy mają już także tożsamość organizacyjną.

Na wybór sposobu porządkowania w tym opracowaniu treści mieszczących się w pojęciu bezpieczeństwa wpłynęło przede wszystkim przekonanie, że o jakości rozwiązań funkcjonujących w dziedzinie bezpieczeństwa w praktyce przesądza bilans mnóstwa nakładających się na siebie i wzajemnie powiązanych procesów decyzyjnych. Ta jakość tworzy się w tysiącach miejsc i zachowań. To dostateczna przesłanka, aby w analizie traktować te rozwiązania łącznie, jako aktywny system decyzyjny, poszukując uwarunkowań funkcjonowania oraz głównych punktów napięć w tym systemie i dokonując w efekcie ocen z uwzględnieniem kryteriów dobrego decydowania.

Moje doświadczenia, zebrane w trakcie obserwacji uczestniczącej i podczas badań procesów decyzyjnych w różnych obszarach przestrzeni publicznej w Polsce i poza jej granicami, pokazują, że na przebieg tych procesów wpływają przede wszystkim zjawiska usytuowane na pograniczu tych obszarów. W przypadku systemu bezpieczeństwa, który ze swojej istoty jest ukierunkowany na ochronę wartości i interesów państwa i społeczeństwa oraz zaspokajanie potrzeb i oczekiwań społecznych, ta prawidłowość znajduje pełne potwierdzenie. Z tego też powodu w tej pracy poddaję oglądowi relacje między bezpieczeństwem i jego społecznym, politycznych i ekonomicznym środowiskiem.

W niniejszym opracowaniu traktuję sferę bezpieczeństwa jako obszar niezbędnej modernizacji. Podjęcie problematyki ewaluacji i optymali-

zacji sfery bezpieczeństwa wiąże się z powszechnymi oczekiwaniami poprawy jakości funkcjonowania państwa i jego instytucji. Modernizację systemu bezpieczeństwa niejako wymuszają nowe uwarunkowania tegoż systemu. Ponieważ uwarunkowania te w naszych czasach ulegają dynamicznym zmianom, trzeba przyjąć, że owa modernizacja systemu nie może być jednorazową akcją, musi być procesem ciągłym, ewoluującym wraz ze zmieniającymi się wyzwaniami. Ponadto, jak wiadomo, zarządzanie zmianą w przestrzeni publicznej jest odrębnym zadaniem i wymaga specjalnych kwalifikacji. Niniejsza publikacja opiera się na założeniu, że istnieje współzależność między optymalizacją sytuacji w zakresie bezpieczeństwa i poprawą zarządzania w tej dziedzinie.

Podstawą tego opracowania jest przekonanie, że tylko całościowa analiza wzajemnych relacji między wartościami, interesami narodowymi, celami strategicznymi, celami i zadaniami operacyjnymi oraz poszczególnymi działaniami praktycznymi w ramach systemu bezpieczeństwa – może prowadzić do optymalnych rozwiązań w zakresie jakościowej modernizacji tego systemu. Takie ukierunkowanie badań jest też potrzebne do budowania tożsamości metodologicznej nauk o bezpieczeństwie. W ostatnich latach pojawiają się w tej dziedzinie interesujące publikacje, o których obszernie informuje bibliografia zamieszczona w tej książce[4].

[4] Do wartościowych prób całościowego ujęcia problematyki bezpieczeństwa należą w szczególności: propozycja zarysu teorii bezpieczeństwa zawarta w pracy pod redakcją J. Gryza, pt. *Zarys teorii bezpieczeństwa państwa* (Warszawa 2016); analiza metodologii strategicznego planowania bezpieczeństwa wewnętrznego przedstawiona przez B. Kuca i A. Dawidczyka, [w:] Z. Ścibiorek, Z. Wiśniewski, B. Kuc, A. Dawidczyk, *Bezpieczeństwo wewnętrzne. Podręcznik akademicki* (Toruń 2015, s. 333 i nast.); rozważania dotyczące strategii bezpieczeństwa zawarte w książce pod redakcją J. Gryza, pt. *Strategia bezpieczeństwa narodowego Polski* (Warszawa 2013), w szczególności zamieszczone tam teksty na temat polityki bezpieczeństwa (S. Zalewski, *Polityka a strategia bezpieczeństwa*, s. 44 i nast.), zintegrowanego traktowania strategii (J. Zacharski, *Strategia bezpieczeństwa narodowego*, s. 62 i nast.), zarządzania bezpieczeństwem (J. Gryz, *Kształtowanie strategicznego zarządzania bezpieczeństwem*, s. 85 i nast.), mechanizmów wartościowania wyników strategii (A. Krystman-Nowakowska, *Strategiczna karta wyników jako narzędzie strategii bezpieczeństwa narodowego*, s. 113 i nast.); rozważania zawarte w pracy M. Banasika pt. *Planowanie strategiczne bezpieczeństwa narodowego. Wybrane problemy* (Toruń 2016) poświęconej planowaniu strategicznemu w bezpieczeństwie narodowym; prace K. Ficonia dotyczące inżynierii zarządzania kryzy-

Trzeba jednak zauważyć, że mimo wzrostu zainteresowania tą problematyką, kwestie logiki wewnętrznej w programowaniu i planowaniu oraz działaniu systemu bezpieczeństwa nadal wymagają pogłębionej analizy.

Książka zawiera autorską analizę prezentowanej materii. W obszernych aneksach do tekstu podstawowego zawarłem: po pierwsze – schematy, modele i tablice przedstawiające analizowane zagadnienia w możliwie syntetyczny sposób; po drugie – zestawienie i przeglądowe omówienie aktualnych ram programowych i normatywnych megasystemu bezpieczeństwa w Polsce oraz po trzecie – wykaz publikacji zwartych z zakresu omawianej tematyki wydanych w Polsce w latach 2007–2017.

Mam nadzieję, że opracowanie to będzie inspirujące dla badaczy problematyki bezpieczeństwa narodowego, pomocne dla osób działających w tym obszarze i studentów kierunków studiów, na których prowadzone są zajęcia z zakresu bezpieczeństwa, oraz przydatne dla tych wszystkich, którzy chcą lepiej rozumieć sprawy bezpieczeństwa i poszukują informacji na temat stanu, w jakim znajduje się ta dziedzina pozostająca w domenie władzy publicznej w Polsce.

sowego, m.in. *Inżynieria zarządzania kryzysowego. Podejście systemowe* (Warszawa 2007); uwagi dotyczące wspomagania decydowania w bezpieczeństwie w pracy A. Szymonika pt. *Organizacja i funkcjonowanie systemów bezpieczeństwa, Zarządzanie bezpieczeństwem* (Warszawa 2011).

ROZDZIAŁ 1

Bezpieczeństwo w ujęciu funkcjonalno-decyzyjnym

1.1. Bezpieczeństwo jako pojęcie niejednoznaczne, stosowane w różnych kontekstach

Nie ma jednej definicji bezpieczeństwa. Podstawą refleksji na temat bezpieczeństwa musi być ustalenie treści przypisywanych temu pojęciu. Jest to oczywiście ogólna zasada odnosząca się do merytorycznych rozważań, ale w tym przypadku nabiera ona dodatkowego znaczenia, gdyż mamy tu do czynienia z wielością i dynamiką ujęć. Jak niejednokrotnie podkreśla się w literaturze przedmiotu, bezpieczeństwo jest z istoty rzeczy pojęciem spornym[1], wymagającym ujęć interdyscyplinarnych[2], skłaniającym do poszukiwania „metodyki kształtowania nowych paradygmatów w obrębie nauk o bezpieczeństwie, uwzględniających złożoność i współzależność podmiotów i przedmiotów bezpieczeństwa"[3].

W debacie publicznej oraz w poszczególnych regulacjach normatywnych, ujęciach programowych i rozwiązaniach instytucjonalnych pojęcie bezpieczeństwa występuje w różnych kontekstach[4]. Bezpieczeństwo jest ujmowane i analizowane jako wartość (często jako wartość nadrzędna), pierwotna potrzeba (jednostek, grup społecznych, państwa), centralna kwestia każdej racji stanu, cecha istniejącej sytuacji, oczekiwanie (wówczas kategoria ta jest łączona z takimi zagadnieniami, jak: stabilność, ład,

---

[1] B. Buzan, *People, States and Fear. An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*, London 1991.

[2] Zob. S. Sulowski, *O rozwoju badań i postulacie interdyscyplinarności w naukach o bezpieczeństwie*, [w:] tegoż (red.), *Tożsamość nauk...*, s. 20 i nast. Zob. też: K. Żukrowska, *Interdyscyplinarność a tożsamość metodologiczna nauk o bezpieczeństwie*, tamże, s. 69 i nast.

[3] J. Ziarko, *Wieloparadygmatyczność nauk...*, s. 149.

[4] Syntetyczne ujęcie, a niejednokrotnie także rozszerzenie, ustaleń badawczych czynionych w tym opracowaniu zamieszczono w aneksie nr 1 (zob. s. 181–231; zestawienie schematów, modeli i tabel zamieszczonych w tym aneksie zob. s. 7).

brak zagrożeń, gwarancje praw i wolności, istnienie niezbędnych warunków do przetrwania, funkcjonowania i rozwoju), misja, zadanie lub uwarunkowanie bądź element strategicznej polityki państwa[5]. W dyskursie o bezpieczeństwie eksponuje się kwestie praw lub obowiązków. Stan bezpieczeństwa przeciwstawia się zagrożeniom (wynikającym ze sprzeczności, napięć, walki, konfliktów, dezintegracji, kryzysów) mającym charakter militarny i pozamilitarny (w tym polityczny, demograficzny, gospodarczy i kulturowy). Zwraca się uwagę na to, że bezpieczeństwo ma wymiar podmiotowy, przedmiotowy i procesowy[6].

Jak celnie zauważył Paul D. Williams: „Pojęcie bezpieczeństwa przesyca dziś komunikację społeczną na całym świecie: szpikują nim wypowiedzi politycy i eksperci, przewija się raz po raz przez wiadomości prasowe i radiowe, a obrazy pojawiające się na ekranach naszych telewizorów i komputerów często ilustrują stan bezpieczeństwa lub jego brak"[7].

Pojęcie bezpieczeństwa najczęściej jest rozważane w kontekście wartości i interesów. Przeobrażenia podmiotowe i przedmiotowe zachodzące w układzie wartości i interesów mają również przełożenie na sposoby rozumienia bezpieczeństwa oraz oczekiwania i kryteria ocen w tej dziedzinie. Fundamentalne znaczenie dla tego procesu mają zmiany w pojmowaniu państwa, kompetencji i obowiązków władz publicznych, praw i obowiązków człowieka i obywatela.

Rozważania dotyczące bezpieczeństwa mają różny zakres – w zależności od tego, czy pojęcie to występuje w nich w ujęciu całościowym czy też dziedzinowym. Przedmiotem zainteresowania może być przede wszystkim bezpieczeństwo jednostki bądź też bezpieczeństwo w przestrzeni lokalnej, krajowej, regionalnej lub globalnej.

Coraz szersze rozumienie treści bezpieczeństwa

Rozumienie pojęcia bezpieczeństwa podlega ciągłym zmianom. Bardzo długo utrzymywało się wąskie ujmowanie bezpieczeństwa. Najdłuższą

---

[5] Zob. J. Stańczyk, *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*, Warszawa 1996.

[6] R. Zięba, *O tożsamości nauk o bezpieczeństwie*, „Zeszyty Naukowe Akademii Obrony Narodowej" 2012, nr 1, s. 7 i nast.

[7] P.D. Williams, *Badania bezpieczeństwa. Wprowadzenie*, [w:] tegoż (red.), *Studia bezpieczeństwa*, Kraków 2012, s. 1.

tradycję ma eksponowanie aspektów militarnych. Bezpieczeństwo przez wieki było kojarzone przede wszystkim z zagrożeniem agresją militarną. Z czasem stało się ono osią problemową strategicznych studiów międzynarodowych dotyczących stosunków między państwami i grupami państw. W ujęciach obejmujących aspekty pozamilitarne, które nie wiązały się bezpośrednio ze stosunkami międzynarodowymi, w sprawach bezpieczeństwa najdłużej uwagę koncentrowano na problematyce ograniczania przestępczości wymierzonej w interesy państw, a z czasem także w interesy jednostek. Bezpieczeństwo wewnętrzne było przedstawiane przede wszystkim w aspekcie zagrożeń ze strony przestępców oraz w związku z problematyką bezpieczeństwa publicznego. Kontekst obowiązków górował nad odniesieniami dotyczącymi praw. Charakterystycznym zjawiskiem była znaczna ideologizacja podejścia do spraw bezpieczeństwa. Przez długi czas odrębnie rozpatrywano problemy bezpieczeństwa zewnętrznego (międzynarodowego i międzypaństwowego) i wewnętrznego (krajowego).

Z czasem bezpieczeństwo zaczęto przedstawiać w szerokim ujęciu. Takie też ujęcie jest charakterystyczne dla czasów współczesnych. Badań nad bezpieczeństwem nie można już ograniczać do obszaru stosunków militarnych i międzynarodowych. W państwach demokratycznych bezpieczeństwo jest rozpatrywane obecnie nie tylko w kontekście interesów państw i sił oraz osób sprawujących w nich władzę instytucjonalną, ale także w kontekście wzajemnie powiązanych interesów państw, społeczeństw i jednostek. Na tym tle tradycyjne postrzeganie bezpieczeństwa przez pryzmat zagrożeń zostaje dopełnione przez widzenie go przez pryzmat wykorzystanych szans. Obok takich kategorii jak egzystencja i przetrwanie, przy definiowaniu bezpieczeństwa coraz częściej pojawia się pojęcie rozwoju. Polityka bezpieczeństwa jest wpisywana w system polityk publicznych.

Bezpieczeństwo zaczyna być rozumiane jako stan „kontroli nad tym, co zagraża cenionym przez nas wartościom – szczególnie zaś nad zagrożeniami, które pozostawione bez nadzoru, godziłyby w przetrwanie" i jest łączone z „możliwością realizacji aspiracji politycznych i społecznych"[8]. Jest to więc – jako podkreślał Ken Booth – „przetrwanie z wartością dodaną (*survival-plus*), jaką stanowi w tym wypadku pewien sto-

[8] Tamże, s. 4.

pień braku istotnych zagrożeń i wynikających stąd koniecznych wyborów”[9]. Można też ująć zagadnienie tak, jak uczynił to Stanisław Sulowski, stwierdzając, że „bezpieczeństwo jest pewnością, że ziszczą się określone oczekiwania podmiotu związane z jego trwaniem i rozwojem”[10], chociaż w tym przypadku pojawia się jednak problem subiektywnego i obiektywnego charakteru omawianego pojęcia.

Ujęcia tej problematyki ewoluują od koncepcji rozpatrujących wyłącznie bezpieczeństwo państwa do koncepcji uwzględniających bezpieczeństwo państwa i obywatela. W sposób oczywisty oznacza to odwoływanie się do standardów oraz gwarancji praw i wolności człowieka i obywatela. Bezpieczeństwu zostaje nadany status dobra wspólnego. Nie bez trudności i oporów, w granicach świata zachodniej demokracji, na pierwszy plan w bilansie zagrożeń i szans zaczyna się wysuwać kwestia szeroko rozumianego bezpieczeństwa poszczególnych ludzi (*human security*)[11].

Współcześnie bezpieczeństwo jest najczęściej rozpatrywane jako całość składająca się z licznych segmentów dziedzinowych, m.in.: militarnego, społecznego, demograficznego, politycznego, kulturowego, ekonomicznego i informacyjnego. W tych ramach wyznacza się różne przestrzenie szczegółowe bezpieczeństwa, wyodrębnione najczęściej na podstawie kryteriów przedmiotowych. W szczególności jest to bezpieczeństwo: zdrowotne (w tym sanitarno-epidemiologiczne), ekologiczne (w tym klimatyczne i środowiska naturalnego), socjalne, energetyczne (w tym paliwowe), teleinformatyczne (w tym informatyczne i cybernetyczne), ruchu drogowego i transportowe, ruchu lotniczego, górskie, morskie i na obszarach wodnych.

Podstawą wyodrębnienia poszczególnych dziedzin bezpieczeństwa staje się też specyfika wyzwań i zagrożeń, co przykładowo znajduje wyraz w odrębnym traktowaniu bezpieczeństwa imprez masowych

---

[9] Za: tamże, s. 6.

[10] S. Sulowski, *Państwo i bezpieczeństwo w kazualnym związku*, [w:] S. Sulowski, M. Brzeziński (red.), *Trzy wymiary współczesnego bezpieczeństwa*, Warszawa 2014, s. 14.

[11] Na ten temat zob.: F.O. Hampson, *Bezpieczeństwo jednostki*, [w:] P.D. Williams (red.), *Studia...*, s. 225 i nast.; K.P. Marczuk, *Pojęcie i zakresy human security*, [w:] S. Sulowski, M. Brzeziński (red.), *Trzy wymiary...*, s. 40 i nast.

czy też bezpieczeństwa zgromadzeń publicznych. Dana dziedzina bezpieczeństwa jest też niekiedy wyodrębniana przez wskazanie zasobów, których ona dotyczy, co pozwala mówić oddzielnie o bezpieczeństwie infrastruktury krytycznej, bezpieczeństwie osób i obiektów o szczególnym znaczeniu dla interesów państwa czy też bezpieczeństwie informacji niejawnych. Jako odrębne kategorie traktuje się bezpieczeństwo międzynarodowe (globalne i regionalne), bezpieczeństwo państwa oraz bezpieczeństwo lokalne. Niejednokrotnie o bezpieczeństwie mówi się w kontekście cechy jakiegoś zasobu lub przedmiotu, ustalając przykładowo standardy i zasady postępowania w sprawie bezpieczeństwa żywności i żywienia oraz różnorodnych towarów, produktów, technologii i usług. W tym przypadku rozumienie bezpieczeństwa jest bardzo szerokie i odpowiada wieloelementowemu zestawowi zasobów i przedmiotów, których stan przekłada się na bezpieczeństwo ludzi.

Poszukiwania sposobu zintegrowanego ujęcia bezpieczeństwa

Trwa ustalanie współczesnego rozumienia pojęcia bezpieczeństwa. W związku z wielkimi zmianami, które obecnie zachodzą na świecie, zmienia się również forma porządkowania obszaru bezpieczeństwa, m.in. w nowy sposób są ujmowane relacje między bezpieczeństwem międzynarodowym i wewnętrznym oraz między bezpieczeństwem militarnym i pozamilitarnym[12]. Procesy globalizacji, szybkość i powszechność przemieszczania się informacji w czasie rzeczywistym oraz stale doskonalona interaktywna komunikacja między ludźmi ponad granicami państw – zjawiska charakterystyczne dla ery Internetu, powodują, że w licznych istotnych dla bezpieczeństwach sprawach zacierają się granice między tym, co lokalne, i tym, co regionalne czy ogólnoświatowe. W kwestiach bezpieczeństwa zanikają z punktu widzenia państw ścisłe podziały na zjawiska i wydarzenia zewnętrzne i wewnętrzne.

Coraz częściej więc, zamiast eksponować wielość działów, rodzajów i kontekstów bezpieczeństwa, wskazuje się powiązanie oraz wzajemne przenikanie się różnych tożsamości bezpieczeństwa. Nie ulega jednak

[12] R. Zięba, *Kategoria bezpieczeństwa w nauce o stosunkach międzynarodowych*, [w:] D.B. Bobrow, E. Haliżak, R. Zięba (red.), *Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe u schyłku XX wieku*, Warszawa 1997.

wątpliwości, że poszerzanie się obszarów zaliczanych do bezpieczeństwa dodatkowo utrudnia zintegrowane przedstawienie tej dziedziny rzeczywistości. Wielość zagadnień i problemów, które zalicza się współcześnie do bezpieczeństwa, oraz wyraźna tendencja dalszego poszerzania się tego obszaru sprawiają, że obecnie trudno wskazać w sposób bezdyskusyjny jego granice. Bezpieczeństwo ma charakter transsektorowy, w związku z czym nie ma tutaj jednolitych ram normatywnych i organizacyjnych. W dziedzinie bezpieczeństwa funkcjonują rozwiązania organizacyjne mające swoisty charakter, oparte na różnych podstawach prawnych i obsługujące różne zadania. Praktyka pokazuje, że ta architektura branżowa osłabia bardzo często skuteczność i efektywność działań na rzecz całościowo rozumianego bezpieczeństwa.

W przypadku gdy dominują koncepcje i rozwiązania dziedzinowe, wykazujące niejednokrotnie tendencję do autonomizacji, szczególnie istotne staje się poszukiwanie ustaleń metodologicznych i terminologicznych, które wspomogą całościowe ujęcie bezpieczeństwa w różnych jego postaciach, a więc bezpieczeństwa militarnego, państwowego, publicznego, społecznego, kulturowego, demograficznego, ekonomicznego, ekologicznego i informacyjnego. Kategorią organizującą współczesne dążenia do zintegrowanego rozpatrywania różnych aspektów przedmiotowych i sytuacyjnych bezpieczeństwa staje się bezpieczeństwo narodowe. W procesach decydowania w sprawach bezpieczeństwa coraz powszechniej, szczególnie w państwach demokratycznych, uwzględnia się łącznie: interesy gatunku ludzkiego, interesy narodowe, interesy państwa, standardy i stan sfery publicznej, stan środowiska naturalnego oraz standardy praw, wolności i obowiązków jednostek i obywateli.

Pojęcie bezpieczeństwa narodowego jest różnie definiowane. W upowszechnionym w 2015 r. przez Biuro Bezpieczeństwa Narodowego *(Mini)Słowniku BBN* (bbn.gov.pl) przez bezpieczeństwo narodowe (niestety, niezbyt fortunnie utożsamiane z bezpieczeństwem państwa) rozumie się „taki rodzaj bezpieczeństwa, którego podmiotem jest naród zorganizowany w państwo". Znacznie bogatsza treściowo jest definicja zaproponowana przez Waldemara Kitlera, według której: „Bezpieczeństwo narodowe to najważniejsza wartość, potrzeba narodowa i priorytetowy cel działalności państwa, jednostek i grup społecznych, a równocześnie proces obejmujący różnorodne środki, gwarantujące trwały, wolny od zakłóceń byt i rozwój narodowy (państwa), w tym ochronę i obronę pań-

stwa jako instytucji politycznej oraz ochronę jednostek i całego społeczeństwa, ich dóbr i środowiska naturalnego przed zagrożeniami, które w znaczący sposób ograniczają jego funkcjonowanie lub godzą w dobra podlegające szczególnej ochronie"[13]. Zaletą tej definicji jest podkreślenie zbieżności interesów i celów państwa oraz poszczególnych jednostek i grup społecznych, a także zintegrowane ujęcie problematyki bezpieczeństwa.

Propozycję zintegrowanego ujęcia treści pojęcia bezpieczeństwa narodowego, która w dużej mierze jest wykorzystana w dalszej części tego opracowania, przedstawili w 2010 r. w swojej ekspertyzie przygotowanej dla Ministerstwa Rozwoju Regionalnego Ryszard Zięba i Justyna Zając[14]. Wartość tego ujęcia zagadnień dotyczących istoty i systemu bezpieczeństwa narodowego wynika z wyraźnego podkreślenia i przedstawienia w sposób zintegrowany negatywnych i pozytywnych aspektów działań, które decydują o stanie bezpieczeństwa, oraz z dostrzeżenia wielowymiarowości zagrożeń. Autorzy ekspertyzy rozumieją przez bezpieczeństwo narodowe „zdolność państwa i jego narodu (społeczeństwa) do zapewnienia pewności przetrwania (państwa jako instytucji, narodu jako grupy etnicznej, biologicznego przeżycia ludności), integralności terytorialnej, niezależności politycznej, stabilności wewnętrznej oraz jakości życia". Wskazują przy tym, że: „Pewność ta jest kształtowana poprzez działania negatywne polegające na eliminowaniu zagrożeń zewnętrznych i powstających w ramach państwa oraz działania pozytywne zapewniające przetrwanie, posiadanie (tożsamość), funkcjonowanie i swobody rozwojowe państwa i narodu (społeczeństwa)". Co ważne, w swym ujęciu zagadnienia bezpieczeństwa autorzy podkreślają znaczenie różnego rodzaju niebezpieczeństw o charakterze niemilitarnym, które wychodzą „zarówno z otoczenia międzynarodowego, jak i systemu wewnętrznego". Uważają, że w ramach przygotowań systemu bezpieczeństwa państwa do wykonywania swoich zadań trzeba uwzględnić wyzwania i zagrożenia ekonomiczne, ekologiczne i biologiczne, informatyczne

[13] W. Kitler, *Bezpieczeństwo narodowe RP. Podstawowe kategorie. Uwarunkowania. System*, Warszawa 2011, s. 31.

[14] R. Zięba, J. Zając, *Budowa zintegrowanego systemu bezpieczeństwa narodowego Polski*, Warszawa 2010. Zob. Biblioteka Ośrodka Analiz Politologicznych UW, biblioteka.oaapuw.pl.

(cybernetyczne), związane z transnarodową przestępczością zorganizowaną, wynikające z terroryzmu i sytuacji demograficznej. Osobiście do tego katalogu dopisuję także zagrożenia wynikające z wnętrza systemu bezpieczeństwa, gdyż – jak to pokazuję w dalszej części tego opracowania – system bezpieczeństwa może być (i nieraz jest) źródłem problemów.

Rewizja strategii i doktryny bezpieczeństwa w Polsce po 1989 r.

Zasygnalizowane wyżej prawidłowości w rozumieniu bezpieczeństwa w swoich podstawowych elementach mają współcześnie zastosowanie także w odniesieniu do Polski. Jednak pojawiają się tu – tak jak w innych krajach – także uwarunkowania specyficzne. System bezpieczeństwa w Polsce podlega od dwudziestu kilku lat jakościowym, wieloaspektowym zmianom, które dotyczą strategii, doktryny, zasad, norm, instytucji, procedur, rozwiązań kadrowych i stosunków wewnątrzsystemowych oraz relacji między tymże systemem i innymi segmentami przestrzeni publicznej.

Do podstawowych uwarunkowań rozwiązań w systemie bezpieczeństwa państwa należą: dominująca w nim tradycja, ustrój polityczny, model rządów, struktura terytorialna, specyfika i nasilenie zagrożeń oraz usytuowanie tego państwa w strukturach międzynarodowych i ponadpaństwowych. Istotne znaczenie dla charakterystycznego dla danego kraju kształtu rozwiązań i zasad działania w sprawach bezpieczeństwa ma wybór między doktryną samoograniczającego się państwa pomocniczego, operującego mechanizmami władzy standaryzacji i proceduralizacji, i koncepcją państwa wszechobecnego, budującego swoją siłę na administracyjnej obecności w większości spraw występujących w domenie społecznej.

W przypadku Polski po 1989 r. na kształt systemu bezpieczeństwa wpływały zwłaszcza następujące czynniki:

1) transformacja ustrojowa i związany z nią proces przyjmowania standardów demokratycznego państwa prawa;
2) aplikowanie, a następnie wejście Polski do struktur europejskich i euroatlantyckich, w tym przede wszystkim do Unii Europejskiej i NATO;
3) wymogi sprawnego, spójnego, efektywnego i skutecznego działania obowiązujące współcześnie w przestrzeni publicznej;

4) jakościowe przewartościowania w przestrzeni publicznej w Polsce i innych państwach współczesnego świata;
5) tendencje dotyczące rodzaju i charakteru dominujących zagrożeń oraz szans;
6) konsekwencje zmian politycznych, które zaszły po wyborach prezydenckich i parlamentarnych w 2015 r., polegające na wzmocnieniu modelu państwa angażującego się w liczne sprawy szczegółowe w trybie administracyjnym oraz rozstrzygającego w większym niż poprzednio stopniu o kierunkach i sposobie finansowania wybranych potrzeb ze środków publicznych.

Dla przekształceń zachodzących w Polsce po 1989 r. w sprawach bezpieczeństwa podstawowe znaczenie miała przede wszystkim zasadnicza rewizja ujęć strategicznych i doktrynalnych. Punktem wyjścia był obowiązujący w czasach ustroju socjalistycznego model bezpieczeństwa, w którym pierwszeństwo zdecydowanie przyznawano interesom państwa, definiowanym na podstawie inspirowanych ideologicznie wyborów programowych władz politycznych. W tamtych czasach strategia narodowa w sprawach bezpieczeństwa była wypierana przez rozstrzygnięcia strategiczne i doktrynalne obowiązujące w ramach Układu Warszawskiego. Dominowały koncepcje wypracowane przez ZSRR. W kolejnych latach dokonywało się przejście od koncepcji bezpieczeństwa państwa do koncepcji bezpieczeństwa państwa i obywateli, od wyizolowanego rozumienia zagadnień bezpieczeństwa do wpisania tej problematyki w system zintegrowanej strategii rozwoju kraju, od koncentrowania się na kwestiach wąsko rozumianej polityki bezpieczeństwa do systemowego powiązania tej problematyki z innymi politykami publicznymi. Równocześnie nastąpiło zasadnicze przewartościowanie w relacjach sojuszniczych Polski po rozpadzie ZSRR i Układu Warszawskiego oraz wejściu Polski do struktur euroatlantyckich, w tym przede wszystkim do NATO.

Zmiany w sposobie myślenia o bezpieczeństwie, jakie następowały w Polsce po 1989 r., ilustrują treści kolejnych dokumentów programowych o charakterze strategicznym i doktrynalnym[15]. Były to w szczególności:

[15] Zob.: S. Koziej, *Obronność Polski w warunkach samodzielności strategicznej lat 90. XX wieku*, „Bezpieczeństwo Narodowe" 2012, nr 1 (21); S. Koziej, A. Brzozowski, *25 lat polskiej strategii bezpieczeństwa*, „Bezpieczeństwo Narodowe" 2014, nr 2 (30); M. Kulisz, *Analiza procesu planowania strategicznego bezpieczeństwa*

1) *Doktryna Obronna Rzeczypospolitej Polskiej* – uchwalona przez Komitet Obrony Kraju 21 lutego 1990 r.[16], w dużej mierze uwarunkowana faktem funkcjonowania jeszcze rozwiązań pochodzących ze starego porządku politycznego (w tym Układu Warszawskiego, RWPG i ZSRR) oraz obecnością na terytorium Polski jednostek Północnej Grupy Wojsk Armii Radzieckiej;
2) *Założenia Polskiej Polityki Bezpieczeństwa* oraz *Polityka Bezpieczeństwa i Strategia Obronna Rzeczypospolitej Polskiej* – dokumenty łącznie uchwalone przez Komitet Obrony Kraju 2 listopada 1992 r., wypracowane w warunkach trwającej transformacji ustrojowej państwa, zakładające samodzielność strategiczną Polski[17];
3) *Strategia Obronności Rzeczypospolitej Polskiej* – przyjęta przez Radę Ministrów 23 maja 2000 r.[18] (powiązana z przyjętą 4 stycznia 2000 r. *Strategią Bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej*[19]), uwzględniająca regulacje konstytucyjne z 1997 r. i fakt przynależności Polski od 1999 r. do NATO, będąca próbą przeniesienia rozwiązań z zakresu obronności do sfery pozamilitarnej;
4) *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej* – podpisana przez Prezydenta RP w 2003 r., stanowiąca odpowiedź na wyzwania wynikające z nowej fali zagrożeń terrorystycznych (m.in. atak z 11 września 2001 r. w USA), w dużym stopniu skoncentrowana na sprawach bezpieczeństwa państwa[20];
5) *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej* – przyjęta przez Radę Ministrów na ostatnim posiedzeniu rządu kierowanego przez Jarosława Kaczyńskiego i podpisana przez Prezydenta RP w listopadzie 2007 r., tj. przed powołaniem nowego rządu, będąca pierwszą próbą całościowego ujęcia problematyki

Polski w latach 1990–2007, „Doctrina. Studia Społeczno-Polityczne" 2008, nr 5, s. 99 i nast.

[16] Zob. tekst dokumentu: M.P. z 1990 r. Nr 9, poz. 66.

[17] Teksty tych dokumentów są zamieszczone w aneksie publikacji: R. Kupiecki (red.), *Strategia bezpieczeństwa narodowego RP. Pierwsze 25 lat*, Warszawa 2015, s. 220 i nast. Tam też opisano tryb pracy nad tym dokumentami.

[18] Zob. tekst dokumentu: tamże, s. 262 i nast.

[19] Zob. tekst dokumentu: tamże, s. 240 i nast.

[20] Zob. tekst dokumentu: tamże, s. 287 i nast.

bezpieczeństwa w sposób uwzględniający współczesne standardy, której realizacja została jednak w dużej mierze ograniczona przez brak wspólnego rozumienia spraw bezpieczeństwa przez Lecha Kaczyńskiego jako Prezydenta RP i Radę Ministrów kierowaną przez Donalda Tuska[21];

6) *Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022*[22]– przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 9 kwietnia 2013 r., jedna z dziewięciu zintegrowanych strategii rozwojowych państwa[23], będąca próbą wpisania w sposób spójny i efektywny problematyki bezpieczeństwa w ujęte całościowo plany działań modernizacyjnych państwa, powiązana z koncepcją przestrzennego zagospodarowania kraju, uwzględniająca kierunki strategiczne polityki Sojuszu Północnoatlantyckiego oraz założenia polityki bezpieczeństwa Unii Europejskiej[24];
7) *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej* z 2014 r.[25] (podpisana przez Prezydenta RP na wniosek Prezesa Rady Ministrów w dniu 5 listopada 2014 r.) – formalnie nadal aktu-

[21] Zob. tekst dokumentu: tamże, s. 306 i nast. Strategią sektorową do tego dokumentu była *Strategia Obronności Rzeczypospolitej Polskiej* przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 23 grudnia 2009 r. (zob. tekst dokumentu: tamże, s. 346 i nast.), która straciła ważność wraz z wejściem w życie *Strategii Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022* przyjętej przez Radę Ministrów w 2013 r. W tym samym terminie straciła także ważność *Strategia udziału Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w operacjach międzynarodowych*, która obowiązywała na podstawie uchwały Rady Ministrów z dnia 13 stycznia 2009 r.

[22] Zob. tekst dokumentu: M.P. z 2013 r., poz. 377.

[23] W katalogu tych dokumentów znalazły się, obok charakteryzowanej tu *Strategii*, zintegrowane strategie rozwojowe w dziedzinie: 1) innowacyjności i efektywności gospodarki, 2) kapitału ludzkiego, 3) transportu, 4) bezpieczeństwa energetycznego i środowiska, 5) sprawnego państwa, 6) kapitału społecznego, 7) polityki regionalnej, 8) wsi, rolnictwa i rybactwa.

[24] Już we wstępie do dokumentu zawarta jest deklaracja w sprawie korelacji *Strategii* z *Koncepcją Strategiczną NATO* przyjętą w dniu 19 listopada 2010 r. na szczycie NATO w Lizbonie i z dokumentem *Bezpieczna Europa w Lepszym Świecie. Europejska Strategia Bezpieczeństwa* przyjętym w dniu 12 grudnia 2003 r. na spotkaniu szefów rządów w Brukseli.

[25] Zob. www. bbn. gov. pl. Tekst dokumentu jest także opublikowany w: R. Kupiecki (red.), *Strategia bezpieczeństwa narodowego RP...*, s. 514 i nast.

alna w chwili oddawania do druku tej książki, chociaż w istotnych punktach odbiegająca od koncepcji prezentowanej przez naczelne organy władzy państwowej ukształtowane po wyborach w 2015 r.; obejmująca dyrektywne ustalenia dotyczące interesów i celów w zakresie bezpieczeństwa Polski, uwarunkowań i koncepcji oraz zadań sektorowych bezpieczeństwa narodowego, a także ogółu rozwiązań związanych z bezpieczeństwem.

W następstwie zmian doktrynalnych bezpieczeństwo jest w Polsce obecnie rozumiane jako treść strategicznej polityki państwa i innych podmiotów decyzji publicznych, uwarunkowanej potrzebami jednostek i społeczeństwa. Stanowi równocześnie wartość podlegającą ochronie i zadanie wymagające realizacji. Zgodnie z ogólną tendencją występującą w demokratycznych państwach współczesnych, mamy w Polsce w coraz większym stopniu do czynienia z całościowym ujmowaniem problematyki w formule bezpieczeństwa narodowego. Działania w dziedzinie bezpieczeństwa wynikają z uwzględniania czynników należących do dwóch różnych zbiorów. Z jednej strony są to wartości podstawowe, interesy państwa i obywateli, cele i szanse narodowe oraz wymagania rozwoju. Z drugiej zaś strony są to różnorodne zagrożenia: napięcia, konflikty, dysfunkcje, kryzysy, sytuacje nadzwyczajne i przestępstwa. Funkcje systemu bezpieczeństwa polegają na wzmacnianiu szans rozwojowych oraz na redukowaniu ryzyk i przeciwdziałaniu zagrożeniom. Realizacji tych funkcji służą działania o charakterze pozytywnym i blokującym, które muszą być prowadzone na podstawie i w granicach przepisów prawa.

Tak ujmowane bezpieczeństwo uzyskuje w Polsce status kompleksowego pojęcia, które łączy wiele zagadnień i zadań usytuowanych w różnych sektorach życia publicznego. Myślenie w kategoriach bezpieczeństwa oznacza zainteresowanie nie tylko poszczególnymi zakłóceniami, ale i ich przyczynami. Przedmiotem uwagi z punktu widzenia decyzyjnego stają się w efekcie także takie zagadnienia i zjawiska, jak patologie społeczne, bezrobocie, ubóstwo, bezdomność, zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego, ochrona zdrowia, stan infrastruktury komunikacyjnej i technicznej oraz problemy profilaktyki kryminologicznej. Znajduje to już wyraźne odzwierciedlenie w doktrynie oraz w dokumentach strategicznych. W mniejszym stopniu dotyczy to praktyki, w której zdają się nadal górować podziały branżowe i interesy poszczególnych podmiotów.

W niniejszym opracowaniu przyjęto szerokie ujęcie kategorii bezpieczeństwa, w którym podstawowe znaczenie ma bezpieczeństwo narodowe. Pod tym pojęciem jest tu rozumiany system złożony z wielu różnorodnych elementów, które łącznie mają na celu zapewnienie państwu i społeczeństwu (przez działania polegające na wykorzystaniu szans, podejmowaniu wyzwań, redukowaniu ryzyka oraz eliminowaniu zagrożeń zewnętrznych i wewnętrznych) warunków do istnienia, niepodległości i integralności terytorialnej, niezależności politycznej, stabilności wewnętrznej i zrównoważonego rozwoju oraz odpowiedniej jakości życia, przy równoczesnym zagwarantowaniu wolności oraz praw człowieka i obywatela, ochrony dziedzictwa narodowego i środowiska naturalnego.

Za zasadnicze cele operacyjne uznano w tym opracowaniu, w dużej mierze zgodnie ze *Strategią Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022*, następujące kierunki działań:

1) kształtowanie stabilnego międzynarodowego środowiska bezpieczeństwa;
2) umocnienie zdolności państwa do obrony;
3) zwiększenie odporności na zagrożenia;
4) ściślejsze zintegrowanie polityk publicznych z polityką bezpieczeństwa;
5) tworzenie warunków do rozwoju zintegrowanego systemu bezpieczeństwa narodowego, w sposób efektywny i spójny, odpowiadający szansom, wyzwaniom i zagrożeniom, gwarantujący utrzymanie i przygotowanie niezbędnych do wykonywania zadań sił, środków i zasobów.

Potrzeba integracji paradygmatów badawczych w sprawach bezpieczeństwa

Szukając ujęcia, które może być najbardziej pomocne w modelowym ujęciu bezpieczeństwa narodowego jako przedmiotu badania, nie można pominąć zwłaszcza czterech paradygmatów: systemowości, sieciowości, procesowości i decyzyjności. W zależności od ukierunkowania badawczego można sięgać do dorobku nauki o zarządzaniu, w tym przede wszystkim o zarządzaniu publicznym i decyzyjnych systemach zarządzania[26], lub po-

[26] Zob.: J. Hausner, *Zarządzanie publiczne*, Warszawa 2008; J. Kisielnicki, J. Tu-

szczególnych nauk społecznych i humanistycznych[27]. Wydaje się, że istnieją przesłanki i możliwości zintegrowania wskazanych wyżej podejść teoretycznych. Mając na uwadze ten cel, podstawowe znaczenie należy nadać badaniu ciągu rozstrzygnięć decyzyjnych dotyczących bezpieczeństwa, które uwzględniają szerokie spektrum czynników: wartości podstawowe i potrzeby egzystencjalne, narodowe interesy strategiczne i operacyjne, misję i funkcje, cele, zadania i konkretne działania decyzyjne.

W związku z tym niniejsze rozważania skupiają się przede wszystkim na analizie mechanizmów, wymagań decyzyjnych i punktów krytycznych pojawiających się we wskazanym wyżej procesie przekształcania wartości w konkretne działania oraz na rekonstrukcji związków, jakie występują między tym procesem i kształtem rozwiązań systemowych. Analiza infrastruktury systemowej, obejmującej standardy, procedury, struktury funkcjonalne, podsystemy i działy oraz struktury instytucjonalne i kadrowe, będzie więc miała tutaj charakter pomocniczy.

Takie ukierunkowanie badań pozwala w moim przekonaniu najlepiej połączyć poszukiwania możliwości optymalizacji w zakresie osiągania celów stojących przed systemem bezpieczeństwa z analizą stanu infrastruktury instytucjonalnej tego systemu. Uwzględnienie w tym kontekście paradygmatu sieciowości wiąże się z faktem, że w szeroko pojętym systemie bezpieczeństwa narodowego, traktowanym w tych rozważaniach jako zintegrowany, złożony system decyzyjny, aktywne są podmioty o różnym statusie formalnym oraz odmiennych zasadach działania. Przedstawiona wyżej koncepcja integracji paradygmatów badawczych pozwala lepiej ukazać także wielowymiarowość bezpieczeństwa. Jest to niezbędne, gdyż bezpieczeństwo funkcjonuje równolegle w wymiarach: aksjologicznym, społecznym, politycznym, ekonomicznym, prawnym, instytucjonalnym, proceduralnym, kadrowym, prakseologicznym, informacyjnym i komunikacji społecznej.

---

ryna (red.), *Decyzyjne systemy zarządzania*, Warszawa 2012; B. Kożuch, *Zarządzanie publiczne. W teorii i praktyce polskich organizacji*, Warszawa 2004; G. Rydlewski, *Modernizacja administracji. Studium polityk administracyjnych w Polsce*, Warszawa 2015; A. Frączkiewicz-Wronka (red.), *Zarządzanie publiczne – elementy teorii i praktyki*, Kraków 2009.

[27] Zob. A. Chodyński, *Nauki o bezpieczeństwie a nauki o zarządzaniu – paradygmaty i tożsamość*, Kraków 2013.

1.2. Bezpieczeństwo w ujęciu celowościowym

Wartości jako punkt wyjścia celowościowego ujęcia bezpieczeństwa

Podstawą układu celów strategicznych w dziedzinie bezpieczeństwa są wartości i narodowe interesy strategiczne. Należy się zgodzić z poglądem, że istnieje, a przynajmniej powinien istnieć, logiczny ciąg kształtowania interesów na podstawie wartości oraz potrzeb[28].

Wartości wskazywane przez Polaków jako istotne dla nich w sprawach bezpieczeństwa wykrystalizowały się w wyniku złożonego i długotrwałego procesu, w którym uczestniczą różne podmioty. Współcześnie kluczowym podmiotem jest w Polsce, w świetle rozwiązań konstytucyjnych, Naród jako suweren realizujący swoje uprawnienia przez przedstawicieli lub bezpośrednio. W praktyce ważną pozycję wśród tych podmiotów zajmują: państwowy system edukacji, rodzina i osoby najbliższe, kościoły i inne związki wyznaniowe, autorytety społeczne i polityczne, media tradycyjne i elektroniczne (w tym media społecznościowe) oraz podmioty polityki i wpływu politycznego. Dla procesu kształtowania wartości istotne znaczenie mają następujące czynniki: tradycja narodowa, przekaz pokoleniowy wewnątrz rodziny, świadome oddziaływanie innych, przejmowanie wzorów od innych, wpływy katolicyzmu traktowanego jako element tożsamości narodowej, autokreacja połączona z odrzuceniem autorytetów, kreacja normatywna dokonywana przez organy władzy publicznej. Głównymi przesłankami wartościotwórczymi są: potrzeby egzystencjalne, doświadczenia historyczne i osobiste, stosunek do istniejącej rzeczywistości, indywidualne preferencje, dominujące wyzwania i zagrożenia współczesne, przekonanie o przynależności do cywilizacji zachodniej, przywiązanie do myślenia symbolicznego, silne przekonanie o misyjności Polaków. Punktami krytycznymi są słabości w zakresie: stanu świadomości historycznej, kształtu tożsamości narodowej, poziomu kultury prawnej i politycznej, modelu patriotyzmu, poziomu identyfikacji z istniejącym porządkiem publicznym, charakteru podziałów społecznych i politycznych, stopnia poczucia wspólnotowości, relacji między prawem naturalnym i stanowionym.

[28] Por. Z. Ścibiorek, B. Wiśniewski, B. Kuc, A. Dawidczyk, *Bezpieczeństwo...*, s. 339.

Zostawiając z boku spory teoretyczne w sprawie wartości podstawowych i ich wzajemnych relacji[29], należy zauważyć, że w tej dziedzinie zachodzą dynamiczne zmiany. Jest to związane przede wszystkim z bieżącymi uwarunkowaniami, które modyfikują panującą w społeczeństwie hierarchię wartości i aspiracji. Gdy istnieją silne podziały polityczne, a możliwości zaspokojenia potrzeb egzystencjalnych są mocno zróżnicowane, społeczeństwo staje się niejednorodne pod względem uznawanych wartości. Współcześnie, jak wynika z badań społecznych dotyczących świadomości Polaków, za wartości istotne w sprawach bezpieczeństwa najczęściej są uznawane: prawo do życia, godność człowieka, konstytucyjne wolności i prawa człowieka i obywatela (w tym wolność i bezpieczeństwo), sprawiedliwość, równość, solidarność i odpowiedzialność, prawo do istnienia i rozwoju wspólnoty narodowej w formie niepodległego państwa, dobro wspólne.

Ten katalog wartości ma w dużej mierze charakter uniwersalny. Na jego ukształtowanie w poszczególnych krajach składają się, generalnie rzecz biorąc, następujące czynniki: historia, potencjał demograficzny, ustrój państwa, tożsamość kulturowa, potencjał militarny państwa, potencjał gospodarczy, sytuacja polityczna w kraju, położenie kraju na mapie politycznej i geograficznej, stan środowiska międzynarodowego. W przypadku Polski duże znaczenie mają silne podziały polityczne, deklaratywne podejście do wartości dotyczących sfery politycznej, traktowanie bezpieczeństwa przede wszystkim jako prawa jednostek i obowiązku władzy publicznej oraz – wyraźnie ograniczający rozumienie zasady równości – dystans wobec „odmienności" i „obcych".

Strategiczne interesy narodowe jako podstawa kształtowania celów w dziedzinie bezpieczeństwa

Z wartościami podstawowymi, dominującymi w społeczeństwie, sprzężone są narodowe interesy strategiczne. Ich kształtowanie odbywa się równolegle w dwóch płaszczyznach: świadomościowej i formalno-nor-

[29] Zob. na ten temat: Z. Ziembiński, *Wartości konstytucyjne. Zarys problematyki*, Warszawa 1993; M. Piechowiak, *Dobro wspólne jako fundament polskiego porządku konstytucyjnego*, Warszawa 2012.

matywnej. Obraz interesów kreślony w obu tych płaszczyznach powinien być – w ujęciu idealnym – tożsamy. Jakościowe różnice między dominującym w społeczeństwie systemem wartości i postrzeganiem interesów narodowych a ujęciem tej materii w konstytucji, ustawach oraz polityce władz publicznych stanowią przeszkodę w optymalizowaniu narodowych szans i minimalizowaniu zagrożeń. Te ogólne prawidłowości dotyczą w całej rozciągłości problematyki bezpieczeństwa.

W państwie demokratycznym podmiotem kształtującym narodowe interesy strategiczne jest – w ujęciu modelowym – sam Naród, który realizuje swoje uprawnienia suwerena przez przedstawicieli lub bezpośrednio (głównie w ramach instytucji referendum konstytucyjnego). W praktyce, w płaszczyźnie politycznej i formalno-normatywnej, odbywa się to przede wszystkim poprzez przedstawicieli. W dziedzinie bezpieczeństwa jako samodzielny podmiot funkcjonuje państwo, które działa poprzez organy publiczne, w tym przede wszystkim organy władzy ustrojodawczej i ustawodawczej, Prezydenta RP i Radę Ministrów wykonujących swoje konstytucyjne zadania, obowiązki i kompetencje. Podmiotami wpływu są w tym przypadku partie polityczne i pozostałe instytucje dokonujące artykulacji i agregacji interesu politycznego oraz autorytety społeczne i polityczne. Wzorzec strategicznych interesów narodowych znajduje się w konstytucji RP, rozwinięcie tych interesów zawierają ustawy, zaś ich konkretyzację sytuacyjną – państwowe dokumenty strategiczne. Przesłanki i punkty odniesienia dla formułowania interesów narodowych są zbieżne ze wskazanymi już wyżej uwarunkowaniami w sferze kształtowania się wartości wspólnych dla większości Polaków. Oczywiście, znacznie istotniejsze w tym przypadku są takie czynniki, jak: potencjał militarny i gospodarczy, geopolityczne położenie Polski, stan środowiska międzynarodowego, dominujące wyzwania i zagrożenia współczesne.

Do interesów narodowych trzeba zaliczyć: niepodległość państwa, nienaruszalność jego granic i integralność terytorialną oraz niezależność polityczną, realizację dobra wspólnego w warunkach demokratycznego porządku prawnego, ochronę indywidualnych obywateli i innych ludzi w zakresie swobody korzystania z praw i wolności oraz w zakresie zabezpieczenia przed zagrożeniami, ochronę dziedzictwa narodowego, ochronę środowiska naturalnego, zrównoważony rozwój społeczno-gospodarczy.

Realizacja strategicznych interesów narodowych w aspekcie bezpieczeństwa wymaga:

1) dysponowania własnym potencjałem bezpieczeństwa (zachowującym w każdych warunkach zdolność odstraszania, obrony i ochrony) oraz wzmacniania tego potencjału;
2) gwarantowania realizacji praw i wolności człowieka i obywatela;
3) zapewnienia powszechnie dostępnego, szybkiego w rozstrzyganiu i skutecznego w sferze wykonywania orzeczeń wymiaru sprawiedliwości;
4) utrzymywania wzmacniających bezpieczeństwo państwa i poszczególnych obywateli stosunków z innymi państwami oraz zagwarantowania członkostwa Polski na zasadach efektywności i równouprawnienia w wiarygodnych systemach bezpieczeństwa międzynarodowego;
5) wykorzystania pożytków i szans wynikających z zapewnienia bezpieczeństwa narodowego do wspomagania rozwoju społecznego i gospodarczego oraz poprawy jakości życia ludzi.

Z każdym z tych interesów strategicznych powiązane są interesy operacyjne dotyczące – jak to już wcześniej wskazano – obrony i ochrony państwa, ochrony prawnej i wymiaru sprawiedliwości.

Przedstawione powyżej ujęcie ma charakter ogólny i współcześnie dotyczy każdego suwerennego i demokratycznego państwa. Trzeba jednak pamiętać, że w Polsce dopiero w ciągu ostatnich kilkudziesięciu lat podjęto wysiłek samodzielnego zdefiniowania na nowo systemowych oraz koncepcyjnych fundamentów bezpieczeństwa. W okresie po 1989 r. relacje między wartościami podstawowymi, interesami strategicznymi państwa i narodu, interesami strategicznymi w dziedzinie bezpieczeństwa oraz celami strategicznymi i operacyjnymi w sprawach bezpieczeństwa ulegały w Polsce istotnym przekształceniom. Inaczej zaczęto rozkładać akcenty programowe, radykalnie zmieniały się też okoliczności kształtowania i realizacji programu bezpieczeństwa. Proces ten w sposób syntetyczny przedstawiają Stanisław Koziej i Adam Brzozowski, którzy w swoich rozważaniach na temat 25 lat strategii bezpieczeństwa podkreślają, że poczynając od 1990 r., „po ponad czterech dekadach zależności blokowej, Polska zdołała wybić się na samodzielność w sprawach bezpieczeństwa i obronności", zaś „ogrom zmian, jaki się dokonał w tym czasie, zaowocował ewolucją narodowej kultury strategicznej i swoistym rene-

sansem myślenia o sprawach bezpieczeństwa", i wskazują, że „centralnym punktem tych przemian stało się kryterium interesu narodowego"[30].

Istotne jest to, że po roku 1989, tj. w okresie transformacji, zmieniała się nie tylko treść relacji między wartościami, interesami i celami w dziedzinie bezpieczeństwa. Zmiana polegała także na uświadomieniu sobie potrzeby kształtowania w tym zakresie niezbędnego merytorycznego porządku. Miało to fundamentalne znaczenie dla decyzyjnego ujęcia systemu bezpieczeństwa w naszym kraju, szczególnie zaś z punktu widzenia efektywności decyzyjnego systemu zarządzania bezpieczeństwem. Każda bowiem niedoskonałość (brak powiązań, niekompletność czy błędne zestawienie, ograniczenie logicznych związków) wskazywanych relacji stanowi zasadniczą blokadę we właściwym działaniu systemu bezpieczeństwa w Polsce.

Współcześnie na proces formowania się treści interesów narodowych w sprawach bezpieczeństwa wpływają przede wszystkim następujące czynniki: zróżnicowanie społeczeństwa w kwestii wartości istotnych dla bezpieczeństwa; kształt świadomości historycznej społeczeństwa; stan tożsamości narodowej; poziom kultury prawnej i politycznej; umiejętność wyłączenia spraw bezpieczeństwa z obszaru bieżącej gry politycznej; charakter i siła podziałów społecznych i politycznych; zdolność myślenia strategicznego, diagnozowania i prognozowania; umiejętność operacjonalizacji interesów strategicznych. Wszystkie mankamenty występujące w tych dziedzinach w sposób nieuchronny prowadzą do napięć w definiowaniu interesów narodowych. To właśnie w tych obszarach występują główne zakłócenia w przekształcaniu wartości w interesy oraz w wiązaniu tych interesów z celami działania systemu bezpieczeństwa narodowego.

Misja i funkcja systemu bezpieczeństwa jako pochodna interesów narodowych

Interesy narodowe wyznaczają bezpośrednio misję i funkcje systemu bezpieczeństwa narodowego. Tworzenie konkretnych rozwiązań w tej sferze jest zadaniem organów władzy publicznej, w tym organów władzy ustawodawczej oraz Prezydenta RP i Rady Ministrów w ramach wykonywania ich konstytucyjnych zadań, obowiązków i kompetencji. Formą

[30] S. Koziej, A. Brzozowski, *25 lat polskiej strategii...*, s. 11.

tych rozwiązań są przede wszystkim akty prawa powszechnie obowiązującego. Uwarunkowania stanowienia misji i funkcji systemu bezpieczeństwa narodowego są podobne jak w przypadku kształtowania interesów narodowych, z tym że owe interesy same w sobie stają się też zasadniczą przesłanką przyjmowanych rozwiązań, zaś dodatkowo wpływ na ten proces uzyskują ogólne zasady zarządzania złożonymi systemami i strukturami w przestrzeni publicznej.

Współczesną misję systemu bezpieczeństwa w Polsce można określić jako zwiększanie szans rozwojowych i ograniczanie zagrożeń państwa, społeczeństwa i poszczególnych jednostek – zgodnie z interesami narodowymi i przy zagwarantowaniu uznanych wartości podstawowych. Z misją tą powiązane są funkcje: obronna, ochronna, ochrony prawnej, wymiaru sprawiedliwości, rozwojowa (dotycząca szans państwa i społeczeństwa oraz działania na rzecz poprawy jakości życia obywateli) i wewnątrzsystemowa (dotycząca doskonalenia jakości systemu bezpieczeństwa).

Trudności i napięcia w procesie kształtowania misji i funkcji systemu bezpieczeństwa wynikają przede wszystkim z: nieuwzględniania bądź wadliwego definiowania dominującego w społeczeństwie systemu wartości oraz strategicznych i operacyjnych interesów narodowych; niedostatecznej zdolności myślenia strategicznego, diagnozowania i prognozowania; ograniczonej umiejętności operacjonalizacji interesów strategicznych w szybko zmieniających się okolicznościach.

Prawidłowo ustalone cele jako niezbędna podstawa racjonalnego działania systemu bezpieczeństwa

W decyzyjnych systemach zarządzania podstawowe znaczenie nadaje się prawidłowemu doborowi celów aktywności danej struktury instytucjonalnej traktowanej jako system funkcjonalny. Poszukuje się rozwiązań, które sprawią, że odpowiedzi na pytanie o cele, jakie ma sobie stawiać dana struktura (dodajmy: cele podporządkowane jej misji), będą możliwie precyzyjne, mierzalne, zaakceptowane przez kluczowych aktorów współtworzących ową strukturę, realistyczne i określone w czasie (z wyraźnym wyodrębnieniem celów doraźnych, średniookresowych i długoterminowych), a nadto, że pozwolą one wyodrębnić cele priorytetowe.

Próba uwzględnienia wyżej wymienionych wyzwań (wyprowadzanych z modelu SMART) najpełniej została dotychczas podjęta w trakcie przygotowywania *Strategii Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022*. W dokumencie tym wskazano usytuowanie polityki bezpieczeństwa wśród innych polityk rozwojowych, dokonano diagnozy stanu systemu bezpieczeństwa narodowego, wyznaczono cele główne w perspektywie 2022 r., ustalono w ramach każdego z tych celów priorytety i kierunki interwencji, a także – co szczególnie ważne i jakościowo nowe – określono założenia realizacji strategii, w tym obszary aktywności głównych podmiotów, wskaźniki i mechanizmy ewaluacji oraz weryfikacji stopnia realizacji strategii, zasady aktualizacji i finansowania.

W przypadku działań w zakresie bezpieczeństwa prawidłowy dobór celów oznacza, że w ich katalogu zostaną w optymalnym stopniu odzwierciedlone: po pierwsze – treści wynikające z dominującego w społeczeństwie systemu wartości oraz strategicznych i operacyjnych interesów narodowych we wskazanym zakresie, a także z misji i funkcji systemu bezpieczeństwa; po drugie – dominujące współcześnie oraz w perspektywie strategicznej aspiracje i wyzwania (szanse i zagrożenia); po trzecie – korelacje z innymi strategiami rozwojowymi określającymi treść polityki społeczno-gospodarczej kraju; po czwarte – uwarunkowania i wymagania skutecznego oraz efektywnego działania w przestrzeni publicznej.

W prawidłowym ustalaniu celów w dziedzinie bezpieczeństwa kluczowe znaczenie mają możliwości ograniczania motywacji partykularnych, zdolności myślenia strategicznego, diagnozowania i prognozowania oraz orientacji systemowej, rozwojowej i innowacyjnej, a także umiejętności interpretacji faktów i relacji, hierarchizowania celów, oceny spełniania przez poszczególne rozwiązania przyjętych kryteriów i wymagań, wzmacniania synergii wewnątrzsystemowej.

Ten katalog zdolności, który może być także traktowany jako zestaw wymagań, stanowi trudne wyzwanie. Tym bardziej że cele działania w dziedzinie bezpieczeństwa są formułowane przez liczne podmioty i znajdują odzwierciedlenie w różnych dokumentach. Układ tych celów jest wypadkową wpływu wielu instytucji i czynników: podmiotów artykulacji i agregacji interesów politycznych, opinii publicznej, organów władzy ustawodawczej, Prezydenta RP, Rady Ministrów, decyzyjnych organów władzy publicznej, podmiotów analitycznych i doradczych, struktur pro-

gramowania strategicznego oraz koordynacji programowej i legislacyjnej, podmiotów kontroli konstytucyjności i legalności oraz organów samorządu terytorialnego. Stanowisko zajmowane w tej kwestii przez wymienione instytucje znajduje wyraz w treści różnej rangi aktów prawa powszechnie obowiązującego, państwowych dokumentów strategicznych (w tym: *Strategii Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego*, *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP* oraz innych strategii rozwojowych państwa), dokumentów studyjnych (w tym: strategicznych przeglądów diagnostycznych, dokumentów prognostycznych i programowych) oraz dokumentów powstałych w ramach systemowej kontroli i ewaluacji.

W istniejącej sytuacji niezmiernie ważnym zadaniem jest integracja działań związanych z określaniem celów w dziedzinie bezpieczeństwa. Jest to zarazem bardzo trudne zadanie, gdyż obecnie mamy do czynienia ze znaczną zmiennością i ograniczoną programowalnością wyzwań i zagrożeń. Dodatkowym poważnym utrudnieniem jest znaczne upolitycznienie celów działań systemowych oraz fakt, że w Polsce brak jednego ośrodka zintegrowanego kierowania bezpieczeństwem. W warunkach ostrej konfrontacji między siłami rządzącymi i opozycją istnieje ryzyko pozamerytorycznej rewizji celów działań państwa w sferze bezpieczeństwa w przypadku zmiany zaplecza politycznego organów władzy wykonawczej w państwie. Praktyka potwierdza, że chęć pogrążenia poprzedników bierze wówczas górę nad wymogami myślenia strategicznego. Zmiana staje się ważniejsza i bardziej atrakcyjna politycznie niż kontynuacja sensownych projektów opracowanych przez przeciwników politycznych.

Wskazane już poprzednio w tym opracowaniu cele strategiczne i operacyjne wypracowane przed zmianami politycznymi w 2015 r., związanymi z objęciem urzędu Prezydenta RP przez startującego z ramienia PiS Andrzeja Dudę oraz ukształtowaniem przez PiS rządu, są po blisko dwóch latach sprawowania przez tę partię władzy poważnie zagrożone motywowaną politycznie zmianą. W mniejszym stopniu dotyczy to celów strategicznych związanych z:

1) zapewnieniem państwu i społeczeństwu (przez działania polegające na wykorzystaniu szans, podejmowaniu wyzwań, redukowaniu ryzyka oraz eliminowaniu zagrożeń zewnętrznych i wewnętrznych) warunków do istnienia, niepodległości i integralności terytorialnej, niezależności politycznej, stabilności wewnętrznej i zrównoważonego rozwoju;

2) zagwarantowaniem wolności i praw człowieka i obywatela;
3) zapewnieniem obywatelom odpowiedniej jakości życia;
4) ochroną dziedzictwa narodowego i środowiska naturalnego.

W większym stopniu perspektywa zmiany dotyczy rozłożenia akcentów w sferze operacyjnej związanej z określoną w dokumentach powstałych przed przełomem politycznym 2015 r. koncepcją realizacji celów ukierunkowanych na kształtowanie stabilnego międzynarodowego środowiska bezpieczeństwa, umocnienie zdolności państwa do obrony, zwiększenie odporności na zagrożenia, ściślejsze integrowanie polityk publicznych z polityką bezpieczeństwa, a także na tworzenie warunków do rozwoju zintegrowanego systemu bezpieczeństwa narodowego, w sposób efektywny i spójny, odpowiadający szansom, wyzwaniom i zagrożeniom, gwarantujący przygotowanie i utrzymanie niezbędnych sił i środków do realizacji zadań w zakresie bezpieczeństwa.

W wypowiedziach przedstawicieli rządu odpowiedzialnych za sferę obronności słychać otwartą krytykę sposobu myślenia o sprawach bezpieczeństwa, który stanowił podstawę *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego* z 2014 r. Dotyczy to w szczególności kwestii oceny stanu zagrożeń polskiego bezpieczeństwa, relacji między środkami własnymi i gwarancjami sojuszniczymi w instrumentarium obrony państwa przed zagrożeniami zewnętrznymi (m.in. ze strony Rosji) oraz sposobu organizacji i zarządzania w ramach Sił Zbrojnych. Nowe podejście do doktryny obronnej wyraża się też w utworzeniu Wojsk Obrony Terytorialnej kraju. Sygnały te stanowią oczywistą zapowiedź zmian strategii bezpieczeństwa.

Prawidłowo wyznaczone zadania jako niezbędna przesłanka nadawania celom praktycznego znaczenia

Niezbędnym warunkiem realizacji celów jest prawidłowe wyznaczenie zadań. Chodzi tu w pierwszym rzędzie o pełne odzwierciedlenie poszczególnych celów w siatce zadań oraz zagwarantowanie w niej wewnętrznego porządku merytorycznego i formalnego. W przypadku systemu bezpieczeństwa narodowego, który jest wielofunkcyjny i wielopodmiotowy, spełnienie tych wymagań stanowi poważne wyzwanie. Praktyka pokazuje, że realne są w tej dziedzinie zagrożenia związane z lukami w sferze zadań i dublowaniem się owych zadań.

Otwarty charakter systemu bezpieczeństwa narodowego powoduje, że istotnym wyzwaniem przy kształtowaniu zadań w tym systemie jest także zapewnienie spójności z innymi politykami rozwojowymi oraz wariantowe planowanie scenariuszowe w warunkach zmienności otoczenia i zróżnicowania sytuacji.

1.3. Bezpieczeństwo w ujęciu decyzyjnym

Decydowanie i sytuacja decyzyjna

Nadawanie pojęciu bezpieczeństwa charakteru celowościowego w sposób naturalny ukierunkowuje zainteresowania badawcze na mechanizmy realizacji kluczowych interesów i celów. To zaś oznacza, że podstawowym mechanizmem staje się w tym przypadku decydowanie, które jest zwykle definiowane jako dokonywanie, w sytuacji istnienia alternatywy, merytorycznego wyboru podporządkowanego zamiarowi osiągnięcia określonych celów[31].

Bezpieczeństwo jawi się w tej perspektywie jako obszar decydowania, w którym mieszczą się liczne, wzajemnie powiązane sytuacje decyzyjne obejmujące relacje funkcjonalne i systemowe między celami, decydentami, kompetencjami i przedmiotem decyzji. Układ tych relacji wyznacza dążenie do realizacji przyjętych celów i stojących za nimi interesów. Skłania to do decyzyjnego ujęcia i analizowania działalności podejmowanej w sferze bezpieczeństwa[32].

Niezbędnymi elementami każdej sytuacji decyzyjnej są: decydent (personalny lub instytucjonalny, jednostkowy lub zbiorowy) wyposażony w kompetencje oraz możliwości działania (formalne i materialne), przedmiot decyzji (jednostkowa lub złożona kwestia stanowiąca materię danego rozstrzygnięcia, ujęta w sposób celowościowy) oraz przestrzeń

---

[31] Szerzej na ten temat: G. Rydlewski, *Decydowanie*, [w:] tegoż (red.), *Decydowanie publiczne*, Warszawa 2011; zob. też: A.K. Koźmiński (red.), *Decyzje. Analiza systemowa organizacji*, Warszawa 1997; J. Kisielnicki, J. Turyna (red.), *Decyzyjne systemy...*; E. Knosala, *Zarys teorii decyzji w nauce administracji*, Warszawa 2011; J. Penc, *Decyzje w zarządzaniu*, Kraków 1997.

[32] Zob. G. Rydlewski, *Decydowanie w sprawach bezpieczeństwa wewnętrznego*, [w:] tegoż (red.), *Decydowanie...*, s. 262 i nast.

decyzyjna (obszar i pole wyboru wyznaczone przez różnorodne uwarunkowania formalne, materialne i zwyczajowe). W sprawach bezpieczeństwa takich sytuacji decyzyjnych występuje wyjątkowo dużo. W większości są to sytuacje wzajemnie powiązane, co nakazuje badać je łącznie.

Decydowanie w ujęciu procesowym

Abstrahując od decyzji całkowicie arbitralnych, niepoddających się racjonalnej analizie, należy zauważyć, że decydowanie ma w każdym przypadku charakter wieloetapowego procesu, nie zaś jednostkowego faktu pozbawionego wewnętrznej struktury. Punktem wyjścia do decydowania jest każdorazowo wystąpienie i dostrzeżenie oraz właściwe zidentyfikowanie problemu wymagającego rozstrzygnięcia. Najogólniej można stwierdzić, że w ramach decydowania dochodzi do przekształcania informacji w działania zmierzające do osiągnięcia założonych celów. Decydent pozyskuje informacje i w trakcie konwersji dokonywanej w procesie decyzyjnym „zamienia" je (przy uwzględnieniu wszystkich okoliczności formalnych i materialnych) w rozstrzygnięcia. W przypadku pełnych cykli decyzyjnych można wyróżnić następujące etapy: uruchomienie procesu decyzyjnego, inwentaryzacja i wstępna ewaluacja oraz selekcja dostępnych zachowań decyzyjnych, wybór wariantu optymalnego, przygotowanie projektu, uzgadnianie i konsultacje, wstępna kontrola ostatecznego projektu, formalne rozstrzygnięcie, działania dokumentacyjne, informacyjne i w obszarze komunikacji społecznej, wybór ścieżki implementacji decyzji, wielokryterialna ewaluacja wyników wdrażania decyzji, wykorzystywanie wyników ewaluacji (w formie rozstrzygnięcia o kontynuacji lub zmianie działania). W gruncie rzeczy każdy z tych etapów stanowi sam w sobie sytuację decyzyjną. W efekcie na proces decyzyjny w poszczególnych przypadkach składają się łańcuchy decyzji cząstkowych.

Poszczególne etapy procesu decyzyjnego są w różnym stopniu uwidocznione w publicznym odbiorze. Czasami jedynym sygnałem świadczącym o tym, że jakiś proces decyzyjny miał miejsce, jest podjęcie przez decydenta określonych działań (nieraz tylko w formie deklaracji werbalnej – aktu woli) albo też zaniechanie działania, zachowanie bierne w sytuacji, w której istnieje możliwość zajęcia postawy aktywnej. Wstrzemięźliwość w uzewnętrznianiu przebiegu procesu decyzyjnego jest w dużej mierze charakterystyczna dla podmiotów personalnych, czyli

nieinstytucjonalnych. Nie znaczy to, że w tym przypadku w decydowaniu pomija się jakieś etapy dochodzenia do rozstrzygnięcia. Pewne elementy składowe procesu decyzyjnego zwykle istnieją jednak wyłącznie w sferze świadomości decydenta. Tam, gdzie występują podmioty instytucjonalne, szczególnie mające strukturę złożoną lub będące organami władzy publicznej, kolejne etapy procesu decyzyjnego są najczęściej sformalizowane, podlegają specjalnym procedurom i są udokumentowane. Przedmiotem oceny w tych przypadkach staje się nie tylko treść decyzji, ale i forma jej wyrażenia oraz sposób i tryb jej podjęcia.

Zakończenie określonego cyklu decyzyjnego stanowi zwykle początek kolejnego procesu decyzyjnego. Fakt ten może być przesłanką ciągłości lub zmiany w tej samej dziedzinie lub w obszarze w pewien sposób z nią powiązanym. Może też modyfikować otoczenie decydenta, jego sytuację wewnętrzną lub jego relacje z otoczeniem.

W obszarach, w których równolegle jest podejmowanych wiele powiązanych ze sobą, często wzajemnie się warunkujących decyzji, także poszczególne procesy decyzyjne są wzajemnie powiązane. Taka sytuacja ma miejsce w przypadku rozpatrywanego całościowo bezpieczeństwa.

Decydowanie w ujęciu systemowym

Na potrzeby decydowania często tworzy się specjalne rozwiązania systemowe, w ramach których merytorycznie integrowane są różnorodne czynniki: interesy, cele, zasady, normy, standardy, strategie działania, zadania, instytucje, kompetencje, procedury i rozwiązania kadrowe oraz mechanizmy ewaluacji i modernizacji. W tego typu rozwiązaniach łączone są zasoby materialne i pozamaterialne. Warto to podkreślić, gdyż refleksja na temat systemu decyzyjnego dość powszechnie jest ograniczana do rozważań nad instytucjami i procedurami. W zależności od konkretnego przypadku ta infrastruktura decydowania ma charakter doraźny lub stabilny i względnie trwały. Wyznacza ona parametry systemu decyzyjnego, umożliwia też wewnątrzsystemową komunikację i konwersję. Elementy należące do systemu tworzą całość o określonej strukturze wewnętrznej. Jej podstawą są rozwiązania hierarchizujące i porządkujące. W wielu systemach decyzyjnych funkcjonują podsystemy, w których są realizowane zadania wynikające z poszczególnych etapów procesów decyzyjnych lub

też z występującego niejednokrotnie w tych systemach układu działowego. Ta skomplikowana kompozycja jakościowo odmiennych elementów może być w praktyce w różnym stopniu logicznie uporządkowana. Z jednej strony jest ona narzędziem decyzyjnym w sprawach, dla których rozstrzygania została ukształtowana. Z drugiej zaś strony jest ona sama w sobie obiektem (przedmiotem) rozstrzygnięć decyzyjnych, których znaczenie trudno przecenić. Źle ukształtowany mechanizm nie może bowiem dać optymalnych wyników. Te ogólne uwagi dotyczące systemu decyzyjnego mają pełne zastosowanie do dziedziny bezpieczeństwa.

Systemy decyzyjne pozostają w zróżnicowanych relacjach wzajemnych oraz w wielorakich stosunkach ze swoim otoczeniem. Niejednokrotnie systemy te nakładają się lub co najmniej częściowo zachodzą na siebie. Różnią się one także stopniem otwartości w stosunkach z otoczeniem. Zdecydowaną mniejszość stanowią systemy decyzyjne o charakterze zamkniętym, wyizolowane ze swojego otoczenia. Najczęściej poszczególne systemy decyzyjne są powiązane z otoczeniem dynamicznymi relacjami. Polega to na permanentnym odbieraniu różnorodnych sygnałów z otoczenia, na przetwarzaniu tych sygnałów za pomocą wewnętrznych mechanizmów systemu decyzyjnego oraz na wysłaniu z systemu decyzyjnego do otoczenia zwrotnego sygnału w postaci „produktu" procesu decyzyjnego. Najczęściej poszczególne decyzje tworzą nową sytuację decyzyjną już przez sam fakt ich podjęcia i poinformowania o tym, a jeszcze w większym stopniu przez implementację. Nie zawsze jest możliwe przerwanie danych procedur decyzyjnych, a nawet jeśli jest to dopuszczalne, to zwykle i tak nie ma już powrotu do sytuacji wyjściowej, dochodzi bowiem – na zasadzie sprzężenia zwrotnego – do modyfikacji uwarunkowań działania decydenta.

Odnosząc te ogólne uwagi do dziedziny bezpieczeństwa, należy stwierdzić, że zachodzą tam tysiące równoległych, warunkujących się wzajemnie procesów decyzyjnych, dotyczących zarówno kwestii o charakterze ogólnym, jak i zbiorów spraw oraz poszczególnych spraw. Dziedzina ta może być traktowana w całości jako wewnętrznie niejednorodny, w znacznym stopniu otwarty i sformalizowany system decyzyjny, w istocie zaś jako swoisty megasystem złożony z powiązanych ze sobą podsystemów. Interaktywna mapa owego systemu w ujęciu decyzyjno-strukturalnym będzie przedstawiona w dalszej części tego opracowania.

Decyzje jako wielokryterialnie zróżnicowane produkty decydowania

Ujęcie kwestii bezpieczeństwa w kategoriach decydowania w sposób naturalny ukierunkowuje zainteresowania badawcze na decyzje, czyli *sui generis* produkty procesów decyzyjnych. W szczególności należy zauważyć, że powszechny charakter decydowania sprawia, iż decyzje są wewnętrznie bardzo zróżnicowane. Dotyczy to w całej rozciągłości dziedziny bezpieczeństwa, w której – jak będzie to pokazane w dalszych częściach tej publikacji – można stosować liczne kryteria klasyfikacji dokonywanych rozstrzygnięć.

W zależności od przyjętego kryterium, można wyróżnić w tej dziedzinie decyzje: 1) ustrojowe, strategiczne, operacyjne i taktyczne; 2) sprawozdawcze, diagnostyczne, dotyczące czasu bieżącego i planistyczne oraz prognostyczne; 3) związane z tworzeniem prawa i z wykonywaniem prawa, w tym wymiarem i wykonywaniem sprawiedliwości; 4) przygotowawcze, realizacyjne i kontrolne; 5) mające charakter kierowniczy, wykonawczy lub nadzorczy; 6) generalne, odnoszące się do określonej kategorii spraw i jednostkowe; 7) obejmujące kwestie lokalne i mające szerszy zasięg terytorialny, w tym sięgające poza granice kraju; 8) podejmowane w warunkach pewności, ryzyka lub znacznej niepewności; 9) dotyczące sytuacji standardowych i nadzwyczajnych; 10) wypracowywane na podstawie jednego kryterium i wielokryterialne; 11) mające charakter zrutynizowany lub innowacyjny; 12) kreujące nowe zasady i normy postępowania lub oparte na zasadach i regułach już wcześniej określonych; 13) sformalizowane lub podejmowane w bardziej swobodnym trybie; 14) dotyczące kwestii, które można ująć w sposób parametryczny, i takie, których materia trudno poddaje się próbom kwantyfikowania; 15) podejmowane przez jednostki (podmioty spersonifikowane) i przez podmioty zbiorowe, w tym podmioty zinstytucjonalizowane działające w trybie kolektywnym, m.in. kolegialnym.

Ma tutaj również zastosowanie, ugruntowany szczególnie w nauce administracji, podział na decyzje: wewnętrzne – dotyczące wewnętrznych struktur organizacyjnych oraz podstaw działania; zewnętrzne – służące wzajemnemu powiązaniu zadań poszczególnych podmiotów i kierowane do adresatów znajdujących się poza systemem bezpieczeństwa; zintegrowane – związane z planami wyznaczającymi zdarzenia oraz określającymi struktury i środki działania wewnątrz systemu i poza nim.

Na uwagę zasługuje fakt, że decydowanie w dziedzinie bezpieczeństwa (traktowanej jako całościowy system) obejmuje procedury polityczne, legislacyjne i administracyjne. Same zaś decyzje uzewnętrzniają się w „produktach" o różnym charakterze, znajdując wyraz w dokumentach politycznych, aktach normatywnych (powszechnie obowiązujących i wewnętrznych), wyrokach sądowych, decyzjach administracyjnych, indywidualnych aktach administracyjnych, dyrektywnych aktach decyzyjnych (w tym rozkazach i poleceniach), konkretnych czynnościach służbowych.

Dla analizy procesu decyzyjnego, nastawionej na poszukiwanie mechanizmów poprawy jego jakości, kluczowe znaczenie ma fakt zróżnicowania decyzji w zależności od tego, czy są podejmowane w warunkach: pewności – kiedy znane są efekty podejmowanych działań i nie ma wątpliwości co do prawdopodobieństwa wystąpienia tych efektów; ryzyka – kiedy znane są możliwe efekty poszczególnych zachowań, ale nie można przewidzieć, które z tych zdarzeń wystąpią faktycznie w danej sytuacji; znacznej niepewności – kiedy w chwili decydowania nie ma choćby dostatecznej wiedzy na temat możliwych następstw podejmowanych działań oraz przesłanek zaistnienia tych następstw. Równie ważny jest podział na decyzje dokonywane na podstawie jednego kryterium i – w praktyce występujące zdecydowanie częściej – decyzje wielokryterialne. Różnorodność ta prowadzi do zróżnicowania zasad, metod i technik decydowania.

To, co w sposób syntetyczny zostało powiedziane powyżej o charakterze decyzji podejmowanych w dziedzinie bezpieczeństwa, miało nie tylko – czy nie przede wszystkim – przypomnieć o złożoności tej materii. Chodzi tu zwłaszcza o podkreślenie, że istnieje konieczność kształtowania i zagwarantowania niezbędnej jakości mechanizmów synergicznego porządkowania relacji między poszczególnymi procesami decyzyjnymi przebiegającymi w dziedzinie bezpieczeństwa. Decyzje odnoszące się do kwestii bezpieczeństwa – nawet jeśli niejednokrotnie są podejmowane w tym samym czasie i dotyczą tej samej konkretnej sprawy lub grupy spraw – bywają zróżnicowane podmiotowo, przedmiotowo i funkcjonalnie oraz mają różne usytuowanie w systemie decyzyjnym i niejednorodny status oraz formę. Można więc mówić o znacznym zagrożeniu brakiem spójności w ramach tegoż systemu decyzyjnego. Tym bardziej że najczęściej decydenci muszą uwzględniać konkurencyjne cele i programy, znajdować wyjście w sytuacji konfliktu interesów czy braku lub

ograniczeń możliwości sprostania określonym potrzebom i oczekiwaniom.

Decydowanie w sprawach bezpieczeństwa jako element decydowania publicznego

Ujmując dziedzinę bezpieczeństwa narodowego w kategoriach decyzyjnych, trzeba mieć na uwadze fakt, że mieści się ona w zasadniczej mierze w przestrzeni publicznej. Mają zatem w tej dziedzinie zastosowanie wszelkie wymagania i prawidłowości dotyczące decydowania publicznego. W tym kontekście warto więc zauważyć, że przedmiotem decydowania publicznego są: 1) stosunki między ludźmi wynikające z życia w społeczeństwie, a wyznaczone przez prawa, wolności i obowiązki ustanowione w ramach systemów normatywnych; 2) relacje między ludźmi i organizacjami funkcjonującymi w społeczeństwie; 3) stosunki między podmiotami instytucjonalnymi działającymi w państwie i między państwami.

W decydowaniu publicznym istnieje możliwość reglamentowanej prawnie interwencji w sferę spraw prywatnych jednostek, w granicach wyznaczonych przez prawnie zdefiniowane interesy wspólne oraz interesy, prawa i wolności innych osób.

Decydowanie publiczne ma na celu zagwarantowanie realizacji prawnie określonych: 1) wartości i interesów wspólnych; 2) praw, wolności i obowiązków jednostek; 3) praw i obowiązków podmiotów instytucjonalnych funkcjonujących w przestrzeni publicznej, w tym państwa jako globalnej organizacji terytorialnej stanowiącej odrębną i wewnętrznie ustrukturalizowaną całość kulturową, polityczną i ekonomiczną. Punktem odniesienia wartości i interesów wspólnych jest w przypadku decydowania publicznego przede wszystkim społeczeństwo – jako zbiorowość ludzka w danym państwie mająca charakter całościowy, wewnętrznie ustrukturalizowana i cechująca się względną odrębnością wynikającą najczęściej z przesłanek narodowościowych.

Decydowanie publiczne charakteryzuje się znacznym stopniem kodyfikacji i sformalizowania. Działania w tym zakresie są – co do zasady – podejmowane na podstawie i w granicach przepisów prawa. Cechą charakterystyczną podmiotów decyzyjnych działających w imieniu państwa oraz samorządu terytorialnego jest zdolność wykorzystania na podstawie

i w granicach obowiązującego prawa wszystkich zasobów władzy publicznej, w tym zachowań władczych z przymusem włącznie. Legalność jest oceniana w tym przypadku równolegle w sferze treści, formy i procedury działania.

Sytuując decyzje w sprawach bezpieczeństwa w obszarze decydowania publicznego, trzeba pamiętać o tym, że mają one swoją specyfikę. Składają się na nią następujące okoliczności: 1) znaczny zakres ingerencji w sprawy prywatne; 2) duże nasilenie niepewności i ryzyka; 3) istnienie rozbieżnych oczekiwań w kwestiach będących przedmiotem podejmowanych decyzji; 4) fundamentalne znaczenie zdolności działania w czasie rzeczywistym i w warunkach deficytu zasobu, jakim jest czas.

Odnosząc się do pierwszej z wymienionych wyżej specyficznych okoliczności wiążących się z podejmowaniem decyzji w dziedzinie bezpieczeństwa, należy też zauważyć duże nagromadzenie zachowań władczych. Decyzje te są ściśle podporządkowane zadaniom wynikającym z normatywnie określonych i gwarantowanych praw, wolności i obowiązków jednostek oraz praw i obowiązków państwa i innych podmiotów instytucjonalnych. Równocześnie jednak, jak już powiedziano wyżej, charakteryzuje je znaczny zakres ingerencji w sferę spraw prywatnych poszczególnych osób fizycznych i podmiotów instytucjonalnych, w tym w sposób ograniczający korzystanie przez te podmioty z przysługujących im wolności i praw, w szczególności wolności i nietykalności osobistej. Można więc mówić o ograniczeniu – a w skrajnych przypadkach o likwidacji – swobody kształtowania przez jednostkę swego zachowania i postępowania. Scenariusze dotyczące procesu podejmowania i implementacji decyzji w sprawach bezpieczeństwa zakładają możliwość prowadzenia działań niejawnych, z użyciem siły i przymusu bezpośredniego, łącznie z wykorzystaniem środków i technik zagrażających zdrowiu i życiu, w tym broni palnej. W ramach orzekania kar w sprawach bezpieczeństwa przez wymiar sprawiedliwości może dochodzić do długoletniego pozbawienia poszczególnych ludzi wolności i przepadku ich mienia znacznej wartości.

W dzisiejszych czasach – w obliczu poważnych zagrożeń bezpieczeństwa – nie trzeba chyba nikogo przekonywać o konieczności jasnego i precyzyjnego uregulowania procesów decyzyjnych w sprawach bezpieczeństwa oraz objęcia ich specjalnymi zasadami i procedurami kontroli oraz nadzoru. Zgodnie z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP: „Ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą

być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw". Należy zadbać o zapewnienie realnych gwarancji ochrony praw i wolności jednostek.

Drugą wymienioną wyżej specyficzną okolicznością decydowania w sprawach bezpieczeństwa jest znaczne obciążenie niepewnością i ryzykiem, co rodzi potrzebę wariantowego planowania scenariuszowego. Zróżnicowanie stopnia ryzyka nakazuje też wykorzystanie w decydowaniu w dziedzinie bezpieczeństwa specjalnych ram prawnych, organizacyjnych i proceduralnych w poszczególnych jakościowo odmiennych sytuacjach. W efekcie mamy w tej dziedzinie odmienne rozwiązania przygotowane dla zarządzania kryzysowego, dla poszczególnych stanów nadzwyczajnych, wyodrębnionych zasobów (przykładowo infrastruktury krytycznej czy też informacji niejawnych) oraz specyficznych wyzwań i zagrożeń (w tym dotyczących bezpieczeństwa zgromadzeń publicznych i imprez masowych oraz zwalczania przestępczości zorganizowanej).

Trzecia specyficzna okoliczność decydowania w sprawach bezpieczeństwa – występująca w każdym przypadku decydowania publicznego – polega na istnieniu rozbieżnych oczekiwań w kwestiach będących przedmiotem podejmowanych decyzji. W przypadku bezpieczeństwa istnieje większa niż w innych dziedzinach decydowania możliwość powstania konfliktu (lub przynajmniej napięć) między różnymi wymaganiami stawianymi przed decyzją, która ma zapaść. Trudność polega na tym, że rozstrzygnięcie organu decyzyjnego powinno być równocześnie: legalne oraz efektywne, uwzględniające standardy praw i wolności człowieka oraz skuteczne, zapewniające tajność i poufność oraz rozliczalność, uwzględniające potrzeby bieżące i wymagania strategiczne. Fakt ten powinien skłaniać podmioty zaangażowane w proces decydowania do współdziałania ponad podziałami dla ustalenia wspólnych celów, ograniczenia motywacji partykularnych i konfliktu interesów, zapewnienia decyzjom dopuszczalności aksjologicznej, prawnej, społecznej, politycznej, finansowej, profesjonalnej, prakseologicznej i umownej (w tym w relacjach międzynarodowych).

Ostatnia z wskazanych specyficznych okoliczności decydowania w sprawach bezpieczeństwa sprowadza się do tego, że szczególnie ważna jest w nim zdolność rozstrzygania w czasie rzeczywistym. Wskazuje to,

jak duże znaczenie ma zagwarantowanie szybkiego pozyskiwania informacji i wiedzy oraz zarządzania nimi. Zapadnięcie decyzji w stosownym czasie wymaga szybkiego powiadamiania i alarmowania o istniejących zagrożeniach i ryzykach w dziedzinie bezpieczeństwa. Istotnym czynnikiem jest też skracanie czasu trwania poszczególnych procedur decyzyjnych i zagwarantowanie właściwego tempa przepływów decyzyjnych.

1.4. Bezpieczeństwo jako megasystem decyzyjny

Punkty węzłowe systemu decyzyjnego bezpieczeństwa

Wielość i różnorodność procesów decyzyjnych zachodzących równolegle w dziedzinie bezpieczeństwa, najczęściej powiązanych ze sobą i wzajemnie się warunkujących, oznacza, że megasystem decyzyjny, wykreowany w celu badania tej rzeczywistości, musi oddawać jej złożoność funkcjonalno-decyzyjną.

Punktami węzłowymi interaktywnej mapy tego systemu, o czym będzie mowa w kolejnym rozdziale, są: 1) wartości i interesy; 2) misja, cele i funkcje; 3) zasady, normy i standardy; 4) strategie oraz programy i plany działania; 5) zadania strategiczne i operacyjne; 6) procesy decyzyjne i decyzje; 7) struktura wewnątrzsystemowa (podsystemy); 8) zasoby instytucjonalne, kadrowe, materialne i organizacyjne; 9) procedury; 10) mechanizmy wsparcia (zasilania) i doskonalenia (modernizacji) systemu.

Trzeba w szczególności uwzględnić fakt, że w ramach tej całości – integrującej interesy, cele, zasady, normy, instytucje, procedury i rozwiązania kadrowe, mechanizmy ewaluacji i modernizacji oraz łączącej zasoby materialne i pozamaterialne – funkcjonują różne podsystemy, które najczęściej również są wewnętrznie złożone. Ten sam element systemu może wchodzić w skład kilku podsystemów i w każdym z tych usytuowań może mieć różną pozycję decyzyjną.

Wielokryterialne zróżnicowanie wewnętrzne megasystemu bezpieczeństwa

W megasystemie bezpieczeństwa trzeba wskazać w szczególności porządek wyznaczony przez względy funkcjonalne i wyodrębnić podsystemy:

1) strategiczno-ustrojowy; 2) zintegrowanego zarządzania decyzyjnego; 3) operacyjny (obronny i ochronny); 4) ochrony prawnej i wymiaru sprawiedliwości; 5) administrowania siłami, środkami i zasobami; 6) informacji i wiedzy; 7) wsparcia (społecznego, naukowego i gospodarczego); 8) doskonalenia (ewaluacji, wzmacniania orientacji projakościowej i modernizacji). Ten porządek jest, jak się wydaje, najlepszym narzędziem porządkowania procesów decyzyjnych, gdyż w sposób merytoryczny wyznacza on punkty węzłowe w relacjach między misją, strategią, zarządzaniem, działaniami operacyjnymi i sytuuje w logicznym ciągu działania z obszaru programowania, wykonawstwa i kontroli oraz z zakresu kontynuacji i zmiany. Z tego też powodu został przyjęty jako podstawa rozważań w tym opracowaniu.

Trzeba jednak zauważyć, że w obszarze bezpieczeństwa funkcjonują inne niż wskazany wyżej układy podsystemów. W strukturze działowej są to segmenty: 1) obrony (obejmuje przede wszystkim dyplomację, siły militarne, wywiad); 2) ochrony (w tym: ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego, kontrwywiadu, ratownictwa i ochrony ludności, ochrony obrotu prawnego); 3) bezpieczeństwa społecznego (w tym bezpieczeństwa: kulturowego, zdrowotnego, edukacyjnego, socjalnego, demograficznego, informacyjnego); 4) bezpieczeństwa gospodarczego (w tym: bezpieczeństwa finansów publicznych i obrotu finansowego, obrotu gospodarczego, energetycznego, transportowego, środowiska naturalnego); 5) bezpieczeństwa wyodrębnionych zasobów państwa (w tym bezpieczeństwa infrastruktury krytycznej); 6) bezpieczeństwa wyodrębnionych wyzwań i zagrożeń (m.in. bezpieczeństwa zgromadzeń publicznych i imprez masowych, przeciwdziałania przestępczości zorganizowanej); 7) bezpieczeństwa sytuacji kryzysowych (przede wszystkim zarządzania kryzysowego) oraz stanów nadzwyczajnych (w tym rozwiązania stanu klęski żywiołowej, stanu wyjątkowego i stanu wojennego); 8) segment transsektorowy (obejmuje działania z obszaru przeciwdziałania terroryzmowi i zagrożeniom cyberbezpieczeństwa).

Ponadto, swoją specyfikę – i własne problemy – mają też podsystemy wyodrębnione w związku z procesowym charakterem działań w sferze bezpieczeństwa. Są to podsystemy działań: 1) prewencyjnych; 2) interwencyjnych w sytuacjach krytycznych; 3) naprawczych (w sferze likwidacji skutków wystąpienia sytuacji krytycznej); 4) związanych z ustalaniem odpowiedzialności i wymiarem oraz wykonywaniem sprawiedliwości;

5) doskonalących (obejmujących wyciągnięcie wniosków systemowych ze zdarzeń krytycznych).

Podstawowe interakcje w megasystemie bezpieczeństwa narodowego

W tej złożonej, wieloelementowej i wielopoziomowej całości przebiegają różnorodne interakcje. O ich kształcie rozstrzyga w dużej mierze porządek formalny, wyznaczony przez ustrój, tożsamość kompetencyjną poszczególnych podmiotów, hierarchię wewnętrzną i procedury systemu. Wśród tych licznych interakcji można wskazać, obok stosunków wyznaczonych przez dominującą w całym systemie zasadę podległości i hierarchicznego podporządkowania, także stosunki współdziałania oraz – głównie w obszarze tworzenia prawa powszechnie obowiązującego i wymiaru sprawiedliwości – stosunki opierające się na znacznej niezależności i odrębności.

Podstawowe znaczenie w tych interakcjach mają relacje kształtujące się w ramach cyklu obejmującego pozyskiwanie informacji i wiedzy oraz zarządzanie nimi (przetwarzanie, przesyłanie, gromadzenie, analizowanie, ocenianie i wykorzystywanie) w realizacji zadań związanych z bezpieczeństwem narodowym. Odbywa się proces permanentnego przekształcania pozyskanych informacji i wiedzy w decyzje, w ramach wewnątrzsystemowego mechanizmu konwersji, podporządkowanego wypełnianiu misji systemu bezpieczeństwa narodowego. To, co stanowi blokadę lub utrudnienie w tym procesie, jest równocześnie przeszkodą w realizacji celów w zakresie bezpieczeństwa. Nie ulega więc wątpliwości, że punktem wyjścia do optymalizacji działania systemu bezpieczeństwa musi być zdiagnozowanie owych przeszkód.

Charakter relacji między megasystemem bezpieczeństwa narodowego i jego otoczeniem

Wszystko to, co zostało tu już powiedziane na temat celów, istoty i działania systemu bezpieczeństwa w ujęciu decyzyjnym, jednoznacznie wskazuje, że jest to system otwarty, silnie powiązany ze swoim otoczeniem. Mamy tu do czynienia ze sprzężeniem zwrotnym, gdyż z jednej strony system jest bardzo wyczulony na sygnały płynące z otoczenia,

z drugiej zaś strony – wypracowywane w jego ramach decyzje mają fundamentalne znaczenie dla tego otoczenia. Zmiany w otoczeniu wynikające z działań decyzyjnych w systemie krzyżują się z informacjami o faktycznych efektach działań decyzyjnych w systemie.

Na otoczenie systemowe bezpieczeństwa składają się uwarunkowania społeczne, historyczne, ustrojowe, polityczne, gospodarcze, międzynarodowe Polski. Wraz ze zwiększaniem się współzależności ponadpaństwowych, w tym związanych z globalizacją i obecnością Polski w Unii Europejskiej i NATO, wzrasta również znaczenie tych uwarunkowań. To właśnie z tych obszarów otoczenia płyną do systemu bezpieczeństwa sygnały, które przyjmują formę oczekiwań, ocen, zasileń (w tym zasileń informacyjnych, prawnych, finansowych, logistycznych, wynikami prac badawczych i rozwojowych) i wyzwań. Sygnały te należy odczytywać na tle zmieniających się relacji w układzie wartości, interesów, norm, wzorców, standardów, instytucji, grup interesu, autorytetów i zachowań. Aktywna część otoczenia wyznacza warunki środowiskowe działania systemu i stanowi istotną przyczynę zachowań występujących w systemie.

Do najważniejszych współczesnych wyzwań, przed jakimi stoi system decyzyjny bezpieczeństwa, należą: 1) konkurencja i konflikt wartości, interesów, celów i programów oraz zróżnicowanie oczekiwań; 2) liczne szanse i nowe zagrożenia wymagające aktywności państwa i władzy publicznej oraz ich współpracy; 3) zmienność i duża nieprogramowalność sytuacji, ryzyko konfliktów militarnych i pozamilitarnych; 4) znaczna liczba napięć, sytuacji kryzysowych oraz realne możliwości destabilizacji i zagrożeń transsektorowych; 5) niespójność kryteriów i wymagań w dziedzinie decydowania publicznego rodząca potrzebę ważenia racji; 6) przewaga potrzeb nad możliwościami ich realizacji wymagająca dokonywania wyboru między ważnymi celami; 7) przenikanie się perspektywy międzynarodowej i krajowej oraz militarnej i pozamilitarnej; 8) postępująca globalizacja, demokratyzacja, integracja ponadnarodowa, informatyzacja i cyfryzacja; 9) wielopoziomowy, wielopodmiotowy i wielopasmowy model rządzenia i decydowania publicznego; 10) wzrastająca siła oddziaływania mediów i opinii publicznej w ramach władzy nadawania znaczeń; 11) zapotrzebowanie na profesjonalizm oraz efektywne i innowacyjne wykorzystywanie zasobów.

Problemem samym w sobie jest to, jak wygląda – by użyć określenia analityków systemowych – „granica" systemu bezpieczeństwa; inaczej

mówiąc, chodzi o to, jakie prawidłowości współdecydują o przenikaniu sygnałów zewnętrznych do decydentów działających w tym systemie. W tym kontekście należy zadać pytanie, czy istnieją w tym systemie sprawne i efektywne receptory informacji i wiedzy, czy nie ma w tym obszarze jakichś patologicznych zjawisk, np. zafałszowań (wynikających m.in. z partykularnych interesów, niedopuszczalnych powiązań nieformalnych lub subiektywnych przekonań). Do kwestii tych powrócę w rozważaniach dotyczących optymalizacji decydowania w sprawach bezpieczeństwa.

1.5. Pożytki płynące z funkcjonalno-decyzyjnego ujęcia megasystemu bezpieczeństwa

Mam nadzieję, że w świetle dotychczasowych uwag lepiej widoczny jest cel zaproponowanej w tym opracowaniu koncepcji przedstawienia i zbadania bezpieczeństwa w ujęciu decyzyjnym. Jestem przekonany – dałem już temu wyraz w uwagach wstępnych – że w ten sposób można lepiej zbadać mechanizmy funkcjonujące w tej sferze rzeczywistości społecznej, politycznej i gospodarczej. Można również pokazać, jak działa system, a nie tylko, jak jest zbudowany. Można także – co wydaje się szczególnie ważne – precyzyjniej określić w tej dziedzinie punkty krytyczne i wyzwania, a w efekcie wskazać kierunki, mechanizmy i narzędzia optymalizacji działania.

Ujęcie bezpieczeństwa w kategoriach kompleksowego systemu decyzyjnego daje możliwość ukazania tej dziedziny w sposób dynamiczny, jako złożonej całości funkcjonalnej, podlegającej zmianom rozwojowym powiązanym z procesami informacyjno-decyzyjnymi.

W ramach tego ujęcia badawczego pojawia się także możliwość poddania sfery bezpieczeństwa ewaluacji z uwzględnieniem klasycznych wymagań stawianych działaniom systemowym w przestrzeni publicznej. Dotyczy to stałego doskonalenia i zagwarantowania na niezbędnym poziomie następujących umiejętności: 1) pozyskiwania informacji z otoczenia i zarządzania nimi w czasie rzeczywistym; 2) spójnego programowania, planowania i określania konkretnych zadań dla wszystkich elementów składowych systemu; 3) zachowania integralności systemu w sytuacji napięć w relacjach zewnętrznych i wewnętrznych; 4) synergicznego zagospodarowywania wszystkich posiadanych zasobów; 5) optymalnego wdro-

żenia podjętych decyzji; 6) aktywnej i efektywnej komunikacji społecznej (obejmującej przepływy informacji, dialog i mechanizmy ostrzegania oraz alarmowania); 7) oceny podejmowanych działań pod kątem ich legalności, stosowności, skuteczności, trwałości efektów, efektywności i użyteczności oraz proporcji wkładu do wyniku i oddziaływania; 8) sprawnego modyfikowania aktywności pod wpływem oceny relacji między założonymi celami i uzyskiwanymi wynikami.

ROZDZIAŁ II

Mapa funkcjonalno-decyzyjna i zasobowa megasystemu bezpieczeństwa w Polsce

2.1. Mapa funkcjonalno-decyzyjna i zasobowa jako narzędzie analizy systemu bezpieczeństwa

Wybór sposobu badania systemu bezpieczeństwa ma istotne konsekwencje metodologiczne. W ramach rekonstrukcji systemu przeprowadzanej metodą klasyczną akcentuje się zwykle strukturę instytucji i układ kompetencji oraz wzajemne relacje formalne między podmiotami aktywnymi w danym systemie. Przy wyborze ujęcia funkcjonalno-decyzyjnego podstawą analizy stają się natomiast jego: misja, cele, funkcje i zadania, które to czynniki stanowią przesłankę ukształtowania i aktywności danego rozwiązania systemowego. W tym przypadku mamy do czynienia z analizą standardów i wymagań wyznaczających ramy funkcjonowania systemu i procesów w nim zachodzących. Elementy infrastruktury normatywnej, programowej, instytucjonalnej, kadrowej, logistycznej i komunikacyjnej systemu stanowią w takim ujęciu pochodną celów działania i zadań danego układu i są – a przynajmniej powinny być – im podporządkowane. Jako narzędzie porządkowania i badania systemu bezpieczeństwa służyć tu może analityczna mapa funkcjonalno-decyzyjna i zasobowa.

Zastosowanie ujęcia funkcjonalno-decyzyjnego decyduje o sposobie strukturalizacji wnętrza badanego układu. Nakazuje wyeksponowanie kwestii dotyczących mechanizmów tworzenia i usytuowania oraz funkcjonowania poszczególnych rozwiązań w systemie kosztem opisu ich materialnej treści. Dynamiczna mapa analityczna systemu obejmuje dwie zasadnicze, wewnętrznie złożone i wzajemnie powiązane warstwy. Do pierwszej z nich należą: misja, cele i główne zadania, które stanowią uwarunkowanie strategiczne wszystkich innych rozwiązań. Warstwa druga to zasoby systemu, na które składają się rozwiązania: normatywne, programowe, instytucjonalne, proceduralne, kadrowe, logistyczne, in-

formacyjno-dokumentacyjne, analityczne i komunikacyjne. Uwarunkowaniami określającymi ramy i zasady, które wyznaczają sposób ukształtowania mapy funkcjonalno-zasobowej bezpieczeństwa narodowego, są zasady, ogólne rozwiązania ustrojowe i prawne państwa oraz standardy i wymagania działania w sferze publicznej.

Mechanizmami dynamizującymi i nadającymi interaktywny charakter relacjom wewnątrz megasystemu bezpieczeństwa (na różnych jego poziomach i w różnych segmentach) oraz w jego stosunkach z otoczeniem są setki zachodzących równolegle procesów decyzyjnych. W ramach tych procesów dochodzi do wyboru i wdrożenia określonych wariantów zachowań, które znajdują wyraz w konkretnych decyzjach. W efekcie, w ramach obowiązujących procedur, dla realizacji celów i zadań ustalonych w dziedzinie bezpieczeństwa wykorzystywane są wszystkie zasoby systemu. Poszczególne decyzje podejmowane w sprawach bezpieczeństwa są zróżnicowane pod względem: 1) usytuowania w systemie (można z tego punktu widzenia wyodrębnić decyzje: ustrojowe, strategiczne, kierownicze, organizacyjne, operacyjne, kontrolne i nadzorcze, związane z wymiarem sprawiedliwości, związane z wykonywaniem kar); 2) charakteru (w tym kontekście mogą to być decyzje w formie: rozstrzygnięcia politycznego, aktu normatywnego lub administracyjnego, czynności administracyjnej, indywidualnego aktu dyrektywnego, czynności faktycznej, wyroku).

Kreśląc mapę systemu bezpieczeństwa, należy przypomnieć, że struktura megasystemu bezpieczeństwa narodowego charakteryzuje się sytuacyjną wariantowością rozwiązań wykonawczych. Odmienne rozwiązania są przewidziane w odniesieniu do sytuacji codziennej („normalnej"), do poszczególnych stopni stanów alarmowych, do sytuacji kryzysowej oraz wyodrębnionych normatywnie stanów nadzwyczajnych (stanu: klęski żywiołowej, wyjątkowego, wojennego). Warianty te, przy utrzymaniu celów generalnych całego systemu, modyfikują w sposób istotny relacje międzyinstytucjonalne i standardy działań w sferze bezpieczeństwa. W szczególności zmieniają one wzajemne stosunki między działaniami mającymi na celu zaspokojenie potrzeb bezpieczeństwa zbiorowego a tymi, które zmierzają do ochrony praw i wolności jednostek. W konsekwencji można mówić o kilku wersjach mapy funkcjonalno-systemowej megasystemu bezpieczeństwa narodowego.

W ostatnim czasie w Polsce nastąpiło ustawowe uregulowanie mechanizmów wprowadzenia i konsekwencji ogłoszenia poszczególnych

stopni stanu alarmowego[1]. Odrębnie opisano stopnie alarmowe, które mogą zostać wprowadzone w przypadku zagrożenia wystąpieniem zdarzenia o charakterze terrorystycznym lub w przypadku wystąpienia takiego zdarzenia (pierwszy stopień – ALFA; drugi stopień – BRAVO; trzeci stopień – CHARLIE; czwarty stopień – DELTA), oraz stopnie alarmowe (CRP) przewidziane w przypadku zagrożenia wystąpieniem zdarzenia o charakterze terrorystycznym dotyczącego systemów teleinformatycznych organów administracji publicznej lub systemów teleinformatycznych wchodzących w skład infrastruktury krytycznej albo w przypadku wystąpienia takiego zdarzenia (pierwszy stopień: ALFA–CRP; drugi stopień: BRAVO–CRP; trzeci stopień: CHARLIE–CRP; czwarty stopień: DELTA–CRP).

Zaproponowany w tym opracowaniu sposób mapowania systemu bezpieczeństwa oraz charakteryzowania zachodzących w ramach tego systemu procesów wiąże się z przedstawionym już wcześniej założeniem, że przyjęte rozwiązania mają służyć realizacji celów i zadań, które dotyczą ograniczania zagrożeń i zwiększania szans rozwojowych państwa, społeczeństwa i poszczególnych jednostek. Oznacza to, że system bezpieczeństwa nie ma własnych (partykularnych) interesów. Jest, a przynajmniej powinien być, narzędziem, nie zaś celem samym w sobie. Takie założenie natrafia nieraz na trudności w pełnym wdrożeniu do praktyki funkcjonowania. Doświadczenia różnych państw pokazują, że specyfika zasad działania poszczególnych podmiotów bezpieczeństwa narodowego stwarza realne niebezpieczeństwo autonomizowania się jakichś elementów tego systemu. Powszechnie znane są przypadki ingerencji wojska w życie polityczne w państwach niedemokratycznych. W takich państwach dochodzi też do podporządkowywania służb specjalnych, przekształcania ich w narzędzie ochrony interesów rządzących. Dlatego jest rzeczą niezbędną, aby w otoczeniu systemowym bezpieczeństwa funkcjonowały sprawne mechanizmy kontroli i nadzoru, szczególnie nad siłowymi komponentami jego struktur korzystających z procedur operacyjnych i informacji niejawnych.

Granice megasystemu bezpieczeństwa są umowne, ściśle zależą od sposobu rozumienia pojęcia bezpieczeństwa. Obejmują one większy ob-

[1] Zob. ustawa z dnia 10 czerwca 2016 r. o działaniach antyterrorystycznych, Dz.U. z 2016 r., poz. 904.

szar, gdy – zgodnie z przyjętym w tym opracowaniu założeniem – szeroko rozumie się bezpieczeństwo, a równocześnie – dążąc do całościowego ujęcia – wyjdzie się poza sferę wykonawstwa i uwzględni także rozstrzygnięcia zapadające w dziedzinie tworzenia prawa oraz ochrony prawnej i wymiaru sprawiedliwości.

2.2. Relacje funkcjonalne między misją, celami, funkcjami i zadaniami jako podstawa megasystemu bezpieczeństwa

Już wcześniej była mowa o tym, że fundament systemu bezpieczeństwa stanowią w ujęciu modelowym jego misja i cele, które wyrastają z wartości podstawowych i interesów narodowych. Na tej podstawie określane są funkcje, a następnie zadania systemu. Rozwiązania instytucjonalne i funkcjonalne stanowią tylko instrument realizacji misji i zadań oraz osiągania celów. Zasadnicze znaczenie ma właściwe ukształtowanie merytoryczne elementów systemu oraz ustanowienie odpowiednich relacji między nimi.

Poważnym obciążeniem dla działania systemu bezpieczeństwa może być:

1) brak poprawnego zidentyfikowania wartości, interesów, misji, celów, funkcji i zadań;
2) niewłaściwe zestawienie tych elementów systemowych, przejawiające się w lukach we wzajemnych powiązaniach lub w błędnych treściowo powiązaniach;
3) niedostateczne przełożenie dyspozycji wynikających ze wskazanych wyżej elementów systemowych na rozwiązania wykonawcze.

Liczba zagrożeń w funkcjonowaniu systemu bezpieczeństwa współcześnie gwałtowanie wzrasta, na co wpływa rozbudowany i złożony charakter tego systemu, wynikający z faktu, że równolegle zachodzi w nim wiele wzajemnie powiązanych procesów decyzyjnych, prowadzonych w różnych dziedzinach szczegółowych, na różnych poziomach, z udziałem wielu podmiotów oraz przy wykorzystaniu odmiennych procedur. Zagrożenia te są związane przede wszystkim z niespójnością wewnętrzną systemu, lukami w łańcuchach decyzyjnych, napięciami w relacjach między rozwiązaniami strategicznymi, taktycznymi i operacyjnymi.

W istniejącej sytuacji zasadnicze znaczenie uzyskuje optymalizacja podmiotowa, proceduralna i relacyjna wartości podstawowych, interesów, misji, celów i funkcji oraz zadań w dziedzinie bezpieczeństwa. Należy w związku z tym zauważyć cztery okoliczności.

Po pierwsze – rozstrzygnięcia odnoszące się do wskazanych wyżej relacji systemowych rodzą się w przestrzeni społecznej i politycznej. Stanowią one element szerszych wyborów dotyczących interesów narodowych, misji i charakteru oraz modelu państwa, preferencji społecznych i politycznych, a także organizacji domeny publicznej. W tym przypadku głos specjalistów od spraw bezpieczeństwa ma charakter pomocniczy i nabiera większego znaczenia dopiero na poziomie określania zadań oraz ustalania relacji między rozwiązaniami strategicznymi, taktycznymi i operacyjnymi. W kwestiach wartości podstawowych, interesów, misji, celów i funkcji systemu bezpieczeństwa liczą się tak doniosłe czynniki, jak: tradycja, doświadczenia historyczne, tożsamość aksjologiczna oraz poziom kultury politycznej i prawnej społeczeństwa, uwarunkowania ustrojowe, polityczne i ekonomiczne, potencjał demograficzny i ekonomiczny państwa, miejsce państwa na mapie geograficznej i politycznej świata oraz główne tendencje w procesach zachodzących w kraju i na świecie.

Po drugie – mimo że formalnym nośnikiem analizowanych tu rozstrzygnięć są w przypadku państwa treści zawarte w aktach prawa powszechnie obowiązującego, w tym przede wszystkim w konstytucji (w przypadku Polski m.in. w art. 5), to faktycznym uwarunkowaniem owych rozstrzygnięć jest świadomość społeczeństwa i dominujące w niej, utrwalone dyspozycje i oceny.

Po trzecie – rozstrzygnięcia, o których tu mowa, mają obok swojej względnie stałej warstwy także warstwę bieżącą, związaną ze zmieniającą się sytuacją wewnętrzną i międzynarodową oraz przeobrażeniami na mapie zagrożeń bezpieczeństwa. Rozłożenie akcentów w sprawach tu analizowanych jest okresowo aktualizowane w kolejnych edycjach strategii bezpieczeństwa narodowego i powinno się to w płynny sposób przekładać na inne rozwiązania systemu.

Po czwarte – aktualizowanie priorytetów w zakresie interesów, celów i zadań w dziedzinie bezpieczeństwa powinno się odbywać w ramach polityki bezpieczeństwa narodowego, prowadzonej w państwie w sposób ciągły, na podstawie merytorycznych przesłanek, z uwzględnieniem diagnoz i prognoz. W możliwie największym stopniu działania te powinny

być uwolnione od podporządkowania bieżącej grze politycznej między rządzącymi i opozycją.

Wskazane wyżej okoliczności powodują, że proces strategicznego programowania bezpieczeństwa jest w każdym przypadku uzależniony od stanu społeczeństwa i polityki w danym państwie. Wszystko, co obciąża świadomość społeczną i sferę polityki, stanowi także przesłankę błędnego ukierunkowywania rozwiązań strategicznych w sprawach bezpieczeństwa. W warunkach ustroju demokratycznego, w epoce Internetu, wzrosło niepomiernie znaczenie świadomości społecznej, gdyż poszczególne grupy społeczne, a nawet pojedyncze jednostki mają w tych warunkach nowe możliwości prezentowania swoich stanowisk i żądań oraz zabiegania o uznanie ich racji. Trzeba więc widzieć wyraźne związki między mankamentami występującymi w społeczeństwie i polityce a brakami i napięciami w dziedzinie ukierunkowania działań państwa, w tym w sprawach bezpieczeństwa.

Istnieje wiele przesłanek zagrażających dokonywaniu optymalnych wyborów decyzyjnych. Zbiorowe stereotypy obecne w świadomości społecznej, zwykle mocno osadzone w tradycji i niewrażliwe na racjonalną argumentację (np. dotyczące innych narodów lub wyobrażeń o roli swojego narodu), wywierając swego rodzaju presję na decydentów, mogą prowadzić do błędnego z punktu widzenia obiektywnej sytuacji zdefiniowania interesów i celów w dziedzinie bezpieczeństwa. Wiedza decydentów o ograniczonym zaufaniu społeczeństwa do władzy publicznej może blokować przyjęcie rozwiązań obiektywnie służących zwiększeniu poziomu bezpieczeństwa. Silne antagonizmy polityczne, dające o sobie znać w społeczeństwie i przekładające się na kształt i sposób funkcjonowania podmiotów politycznych, w tym szczególnie na relacje między rządzącymi i opozycją, mogą stać na przeszkodzie wyłączeniu spraw bezpieczeństwa narodowego z bieżącej gry politycznej. Mogą one tym samym utrudniać, a w skrajnych przypadkach uniemożliwiać, wypracowanie jednego stanowiska, które będzie później wspólnie bronione, w tym na arenie międzynarodowej. Wrogi klimat w stosunkach między ugrupowaniami politycznymi może prowadzić do przerwania, bez merytorycznego uzasadnienia, ciągłości polityki bezpieczeństwa w sytuacji „zmiany warty", gdy rządzący będą się zamieniać miejscem z opozycją. Ogólne mankamenty w organizacji struktur władzy publicznej, szczególnie na poziomie kierowniczym w państwie, mogą utrudniać

ukształtowanie mechanizmów instytucjonalnych i funkcjonalnych zapewniających spójność decyzyjną w sprawach bezpieczeństwa. Napięcia w zakresie finansów publicznych mogą powodować odstąpienie od podjęcia decyzji merytorycznie najlepszych i zadowolenie się rozwiązaniami połowicznymi, które najczęściej są nieskuteczne, a w dłuższym okresie także bardziej kosztowne.

Artykulacja polskich narodowych interesów strategicznych w sprawach bezpieczeństwa

Misja, cele i zadania systemu bezpieczeństwa są uwarunkowane przede wszystkim przez narodowe interesy strategiczne, które mają uzyskać w tym systemie wsparcie realizacyjne. W przypadku Polski wskazać można trzy wysunięte w ostatnim ćwierćwieczu propozycje artykulacji interesów, które miały całościowy charakter i posługiwały się kategorią interesu narodowego. Jedna z nich zawarta była w *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej* z 2007 r., która od 2014 r. jest już dokumentem historycznym. Dwie kolejne propozycje w tej dziedzinie zawarte są w dokumentach, które nadal obowiązują: *Strategii Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022* z 2013 r. oraz *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej* z 2014 r. Wcześniejsze próby określania interesów narodowych w sprawach bezpieczeństwa bądź miały miejsce w jakościowo innych warunkach politycznych, bądź też odzwierciedlały kulturę strategiczną akcentującą w istocie wyłącznie (lub przede wszystkim) zagadnienia obronności. Rozwiązania z okresu PRL nie mogły być punktem odniesienia, gdyż dotyczyły zupełnie innego porządku ustrojowego.

W sprawach posługiwania się kategorią interesu narodowego przełomowe znaczenie miała *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej* z 2007 r., przygotowana przez rząd Jarosława Kaczyńskiego. Przypomnę, że jej wdrożenie w dużej mierze utrudniał brak wspólnego rozumienia spraw bezpieczeństwa przez Prezydenta RP Lecha Kaczyńskiego i Radę Ministrów kierowaną już przez Donalda Tuska.

W dokumencie z 2007 r. ciekawą i wartościową propozycją było wyróżnienie trzech jakościowych grup współczesnych interesów narodowych w dziedzinie bezpieczeństwa. Określono je jako interesy żywotne,

ważne oraz inne istotne. Pierwszą z tych grup powiązano z zapewnieniem przetrwania państwa i jego obywateli, zaliczając do niej: zachowanie niepodległości i suwerenności państwa oraz jego integralności terytorialnej i nienaruszalności granic; zapewnienie bezpieczeństwa obywateli, praw człowieka i podstawowych wolności; umacnianie demokratycznego porządku politycznego. Do grupy interesów ważnych zaliczono: zagwarantowanie trwałego i zrównoważonego rozwoju cywilizacyjnego oraz gospodarczego kraju; stworzenie warunków do wzrostu dobrobytu społeczeństwa oraz rozwoju nauki i techniki; stworzenie podstaw należytej ochrony dziedzictwa narodowego, tożsamości narodowej i środowiska naturalnego. Jako inne istotne interesy narodowe zakwalifikowano: dążenie do zapewnienia silnej pozycji międzynarodowej państwa; możliwości skutecznego promowania polskich interesów na arenie międzynarodowej; umacnianie zdolności działania i skuteczności najważniejszych instytucji międzynarodowych, w których Polska uczestniczy; rozwój w przestrzeni międzynarodowej stosunków opartych na poszanowaniu prawa i efektywnej współpracy wielostronnej zgodnie z celami i zasadami określonymi w Karcie Narodów Zjednoczonych.

Strategie z 2013 r. i z 2014 r. zostały wypracowane przez rząd Platformy Obywatelskiej i Polskiego Stronnictwa Ludowego. Druga z tych strategii została zatwierdzona przez Prezydenta RP Bronisława Komorowskiego. W przygotowaniu obu dokumentów wykorzystano dorobek prac analitycznych przeprowadzonych w ramach Biura Bezpieczeństwa Narodowego w latach 2010–2012 przez Komisję Strategicznego Przeglądu Bezpieczeństwa Narodowego, z udziałem ponad 200 ekspertów z ośrodków naukowych i struktur rządowych. Ustalenia tych prac znalazły się w ponad dwustustronicowym dokumencie pt. *Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego*.

W pkt 11 *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej* z 2014 r., w nawiązaniu do treści art. 5 konstytucji, wskazano jako interesy narodowe w dziedzinie bezpieczeństwa:

1) dysponowanie skutecznym narodowym potencjałem bezpieczeństwa zapewniającym gotowość i zdolność do zapobiegania zagrożeniom, w tym odstraszania, obrony i ochrony przed nimi oraz likwidowania ich następstw;
2) silną pozycję międzynarodową Polski i członkostwo w wiarygodnych systemach bezpieczeństwa międzynarodowego;

3) ochronę indywidualną i zbiorową obywateli przed zagrożeniami dla ich życia i zdrowia oraz przed naruszeniem, utratą lub degradacją istotnych dla nich dóbr (materialnych i niematerialnych);
4) zapewnienie swobody korzystania przez obywateli z wolności i praw, bez szkody dla bezpieczeństwa innych osób i bezpieczeństwa państwa, oraz zapewnienie tożsamości narodowej i dziedzictwa kulturowego;
5) zapewnienie trwałego i zrównoważonego rozwoju potencjału społecznego i gospodarczego państwa, ze szczególnym uwzględnieniem ochrony środowiska naturalnego oraz warunków życia i zdrowia ludności jako podstawy bytowania.

Jak już wcześniej sygnalizowałem, po istotnych zmianach politycznych w Polsce, tj. zmianie na stanowisku głowy państwa w 2015 r., ukształtowaniu w tym samym roku w wyniku wyborów parlamentarnych większości w Sejmie i Senacie złożonej z posłów i senatorów z list Prawa i Sprawiedliwości oraz utworzeniu przez tę większość rządu, władze zaczęły dystansować się od niektórych rozstrzygnięć dokumentów strategicznych z lat 2013–2014. Powołano nowe struktury w ramach Sił Zbrojnych: Wojska Obrony Terytorialnej. Stanowczo zapowiedziano odejście od obowiązującego systemu dowodzenia Siłami Zbrojnymi. Wyeksponowano kwestie bezpieczeństwa demograficznego. Zmieniono rozwiązania dotyczące kierunków modernizacji infrastruktury systemu bezpieczeństwa. Należy się spodziewać przygotowania nowych rozwiązań strategicznych, jednak być może nie nastąpi to szybko, gdyż prace nad takimi dokumentami wymagają czasu, zwłaszcza że istnieje potrzeba synchronizacji tych rozstrzygnięć z regulacjami obowiązującymi w NATO.

Kierunki nowego strategicznego usytuowania spraw bezpieczeństwa narodowego znalazły już wyraz w uchwale nr 8 Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie przyjęcia *Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)*. Trzeba zauważyć, że w tym dokumencie zagadnienia bezpieczeństwa zostały ujęte odmiennie (zwłaszcza na poziomie celów, kierunków interwencji i zadań) niż w *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej* z 2014 r.; ponadto, jeden z tych dokumentów ma charakter rządowy, zaś drugi to dokument autorstwa Rady Ministrów i Prezydenta RP, co stanowi bez wątpienia systemowy problem w kształtowaniu kierunków działań oraz relacji w programowaniu polityki w dziedzinie bezpieczeństwa.

Strategia z 2017 r. ustala szereg wyborów strategicznych polityki państwa, które mają stanowić punkt odniesienia dla konstruowania wszystkich polityk, programów i projektów realizacyjnych. Dokument ten opiera się na następujących założeniach:

1) warunkiem niezbędnym i koniecznym odpowiedzialnego rozwoju państwa jest zapewnienie bezpieczeństwa narodowego;
2) zapewnienie bezpieczeństwa zewnętrznego stanowi niezbędny warunek rozwoju społeczno-gospodarczego kraju;
3) realizacja celów społeczno-gospodarczych gwarantuje wzmocnienie narodowego potencjału bezpieczeństwa zdolnego do zapobiegania i przeciwdziałania współczesnym zagrożeniom;
4) paradygmatem współczesnego bezpieczeństwa jest jego zintegrowany charakter, przejawiający się współzależnością z polityką rozwoju, kompleksowym (wielodziedzinowym) i zinternalizowanym podejściem, służącym myśleniu o polityce bezpieczeństwa i polityce społeczno-gospodarczej w kategoriach długofalowych.

Mimo przedstawionych wyżej zmian w zakresie rozłożenia akcentów i wewnętrznego hierarchizowania interesów Polski w sprawach bezpieczeństwa, można uznać, że w ramach polityki bezpieczeństwa pozostaje poza sporem politycznym i wykazuje (przynajmniej na poziomie ogólnym) cechy względnej trwałości katalog interesów, który obejmuje: 1) niepodległość państwa, nienaruszalność jego granic, integralność terytorialną i niezależność polityczną; 2) ochronę indywidualnych obywateli i innych ludzi w zakresie swobody korzystania z praw i wolności oraz w zakresie zabezpieczenia przed zagrożeniami; 3) poprawę jakości życia ludzi; 4) realizację dobra wspólnego w warunkach demokratycznego porządku prawnego; 5) ochronę dziedzictwa narodowego; 6) ochronę środowiska naturalnego; 7) zrównoważony i odpowiedzialny rozwój społeczno-gospodarczy.

Artykulacja misji polskiego systemu bezpieczeństwa

Misja systemu bezpieczeństwa, która z natury rzeczy ma charakter ogólny i kierunkowy, jest relatywnie najmniej zagrożona zmianami. Można przyjąć, nie wdając się w szczegóły różnicujące propozycje ujęć tego zagadnienia, że misją państwa w dziedzinie bezpieczeństwa jest współcześnie w Polsce zwiększanie szans rozwojowych i ograniczanie zagrożeń

państwa, społeczeństwa i poszczególnych jednostek, zgodnie z interesami wspólnymi i przy poszanowaniu uznanych wartości.

Punktami odniesienia dla kształtowania misji systemu bezpieczeństwa są współcześnie w Polsce: niepodległość państwa jako samodzielnego podmiotu bezpieczeństwa, wolności i prawa człowieka i obywatela, bezpieczeństwo obywateli, zrównoważony rozwój oraz legalność w zakresie treści, formy i procedury działania.

Artykulacja celów w dziedzinie bezpieczeństwa w Polsce

Misja systemu stanowi doktrynalną podstawę wyznaczania katalogu celów strategicznych. Obszerny katalog tych celów został zawarty w pkt 12 *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej* z 2014 r. Zaliczono do niego:

1) utrzymywanie i demonstrowanie gotowości zintegrowanego systemu bezpieczeństwa narodowego do wykorzystywania szans, podejmowania wyzwań, redukowania ryzyk i przeciwdziałania zagrożeniom;
2) doskonalenie zintegrowanego systemu bezpieczeństwa narodowego, a zwłaszcza jego elementów kierowania, w tym zapewnienie niezbędnych zasobów i zdolności;
3) rozwój potencjału obronnego i ochronnego adekwatnego do potrzeb i możliwości państwa oraz zwiększenie jego interoperacyjności w ramach NATO i UE;
4) wzmocnienie gotowości i zdolności NATO do kolektywnej obrony oraz spójności działań UE w dziedzinie bezpieczeństwa; budowanie silnej pozycji Polski w obu tych organizacjach;
5) rozwijanie bliskiej współpracy ze wszystkimi sąsiadami oraz budowanie partnerskich relacji z innymi państwami, w tym służących zapobieganiu i rozwiązywaniu konfliktów i kryzysów międzynarodowych;
6) promowanie na arenie międzynarodowej zasad prawa międzynarodowego oraz uniwersalnych wartości, takich jak: demokracja, prawa człowieka i wolności obywatelskie, a także podnoszenie w polskim społeczeństwie świadomości praw człowieka i obywatela;
7) zapewnienie bezpieczeństwa powszechnego poprzez doskonalenie krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego oraz systemu monitoro-

wania, powiadamiania, ostrzegania o zagrożeniach i likwidowania skutków klęsk żywiołowych oraz katastrof, a także wdrożenie rozwiązań prawnych i organizacyjnych w zakresie systemu ochrony ludności oraz obrony cywilnej;
8) doskonalenie i rozwój krajowego systemu zarządzania kryzysowego w kierunku zapewnienia jego wewnętrznej spójności i integralności oraz umożliwienia niezakłóconej współpracy w ramach systemów zarządzania kryzysowego organizacji międzynarodowych, których Polska jest członkiem;
9) ochronę granic Polski, stanowiących zewnętrzną granicę UE; przeciwdziałanie przestępczości zorganizowanej, w tym gospodarczej; ochronę porządku publicznego;
10) udoskonalenie rozwiązań systemowych dla przeciwdziałania i zwalczania terroryzmu i proliferacji broni masowego rażenia;
11) zapewnienie bezpiecznego funkcjonowania Rzeczypospolitej Polskiej w cyberprzestrzeni;
12) zapewnienie bezpiecznych warunków rozwoju kapitału ludzkiego i społecznego oraz innowacyjności, efektywności i konkurencyjności gospodarki, a także stabilności finansowej państwa;
13) zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego i bezpieczeństwa klimatycznego oraz ochrony środowiska, różnorodności biologicznej i zasobów naturalnych, w szczególności zasobów wodnych, a także kształtowanie zagospodarowania przestrzennego kraju w sposób zwiększający odporność na różnorakie zagrożenia, w szczególności militarne, naturalne i technologiczne;
14) zapewnienie bezpieczeństwa żywnościowego;
15) prowadzenie efektywnej polityki rodzinnej oraz dostosowanie polityki migracyjnej do nowych wyzwań;
16) pogłębianie świadomości społecznej w sferze bezpieczeństwa oraz zwiększanie kompetencji obywateli pozwalających na właściwe reagowanie w sytuacjach kryzysowych.

Przytoczony powyżej za *Strategią* z 2014 r. katalog celów strategicznych ilustruje wielokierunkowość działań, które muszą być podejmowane w ramach całościowo ujętego bezpieczeństwa narodowego. W niektórych punktach katalog ten, jak się wydaje, obejmuje także cele operacyjne czy wręcz zadania. W propozycji tej zabrakło hierarchizacji, dlatego trudno uznać ją za narzędzie o znaczeniu praktycznym.

W przyjętej w 2017 r. przez Radę Ministrów *Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju...* jako cele strategiczne w dziedzinie bezpieczeństwa wskazano:

1) zapewnienie bezpieczeństwa zewnętrznego jako niezbędnego warunku rozwoju społeczno-gospodarczego kraju;
2) ograniczenie zjawisk wyjątkowo szkodliwych dla funkcjonowania państwa (takich jak przestępczość zorganizowana i gospodarcza, korupcja, ataki na systemy informatyczne, nielegalna migracja, przestępczość transgraniczna, skutki katastrof naturalnych);
3) umacnianie współpracy z sojusznikami, partnerami i innymi podmiotami prawa międzynarodowego;
4) pogłębienie świadomości społecznej i zwiększenie poziomu społecznej akceptacji dla podejmowanych działań zmierzających do wzmocnienia bezpieczeństwa państwa, a także podjęcie nowych inicjatyw obronnych, które włączą do systemu obrony państwa możliwie największą liczbę obywateli.

Interesująca jest w tym dokumencie próba połączenia treści dotyczących interesów z poszczególnymi: 1) celami; 2) kierunkami interwencji (odrębnie w dziedzinach: zwiększenia skuteczności mechanizmów koordynacji kierowania bezpieczeństwem narodowym, wzmocnienia potencjału Sił Zbrojnych RP, kształtowania stabilnego międzynarodowego środowiska bezpieczeństwa, integracji bezpieczeństwa narodowego i rozwoju społeczno-gospodarczego, zwiększenia skuteczności państwa w zakresie zapobiegania i zwalczania przestępczości, poprawy ochrony ludności przed skutkami zagrożeń bezpieczeństwa powszechnego, wzmocnienia ochrony granic i kontroli migracji); 3) zadaniami; 4) konkretnymi programami strategicznymi.

Z przeglądu obowiązujących w Polsce rozwiązań wynika, że dla budowy modelu systemu bezpieczeństwa przydatne staje się syntetyczne ujęcie, w ramach którego istotą celów strategicznych w dziedzinie bezpieczeństwa jest zapewnienie państwu i społeczeństwu (przez działania polegające na wykorzystaniu szans, podejmowaniu wyzwań, redukowaniu ryzyka oraz eliminowaniu zagrożeń zewnętrznych i wewnętrznych) warunków do istnienia i zrównoważonego rozwoju, niepodległości i integralności terytorialnej, niezależności politycznej, stabilności wewnętrznej oraz dobrej jakości życia, przy zagwarantowaniu wolności i praw człowieka i obywatela, a także ochrony dziedzictwa narodowego i środowiska naturalnego.

Te ogólne cele są konkretyzowane na poziomie celów operacyjnych, które mają już bardziej szczegółowy charakter. W tej grupie, jak wcześniej ogólnie wskazałem, mieszczą się obecnie następujące cele: 1) kształtowanie stabilnego międzynarodowego środowiska bezpieczeństwa; 2) umocnienie zdolności państwa do obrony; 3) rozwój odporności na zagrożenia; 4) zwiększenie integracji polityk publicznych z polityką bezpieczeństwa; 5) tworzenie warunków do rozwoju zintegrowanego systemu bezpieczeństwa narodowego, w sposób efektywny i spójny, odpowiadający szansom, wyzwaniom i zagrożeniom, gwarantujący utrzymanie i przygotowanie sił, środków i zasobów niezbędnych do wykonywania zadań w zakresie bezpieczeństwa.

Należy zauważyć, że cele strategiczne ze swojej istoty są (lub być powinny) stabilne w długim horyzoncie czasowym, zaś cele operacyjne – bardziej uzależnione od zmieniającej się sytuacji w środowisku społecznym, politycznym i gospodarczym systemu bezpieczeństwa, zwykle zamykające się w perspektywie średniookresowej – podlegają częstszemu redefiniowaniu. Na uwagę zasługuje też fakt, że – w przeciwieństwie do celów strategicznych, ukierunkowanych głównie na zewnątrz systemu – wśród celów operacyjnych znajdują się także cele dotyczące optymalizacji samego systemu bezpieczeństwa.

Istotnym problemem jest kompletność i hierarchizacja celów operacyjnych w kontekście misji i celów strategicznych systemu. Ewentualne mankamenty w tej dziedzinie w sposób nieunikniony wpływają negatywnie na działanie systemu. Można odnieść wrażenie, że w dotychczasowych ujęciach strategii systemu bezpieczeństwa bardziej skupiano się na próbach wpisania do katalogu celów poszczególnych istotnych kwestii niż na klarownym powiązaniu interesów, misji i celów oraz ukształtowaniu czytelnych relacji między celami strategicznymi i operacyjnymi. Trzeba jednak odnotować, że w ostatnich latach dokonano w tych sprawach istotnych zmian na lepsze, głównie w ramach prac Komisji Strategicznego Przeglądu Bezpieczeństwa Narodowego, a w dużej mierze także w ujęciu tych kwestii w *Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju...* z 2017 r.

Artykulacja funkcji polskiego systemu bezpieczeństwa

Z celami, jakie ma realizować megasystem bezpieczeństwa narodowego, wiążą się jego podstawowe funkcje, w ramach których określane są kon-

kretne zadania i grupy zadań. Taki status mają obecnie w Polsce funkcje: obronna, ochronna, wymiaru sprawiedliwości oraz rozwojowa.

Niezbędnym warunkiem poprawnego funkcjonowania systemu, a także punktem wyjścia do jego optymalizacji jest zrozumienie i parametryczne opisanie związków między celami i zadaniami podstawowymi (głównymi) a cząstkowymi i konkretnymi działaniami w zakresie kształtowania i aktywności podmiotów instytucjonalnych. Można uznać, że w Polsce nastąpił w ostatnich latach spory postęp w uświadomieniu sobie, jak duże znaczenie mają te zależności. W mniejszym stopniu ta pozytywna ocena odnosi się do praktycznego wdrożenia nasuwających się w tym kontekście wniosków.

Zadania megasystemu bezpieczeństwa w Polsce

Obszerny katalog zadań, które są realizowane w ramach wypełniania celów i funkcji w megasystemie bezpieczeństwa, można porządkować według różnych kryteriów. Może to być ujęcie procesowe, działowe i funkcjonalno-decyzyjne. Dwa pierwsze z tych ujęć przedstawiłem już w ogólny sposób w poprzednim rozdziale. Tu ograniczam się więc do kilku dodatkowych uwag na ich temat. Koncepcję strukturalizacji funkcjonalno-decyzyjnej przyjąłem w tym opracowaniu jako podstawę rozważań, co nakazuje szerzej ją zaprezentować.

O procesie decyzyjnym w dziedzinie bezpieczeństwa i o jego etapach można mówić w dwojaki sposób. Pierwszy sposób wiąże się z generalnym ujęciem procesu jako wieloetapowej całości o określonej strukturze, uporządkowanej merytorycznie i funkcjonalnie. Drugi wynika z faktu, że procesowość jest także cechą kształtowania rozwiązań w ramach szczegółowych zadań wchodzących w skład etapów działań decyzyjnych, a nawet jednej konkretnej procedury decyzyjnej. Na każdym etapie procesów rozstrzygania w sprawach zadań o charakterze generalnym występuje bowiem niejednokrotnie wiele zadań szczegółowych, które są także kształtowane w cyklu procesowym, a nadto są ze sobą wzajemnie powiązane. Fakt ten ma istotne znaczenie teoretyczne i praktyczne. Działania dotyczące bezpieczeństwa muszą być widziane nie tylko jako proces złożony z kilku etapów, ale także jako zbiór procesów cząstkowych zachodzących na każdym etapie procesu głównego. Brak świadomości tego faktu może prowadzić do autonomizowania się poszczegól-

nych procedur i działań cząstkowych, co w efekcie stanowi przeszkodę w zapewnieniu synergii ogólnosystemowej.

Na etapie prewencji podstawowe znaczenie mają działania z zakresu obserwacji, analizy, diagnozy i prognozy. Jako zadania cząstkowe stanowiące przedmiot decydowania wskazać trzeba przede wszystkim:

1) rozpoznawanie i monitorowanie źródeł, rodzajów i skali zagrożeń bezpieczeństwa oraz szans związanych z bezpieczeństwem, w tym szans rozwojowych;
2) pozyskiwanie, przetwarzanie, gromadzenie i analizowanie informacji oraz wiedzy;
3) określanie ilościowego i jakościowego poziomu ryzyka i szans (m.in. przez matematyczne lub analityczne modelowanie ryzyka w sytuacji niepewności oraz symulacje rozwoju sytuacji) oraz prognozowanie rozwoju sytuacji;
4) wyodrębnianie i dodatkowe zabezpieczanie zasobów materialnych i niematerialnych szczególnie ważnych lub zagrożonych, w tym zasobów infrastruktury krytycznej;
5) opracowywanie (programowanie) i praktyczne wdrażanie systemowych rozwiązań zwiększających szanse rozwojowe i ograniczających możliwości przekształcania się zagrożeń w sytuacje krytyczne;
6) planowanie oraz praktyczne przygotowywanie i utrzymywanie w gotowości sił, środków i zasobów niezbędnych do interwencji w sytuacji krytycznej, w tym tworzenie mechanizmów zwiększania potencjału systemu w obliczu dodatkowych wyzwań;
7) przygotowywanie przedsięwzięć i procedur systemowego zarządzania sytuacjami i stanami krytycznymi, w tym także opracowanie systemu klasyfikacji tych sytuacji i stanów, ustalenie stopni alarmowych związanych z różnymi zagrożeniami, określenie zasad i procedur uruchamiania współdziałania międzynarodowego w sytuacjach kryzysowych oraz zasad komunikacji społecznej w kwestiach zagrożeń bezpieczeństwa;
8) utrzymywanie stałych kontaktów systemowych z podmiotami międzynarodowymi i międzypaństwowymi aktywnymi w sprawach bezpieczeństwa, w tym z NATO i Unią Europejską;
9) opracowywanie i weryfikowanie w ramach ćwiczeń układów kompetencji i obowiązków oraz siatek bezpieczeństwa na użytek poszczególnych sytuacji i stanów krytycznych wymagających interwencji.

Właściwa realizacja wskazanych wyżej zadań ma podstawowe znaczenie, gdyż w sprawach bezpieczeństwa w pełni potwierdza się pogląd, że najbardziej efektywnym sposobem zwalczania większości zagrożeń i neutralizowania sytuacji ryzykownych jest przeciwdziałanie im oraz właściwe przygotowanie planów, sił i środków działania. Dlatego tak ważne są działania prowadzone w ramach obserwacji, pomiarów i stałych dyżurów oraz właściwe zorganizowanie mechanizmów pozyskiwania informacji i wiedzy w sprawach bezpieczeństwa za pomocą źródeł osobowych i technicznych (otwartych i niejawnych, dyplomatycznych, wywiadowczych i kontrwywiadowczych).

Na etapie interwencji w sytuacji krytycznej podstawowe znaczenie mają działania o charakterze operacyjnym. Zadaniami cząstkowymi są w tym przypadku:

1) uruchamianie sił i środków odpowiednich do charakteru i rozmiarów sytuacji krytycznej;
2) wykorzystywanie przez właściwe podmioty w ramach swoich kompetencji i obowiązków, w sposób skoordynowany, wszystkich dostępnych sił, środków i zasobów niezbędnych do sprawnego i skutecznego wykonania zadań szczegółowych przewidzianych w siatce bezpieczeństwa;
3) zapewnianie komunikacji społecznej w sprawach dotyczących danej sytuacji krytycznej (m.in. przez informowanie, ostrzeganie i alarmowanie);
4) minimalizowanie negatywnych skutków sytuacji krytycznej, przy uwzględnieniu przyjętego systemu wartości.

Struktura działań decyzyjnych w sytuacji krytycznej jest uzależniona od charakteru, zasięgu, czasu trwania, skutków zdarzenia krytycznego lub ciągu takich zdarzeń. W zależności od sytuacji, te działania mogą dotyczyć aktywności w zakresie ratownictwa, ochrony, obrony oraz czynności rozpoznawczych, wywiadowczych, kontrwywiadowczych, operacyjnych, kontrolnych i śledczych.

W tym przypadku podstawowe znaczenie ma zdolność do działania w czasie rzeczywistym oraz umiejętność zapewnienia właściwej koordynacji w ramach działania różnych podmiotów mających odmienne zadania cząstkowe, procedury funkcjonowania oraz usytuowanie w systemie. Sprawą największej wagi staje się zagwarantowanie w każdej sytuacji niezakłóconego funkcjonowania siatki bezpieczeństwa, w ramach której

wyznaczono podmiot dominujący w danej interwencji oraz podmioty współpracujące w wykonywaniu poszczególnych zadań operacyjnych w zakresie sił, środków i usług.

Na właściwą koordynację w fazie interwencji w sytuacji krytycznej składa się spójne zarządzanie działaniami, uporządkowana współpraca oraz czytelny podział obowiązków i odpowiedzialności.

Na etapie likwidacji niekorzystnych skutków zdarzeń krytycznych i przywracania stanu bezpiecznego, z okresu przed zdarzeniem krytycznym, do podstawowych zadań należy zaliczyć:

1) dokończenie działań ratowniczych;
2) eliminację negatywnych następstw sytuacji krytycznej;
3) odtworzenie zdolności funkcjonalnej obiektów dotkniętych negatywnymi skutkami zdarzenia krytycznego.

W sprawach związanych z ustalaniem i ukaraniem sprawców zachowań prawnie niedopuszczalnych do zadań decyzyjnych należy:

1) wykrywanie i neutralizowanie sprawców działań naruszających bezpieczeństwo;
2) określanie odpowiedzialności i zagwarantowanie sprawnego systemu orzekania o winie i karze;
3) zapewnianie efektywnego systemu wykonywania kar oraz ograniczania ryzyka ponownego podjęcia działania naruszającego bezpieczeństwo.

Na etapie wyciągania wniosków z zaistnienia sytuacji krytycznych głównymi zadaniami są:

1) identyfikacja i analiza przyczyn wystąpienia danej sytuacji krytycznej;
2) stworzenie dodatkowych zabezpieczeń prawnych, organizacyjnych, funkcjonalnych i kadrowych mających wykluczyć lub ograniczyć możliwość ponownego wystąpienia zaistniałej sytuacji krytycznej lub też lepiej przygotować system do przeciwdziałania takiej sytuacji, gdy jej wyeliminowanie nie jest możliwe.

Drugim z wyżej zasygnalizowanych sposobów porządkowania zadań w systemie bezpieczeństwa jest ich grupowanie i wewnętrzne strukturalizowanie oraz wyodrębnienie podstawowych dziedzin, w których ów system funkcjonuje. W takim ujęciu oddzielnymi zbiorami są zadania decyzyjne realizowane w ramach: 1) obrony niepodległości i nienaruszalności terytorium państwa; 2) ochrony; 3) ochrony prawnej, wymiaru

sprawiedliwości, działalności penitencjarnej i resocjalizacyjnej; 4) bezpieczeństwa społecznego; 5) bezpieczeństwa politycznego i sfery publicznej; 6) bezpieczeństwa gospodarczego; 7) bezpieczeństwa wyodrębnionych zasobów osobowych, materialnych i funkcjonalnych państwa; 8) bezpieczeństwa w dziedzinie wyodrębnionych wyzwań i zagrożeń; 9) bezpieczeństwa w sytuacjach kryzysowych i stanach nadzwyczajnych.

Należy zauważyć, że w poszczególnych działach znajdują się nie tylko zadania związane z ograniczaniem zjawisk negatywnych, ale i zadania wynikające z dążenia do zwiększenia szans zrównoważonego i odpowiedzialnego rozwoju (w tym w ramach zintegrowanych działań na rzecz wzmocnienia bezpieczeństwa: konstytucyjnego, politycznego i społecznego, zdrowotnego, ekologicznego, kulturowego, finansowego, obrotu prawnego i gospodarczego).

W przypadku zastosowania układu działowego w ramach struktury systemu bezpieczeństwa należy także dostrzegać istnienie elementów transsektorowych. Trzeba do nich zaliczyć przede wszystkim systemy: 1) zarządzania kryzysowego; 2) ochrony wyodrębnionych zasobów osobowych, materialnych i funkcjonalnych państwa (w tym infrastruktury krytycznej); 3) stanów nadzwyczajnych; 4) zarządzania bezpieczeństwem informacyjnym i bezpieczeństwem informacji, w tym osłony bezpieczeństwa e-administracji; 5) ochrony przed terroryzmem, cyberterroryzmem i cyberprzestępczością; 6) przeciwdziałania wyodrębnionym wyzwaniom i zagrożeniom (m.in. związanym z przestępczością zorganizowaną i korupcją).

Przy określaniu szczegółowych zadań w dziedzinie bezpieczeństwa w układzie działowym musi być uwzględniony fakt, że w przypadku każdego działu jest to konstrukcja wieloelementowa i wielopoziomowa, która składa się z działań mających znaczenie dla różnych segmentów systemu. Przykładowo, w ramach działań związanych z ograniczeniem przestępczości, przy uwzględnieniu struktury zagrożeń bezpieczeństwa przyjętej w funkcjonującym od 2013 r. Krajowym Systemie Informacyjnym Policji, oddzielne zadania wyznaczają: 1) przestępczość kryminalna (w tym: zabójstwa, bójki i pobicia, spowodowanie uszczerbku na zdrowiu, zgwałcenia, rozbój, kradzieże, przywłaszczenie mienia, kradzieże z włamaniem, kradzieże samochodów, uszkodzenie mienia), przestępczość dotycząca przemocy w rodzinie (w tym: znęcanie się nad osobą najbliższą) oraz przestępstwa przeciwko zwierzętom; 2) przestępczość

zorganizowana (o charakterze ekonomicznym, narkotykowym, kryminalnym i multiprzestępczym); 3) przestępczość transgraniczna (w tym: nielegalna migracja, handel ludźmi, przemyt i nielegalny handel bronią, amunicją i materiałami wybuchowymi); 4) przestępczość narkotykowa; 5) przestępczość ekonomiczna, w tym: przeciwko prawom własności intelektualnej i przemysłowej, związana z podatkiem od towarów i usług (VAT) i podatkiem akcyzowym oraz innymi podatkami, kapitałowa, związana z praniem pieniędzy; bankowa, ubezpieczeniowa, przeciwko interesom finansowym Unii Europejskiej; 6) przestępczość przeciwko wiarygodności dokumentów, mieniu i obrotowi gospodarczemu; 7) przestępczość korupcyjna; 8) fałszerstwa pieniędzy; 9) zagrożenia w ruchu drogowym; 10) zagrożenie bezpieczeństwa imprez masowych; 11) przestępczość w cyberprzestrzeni; 12) zagrożenie terroryzmem; 13) zagrożenie ekstremizmem; 14) zagrożenia bezpieczeństwa powszechnego (m.in. pożarowo-wybuchowe, techniczno-budowlane, związane z istnieniem zakładów przemysłowych użytkujących substancje niebezpieczne w ilościach mogących być przyczyną poważnej awarii przemysłowej, w transporcie drogowym i kolejowym, powodziowe oraz związane z wystąpieniem innych klęsk żywiołowych w wyniku działania sił przyrody lub umyślnej działalności człowieka).

2.3. Zadania megasystemu bezpieczeństwa w Polsce w ujęciu funkcjonalno-decyzyjnym

Szczególnie użyteczne dla określenia struktury zjawisk i procesów występujących w megasystemie bezpieczeństwa jest wyodrębnienie obszarów funkcjonalno-decyzyjnych, a w ślad za tym wskazanie przypisanych im zbiorów zadań. Każdy z tych obszarów stanowi swoisty podsystem ściśle współdziałający z pozostałymi elementami megasystemu. Ma on swoją specyfikę, ale równocześnie stanowi fragment całości. Niektóre zadania należą równocześnie do kilku obszarów decyzyjnych.

Dla celów analitycznych wyodrębniono i omówiono poniżej osiem takich obszarów (podsystemów), a mianowicie: 1) strategiczno-ustrojowy; 2) zintegrowanego zarządzania systemem; 3) operacyjny (obronny, ochronny i rozwojowy); 4) ochrony prawnej, wymiaru i wykonywania sprawiedliwości; 5) administrowania siłami, środkami i zasobami; 6) in-

formacji i wiedzy; 7) wsparcia (społecznego, naukowego i gospodarczego); 8) optymalizacji systemu (ewaluacji i modernizacji).

Poniżej kwestie te zostały przedstawione w sposób syntetyczny przy zastosowaniu podobnego schematu analizy decydowania we wszystkich podsystemach. W każdym przypadku zostały ukazane kolejno: istota i wyzwania, podstawowe zadania oraz rodzaje procesów decyzyjnych i decyzji, a także główne podmioty działań oraz formy aktywności decyzyjnej. Bardziej rozbudowane charakterystyki tych zagadnień można odnaleźć w części opracowania zawierającej modele i schematy. W kolejnym rozdziale scharakteryzowano oddzielnie punkty krytyczne (tzn. miejsca i uwarunkowania napięć) i główne problemy w decydowaniu w poszczególnych podsystemach.

Przed charakterystyką wskazanych wyżej podsystemów należy jeszcze zauważyć, że system bezpieczeństwa funkcjonuje równocześnie na dwóch, powiązanych ze sobą poziomach. Pierwszy z nich – i ten jest przede wszystkim przedmiotem poniższych uwag – obejmuje zadania o szerszym charakterze (ogólnosystemowe, dziedzinowe, problemowe). Poziom drugi systemu dotyczy sytuacji jednostkowych, a zadania wykonywane w jego ramach są związane z konkretnymi zdarzeniami (dotyczą przykładowo wykrycia i zneutralizowania sprawcy lub sprawców konkretnych działań naruszających bezpieczeństwo, opanowania konkretnej sytuacji krytycznej lub zwiększenia i wykorzystania ściśle określonych szans rozwojowych). Działania jednostkowe są w dużym stopniu uzależnione od jakości realizacji zadań ogólnych.

Zadania w obszarze (podsystemie) strategiczno-ustrojowym megasystemu bezpieczeństwa

Istotą działań decyzyjnych w obszarze (podsystemie) strategiczno-ustrojowym bezpieczeństwa jest kształtowanie stabilnych podstaw ustrojowych oraz interaktywnej strategii rozwojowej bezpieczeństwa narodowego.

Do oczekiwań podstawowych w tym obszarze działań należy zaliczyć: 1) właściwe usytuowanie wypracowanych rozwiązań w ramach ustrojowych państwa; 2) uwzględnienie obowiązujących standardów działań publicznych; 3) optymalne zagospodarowanie potencjału społeczeń-

stwa i państwa; 4) uwzględnienie stanu, dynamiki i wymagań otoczenia; 5) właściwe powiązanie z innymi strategiami rozwojowymi państwa; 6) zapewnienie synergii wszystkich części składowych bezpieczeństwa narodowego – w dziedzinie militarnej i pozamilitarnej, w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego, w segmencie obronnym, ochronnym, wymiaru sprawiedliwości i rozwojowym; 7) stworzenie podstaw systemowych optymalnego wykorzystania szans, podejmowania wyzwań, redukowania ryzyk i przeciwdziałania zagrożeniom; 8) zagwarantowanie rozwiązań pozwalających odpowiednio szybko i skutecznie działać w każdych warunkach oraz właściwie reagować na wszelkiego typu zagrożenia, w tym rozwijać zdolności obronne i ochronne; 9) stworzenie możliwości dostosowania rozwiązań do różnych wymagań sytuacyjnych.

Do podstawowych zadań w obszarze strategiczno-ustrojowym w dziedzinie bezpieczeństwa należy w szczególności:

1) ustalenie ram normatywnych integrujących wartości, interesy, misję, cele, zadania, zasady oraz rozwiązania strukturalne, instytucjonalne, funkcjonalne i kadrowe;
2) określenie całościowej strategii bezpieczeństwa narodowego w perspektywie długookresowej, w tym: założeń, interesów narodowych, celów, stanu zasobów własnych, przewidywanego rozwoju wydarzeń, kierunków działań, siatki zadań podstawowych, kryteriów i procedur ewaluacji, zasad finansowania, mechanizmów płynnej modernizacji, zasad i mechanizmów komunikacji społecznej w sprawach objętych decydowaniem;
3) opracowanie innych systemowych dokumentów programowych tworzących synergiczną całość.

W tym zbiorze procesów decyzyjnych podmiotami aktywnymi są przede wszystkim: struktury artykulacji i agregacji interesu politycznego i społecznego; organy stanowiące i decyzyjne władzy ustawodawczej i wykonawczej w państwie właściwe w sprawach określania interesów narodowych, ustroju państwa, strategicznych kierunków i programów rozwojowych i ich struktury pomocnicze, w tym instytucje podległe oraz zaplecze doradcze i eksperckie; organy kontroli konstytucyjności i legalności.

W obszarze strategiczno-ustrojowym decyzje polityczne i normatywne przeważają nad decyzjami o charakterze administracyjnym. Działania decyzyjne znajdują wyraz w: 1) aktach prawa powszechnie obowiązu-

jącego (konstytucji, ratyfikowanych aktach prawa międzynarodowego, ustawach, rozporządzeniach wykonawczych i – w mniejszym zakresie – w aktach prawa lokalnego); 2) strategiach programowych państwa (obecnie są to: *Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego RP 2022* z 2013 r., Strategia *Bezpieczeństwa Narodowego RP* z 2014 r. oraz inne strategie rozwojowe państwa, w tym szczególnie *Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju...* z 2017 r.); 3) ustaleniach strategicznych przeglądów diagnostycznych, prognostycznych i programowych dotyczących bezpieczeństwa; 4) systemowych schematach wariantowych rozwiązań; 5) narzędziach ocen, kontroli i nadzoru; 6) mechanizmach komunikacji społecznej i politycznej w sprawach bezpieczeństwa narodowego.

Zadania w obszarze (podsystemie) zintegrowanego zarządzania megasystemu bezpieczeństwa

Zadania w obszarze (podsystemie) zintegrowanego zarządzania w megasystemie bezpieczeństwa związane są z kształtowaniem szczegółowych rozwiązań i systemowym organizowaniem działań w dziedzinie bezpieczeństwa narodowego: w ramach przepisów prawa powszechnie obowiązującego i postanowień dokumentów strategicznych; w sposób całościowy, zintegrowany, pozwalający optymalizować wykorzystywanie szans, podejmowanie wyzwań, redukowanie ryzyk i przeciwdziałanie zagrożeniom.

Oczekiwania podstawowe w tym zakresie działań pokrywają się częściowo z tymi, które zostały już wskazane w przypadku aktywności w obszarze strategiczno-ustrojowym. Należy do nich zaliczyć: 1) zapewnienie działań operacyjnych odpowiednio szybkich i skutecznych w każdych warunkach i sytuacjach, gwarantujących właściwą reakcję na wszelkiego typu zagrożenia, skutecznie rozwijających zdolności obronne i ochronne; 2) właściwe usytuowanie w ramach ustrojowo-prawnych i politycznych; 3) uwzględnienie obowiązujących standardów działań publicznych; 4) zgodność z postanowieniami dokumentów strategicznych i rozwojowych państwa oraz umowami i porozumieniami z partnerami zagranicznymi; 5) uwzględnienie stanu, dynamiki i wymagań otoczenia; 6) optymalne zagospodarowanie potencjału społeczeństwa i państwa;

7) zapewnienie synergii wszystkich części składowych bezpieczeństwa narodowego – w dziedzinie militarnej i pozamilitarnej, w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego, w segmencie obronnym, ochronnym, wymiaru sprawiedliwości i rozwojowym.

Do podstawowych zadań w obszarze zintegrowanego zarządzania systemem w dziedzinie bezpieczeństwa należy w szczególności wykonywanie obowiązków i kompetencji wynikających z delegacji ustawowych oraz postanowień dokumentów strategicznych, w tym:

1) programowanie i planowanie, kształtowanie wewnętrznych rozwiązań normatywnych;
2) ustalanie treści i egzekwowanie realizacji zadań operacyjnych;
3) organizowanie sił, środków i zasobów, w tym obsada personalna stanowisk;
4) kontrola i nadzór.

W tym obszarze procesów decyzyjnych podmiotami aktywnymi są przede wszystkim: organy władzy ustawodawczej oraz organy władzy wykonawczej w państwie o właściwości ogólnej, a także ich struktury pomocnicze oraz zaplecze doradcze i eksperckie; decyzyjne organy władzy i administracji publicznej w Polsce właściwe na podstawie przepisów prawa powszechnie obowiązującego w sprawach bezpieczeństwa narodowego i jego poszczególnych części składowych i ich struktury pomocnicze oraz zaplecze doradcze i eksperckie; organy kontroli konstytucyjności i legalności.

W obszarze zintegrowanego zarządzania systemem decyzje normatywne i administracyjne przeważają nad decyzjami o charakterze politycznym. Podstawowe znaczenie mają działania decyzyjne obejmujące: planowanie (w tym planowanie operacyjne, cywilne i obronne), kształtowanie siatek bezpieczeństwa, kierowanie koncepcyjne i operacyjne, organizowanie i standaryzowanie działań, koordynowanie, kontrolowanie i nadzorowanie.

Poszczególne działania decyzyjne znajdują wyraz w: 1) wykonawczych aktach prawa powszechnie obowiązującego (rozporządzeniach i przepisach prawa lokalnego); 2) wewnętrznych aktach normatywnych (uchwałach, zarządzeniach, regulaminach, instrukcjach); 3) dyrektywnych aktach decyzyjnych (decyzjach, rozkazach, poleceniach, postanowieniach, w tym w sprawach kadrowych); 4) dokumentach pomocniczych (diagnozach, prognozach, programach, planach i harmonogramach, procedurach, siat-

kach zadań operacyjnych i siatkach bezpieczeństwa; 5) schematach dotyczących wariantowych działań oraz szczególnych przypadków; 6) narzędziach oceny, kontroli, ewaluacji i nadzoru; 7) narzędziach komunikacji społecznej.

W obszarze zadań wykonywanych w ramach zintegrowanego zarządzania systemem znajdują się w szczególności: zasady i procedury koordynacji programowej i funkcjonalnej, średniookresowa strategia, cykliczne strategiczne przeglądy bezpieczeństwa, czynności z zakresu kierowania, priorytety operacyjne, implementacja strategii w ramach programów sektorowych i sytuacyjnych, *Polityczno-Strategiczna Dyrektywa Obronna*, *Narodowy Plan Użycia Sił Zbrojnych* w czasie zagrożenia i wojny, sektorowa doktryna wojskowa, priorytety zadaniowe w zakresie modernizacji technicznej i rozwoju sił oraz środków systemu bezpieczeństwa, szczegółowe rozwiązania systemu kierowania i dowodzenia Siłami Zbrojnymi RP, dyslokacja sił, zasady bezpieczeństwa placówek zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej, standardy bezpieczeństwa informacji.

Zadania w obszarze (podsystemie) operacyjnym (obronnym, ochronnym i rozwojowym) megasystemu bezpieczeństwa

Zadania decyzyjne w obszarze (podsystemie) operacyjnym (obronnym, ochronnym i rozwojowym) megasystemu bezpieczeństwa sprowadzają się do sprawnego, efektywnego i skutecznego wykonywania funkcji obronnych i ochronnych oraz rozwojowych w zakresie bezpieczeństwa narodowego przy pomocy dostępnych zasobów społecznych, normatywnych, programowych, instytucjonalnych, proceduralnych, kadrowych i komunikacyjnych, w sposób skoordynowany, pozwalający optymalizować wykorzystywanie szans, podejmowanie wyzwań, redukowanie ryzyk i przeciwdziałanie zagrożeniom.

Do oczekiwań podstawowych w tym obszarze należy zaliczyć: 1) zapewnienie działaniom operacyjnym ciągłości i dostępności oraz odpowiedniej jakości, szybkości, efektywności i skuteczności w każdych warunkach i sytuacjach, w sposób gwarantujący właściwą reakcję na wszelkiego typu zagrożenia, 2) uwzględnienie obowiązujących standardów prawnych i wymagań odnoszących się do działań publicznych; 3) zgodność z po-

stanowieniami aktów dyrektywnych podmiotów zarządzania systemem bezpieczeństwa; 4) uwzględnienie stanu, dynamiki i wymagań otoczenia; 5) optymalne zagospodarowanie dostępnego potencjału; 6) zapewnienie synergicznego wykorzystania wszystkich dostępnych sił, środków i zasobów w ramach zasad określonych w siatkach bezpieczeństwa.

Do podstawowych zadań w obszarze operacyjnym w dziedzinie bezpieczeństwa należy wykonywanie obowiązków i kompetencji określonych w przepisach prawa, postanowieniach dokumentów strategicznych oraz aktach dyrektywnych podmiotów zarządzania systemem bezpieczeństwa w zakresie:

1) reagowania na zagrożenia niepodległości i nienaruszalności terytorialnej państwa;
2) ochrony granicy państwa, kontroli ruchu granicznego i przeciwdziałania nielegalnej migracji;
3) ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz utrzymywania bezpieczeństwa i porządku publicznego;
4) ochrony przeciwpożarowej i ratownictwa, zarządzania kryzysowego i obrony cywilnej;
5) kontroli przestrzegania przepisów (w tym porządkowych i administracyjnych);
6) wykrywania przestępstw i wykroczeń oraz ścigania ich sprawców;
7) uprzedzającego redukowania ryzyk i zagrożeń w dziedzinie bezpieczeństwa;
8) aktywnego wykorzystywania szans istniejących w dziedzinie bezpieczeństwa.

W tym obszarze procesów decyzyjnych podmiotami aktywnymi są przede wszystkim: decyzyjne organy Sił Zbrojnych oraz władzy i administracji publicznej w Polsce właściwe na podstawie przepisów prawa powszechnie obowiązującego w sprawach bezpieczeństwa narodowego i jego poszczególnych części składowych oraz ich struktury wykonawcze i pomocnicze; podmioty społeczne i gospodarcze aktywne w systemie bezpieczeństwa, a także organy kontroli (w tym kontroli legalności) i nadzoru.

W obszarze operacyjnym systemu bezpieczeństwa podstawowe znaczenie mają działania decyzyjne dotyczące wykonawstwa. Poszczególne rozstrzygnięcia decyzyjne, znajdujące wyraz w decyzjach administracyjnych, działaniach administracyjno-porządkowych oraz różnych czynnościach ofensywnych i defensywnych, dotyczą przede wszystkim organizo-

wania, koordynowania, realizowania oraz kontrolowania i nadzorowania aktywności w sprawach: 1) działalności rozpoznawczej, wywiadowczej i kontrwywiadowczej; 2) zarządzania informacjami, w tym gromadzenia, przetwarzania i przekazywania informacji oraz prowadzenia zbiorów danych; 3) różnych rodzajów działań prewencyjnych; 4) interwencji w sytuacjach krytycznych; 5) działań związanych z likwidacją skutków zdarzeń krytycznych; 6) egzekwowania wykonywania przepisów prawa.

W obszarze operacyjnym poszczególne działania decyzyjne znajdują wyraz w:

1) wewnętrznych aktach normatywnych o charakterze wykonawczym (uchwałach, zarządzeniach, regulaminach, instrukcjach);
2) dyrektywnych aktach decyzyjnych (decyzjach administracyjnych, rozkazach, poleceniach, postanowieniach) określających szczegółowe zadania i zasady postępowania w ramach wykonywania zadań statutowych dotyczących określonych grup spraw, poszczególnych spraw jednostkowych lub też części składowych tych spraw;
3) dokumentach pomocniczych: diagnozach, prognozach, planach i harmonogramach działań, szczegółowych procedurach i siatkach bezpieczeństwa dla poszczególnych zadań operacyjnych;
4) działaniach organizacyjnych i wykonawczych z zakresu obrony, ochrony i ratownictwa;
5) czynnościach administracyjnych i porządkowych;
6) czynnościach związanych z użyciem środków przymusu bezpośredniego i broni palnej;
7) czynnościach z zakresu bieżącej oceny, kontroli, ewaluacji i nadzoru;
8) czynnościach z zakresu komunikacji społecznej.

Zadania w obszarze (podsystemie) ochrony prawnej i wymiaru sprawiedliwości megasystemu bezpieczeństwa

Istotą działań w tym obszarze jest sprawne, kompetentne, efektywne i skuteczne wykonywanie zadań związanych z ochroną porządku prawnego (w zakresie praw przedmiotowych i podmiotowych), poszanowaniem praw człowieka i obywatela, wymiarem sprawiedliwości i jego wykonywaniem.

Oczekiwania decyzyjne w tym obszarze megasystemu bezpieczeństwa obejmują: 1) zapewnienie praktycznej realizacji konstytucyjnych gwarancji praworządności, praw i wolności oraz obowiązków (w tym wolności i praw: osobistych, politycznych, ekonomicznych, socjalnych i kulturalnych); 2) poszanowanie interesu społecznego i indywidualnego; 3) zapewnienie powszechnego, równego i otwartego dostępu do instytucji wymiaru sprawiedliwości; 4) zapewnienie prawa do obrony we wszystkich stadiach postępowania karnego; 5) uwzględnienie obowiązujących standardów prawnych w zakresie treści, formy i procedury; 6) zapewnienie praktycznej realizacji praw w zakresie korzystania ze środków ochrony wolności i praw; 7) zagwarantowanie spójności, właściwego tempa i skuteczności działania w sprawach dotyczących ochrony praw oraz wymiaru sprawiedliwości i jego wykonywania; 8) zapewnienie sędziom w sprawowaniu urzędów gwarancji ustrojowych i procesowych, w tym niezawisłości i podległości tylko konstytucji oraz ustawom; 9) zapewnienie realizacji konstytucyjnej zasady, że orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego mają moc powszechnie obowiązującą i są ostateczne.

Do zadań i kompetencji określonych w przepisach konstytucji i w innych aktach prawa powszechnie obowiązującego dla tego obszaru bezpieczeństwa należą:

1) kontrola konstytucyjności przepisów prawa;
2) kontrola przestrzegania przepisów prawa;
3) orzekanie o winie i karze sprawców przestępstw i wykroczeń;
4) wykonywanie wyroków i decyzji w zakresie kar, w tym dotyczących ograniczenia lub pozbawienia wolności (m.in. tymczasowego aresztowania oraz kar pozbawienia wolności i środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności);
5) prowadzenie działań penitencjarnych i resocjalizacyjnych wobec osób skazanych na karę pozbawienia wolności;
6) ochrona społeczeństwa przed sprawcami przestępstw lub przestępstw skarbowych osadzonymi w zakładach karnych i aresztach śledczych.

Formami aktywności są w tym obszarze: 1) działania prewencyjne i wychowawcze; 2) udzielanie pomocy prawnej; 3) działania kontrolne w zakresie przestrzegania prawa; 4) postępowania wyjaśniające; 5) działalność orzecznicza; 6) egzekwowanie wykonywania przepisów prawa i wyroków oraz orzeczeń (w tym działania represyjne, egzekucyjne oraz związane

z wykonywaniem kar); 7) postępowania administracyjne i działania administracyjno-porządkowe; 8) działalność pojednawcza.

Podmiotami aktywnymi w obszarze ochrony prawnej i wymiaru sprawiedliwości są: organy kontroli przestrzegania prawa (w tym prokuratura) i organy kontroli państwowej (w tym Najwyższa Izba Kontroli); organy ochrony prawnej (w tym adwokatura, radcowie prawni i rzecznicy praw); sądy i trybunały (w tym sądy powszechne, Sąd Najwyższy, sądownictwo administracyjne, Trybunał Konstytucyjny, Trybunał Stanu); pozasądowe organy orzekające (w tym sądy polubowne, komisje dyscyplinarne, izby morskie, organy skarbowe); organy wykonywania wyroków i orzeczeń (w tym służba penitencjarna i komornicy).

Podstawowymi formami aktywności w tym obszarze megasystemu bezpieczeństwa są: skargi, powództwa, akty oskarżenia, postanowienia procesowe, wyroki i rozstrzygnięcia, akty notarialne, czynności egzekucyjne, dyrektywne akty decyzyjne (decyzje, rozkazy, polecenia, postanowienia określające szczegółowe zadania i zasady postępowania w ramach wykonywania zadań określonych przepisami prawa, dotyczące określonych grup spraw, poszczególnych spraw lub też określonych części składowych tych spraw), działania organizacyjne, działania związane z wykrywaniem i ściganiem sprawców przestępstw, czynności administracyjne i porządkowe, czynności z zakresu komunikacji społecznej.

Zadania w obszarze (podsystemie) administrowania siłami, środkami i zasobami megasystemu bezpieczeństwa

Istota działań decyzyjnych w obszarze administrowania siłami, środkami i zasobami określona jest przez potrzebę kształtowania zasobów niezbędnych do wykonywania zadań obronnych i ochronnych oraz rozwojowych w zakresie bezpieczeństwa narodowego, a także przez zapotrzebowanie na sprawne, efektywne i skuteczne nimi zarządzanie w sposób skoordynowany, pozwalający optymalizować wykorzystywanie szans, podejmowanie wyzwań, redukowanie ryzyk i przeciwdziałanie zagrożeniom w każdych warunkach.

Do oczekiwań podstawowych w tym podsystemie należy zaliczyć: 1) zapewnienie całemu megasystemowi sił, środków i zasobów oraz wsparcia logistycznego pozwalających zagwarantować na niezbędnym poziomie ciągłość i dostępność oraz odpowiednią jakość, szybkość, efek-

tywność i skuteczność działań, a także właściwą reakcję na wszelkiego typu zagrożenia; 2) uwzględnienie obowiązujących standardów prawnych i dostępnej wiedzy dotyczącej zarządzania organizacjami, w tym szczególnie wykonującymi zadania publiczne w ramach dużych struktur ukształtowanych hierarchicznie i terytorialnie; 3) uwzględnienie stanu, dynamiki i wymagań otoczenia; 4) optymalne zagospodarowanie dostępnego potencjału i zapewnienie synergicznego wykorzystania wszystkich dostępnych sił, środków i zasobów.

W ujęciu funkcjonalnym rolą podsystemu jest wykonywanie zadań i kompetencji administracyjnych określonych w ogólnych przepisach prawa, postanowieniach dokumentów strategicznych oraz aktach dyrektywnych podmiotów zarządzania systemem bezpieczeństwa w sposób uwzględniający najlepsze światowe standardy w zakresie:

1) organizacji sił, środków i zasobów systemowych oraz zarządzania nimi, w tym zarządzania zasobami materialnymi, organizacyjnymi oraz ludzkimi;
2) organizacji zaopatrzenia, łączności i transportu oraz innych procesów wewnątrz systemu;
3) zarządzania nieruchomościami;
4) zapewnienia ogólnej efektywności organizacyjnej i ekonomicznej wewnątrz systemu;
5) wsparcia logistycznego działań operacyjnych w systemie.

Procesy decyzyjne i decyzje związane z wykonywaniem wymienionych wyżej zadań obejmują: 1) zarządzanie informacjami, w tym gromadzenie, przetwarzanie i przekazywanie informacji oraz prowadzenie zbiorów danych; 2) zarządzanie aktywami systemu w postaci kadr, finansów, środków transportu, systemów łączności, nieruchomości, systemów osłony i ochrony, baz danych i dokumentacji, broni i innych środków przymusu bezpośredniego; 3) modelowanie procesów; 4) rozstrzygnięcia administracyjne i działania administracyjno-porządkowe; 5) standaryzację rozwiązań i wymagań; 6) szkolenia; 7) kontrolę zarządczą.

Podmiotami aktywnymi w podsystemie są przede wszystkim służby: kwatermistrzowskie i logistyczne, zarządzania zasobami ludzkimi, prawne, finansowe, łączności i informatyczne, osłony i ochrony, ochrony zdrowia oraz kontroli i nadzoru.

Poszczególne działania decyzyjne dotyczące w omawianym obszarze określonych grup spraw, poszczególnych spraw lub też określonych części

składowych poszczególnych spraw mają formę: 1) wewnętrznych aktów normatywnych (uchwał, zarządzeń, regulaminów, instrukcji); 2) dyrektywnych aktów decyzyjnych (decyzji administracyjnych, rozkazów, poleceń, postanowień określających szczegółowe zadania, zasady i tryb postępowania w ramach wykonywania poszczególnych zadań statutowych); 3) dokumentów pomocniczych (m.in.: diagnoz, prognoz, planów i harmonogramów działań, szczegółowych procedur i schematów wykonywania zadań); 4) działań organizacyjnych i wykonawczych; 5) czynności administracyjnych i porządkowych; 6) czynności z zakresu audytu, oceny, kontroli, ewaluacji i nadzoru.

Zadania w obszarze (podsystemie) informacji i wiedzy megasystemu bezpieczeństwa

Podsystem informacji i wiedzy stanowi nerw całej konstrukcji rozwiązań w dziedzinie bezpieczeństwa. Istota zadań decyzyjnych w tym obszarze polega na zagwarantowaniu całemu megasystemowi bezpieczeństwa niezbędnych pod względem ilościowym i jakościowym informacji oraz wiedzy o zdarzeniach i procesach; odbywa się to w ramach gromadzenia, przekazywania, przetwarzania, analizowania i opracowywania informacji oraz prowadzenia zbiorów danych na poziomie pozwalającym wykonywać zadania obronne, ochronne i rozwojowe w zakresie bezpieczeństwa narodowego w sposób umożliwiający optymalne wykorzystywanie szans, podejmowanie wyzwań, redukowanie ryzyk i przeciwdziałanie zagrożeniom w każdych warunkach.

Podstawowe oczekiwania, które się z tym wiążą, wynikają z konieczności zagwarantowania – na niezbędnym poziomie i w każdych warunkach – zasilenia systemu w informacje i wiedzę. Muszą być przy tym uwzględnione: obowiązujące standardy prawne, w tym w zakresie praw i wolności człowieka i obywatela; porozumienia, w tym z NATO i Unią Europejską oraz innymi podmiotami pozostającymi z Polską w relacjach zakładających wymianę informacji; zdolności finansowe systemu; stan, dynamika i wymagania otoczenia, w tym wymagania związane z zagrożeniami w cyberprzestrzeni.

Zadania podstawowe w obszarze podsystemu informacji i wiedzy są skoncentrowane wokół:

1) zwiększenia potencjału systemu przez zagwarantowanie zasilenia informacyjnego i przewagi informacyjnej;
2) maksymalnego wykorzystania zebranych informacji i analiz w rozstrzyganiu i procesach decyzyjnych;
3) zapewnienia bezpieczeństwa informacji i rozwiązań informatycznych;
4) zagwarantowania płynnej i efektywnej wymiany informacji z partnerami zewnętrznymi.

Procesy decyzyjne w tym podsystemie obejmują: 1) działalność rozpoznawczą, wywiadowczą i kontrwywiadowczą; 2) monitoring zdarzeń i procesów; 3) interaktywne zarządzanie informacjami; 4) działalność infrastruktury w sferze informacji, w tym szczególnie informacji niejawnych; 5) standaryzację rozwiązań; 6) projektowanie, analizowanie, mapowanie i modelowanie, wartościowanie i kontrolę zarządczą procesów; 7) ukierunkowanie i finansowanie badań naukowych; 8) organizowanie współdziałania z systemami informacji zewnętrznych.

Podmiotami aktywnymi w procesach decyzyjnych w tym segmencie megasystemu bezpieczeństwa są: decyzyjne organy właściwe w Polsce na podstawie przepisów prawa powszechnie obowiązującego w sprawach bezpieczeństwa narodowego; podmioty programowania działań, koordynacji programowej i organizacyjnej oraz zarządzania w systemie bezpieczeństwa; dyplomacja i służby konsularne, służby specjalne, Policja i inne podmioty aktywne w systemie bezpieczeństwa; osobowe i techniczne, jawne i niejawne źródła informacji i monitoringu; podmioty instytucjonalne administrujące wyspecjalizowanymi systemami i procedurami informacji, interaktywnymi bazami danych, rejestrami i ewidencjami oraz systemami informatycznego przetwarzania danych w sprawach bezpieczeństwa; zespoły studiów i analiz; konsultanci i eksperci; podmioty naukowe i badawcze oraz gospodarcze.

Na decyzje podejmowane w podsystemie informacji i wiedzy składają się: 1) akty prawa dotyczące standardów, procesów, systemów i zasobów informacji; 2) dyrektywne akty decyzyjne (decyzje, rozkazy, polecenia, postanowienia); 3) diagnozy; 4) analizy ilościowe i jakościowe (przeglądowe i porównawcze); 5) raporty, prognozy, plany i harmonogramy działań; 6) modele i projekcje schematów postępowania; 7) rekomendacje; 8) umowy o współdziałaniu; 9) akty systemowej oceny, kontroli, ewaluacji i nadzoru.

Zadania w obszarze (podsystemie) wsparcia (społecznego, naukowego i przemysłowego) megasystemu bezpieczeństwa

Istotą aktywności decyzyjnej w obszarze wsparcia systemu bezpieczeństwa narodowego jest zapewnienie mu ilościowego i jakościowego zasilania społecznego, naukowo-technicznego i produkcyjnego, przez wykorzystanie możliwości tkwiących w postawach społecznych oraz we współpracy między nauką, gospodarką i działaniami na rzecz bezpieczeństwa. Chodzi tu o działania ułatwiające wykonywanie w ramach tegoż systemu zadań obronnych i ochronnych oraz rozwojowych w sposób pozwalający optymalizować wykorzystywanie szans, podejmowanie wyzwań, redukowanie ryzyk i przeciwdziałanie zagrożeniom w każdych warunkach.

Podstawowymi przesłankami decyzyjnymi w tym obszarze są: 1) niezbędna jakość sił, środków i zasobów oraz wsparcia logistycznego umożliwiająca działania gwarantujące właściwą reakcję na wszelkiego typu zagrożenia; 2) obowiązujące standardy prawne; 3) wymagania wynikające z dostępnej wiedzy i rozwiązań technicznych; 4) zgodność z postanowieniami aktów dyrektywnych podmiotów zarządzania systemem bezpieczeństwa; 5) konieczność uwzględniania stanu, dynamiki i wymagań otoczenia; 6) potrzeba optymalnego zagospodarowania dostępnego potencjału i synergicznego wykorzystania wszystkich dostępnych sił, środków i zasobów.

Na główne zadania decyzyjne w obszarze wsparcia systemu bezpieczeństwa składają się:

1) wyzwolenie i zagospodarowanie społecznej gotowości i zdolności do działań na rzecz zwiększania poziomu bezpieczeństwa;
2) wzmocnienie potencjału i efektywności oraz jakości systemu działań na rzecz bezpieczeństwa;
3) przeciwdziałanie dekapitalizacji oraz modernizacja techniczna sił, środków i zasobów;
4) wykorzystanie najlepszych światowych standardów i doświadczeń oraz osiągnięć naukowo-technicznych na potrzeby bezpieczeństwa;
5) wzmacnianie naukowo-przemysłowego potencjału obronnego oraz wykorzystanie zamówień sektora bezpieczeństwa do rozwijania gospodarki;

6) zwiększenie udziału polskich placówek naukowo-badawczych w zasilaniu systemu technologiami i produktami myśli technicznej oraz ułatwienie transferu innowacyjnych technologii do systemu.

W procesach decyzyjnych oraz w poszczególnych decyzjach podejmowanych w tej dziedzinie podstawowe znaczenie mają następujące czynniki: 1) zarządzanie informacjami, w tym gromadzenie, przetwarzanie i przekazywanie informacji oraz prowadzenie zbiorów danych dotyczących uwarunkowań i możliwości poprawienia jakości działań w ramach systemu bezpieczeństwa oraz modernizacji i proinnowacyjnego ukierunkowania rozwiązań tego systemu; 2) wykorzystywanie potencjału partnerstwa publiczno-społecznego i partnerstwa publiczno-prywatnego; 3) inspirowanie i finansowanie badań naukowych związanych z potrzebami bezpieczeństwa; 4) ukierunkowanie działań projektowych i produkcyjnych; 5) standaryzacja rozwiązań oraz kryteriów oceny wykonywania zadań systemu i jego stanu; 6) określenie wskaźników wkładu, wyniku i oddziaływania decyzji; 7) monitorowanie, analizowanie i wartościowanie procesów w zakresie zadań statutowych systemu bezpieczeństwa; 8) projektowanie, mapowanie i modelowanie procesów zmian; 9) kontrola zarządcza; 10) aktywność w sferze edukacji i komunikacji społecznej.

Głównymi podmiotami aktywnymi w sferze działań na rzecz wsparcia systemu bezpieczeństwa są: decyzyjne organy właściwe w Polsce na podstawie przepisów prawa powszechnie obowiązującego w sprawach bezpieczeństwa narodowego i jego poszczególnych części składowych; podmioty programowania działań, koordynacji programowej i organizacyjnej oraz zarządzania w systemie bezpieczeństwa; instytucje programowania i finansowania badań rozwojowych na rzecz bezpieczeństwa (m.in. Narodowe Centrum Badań i Rozwoju); podmioty społeczne (w tym ruchy i formacje obywatelskie), naukowe i badawcze oraz gospodarcze aktywne w otoczeniu systemu bezpieczeństwa, w tym podmioty sektora naukowo-przemysłowego potencjału obronnego; instytucje edukacji i szkolnictwa wyższego specjalizujące się w dziedzinie bezpieczeństwa; instytucje rezerw strategicznych (m.in. Agencja Rezerw Materiałowych).

Do głównych form aktywności decyzyjnej w tym podsystemie należą: 1) diagnozy (rozwiązań i procesów), analizy ilościowe i jakościowe (przeglądowe i porównawcze); 2) raporty audytorskie, prognozy, plany

i harmonogramy działań, modele i projekcje schematów postępowania; 3) rekomendacje i dokumentacje projektów wsparcia; 4) dyrektywne akty decyzyjne: decyzje, rozkazy, polecenia, postanowienia, w tym decyzje w zakresie szczegółowych procedur i siatek bezpieczeństwa dla poszczególnych zadań operacyjnych; 5) umowy: o współdziałaniu z organizacjami pożytku publicznego, dotyczące projektów partnerstwa publiczno-prywatnego, o współpracy z prywatnymi podmiotami wykonującymi zadania w zakresie ochrony osób i mienia, z prywatnymi właścicielami i dysponentami obiektów stanowiących element infrastruktury krytycznej; 6) decyzje w ramach systemowej oceny, kontroli, ewaluacji i nadzoru; 7) rozstrzygnięcia dotyczące sfery komunikacji społecznej.

Zadania w obszarze (podsystemie) optymalizacji megasystemu bezpieczeństwa

Istotą aktywności decyzyjnej w tym obszarze jest poprawa jakości realizacji zadań statutowych systemu oraz poprawa stanu sił, środków i zasobów niezbędnych do wykonywania zadań obronnych, ochronnych i rozwojowych w zakresie bezpieczeństwa narodowego. Cele te osiąga się poprzez poprawę sprawności, spójności, efektywności i skuteczności zarządzania w systemie.

Głównymi przesłankami decyzyjnymi są w tym przypadku: 1) niezbędna jakość sił, środków i zasobów oraz wsparcia logistycznego umożliwiająca działania gwarantujące właściwą reakcję na wszelkiego typu zagrożenia; 2) obowiązujące standardy prawne i zobowiązania zawarte w porozumieniach; 3) konieczność uwzględnienia dostępnej wiedzy dotyczącej zarządzania organizacjami, w tym szczególnie organizacjami wykonującymi zadania publiczne w ramach dużych struktur ukształtowanych hierarchicznie i terytorialnie; 4) uwzględnianie stanu, dynamiki i wymagań otoczenia; 5) optymalne zagospodarowanie dostępnego potencjału i synergiczne wykorzystanie wszystkich dostępnych sił, środków i zasobów.

Na szczegółowe zadania w podsystemie modernizacji składają się:

1) przygotowywanie i wdrażanie rozwiązań ułatwiających wykonywanie obowiązków i kompetencji administracyjnych dotyczących legalności, efektywności i jakości określonych w ogólnych przepisach

prawa, postanowieniach dokumentów strategicznych oraz aktach dyrektywnych podmiotów zarządzania systemem bezpieczeństwa, w sposób uwzględniający najlepsze światowe standardy i doświadczenia, m.in. w zakresie: organizacji, aktywizowania oraz motywowania sił, środków i zasobów systemowych oraz zintegrowanego zarządzania nimi, w tym innowacyjnego zarządzania zasobami materialnymi, organizacyjnymi, logistycznymi oraz ludzkimi;
2) zapewnienie efektywności organizacyjnej i ekonomicznej wewnątrz systemu oraz wsparcia logistycznego działaniom operacyjnym i zmianom modernizacyjnym w systemie;
3) optymalizacja zarządzania informacjami, w tym gromadzenia, przetwarzania i przekazywania informacji oraz prowadzenia zbiorów danych dotyczących efektywności wykonywania zadań systemu i jego stanu jakościowego oraz dynamiki uwarunkowań zewnętrznych (wyzwań i możliwości);
4) standaryzacja rozwiązań oraz kryteriów oceny wykonywania zadań systemu i jego stanu;
5) określenie wskaźników wkładu, wyniku i oddziaływania podjętych działań (opracowywanie narzędzi oceny i wartościowania);
6) monitorowanie, analizowanie i wartościowanie procesów w zakresie zadań statutowych systemu oraz w obrębie jego kadr, finansów, środków transportu, systemów łączności, nieruchomości, systemów osłony i ochrony, baz danych i dokumentacji, uzbrojenia i infrastruktury technicznej;
7) projektowanie, mapowanie i modelowanie procesów zmian modernizacyjnych;
8) szkolenie i testowanie jakości kadr oraz istniejących rozwiązań funkcjonalnych i organizacyjnych;
9) kontrola zarządcza, obserwacje uczestniczące, audyt, badania ilościowe i jakościowe, wielokryterialna ewaluacja rozwiązań instytucjonalnych i funkcjonalnych.

Podmiotami aktywnymi w zakresie tych działań są: ośrodki analityczne i studyjne wewnątrz systemu; służby zarządzania zasobami ludzkimi; organy kontroli, nadzoru i ewaluacji.

Poszczególne działania mają formę: 1) diagnoz (rozwiązań i procesów); 2) analiz ilościowych i jakościowych (przeglądowych i porównawczych), raportów audytorskich, prognoz, planów i harmonogramów

działań; 3) matryc i wzorców uniwersalnych miar i wskaźników, modeli i projekcji schematów postępowania w ramach optymalizacji i modernizacji systemu organizacji i zarządzania; 4) dokumentacji projektów wsparcia, instrukcji, rekomendacji dotyczących rodzajów spraw i konkretnych spraw; 5) rozwiązań edukacyjnych i materiałów szkoleniowych; 6) działań organizacyjnych; 7) aktów systemowej oceny, kontroli, ewaluacji i nadzoru.

2.4. Zasoby jako konstrukcja nośna megasystemu bezpieczeństwa

Zasoby megasystemu bezpieczeństwa narodowego stanowią konstrukcję nośną, w ramach której odbywają się procesy decyzyjne związane z realizacją zadań ogólnosystemowych i jednostkowych. Składają się na nie różnego rodzaju rozwiązania normatywne, programowe, instytucjonalne, proceduralne, kadrowe, materialne, logistyczne, informacyjno-dokumentacyjne i analityczne oraz ze sfery komunikacji społecznej. Trzeba zaznaczyć, że status zasobów mają nie tylko dobra materialne, ale także rozwiązania programowe, regulacyjne i proceduralne.

Zasoby te stanowią niezbędne narzędzia wykonywania misji i zadań oraz osiągania celów systemowych. Wiedza na temat funkcjonowania instytucji i zarządzania publicznego nie pozostawia jednak wątpliwości, że zasoby systemowe pełnią także rolę aktywnych graczy w systemie decyzyjnym i realizacyjnym.

Zasoby normatywne megasystemu bezpieczeństwa składają się z licznych przepisów prawa powszechnie obowiązującego oraz różnego rodzaju wewnętrznych regulacji normatywnych. Zwraca uwagę multicentryczność źródeł zasobów normatywnych. Istotne regulacje mieszczą się w ramach prawa międzynarodowego. Charakter stosunków i procesów w dziedzinie bezpieczeństwa powoduje, że zasadnicze kwestie normatywne muszą być regulowane w trybie prawa powszechnie obowiązującego. Dotyczy to w szczególności spraw bezpośrednio powiązanych ze sferą praw i wolności oraz obowiązków.

Na zasoby programowe megasystemu bezpieczeństwa składają się liczne strategie, doktryny, programy, plany działania oraz harmonogramy. Określają one w ujęciu strategicznym oraz operacyjnym (odnoszą-

cym się do całego systemu, jakiegoś jego wybranego segmentu lub sytuacji jednostkowej) układ preferencji i rozwiązań przewidzianych do realizacji w czasie i dziedzinach, których dane programy i plany dotyczą. Jakość tych zasobów zależy od tego, czy są one wewnętrznie zintegrowane i tworzą podstawy synergii programowej w systemie.

Zasoby instytucjonalne megasystemu bezpieczeństwa obejmują podmioty o różnym statusie i niejednorodnych zasadach działania. Są to: podmioty pełniące funkcje kierownicze i wykonawcze; podmioty, dla których działania związane z bezpieczeństwem są bądź tylko jedną z form aktywności, bądź formą podstawową (wyłączną); podmioty o kompetencjach ogólnych i wysoko wyspecjalizowane; podmioty, które mają w systemie bezpieczeństwa znaczenie podstawowe, i te, które wypełniają funkcje pomocnicze; organy i urzędy o właściwościach ogólnokrajowych i regionalnych lub lokalnych (powiatowych bądź gminnych). Właściwość terytorialna podmiotów bezpieczeństwa publicznego w Polsce w swoim podstawowym zakresie jest ukształtowana na bazie zasadniczego podziału terytorialnego państwa.

Szczegółowy obraz tych zasobów został przedstawiony w tabelarycznej części tego opracowania. W tym miejscu wypada się więc ograniczyć do zwrócenia uwagi na złożoną strukturę instytucji aktywnych w systemie bezpieczeństwa. Analiza tej struktury pozwala wyodrębnić cztery zasadnicze grupy podmiotów.

W pierwszej z tych grup można umieścić organy władzy i administracji publicznej o właściwości ogólnej i ich struktury wykonawcze. Są to: organy władzy ustawodawczej (Sejm i Senat); Prezydent RP i naczelne organy administracji rządowej o właściwości ogólnej oraz o właściwości szczególnej innej niż w sprawach bezpieczeństwa i ich struktury wykonawcze oraz pomocnicze; wojewoda i organy oraz urzędy terenowej, zespolonej administracji rządowej bez właściwości szczególnej w zakresie bezpieczeństwa; organy stanowiące i wykonawcze samorządu terytorialnego w gminie, powiecie i województwie.

Do drugiej grupy podmiotów można zaliczyć organy publiczne o właściwości szczególnej w zakresie bezpieczeństwa i ich struktury wykonawcze, w tym: naczelne i centralne organy administracji rządowej o właściwości szczególnej w sprawach bezpieczeństwa i ich struktury wykonawcze; Siły Zbrojne RP; pozarządowe organy państwowe właściwe w sprawach z zakresu bezpieczeństwa; organy terenowej administracji rządowej o wła-

ściwości szczególnej w sprawach bezpieczeństwa i ich struktury wykonawcze, w tym straże, służby i inspekcje.

Trzecią grupę stanowią organy ochrony prawnej, wymiaru sprawiedliwości, kontroli państwowej, wykonywania kar oraz ich struktury wykonawcze: prokuratura; organy wymiaru sprawiedliwości (sądy); Trybunał Konstytucyjny, Trybunał Stanu; system penitencjarny; adwokatura; rzecznicy praw; podmioty obsługi i pomocy prawnej (m.in. notariat, radcowie prawni, doradcy podatkowi); Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji; Najwyższa Izba Kontroli, regionalne izby obrachunkowe.

Grupa czwarta obejmuje inne niż wymienione wyżej struktury instytucjonalne o zróżnicowanym statusie, które wykonują zadania w zakresie bezpieczeństwa. Są to przede wszystkim: podmioty prywatnego sektora ochrony osób i mienia; administratorzy obiektów infrastruktury krytycznej; struktury ochrony informacji niejawnych; organizacje pożytku publicznego i inne organizacje pozarządowe działające w ramach partnerstwa publiczno-społecznego; podmioty komercyjne funkcjonujące w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego; podmioty gospodarcze (m.in. przemysłowy sektor obronny); instytucje naukowo-badawcze oraz dydaktyczne.

Trzeba zauważyć, że katalog podmiotów systemu instytucjonalnego bezpieczeństwa stale się powiększa. Ma to związek z poszerzaniem zakresu pojęcia bezpieczeństwa wewnętrznego oraz pojawianiem się nowych zagrożeń wymagających specjalistycznego przeciwdziałania.

Na zasoby proceduralne megasystemu bezpieczeństwa składają się schematy postępowania i plany reagowania w sprawach systemowych i jednostkowych. Katalog tych zasobów jest bardzo zróżnicowany. Obejmuje on rozwiązania porządkujące i standaryzujące takie sfery działań, jak np.: 1) gromadzenie i wykorzystywanie informacji (w tym wiadomości kryminalnych); 2) łączność na potrzeby bezpieczeństwa (w tym obronności); 3) międzynarodowa wymiana informacji w sprawach bezpieczeństwa; 4) obrót materiałami niebezpiecznymi; 5) obrót materiałami, towarami i usługami strategicznymi i istotnymi dla bezpieczeństwa; 6) ochrona informacji niejawnych; 7) reglamentacja dostępu do broni i amunicji; 8) zastosowanie przymusu bezpośredniego i użycie broni i środków specjalnych; 9) użycie oddziałów Policji i Sił Zbrojnych RP w zakresie zagrożeń bezpieczeństwa publicznego lub zakłóceń porządku publicznego; 10) planowanie i prowadzenie działań operacyjno-ratow-

niczych; 11) procedury obronne (np. w odniesieniu do przestrzeni powietrznej); 12) procedury ochronne (np. w odniesieniu do infrastruktury krytycznej); 13) procedury przywracania stanu pierwotnego po wystąpieniu zdarzenia krytycznego. Katalog ten ulega zasadniczej rozbudowie w przypadku szerokiego rozumienia pojęcia bezpieczeństwa.

W ramach zasobów kadrowych megasystemu bezpieczeństwa, zróżnicowanych pod względem statusu i zadań, odrębną grupę stanowią: politycy wykonujący różne funkcje w systemie organów publicznych, żołnierze i funkcjonariusze, pracownicy cywilni państwowych i samorządowych struktur instytucjonalnych wchodzących w skład systemu (w tym urzędnicy, także mający status członków służby cywilnej), sędziowie i prokuratorzy, pracownicy instytucji ochrony prawnej i osoby prowadzące samodzielnie zawodową aktywność w sferze ochrony prawnej. Na skutek procesu prywatyzacji wzrasta liczba osób zatrudnionych w podmiotach prywatnych wykonujących zadania w systemie bezpieczeństwa. W obrębie kadr aktywnych w sprawach bezpieczeństwa funkcjonują też osoby znajdujące się w różnych relacjach formalnych i faktycznych z systemem, w tym: eksperci i doradcy, zewnętrzne osobowe źródła informacji, pracownicy zatrudnieni w organizacjach pożytku publicznego realizujących zadania zlecone w dziedzinie bezpieczeństwa oraz rezerwa kadrowa (w tym mobilizacyjna) możliwa do uruchomienia w szczególnych sytuacjach lub dla realizacji określonych zadań.

Jako element zasobów megasystemu bezpieczeństwa integralnie związany z kadrami trzeba także traktować rozwiązania wykorzystywane w zarządzaniu kadrami, w tym: systemy rekrutacji, kształcenia i doskonalenia (m.in. w ramach placówek naukowo-dydaktycznych i dydaktyczno-szkoleniowych oraz systemów ćwiczeń i treningów), motywowania, ochrony zdrowia i wsparcia psychologicznego oraz oceny.

Zasoby materialne megasystemu bezpieczeństwa to przede wszystkim środki budżetowe oraz zaplecze administracyjne, techniczne i materiałowe, w tym: budynki i inne obiekty budowlane, poligony, lotniska, porty, środki transportu, uzbrojenie, amunicja, środki bojowe i techniki wojskowej oraz specjalnej, sprzęt inżynieryjny.

Są one ściśle powiązane z rozwiązaniami strukturalnymi, instytucjonalnymi i funkcjonalnymi z zakresu inżynierii zarządzania siłami, środkami i zasobami, które składają się na zasoby logistyczne megasystemu bezpieczeństwa. Zadaniem tych ostatnich jest utrzymywanie i wzmac-

nianie zdolności systemu do wykonywania zadań statutowych. W skład tych zasobów wchodzą: 1) rozwiązania dotyczące zabezpieczenia gospodarczego, magazynowego, zaopatrzeniowego, transportowego; 2) systemy finansowo-ekonomiczne; 3) jednostki produkcyjne i remontowe (w tym zakłady wytwórcze techniki specjalnej, jednostki inżynieryjno-budowlane); 4) urządzenia i systemy techniki operacyjnej; 5) systemy telekomunikacyjne i informatyczne oraz łączności (w tym łączności szyfrowej i specjalnej); 6) systemy identyfikacji obiektów i zdarzeń oraz procesów; 7) rozwiązania organizacyjne i proceduralne wykorzystywane do planowania, rozpoznawania, badania ryzyka, zarządzania zasobami i personelem, dowodzenia, wsparcia procesów decyzyjnych, raportowania, udzielania pomocy i ewakuowania, ochrony, osłony i zabezpieczenia, uruchamiania rezerw strategicznych, dokumentowania, atestacji technicznej, ewaluacji, kontroli i badań; 6) siatki bezpieczeństwa; 7) systemy normalizacyjne, klasyfikacyjne, standaryzacji, atestacji i certyfikacji; 8) systemy bezpieczeństwa wewnętrznego (w tym bezpieczeństwa systemów informacji niejawnych oraz kryptografii).

Zasoby informacyjno-dokumentacyjne i analityczne megasystemu bezpieczeństwa obejmują: 1) archiwa; 2) katalogi i skorowidze, zbiory i bazy danych (m.in. danych geograficznych, źródeł promieniowania radiolokacyjnego, mapy topograficzne i mapy lotnicze, mapy morskie); 3) dokumentację służbową; 4) rozwiązania służące utrzymaniu i eksploatacji systemów rejestracji, ewidencji oraz usytuowania i integrowania w ramach systemu informacji i wiedzy; 5) systemy weryfikowania, obrazowania oraz wizualizacji w czasie rzeczywistym informacji i zdarzeń oraz stanu sił i środków systemowych; 6) systemy pozyskiwania informacji i wiedzy (w tym systemy powiadamiania ratunkowego, źródła infrastrukturalne i operacyjne) oraz monitoringu (w tym monitoringu wizyjnego); 7) systemy wymiany, przetwarzania, dystrybucji i ochrony informacji; 8) centra analityczne oraz mechanizmy modelowania procesów i symulacji; 9) systemy zarządzania informacjami i wiedzą.

Na zasoby komunikacyjne megasystemu bezpieczeństwa składają się dwie grupy rozwiązań. Pierwsza z nich związana jest z funkcjonowaniem procedur bezpieczeństwa i obejmuje systemy powiadamiania (w tym powiadamiania ratunkowego), informowania, ostrzegania i alarmowania. Druga grupa obejmuje rozwiązania wykorzystywane w procesie informowania społeczeństwa o zdarzeniach i działaniach dotyczących

bezpieczeństwa oraz kontaktów społecznych w sprawach bezpieczeństwa.

2.5. Standardy jako ramy funkcjonowania megasystemu bezpieczeństwa

Złożoność i wielokryterialność standardów w dziedzinie bezpieczeństwa

W działaniach decyzyjnych w dziedzinie bezpieczeństwa obowiązują standardy i wymagania, które wyznaczają sztywne ramy funkcjonowania całego megasystemu oraz określają granice poszukiwania sposobów doskonalenia istniejących rozwiązań. Najczęściej standardy te są prawnie chronione. Z poszczególnymi standardami wiążą się konkretne wymagania decyzyjne.

Rodzaje standardów w dziedzinie bezpieczeństwa

W katalogu standardów decyzyjnych megasystemu bezpieczeństwa można wyodrębnić standardy: aksjologiczne, prawne, społeczne, polityczne, ekonomiczne, prakseologiczne, wynikające ze zobowiązań umownych oraz komunikacyjne.

W wymiarze aksjologicznym podstawowym wymaganiem jest odzwierciedlenie w działaniach decyzyjnych uznanego i gwarantowanego systemu wartości oraz interesów narodowych w zakresie bezpieczeństwa. Istotny staje się status i społeczne rozumienie takich wartości, jak: życie, wolność, równość, sprawiedliwość i demokracja. Wymaganiem samym w sobie jest także poszanowanie – gwarantowanych powszechnie obowiązującymi przepisami – praw oraz wolności człowieka i obywatela, w tym szczególnie poszanowanie życia i godności człowieka. Do tej grupy standardów można też zaliczyć społeczną odpowiedzialność związaną z działalnością na rzecz bezpieczeństwa, jak również nakaz przestrzegania zasad etycznych oraz eliminowania motywacji partykularnych i konfliktu interesów. Aksjologiczny charakter ma wymóg zagwarantowania sprawiedliwości (i – szerzej – równości) w sferze praw, obowiązków i odpowiedzialności. Należy zaznaczyć, że w wymiarze

aksjologicznym poważnym problemem jest znaczne zróżnicowanie świadomości społecznej w sprawie postulowanego systemu wartości. Znajduje to wyraz w sporze zwolenników dominacji prawa naturalnego (łac. *ius naturale*) i prawa pozytywnego (łac. *ius positivum*), czyli stanowionego. Przykładem różnic postaw w tej dziedzinie może być dwojakie podejście do rozumienia nakazu ochrony życia – od chwili poczęcia bądź od momentu narodzin. W sprawach bezpieczeństwa, tak jak w całej działalności publicznej, należy oczekiwać zgodności między wartościami deklarowanymi i realizowanymi. W każdej decyzji w systemie bezpieczeństwa mniej lub bardziej wyraziście jest odzwierciedlony określony system wartości. Niewątpliwie o wiele łatwiej jest wdrożyć te decyzje, które pozostają w zgodzie z systemem wartości dominującym w społeczeństwie, niż decyzje, które naruszają wartości uznawane przez społeczeństwo.

W wymiarze prawnym podstawowe znaczenie mają standardy legalności w zakresie treści, formy i procedury. W przypadku organów publicznych obowiązuje wymóg działania na podstawie i w granicach prawa. Z tym standardem wiążą się nie tylko określone ograniczenia dotyczące dopuszczalnych działań na rzecz bezpieczeństwa, ale także konieczność funkcjonowania instytucjonalnych mechanizmów kontroli i nadzoru oraz odpowiedzialności w zakresie legalności.

W wymiarze społecznym podstawowe znaczenie mają standardy wyznaczone przez dopuszczalność społeczną, określoną przez wymóg wyważenia możliwości zaspokojenia potrzeb różnych grup społecznych oraz potrzeb teraźniejszości i przyszłości. W kwestiach bezpieczeństwa należy więc zachować właściwe proporcje między zaspokojeniem potrzeb wspólnych i grupowych, potrzeb osób i grup najmocniejszych i najsłabszych.

W wymiarze politycznym podstawowe znaczenie mają standardy określone przez konieczność uzyskania dla przyjmowanych rozwiązań niezbędnego poparcia w zapleczu politycznym w parlamencie (w pierwszej kolejności w Sejmie) oraz w rządzie, a także – uwzględniając możliwości związane z instytucjami demokracji bezpośredniej – uzyskania akceptacji większości społeczeństwa.

W wymiarze ekonomicznym podstawowe znaczenie ma dochowanie standardów dopuszczalności i efektywności finansowej oraz zagwarantowanie rozliczalności finansowej działań. Liczą się w związku z tym tylko

takie rozwiązania dotyczące bezpieczeństwa, jakie dają się sfinansować i są warte finansowania ze względów merytorycznych.

W wymiarze prakseologicznym podstawowe znaczenie mają standardy skuteczności i efektywności w osiąganiu celów i w realizacji zadań. Wiąże się z tym ściśle konieczność zagwarantowania w systemie bezpieczeństwa: kompleksowości, ciągłości działania, profesjonalizmu i wysokiej jakości decyzji, odporności na zakłócenia, mobilności, interaktywności, właściwego czasu reakcji (w dużej liczbie przypadków dotyczy to działania w czasie rzeczywistym lub wyprzedzającego), bezpieczeństwa wewnątrzsystemowego, w tym w zarządzaniu informacjami (co wymaga: ustanowienia, wdrożenia, eksploatacji oraz stałego doskonalenia systemów zarządzania informacjami, szczególnie informacjami niejawnymi), możliwości wariantowego działania scenariuszowego.

W wymiarze umów i porozumień podstawowe znaczenie mają standardy wyznaczone przez zobowiązania międzypaństwowe i ponadpaństwowe. Przykładem są w tym przypadku różnego rodzaju porozumienia zawierane w ramach NATO i Unii Europejskiej. Zachowanie tych standardów stanowi warunek niezbędny wzmocnienia potencjału własnego w ramach sojuszniczej współpracy polityczno-wojskowej. Treść standardów może też być pochodną umów i porozumień społecznych.

W kontekście zobowiązań umownych pojawia się ogólna potrzeba uwzględniania zasad traktowanych w tych organizacjach, których Polska jest członkiem, jako fundament dobrego funkcjonowania w sferze publicznej. Przykładem tego mogą być standardy określone przez Komisję Europejską w Białej Księdze na temat dobrego rządzenia w Europie (European Governance) z 25 lipca 2001 r.[2], na które składają się kryteria: 1) otwartości – implikujące konieczność zagwarantowania przez instytucje administracyjne maksymalnej transparentności działania; 2) partycypacji – tworzące potrzebę kształtowania w ramach dialogu obywatelskiego i społecznego rozwiązań gwarantujących obywatelom oraz tworzonym przez nich organizacjom pozarządowym, organizacjom pracodawców i związkom zawodowym możliwości udziału w programowaniu, prowadzeniu i monitorowaniu polityk publicznych; 3) rozliczalności – oznaczające konieczność precyzyjnego określania zakresu odpowiedzialności poszczególnych organów, urzędów i funkcjonariu-

[2] COM (2001) 428 final, Dz.Urz. WE, C 287 z 12.10.2001.

szy publicznych; 4) efektywności – wymuszające poprawę wykorzystania zasobów i narzucające potrzebę poszukiwania sposobów zwiększenia skuteczności działań; 5) koherencji – nakazujące wdrożenie w domenie publicznej zasad i technik zarządzania zintegrowanego, pozwalającego na systemowe synchronizowanie działań na różnych poziomach prowadzenia polityk publicznych oraz w ramach różnych polityk sektorowych i terytorialnych.

W wymiarze komunikacji społecznej podstawowe znaczenie mają standardy związane z ogólnymi zasadami i prawidłowościami, które obowiązują (merytorycznie i formalnie) w dziedzinie kształtowania opinii publicznej oraz funkcjonowania mediów (w tym mediów społecznościowych), a także w dziedzinie psychologii społecznej. Wyznaczają one granice działań w zakresie kształtowania przekazu, wyjaśniania przesłanek podjętych decyzji, dialogu i przekonywania w sprawach bezpieczeństwa.

Problem napięć między standardami obowiązującymi w dziedzinie bezpieczeństwa

W procesach decyzyjnych w sprawach bezpieczeństwa trzeba liczyć się z faktem, że między poszczególnymi standardami i związanymi z nimi wymaganiami, które muszą być równocześnie uwzględnione w rozwiązaniach i działaniach w ramach megasystemu bezpieczeństwa, występują wewnętrzne napięcia. Przykładem może być rozdźwięk między wymaganiami związanymi z kryteriami legalności bądź efektywności, jak też kryteriami poszanowania praw człowieka i obywatela bądź skuteczności.

Przyjęte standardy działania nie pozwalają niejednokrotnie sięgać po metody i techniki, które są materialnie dostępne i których zastosowanie mogłoby doprowadzić szybciej i skuteczniej do zamierzonych wyników. Pojawia się konflikt między wartościami, z których każda podlega jakiejś ochronie. Wymagania umotywowane aksjologicznie nie zawsze są zgodne z wymaganiami wynikającymi z przesłanek pragmatycznych i prakseologicznych.

Pod wpływem zagrożeń budzących powszechny lęk, zwłaszcza zagrożeń terroryzmem, obserwujemy współcześnie wyraźne przesuwanie się granic dopuszczalnych działań obronnych i ochronnych. Dotyczy to w szczególności prawa do użycia siły, również śmiercionośnej, wobec

osób zagrażających bezpieczeństwu, a także możliwości arbitralnego pozbawiania wolności osób podejrzanych o terroryzm czy naruszania prywatności jednostki w trybie inwigilacji. Odpowiedzialni za bezpieczeństwo wysuwają kolejne żądania w sprawie możliwości stosowania metod i technik operacyjnych. Dążenie do zagwarantowania bezpieczeństwa, w tym także bezpieczeństwa państwa, staje się przesłanką ograniczania praw i wolności jednostki. W tej dziedzinie łatwo o nadużycia, mimo gwarancji wypracowanych w sferze prawa międzynarodowego. Współcześnie toczy się więc spór o dopuszczalne ramy ograniczania praw człowieka[3]. O ile w sprawie konieczności stosowania kryterium legalności działań panuje względna zgodność stanowisk, to w kwestiach kryterium celowości i konieczności ograniczania praw człowieka w demokratycznym społeczeństwie oraz proporcjonalności ingerencji w prawa do zagrożeń widać wyraźne zróżnicowanie stanowisk. Przedmiotem sporu są także przesłanki i granice deregulacji jako wyjątkowej instytucji ograniczania praw człowieka w sytuacji niebezpieczeństwa publicznego zagrażającego życiu narodu[4].

[3] Zob. M. Szuniewicz, *Ochrona bezpieczeństwa państwa jako przesłanka ograniczenia praw i wolności jednostki w świetle Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, Warszawa 2016.

[4] Tamże, s. 79 i nast.

ROZDZIAŁ III

Mapa uwarunkowań, problemów i napięć w megasystemie bezpieczeństwa w Polsce

3.1. Środowisko złożonych i dynamicznych wyzwań

Megasystem bezpieczeństwa stanowi element organizacji sfery publicznej w Polsce. Ma on strukturę otwartą, o czym wcześniej była już mowa. System ten jest ściśle związany z pozostałymi segmentami organizacji społeczeństwa i państwa. Charakter stosunków społecznych, politycznych i gospodarczych we współczesnym świecie powoduje, że otwartość systemu bezpieczeństwa wykracza poza granice państwa. Megasystem ten jest też konstrukcją wewnętrznie złożoną. Poszczególne jej elementy mają swoją specyfikę, niejednokrotnie wykazują też skłonność i – co ważniejsze – zdolność do autonomizowania się.

Charakter związków między systemem bezpieczeństwa i jego otoczeniem

Związki i relacje między systemem bezpieczeństwa i jego otoczeniem mają charakter dwustronny. Ze środowiska naturalnego, społecznego, politycznego, gospodarczego, naukowo-technicznego, międzynarodowego oraz ze sfery aksjologicznej, ustrojowej, historycznej nieustannie przenikają (lub przynajmniej usiłują przeniknąć) do systemu bezpieczeństwa Polski liczne (bardzo często przeciwstawne) impulsy. Niosą one ze sobą określone oczekiwania, oceny oraz zasilenia (informacyjne, prawne, finansowe, logistyczne, wynikami prac badawczych i rozwojowych). Stają się uwarunkowaniem (szansą lub zagrożeniem) działania systemu bezpieczeństwa. Równocześnie decyzje i informacje o decyzjach podjętych w sprawach bezpieczeństwa, które na zasadzie sprzężenia zwrotnego wracają do środowiska systemowego, powodują w nim zmiany. Nie zawsze są to zmiany zamierzone w ramach działań w systemie bezpieczeństwa. Skutki decyzji podjętych w obszarze bezpieczeństwa odbiegają

od zakładanych i oczekiwanych, a dzieje się to na tyle często, że należy zadać pytanie o przyczyny tej sytuacji.

Jedną z zasadniczych przesłanek wskazanych wyżej rozbieżności jest fakt, że wyzwania, z którymi musi się zmierzyć system bezpieczeństwa w Polsce i w innych państwach współczesnego świata, charakteryzują się dużą złożonością, interaktywnością i – co szczególnie ważne – zmiennością. We wszystkich działaniach w sprawach bezpieczeństwa szczególnego znaczenia w związku z tym nabiera: 1) umiejętność operowania czasem (zwłaszcza zdolność działania w czasie rzeczywistym) jako kluczowym zasobem w procesach decyzyjnych; 2) koordynacja działań; 3) wariantowe planowanie scenariuszowe; 4) elastyczność rozwiązań pozwalająca płynnie dostosować się do nowych potrzeb.

Złożone wyzwania, przed którymi stoi megasystem bezpieczeństwa, zostały już w dużej mierze przedstawione w rozdziale pierwszym tego opracowania. Tu przypomnieć wypada szczególnie takie zjawiska, jak: 1) znaczne nasilenie we współczesnym świecie konkurencji oraz konfliktu wartości, interesów, celów i programów; 2) liczne szanse i nowe zagrożenia w dziedzinie bezpieczeństwa wymagające aktywności państwa i władzy publicznej oraz partycypacji społecznej; 3) duża nieprogramowalność sytuacji, stałe ryzyko konfliktów militarnych i pozamilitarnych oraz znaczna liczba napięć, sytuacji kryzysowych, duży potencjał destabilizacji i zagrożeń transsektorowych; 4) przenikanie się perspektywy międzynarodowej i krajowej oraz militarnej i pozamilitarnej; 5) lawinowo postępująca informatyzacja i cyfryzacja oraz umacnianie się sieciowości; 6) rosnący wpływ mediów i opinii publicznej w ramach władzy nadawania znaczeń.

Podstawowe wyzwania otoczenia międzynarodowego, ponadnarodowego i wewnątrzkrajowego oraz wewnątrzsystemowego w dziedzinie bezpieczeństwa przedstawiam poniżej. Wcześniej jednak trzeba wyraźnie zaznaczyć, że zasadniczym rysem sytuacji we współczesnym świecie staje się wielka niestabilność i brak wewnętrznego uporządkowania. Decydują o tym uwarunkowania geopolityczne, społeczne oraz dokonujący się w wielkim tempie postęp naukowo-techniczny.

W przekonujący sposób prognozę takiej niestabilności w perspektywie najbliższych lat przedstawili na krótko przed inauguracją prezydentury Donalda Trumpa analitycy amerykańskiej Krajowej Rady Wywiadu (National Intelligence Council – NIC), która skupia strategów rządowych

agencji wywiadowczych USA, globalnych korporacji sektora prywatnego oraz przedstawicieli środowisk akademickich. Swoją ocenę sytuacji oparli na rozmowach z setkami ekspertów z kilkudziesięciu krajów świata. W obszernym raporcie pt. *Globalne trendy. Paradoks postępu*[1], kreślącym perspektywę najbliższych pięciu lat (sytuowaną w prognozach na 20 lat), podkreślają oni jednoznacznie, że ład polityczny stworzony po II wojnie światowej, jak również porządek kształtujący się po rozpadzie układu blokowej konfrontacji między państwami demokracji zachodniej – z USA na czele – i krajami bloku skupionego wokół ZSRR, to już historia. Świat staje się bardziej niebezpieczny i nieprzewidywalny. Projekt stworzenia jednej przestrzeni politycznej pod przywództwem amerykańskim nie ma w najbliższych latach szans realizacji. Rosja i Chiny są zainteresowane politycznym podziałem świata i będą energicznie dążyć do utrzymania i wzmocnienia swojej pozycji poprzez zagwarantowanie sobie stref wpływu i prowadzenie ekspansywnej polityki w najbliższym sąsiedztwie. Napięcia powstające na tym tle będą prowadzić do różnorodnych konfliktów. Tym bardziej że oba państwa stoją przed trudnymi wyzwaniami wewnętrznymi. W przypadku Rosji jest to związane z ogólnie bardzo złą sytuacją gospodarczą. W przypadku Chin wiąże się z perspektywą osłabienia tempa rozwoju, które kraj ten zawdzięczał ekspansji na rynki zagraniczne. W tych warunkach wzrośnie ryzyko niezamierzonego wywołania konfliktu zbrojnego w obszarach istotnych z punktu widzenia interesów Polski.

Kreśląc alternatywne scenariusze, analitycy NIC stwierdzają, że spowolniony wzrost gospodarczy spowoduje w najbliższych latach narastanie napięć społecznych, w tym szczególnie w krajach Trzeciego Świata i w środowisku ludzi najbiedniejszych. Uważają oni, że we wszystkich regionach świata w najbliższych pięciu latach dadzą o sobie znać zasadnicze, destabilizujące sytuację problemy i wyzwania. W Europie będą one związane przede wszystkim z kryzysem migracyjnym, starzejącymi się społeczeństwami, negatywnymi konsekwencjami brexitu oraz napięciami w realizacji projektu dalszej integracji w ramach Unii Europejskiej. W USA – z osłabieniem wzrostu gospodarczego oraz rosnącymi nierównościami społecznymi. W Azji – z prowokacyjnymi działaniami

[1] Zob. *Global Trends. Paradox of Progress*, A publication of the National Intelligence Council, NIC 2017, www.dni.gov/files/documents/nic/GT-Full-Report.pdf.

Korei Północnej, sporami terytorialnymi na Morzu Południowochińskim oraz napięciami na linii Indie–Pakistan. W krajach Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej – z narastającą niestabilnością państw arabskich oraz wzrostem siły ugrupowań radykalnych i terrorystycznych. W wyniku upowszechnienia mediów społecznościowych, ludzie znajdujący się w trudnej sytuacji jeszcze wyraźniej będą dostrzegać skrajne nierówności społeczne i przejawy niesprawiedliwości, co będzie prowokować protesty i wzmacniać postawy radykalne. Jest rzeczą paradoksalną, że chociaż sytuacja ludzi najbiedniejszych jest często obiektywnie lepsza niż poprzednio, odczuwają ją oni jako bardziej dolegliwą, ponieważ dzięki Internetowi wiedzą i widzą, jak wygląda życie najbogatszych. To właśnie porównanie z nimi, „zderzenie" z nieosiągalnymi standardami konsumpcji wywołuje w warstwach ekonomicznie upośledzonych frustrację, a ta z kolei rodzi gniew.

Biorąc pod uwagę wszystkie czynniki nierównowagi we współczesnym świecie, należy się spodziewać wzrostu protekcjonizmu państwowego, nacjonalizmu i populizmu, jak również społecznego przyzwolenia dla rządów twardej ręki, które zaoferują bezpieczeństwo socjalne. Model liberalnej demokracji znajdzie się w defensywie. Postęp naukowo-techniczny przyczyni się do znacznej redukcji miejsc pracy oraz spowoduje dalsze poszerzanie się pola strategicznej rywalizacji. Walka o wpływy będzie się rozgrywała przede wszystkim w cyberprzestrzeni. Automatyzacja, sztuczna inteligencja i inne przełomowe technologie staną się podstawą nowej rewolucyjnej zmiany o znaczeniu porównywalnym z pojawieniem się i rozwojem Internetu. Zmieniać się również będą – i to w niekorzystnym kierunku – warunki klimatyczne oraz będzie się nasilać presja na ograniczenie korzystania ze źródeł energii zagrażających środowisku naturalnemu. Wszystkie wymienione wyżej okoliczności zapowiadają pojawienie się w sferze bezpieczeństwa zarówno nowych zagrożeń, jak i możliwości działania, których szczegółowej formy nie można dziś przewidzieć. Wzrośnie w związku z tym znaczenie alternatywnego myślenia prognostycznego w konstruowaniu rozwiązań systemu bezpieczeństwa oraz umiejętności wmontowywania do tego systemu szybkich i zarazem płynnych przeformatowań instytucjonalnych i proceduralnych.

3.2. Wyzwania ze strony otoczenia systemowego

Standardy demokracji oraz wolności i prawa człowieka i obywatela

Jednym z zasadniczych wyzwań, które musi zostać uwzględnione w działaniach decyzyjnych w sprawach bezpieczeństwa, są we współczesnym świecie standardy demokracji oraz wolności i prawa człowieka i obywatela. Wyznaczają one kanon współczesnego prawa międzynarodowego. Stan ich przestrzegania jest ważnym kryterium oceny działania poszczególnych państw przez organizacje międzynarodowe. Równocześnie standardy te oraz prawa i wolności są przedmiotem sporu. Model demokracji liberalnej jest w wielu państwach, w tym także w Polsce po 2015 r., przeciwstawiany koncepcji demokracji elekcyjnej. Poparcie zyskują projekty zakładające większe podporządkowanie prawa i praktyki działania państwa – a w dużym stopniu także praw i wolności człowieka i obywatela – interesom politycznym definiowanym przez rządzącą większość. Praworządność jest coraz częściej konfrontowana ze sprawiedliwością jako wartością dominującą.

Dotyczy to przede wszystkim zasad demokratycznego państwa prawa, trójpodziału władzy (na ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą), rozwiniętych gwarancji praw i wolności człowieka i obywatela, dostępu do informacji publicznej, reglamentacji w dziedzinie gromadzenia i przepływu informacji o obywatelach, wprowadzania pomocniczości i subsydiarności w miejsce omnipotencji państwa, decentralizacji oraz uporządkowanych relacji między polityką i administracją. Trudnym problemem staje się znalezienie optymalnego sposobu godzenia tych zasad z wymogami bezpieczeństwa wspólnego. Pojawia się konieczność poddania reglamentacji prawnej oraz kontroli cywilnej wszystkich elementów instytucjonalnych systemu bezpieczeństwa, w tym służb specjalnych, których specyfiką jest tajność działań i możliwość korzystania z agentury i technik operacyjnych, co sprzyja tendencji do autonomizowania się. Sporna pozostaje kwestia, jak daleko można się posunąć w ograniczaniu praw i wolności, m.in. w ramach różnych mechanizmów inwigilacji, w imię wzmacniania bezpieczeństwa.

Procesy globalizacji i integracji ponadnarodowej

Tłem i uwarunkowaniem zmian w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego są procesy globalizacji i integracji ponadpaństwowej. Również w tym przypadku istnieje ważna w perspektywie strategicznej płaszczyzna sporu. Z jednej strony, kształtują się silne, ponadpaństwowe, globalne podmioty gospodarcze i finansowe, upowszechniają się nowe standardy w zakresie swobody przepływu między państwami ludzi, towarów, finansów, usług i informacji, które umniejszają znaczenie terytorialnych granic państw, ale i – prowadząc do tworzenia się silnych ponadpaństwowych powiązań gospodarczych i finansowych – niosą za sobą dodatkowe zagrożenia. Z drugiej strony, te procesy są coraz częściej wskazywane jako przesłanka pogłębiania się nierówności społecznych oraz przeszkoda w kultywowaniu wartości narodowych i realizacji interesów poszczególnych państw. Krytycznie analizuje się skutki globalizacji i integracji ponadpaństwowej dla zachowania suwerenności i tożsamości państwowej i narodowej. Na tym tle dochodzi do znacznych napięć w relacjach międzynarodowych oraz w przestrzeni społecznej i politycznej wewnątrz kraju.

W związku z przynależnością Polski do Unii Europejskiej następuje implementacja prawa europejskiego (co implikuje zadania m.in. w sferze bezpieczeństwa obrotu prawnego i gospodarczego), obowiązuje wymóg standaryzacji kryteriów działania, kształtują się możliwości wykorzystania narzędzi wykonawczych w sferze polityk unijnych i koordynacji kryzysowej UE (dotyczące funduszy, banków danych, wspólnych procedur, zasad ochrony granicy itp.) oraz są określane nowe powinności służb bezpieczeństwa (np. dotyczące ochrony granicy strefy Schengen). Działania polskich władz i instytucji muszą być zintegrowane z europejską polityką bezpieczeństwa i obrony. Kwestie te mocno różnicują scenę polityczną w Polsce. Rozbieżności stanowisk w tych sprawach, w tym także stanowisk prezentowanych w stosunkach zagranicznych, są tak duże, że stwarza to poważne zagrożenia w sferze bezpieczeństwa politycznego państwa. Dodatkowe problemy wiążą się z obecnością Polski w Radzie Europy, gdyż skutkuje to ponoszeniem odpowiedzialności za naruszanie różnorodnych standardów w dziedzinie bezpieczeństwa (np. odnośnie do tempa rozstrzygania o winie i karze oraz do warunków odbywania kary pozbawienia wolności).

Przynależność Polski do organizacji międzynarodowych pociąga za sobą konieczność uwzględniania w prawie i praktyce działania władz publicznych standardów obowiązujących w tych organizacjach. Po zmianach politycznych w Polsce po 2015 r. pojawiło się bardzo wiele sygnałów świadczących o tym, że organy Unii Europejskiej i Rady Europy mają z gruntu inne niż polskie władze podejście do standardów demokratycznego państwa prawa. Równocześnie w Unii Europejskiej umacnia się przekonanie o konieczności łącznego rozpatrywania kwestii stosunku poszczególnych państw do wspólnych wartości oraz do korzystania tych państw ze wspólnotowych środków finansowych. Dotyczy to w znacznym stopniu dziedziny bezpieczeństwa.

Tytułem przykładu można przypomnieć krytyczne opinie w sprawie ustawy z dnia 15 stycznia 2016 r. o zmianie ustawy o Policji oraz niektórych innych ustaw[2], które dotyczą stosowania kontroli operacyjnej oraz podsłuchów, a także pobierania danych telekomunikacyjnych, pocztowych i internetowych przez służby bezpieczeństwa. Kwestiami tymi zajmowały się Parlament Europejski (w ramach szerszej debaty na temat zagrożeń demokracji i praworządności w Polsce) oraz Rada Europy. Sprawy te były na wniosek Komitetu Monitorującego Zgromadzenia Parlamentarnego zbadane przez Komisję Wenecką, która stanowi wyspecjalizowany organ doradczy Rady Europy. Komisja sformułowała wyraźnie krytyczną opinię. Stwierdziła, że gwarancje procesowe oraz warunki materialne, określone w ustawie o Policji, prowadzenia tajnej inwigilacji są niewystarczające, aby zapobiec nadużyciom w jej stosowaniu, nieuzasadnionemu ingerowaniu w prywatność osób oraz naruszeniom ochrony danych osobowych[3].

Przedmiotem zainteresowania organów Unii Europejskiej i Rady Europy były też inne regulacje prawne w Polsce, w tym dotyczące zmian w prokuraturze i sądownictwie. Również w tym przypadku sprawy dotyczące działań władz publicznych w Polsce w zakresie bezpośrednio wiążącym się z polityką bezpieczeństwa zostały poddane krytyce w kontekście wymagań wynikających z poszanowania godności ludzkiej, wol-

[2] Dz.U. z 2016 r., poz. 147.

[3] Zob. opinia: CDL-AD(2016)012-ePoland – Opinion on the Act of 15 January 2016 amending the Police Act and certain other Acts, adopted by the Venice Commission at its 107th Plenary Session (Venice, 10–11 June 2016).

ności, demokracji, równości, praworządności i praw człowieka. W zaleceniach Komisji Europejskiej z dnia 27 lipca 2016 r. w sprawie praworządności w Polsce skoncentrowano się na zagrożeniach wiążących się ze zmianami prawnymi dotyczącymi Trybunału Konstytucyjnego[4]. W rezolucji Parlamentu Europejskiego z dnia 14 września 2016 r. w sprawie niedawnych wydarzeń w Polsce i ich wpływu na prawa podstawowe określone w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej[5] wezwano Komisję Europejską do oceny nowego ustawodawstwa w Polsce pod kątem jego zgodności z pierwotnym i wtórnym prawem UE oraz z wartościami, na których oparta jest Unia. Wezwano m.in. do oceny: 1) ustawy na temat mediów publicznych (biorąc pod uwagę, że potrzebne są ramy regulujące media publiczne i umożliwiające przedstawianie niezależnych, bezstronnych i dokładnych treści odzwierciedlających różnorodność społeczeństwa polskiego, a także uwzględniając odpowiednie orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka oraz unijny dorobek prawny w dziedzinie mediów audiowizualnych); 2) ustawy o zmianie ustawy o Policji oraz niektórych innych ustaw (biorąc pod uwagę jej niewspółmierną ingerencję w prawo do prywatności i niezgodność powszechnych działań inwigilacyjnych na dużą skalę i masowego przetwarzania danych osobowych z orzecznictwem UE i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka); 3) ustawy o zmianie kodeksu postępowania karnego oraz ustawy o prokuraturze (biorąc pod uwagę, że muszą być one zgodne z unijnym dorobkiem prawnym w zakresie praw procesowych oraz z podstawowym prawem, jakim jest prawo do rzetelnego procesu sądowego); 4) ustawy o zmianie ustawy o służbie cywilnej oraz niektórych innych ustaw (biorąc pod uwagę poważne niebezpieczeństwo, jakim jest upolitycznienie polskiej administracji, które zagroziłoby bezstronności służby cywilnej); 5) ustawy o działaniach antyterrorystycznych (biorąc pod uwagę poważne zagrożenie prawa do prywatności oraz wolności wypowiedzi, jakim jest rozszerzenie uprawnień Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego bez odpowiednich gwarancji sądowych).

Współcześnie regulacje i działania w dziedzinie bezpieczeństwa podlegają ponadto wielopodmiotowej kontroli ze strony instytucji pozarządowych funkcjonujących w Polsce. Szczególną uwagę instytucje te

[4] C(2016) 5703 final.

[5] 2016/2774 (RSP).

kierują na poszanowanie standardów wolności i praw człowieka w kontekście rozwiązań normatywnych i praktyki działania organów publicznych w Polsce. Kwestie te stały się przedmiotem uważnego monitoringu i oceny ze strony Trybunału Konstytucyjnego, podmiotów ochrony prawnej, w tym przede wszystkim Rzecznika Praw Obywatelskich, oraz organizacji pozarządowych. Są one również objęte kontrolą ze strony mediów.

Aktywność Trybunału Konstytucyjnego w omawianych sprawach uległa ograniczeniu w 2016 i 2017 r. w związku z zasadniczym sporem politycznym i prawnym dotyczącym samego Trybunału, w tym w sprawie legalności jego składu. Wcześniej jednak kilka razy w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego pojawiała się stanowcza opinia, że standardy wolności i praw człowieka wymagają lepszego zabezpieczenia w przepisach prawnych dotyczących działania na rzecz bezpieczeństwa. Przykładem tego mogą być: 1) wyrok z dnia 17 maja 2012 r. (sygn. akt K 10/11), w którym za niekonstytucyjne uznano uregulowanie podlegających szczególnym rygorom spraw dotyczących użycia środków przymusu bezpośredniego wobec osób fizycznych w drodze rozporządzenia (w następstwie tego wyroku, w tego rodzaju sprawach wprowadzono tryb regulacji ustawowej); 2) wyrok z 30 lipca 2014 r. (sygn. akt K 23/11), w którym uznano niekonstytucyjność części podstaw prawnych kontroli operacyjnej oraz stwierdzono, że wymogów konstytucji nie spełniają regulacje w zakresie: niezależnej kontroli pobierania danych telekomunikacyjnych przez służby, zasad niszczenia podsłuchów osób zaufania publicznego (np. adwokatów czy dziennikarzy), obowiązku niszczenia zgromadzonych danych nieprzydatnych, określenia maksymalnego czasu trwania czynności operacyjnych, obowiązku poinformowania o podjętych działaniach w rozsądnym czasie po ich zakończeniu osób, wobec których były one prowadzone.

Obie wskazane wyżej sprawy stały się także przedmiotem wystąpień Rzecznika Praw Obywatelskich do Trybunału Konstytucyjnego. W swoich przedłożeniach Rzecznik zakwestionował zgodność z konstytucją oraz normami prawa międzynarodowego przepisów: 1) ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej[6] w zakresie braku możliwości złożenia środka zaskarżenia na użycie lub

[6] Dz.U. z 2013 r., poz. 628.

wykorzystanie środków przymusu bezpośredniego oraz broni palnej przez podmiot, wobec którego zastosowano takie środki lub broń palną[7]; 2) ustawy z dnia 15 stycznia 2016 r. o zmianie ustawy o Policji oraz niektórych innych ustaw[8] w zakresie, w jakim: umożliwia ona przedłużenie kontroli operacyjnej na następujące po sobie okresy; posługuje się nieostrym kryterium „dobra wymiaru sprawiedliwości"; nie przewiduje wprowadzenia mechanizmu niezależnej realnej kontroli udostępniania danych pozyskanych w trybie operacyjnym; nie wskazuje kategorii osób, których dane mogą być pozyskiwane w ramach działań operacyjnych; nie reguluje obowiązków informacyjnych wobec osób, których dane były pozyskiwane, oraz nie określa czasu, przez który uprawnione podmioty mogą przetwarzać pozyskane dane; nie przewiduje zniszczenia wszelkich innych danych telekomunikacyjnych, pocztowych i internetowych niż tylko tych, które nie mają znaczenia dla prowadzonego postępowania karnego[9].

Rzecznik Praw Obywatelskich występował też do Trybunału Konstytucyjnego w innych sprawach, w których dostrzegł niezgodność regulacji ustawowych dotyczących bezpośrednio spraw bezpieczeństwa z konstytucją oraz standardami prawa międzynarodowego. Przykładem może być zaskarżenie w roku 2016 (skarga o sygnaturze II.510.360.2016) przepisu art. 168a kodeksu postępowania karnego mówiącego, że dowodu nie można uznać za niedopuszczalny wyłącznie na tej podstawie, iż został uzyskany z naruszeniem przepisów postępowania lub za pomocą czynu zabronionego. Zdaniem Rzecznika przepis ten, w brzmieniu obowiązującym od 15 kwietnia 2016 r., jest niezgodny z konstytucyjnym prawem do obrony, prawem do sądu, prawem do prywatności, prawem do ochrony tajemnicy komunikowania się, a także z zakazem tortur. Kwestionowany przepis jest także niezgodny z zasadą zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa, która opiera się na pewności prawa, a więc takim zespole cech przysługujących prawu, który zapewnia jednostce bezpieczeństwo prawne. W ocenie Rzecznika zaskarżona regulacja jest zaprzeczeniem obowiązku działania przez organy władzy publicznej na podstawie i w granicach prawa i może nawet zachęcać organy państwa do pozyskania ma-

[7] Zob. wystąpienie z dnia 25 stycznia 2016 r., nr II.511.1869.2014.KSz.

[8] Dz.U. z 2016 r., poz. 147.

[9] Zob. wystąpienie z dnia 18 lutego 2016 r., nr II.519.109.2015.KŁS/VV/AG.

teriału dowodowego bez względu na ograniczenia prawne. Przykładem aktywności Rzecznika w sprawach dotyczących funkcjonowania systemu bezpieczeństwa jest też skarga konstytucyjna (sygnatura II.520.1), w której organ ten wydał opinię, że przepisy kodeksu postępowania karnego (art. 168b oraz art. 237a) w sprawie zasad wyrażania zgody następczej na wykorzystanie w postępowaniu karnym materiałów uzyskanych w wyniku kontroli operacyjnej (podsłuchu) dotyczących innego przestępstwa lub innej osoby niż objęte sądowym zarządzeniem kontroli naruszają takie konstytucyjne prawa i wolności, jak prawo do prywatności, wolność i ochrona tajemnicy komunikowania się, nienaruszalność mieszkania, a także naruszają zakaz pozyskiwania i gromadzenia informacji o obywatelach, które nie są niezbędne w demokratycznym państwie prawnym. Innym istotnym wystąpieniem Rzecznika była skarga konstytucyjna (sygnatura II.501.5.2016) kwestionująca rozwiązanie zawarte w ustawie z 28 stycznia 2016 r. – Prawo o prokuraturze, które nakłada na prokuratora obowiązek wykonywania poleceń ministra sprawiedliwości sprawującego urząd prokuratora generalnego dotyczących treści czynności procesowych, a także przepisy tej ustawy, które uprawniają ministra sprawiedliwości do zmiany lub uchylenia decyzji podległego mu prokuratora i przejmowania spraw prowadzonych przez prokuratorów.

Obszerny zestaw działań kontrolnych dotyczących standardów oraz funkcjonowania systemu bezpieczeństwa w Polsce mieści się w aktywności Najwyższej Izby Kontroli, która zgodnie ze swoim ustrojowym umocowaniem, jako naczelny organ kontroli państwowej, kontroluje działalność organów administracji rządowej, Narodowego Banku Polskiego, państwowych osób prawnych i innych państwowych jednostek organizacyjnych z punktu widzenia legalności, gospodarności, celowości i rzetelności, zaś działalność organów samorządu terytorialnego, komunalnych osób prawnych i innych komunalnych jednostek organizacyjnych z punktu widzenia legalności, gospodarności i rzetelności. Przykładami takich działań z lat 2015–2017 (poza regularnymi badaniami wykonania budżetu) mogą być kontrole zakończone przygotowaniem ocen i rekomendacji dotyczących: funkcjonowania Policji[10], efektywności

[10] Zob. m.in. informacje o wynikach kontroli: *Wykonywanie zadań przez dzielnicowych* (Nr ewid. 28/2016/P/15/043/KPB), *Działania Policji na rzecz bezpieczeństwa obywateli w ruchu drogowym* (Nr ewid. 5/2014/P/13/100/KPB).

działań służb kontroli skarbowej[11] i innych podmiotów wykonujących zadania w dziedzinie bezpieczeństwa[12], poszczególnych zadań i procedur w systemie bezpieczeństwa[13], rejestrów państwowych[14], bezpieczeństwa zdrowotnego[15].

Członkostwo Polski w NATO

Strategicznym uwarunkowaniem systemu bezpieczeństwa w Polsce jest obecność naszego kraju w NATO. Istotnego znaczenia, szczególnie w skomplikowanej sytuacji za wschodnią granicą Polski, nabiera potrzeba zwiększania kompatybilności operacyjnej sił zbrojnych w ramach Sojuszu oraz standaryzacji działań i doskonalenia współdziałania w zakresie mechanizmów instytucjonalnych i funkcjonalnych NATO. Powstaje możliwość korzystania z potencjału NATO w sprawach bezpieczeństwa zewnętrznego Polski, co wymaga jednak przemyślanej aktywności ze strony władz państwowych. Podobnie rzecz się ma z kształtowaniem przestrzeni dla podejmowania działań zmierzających do większego za-

[11] Zob. m.in. informacja o wynikach kontroli: *Działania organów kontroli skarbowej i organów służby celnej w celu ograniczenia szarej strefy w gospodarce* (Nr ewid. 15/2017/P/16/010/KBF).

[12] Zob. m.in. informacja o wynikach kontroli: *Realizacja zadań Urzędu Dozoru Technicznego* (Nr ewid. 167/2016/P/16/015/KGP).

[13] Zob. m.in. informacje o wynikach kontroli: *Wykorzystanie broni przez wybrane służby i straże oraz nadzór organów państwa nad jej reglamentacją* (Nr ewid. 167/2015/P/15/041/KPB), *Funkcjonowanie systemu gromadzenia i wykorzystywania danych dotyczących bezpieczeństwa ruchu drogowego* (Nr ewid. 221/2015/I/15/002/KPB), *Sprawowanie kontroli nad instytucjami obowiązanymi w ramach przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu* (Nr ewid. 37/2016/P/15/013/KBF), *Realizacja przez podmioty państwowe zadań w zakresie ochrony cyberprzestrzeni Rzeczypospolitej Polskiej* (Nr ewid. 42/2015/P/14/043/KPB).

[14] Zob. informacja o wynikach kontroli *System rejestrów państwowych – bezpieczeństwo, funkcjonowanie i użyteczność* (Nr ewid. 208/2016/P/16/006/KAP).

[15] Zob. m.in. informacje o wynikach kontroli: *Realizacja programów polityki zdrowotnej przez jednostki samorządu terytorialnego* (Nr ewid. 10/2016/P/15/063/KZD), *Realizacja wysokospecjalistycznych świadczeń zdrowotnych przez publiczne i niepubliczne podmioty lecznicze* (Nr ewid. R/14/008/LKA), *Funkcjonowanie szpitali klinicznych* (Nr ewid. 3/2015/P/14/064/KZD), *Realizacja zadań Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego* (Nr ewid.186/2016/P/16/055/KZD).

interesowania NATO, zgodnie z art. 5 Traktatu waszyngtońskiego, problemami bezpieczeństwa na wschodniej flance paktu, w tym w ramach koncepcji wzmocnionej wytrzymałości, wiarygodnego odstraszania i obrony.

W tym kontekście trzeba rozpatrywać aktywność Polski, której efektami były m.in. decyzje podjęte w 2016 r. na szczycie NATO w Warszawie, realnie wzmacniające bezpieczeństwo wschodnich rubieży paktu. W rezultacie w Polsce będą stacjonować wojska w systemie rotacyjnym w ramach inicjatywy natowskiej (tzw. wzmocnionej wysuniętej obecności – Enhanced Forward Presence) i amerykańskiej (tzw. europejskiej inicjatywy wzmocnienia – European Reassurance Initiative). Na podstawie ERI w zachodniej Polsce została rozlokowana Pancerna Brygadowa Grupa Bojowa (Armored Brigade Combat Team).

Rewolucja informatyczna i wzrastające znaczenie cyberprzestrzeni

Odrębnym, bardzo istotnym uwarunkowaniem kształtu rozwiązań instytucjonalnych w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego jest szybko postępująca rewolucja informatyczna i pojawianie się coraz bardziej złożonych technologii. Konsekwencją są nowe możliwości organizacji pracy służb działających na rzecz bezpieczeństwa (m.in. w dziedzinie pozyskiwania i zarządzania informacjami, a także wspomagania procesów decyzyjnych i analizy informacji) oraz wykorzystania mechanizmów e-administracji w sferze bezpieczeństwa (nowe standardy kontaktów ze stronami stosunku administracyjnego). Równocześnie coraz pilniejsza staje się potrzeba tworzenia nowych rozwiązań organizacyjnych i technicznych (przede wszystkim w zakresie ochrony infrastruktury krytycznej państwa, baz danych, informacji niejawnych, kanałów przepływu oraz w zakresie ustalania i ochrony tożsamości podmiotów obrotu elektronicznego).

Funkcjonowanie systemu bezpieczeństwa jest w coraz większym stopniu uzależnione od rozwiązań informatycznych. Ma to zasadnicze znaczenie w obecnej sytuacji, gdy na fali rewolucji informatycznej następuje gwałtowny rozwój różnego rodzaju przestępstw internetowych oraz cyberterroryzmu i szpiegostwa elektronicznego. Cyberprzestrzeń staje się współcześnie sferą nowoczesnej konfrontacji. Nie jest kwestią przypadku, że na szczycie NATO w Warszawie w lipcu 2016 r. zaliczono

cyberprzestrzeń do sfery działań operacyjnych, obok lądu, przestrzeni powietrznej i morza. Cyberbezpieczeństwo pochłania coraz większe nakłady finansowe na tworzenie i funkcjonowanie systemów ochronnych. Jak szacuje magazyn „Forbes", w 2015 r. rynek cyberbezpieczeństwa był wyceniany na 75 mld dolarów, a w 2020 r. jego wartość wzrośnie do 170 mld dolarów[16].

Każdy dzień przynosi nowe informacje o różnych destrukcyjnych działaniach przy wykorzystaniu narzędzi informatycznych. Jest coraz więcej dowodów na to, że niejednokrotnie za tymi działaniami stoją struktury tworzone i sterowane przez poszczególne państwa. Przykład ataku w 2010 r. na irańską elektrownię atomową w Buszehr za pomocą specjalnie stworzonego robaka komputerowego (określanego jako Stuxnet) pokazuje, że istnieją możliwości pokonania zabezpieczeń fizycznych i technologicznych dla osiągnięcia destrukcyjnego celu (w tym przypadku chodziło o samozniszczenie systemu informatycznego). Nie stanowi już gwarancji bezpieczeństwa brak podłączenia danego systemu do Internetu. Fakt ten trzeba uwzględniać w programowaniu rozwiązań zarówno obronnych i ochronnych, jak i ofensywnych.

Trzeba mieć świadomość, że problem dotyczy w istocie wszystkich dziedzin życia. Jak przypomniano w dokumencie pt. *Krajowe Ramy Polityki Cyberbezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej na lata 2017–2022*: „Każde znaczące zakłócenie funkcjonowania cyberprzestrzeni, czy to o charakterze globalnym, czy lokalnym, będzie miało wpływ na bezpieczeństwo obrotu gospodarczego, poczucie bezpieczeństwa obywateli, sprawność funkcjonowania instytucji sektora publicznego, przebieg procesów produkcyjnych i usługowych, a w rezultacie na ogólnie pojmowane bezpieczeństwo narodowe"[17].

O poziomie zagrożeń w tej dziedzinie świadczy cyberatak przeprowadzony w połowie maja 2017 r. za pomocą złośliwego oprogramowania (występującego pod nazwą WannaCrypt lub WCry), który dotknął 200 tys. podmiotów w co najmniej 150 krajach. Atak zakłócił pracę komputerów w fabrykach, bankach, urzędach, systemach transportowych m.in. w Rosji, Brazylii, Hiszpanii, Indiach, USA i na Ukrainie. Ucierpiały

[16] Za informacją PAP z 1 stycznia 2016 r.

[17] Zob. załącznik do uchwały nr 52/2017 Rady Ministrów z dnia 27 kwietnia 2017 r.

w nim m.in. hiszpański koncern telekomunikacyjny Telefonica, niemieckie koleje, francuski producent samochodów Renault, amerykańskie przedsiębiorstwo spedycyjne FedEx, ministerstwo spraw wewnętrznych Rosji, kilkaset firm w Japonii (m.in. koncerny Nissan i Hitachi) oraz ponad 29 tys. chińskich instytucji (znalazły się wśród nich uniwersytety i inne instytucje edukacyjne, dworce kolejowe, instytucje poczty, stacje benzynowe i szpitale)[18].

Innym wyzwaniem wynikającym z informatyzacji jest rosnące zapotrzebowanie na funkcjonowanie w czasie rzeczywistym oraz pojawianie się możliwości praktycznego wykorzystania różnorodnych układów sieciowych zamiast układów hierarchicznych.

Spór o model decydowania publicznego

Ważne dla systemu bezpieczeństwa wewnętrznego stają się impulsy płynące z nowego modelu decydowania publicznego. W sprawach istotnych dla bezpieczeństwa kształtuje się bowiem policentryczny system decyzyjny, w tym multicentryczny system źródeł prawa. Jest to układ wielopoziomowy (z autonomicznymi centrami decyzyjnymi na poziomie lokalnym, regionalnym, państwowym i ponadpaństwowym), wielopodmiotowy (z udziałem samorządu terytorialnego, podmiotów państwowych, organizacji ponadpaństwowych i międzypaństwowych oraz korporacji gospodarczych i finansowych), wielopasmowy (wytwarzający znacznie zautonomizowane relacje między polityką, gospodarką i podmiotami upowszechniania informacji w domenie publicznej)[19].

Perspektywa dalszego umacniania się tego modelu rządzenia jest obecnie mniej jednoznaczna, niż się jeszcze niedawno przyjmowało. Wymaga to wariantowego prognozowania działań na rzecz bezpieczeństwa, uwzględniającego spór między zwolennikami modelu demokracji liberalnej i elekcyjnej oraz różne koncepcje zadań i granic działania władzy państwowej, a także stosunki między: polityką, państwem i administracją; większością i mniejszością polityczną; perspektywą narodową i wspólnotową.

---

[18] Informacja PAP z 15 maja 2017 r.

[19] Szerzej zob. G. Rydlewski, *Rządzenie w świecie megazmian*, Warszawa 2009, i zawarta tam obszerna literatura.

Mimo że dalekie od rozstrzygnięcia (a może nierozstrzygalne?) są spory między zwolennikami pomocniczości i wszechobecności państwa, w dłuższym okresie daje się zauważyć tendencja do zanikania monopoli decyzyjnych na poziomie rządowym. Kształtuje się zapotrzebowanie na partycypację i interaktywność (konsultacje, uzgodnienia) w fazie wypracowywania decyzji, szczególnie decyzji strategicznych. W wyniku procesów decentralizacji, w sprawach bezpieczeństwa publicznego wzrasta znaczenie administracji samorządu terytorialnego, która – zwłaszcza na poziomie gminy i powiatu – realizuje zadania dotyczące bezpieczeństwa w ramach zadań własnych samorządu lub też zadań zleconych przez organy administracji rządowej. W związku z przyjęciem zasady zespolenia terytorialnego, w administracji rządowej uległa ograniczeniu administracja niezespolona i wzrasta znaczenie administracji zespolonej – z wojewodą na czele.

Doświadczenia Polski po 2015 r. pokazują jednak, że mimo tych tendencji mogą się pojawiać napięcia osłabiające zdolności rozwojowe. Liczne przykłady świadczą o tym, że przekonanie, iż rząd powinien być w przestrzeni publicznej wyposażony w większe kompetencje, nie odeszło w przeszłość. Równocześnie próby działania zgodnie z tym przekonaniem natrafiają na zdecydowany opór ze strony wielu środowisk, w tym przede wszystkim związanych z samorządem terytorialnym.

Coraz mniejsze możliwości działań ekstensywnych

Współcześnie mamy do czynienia z wyczerpywaniem się w przestrzeni społecznej i gospodarczej prostych rezerw. Fakt ten w istotny sposób rzutuje na proces wprowadzania zmian w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego, gdyż oznacza bliski kres możliwości poprawy funkcjonowania tegoż systemu w wyniku działań o charakterze ekstensywnym. W związku z tym pojawia się zapotrzebowanie na systemy ocen jakościowych w miejsce kryteriów ilościowych i formalnych. Jakość działania staje się przedmiotem standaryzacji i certyfikacji przez wyspecjalizowane podmioty zewnętrzne. Coraz więcej procedur w obszarze bezpieczeństwa obejmowanych jest systemem norm wyznaczających minimalne wymagania jakościowe.

Uwidacznia się potrzeba poszukiwania nowych, innowacyjnych rozwiązań oraz konieczność wprowadzania kryterium efektywności

ekonomicznej do oceny działań w ramach ekonomizacji administracji bezpieczeństwa. Zmieniają się zasady budżetowania działań podmiotów publicznych aktywnych w sprawach bezpieczeństwa, co jest związane z wprowadzaniem rozwiązań budżetu zadaniowego. W sytuacji niewystarczalności dostępnych zasobów w stosunku do występujących potrzeb, która może prowadzić – i bardzo często prowadzi – do konfliktu interesów, inicjatywę wykazują rzecznicy interesów partykularnych, niejednokrotnie gotowi do osiągania swoich celów za pomocą działań patologicznych, w tym korupcyjnych. Dotyczy to w pierwszej kolejności dostępu do zleceń i zamówień z obszaru bezpieczeństwa. W tej dziedzinie coraz większej wagi nabiera funkcjonowanie sprawnych zabezpieczeń antykorupcyjnych.

Prywatyzacja i potencjał struktur pożytku publicznego w dziedzinach istotnych dla bezpieczeństwa

W zakresie rozwiązań systemowych dotyczących bezpieczeństwa, szczególnie bezpieczeństwa wewnętrznego, pojawia się konieczność uwzględnienia możliwości i wyzwań wynikających z intensywności procesów prywatyzacji. Chodzi tu o przyjmowanie rozwiązań pozwalających spożytkować znaczny potencjał prywatnego sektora ochrony w systemie bezpieczeństwa i porządku publicznego.

Na lepsze wykorzystanie czekają w Polsce możliwości tkwiące w rozwiązaniach partnerstwa publiczno-prywatnego (opierającego się na optymalnym podziale ryzyka między strony umowy i na czerpaniu z know-how oraz z doświadczeń sektora prywatnego). Potencjał podmiotów prywatnych może być wykorzystany w zdecydowanie większym stopniu, niż ma to miejsce obecnie, dla rozwoju badań i technologii niezbędnych do optymalizacji działań na rzecz bezpieczeństwa oraz dla wykonywania poszczególnych zadań operacyjnych w dziedzinie bezpieczeństwa. Duże wyzwanie wiąże się przede wszystkim z faktem, że istotne elementy infrastruktury krytycznej znajdują się obecnie we władaniu podmiotów prywatnych; fakt ten trzeba uwzględniać w kształtowaniu zabezpieczeń obiektów i urządzeń wchodzących w skład tej infrastruktury. Doświadczenia innych państw pokazują, że możliwe są różne formy współdziałania prywatnych podmiotów w wypracowaniu rozwiązań

wzmacniających bezpieczeństwo. Dotyczy to m.in. zapewnienia bezpieczeństwa w cyberprzestrzeni.

Okolicznością istotną z punktu widzenia rozwiązań przyjmowanych w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego jest funkcjonowanie w przestrzeni społecznej dużej liczby organizacji pozarządowych (w tym fundacji i stowarzyszeń mających status organizacji pożytku publicznego), które prowadzą działalność społecznie użyteczną w zakresie zadań publicznych związanych z porządkiem i bezpieczeństwem publicznym. Istnieje więc możliwość wykorzystania potencjału tych organizacji w wykonywaniu określonych zadań publicznych na zasadzie zlecenia lub w ramach innej formy współpracy.

Siła mediów oraz nowych form komunikowania i kształtowania wizerunku

Skuteczność mediów w nadawaniu znaczeń faktom, intensywne zmiany rynku medialnego pod wpływem procesów prywatyzacji, rozwoju Internetu i tabloidyzacji sfery publicznej, uzależnienie powodzenia wielu działań w sferze bezpieczeństwa wewnętrznego od stanu opinii publicznej – wszystkie te czynniki sprawiają, że w systemie bezpieczeństwa trzeba dbać o przekaz informacji publicznej oraz wzmacniać w tym systemie przejrzystość działań.

Informacje o podjętych decyzjach i działaniach stają się samoistną wartością. W funkcjonowaniu podmiotów bezpieczeństwa należy więc doskonalić mechanizmy komunikacji społecznej.

Przenikanie się w dziedzinie bezpieczeństwa uwarunkowań uniwersalnych i charakterystycznych dla poszczególnych państw

Można wyodrębnić uniwersalne uwarunkowania rozwiązań w systemie bezpieczeństwa poszczególnych państw. Są nimi: tradycja, ustrój polityczny (w tym system rządów), cechy specyficzne danego państwa (m.in. jego położenie), ustrój terytorialny, cechy specyficzne danego społeczeństwa (w tym jego struktura narodowościowa), specyfika i nasilenie zagrożeń, pozycja państwa w relacjach międzynarodowych i ponadpaństwowych.

W Polsce na atmosferę wokół spraw bezpieczeństwa w szczególny sposób wpływa w ostatnich latach spór dotyczący następujących kwestii: rozumienia zasady demokratycznego państwa prawa oraz podziału i równowagi władzy ustawodawczej, wykonawczej i sądowniczej, dualizmu władzy wykonawczej, udziału samorządu terytorialnego w realizacji zadań publicznych, rozbudowanego katalogu gwarantowanych praw i wolności, a także prywatyzacji zadań administracji publicznej, struktury i charakteru podziałów politycznych, pozycji Polski w układzie międzynarodowym (w tym jako członka w Unii Europejskiej i NATO), zalet i wad usytuowania Polski na mapie politycznej świata (na granicach UE i NATO, w sąsiedztwie Rosji), znacznego uzależnienia od zewnętrznych źródeł energii.

Potrzeba profesjonalizacji

Praktyczne zajmowanie się sprawami bezpieczeństwa – zarówno w celu jego ochrony, jak i destrukcji – wymaga profesjonalizmu. Wizerunek sprawcy zagrożeń bezpieczeństwa zasadniczo się zmienia. Pojawiają się zorganizowane grupy przestępcze korzystające z najnowszych osiągnięć techniki i skomplikowanych narzędzi ekonomicznych oraz wysoko kwalifikowanych doradców. Dysfunkcje sfery publicznej (w tym korupcja) są coraz trudniejsze do wychwycenia. Wrogami bezpieczeństwa stają się osoby, które są gotowe dla swoich celów, w imię swoich ideałów i wartości, oddać życie, traktując to jako przywilej. Przeciwnik jest wymagający, stąd bierze się konieczność wykorzystania w działaniach na rzecz bezpieczeństwa wiedzy ekspertów i doradców z bardzo różnych dziedzin, należy więc zadbać o rozwój instytucji edukacyjnych przygotowujących wysoko kwalifikowane kadry dla systemu bezpieczeństwa.

Wymóg profesjonalizmu w systemie bezpieczeństwa zwiększa znaczenie racjonalnego gospodarowania jego zasobami ludzkimi. Wszelkie działania, które zmniejszają kapitał kompetencji i doświadczenia kadr systemu bezpieczeństwa, obiektywnie zagrażają sprawnemu i skutecznemu wykonywaniu zadań przez poszczególne struktury instytucjonalne. Rządzący muszą sobie z tego zdawać sprawę. W Polsce po 2015 r. wystąpiło jednak bardzo niepokojące zjawisko. Względy polityczne spowodowały masowe pozbywanie się z poszczególnych struktur systemu bezpieczeństwa, w tym szczególnie z Sił Zbrojnych, osób o gruntownym przygotowaniu zawodowym i solidnym doświadczeniu praktycznym

zdobywanym także w strukturach NATO oraz w ramach bojowych misji zagranicznych. Jak wynika z danych Ministerstwa Obrony, w 2016 r. zmiany w Sztabie Generalnym objęły 90% stanowisk dowódczych, a w Dowództwie Generalnym 82%[20].

Konieczność myślenia strategicznego

Kluczowe znaczenie w sprawach bezpieczeństwa ma dominujące w państwie podejście do programowania długookresowej i średniookresowej strategii rozwoju kraju oraz zagadnienia koordynacji między strategiami rozwojowymi.

Utrzymujące się deklaratywne podejście do planowania strategicznego i pozamerytoryczne zmiany w dokumentach programowych utrudniają wpisanie strategii bezpieczeństwa narodowego w całościową koncepcję rozwoju państwa. Trzeba pamiętać o tym, że projekty dotyczące bezpieczeństwa są najczęściej pracochłonne, ich wdrożenie zajmuje sporo czasu, a wszystko to wymaga angażowania znacznych środków finansowych. Nieprzemyślane zmiany ukierunkowania działań objętych tymi projektami stanowią poważne obciążenie o charakterze systemowym.

3.3. Stan środowiska społecznego jako szczególne uwarunkowanie działań w sferze bezpieczeństwa

Stan społeczeństwa

System bezpieczeństwa funkcjonuje w środowisku społecznym. Powinien w związku z tym uwzględniać wszystkie wyzwania wynikające ze stanu społeczeństwa.

Dotyczy to w pierwszej kolejności nasilenia zagrożeń na tle istniejących podziałów społecznych. Istotny jest w tym przypadku poziom nierówności ekonomicznych i ubóstwa oraz wykluczenia społecznego.

[20] Informacja MON nt. zmian organizacyjno-kadrowych z 22 lutego 2017 r., www.mon.gov.pl. W nowej koncepcji systemu kierowania i dowodzenia Siłami Zbrojnymi nie jest przewidziane Dowództwo Generalne. Zmiany we wprowadzonym na początku 2014 r. systemie kierowania i dowodzenia uznane zostały za jeden z priorytetów kierownictwa MON ukształtowanego w 2015 r.

Współcześnie w Polsce znaczny ładunek zagrożeń niosą ze sobą podziały polityczne, w tym w szczególności związane z kontrowersjami wokół relacji między suwerennością i integracją ponadnarodową, z różnym rozumieniem pojęcia patriotyzmu oraz z zasadniczą rozbieżnością poglądów na temat przyczyn katastrofy smoleńskiej.

Podstawowym uwarunkowaniem w dziedzinie bezpieczeństwa kraju jest zmniejszanie się populacji Polaków i niepokojąca prognoza demograficzna zapowiadająca dalsze starzenie się społeczeństwa, a także perspektywa wyludniania się niektórych jednostek podziału terytorialnego państwa. Zjawiska te wyznaczają nowe warunki działania i zadania w dziedzinie polityki demograficznej, społecznej i zdrowotnej, a także w zakresie zagospodarowania przestrzennego kraju.

Treść opinii społeczeństwa na temat stanu bezpieczeństwa i istniejących zagrożeń

Biorąc pod uwagę stan świadomości społecznej, jako odrębne uwarunkowanie aktywności w dziedzinie bezpieczeństwa trzeba traktować opinie dotyczące stanu bezpieczeństwa oraz spraw związanych z działaniami na rzecz bezpieczeństwa. W tych kwestiach w Polsce w ostatnich latach przeważają pozytywne tendencje.

W badaniach opinii publicznej przeprowadzonych przez CBOS metodą wywiadów bezpośrednich w dniach 12–19 marca 2016 r. na liczącej 1007 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski[21] aż 80% badanych uznało Polskę za kraj, w którym żyje się bezpiecznie (przeciwnego zdania było tylko 16% ankietowanych). Oceny były jeszcze lepsze w odniesieniu do stanu bezpieczeństwa w miejscu zamieszkania (95% ankietowanych oceniło, że mieszka w miejscu spokojnym i bezpiecznym). Spada równocześnie liczba osób, które deklarują poczucie zagrożenia przestępczością. W przywołanych wyżej badaniach 62% pytanych stwierdziło, że nie obawia się, iż może paść ofiarą przestępstwa (takie obawy żywiło 37% badanych). Były to wyniki najlepsze od 1987 r. Dla porównania: w 2001 r. w podobnym badaniu aż 81% badanych uznało, że Polska nie jest krajem bezpiecznym (odmiennego zdania

[21] Zob. CBOS BS/61/2016, *Opinie o bezpieczeństwie i zagrożeniu przestępczością*, Komunikat z badań, Warszawa 2016.

było tylko 18%). Pozytywna dynamika ocen jest widoczna przede wszystkim w przypadku mieszkańców małych i średnich miast (do 99 tys. ludności). Zasygnalizowane tendencje potwierdzają też kolejne wyniki Polskiego Badania Przestępczości (PBP), które jest realizowane od 2007 r.[22] Jak wynika z tego badania, w styczniu 2016 r. najwięcej osób obawiało się włamań do mieszkań, piwnic, samochodów itd. (34,5%) oraz brawurowo jeżdżących kierowców (29%). Mniejsza liczba respondentów deklarowała strach przed napadami lub rozbojami (23,7%), bójkami i pobiciami (21,7%), agresją ze strony osób pijanych lub narkomanów (18,8%), kradzieżami (18,8%), niszczeniem mienia (16,2%) oraz zaczepianiem przez agresywną młodzież (15,4%). W badaniach CBOS przeprowadzonych metodą wywiadów bezpośrednich w dniach 5–14 maja 2017 r. na liczącej 1034 osoby reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski stwierdzono najniższe od 1991 r. postrzeganie nasilenia korupcji (odsetek badanych uważających, że korupcja stanowi duży problem społeczny, zmniejszył się od 2013 r. z 87% do 76%, przy czym zmalał o 8 punktów procentowych – do 31% – odsetek tych, którzy problem korupcji oceniają jako bardzo duży; na uwagę zasługuje, że jako dziedzinę życia społecznego, w której korupcja występuje obecnie najczęściej, najwięcej osób, bo aż 48% badanych, wskazało politykę)[23].

Ważnym uwarunkowaniem działań w sferze bezpieczeństwa są wyobrażenia społeczne dotyczące stanu zagrożenia bezpieczeństwa państwa. Na podstawie analizy wyników kolejnych badań CBOS można stwierdzić, że – po okresie pewnego spadku poczucia bezpieczeństwa Polski w związku z konfliktem zbrojnym na Ukrainie i polityką Rosji – wzrosła liczba osób przekonanych, że bezpieczeństwo państwa nie jest zagrożone. W tej sprawie Polacy są jednak nadal podzieleni. W badaniach CBOS przeprowadzonych metodą wywiadów bezpośrednich w dniach 2–9 lutego 2017 r. na liczącej 1016 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski blisko połowa pytanych osób (47%) wyraziła przekonanie, że obecnie nie istnieje zagrożenie niepodległości naszego kraju (41% było przeciwnego zdania, zaś 12% nie miało zdania w tej sprawie)[24].

---

[22] Zob. *Raport o stanie bezpieczeństwa w Polsce w 2015 roku*, www.mswia.gov.pl.

[23] Zob. CBOS BS/63/2017, *Opinie na temat korupcji w Polsce*, Komunikat z badań, Warszawa 2017.

[24] Zob. CBOS BS/61/2016, *Opinie o bezpieczeństwie*... Jeszcze większa grupa

W wynikach badań widać zróżnicowanie szczegółowej oceny swojej sytuacji przez respondentów oraz terytorialne zróżnicowanie pod tym względem, ogólnie jednak spada w Polsce poczucie zagrożenia biedą i ubóstwem. W badaniach CBOS przeprowadzonych metodą wywiadów bezpośrednich w dniach 2–9 marca 2017 r. na liczącej 1020 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski[25] ponad jedna czwarta ankietowanych przyznawała, że obawia się biedy, przy czym 21% deklarowało, że jakoś sobie z nią poradzi, a 6% – że odczuwa wobec niej bezradność. Stanowiło to najniższe wskaźniki zagrożenia zarejestrowane w badaniach prowadzonych w okresie od 1993 r. W tych samych badaniach odnotowano dalsze zmniejszanie się (przy zachowaniu zróżnicowania terytorialnego) poczucia zagrożenia związanego z bezrobociem[26]. Tylko 10% ankietowanych przewidywało negatywne zmiany na rynku pracy (w 2016 r. takich deklaracji było 16%), natomiast 29% spodziewało się w tej dziedzinie poprawy (w 2016 r. takich ocen było 25%).

Z badań CBOS wynika, że Polacy są podzieleni w sprawie oceny zagrożenia terroryzmem w naszym kraju. W badaniach przeprowadzonych metodą wywiadów bezpośrednich w dniach 17–25 sierpnia 2016 r. na liczącej 1033 osoby reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski niemal połowa respondentów (49%) oceniła to zagrożenie jako realne, 27% uznało, że problem ten jest wyolbrzymiany, a 17% całkowicie kwestionowało istnienie takiego zagrożenia. Badania te określiły też poziom społecznego przyzwolenia na różne formy ograniczeń wynikających z walki z zagrożeniami bezpieczeństwa. Jak stwierdzono w komunikacie z badań: „Dla zwiększenia swojego bezpieczeństwa dziewięciu na dziesięciu badanych (90%) zgodziłoby się na wzmożone kontrole na granicach, lotniskach i dworcach. Ponad trzy czwarte (78%) zaakceptowałoby zaostrzenie przepisów migracyjnych. Co drugi ankietowany (52%) deklaruje

badanych (bo aż 89%) wyraziła przekonanie, że Polska jest krajem bezpiecznym do życia, w sondażu przeprowadzonym w dniach 30 marca – 6 kwietnia 2017 r. na liczącej 1075 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski. Zob. CBOS BS/48/2017, *Opinie o bezpieczeństwie i zagrożeniu przestępczością*, Komunikat z badań, Warszawa 2017.

[25] Zob. CBOS BS/39/2017, *Materialne warunki życia*, Komunikat z badań, Warszawa 2017.

[26] Zob. CBOS BS/35/2017, *Oceny sytuacji na rynku pracy i poczucie zagrożenia bezrobociem*, Komunikat z badań, Warszawa 2017.

gotowość poniesienia kosztów w związku z wydatkami na bezpieczeństwo. Przeważająca część nie zgodziłaby się na limitowanie przez instytucje państwowe informacji o zagrożeniu terrorystycznym w kraju (60%), a także zwiększenie ich uprawnień w zakresie kontroli internetu (52%). Z największym sprzeciwem spotyka się zwiększenie uprawnień władz w zakresie inwigilacji obywateli poprzez kontrolę korespondencji (73%) czy podsłuchiwanie rozmów telefonicznych (70%)"[27]. Stopień przyzwolenia na pewne formy ingerencji władz związane z bezpieczeństwem podlega wahaniom, nieraz znacznym. Dla porównania: w badaniach z 2001 r. skłonnych do poniesienia dodatkowych kosztów związanych z bezpieczeństwem było znacznie więcej niż w 2016 r., bo aż 71% pytanych, a tylko 42% gotowych było zgodzić się na dodatkowe uprawnienia władz w zakresie podsłuchu telefonicznego oraz kontroli korespondencji. W badaniach z 2016 r. stwierdzono też korelację między deklaracjami sympatii politycznych a ocenami stanu zagrożenia terrorystycznego w Polsce. Wśród zwolenników Prawa i Sprawiedliwości takie zagrożenie oceniło jako realne aż 53% badanych, w przypadku zwolenników Platformy Obywatelskiej było ich 41%. Jak odnotowano w komunikacie CBOS: „Potencjalni wyborcy PiS nie tylko częściej niż wyborcy innych dużych ugrupowań i ruchów politycznych uważają zagrożenie terroryzmem w Polsce za realne, ale także częściej niż pozostali aprobują omawiane rozwiązania na rzecz zwiększenia bezpieczeństwa"[28].

Trwałymi elementami postaw społeczeństwa potwierdzanymi w kolejnych badaniach CBOS są lęk i obawy przed przyjmowaniem przez Polskę imigrantów, w tym przede wszystkim przybyszów z krajów Bliskiego Wschodu i Afryki. W badaniu przeprowadzonym metodą wywiadów bezpośrednich w dniach 1–11 grudnia 2016 r. na liczącej 1136 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski: „Ponad połowa badanych (52%) wyraża sprzeciw wobec ich przyjmowania. Dwóch na pięciu respondentów (40%) zgadza się, by udzielić im tymczasowego schronienia (do czasu, gdy będą mogli bezpiecznie wrócić do kraju, z którego przybyli). Jedynie mniej niż co dwudziesty badany (4%) twierdzi, że powinniśmy pozwolić im osiedlić się w Polsce

[27] Zob. CBOS BS/127/2016, *Zagrożenie terroryzmem*, Komunikat z badań, Warszawa 2016.

[28] Tamże.

na stałe"[29]. Negatywne stanowisko w sprawie przyjmowania uchodźców z państw Południa objętych konfliktem relatywnie częściej prezentują zwolennicy partii Wolność (następczyni partii KORWiN), wśród których przeciwnicy przyjmowania migrantów stanowią 65% badanych, Prawa i Sprawiedliwości (64%) oraz ugrupowania Kukiz'15 (62%). W badaniach CBOS stwierdzono, że odrębną kwestią w rozumieniu Polaków jest przyjmowanie migrantów z Ukrainy. W grudniu 2016 r. ponad połowa pytanych (58%) oceniła, że powinniśmy przyjmować uchodźców z terenów objętych konfliktem w tym państwie[30].

Społeczny sprzeciw wobec planów relokacji do Polski uchodźców przybyłych do Unii Europejskiej z Bliskiego Wschodu i Afryki bardzo wyraźnie potwierdziły wyniki badania przeprowadzonego przez CBOS metodą wywiadów bezpośrednich w dniach 30 marca–6 kwietnia 2017 r. na liczącej 1075 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski. Relokacji sprzeciwiło się trzy czwarte (74%) badanych, co było najwyższą wartością spośród notowanych poprzednio, przy czym dominował zdecydowany sprzeciw (43%)[31]. Obok tradycyjnego powiązania deklaracji w tych sprawach z treścią identyfikacji politycznej badanych dała się zauważyć także korelacja negatywnych ocen ewentualnych decyzji o przyjmowaniu uchodźców z krytycznym stosunkiem do polityki Unii Europejskiej.

Społeczna ocena zadań i działań państwa w sprawach bezpieczeństwa

Dla funkcjonowania współczesnego megasystemu bezpieczeństwa istotnym uwarunkowaniem jest dominujący – zarówno w społeczeństwie, jak i w sferach rządzących – stosunek do państwa i prawa oraz celów i działań wspólnych. W tych sprawach liczy się ogólna zdolność i skłonność do ujmowania interesów państwa, społeczeństwa i jego grup składowych, poszczególnych jednostek oraz podmiotów instytucjonalnych

[29] Zob. CBOS BS/169/2016, *Stosunek do przyjmowania* uchodźców, Komunikat z badań, Warszawa 2016.

[30] Tamże.

[31] Zob. CBOS BS/44/2017, *Stosunek do przyjmowania uchodźców*, Komunikat z badań, Warszawa 2017.

jako funkcjonalnej całości w przestrzeni publicznej. Wszystko, co osłabia wspólnotową jedność społeczeństwa, musi być traktowane jako zagrożenie bezpieczeństwa.

Tylko w warunkach istnienia silnego etosu wspólnotowego można liczyć na wyłączenie strategicznych spraw bezpieczeństwa z bieżących sporów politycznych. Niedostatki w tej dziedzinie, znajdujące wyraz w przewadze podziałów nad poczuciem więzi wspólnotowej, w automatyczny sposób przekładają się na napięcia w systemie bezpieczeństwa, a jego siły, środki i zasoby są wykorzystywane do partykularnych celów. Polskie doświadczenia ostatnich lat jednoznacznie wskazują na istotne znaczenie tej korelacji.

Przykładem politycznego zróżnicowania ocen działań podejmowanych w sprawach bezpieczeństwa przez władze państwowe jest stosunek społeczeństwa do utworzenia Wojsk Obrony Terytorialnej. Wśród osób badanych w tej sprawie przez CBOS w lutym 2017 r. przeważali zwolennicy stworzenia nowego rodzaju wojsk (stanowili oni 49% pytanych, przy 25% przeciwników, 19% deklarujących obojętność i 9% niemających zdania). Na treść deklaracji w istotny sposób wpływał stopień zaufania do Antoniego Macierewicza. Zwolennicy WOT aż w 76% deklarowali równocześnie zaufanie do tego polityka, zaś wśród przeciwników 49% nie miało do niego zaufania. Ujawniło się znaczne upolitycznienie motywacji deklarowanego stanowiska. Zwolennikami WOT były bowiem w zdecydowanej większości (69%) osoby określające się równocześnie jako zwolennicy rządu Beaty Szydło, natomiast blisko połowa (48%) jego przeciwników stwierdziła, że jest też przeciwna istnieniu WOT. Osoby, które deklarowały, że byłyby gotowe zagłosować w wyborach na Prawo i Sprawiedliwość, aż w 77% były równocześnie zwolennikami Wojsk Obrony Terytorialnej. Wśród osób deklarujących głosowanie na kandydatów ugrupowania Kukiz'15 zwolennikami WOT było 66% ankietowanych. W potencjalnym elektoracie Platformy Obywatelskiej większość, bo aż 55%, stanowili przeciwnicy WOT. Znaczna liczba przeciwników WOT znalazła się w gronie osób deklarujących poparcie dla Sojuszu Lewicy Demokratycznej (41%) i Nowoczesnej (34%)[32].

[32] Zob. CBOS BS/27/2017, *Stosunek do Wojsk Obrony Terytorialnej,* Komunikat z badań, Warszawa 2017.

W decydowaniu o rozwiązaniach w systemie bezpieczeństwa istotne znaczenie ma analiza społecznych ocen instytucji i mechanizmów funkcjonujących w tym systemie. Do najbardziej charakterystycznych zjawisk w tej dziedzinie należą: stosunkowo pozytywna ocena służb mundurowych, tendencja do negatywnego oceniania wojska (wyraźnie motywowana politycznie), znaczny krytycyzm w stosunku do funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości, wzrastająca akceptacja działań państwa w zakresie polityki prorodzinnej (głównie w związku z wprowadzeniem programu *Rodzina 500 plus*) oraz negatywna ocena działania podsystemu bezpieczeństwa zdrowotnego.

W przywołanych już wcześniej badaniach CBOS z marca 2017 r. pozytywne oceny Policji wystawiło 70% ankietowanych, co nie odbiegało od wyników z lat poprzednich. W odniesieniu do działalności Centralnego Biura Antykorupcyjnego poziom akceptacji wyniósł 39% (co stanowiło wzrost o 3 punkty procentowe od września 2016 r.). Natomiast – jak napisano w komunikacie z tych badań – „W ciągu ostatnich sześciu miesięcy wyraźnie pogorszył się wizerunek wojska. Ubyło respondentów dobrze oceniających funkcjonowanie polskich sił zbrojnych (od września 2016 roku spadek z 69% do 60%) i jednocześnie dwukrotnie zwiększyła się grupa osób wystawiających oceny negatywne (z 6% do 12%). Pozytywne opinie o wojsku relatywnie często wyrażali najmłodsi badani, respondenci uzyskujący najniższe dochody *per capita* oraz identyfikujący się z prawicą, natomiast krytyczne – mieszkańcy największych aglomeracji i badani o poglądach lewicowych”[33]. W tych samych badaniach dobre opinie o działalności sądów wyraziło 29% ankietowanych, a złe – 46%. W przypadku prokuratury wskaźniki wynosiły – odpowiednio – 25% i 43%. W wynikach referowanych badań na uwagę zasługuje też postępujący spadek pozytywnych ocen działalności Trybunału Konstytucyjnego (takich ocen było już tylko 19%, podczas gdy we wrześniu 2015 r. – 39%) oraz utrzymywanie się pozytywnych opinii o działalności Rzecznika Praw Obywatelskich (42%) i Najwyższej Izby Kontroli (43%) – jednak znaczny odsetek badanych nie miał wyrobionej opinii o obydwu tych instytucjach (42%).

[33] Zob. CBOS BS/32/2017, *Oceny instytucji publicznych,* Komunikat z badań, Warszawa 2017.

W rozstrzyganiu o kształcie rozwiązań w ramach systemu bezpieczeństwa w Polsce należy poważnie brać pod uwagę znaczny odsetek negatywnych opinii na temat działania organów sprawiedliwości. W przywołanych już poprzednio badaniach CBOS z 2–9 lutego 2017 r.[34] funkcjonowanie wymiaru sprawiedliwości dobrze oceniało tylko 28% ankietowanych (od września 2016 r. nastąpił spadek pozytywnych opinii o 8 punktów procentowych), a źle – 49% (wzrost o 9 punktów). Niemal trzy czwarte (70%) ogółu ankietowanych (od 2012 r. spadek o 6 punktów procentowych) uznało, że kary dla łamiących prawo są w Polsce zbyt łagodne. Przeciwną opinię wyraziło zaledwie 5% badanych. Na uwagę zasługuje fakt, że znaczna część ankietowanych (60%) nie miała osobistych doświadczeń związanych z wymiarem sprawiedliwości w ciągu ostatnich pięciu lat. Poglądy na temat sądów i sędziów są oparte przede wszystkim na doniesieniach medialnych (54% w grupie wszystkich badanych). Zwiększyła się liczba badanych, którzy swoją wiedzę na temat sądownictwa opierają głównie na doświadczeniach i opiniach innych osób (w stosunku do badań w 2016 r. wzrost z 16% do 21%). Tylko 18% wskazało na osobiste doświadczenia jako podstawowe źródło informacji w tym zakresie. Ogólnie aż 51% badanych negatywnie ocenia funkcjonowanie wymiaru sprawiedliwości w Polsce (w tym 12% zdecydowanie źle). Pozytywną ocenę przedstawiło w tej sprawie tylko 36% respondentów (w tym 2% uważa, że wymiar sprawiedliwości działa zdecydowanie dobrze). Jako najistotniejsze problemy dotyczące wymiaru sprawiedliwości badani wskazywali: przewlekłość postępowań sądowych (48% wskazań), zbyt skomplikowane procedury postępowań (33%), korupcję wśród sędziów (30%), orzekanie zbyt niskich kar za przestępstwa (23%), orzekanie wyroków na podstawie niewystarczającego materiału dowodowego (15%), opóźnienia rozpraw (15%), zbyt wysokie koszty związane z postępowaniem sądowym (13%), niewydolny system przepływu informacji między sądami (11%), złą organizację pracy w tych instytucjach (11%), niekompetencję sędziów (9%) oraz niewłaściwe traktowanie obywateli (8%)[35].

[34] Zob. CBOS BS/31/2017, *Społeczne oceny wymiaru sprawiedliwości,* Komunikat z badań, Warszawa 2017.

[35] Tamże.

Stosunek społeczeństwa do członkostwa Polski w NATO

W sytuacji, gdy w strategii bezpieczeństwa fundamentalnym elementem stała się polska obecność w NATO, odrębnie trzeba rozpatrywać rozumienie kwestii członkostwa w tej organizacji przez społeczeństwo.

Na podstawie prowadzonych od dłuższego czasu badań CBOS, w tym przywołanego wyżej badania z lutego 2017 r., można stwierdzić, że Polacy w zdecydowanej większości popierają przynależność naszego kraju do NATO. W lutym 2017 r. poparcie wyraziło 82% pytanych (w 2014 r. – 62%), w tym 45% stanowili zdecydowani zwolennicy. Jedynie trzech na stu badanych (3%) było przeciwnych członkostwu w Sojuszu Północnoatlantyckim. Ponad połowa (59%) respondentów oceniła, że Polska może być pewna zaangażowania sojuszników z NATO w ewentualną obronę granic (tylko 28% badanych w to wątpiło). Sukcesywnie wzrasta akceptacja stałej obecności wojsk innych państw członkowskich NATO na terytorium Polski. W prezentowanych badaniach poparcie dla stacjonowania tych wojsk w naszym kraju wyraziło 65% ankietowanych (przeciwnych było 24%). Nie ulega wątpliwości, że opinie społeczne we wskazanych wyżej sprawach mają związek z utrzymywaniem się napiętej sytuacji za wschodnimi granicami Polski, w tym z agresywną polityką Federacji Rosyjskiej wobec Ukrainy. Należy dodać, że obecność naszego kraju w NATO znajduje największe poparcie u osób deklarujących znaczne zainteresowanie polityką[36].

W kontekście polskiej aktywności w NATO na uwagę zasługują przekonania społeczne na temat udziału Polski w działaniach antyterrorystycznych. Interesujące wyniki przyniosło badanie przeprowadzone przez CBOS metodą wywiadów bezpośrednich w dniach 30 czerwca–7 lipca 2016 r. na liczącej 983 osoby reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski[37]. Ustalono, że opinia Polaków w tych sprawach jest zróżnicowana. Ponad połowa (52%) badanych uznała, że nasze państwo

[36] Zob. CBOS BS/26/2017, *Stosunek do NATO i obecności wojsk sojuszniczych w naszym kraju*, Komunikat z badań, Warszawa 2017.

[37] Zob. CBOS BS/109/2016, *Stosunek do zaangażowania Polski w działania globalnej koalicji przeciwko tzw. Państwu Islamskiemu*, Komunikat z badań, Warszawa 2016.

powinno wspomóc kraje walczące z tzw. Państwem Islamskim (ISIS), ale bez angażowania się bezpośrednio w działania zbrojne. Przeciwnych takiemu zaangażowaniu było 42% badanych. Zwolennikiem zaangażowania militarnego był co piąty badany (20%). Aż 79% pytanych wyraziło obawę, że udział Polski w działaniach przeciwko ISIS może spowodować ataki terrorystyczne fundamentalistów muzułmańskich w naszym kraju. Powołując się na wyniki wcześniejszych badań, w komunikacie z 2016 r. stwierdzono: „poczucie zagrożenia atakami terrorystycznymi fundamentalistów islamskich, które mogą być sprowokowane zaangażowaniem Polski w operację przeciwko ISIS, jest znacznie wyższe niż notowane w latach 2007–2008 w odniesieniu do udziału Polski w operacjach militarnych w Iraku i Afganistanie". Opinie w omawianych tu kwestiach są wyraźnie zróżnicowane w zależności od deklarowanych poglądów politycznych. Badani o poglądach prawicowych częściej niż pozostali twierdzą, że Polska powinna wspomóc kraje walczące z ISIS, nie angażując się jednak bezpośrednio w działania zbrojne (60%), podczas gdy wśród osób o przekonaniach lewicowych lub centrowych z opinią tą zgadzało się – odpowiednio – 47% i 44% ankietowanych.

Oddzielnym uwarunkowaniem funkcjonowania megasystemu bezpieczeństwa jest poziom świadomości prawnej i gotowości społeczeństwa do partycypacji w działaniach na rzecz bezpieczeństwa wspólnego. Zapewnienie społeczeństwu tego rodzaju „kompetencji" jest poważnym zadaniem do realizacji w systemie, w tym w ramach edukacji na rzecz bezpieczeństwa. W tym kontekście trzeba także widzieć problem rozmiarów zaufania społecznego do działań publicznych w obszarze bezpieczeństwa, m.in. w zakresie wymiaru sprawiedliwości, oraz przygotowania ludzi do zachowania w sytuacji kryzysowej.

3.4. Wyzwania wynikające ze zmian rodzaju i charakteru dominujących zagrożeń

Charakter dominujących zagrożeń

Kluczowe znaczenie wśród wyzwań stojących przed systemem bezpieczeństwa mają tendencje dotyczące rodzaju i charakteru dominujących zagrożeń. W tej dziedzinie istnieje znaczna mobilność, pojawia się bo-

wiem wiele nowych zagrożeń. Sytuacja wymaga wprowadzania specjalnych rozwiązań organizacyjnych, proceduralnych i kadrowych, niejednokrotnie bardzo czasochłonnych i kosztochłonnych. Widać to szczególnie wyraźnie w przypadku zagrożeń mających największą dynamikę rozwojową.

W katalogu zagrożeń nabierających współcześnie szczególnego znaczenia trzeba uwzględnić: 1) przestępstwa gospodarcze, finansowe i bankowe; 2) ataki terrorystyczne, w tym różne formy cyberszpiegostwa i cyberterroryzmu (szczególnie w obszarze infrastruktury krytycznej, a ostatnio także w sprawach bezpieczeństwa politycznego); 3) działania obliczone na destabilizację polityczną i społeczną prowadzone w ramach wojny informacyjnej oraz niejawnych operacji pozainformacyjnych, m.in. w zakresie źródeł energii i wymiany handlowej; 4) konsekwencje nasilonej migracji z terytoriów objętych konfliktami militarnymi, politycznymi i cywilizacyjnymi; 5) patologie sfery publicznej (w tym korupcję); 6) utrudnianie efektywnej współpracy sojuszniczej na arenie międzynarodowej w sprawach, w których istnieją różnice interesów i ocen; 7) patologie pojawiające się w warunkach otwarcia granic państwa (związane m.in. z nielegalnym przewozem ludzi, towarów, narkotyków, niebezpiecznych materiałów i broni oraz dzieł sztuki); 8) konflikty natury społecznej (szczególnie na tle wykluczenia), narodowościowej (na tle wzmożonej migracji), kulturowej; 9) ekstremalne zachowania w przestrzeni publicznej (m.in. w trakcie imprez masowych oraz podejmowane przez pojedyncze osoby działające z pobudek trudnych do wychwycenia i monitorowania); 10) przestępstwa związane z naruszeniem własności intelektualnej.

Przy projektowaniu działań modernizacyjnych w systemie bezpieczeństwa należy brać pod uwagę przede wszystkim cechy zagrożeń wykazujących tendencję wzrostową. W przypadku wskazanego wyżej katalogu są to: transsektorowość i międzyresortowość przedmiotowa, asymetryczność, transgraniczność, usytuowanie źródeł i operatorów istotnych zagrożeń poza granicami kraju, dysponowanie przez sprawców poszczególnych zagrożeń znacznym zapleczem finansowym, innowacyjność podmiotów instytucjonalnych i personalnych podejmujących działania wymierzone w bezpieczeństwo (w tym wykorzystywanie inteligentnych, coraz bardziej zaawansowanych technik i technologii oraz rozwiązań systemowych), nieprocesowy mechanizm narastania niektó-

rych z tych zagrożeń, kaskadowy mechanizm rozwijania się zagrożeń wywołujący efekt domina (zwłaszcza w ramach infrastruktury krytycznej) oraz manipulacje interpersonalne i duży potencjał zagrożeń stwarzanych przez destrukcyjne działania jednostek.

Nasilają się wyzwania systemowe związane z globalnym zagrożeniem bezrobociem, ze skutkami procesów demograficznych (starzeniem się społeczeństw w państwach europejskich), zmianami klimatycznymi i degradacją środowiska naturalnego, z nowymi a niesprawdzonymi technologiami, wyczerpywaniem się tradycyjnych źródeł energii (połączonym z wykorzystywaniem zależności energetycznej).

Jak już wcześniej wskazałem, zasadniczym wyzwaniem staje się zaognienie sytuacji politycznej na świecie, m.in. na skutek konfliktów międzypaństwowych (m.in. Ukraina/Rosja), rozwoju tendencji autorytarnych w liczących się państwach (m.in. Turcji) oraz konfrontacji na tle religijnym (koncepcja tzw. Państwa Islamskiego). Trwałym wyzwaniem są zagrożenia wynikające z przekazywania (głównie przemytu) do państw ryzyka broni masowego rażenia, technologii wojskowych oraz towarów i technologii podwójnego zastosowania. W stosunkach międzynarodowych klasyczne formy nieprzyjaznych działań zewnętrznych są zastępowane przez różnego rodzaju podprogowe zachowania asymetryczne i hybrydowe. Pojawiają się nowe kombinacje nieprzyjaznych działań konwencjonalnych i nieregularnych (przykład Krymu). Wypada przypomnieć, że po drugiej wojnie światowej na arenie międzynarodowej dominowały różne strategie w bezpieczeństwie, a mianowicie – kolejno – strategie: równowagi sił (a w istocie równowagi strachu), równowagi bloków (sojuszy), bezpieczeństwa zbiorowego (globalnego i regionalnego). Obecnie trwa etap poszukiwania nowej strategii, m.in. w związku z sytuacją za wschodnią granicą Polski. W ramach koncepcji wspólnych działań NATO wprowadzane są mechanizmy odstraszania. Ten fakt sam w sobie generuje nowe wyzwania stojące przed systemem bezpieczeństwa w Polsce.

Zmiany na mapie przestępczości w Polsce

Istotne uwarunkowania kształtujące rozwiązania w dziedzinie bezpieczeństwa wynikają ze zmian na mapie przestępczości w Polsce. Kierunki i prawidłowości tych przekształceń ilustrują kolejne raporty i sprawo-

zdania ogłaszane przez służby i inne podmioty instytucjonalne działające w ramach systemu bezpieczeństwa. Szczególnie wartościowe są z tego punktu widzenia dokumenty przygotowywane w kolejnych latach przez Policję (w tym odrębnie przez Centralne Biuro Śledcze Policji), Agencję Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Centralne Biuro Antykorupcyjne, CERT.GOV.PL (Rządowy Zespół Reagowania na Incydenty Komputerowe) oraz zespół CERT Polska (działający w strukturach NASK – Naukowej i Akademickiej Sieci Komputerowej).

Jak wynika z danych udostępnionych przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji[38]: „W ostatnich latach w Polsce wyraźnie widoczny jest trend spadkowy liczby stwierdzonych przez Policję przestępstw. W 2015 roku Policja stwierdziła ogółem 827 852 przestępstwa. Oznacza to spadek liczby przestępstw stwierdzonych ogółem o 8,9% w stosunku do 2014 roku. Od roku 2009 do 2011 liczba stwierdzonych przez Policję przestępstw nieznacznie wzrastała, po uprzednim wyraźnym spadku zanotowanym w latach 2004–2008. Kolejny spadek notowano po roku 2011. Liczba przestępstw stwierdzonych w roku 2015 była niższa od zanotowanej w roku 2004 (kiedy to stwierdzono prawie 1,5 mln przestępstw) o 43,3%". Poziom przestępczości jest w Polsce od dłuższego czasu zróżnicowany pod względem terytorialnym. W 2015 r. najniższy wskaźnik zagrożenia przestępstwami ogółem w przeliczeniu na 100 tysięcy mieszkańców występował we wschodniej i centralnej części kraju (z wyjątkiem miasta stołecznego Warszawy i okolicznych powiatów, podległych terytorialnie Komendzie Stołecznej Policji). Najwyższe wskaźniki zagrożenia przestępstwami ogółem w przeliczeniu na 100 tysięcy mieszkańców notowane były w województwach zachodnich. W 2015 r. w powszechnych jednostkach organizacyjnych prokuratury zarejestrowano łącznie 814 227 spraw karnych. Ogółem rozpatrzono 834 287 spraw karnych (o 20,5% mniej niż w roku poprzednim). W prezentowanym raporcie, na podstawie danych Ministerstwa Sprawiedliwości, poinformowano, że: „W roku 2015 w I instancji w sądach okręgowych i rejonowych: osądzono łącznie 330 087 osób, z czego skazano 280 028, czyli 84,8% (w 2014 roku osądzono łącznie 357 131 osób, z czego skazano 307 407, czyli 86,1%); 180 359 osób skazano na kary

[38] Zob. *Raport o stanie bezpieczeństwa w Polsce w 2015 roku*, www.mswia,gov.pl.

pozbawienia wolności (64,4% wszystkich skazanych), z czego w 140 018 przypadkach (77,6%) z warunkowym zawieszeniem wykonania kary (w 2014 roku 213 495 osób skazano na kary pozbawienia wolności, czyli 65,5% wszystkich skazanych, z czego w 169 808 przypadkach, tj. 82,3%, z warunkowym zawieszeniem wykonania kary); warunkowo umorzono postępowanie wobec 26 959 osób (w 2014 roku wobec 27 418 osób); umorzono postępowanie w 13 446 przypadkach, czyli 4,1% wszystkich osądzonych (w roku 2014 w 12 616 przypadkach, czyli 3,5%); uniewinniono 8975 osób, czyli 2,7% wszystkich osądzonych (w roku 2014 uniewinniono 9146 osób, czyli 2,6% osądzonych), 5794 osoby były przed wyrokiem tymczasowo aresztowane (w roku 2014: 6590 osób)". Według informacji Służby Więziennej, 31 grudnia 2015 r. w zakładach karnych przebywało ogółem 70 836 osób, w tym tymczasowo aresztowani, skazani i ukarani.

Wśród prawidłowości prezentowanych w raporcie zwracają uwagę zwłaszcza następujące zjawiska: 1) postępujący (z pewnym wyhamowaniem w latach 2009–2015) spadek przestępstw kryminalnych (w 2015 r. w porównaniu z 2004 r. ich liczba ogółem była o 49,3% niższa); 2) tendencja do powstawania małych grup przestępczych aktywnych w obszarze ekonomicznym, narkotykowym i kryminalnym, które często są luźno powiązane ze sobą i współpracują jedynie w poszczególnych dziedzinach, prowadzą działalność transgraniczną (często z udziałem obywateli innych państw) i charakteryzują się dużą mobilnością oraz elastycznością; 3) umiejętność dostosowywania się przez grupy przestępcze do zmieniających się warunków gospodarczych oraz prawnych; 4) coraz powszechniejsze wykorzystywanie cyberprzestrzeni do prowadzenia działalności przestępczej; 5) rozwój (przy wykorzystaniu rozbudowanych łańcuchów transakcji i mechanizmów korupcyjnych oraz procederu prania pieniędzy) przestępczości gospodarczej, która godzi w bezpieczeństwo ekonomiczne państwa (w tym w obszarach związanych z podatkiem VAT oraz akcyzą), przestępstw na rynku bankowym, ubezpieczeniowym i kapitałowym oraz związanych z zamówieniami publicznymi, naruszaniem własności intelektualnej i przemysłowej oraz interesów finansowych Unii Europejskiej; 6) nasilanie się przestępczości narkotykowej (związanej zarówno z transgranicznym i docelowym przemytem narkotyków, jak i znacznym wzrostem produkcji narkotyków syntetycznych); 7) powiązanie wzrastającej liczby przestępstw

transgranicznych i nielegalnej migracji z innymi formami działalności przestępczej; 8) kształtowanie się zorganizowanych grup przestępczych w środowiskach pseudokibiców powiązanych z wprowadzaniem do obiegu środków odurzających, czerpaniem korzyści z nierządu i przestępczością ekonomiczną; 9) skuteczność zintegrowanego podejścia do bezpieczeństwa zgromadzeń publicznych oraz imprez masowych, przy równoczesnym znacznym zaangażowaniu sił i środków publicznych w tym zakresie; 10) wzrost znaczenia utrzymania bezpieczeństwa w cyberprzestrzeni, która stała się obszarem działania zarówno indywidualnych przestępców, jak i zorganizowanych grup przestępczych oraz środowisk ekstremistycznych.

Zgodnie z informacjami Centralnego Biura Śledczego Policji[39] w porównaniu z rokiem 2015 widać tendencję wzrostu liczby struktur przestępczych, które ze względu na swój charakter znalazły się w zainteresowaniu CBŚP. Dotyczy to polskich grup przestępczych (wzrost od 725 do 739) oraz grup międzynarodowych (od 83 do 126). Zwiększyła się liczba grup przestępczych funkcjonujących w obszarze narkotykowym (od 237 do 290), ekonomicznym (od 320 do 341) oraz multiprzestępczym (od 65 do 100). Zmniejszyła się natomiast liczba zorganizowanych grup kryminalnych (ze 190 do 143). Tendencję wzrostową wykazują też (utrzymujące się nominalnie na niskim poziomie) zdarzenia związane z podłożeniem urządzeń wybuchowych. W 2016 r. odnotowano 28 (w 2015 – 15) przypadków eksplozji spowodowanych użyciem materiałów i urządzeń wybuchowych, mieszanin pirotechnicznych oraz substancji palnych (z systemem mającym cechy urządzenia wybuchowego), w tym 8 (4) przypadków noszących cechy aktów terroru kryminalnego.

Kolejne raporty dotyczące bezpieczeństwa cyberprzestrzeni w odniesieniu do Polski pokazują jednoznacznie pojawianie się w tej sferze nowych, coraz trudniejszych wyzwań. Potwierdzają to analizy i oceny prowadzone przez Rządowy Zespół Reagowania na Incydenty Komputerowe, który funkcjonuje od 1 lutego 2008 r. w ramach Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego[40]. Jak stwierdzono we wskazanym wyżej rapor-

[39] Zob. *Sprawozdanie z działalności Centralnego Biura Śledczego Policji za 2016 rok*, cbsp.policja.pl/download/3/234920/Raportstatystyczny2016.pdf.

[40] Zob. *Raport o stanie bezpieczeństwa cyberprzestrzeni RP w 2015 roku*, www.cert.gov.pl/.../RaportostaniebezpieczenstwacyberprzestrzeniRPw2015roku.pdf.

cie: „W 2015 roku Zespół CERT.GOV.PL łącznie zarejestrował 16 123 zgłoszeń, z których aż 8914 zostało zakwalifikowanych jako faktyczne incydenty. Wzrost wyżej wymienionych statystyk jest odnotowywany corocznie, np. w poprzednim roku odnotowano 12 017 zarejestrowanych zgłoszeń, z czego 7498 zostało zakwalifikowanych jako faktyczne incydenty". W 2015 r. Zespół CERT.GOV.PL zarejestrował 4284 incydenty dotyczące oprogramowania złośliwego działającego na stacjach roboczych podłączonych do sieci teleinformatycznych jednostek administracji publicznej. Jak podkreślono w raporcie: „Od paru lat obserwowany jest wyraźny wzrost dynamiki ataków łączących różne metody i narzędzia. Infekcja oprogramowaniem złośliwym następuje przede wszystkim wskutek nieprzestrzegania podstawowych zasad bezpieczeństwa. (...) Nadal czynnikami przyczyniającymi się do skali skuteczności ataków pozostają takie kwestie, jak: nieodpowiednie podejście do problemu bezpieczeństwa systemów, brak odpowiednich procedur w instytucjach, brak dedykowanych zespołów czy pracowników odpowiedzialnych za reagowanie na incydenty, a także tendencja do redukcji przeznaczonych środków finansowych kosztem bezpieczeństwa TI".

Istotne informacje oraz rekomendacje związane ze stanem i dynamiką przestępczych działań w cyberprzestrzeni w kontekście bezpieczeństwa w Polsce zawierają też roczne raporty CERT Polska, który jest działającym od 1996 r. zespołem reagującym na incydenty w sieci, a obecnie stanowi część tworzonego od 2016 r. Narodowego Centrum Cyberbezpieczeństwa[41]. W 2016 r. zespół CERT Polska obsłużył 7275 zgłoszeń, na podstawie których zidentyfikowano 1926 incydentów (liczby te nie obejmują informacji o incydentach gromadzonych i automatycznie wymienianych między podmiotami w systemie).

Nie podejmując w tym miejscu specjalistycznych rozważań na temat charakteru incydentów w sieci rejestrowanych w Polsce przez wyspecjalizowane instytucje, należy zasygnalizować, że chodzi tu o takie fakty, jak: rozpowszechnianie obraźliwych i nielegalnych treści (w tym spamu i pornografii dziecięcej), instalowanie złośliwego oprogramowania (blokującego funkcjonalność i szpiegowskiego), nieuprawnione przechwy-

[41] Zob. *Krajobraz bezpieczeństwa polskiego Internetu 2016. Raport roczny z działalności CERT Polska*, www.cert.pl/news/.../krajobraz-bezpieczenstwa-polskiego-internetu-2016-roku.

tywanie i gromadzenie informacji (m.in. w ramach podsłuchu), próby i udane włamania do systemów (przy wykorzystaniu luk systemowych), blokowanie dostępu do zasobów (przede wszystkim za pomocą rozproszonego ataku blokującego serwis – ang. *distributed denial of service*, DDoS), ataki na bezpieczeństwo informacji (przez nieuprawniony dostęp do informacji i ich zmiany), różnego rodzaju oszustwa komputerowe (w tym nieuprawnione wykorzystanie zasobów, naruszanie praw autorskich, kradzież tożsamości).

Nie ulega wątpliwości, że problem bezpieczeństwa cyberprzestrzeni trzeba zaliczyć do najistotniejszych wyzwań stojących przed systemem bezpieczeństwa we wszystkich jego obszarach. Szczególnie ważne staje się w tych warunkach dokładne rozpoznawanie i analizowanie danych zagrożeń oraz podejmowanie wobec nich skoordynowanego i systemowego przeciwdziałania – w wymiarze międzynarodowym i krajowym. Badania poszczególnych przypadków pokazują niezbicie, że przyczyną wielu zdarzeń krytycznych w cyberprzestrzeni mogły być ludzkie błędy i mankamenty (w tym naruszanie procedur, zaniedbania, błędne konfigurowanie urządzeń, braki wiedzy o zagrożeniach, nieświadome naruszanie praw autorskich)[42]. Trzeba też wspomnieć o tym, że: „Od kilku lat eksperci ds. bezpieczeństwa ostrzegali przed zagrożeniem płynącym ze strony urządzeń określanych zbiorczym pojęciem Internet of Things (IoT). Do tej klasy mogą należeć zarówno kamery internetowe, żarówki, jak i dziecięce zabawki, a ich cechą wspólną jest możliwość podłączenia do internetu. Niestety, często urządzenia te nie są dostatecznie zabezpieczone, przez co mogą stać się narzędziem w rękach przestępców. Mimo że urządzenia IoT były wykorzystywane do ataków już wcześniej, to dopiero działania bota Mirai w 2016 roku dotknęły zwykłych użytkowników na tyle, by temu problemowi poświęcono uwagę w mediach”[43].

Systemowe znaczenie przewagi informacyjnej i pracy analitycznej

Nie ma żadnej pewności co do tego, w jakich kierunkach będą się rozwijać zagrożenia, można tu posługiwać się tylko prognozami. W tej sytuacji nieodzownym warunkiem powodzenia w wykonywaniu zadań związa-

[42] Zob. Katalog zagrożeń CERT.GOV.PL.

[43] *Krajobraz bezpieczeństwa polskiego Internetu 2016...*, s. 23.

nych z bezpieczeństwem staje się działalność nastawiona na uzyskanie przewagi informacyjnej oraz prace analityczne.

Kluczowego znaczenia nabiera określenie dynamiki ryzyk oraz szczegółowa analiza zmierzająca do ustalenia najsłabszych ogniw systemu. Pojawia się zapotrzebowanie na wprowadzanie do systemu bezpieczeństwa rozwiązań sprzyjających synergii logiki, wiedzy, doświadczenia, intuicji i wyobraźni.

Niezbędna staje się merytoryczna i logistyczna gotowość do urzeczywistnienia różnych scenariuszy rozwoju wydarzeń. To zaś wymaga całościowych analiz z wykorzystaniem danych statystycznych, wiedzy historycznej, szacowań ekspertów z różnych dziedzin, szczegółowych wyników studiów przypadków (krajowych i zagranicznych), modelowania matematycznego oraz badania zagrożeń i zdolności operacyjnych potrzebnych z punktu widzenia potencjalnych zdarzeń.

3.5. Wyzwania wewnątrzsystemowe

Megasystem bezpieczeństwa, jak każdy złożony system instytucjonalno-funkcjonalny, sam wytwarza uwarunkowania istotne dla jakości jego działania. Obok zwykłej niesprawności mechanizmów działania pojawiają się napięcia związane z autonomizowaniem się poszczególnych jego części składowych kosztem zdolności do realizacji zadań wspólnych.

W systemie tym dają się odczuć braki kultury strategicznej i procesowej, stronniczość i motywacje polityczne, doraźność, niedostatki programowania alternatywnego. Nie ulega więc wątpliwości, że należy położyć nacisk na poziom profesjonalizmu poszczególnych podmiotów decyzyjnych działających w systemie. Konieczne jest też ograniczenie motywacji partykularnych i doraźnych oraz konfliktu interesu.

Trzeba dążyć do osiągnięcia spójności i do koordynacji działań podejmowanych na poziomie strategicznym, operacyjnym i taktycznym. Dotyczy to też relacji między podsystemem planowania, kierowania i podsystemem wykonawczym. Strategicznymi napięciami koordynacyjnymi są objęte następujące dziedziny: 1) prawo, w którego obrębie często brak jednolitości i czytelności rozwiązań; 2) relacje między zarządzaniem kryzysowym, ratownictwem ludności i obroną cywilną, w których występuje zjawisko rozproszenia i powielania się kompetencji; 3) koordynacja

służb specjalnych i podział kompetencji między tymi służbami; 4) układ stosunków między organami wyspecjalizowanymi i organami terenowej administracji publicznej o właściwości ogólnej; 5) relacje między organami publicznymi i prywatnymi; 6) standaryzacja mierników wkładu, wyników i oddziaływania.

W tej sytuacji istotna jest – po pierwsze – umiejętność wzmacniania synergii działania systemu oraz racjonalizacji zagospodarowania istniejących w nim sił, środków i zasobów (w ramach pewnych kategorii spraw oraz poszczególnych jednostkowych procedur); po drugie – zdolność wyzwalania interaktywności w relacjach między podmiotami zarządzającymi i zarządzanymi oraz umiejętność poprawy efektywności wydatkowania środków, w tym wykorzystania potencjału społecznego i międzynarodowego (m.in. w ramach sojuszniczej współpracy polityczno-wojskowej). Kluczowe znaczenie ma zdolność sytuowania poszczególnych działań jednostkowych w systemie bezpieczeństwa traktowanym jako funkcjonalna całość.

Wzmacnianie synergii systemu obejmuje przede wszystkim: 1) współpracę na etapie planowania działań; 2) wymianę informacji (w ramach wspólnoty informacyjnej); 3) szczegółowe siatki bezpieczeństwa wyznaczające podział ról w poszczególnych działaniach, w tym szczególnie sposoby wsparcia podmiotu odgrywającego podstawową rolę w zakresie zadysponowanych sił, środków i usług; 4) opracowywanie wspólnych raportów, analiz, prognoz; 5) system punktów kontaktowych oraz mechanizm instytucjonalny i proceduralny współdziałania; 6) mechanizmy zarządzania zmianami i napięciami; 7) komunikację społeczną.

3.6. Wyzwania w dziedzinie informacji i wiedzy

Wielokrotnie podkreślałem już w tym opracowaniu, że niezbędnym warunkiem właściwego przebiegu procesu decyzyjnego w megasystemie bezpieczeństwa jest zagwarantowanie w nim najwyższej jakości wiedzy o szansach, zagrożeniach i możliwych działaniach w dziedzinie bezpieczeństwa, a także monitorowanie informacji o zdarzeniach systemowych i jednostkowych. Podstawowe znaczenie ma zdolność uzyskiwania tzw. informacji wyprzedzających i weryfikowania informacji przy użyciu najnowszych narzędzi informatycznych. Samodzielnym problemem staje

się efektywne zarządzanie informacjami i wiedzą. Niezwykle ważne jest sięganie po zasoby wiedzy zewnętrznej, w tym wzmacnianie przepływów między ośrodkami badań i praktyką. Ten rodzaj wyzwań jest tak istotny, że zasługuje w tym miejscu na wyodrębnienie i bardziej szczegółowe omówienie. Ma on charakter międzysektorowy.

Wyzwania w dziedzinie procesów informacyjnych

Wyzwania w dziedzinie procesów informacyjnych mają dwojaki charakter, dotyczą one bowiem zarówno jakości funkcjonowania mechanizmów „machiny decyzyjnej", jak i sposobów korzystania z tej machiny.

W pierwszym z tych obszarów należy wskazać przede wszystkim następujące wyzwania: 1) zapewnienie personalnego, technicznego i fizycznego bezpieczeństwa informacjom niejawnym, w tym zagwarantowanie właściwego poziomu zabezpieczeń kryptologicznych; 2) wyodrębnienie i dodatkowe zabezpieczenie zakresów bezpieczeństwa systemów teleinformatycznych o szczególnym znaczeniu, w tym wewnętrznych systemów teleinformatycznych administracji publicznej; 3) akredytacja systemów teleinformatycznych służących przetwarzaniu informacji niejawnych; 4) realizacja funkcji krajowej władzy bezpieczeństwa na poziomie pozwalającym na udział w międzynarodowej wymianie informacji niejawnych; 5) likwidacja ograniczeń technicznych w zakresie baz danych i zbiorów wewnętrznej informacji zarządczej (takich jak: niejednorodność technologii i architektury, zróżnicowanie interfejsów komunikacyjnych, niedostateczna funkcjonalność hurtowni danych).

Wyzwania istniejące w drugim obszarze, tj. odnoszące się do sposobu korzystania z machiny decyzyjnej w sprawach informacji i wiedzy w zakresie bezpieczeństwa, dotyczą działań związanych z: 1) ustaleniem zadań dla systemu decydowania; 2) aktywnością źródeł pozyskania informacji; 3) selekcją i transmisją oraz opracowaniem informacji do analizy; 4) analizą danych, identyfikacją problemów i wariantów działania; 5) transmisją wyników analiz do decydentów; 6) wykorzystaniem informacji przez podmioty uprawnione w procesie rozstrzygania; 7) implementacją podjętych decyzji; 8) monitorowaniem i ewaluacją; 9) korektą i modernizacją rozwiązań.

Problemy na etapie ustalania zadań w sferze pozyskiwania informacji

Na etapie ustalania zadań strategicznych podstawowe znaczenie ma w ujęciu decyzyjnym zasada, która mówi, że źle zaprogramowane i zorganizowane działania nie mogą dawać dobrego wyniku.

W tym przypadku należy zasygnalizować następujące problemy: 1) tendencję do myślenia statycznego (tj. do uwzględniania wyłącznie aktualnego stanu); 2) myślenie życzeniowe; 3) deficyty myślenia strategicznego (preferowanie zadań doraźnych); 4) przywiązanie polityków do traktowania strategii jako produktu marketingowego, nie zaś narzędzia zarządzania przyszłością; 5) niedostatki myślenia w kategoriach problemów i procesów; 6) ograniczone zainteresowanie programowaniem alternatywnym; 7) siłę inspiracji motywowanych czynnikami subiektywnymi (w tym: ideologicznymi, politycznymi i personalnymi); 8) nieuporządkowane prawnie oddziaływania lobbingowe (ze strony podmiotów wpływu); 9) niewyłączenie kwestii strategicznych z bieżącej gry politycznej.

Problemy na etapie pozyskiwania informacji

Na etapie pozyskiwania informacji problemami są: 1) duża ilość wzajemnie wykluczających się informacji (szum informacyjny); 2) ograniczenia wiarygodności źródeł informacji (subiektywne i obiektywne); 3) walka informacyjna (w tym celowa dezinformacja i prowokacja oraz świadome osłabianie zdolności informacyjnej ze strony podmiotów nieprzyjaznych); 4) niejednoznaczność wielu informacji przy braku instrumentów ich weryfikacji; 5) nieprocesowy charakter niektórych istotnych zagrożeń (pojawianie się zdarzeń krytycznych bez wcześniejszych symptomów); 6) silne uzależnienie jakości systemu technicznych źródeł informacji od uwzględnienia wymagań epoki cywilizacji informacyjnej.

Kluczowe znaczenie zyskuje w związku z tym sprawnie funkcjonujący system źródeł informacji (osobowych i technicznych, jawnych i niejawnych).

Istotne jest, że uzyskanie informacji to dopiero punkt wyjścia w procesach decyzyjnych. W sprawach bezpieczeństwa szczególnie ważne są

zdolności zarządzania informacjami, w tym ich analizowania, hierarchizowania, przetwarzania i przekazywania właściwym podmiotom we właściwym czasie. W tej fazie procesów decyzyjnych następuje identyfikowanie, definiowanie, klasyfikacja i analizowanie zagrożeń, wychwytywanie symptomów przestępczości, ustalanie występujących współzależności i tendencji oraz prognozowanie rozwoju wydarzeń.

Problemy na etapie selekcji i transmisji informacji

Na etapie selekcji i transmisji informacji należy liczyć się z faktem, że w kontaktach wzajemnych między źródłami i analitykami występują niejednokrotnie bariery natury merytorycznej, utrudniające ustalenie faktycznego znaczenia zebranych informacji.

Problemy, jakie pojawiają się na tym etapie, polegają na: 1) nieprawidłowościach w funkcjonowaniu mechanizmu ewidencji i w grupowaniu informacji pozyskanych z różnych źródeł; 2) niedomogach merytorycznej koordynacji w zarządzaniu informacjami; 3) brakach w zakresie systemowej wspólnoty informacyjnej; 4) zbyt dużej roli przełożonych z pionów operacyjnych we wstępnej selekcji informacji przesyłanych do pionu analitycznego; 5) operowaniu znaczną liczbą informacji wymagających selekcji w warunkach niepełnej możliwości jednoznacznej oceny źródła i przydatności poszczególnych informacji; 6) trudnościach w zagwarantowaniu bezpieczeństwa komunikacji w ramach systemu; 7) przeszkodach w działaniu w czasie rzeczywistym.

Problemy na etapie analizy danych

Znaczenie etapu analizy danych wynika z faktu, że podstawą decydowania mogą być tylko informacje poprawnie przekształcone w problemy oraz warianty działań.

W procesie tych przekształceń występują następujące zjawiska: 1) trudności w uwzględnieniu znacznej zmienności sytuacji przy ocenie informacji; 2) braki w definiowaniu, standaryzacji i ocenie czynników zmiany; 3) operowanie znaczną liczbą informacji poddanych selekcji na poziomie operacyjnym w warunkach niepełnej możliwości jednoznacznej oceny źródła i przydatności poszczególnych informacji; 4) presja na ograniczenie

liczby wariantów ocen oraz projekcji i scenariuszy alternatywnych, która obniża jakość interpretacji informacji; 5) ograniczenia metodologiczne wynikające z bezkrytycznego przyjmowania określonych założeń (np. najgorszego lub najlepszego wariantu, analogii, podejścia konserwatywnego, uznania za oczywiste działania zgodnego z teorią racjonalnego wyboru, projekcji swojego sposobu myślenia na postępowanie podmiotu poddanego analizie itp.); 6) myślenie życzeniowe (wpisywanie interpretacji we wcześniej przyjęte scenariusze); 7) postawa asekuracyjna (m.in. dystansowanie się od brania odpowiedzialności za fałszywe alarmy); 8) polityzacja fazy analizy (naginanie się do oczekiwań decydentów).

Problemy na etapie transmisji wyników analiz do decydentów

Na etapie transmisji wyników analiz do decydentów trzeba dostrzegać fakt, że między analitykami i decydentami istnieje złożony układ łączy personalnych i instytucjonalnych przybierający niekiedy kształt bariery merytorycznej.

W tym przypadku na uwagę zasługują problemy: 1) funkcjonalne (ograniczona koordynacja); 2) instytucjonalne (segmentacja i rywalizacja instytucji); 3) proceduralne (modyfikacja treści przekazu w fazie selekcji materiału przez szczeble pośrednie ze szkodą dla jakości przekazu); 4) związane z interesami partykularnymi poszczególnych łączy personalnych i instytucjonalnych (zamierzone modyfikacje siły sygnałów); 5) intencjonalne (chęć zaspokojenia oczekiwań decydentów); 6) limitu czasowego (przekazywanie materiałów niedopracowanych dla uniknięcia zarzutu niedostatecznej aktywności).

Problemy na etapie wykorzystywania analiz i informacji

Problemem samym w sobie jest fakt, że na etapie wykorzystywania dostępnych analiz przez uprawnione podmioty decyzyjne pieczołowicie przygotowane analizy i wnioski są niejednokrotnie wypierane przez przesłanki o charakterze pozamerytorycznym.

Na tym etapie ujawniają się następujące problemy: 1) podporządkowanie decydowania koncepcjom ideologicznym i politycznym; 2) subiektywne przekonanie decydentów o wyższości ich własnych ocen i wniosków;

3) preferowanie perspektywy doraźnej i krótkoterminowej; 4) przyzwyczajenie do „patrzenia wstecz" – z perspektywy sytuacji, które już miały miejsce, kosztem innowacyjnego myślenia o wyzwaniach i scenariuszach przyszłości; 5) preferowanie ocen i analiz potwierdzających słuszność prowadzonej polityki oraz chęć uzyskania przyzwolenia we własnym obozie politycznym; 6) brak motywacji do poszukiwania porozumienia ponad podziałami politycznymi w relacjach rządzących z opozycją.

Problemy na etapie implementacji decyzji

Na tym etapie nie wolno zapomnieć o zasadzie, która mówi, że nawet najlepsza decyzja, która nie zostanie poddana skutecznej i efektywnej implementacji, nie prowadzi do właściwej realizacji celów.

Pojawiają się tu problemy w postaci: 1) tzw. niedecyzji – tj. decyzji podjętych i niewdrożonych; 2) ograniczeń organizacyjnych i strukturalnych (wynikających ze zróżnicowania poziomu kultury instytucjonalnej i profesjonalizmu podmiotów uczestniczących w systemie, ograniczonych przepływów informacji, słabej koordynacji, blokad prawnych); 3) motywacji osobistych i środowiskowych (gry ambicji personalnych i interesów politycznych); 4) preferowania ścieżek realizacyjnych będących pod pełną i bezpośrednią kontrolą danego państwowego podmiotu wykonawczego; 5) preferowania rozwiązań instytucjonalno-hierarchicznych kosztem rozwiązań sieciowo-zespołowych; 6) braku otwarcia na możliwości prywatyzacji wykonywania zadań w ramach partnerstwa publiczno-społecznego oraz partnerstwa publiczno-prywatnego.

Problemy na etapie ewaluacji

Swój wymiar informacyjny ma także monitorowanie i ewaluacja działań systemowych. Prawidłowość działań na poprzednich etapach cyklu informacyjnego można ocenić dopiero w ramach systemowej, wielopoziomowej i wielokryterialnej ewaluacji.

Za działanie nieodzowne w tym przypadku należy uznać zbadanie stopnia i sposobu wykorzystania dostępnej wiedzy i znajdujących się w zasobie systemu informacji, przy zastosowaniu kryterium: legalności treści, formy i procedury; gospodarności i rzetelności; stosowności; efektywności; sprawności, skuteczności i trwałości wyników.

3.7. Wyzwania rozwojowe i modernizacyjne systemu bezpieczeństwa

W świetle ustaleń nauk o zarządzaniu, kluczowe znaczenie ma opanowanie zdolności budowy kultury systemowej i organizacyjnej ukierunkowanej na realizację celów, a także stałe doskonalenie w ramach tzw. organizacji uczącej się (ang. *learning organization*) oraz świadomość potrzeby zwiększenia skuteczności i jakości systemu. Planowanie i sprawne przeprowadzanie zmian, tj. modernizacji struktur organizacyjno-funkcjonalnych, należy – zgodnie z wiedzą z zakresu zarządzania – do zadań ciągłych. Nie ma takich rozwiązań, które można uznać za ostateczne.

Te ogólne ustalenia badawcze w całości mają zastosowanie do megasystemu bezpieczeństwa w Polsce.

Rozwijanie systemu wymaga posiadania kilku ważnych zdolności i umiejętności, mianowicie: całościowej, rozwojowej i innowacyjnej orientacji; analizy, interpretacji faktów i relacji; prognozowania; hierarchizowania celów. Niezbędne jest sprawne funkcjonowanie mechanizmów oceny spełniania przez poszczególne rozwiązania przyjętych kryteriów. Wymaga to stworzenia w systemie silnych ośrodków analitycznych i studyjnych, budowy systemu zarządzania, sięgania po zasoby wiedzy zewnętrznej, w tym doświadczenia innych państw. Kwestie te podejmuję bardziej szczegółowo w kolejnym rozdziale.

3.8. Punkty krytyczne, obszary napięć i ryzyka w sprawach bezpieczeństwa

W świetle dotychczasowych rozważań widać wyraźnie, w jak wielu punktach mogą się pojawiać (i w rzeczywistości pojawiają się) napięcia w systemie bezpieczeństwa.

Chodzi tu w szczególności o: 1) jakość informacji i wiedzy oraz umiejętność zarządzania nimi; 2) traktowanie interesów państwa, społeczeństwa, jednostek oraz podmiotów instytucjonalnych jako funkcjonalnej całości; 3) zdolność myślenia systemowego i całościowego; 4) umiejętność hierarchizowania celów działania i prognozowania; 5) zdolność analizowania oraz interpretowania faktów, procesów i powiązań; 6) zdolność

aktywizowania i doskonalenia sił, środków i zasobów, w tym korzystania z potencjału podmiotów niepublicznych oraz ze współpracy z innymi państwami i organizacjami funkcjonującymi w przestrzeni międzynarodowej; 7) jakość ewaluacji; 8) świadomość roli komunikacji społecznej we wzmacnianiu szans i ograniczaniu zagrożeń bezpieczeństwa.

W praktyce działania systemu bezpieczeństwa nieustannie trzeba podejmować konkretne decyzje, które powinny w możliwie najlepszy sposób godzić wysiłki na rzecz skutecznego i efektywnego wzmacniania bezpieczeństwa z przestrzeganiem praw człowieka i obywatela. Problem ten występuje zwłaszcza w kwestiach dotyczących dostępu poszczególnych służb do informacji ważnych dla skutecznego prowadzenia ich działań oraz przesyłania, archiwizowania i przetwarzania tych informacji. Istotnym obszarem napięć jest w omawianym kontekście sfera czynności operacyjno-rozpoznawczych. Tu bowiem natężenie zagrożeń praw i wolności jest szczególnie duże. Wystarczy przypomnieć, że na czynności te składa się niejawne uzyskiwanie, gromadzenie, przetwarzanie i sprawdzanie informacji oraz uzyskiwanie dokumentacji, próbek i materiałów porównawczych. Do metod i technik prowadzenia tych działań należą m.in.: wywiad (polegający na zbieraniu informacji przez prowadzenie odpowiednio ukierunkowanych rozmów); penetracja terenu (obejmująca planowe i systematyczne sprawdzanie wyznaczonych miejsc); zasadzka (tzn. niejawne rozmieszczanie sił i środków w miejscu, do którego mogą przybywać osoby podejrzane lub poszukiwane); eksperyment (tzn. prowadzenie doświadczeń lub odtwarzanie zdarzeń w celu sprawdzenia lub uzupełnienia posiadanej wiedzy); analiza operacyjna (polegająca na poszukiwaniu i identyfikacji powiązań między informacjami); obserwacja (osób, miejsc i środków transportu); niejawna współpraca z osobami fizycznymi, które nie są funkcjonariuszami (w celu pozyskania informacji lub doprowadzenia do wykonania określonych czynności); kontrola korespondencji (w celu zapobieżenia przestępstwom i ich wykrycia, ustalenia ich sprawców, a także uzyskania i utrwalenia dowodów przestępstw); zastosowanie różnorodnych środków technicznych (m.in. do podsłuchu rozmów telefonicznych, podsłuchu i podglądu pomieszczeń i osób, podsłuchu środków łączności przewodowej i radiowej, nadzoru elektronicznego osób, miejsc i przedmiotów oraz środków transportu, nadzoru elektronicznego środków łączności przewodowej i radiowej); zakup kontrolowany; przesyłka niejawna nadzorowana; obiekty specjalne

(rzeczowe środki pracy operacyjnej o zakamuflowanym przeznaczeniu faktycznym); kombinacja specjalna (tzn. zaplanowane i przygotowane przedsięwzięcie, w ramach którego cele operacyjne są realizowane przy wykorzystaniu błędnego przeświadczenia osób, przeciwko którym są podejmowane dane działania); gra operacyjna (tzn. kombinacja operacyjna o długofalowym i złożonym charakterze) oraz operacje specjalne (tzn. szczególnego rodzaju kombinacje operacyjne przeprowadzane z zastosowaniem działań maskujących).

Głównym problem decyzyjnym staje się w dziedzinie bezpieczeństwa konieczność stałego dostosowywania rozwiązań do szybko zmieniających się wyzwań, w tym zwłaszcza do silnego powiązania szans oraz zagrożeń militarnych i niemilitarnych, wewnętrznych i zewnętrznych oraz do kształtowania się cybernetycznej przestrzeni bezpieczeństwa i konfrontacji.

Decydowanie w megasystemie bezpieczeństwa musi być przygotowane na poziomie strategicznym, taktycznym i operacyjnym do stałego radzenia sobie z niekorzystnymi okolicznościami. Należą do nich w szczególności: zagrożenia środowiska naturalnego (w tym powodzie i różnego rodzaju zjawiska atmosferyczne przybierające charakter klęski żywiołowej); awarie i katastrofy oraz inne zdarzenia zagrażające bezpieczeństwu (m.in. pożary, awarie chemiczno-ekologiczne, katastrofy infrastruktury technicznej, wypadki i katastrofy drogowe, kolejowe i lotnicze, wypadki na wodzie, awarie w górnictwie); nagłe i zaskakujące zdarzenia w obszarze międzynarodowym wymagające szybkich przeformatowań programowych i organizacyjnych; napięcia w systemie politycznym państwa (w tym radykalne zmiany polityczne w zapleczu rządowym); kryzysy zewnętrzne i wewnętrzne wymagające uruchomienia zarządzania kryzysowego; ograniczenie możliwości finansowania systemu na założonym poziomie.

ROZDZIAŁ IV

Działania optymalizacyjne w megasystemie bezpieczeństwa w Polsce

4.1. Optymalizacja rozwiązań megasystemu bezpieczeństwa jako zadanie strategiczne

W świetle dotychczasowych rozważań nie ulega wątpliwości, że wielostronna optymalizacja rozwiązań mieszczących się w ramach megasystemu bezpieczeństwa w Polsce jest stałym zadaniem strategicznym. Decydują o tym trzy podstawowe przesłanki.

Po pierwsze: nawet najlepiej pomyślane i dobrze działające rozwiązanie systemowe, w którym zaniecha się czynności optymalizacyjnych, jest skazane na niepowodzenie. Określone rozwiązania zmieniają bowiem niejednokrotnie swoją wartość pod wpływem znacznej dynamiki środowiska, w którym są zastosowane. Nie ma więc rozwiązań, które mogą być uznane za odpowiednie raz na zawsze.

Po drugie: bezpieczeństwo, bez względu na przyjęte definicje i granice przedmiotowe, podlega daleko idącym i bardzo szybko przebiegającym zmianom, co generuje nowe wyzwania, zadania i możliwości rozwiązań.

Po trzecie: nawet najbardziej liberalna ocena stanu megasystemu bezpieczeństwa w Polsce musi prowadzić do wskazania w nim nie tylko mocnych stron, ale i słabych punktów oraz zagrożeń.

Działania optymalizacyjne powinny iść w kierunku: 1) uwzględnienia procesowego charakteru potencjalnego przejścia między różnymi stanami zagrożeń (w tym zagrożeniami dnia codziennego, różnorodnymi sytuacjami podprogowymi oraz stanami konfliktu militarnego); 2) maksymalnego zintegrowania rozwiązań w sferze bezpieczeństwa właściwych dla różnych rodzajów i stanów zagrożenia; 3) zwiększenia spójności planowania militarnego i pozamilitarnego oraz przygotowania obronnego; 4) integracji różnych podsystemów w obszarze ratownictwa i ochrony ludności; 5) profesjonalizacji poziomu wykonawczego w sprawach bezpieczeństwa; 6) lepszego powiązania systemu bezpieczeństwa

z innymi politykami publicznymi; 7) poprawy zasilania społecznego, naukowego i gospodarczego; 8) spełnienia – na wszystkich etapach procesu modernizacji i optymalizacji – wymogów związanych z informacjami niejawnymi.

4.2. Mechanizmy i narzędzia optymalizacji procesów decyzyjnych w złożonych instytucjonalnych systemach funkcjonalno-decyzyjnych

W naukach o zarządzaniu coraz więcej uwagi poświęca się mechanizmom optymalizacji złożonych systemów instytucjonalnych. Wzrasta zainteresowanie procesami decyzyjnymi w takich systemach. Tworzone są koncepcje decyzyjnych systemów zarządzania, które mają służyć rozwojowi i zmianie organizacji[1]. Po okresie skupiania uwagi na rozwiązaniach przeznaczonych przede wszystkim dla struktur i mechanizmów biznesowych oraz po etapie dość mechanicznego przenoszenia tych rozwiązań do systemów i instytucji publicznych w ramach koncepcji New Public Management (NPM), opracowywane są specjalne mechanizmy i narzędzia optymalizacji działań systemowych w sferze publicznej[2]. Przedmiotem analizy stają się specyfika decydowania w sytuacji zagrożeń[3] oraz psychologiczne aspekty zachowań i interakcji społecznych w sytuacjach kryzysowych[4].

Cechami wspólnymi wszystkich współczesnych propozycji optymalizacyjnych w zarządzaniu są: 1) dążenie do standaryzacji i obiektywi-

---

[1] Zob. J. Kisielnicki, J. Turyna (red.), *Decyzyjne systemy...*

[2] Zob.: A. Frączkiewicz-Wronka (red.), *Zarządzanie publiczne...*; J. Hausner, *Zarządzanie...*; M. Kulesza, D. Sześciło, *Polityka administracyjna i zarządzanie publiczne*, Warszawa 2013; S. Mazur (red.), *Współzarządzanie publiczne*, Kraków 2009; T. Zawadzak, *Zarządzanie w organizacjach sektora publicznego*, Warszawa 2014.

[3] Zob.: R. Grocki, *Proces decyzyjny w sytuacji nadzwyczajnej*, Wrocław 2014; B. Wiśniewski, J. Falecki, J. Kozioł, *Podejmowanie decyzji w sytuacjach kryzysowych*, Szczytno 2017.

[4] Zob.: J. Borkowski, *Człowiek zagrożony i niebezpieczny. Socjologia i psychologia zagrożeń*, Warszawa 2011; P. Wasilewski, A. Gołębiowski, *Podstawy psychologii zagrożeń: wybrane zagadnienia*, Wrocław 2012.

zowania stosowanych kryteriów ocen i wartościowania; 2) rozbudowa narzędzi ułatwiających monitorowanie i ewaluowanie analizowanych działań; 3) zadaniowe ukierunkowanie poszukiwań najlepszych rozwiązań.

Premiuje się rozwiązania precyzyjnie określone, mierzalne, realistyczne, relatywnie oszczędne, możliwe do zweryfikowania i wykorzystania w praktyce. Szuka się projektów, które są w wystarczającym stopniu szczegółowe i mają wyraźnie określone ramy czasowe.

Dąży się do zbudowania systemu identyfikacji kluczowych wskaźników, w tym zwłaszcza precyzyjnego diagnozowania i rejestrowania zdarzeń finansowych (obejmującego m.in.: pomiar kosztów zadań, ustalanie kosztów w miejscu ich powstawania, standaryzację kosztów poszczególnych zadań) oraz osiąganych faktycznie wyników (bezpośrednich i długofalowych). Jak podkreśla się w literaturze przedmiotu, wskaźniki te powinny być: powiązane z celami, proste, aktualne, rzetelne, wiarygodne, porównywalne, dające się weryfikować, istotne, zintegrowane z funkcjami i procesami realizowanymi w systemie oraz motywujące do właściwego działania[5].

Rekomenduje się: upowszechnienie informacji zarządczej w miejsce informacji sprawozdawczej; ograniczenie złożoności i długotrwałości procesów decyzyjnych; eliminowanie dublowania działań i rezygnację z działań, które nie mają dostatecznego uzasadnienia (są pozbawione wartości); upowszechnianie dobrych wzorów postępowania; kształtowanie zróżnicowanych narzędzi motywacji (zarówno motywacji pozytywnej, jak i negatywnej); budowanie wzorców etycznych zachowań w sprawach bezpieczeństwa.

Nawiązując do koncepcji tzw. szczupłego zarządzania, szczególną uwagę zwraca się na usuwanie obciążeń wynikających z: działań pozbawionych merytorycznego uzasadnienia, nadmiernego przetwarzania, zbędnego transportu, nieuzasadnionych zapasów, niepotrzebnego ruchu, blokad efektywności, nieuwzględniania opisu zadaniowego i procesowego[6].

---

[5] Na podstawie: J. Kisielnicki, M. Gałązka-Sobotka, S. Wojciechowska-Filipek (red.), *Systemy zarządzania Policją. Analiza systemu i jego doskonalenie*, Warszawa 2013, s. 35.

[6] Por. A. Grycuk, *Lean government, czyli koncepcja szczupłego zarządzania w administracji publicznej*, Biuro Analiz Sejmowych, „Analizy BAS" 2011, nr 3 (47).

Ogólne założenia i techniki poszukiwań dróg optymalizacji działania wypracowywane w ramach nauk o zarządzaniu[7] mają w swojej istocie zastosowanie także do dużych struktur instytucjonalnych ukształtowanych hierarchicznie i terytorialnie, które wykonują zadania publiczne w dziedzinie bezpieczeństwa[8] w warunkach niepewności[9]. Coraz wyraźniej dostrzega się, że mogą one być pomocne w megasystemie bezpieczeństwa do identyfikowania i generowania rozwiązań o wysokiej jakości, które będą skorelowane ze zmieniającymi się uwarunkowaniami, m.in. społecznymi, ekonomicznymi i prakseologicznymi.

Odnosi się to zarówno do rozwiązań instytucjonalnych, jak i funkcjonalnych. W przypadku rozwiązań instytucjonalnych na plan pierwszy wysuwają się działania zwiększające spójność, sprawność organizacyjną, gospodarność, efektywność ekonomiczną. Dotyczy to sfery kadr, finansów, środków transportu, systemów łączności, nieruchomości, systemów osłony i ochrony, procedur (w tym siatek bezpieczeństwa), baz danych i dokumentacji, uzbrojenia i infrastruktury technicznej. W przypadku rozwiązań funkcjonalnych podstawowe znaczenie uzyskują działania, które pozwalają osiągać, przy poszanowaniu legalności, większą skuteczność realizacji zadań statutowych systemu i trwałość jej efektów.

Optymalizacja jest zadaniem wymagającym stałej realizacji na wszystkich poziomach funkcjonowania systemu bezpieczeństwa. Dotyczy to gromadzenia danych i przesłanek działania[10], konsolidowania posiadanych zasobów oraz wykorzystania całego dostępnego zasobu w celu wykonania ustalonych zadań i realizacji założonych celów. W obszarze

---

[7] Zob.: R.W. Griffin, *Podstawy zarządzania organizacjami*, Warszawa 2000; J. Penc, *Systemowe zarządzanie organizacją. Nowe zadania, funkcje i reguły*, Szczytno 2007.

[8] Zob.: P. Daniluk, *Bezpieczeństwo i zarządzanie. Analiza strategiczna*, Warszawa 2015; M. Lisiecki, *Zarządzanie bezpieczeństwem publicznym*, Warszawa 2011; P. Sienkiewicz (red.), *Inżynieria systemów bezpieczeństwa*, Warszawa 2015.

[9] Zob.: A. Koźmiński, *Zarządzanie w warunkach niepewności*, Warszawa 2005; P. Sienkiewicz, *Ryzyko w dowodzeniu i zarządzaniu*, Warszawa 2001.

[10] M.in. w ramach specjalnych modeli matematycznych zagrożeń i ryzyk. Przykład takich rozwiązań modelowych na potrzeby działań przeciwpożarowych zob. w: J. Prońko, *Główne założenia modelu matematycznego opisującego reagowanie systemu ratowniczego na występujące incydenty krytyczne*, [w:] J. Zboina, B. Wiśniewski (red.), *Ochrona przeciwpożarowa a bezpieczeństwo państwa*, Józefów 2014, s. 139 i nast.

planowania, zgodnie z ogólnymi zasadami prakseologii, warunkiem niezbędnym każdego skutecznego działania jest doskonalenie planów, które powinny być: niesprzeczne (spójne wewnętrznie), wykonalne (na miarę środków, którymi się rozporządza), racjonalne (zgodne z kanonami wiedzy), uwzględniające wszystkie okoliczności (w tym przygotowane na sytuacje wynikające z lawinowo następujących przeobrażeń technologicznych), elastyczne (otwarte na zjawiska nadzwyczajne i wyposażone w warianty alternatywne).

Niezbędnym warunkiem zagwarantowania faktycznej implementacji wdrażanych strategii i programów jest umiejętność utrzymywania potencjału systemu w gotowości do działania. Podstawowe znaczenie mają w tym przypadku regularne szkolenia i sprawdziany w warunkach zbliżonych do naturalnych. Punktami krytycznymi zidentyfikowanymi na podstawie przeprowadzanych w ostatnim czasie ćwiczeń są niedoskonałość siatek bezpieczeństwa oraz napięcia pojawiające się na styku działań podmiotów etatowych systemu bezpieczeństwa i struktur aktywnych w jego otoczeniu społecznym i gospodarczym. Optymalizacja musi też iść w kierunku zagwarantowania na niezbędnym poziomie rezerw wojskowych, w tym rezerw mobilizacyjnych, oraz urzeczywistnienia zasobów Narodowych Sił Rezerwowych.

Istotnym elementem działań optymalizacyjnych w tym obszarze jest zwiększanie zdolności identyfikowania i pozyskiwania podmiotów, które mogą się w istotny sposób włączyć w wykonywanie zadań systemowych[11], a także umiejętność wiązania w całość i nieizolowania poszczególnych podsystemów oraz tworzenia mechanizmów efektywnej koordynacji wykonawczej. Doświadczenia ostatnich kilku lat pokazują, że istnieje społeczny potencjał proobronnościowy, szczególnie w grupie ludzi młodych[12]. Jest rzeczą oczywistą, że jego niezagospodarowanie bądź też próby jego podporządkowania partykularnym koncepcjom politycznym muszą ograniczać siłę polskiego systemu bezpieczeństwa.

---

[11] M.in. w ramach procedur partnerstwa publiczno-prywatnego. Zob. M. Moszoro, *Partnerstwo publiczno-prywatne w sferze użyteczności publicznej*, Warszawa 2010.

[12] Zob.: A. Tomczak (red.), *Rola organizacji proobronnych w systemie bezpieczeństwa państwa*, Warszawa 2016; P. Wywiał, *Organizacje proobronne w systemie bezpieczeństwa narodowego Polski*, Warszawa 2016.

Wszelkie szczegółowe rozważania dotyczące optymalizacji rozwiązań systemu bezpieczeństwa prowadzą nieuchronnie do postulatów podnoszenia jakości tych rozwiązań przy wykorzystaniu nowych możliwości wynikających z postępu wiedzy o organizacji zarządzania publicznego oraz z rozwoju naukowo-technicznego[13]. Innowacyjność i poszukiwanie metod uruchomienia rezerw i nowych zasobów są jednymi z najważniejszych instrumentów poprawy efektywności działań w dziedzinie bezpieczeństwa. Realizacja wspomnianych postulatów wymaga istnienia sprawnych mechanizmów kontaktów między ośrodkami wiedzy teoretycznej i praktyki.

W obecnych warunkach kluczowa staje się budowa systemu zarządzania wiedzą we wszystkich podmiotach funkcjonujących w systemie bezpieczeństwa[14]. Bez podjęcia tego zadania wykorzystywanie w sprawach bezpieczeństwa zasobów wiedzy zewnętrznej jest mocno utrudnione i mało efektywne. A przecież korzystanie z zewnętrznych źródeł wiedzy powinno stanowić wybór strategiczny[15]. Niestety, w Polsce nadal ma ono w dużej mierze charakter okazjonalny. Potrzebne są w tych sprawach zinstytucjonalizowanie i standaryzacja działalności oraz wypracowanie zasad skutecznego blokowania zagrożeń konfliktem interesu pojawiających się w obszarze pozyskiwania wiedzy zewnętrznej.

Doskonalenie jakości wymaga sięgania po różnorodne kompleksowe systemy zarządzania (np. kompleksowe zarządzanie jakością – ang. *total quality management* – TQM), znormalizowane rozwiązania standaryzacyjne (m.in. w ramach systemu norm stanowionych przez Międzynarodową Organizację Normalizacyjną – ISO) i po uniwersalne modele samooceny organizacji, przy uwzględnieniu ważnych dla danego systemu atrybutów (cech) oraz po ustaleniu (np. w ramach techniki SMART) ważności poszczególnych tych atrybutów[16]. Istotne jest wzmacnianie we wszystkich strategicznych punktach systemu postawy stałego doskonalenia działania.

---

[13] Zob. A. Hamrol, *Zarządzanie i inżynieria jakości*, Warszawa 2017.

[14] Na temat doświadczeń w tym zakresie zob. S. Mazur, A. Płoszał (red.), *Zarządzanie wiedzą w organizacjach publicznych. Doświadczenia międzynarodowe*, Warszawa 2013.

[15] Zob. K. Olejniczak (red.), *Organizacje uczące się. Model dla administracji publicznej*, Warszawa 2012.

[16] Szerzej o tym zob. P. Goodwin, G. Wright, *Analiza decyzji*, Warszawa 2011.

Nie podejmując w tym miejscu analizy poszczególnych kwestii zarządzania na rzecz jakości[17], chciałbym podkreślić, że podstawowe znaczenie w tym zakresie ma poprawa dojrzałości procesowej systemu[18]. Istotne możliwości programowania tych działań daje model dojrzałości procesowej organizacji (ang. *capability maturity model integration* – CMMI), który umożliwia wartościowanie – na podstawie faktów i procesów – sytuacji występującej w poszczególnych systemach oraz funkcjonujących w nich podmiotach instytucjonalnych. Najniższą ocenę przypisuje się w tym wartościowaniu rozwiązaniom, w których dominują procesy przypadkowe i niezorganizowane. Kolejne wyższe oceny przyznano rozwiązaniom, których podstawą są procesy: powtarzalne, częściowo zorganizowane; zorganizowane, ale nie mierzone; zarządzane z użyciem miar. Propozycję wykorzystania tego modelu do oceny stopnia dojrzałości procesowej Policji przygotował zespół badawczy kierowany przez Jerzego Kisielnickiego[19].

Pomocne w prowadzeniu działań optymalizujących system bezpieczeństwa narodowego są również odpowiednio przystosowane narzędzia przyjęte w ramach Wspólnej Metody Oceny (ang. *common assessment framework* – CAF).

Analizy dotyczące jakości działania złożonych systemów instytucjonalno-funkcjonalnych wskazują na istotne znaczenie zdolności mapowania tych systemów oraz merytorycznych umiejętności sporządzenia listy kontrolnej najważniejszych „węzłów funkcjonalnych" i problemów oraz punktów krytycznych w tych systemach. Jest to ważne w szczególności w przypadku takich konstrukcji jak system bezpieczeństwa narodowego, który – co starałem się już wcześniej pokazać – jest wewnętrznie złożony i wielopodmiotowy, obejmuje podmioty działające w ramach różnych kultur organizacyjnych i służy równocześnie wykonaniu wielu zadań oraz

[17] Szerzej o tym zob. P. Miller, *Systemowe zarządzanie jakością. Koncepcja systemu, ocena systemu, wspomaganie decyzji*, Warszawa 2011.

[18] Zob.: A. Bitkowska, *Zarządzanie procesowe we współczesnych organizacjach*, Warszawa 2013; P. Senkus, *Zarządzanie i dowodzenie z wykorzystaniem orientacji procesowej*, Warszawa 2013; K. Szczepańska, M. Bugdol (red.), *Podstawy zarządzania procesami*, Warszawa 2016; E. Weiss, A. Bitkowska, *Perspektywy rozwoju podejścia procesowego. Szanse i zagrożenia*, Warszawa 2017.

[19] Zob. G. Rydlewski (red.), *Modernizacja Policji...*, s. 36 i nast.

osiągnięciu licznych celów. Procedura mapowania nie może się ograniczać do przedstawienia siatki instytucjonalnej. Niezbędne jest równoczesne ukazanie – przy pomocy znormalizowanych wskaźników – zachodzących w analizowanym systemie procesów, wewnętrznych relacji (w tym związków przyczynowych), prawidłowości toczących się procedur oraz występujących układów kompetencji w poszczególnych procesach cząstkowych[20].

Rozwiązaniem ułatwiającym zrozumienie znaczenia i powiązań elementów procesów zachodzących w systemie jest wizualizacja poszczególnych procedur, kompetencji i układów instytucjonalnych. Schematy blokowe, diagramy, sieci działań i mapy procesów pozwalają dokonywać identyfikacji, grupowania i wartościowania najważniejszych elementów procesu i systemu bezpieczeństwa. Jest to istotne m.in. z tego powodu, że jakość działania systemu bezpieczeństwa w dużej mierze zależy od poprawności zarządzania relacjami w tym systemie.

Niezbędne staje się konsekwentne podnoszenie jakości procesów informacyjno-decyzyjnych w dziedzinie bezpieczeństwa, w tym w ramach kreowania wspólnoty informacyjnej w całym systemie bezpieczeństwa[21]. Doświadczenia pokazują, że brak przepływów informacyjnych między podmiotami zaangażowanymi w działania na rzecz bezpieczeństwa prowadzi, jak w przypadku Stanów Zjednoczonych przed zamachami terrorystycznymi z 11 września, do sytuacji, w których jedna służba poszukuje na całym świecie pewnych osób, a inne służby wydają im w tym samym czasie potwierdzenie prawa udziału w zajęciach wymagających ze swojej istoty wzmożonego zabezpieczenia kontrwywiadowczego (w tym konkretnym przypadku dotyczyło to udziału w kursach pilotażu samolotów). Doświadczenia wskazują jednak równocześnie, że błędem może być udzielenie poszczególnym osobom dostępu do zbyt wielu informacji, które nie wiążą się bezpośrednio z ich zadaniami. Taka sytuacja uzależnia bowiem nadmiernie zagwarantowanie niejawności informacji

[20] Zob. J. Wołejszo (red.), *Instytucjonalizacja i optymalizacja hierarchicznego modelu matryc bezpieczeństwa publicznego oraz systemu zarządzania zasobami i działaniami ratowniczymi*, t. 1–2, Warszawa 2012.

[21] Zob. J. Woźniak (red.), *Projektowanie i doskonalenie organizacji w aspekcie jej bezpieczeństwa i usprawniania procesów informacyjno-decyzyjnych*, Warszawa 2015.

systemowych od zachowania tychże osób. Także w tym przypadku można się odwołać do przykładów z pracy służb amerykańskich.

Jednym z istotnych kierunków poszukiwań rozwiązań optymalizujących działanie systemu bezpieczeństwa jest stałe rozbudowywanie narzędzi wspomagania decydowania w poszczególnych segmentach tego systemu[22]. Przykładem takich narzędzi są rozwiązania wypracowane w Systemie Wspomagania Decyzji Państwowej Straży Pożarnej[23], stanowiące próbę zagwarantowania funkcjonalności w zakresie: 1) obsługi przyjęcia zgłoszeń i rejestracji zdarzeń, alarmowania i powiadamiania sił i środków krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego; 2) dysponowania sił i środków tego systemu do działań ratowniczych; 3) nadzorowania i koordynowania działań ratowniczych; 4) sporządzania dokumentacji prowadzonych działań; 5) wymiany informacji i danych między wszystkimi jednostkami organizacyjnymi Państwowej Straży Pożarnej; 6) prowadzenia szczegółowej ewidencji sił i środków Państwowej Straży Pożarnej, Ochotniczej Straży Pożarnej, Zakładowych Straży Pożarnych i Zakładowych Służb Ratowniczych; 7) prowadzenia ewidencji dostępnych dla Państwowej Straży Pożarnej sił i środków innych zasobów pochodzących z instytucji i organizacji wspierających Państwową Straż Pożarną; 8) współpracy z urządzeniami łączności oraz urządzeniami umożliwiającymi śledzenie pojazdów, nadzór, alarmowanie 9) przygotowywania analiz, raportów, zestawień i statystyk; 10) pozyskiwania danych przestrzennych, udostępnianych za pośrednictwem systemu geodezyjnego i kartograficznego; 11) wymiany informacji za pośrednictwem interfejsu komunikacyjnego z centrami systemu powiadamiania ratunkowego; 12) pozyskiwania i prezentacji danych dotyczących lokalizacji zakończenia sieci, z którego zostało wykonane połączenie do numeru alarmowego; 13) współpracy z innymi systemami teleinformatycznymi.

Podobny system wspomagania dowodzenia Policją[24] został ukształtowany jako narzędzie umożliwiające: 1) przyjmowanie zgłoszeń i obsługę zdarzeń w formie interwencji, akcji i operacji policyjnych oraz pościgów z użyciem blokad; 2) zarządzanie siłami i środkami Policji; 3) bieżącą wizualizację sytuacji operacyjnej i prowadzenie analiz przestrzennych; 4) prze-

[22] E. Kołodziński i in., *Wspomaganie decyzji w bezpieczeństwie*, Warszawa 2014.

[23] Zob. Dz.U. z 2013 r., poz. 1723.

[24] Zob. Dz.U. z 2013 r., poz. 1690.

syłanie komunikatów i wymianę informacji między użytkownikami systemu; 5) dokonywanie sprawdzeń rzeczy i osób w bazach danych; 6) dyslokowanie i odprawę patroli do służby; 7) dokumentowanie podejmowanych działań i wydanych decyzji; 8) przygotowywanie analiz, raportów, zestawień i statystyk; 9) zapewnienie pełnej rozliczalności działań w systemie; 10) zapewnienie stabilnej pracy systemu niezależnie od liczby jednocześnie pracujących użytkowników; 11) zapewnienie bezpieczeństwa systemu; 12) korzystanie z usług danych przestrzennych, udostępnionych przez Główny Urząd Geodezji i Kartografii; 13) wymianę informacji z centrum za pośrednictwem interfejsu komunikacyjnego systemu powiadamiania ratunkowego; 14) pozyskiwanie i prezentację danych dotyczących lokalizacji zakończenia sieci, z którego zostało wykonane połączenie do numeru alarmowego, oraz danych o abonencie, 15) współpracę z innymi systemami teleinformatycznymi za pośrednictwem interfejsów zrealizowanych w architekturze otwartej; 16) pracę systemu w architekturze centralnej w dwóch ośrodkach, podstawowym i zapasowym, Centrum Przetwarzania Danych.

Złożona i rozbudowana struktura tych przykładowo wybranych systemów decydowania dobrze ilustruje strategiczny kierunek działań, w ramach którego dąży się do sieciocentrycznego kierowania procesami w systemie bezpieczeństwa. W wyniku tych działań dochodzi do zespolenia w jedną funkcjonalną całość: elementów infrastruktury zewnętrznej (systemów informacji, lokalizacji i pomiarów), narzędzi komunikacji wewnątrzsystemowej, zasobów dostępnych baz danych, instrumentów analizy (prognoz, modeli, aplikacji, algorytmów) oraz wizualizacji sytuacji[25]. Szczególnie w zarządzaniu kryzysowym i ratownictwie istotna staje się zdolność zintegrowania w czasie rzeczywistym wyników monitoringu, wartościowania, prognozowania rozwoju sytuacji oraz wariantowania i skutecznego podejmowania dopuszczalnych i niezbędnych działań systemowych.

Optymalizacja systemowa w zakresie bezpieczeństwa musi obejmować nie tylko rozwiązania w samym systemie, ale także mechanizmy zabezpieczające relacje między tym systemem i jego otoczeniem. Tu zaś występuje niejednokrotnie potrzeba bardzo starannego ważenia racji,

[25] Szerzej o tym zob. M. Zieliński, *Wspomaganie decyzyjne podmiotów zaangażowanych w zapewnienie bezpieczeństwa narodowego – koncepcje rozwiązań systemowych*, „Logistyka" 2013, nr 6, s. 510 i nast.

gdy w grę wchodzi dążenie do realizacji różnych celów w ramach tych samych procedur. Przykładem tego może być dążenie do równoczesnego zabezpieczenia transparentności wydawania środków publicznych w ramach zamówień publicznych oraz tajności określonych przepisami sfer działania systemu bezpieczeństwa.

4.3. Podstawowa rola ewaluacji w optymalizacji systemu bezpieczeństwa

Nie każda zmiana zasługuje na pozytywną ocenę i miano modernizacji. Doświadczenia zebrane w trakcie skutecznie przeprowadzonych procesów optymalizacji systemowych rozwiązań instytucjonalnych i funkcjonalnych wskazują jednoznacznie, że punktem wyjścia takich procesów musi być w każdym przypadku wielopoziomowa i wielokryterialna ewaluacja, w ramach której zostają zidentyfikowane silne i słabe punkty struktury i działań. W każdym przypadku istnieje konieczność systemowego badania, pomiaru i wyznaczania stanu jakościowego systemu. Klasyczna kontrola, skupiona na ustaleniach dotyczących legalności działań, jest dopełniana procedurami ewaluacyjnymi, które są ukierunkowane na jakościowe badanie relacji między założeniami i celami oraz podjętymi działaniami i wkładem włożonym w te działania a uzyskanymi wynikami[26].

Istotne jest, aby w aktywności ewaluacyjnej zostały wykorzystane najlepsze światowe standardy oraz cała dostępna wiedza specjalistyczna. Przedmiotem wartościowania w ramach ewaluacji powinny być projekty, programy, strategie oraz konkretne rozwiązania i działania. Do podstawowych rodzajów działań ewaluacyjnych należy wartościowanie (ocenianie) projektów i procesów przed rozpoczęciem ich realizacji (*ex ante*), w trakcie ich realizacji (w ramach obserwacji uczestniczącej) lub po ich zakończeniu (*ex post*).

Metody i techniki działań ewaluacyjnych są zróżnicowane. Są nimi m.in.: 1) badania dostępnych danych (aktów normatywnych i regulacji wewnętrznych, dokumentów, sprawozdań finansowych, struktury kosztów itp.); 2) eksperymenty; 3) konsultacje z interesariuszami; 4) badania społeczne (przy

[26] Zob.: K. Olejniczak, M. Kozak, B. Ledzion (red.), *Teoria i praktyka ewaluacji interwencji publicznych. Podręcznik akademicki*, Warszawa 2008; A. Surdej (red.), *Ewaluacja w polityce publicznej*, Warszawa 2013.

wykorzystaniu ankiet, wywiadów i kwestionariuszy); 5) analizy porównawcze, statystyczne, logiczne i czynnikowe; 6) badania przy wykorzystaniu grup fokusowych, panelu ekspertów[27]. W ramach tych działań odbywa się monitorowanie, analizowanie i wartościowanie procesów, a także audyt oraz testowanie jakościowe i ilościowe istniejących rozwiązań.

Działania ewaluacyjne są prowadzone przez zewnętrzne ośrodki badawcze i analityczne oraz jednostki studyjne wewnątrz systemu, a także służby zarządzania zasobami ludzkimi oraz organy kontroli i nadzoru.

Jak już wcześniej wskazałem, formalnym wynikiem tych działań są: różnorodne diagnozy i raporty; projekty modernizacyjnych zmian procesowych i organizacyjnych; matryce i wzorce uniwersalnych miar i wskaźników, modeli i projekcji schematów postępowania oraz instrukcji; rozwiązania edukacyjne i materiały szkoleniowe. Często w pakiecie ewaluacyjnym proponowane są szkolenia personelu.

Z własnych doświadczeń mogę podać przykład badań ewaluacyjnych przeprowadzonych w latach 2010–2012 pod moim kierunkiem na zlecenie ministra nauki i szkolnictwa wyższego, w ramach projektu rozwojowego pt. *Model optymalizacji organizacji zarządzania Policji w obszarze kosztów, transportu i gospodarowania nieruchomościami* (OR00004011). Projekt ten, realizowany przez zespół liczący blisko stu badaczy (teoretyków i praktyków z różnych dziedzin), był administrowany przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju. Badania prowadzone w ramach tego projektu zostały ukierunkowane na przygotowanie możliwie kompleksowego modelu optymalizacji organizacji i zarządzania Policji.

Celem projektu było zbudowanie modelu zarządzania systemowego i procesowego, jako alternatywy dla dominującego wówczas w Policji modelu strukturalno-organizacyjnego, oraz zaproponowanie narzędzi wspomagających budżetowanie zadaniowe. Stosowano następujące metody badań: analizy danych oraz stosowanych rozwiązań instytucjonalnych i funkcjonalnych; ankiety i wywiady, kwestionariusze, analizy czynnikowe, praca z grupami fokusowymi, audyt istniejących rozwiązań (m.in. systemów teleinformacyjnych); obserwacje uczestniczące (m.in. w stacjach obsługi pojazdów); dyskrecjonalny monitoring (za pomocą urządzeń zainstalowanych w wybranych pojazdach Policji); porównywa-

[27] Zob. K. Pylak (red.), *Podręcznik ewaluacji efektów projektów infrastrukturalnych*, Warszawa 2009, s. 64.

nie opisów formalnych i stanów faktycznych, których te opisy dotyczą; badania stanu technicznego wybranych pojazdów Policji. Wykorzystywano zaawansowane technologie: narzędzia IT, narzędzia modelowania typu CASE z użyciem pakietu ADONIS, system Business Intelligence, technologie hurtowni danych, moduły controllingowe, standardy zarządzania bezpieczeństwem informacji według norm z grupy ISO 27000, Model Doskonałości EFQM, technologię GPS, narzędzia geoinformacyjne (GIS), narzędzia bazodanowe MS SQL Server. Produktami uzyskanymi w ramach projektu były: diagnozy (m.in. mapa procesów i działań), materiały metodologiczne, oceny, analizy przeglądowe i porównawcze, raporty, analizy „węzłów decyzyjnych", projekcje schematów postępowania, instrukcje, dokumentacja konkretnych narzędzi wsparcia procesów zarządzania (m.in. kokpitu zarządzania), dokumentacja projektów wsparcia logistycznego (m.in. systemu zarządzania i administrowania środkami transportu), dokumentacja wsparcia finansowego (dedykowanego systemu alokacji kosztów i budżetowania działań oraz modelu spójnego systemu uniwersalnych wskaźników), opracowania modelowe, projekty dokumentów, rekomendacje (m.in. na podstawie analizy TCO), narzędzia ewaluacji, materiały szkoleniowe (w tym prezentacje multimedialne przystosowane do e-learningu).

Na wyniki badań składały się m.in.: projekty nowych mechanizmów infrastruktury zarządczej i komunikacyjnej oparte na modelu procesowym oraz zintegrowanym systemie informacji zarządczej, przy wykorzystaniu kokpitu menedżerskiego i innych nowoczesnych narzędzi, takich jak np. system Business Intelligence; rozwiązania zwiększające efektywność wsparcia logistycznego wynikające z oceny mocnych i słabych stron Policji; projekt optymalizacji systemu teleinformatycznego i baz danych. Przygotowano też narzędzia i rekomendacje w zakresie nowoczesnego modelu finansowej informacji zarządczej w Policji, gospodarki transportowej oraz zarządzania nieruchomościami. Wiele z tych rozwiązań zostało już wdrożonych lub stanowi nadal aktualny potencjał zmian modernizacyjnych w Policji[28].

Przykład tych i innych badań pokazuje jednak, że w sytuacji, gdy stale dochodzi do szybkich zmian personalnych w systemie bezpieczeństwa,

[28] Zob.: G. Rydlewski (red.), *Modernizacja Policji...*; J. Kisielnicki, M. Gałązka-Sobotka, S. Wojciechowska-Filipek (red.), *Systemy...*

problemem staje się nie tylko właściwe przeprowadzenie badań, ale i umiejętność wykorzystania ich wyników przez kierownictwa poszczególnych instytucji działających w tym systemie. Faktyczne wykorzystywanie wyników badań ewaluacyjnych w procesach decyzyjnych nie może w tych warunkach zadowalać. Potrzebne są mechanizmy sprawnego modyfikowania aktywności pod wpływem oceny relacji między założonymi celami i uzyskiwanych wynikami.

W ewaluacji kluczowe znaczenie ma umiejętność ukazania mocnych i słabych stron systemu oraz szans i zagrożeń systemowych. Istotny postęp w tych kwestiach w odniesieniu do systemu bezpieczeństwa w Polsce dokonał się za sprawą prac w ramach Strategicznego Przeglądu Bezpieczeństwa Narodowego przeprowadzonych na podstawie decyzji Prezydenta RP z 2010 r. przez komisję pod przewodnictwem szefa Biura Bezpieczeństwa Narodowego. Główne rezultaty tego przeglądu zawarto w niejawnym raporcie, na podstawie którego opracowano udostępniony w 2013 r. dokument prezentacyjny[29]. Trzeba jednak zauważyć, że podobne działania wymagają kontynuacji, zwłaszcza gdy – co wykazał rozwój sytuacji – założenia prognostyczne przyjęte jako podstawa diagnozy w ramach wskazanego wyżej przeglądu bezpieczeństwa nie zawsze wytrzymały próbę czasu. Zmiany okazały się bardziej dynamiczne, niż to zakładano.

4.4. Wykorzystanie zasobów i wzorów zewnętrznych w sferze bezpieczeństwa w kontekście optymalizacji systemowej

Istotne znaczenie dla podejmowania w dziedzinie bezpieczeństwa systemowych działań optymalizacyjnych ma członkostwo Polski w NATO, Unii Europejskiej i OECD. Pod wpływem procedur w zakresie angażowania środków publicznych oraz wartościowania działań władzy i administracji publicznej, które są stosowane i zalecane (bądź narzucane) przez te międzynarodowe organizacje, dokonano w Polsce w ostatnich kilkunastu latach znacznego postępu w sprawach ewaluacji. Równocześnie trzeba jednak stwierdzić, że w dość skromnym zakresie sięga się w Polsce w sprawach bezpieczeństwa do potencjału systemów zarządza-

[29] Por. *Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego...*

nia projakościowego bazujących na uczeniu się przez porównania oraz na identyfikacji silnych i słabych stron, w zestawieniu z wzorami wypracowanymi w innych demokratycznych państwach.

Obecność Polski w Unii Europejskiej stworzyła podstawy do korzystania z bogatego instrumentarium tej struktury. Powstały możliwości dostępu do opracowywanych regularnie w instytucjach UE analiz i ocen zagrożeń, a także do pozostających w zasobach tych instytucji zbiorów informacji (dotyczących m.in. danych w rejestrach karnych, zaginionych osób, skradzionych samochodów, wydania lub odmowy wydania wiz, danych DNA)[30]. Koordynuje się działania operacyjne i w zakresie wymiaru sprawiedliwości[31]. Prowadzi się wspólne działania zabezpieczające granice zewnętrzne Unii Europejskiej. Ukształtowany jest wspólny system zarządzania kryzysowego[32]. Funkcjonuje mechanizm europejskiego nakazu aresztowania. Istnieją możliwości skorzystania z funkcjonowania Europejskiego Urzędu Policji (Europol)[33], w tym jego systemu komputerowego (TESC), Europejskiej Współpracy Sądowej (Eurojust)[34], Europejskiej Agencji Zarządzania Współpracą Operacyjną na Zewnętrznych Granicach Państw Członkowskich Unii Europejskiej (FRONTEX), systemów informacyjnych Schengen (SIS I i SIS II)[35], Europejskiej Agencji Obrony[36]

---

[30] Zob.: A. Babiński, W. Zubrzycki, *Procedury bezpieczeństwa w Unii Europejskiej*, Warszawa 2017; K. Marczuk, W. Fehler (red.), *Polityka Unii Europejskiej w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego. Uwarunkowania. Realizacja. Wyzwania w drugiej dekadzie XXI wieku*, Warszawa 2015.

[31] Zob. R. Potorski (red.), *Współpraca policyjna i sądowa w sprawach karnych w Unii Europejskiej*, Toruń 2011.

[32] Zob. J. Gryz, *System reagowania kryzysowego Unii Europejskiej*, Toruń 2010.

[33] Zob. T. Safjański, *Europejskie Biuro Policji Europol. Geneza – główne aspekty działania – perspektywy rozwoju*, Warszawa 2009. Jednostką Krajową Europolu jest Komenda Główna Policji, zaś Szefem Jednostki Krajowej Europolu Komendant Główny Policji (M.P. z 2017 r., poz. 427).

[34] Zob. M. Potkańska, *Funkcjonowanie Eurojustu w przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości Unii Europejskiej*, Toruń 2015.

[35] Zob. W. Bednaruk, M. Bielecki, G. Kowalski (red.), *Polska w strefie Schengen. Konsekwencje dla stosunków społecznych i gospodarczych Polski i państw ościennych. Próba oceny*, Lublin 2010.

[36] Zob. A. Pieńkos, *Europejska Agencja Obrony w systemie współpracy przemysłowo-obronnej w Europie*, Toruń 2017.

(która ma się przyczyniać do określania wszelkich użytecznych środków wzmacniających bazę przemysłową i technologiczną sektora obrony oraz zwiększających efektywność wydatków wojskowych, a także, w stosownych przypadkach, wprowadzać w życie te środki), Europejskiego Zautomatyzowanego Systemu Odcisków Palców (EURODAC), Europejskiego Kolegium Policyjnego (CEPOL), Europejskiego Centrum Monitoringu Narkotyków i Narkomanii (EMCDDA), Europejskiego Biura do Walki z Oszustwami (OLAF), Wspólnotowego Systemu Łączności dla Sytuacji Krytycznych (CECIS), Unijnego Koordynatora ds. Zwalczania Terroryzmu, a także z pomocy Stałego Komitetu Współpracy Operacyjnej w zakresie Bezpieczeństwa Wewnętrznego (COSI)[37].

Unia Europejska, w ślad za analizą rozwoju sytuacji na kontynencie europejskim oraz w obszarach granicznych z krajami członkowskimi Wspólnoty, podejmuje działania strategiczne zmierzające do zwiększenia aktywności w dziedzinie wspólnej polityki bezpieczeństwa i obrony. W ocenie Komisji Europejskiej bezpieczeństwo i obrona muszą w przyszłości odgrywać ważniejszą rolę w projekcie europejskim, dzięki lepszemu połączeniu „miękkiej" i „twardej" siły Wspólnoty. Sama „miękka" siła (tzn. działania polityczne i dyplomatyczne) może nie wystarczać w niestabilnym świecie. Jednym z ostatnich projektów w tej dziedzinie, który będzie wymagał zajęcia stanowiska przez Polskę, jest opublikowany w czerwcu 2017 r.[38] plan realizacji – w perspektywie do 2025 r. – Unii Bezpieczeństwa i Obrony. W dokumencie tym nakreślono trzy scenariusze, według których – w zależności od jednomyślnej gotowości państw członkowskich – może się rozwijać dalsza aktywność UE wynikająca z ustanowionej w art. 42 Traktatu o Unii Europejskiej wspólnej polityki bezpieczeństwa i obrony. Pierwszy z tych scenariuszy, określony jako wariant współpracy, zakłada dobrowolne współdziałanie państw członkowskich na podstawie doraźnych decyzji podejmowanych wraz z pojawianiem się nowych zagrożeń lub kryzysów. Drugi scenariusz za-

[37] Szerzej zob.: I. Słomczyńska, *Europejska polityka bezpieczeństwa i obrony. Uwarunkowania – struktury – funkcjonowanie*, Lublin 2007; P. Wawrzyk, *Bezpieczeństwo wewnętrzne Unii Europejskiej*, Warszawa 2009; A. Letkiewicz, Z. Nowakowski, J. Rajchel (red.), *Wspólna polityka bezpieczeństwa i obronności. Implikacje dla Polski*, Warszawa 2011

[38] Komisja Europejska, *Dokument otwierający debatę na temat przyszłości europejskiej obronności*, Bruksela, 7 czerwca 2017 r. COM(2017) 315 final.

kłada podział zadań w zakresie bezpieczeństwa i obrony między państwa członkowskie i Wspólnotę. W tym przypadku przewiduje się znacznie większą solidarność finansową i operacyjną w dziedzinie obrony opartą na dogłębniejszym postrzeganiu poszczególnych zagrożeń oraz ujednoliceniu podejść do strategii. Zgodnie z tym scenariuszem, UE będzie bezpośrednio zaangażowana w ochronę państw członkowskich i ich obywateli w przypadku poważnych ataków lub zakłóceń wymierzonych w dany kraj lub w jego infrastrukturę krytyczną, zostanie wzmocniona Europejska Straż Graniczna i Przybrzeżna, współpraca obronna stanie się normą, a nie wyjątkiem, i zyska nowe instrumenty funkcjonalne i instytucjonalne. Trzeci scenariusz zakłada najdalej idącą współpracę w ramach wspólnej obrony i bezpieczeństwa. Podstawą ma być solidarność i wzajemna pomoc prowadzące do wspólnej obrony. Ochrona Europy stanie się wspólnym obowiązkiem UE i NATO. Ścisłe współdziałanie – w celu uzyskania synergii – obejmie dziedzinę działań wywiadowczych i poszczególne sektorowe polityki publiczne (w tym w sprawach cyberbezpieczeństwa i ochrony infrastruktury krytycznej). Zostaną utworzone stałe europejskie siły morskie oraz europejskie siły ochrony ludności. Nadzór „nad przestrzenią kosmiczną i powietrzną oraz nadzór morski, komunikacja, strategiczny transport powietrzny i cybernetyka będą przedmiotem wspólnych zamówień składanych przez państwa członkowskie przy wsparciu Europejskiego Funduszu Obronnego w celu zapewnienia natychmiastowej reakcji”[39].

Omówiony wyżej dokument Komisji Europejskiej potwierdza, że w planach wzmacniania zdolności obronnych i ochronnych oraz rozwojowych Polski trzeba uwzględniać projekty innych podmiotów, z którymi nasz kraj jest powiązany na arenie międzynarodowej. W tym konkretnym przypadku opowiedzenie się za jednym ze wskazanych w tym dokumencie wariantów postępowania będzie miało istotne znaczenie dla ukierunkowania działań dotyczących kształtu i zasad działania narodowego systemu bezpieczeństwa w Polsce.

Także członkostwo w NATO, jak już wskazywałem we wcześniejszych fragmentach tego opracowania, w zasadniczy sposób zmieniło sytuację Polski w obszarze bezpieczeństwa międzynarodowego[40]. W publikacji Mi-

[39] Tamże, s. 16.

[40] Zob.: T. Kośmider (red.), *Polityczno-wojskowe implikacje członkostwa Polski*

nisterstwa Obrony Narodowej z okazji 17. rocznicy wejścia Polski do Paktu czytamy: „Członkostwo w najpotężniejszym sojuszu wojskowym na świecie dało Polsce nie tylko gwarancje bezpieczeństwa w postaci art. 5 Traktatu Waszyngtońskiego, ale doprowadziło również do wzrostu pozycji i znaczenia naszego kraju na arenie międzynarodowej. Konieczność dostosowania do standardów NATO, udział polskich żołnierzy w misjach[41] oraz ćwiczeniach i szkoleniach z żołnierzami z innych państw Sojuszu spowodowały, iż nasze Siły Zbrojne osiągnęły wysoki poziom interoperacyjności (zdolności do współdziałania) z innymi wojskami sojuszniczymi. Nasz wkład i zaangażowanie w prowadzenie działań NATO sprawiły, że staliśmy się wiarygodnym partnerem, zarówno dla sojuszników, jak i państw trzecich"[42].

W cytowanym materiale wskazano m.in. na takie następstwa członkostwa w NATO, jak: 1) profesjonalizacja kadr – w ramach szkoleń w armiach innych państw oraz w formacjach wielonarodowych; 2) udział w misjach sojuszniczych – pozwalający nabierać oficerom i żołnierzom doświadczenia w zróżnicowanych warunkach, także bojowych (zarówno na szczeblu taktycznym, jak i operacyjnym), którego nie można zdobyć podczas ćwiczeń poligonowych i sztabowych; 3) realizacja w latach 1999–2015 w Polsce ze środków programu NSIP (Program Inwestycji NATO w Dziedzinie Bezpieczeństwa), którego jesteśmy beneficjentami (we wskazanym okresie inwestycje infrastrukturalne w naszym kraju przekroczyły o ok. 550 mln zł nasze wpłaty do funduszu), 10 pakietów inwestycyjnych (obejmujących m.in. modernizację lotnisk, składów paliwowych i baz morskich); 4) objęcie Polski tzw. sojuszniczymi środkami upewnienia, w ramach których na terytorium Polski przebywają (na zasadzie rotacyjnej) i biorą udział w ćwiczeniach narodowych pododdziały sojusznicze (m.in. z USA, Kanady, Wielkiej Brytanii, Francji); 5) uruchomienie na terytorium Polski struktur powiązanych z NATO (m.in. MNC NE – Wielonarodowego Korpusu Północ–Wschód w Szczecinie, a także kilku struktur w Bydgoszczy: JFTC – Centrum Szkolenia Sił Połączonych NATO, 3 NSB – Dowództwa 3 Batalionu Łączności NATO, MP COE

w NATO, Warszawa 2014; M. Pietraś, J. Olchowski (red.), *NATO w pozimnowojennym środowisku (nie)bezpieczeństwa*, Lublin 2011.

[41] Zob. Ł. Jureńczyk, *Polska w Sojuszu Północnoatlantyckim. Wojsko Polskie w operacjach reagowania kryzysowego NATO*, Kielce 2016.

[42] www.mon.gov.pl (pobrano: 4.12.2016).

– Centrum Eksperckiego Policji Wojskowej NATO, NFIU – Jednostki Integracji Sił NATO); 6) włączenie Polski do systemu Powietrznych Sił Wczesnego Ostrzegania i Kontroli NATO (AWACS); 7) udział Polski (m.in. w charakterze państwa-gospodarza zaangażowanego wspólnie ze stroną amerykańską w budowę bazy w Redzikowie) w kształtowaniu sojuszniczego systemu obrony przeciwrakietowej (BMD).

Ponadto należy przypomnieć, że w NATO funkcjonuje coraz więcej rozwiązań systemowych, które mają istotne znaczenie dla polskiego bezpieczeństwa. Przykładowo można wskazać System Reagowania Kryzysowego (NCRS)[43] i System Pogotowia (NPS), a także kształtujący się system wywiadu NATO czy też rozwiązania instytucjonalne mające na celu wzmocnienie cyberbezpieczeństwa. Struktury wojskowe NATO mogą być wykorzystywane w ramach obrony kolektywnej krajów NATO, w tym również – co jest dla Polski szczególnie ważne – na granicach wschodnich Paktu, w operacjach reagowania kryzysowego, usuwania skutków klęsk żywiołowych oraz wspierania pokoju w różnych rejonach świata.

Istotny potencjał modernizacyjny tkwi choćby w spełnianiu wymogu koordynacji aktywności w licznych obszarach polskiego systemu bezpieczeństwa z rozwiązaniami i z działaniami NATO i Unii Europejskiej oraz innych organizacji międzynarodowych, których Polska jest członkiem. Taka koordynacja oznacza bowiem także konieczność integracji i konsolidacji w ramach wspólnych standardów.

Integralnym elementem współpracy z komórkami i jednostkami organizacyjnymi Organizacji Paktu Północnoatlantyckiego i Unii Europejskiej oraz innych organizacji międzynarodowych są różnorodne szkolenia i ćwiczenia, które podnoszą jakość zasobów polskiego systemu bezpieczeństwa i pozwalają im zdobywać nowe kompetencje.

4.5. Modernizacja megasystemu bezpieczeństwa jako zadanie wymagające wielu kompetencji

Modernizacja rozwiązań w systemie funkcjonalno-decyzyjnym i instytucjonalnym stwarza liczne szczegółowe powinności[44]. Wiążą się one

[43] Zob. M. Marszałek, *Operacje reagowania kryzysowego NATO. Istota – uwarunkowania – planowanie*, Warszawa 2013.

[44] Przy ich charakterystyce wykorzystałem częściowo treści zawarte we wcze-

przede wszystkim z identyfikacją problemów wymagających rozwiązania, określeniem celów i środków działania, wartościowaniem możliwych wariantów zachowania, tworzeniem programów i szczegółowych harmonogramów, zabezpieczeniem realizacyjnym procesu zmian i zagwarantowaniem działania w czasie rzeczywistym. W każdym istniejącym rozwiązaniu muszą być wskazane elementy, którym w procesie zmian trzeba zagwarantować stabilność. Pomysły, by zmieniać wszystko naraz, rodzą się bowiem wyłącznie w czasach rewolucji...

Projekty modernizacji powinny zawierać odpowiedzi na pytania dotyczące: ewaluacji postępów i wyników zmian, w tym – co jest szczególnie ważne – ewaluacji *ex post*; zapewnienia przywództwa i poparcia w systemie decyzyjnym państwa oraz poparcia społecznego; zabezpieczenia ścieżek finansowania w systemie zadaniowym; mobilizacji wszystkich dostępnych zasobów na potrzeby realizacji wdrażanych projektów[45].

Wprowadzanie nowych rozwiązań zawsze dzieli się na trzy fazy, z których każda obejmuje odrębne zadania szczegółowe. Płynne przejście od stanu istniejącego do stanu założonego w projekcie zmian wymaga umiejętnego demontażu funkcjonujących rozwiązań, skutecznego zapanowania nad trudnościami fazy przejściowej oraz wdrożenia i ugruntowania nowych zasad i mechanizmów działania. W przypadku zmian w zakresie bezpieczeństwa na każdym z tych etapów występują liczne bariery i przeszkody, które mają charakter polityczny, prawny, ekonomiczny, organizacyjny, techniczny i socjopsychologiczny.

Zarządzanie zmianami wymaga różnorodnych kompetencji i staje się współcześnie jedną z najważniejszych umiejętności zespołów kierowniczych w państwie oraz osób funkcjonujących na poszczególnych poziomach jego organizacji. Jak zaznacza się w literaturze przedmiotu, osoby zajmujące stanowiska kierownicze w podlegających zmianie systemach muszą mieć zdolność wejścia w rolę liderów wdrażanych projektów. Odegranie tej roli wymaga gotowości włączenia się do uruchamianego procesu i przełamania oporu wobec zmian, przedstawienia przekonującej wizji działań modernizacyjnych, znalezienia poparcia politycznego

śniejszej publikacji na temat modernizacji administracji: G. Rydlewski, *Modernizacja administracji...*, s. 235 i nast.

[45] Zob. J. Czaputowicz (red.), *Zarządzanie zmianą w administracji publicznej*, Warszawa 2012.

dla zmiany, pokierowania przekształceniami od stanu istniejącego do zakładanego, utrzymania tempa zmian w celu ich pomyślnego sfinalizowania[46].

Formalne doprowadzenie do zmiany stanowi tylko jeden z etapów procesu modernizacyjnego. Niezbędne jest utrwalenie nowych rozwiązań w praktyce i ich ugruntowanie w świadomości wszystkich tych, których zachowanie może decydować o sukcesie lub porażce wdrażanych projektów. Projekty nowych rozwiązań powinny zawierać w sobie zabezpieczenia przed zbyt łatwym ich demontażem.

Zmiany modernizacyjne w rozwiązaniach dotyczących sfery publicznej zawsze mają wpływ na stan interesów poszczególnych osób i środowisk, w tym grup interesów. Reformatorzy muszą być przygotowani na – raczej nieuniknione – zderzenie ze zwolennikami dotychczasowych rozwiązań. Dotyczy to zarówno poszczególnych osób, jak i instytucji. Jest przy tym rzeczą charakterystyczną, że przeciwnicy zmian wytaczają najczęściej argumenty o charakterze ogólnospołecznym i sprytnie maskują swoje jednostkowe interesy. Opór wobec zmian w organizacji może być warunkowany niepewnością, zagrożeniem partykularnych interesów, odmiennym postrzeganiem sytuacji i potrzeb przyszłości, poczuciem porażki związanym z groźbą utraty posiadanego statusu[47].

Mimo zhierarchizowanego sposobu funkcjonowania systemu bezpieczeństwa, w działaniach modernizacyjnych w tym obszarze trzeba także uwzględniać, współcześnie powszechne, oczekiwania na podejmowanie decyzji w stylu partycypacyjnym, uwolnionym od cech tradycyjnej aktywności władczej. Pożądane są więc w tej dziedzinie duże zdolności komunikacyjne i umiejętność budowania wśród osób aktywnych w systemie otwartości na nowe rozwiązania. Tryb rozkazów i poleceń służbowych obecny w relacjach w ramach systemu bezpieczeństwa nie wyklucza takiej postawy otwartości. Także w tym przypadku decydowanie uzyskuje bowiem optymalny charakter dopiero wówczas, gdy dochodzi do synergicznego nakładania się uprawnień dowódczych i zdolności przywódczych[48].

---

[46] J.A. Cannon, R. McGee, *Rozwój i zmiana organizacji. Zestaw narzędzi*, Warszawa 2012, s. 31 i nast.

[47] Zob. R.W. Griffin, *Podstawy...*, s. 398–399.

[48] Dotyczy to także wojska i formacji mundurowych. Zob.: B. Szulc (red.),

Zmiana wymaga zawsze dodatkowego wysiłku. Zmusza do uczenia się nowych zasad i procedur postępowania. Łamie stosowane niejednokrotnie przez wiele lat reguły postępowania i kryteria oceny. Często ze zmianami wiążą się nowe rozwiązania dotyczące obsady kadrowej i ścieżek awansu. Okoliczności te sprawiają, że od umiejętności minimalizowania wśród kadry systemu bezpieczeństwa poczucia zagrożenia związanego z projektowanymi i wdrażanymi zmianami modernizacyjnymi w dużej mierze zależy powodzenie poszczególnych projektów. Z reguły bowiem gorsze perspektywy mają projekty, które wywołują w środowisku ich wykonawców więcej lęków niż poparcia i nadziei. Doświadczenie uczy też, że lepiej są przyjmowane projekty wypracowane wspólnie – a przynajmniej przedyskutowane – w interaktywnych kontaktach między funkcjonariuszami publicznymi na różnych poziomach systemu.

Modernizacja istniejących rozwiązań stanowi zawsze poważne wyzwanie logistyczne. Pomysł, projekt, legitymizacja normatywna i polityczna nowych rozwiązań, budowa infrastruktury społecznej i finansowej dla przeprowadzenia zmian, wdrażanie wybranych wariantów modernizacji, ewaluacja uzyskanych wyników działań, kontrola stopnia utrwalenia nowych rozwiązań – wszystko to składa się na ciąg działań, które wymagają sprawnego zarządzania. Kluczowe znaczenie dla powodzenia modernizacji administracji zyskuje właściwa koordynacja działań oraz wyzwolenie synergii wewnątrzsystemowej. Wiadomo też, że przy całościowych projektach modernizacyjnych niezbędne jest ustanowienie podmiotów instytucjonalnych, dla których te projekty będą podstawowym obszarem działania. Potrzebne są programowe i logistyczne centra reformy, które mogą spełniać rolę siły napędowej zmian modernizacyjnych, dzięki temu, że nie ciąży na nich obowiązek bieżącego zajmowania się innymi sprawami. Struktura instytucjonalna projektu zmian musi być dopasowana do charakteru zamierzeń modernizacyjnych. W literaturze przedmiotu zwraca się uwagę na to, jak ważne jest ukształtowanie sieci połączeń funkcjonalnych pomiędzy kluczowymi „graczami" uczestniczącymi w procesie zmian. Centrum logistyczne modernizacji złożonych

Przywództwo w dowodzeniu wojskami, Warszawa 1995; J. Wołejszo, *Kierowanie zmianami w organizacji wojskowej*, [w:] J. Kręcikij, J. Wołejszo (red.), *Podstawy dowodzenia*, Warszawa 2007, s. 280 i nast.; P. Senkus, *Zarządzanie i dowodzenie z wykorzystaniem orientacji procesowej*, Warszawa 2013.

rozwiązań systemowo-funkcjonalnych powinno posiadać siatkę połączeń (swoistą sieć komunikacyjną) ze „strażnikami zmian" na wszystkich poziomach struktury poddanej przekształceniom[49]. Kluczowe znaczenie ma też – w ramach tzw. kokpitu zarządzania – sprawny przepływ bieżącej informacji na temat aktualnego stanu realizacji projektu zmian[50].

W logistyce modernizacji systemu bezpieczeństwa bardzo ważne znaczenie ma opracowanie mechanizmów gwarantujących właściwe zarządzanie okresem przejściowym, w którym stare rozwiązania są już anulowane, a nowe jeszcze nie zostały w całości uruchomione. W bezpieczeństwie nie ma miejsca na przerwę w wypełnianiu zadań statutowych. Nawet najbardziej uzasadnione zmiany nie mogą prowadzić do powstawania chaosu czy bezwładu instytucjonalnego i systemowego. Trzeba przyjąć, że równie ważna jak treść merytoryczna przekształceń modernizacyjnych jest metodyka ich wdrażania. Nic nie usprawiedliwia utraty zdolności należytego funkcjonowania systemu bezpieczeństwa w czasie przeprowadzania zmian.

Modernizacja rozwiązań systemowych wymaga – zazwyczaj dużych – nakładów finansowych. By nie narażać się na wydatki modernizacyjne, niejednokrotnie utrzymuje się dotychczasowe rozwiązania, mimo że są nieefektywne i kosztowne. Do wprowadzania zmian może zniechęcać fakt, że w krótkiej perspektywie generują one przede wszystkim koszty. Pozytywne efekty nowych rozwiązań są widoczne dopiero w dłuższym horyzoncie czasowym. W sytuacji poważnych napięć w finansach publicznych znalezienie dodatkowych środków finansowych na przeprowadzenie nawet najlepszych zmian staje się niezwykle trudne. Bardzo często inicjatywy modernizacyjne przegrywają z innymi (może bardziej palącymi) potrzebami czy (może mniej kosztochłonnymi) zadaniami. Jest to problem zarówno finansowy, jak i polityczny.

Zmiany modernizacyjne wymagają otwarcia na eksperymenty. Nawet najlepiej przemyślane i dobrze przygotowane zmiany systemowe zawierają w sobie ładunek ryzyka. W sprawach bezpieczeństwa przestrzeń eksperymentowania jest znacznie ograniczona. Skutkuje to niejedno-

[49] Por. D.K. Carr, K.J. Hard, W.J. Trahant, *Zarządzanie procesem zmian*, Warszawa 1998, s. 124.

[50] Zob. J. Kisielnicki, *Zarządzanie. Jak zarządzać i być zarządzanym*, Warszawa 2014.

krotnie odrzucaniem już w fazie projektowania rozwiązań bardziej innowacyjnych i radykalnych. W efekcie nieuzasadnione merytorycznie pierwszeństwo uzyskują rozwiązania, które nie wnoszą wiele nowego.

Z obserwacji praktyki wynika, że zmiany modernizacyjne w systemie bezpieczeństwa stanowią atrakcyjny przedmiot bieżącej gry politycznej. W działaniach władzy i opozycji względy natury politycznej stają się w tych warunkach ważniejsze od przesłanek profesjonalnych. W konsekwencji często odstępuje się z przyczyn pozamerytorycznych od realizacji programów opracowanych przez poprzednią ekipę rządzącą. Równocześnie opozycja z założenia atakuje rozwiązania wdrażane przez konkurencyjne ugrupowania stanowiące zaplecze władzy wykonawczej w państwie.

W tym miejscu należy z naciskiem podkreślić, że w sytuacji, gdy wyzwania, przed którymi stoi system bezpieczeństwa, ulegają szybkim i radykalnym zmianom, wszelkie działania modernizacyjne w tym obszarze wymagają przyjęcia orientacji strategicznej. Podstawą optymalnych projektów jest umiejętność projekcji i konceptualizacji potrzeb przyszłości. Modernizacja podporządkowana aktualnie występującym potrzebom jest ze swojej istoty zdana na niepowodzenie. Jest, jak to nieraz określają wojskowi, przygotowywaniem się do wojny, która się już zakończyła lub dobiega końca. Jeśli nawet takie działania przyniosą pozytywne efekty, to będzie to dotyczyło tylko krótkiego okresu. Dobrze przygotowane i monitorowane planowanie strategiczne to współcześnie niezbędny element działań zmierzających do poprawy sytuacji w każdej dziedzinie, a więc także – lub może przede wszystkim – w dziedzinie bezpieczeństwa.

W kształtowaniu strategii szczególnie ważne stają się zdolności: wyznaczania i realizacji celów, kojarzenia wyzwań i zadań, całościowej analizy kontekstu sytuacyjnego, długofalowego planowania i podejmowania działań tworzących spójną całość podporządkowaną osiągnięciu danego celu (układu celów). Potrzebne są umiejętności: identyfikacji problemów, rozpoznania sytuacji decyzyjnej, budowania katalogu dopuszczalnych działań, wyboru decyzji optymalnej, zagwarantowania praktycznej realizacji podjętej decyzji, oceny efektów i dokonania ewentualnych zmian w rozwiązaniach nieefektywnych. Na planowanie strategiczne składają się następujące elementy: zdiagnozowanie potrzeb w dziedzinie objętej kształtowaniem strategii, zdiagnozowanie stanu spraw w dziedzinie objętej planowaniem strategicznym (m.in. w ramach analizy wskaźnikowej,

segmentacji głównych pól odniesień z wyodrębnieniem korelacji występujących w polu polityki, ekonomii, społeczeństwa, technologii, ekologii i układu normatywnego, analizy SWOT[51]), określenie wizji programowej, ustalenie celu głównego strategii, zidentyfikowanie celów operacyjnych i kierunków interwencji, określenie systemu realizacji i wdrażania oraz kryteriów i metod oceny (ewaluacji) oraz – co bardzo ważne – ustalenie ram finansowych strategii.

Ujęcie strategiczne wyraża się nie tylko we właściwym uwzględnianiu perspektywy przyszłości, ale i w umiejętności wpisywania prowadzonych działań w poszczególnych dziedzinach w całość realizowanej polityki. Ta zasada dotyczy w całej rozciągłości strategii modernizacji rozwiązań w dziedzinie bezpieczeństwa. Jej naruszenie prowadzi do podejmowania w przestrzeni publicznej działań niespójnych, a niejednokrotnie skutkuje wręcz zablokowaniem możliwości wykonania zaplanowanych zadań. Ujęcie strategiczne wymaga koncentracji na modyfikowaniu mechanizmów i procesów, a nie na poszczególnych zmianach instytucjonalnych czy kadrowych. Potrzebne jest utrwalenie się kultury myślenia strategicznego na poziomie kierowniczym i wykonawczym.

[51] Z ang.: *strenghts*, *weaknesses*, *opportunities*, *threats* – mocne strony, słabe strony, szanse, zagrożenia.

Zakończenie

Zgodnie z zapowiedziami zawartymi we wstępie książki, próbowałem w tym opracowaniu przedstawić problematykę bezpieczeństwa narodowego w kategoriach procesowych i systemowych. Kierując się tą intencją, w poszczególnych fragmentach opracowania przedstawiłem opis i analizę: 1) różnych tożsamości i kontekstów bezpieczeństwa, 2) aspektu decyzyjnego poszczególnych etapów i podsystemów w ramach bezpieczeństwa, 3) zasobów czynnych w tej dziedzinie, 4) uwarunkowań bezpieczeństwa oraz problemów i napięć z nim związanych, 5) podejmowanych w dziedzinie bezpieczeństwa działań optymalizacyjnych.

Mam nadzieję, że – mimo łączenia różnych wątków tematycznych i problemowych, wynikającego z próby równoczesnego pokazania uwarunkowań oraz stanu i perspektyw rozwiązań funkcjonalnych, instytucjonalnych i prawnych megasystemu bezpieczeństwa – udało mi się wyeksponować te treści, które ułatwiają zrozumienie logiki zdarzeń i procesów w dziedzinie bezpieczeństwa narodowego w Polsce. Taka przynajmniej była moja główna intencja. Zatem zasadniczym wątkiem tego opracowania są problemy kreacji, istoty, uwarunkowań i kierunków optymalizacji rozwiązań w dziedzinie bezpieczeństwa. Preferowałem ujęcie procesowo-decyzyjne, gdyż prowadzi ono do względnie trwałych wniosków, wytrzymujących próbę czasu nawet w naszej niezwykle zmiennej rzeczywistości. Zgodnie z zapowiedzią, szczegóły dotyczące infrastruktury megasystemu bezpieczeństwa, w większym stopniu podatne na zmiany, potraktowałem jako kwestie wtórne, dlatego też szerzej zająłem się ich prezentacją dopiero w drugiej części opracowania. Podobnie potraktowałem rozwiązania normatywne, przedstawione w przeglądowy sposób w trzeciej części tej publikacji.

W sferze normatywnej i instytucjonalnej megasystemu bezpieczeństwa zachodzą liczne, często bardzo szybkie zmiany. Przykładem tego w chwili oddawania niniejszej książki do druku są: prace dotyczące systemu sądownictwa, trwające prace legislacyjne dotyczące powołania nowej formacji w miejsce Biura Ochrony Rządu, zapowiadane prace dotyczące systemu służb specjalnych, których istotą ma być zintegrowanie tych służb oraz stworzenie nowych mechanizmów koordynacji ich działań.

To jeszcze jedna przyczyna tego, że w niniejszym opracowaniu skoncentrowałem się na problemach procesowych, funkcjonalnych i decyzyjnych, a nie na rozwiązaniach organizacyjnych.

Kilka ustaleń i wniosków wynikających z przeprowadzonej w tej pracy analizy zasługuje w mojej ocenie na podkreślenie, służąc lepszemu rozumieniu dziedziny bezpieczeństwa narodowego. Oto one:

1. Bezpieczeństwo ma charakter społeczny, dotyczy relacji między ludźmi, ich grupami i strukturami instytucjonalnymi. Jest nierozerwalnie związane z zagrożeniami, oczekiwaniami, szansami, warunkami życia i ocenami ludzi – zarówno jednostek, jak i różnorodnych grup. Bez względu na złożoność i dynamikę sposobów rozumienia bezpieczeństwa, w każdym przypadku decydowania w tej dziedzinie punktem wyjścia są podstawowe wartości oraz potrzeby jednostek i grup społecznych, w tym przede wszystkim istniejących w granicach poszczególnych państw zbiorowości narodowych. W efekcie każda próba analizy spraw bezpieczeństwa musi uwzględniać ich społeczny charakter. Istotne jest przy tym nie tylko zidentyfikowanie owych wartości i potrzeb, ale także zbadanie przesłanek i mechanizmów ich kształtowania się w środowisku narodowym oraz pokazanie ich na tle wartości i potrzeb charakterystycznych dla innych narodów czy społeczności o charakterze regionalnym lub globalnym. W pełni uzasadnione jest więc zaliczenie nauk o bezpieczeństwie do nauk społecznych oraz usytuowanie w centrum tej dyscypliny zagadnień bezpieczeństwa narodowego.

2. Bezpieczeństwo ma wyraźnie procesowy charakter. Konkretne decyzje i rozwiązania w systemie bezpieczeństwa narodowego są wynikiem złożonego procesu przekształcania podstawowych wartości i potrzeb społeczeństwa w narodowe interesy strategiczne i operacyjne, a następnie w treść misji systemu bezpieczeństwa narodowego, funkcje, cele oraz zadania i działania w tym systemie. Regulacje normatywne, struktury funkcjonalne i instytucje oraz poszczególne działania znajdują się na końcu tego procesu i są one – a przynajmniej być powinny – jego wynikiem. Regulacje te, jeśli aspirują do miana rozwiązań optymalnych, muszą uwzględniać stan środowiska społecznego (w tym kultury politycznej i prawnej) i kulturowego, sytuację polityczną w kraju, a także czynniki natury aksjologicznej i historycznej. Muszą też, rzecz oczywista, być dostosowane do uwarunkowań naturalnych, gospodarczych, naukowo-technicznych, geopolitycznych i międzynarodowych oraz militarnych

państwa. Tylko w ramach takiego porządku decyzyjnego możliwe jest efektywne zwiększanie szans rozwojowych i ograniczanie zagrożeń państwa, społeczeństwa i poszczególnych jednostek, zgodnie z interesami narodowymi i przy zagwarantowaniu wartości podstawowych oraz praw i wolności człowieka i obywatela. Należy o tym bezwzględnie pamiętać w trakcie badań mających określić wartość poszczególnych rozwiązań strukturalnych, instytucjonalnych i proceduralnych w dziedzinie bezpieczeństwa. Nie można się w tych wypadkach ograniczać do rozważania aspektów technicznych i prakseologicznych.

3. Bezpieczeństwo narodowe ma charakter złożonego przedmiotowo i podmiotowo systemu decyzyjno-funkcjonalnego i strukturalnego. Współdziałają w nim podmioty o różnej tożsamości ustrojowej, co nakazuje objąć szczególną uwagą mechanizmy koordynacji i wzmacniania synergii wewnątrzsystemowej. W systemie tym nieustannie toczą się tysiące powiązanych ze sobą procesów decyzyjnych dotyczących różnych aspektów bezpieczeństwa militarnego i niemilitarnego, międzynarodowego i wewnętrznego. System ten działa w warunkach ryzyka, niepewności i różnorodnych zagrożeń zewnętrznych i wewnętrznych, musi znajdować się w stanie gotowości do wykonywania zadań, których szczegóły można przewidzieć tylko w ograniczonym stopniu. Podlega on ogólnym zasadom zarządzania decyzyjnego, musi sprostać wielokryterialnym (pozostającym często w sprzeczności między sobą) wymaganiom, powinien też dawać możliwość dokonywania racjonalnych wyborów między ważnymi wartościami i celami. W tym kontekście zasadnicze znaczenie uzyskują zdolności: diagnozowania, programowania, kierowania, organizowania, spójnego wykonawstwa, kontroli i wielokryterialnej ewaluacji, optymalizacji oraz komunikacji społecznej. Kluczowe staje się zagwarantowanie w działaniach systemu: profesjonalizmu, działania w czasie rzeczywistym, ciągłości, odporności na zakłócenia, efektywności i rozliczalności. Wskazane wyżej czynniki wyznaczają ramy ewaluacji rozwiązań systemowych oraz określają kierunki zabezpieczenia logistycznego i wspomagania bezpieczeństwa narodowego przez środowisko nauki.

4. Bezpieczeństwo narodowe stanowi fragment większej całości, jaką jest przestrzeń publiczna państwa i współczesnego świata, oraz – co szczególnie ważne – jest ono powiązane z innymi elementami owej przestrzeni licznymi relacjami zwrotnymi. Stąd duża waga badań dotyczą-

cych tych relacji i konieczność działania w kierunku większej integracji polityki bezpieczeństwa z innymi politykami publicznymi.

5. System bezpieczeństwa narodowego musi być utrzymywany w stałej gotowości do zmierzenia się z szybkimi, jakościowymi, w dużej mierze trudnymi do rozpoznania zmianami i wyzwaniami wynikającymi między innymi z gwałtownego rozwoju naukowo-technicznego. Potrzebna jest orientacja strategiczna i innowacyjna. Decyzje podejmowane dzisiaj w sprawach systemu bezpieczeństwa i w jego ramach w dużej mierze rozstrzygają o stopniu przygotowania potencjału Polski w dziedzinie bezpieczeństwa do działań obronnych, ochronnych i rozwojowych w przyszłości. To kluczowa przesłanka działań decyzyjnych idących w kierunku udzielania systemowi bezpieczeństwa niezbędnego wsparcia społecznego, naukowego i gospodarczego.

6. Bezpieczeństwo należy traktować jako dobro narodowe. Pod tym kątem trzeba oceniać wszystkie działania związane z bezpieczeństwem. Dotyczy to w całej rozciągłości decydowania publicznego i politycznego. Sposób rozumienia bezpieczeństwa oraz programowanie, prowadzenie i modyfikowanie działań w sprawach bezpieczeństwa z natury rzeczy stanowią przedmiot decyzji politycznych i polityk publicznych. Decydowanie w tych sprawach odbywa się w ramach istniejącej legitymizacji społecznej i politycznej oraz normatywnych kompetencji i odpowiedzialności. Narodowy charakter bezpieczeństwa powoduje, że sfera ta nie może być przedmiotem bieżącej gry politycznej, ani też być zawłaszczana przez partykularne opcje ideologiczne, racje doktrynalne czy wąskie interesy – jednostkowe bądź grupowe. Nie powinna być także dziedziną, w której w sposób mechaniczny przyjmuje się rozwiązania powstałe poza granicami państwa. Bezpieczeństwo narodowe wymaga rozwiązań trwalszych niż kolejne ekipy rządzące w państwie. Ale wymaga także rozwiązań, które nie opierają się wyłącznie na koncepcjach doktrynalnych przejętych z innych państw i struktur międzypaństwowych i ponadpaństwowych. Miarą roztropności ugrupowań i osób mających demokratyczny mandat do udziału w tworzeniu polityki jest zawsze to, czy potrafią ukierunkować swoją politykę na tworzenie warunków trwania i rozwoju państwa, społeczeństwa i poszczególnych jednostek, nie ulegając pokusie wykorzystywania dostępnych im narzędzi działania do osiągania celów partykularnych i doraźnych.

Aneks nr 1. Decyzyjny megasystem bezpieczeństwa w ujęciu przeglądowym przy wykorzystaniu schematów i tabel

1. Różne tożsamości i konteksty rozumienia pojęcia bezpieczeństwa

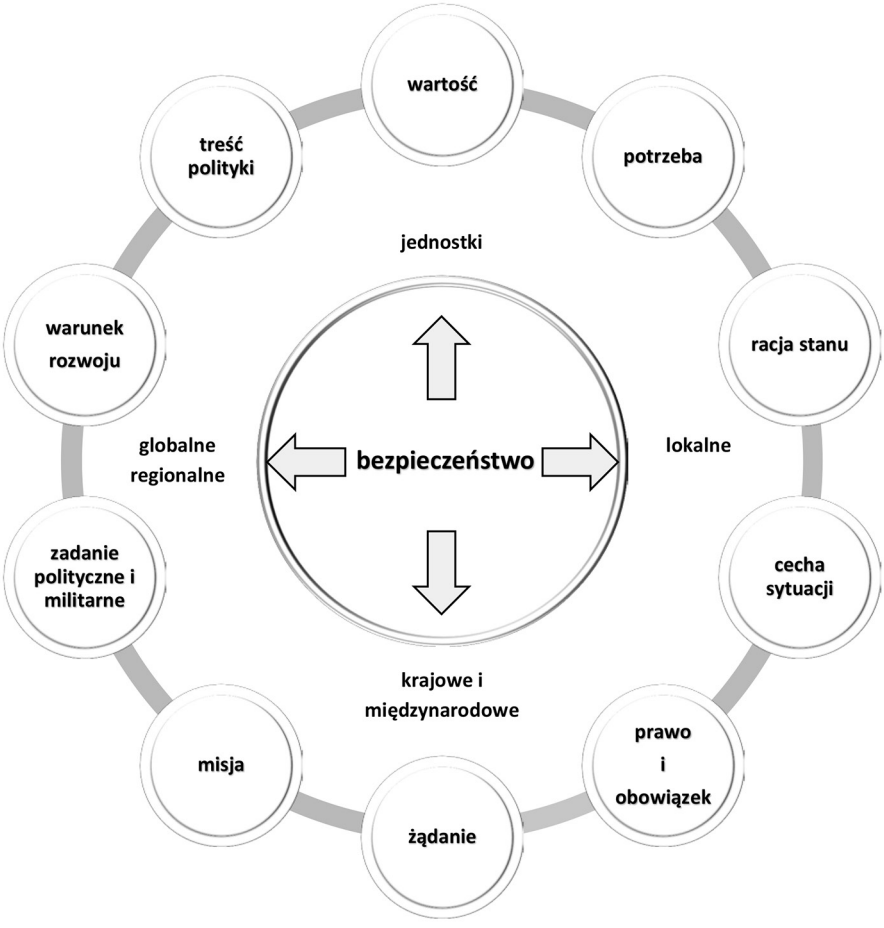

Opracowanie własne

2. *Proces zmian rozumienia treści pojęcia bezpieczeństwa*

Ujęcie tradycyjne	• wąskie rozumienie treści bezpieczeństwa • eksponowanie aspektów militarnych w kontekście zagrożeń wojną i agresją • koncentracja uwagi na zagrożeniach oraz przestępczości przeciwko interesom państwa utożsamianym długo z interesami rządzących • definiowanie bezpieczeństwa jednostek w kontekście ochrony przed działaniami przestępczymi • znaczna ideologizacja podejścia • odrębne rozpatrywanie problematyki bezpieczeństwa militarnego i pozamilitarnego oraz wewnętrznego i zewnętrznego
Kierunki zmian	• odchodzenie od zawężenia zagadnienia bezpieczeństwa do aspektów militarnych i międzynarodowych • równoważenie problematyki zagrożeń i działań na rzecz wzmacniania szans • dążenie do zintegrowanego rozpatrywania różnych aspektów przedmiotowych bezpieczeństwa • przesuwanie się od koncepcji bezpieczeństwa państwa do koncepcji bezpieczeństwa państwa i obywatela • pojawienie się i wzrost znaczenia standardów i gwarancji praw i wolności człowieka oraz obywatela • wzmacnianie gwarancji w ramach koncepcji human security • wpisywanie polityki bezpieczeństwa w system polityk publicznych
Dominujące ujęcie współczesne	• szerokie rozumienie treści bezpieczeństwa wychodzące poza kwestie militarne i międzynarodowe • traktowanie jako punktu odniesienia przenikających i wzajemnie warunkujących się interesów państw, społeczeństw i jednostek • nadanie bezpieczeństwu statusu dobra wspólnego • ukierunkowanie na tworzenie warunków trwania i rozwoju narodów, państw i jednostek • całościowe traktowanie bezpieczeństwa militarnego, państwowego, publicznego, społecznego, kulturowego, demograficznego, ekonomicznego, ekologicznego i informacyjnego • zintegrowane ujęcie w ramach koncepcji bezpieczeństwa narodowego

Opracowanie własne

3. Model decyzyjno-funkcjonalny megasystemu bezpieczeństwa narodowego

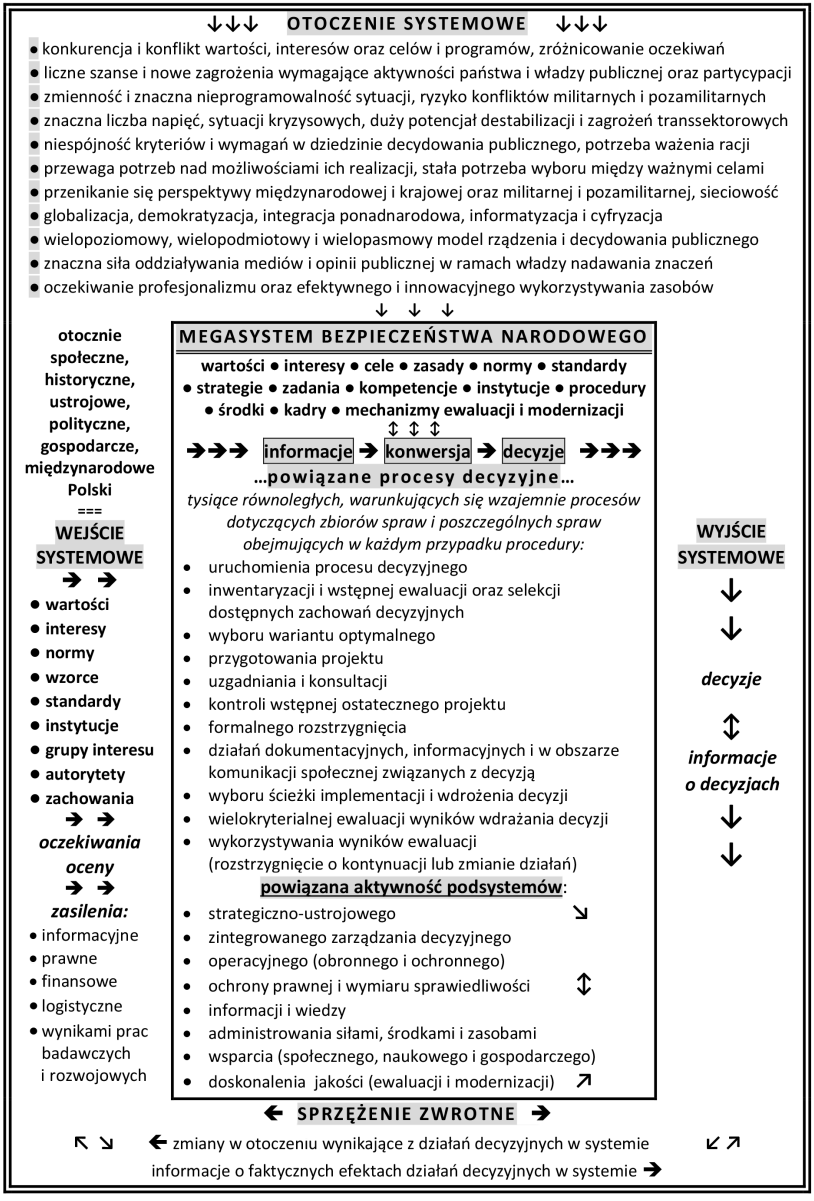

Opracowanie własne

4. Zróżnicowanie decyzji w megasystemie bezpieczeństwa narodowego

Zróżnicowanie wynikające z usytuowania decyzji w systemie	• ustrojowe • strategiczne • kierownicze • organizacyjne • operacyjne • kontrolne i nadzorcze • związane z wymiarem sprawiedliwości • związane z wykonywaniem kar
Zróżnicowanie wynikające z charakteru decyzji	• decyzje polityczne • akty normatywne • akty administracyjne • czynności administracyjne • indywidualne akty dyrektywne o różnej formie • czynności faktyczne • wyroki
Zróżnicowanie wynikające z rodzaju decyzji	• akty prawa powszechnie obowiązującego (w tym prawa lokalnego) • akty prawa wewnętrznego obowiązujące tylko poszczególne podmioty • strategiczne dokumenty programowe • programy operacyjne • harmonogramy i instrukcje realizacyjne • sprawozdania, diagnozy, analizy, prognozy • decyzje administracyjne i inne akty administracyjne • akty decyzyjne w konkretnych sprawach (m.in. decyzje kadrowe, postanowienia, polecenia, rozkazy, pozwolenia) • wybory konkretnego postępowania w ramach czynności służbowych • wyroki i postanowienia procesowe sądów • decyzje jawne i niejawne
Zróżnicowanie decyzji wynikające z innych kryteriów	• podjęte w warunkach pewności, ryzyka lub znacznej niepewności • podjęte przez podmioty jednoosobowe lub wieloosobowe (kolegialne) • dotyczące całego systemu, kategorii spraw lub sprawy jednostkowej • lokalne lub mające szerszy zasięg terytorialny (też międzynarodowy) • skierowane do wnętrza systemu lub do adresata poza systemem • przygotowawcze, realizacyjne, kontrolne lub nadzorcze • sprawozdawcze, diagnostyczne, planistyczne lub prognostyczne • rutynowe lub innowacyjne, planowane i doraźne

Opracowanie własne

5. Ujęcie procesowe i decyzyjne megasystemu bezpieczeństwa narodowego

Opracowanie własne

6. Kształtowanie podstaw bezpieczeństwa w sferze wartości

Podmioty aktywne w procesie kształtowania wartości	• Naród jako suweren realizujący swoje uprawnienia przez przedstawicieli lub bezpośrednio • system edukacji państwa • rodzina i osoby najbliższe • kościoły i inne związki wyznaniowe • autorytety społeczne i polityczne • media tradycyjne i elektroniczne (w tym media społecznościowe) • podmioty polityki i wpływu politycznego
Mechanizmy kształtowania wartości	• tradycja narodowa • przekaz pokoleniowy wewnątrz rodziny • świadome oddziaływanie innych • przejmowanie wzorów od innych • wpływy katolicyzmu traktowanego jako element tożsamości narodowej • autokreacja połączona z odrzuceniem autorytetów • kreacja normatywna przez organy władzy publicznej
Przesłanki kształtowania wartości	• potrzeby egzystencjalne • doświadczenia historyczne i osobiste • stosunek do istniejącej rzeczywistości • indywidualne preferencje osobnicze • dominujące wyzwania i zagrożenia współczesne • przekonanie o przynależności do cywilizacji zachodniej • przywiązanie do myślenia symbolicznego • silne przekonanie o misyjności Polaków
Punkty krytyczne procesu kształtowania wartości	• jakość świadomości historycznej • jakość tożsamości narodowej • poziom kultury prawnej i politycznej • model patriotyzmu • poziom identyfikacji z istniejącym porządkiem publicznym • charakter i siła podziałów społecznych i politycznych • stopień poczucia wspólnotowości • relacje między prawem naturalnym i stanowionym
Obraz wartości deklarowanych przez Polaków	• zakłócona jednorodność; silne podziały • deklaratywne podejście (znaczna nieaktywność) • bezpieczeństwo rozumiane w kategoriach: wartości podstawowej; prawa jednostki; obowiązku władzy publicznej • wartości najczęściej deklarowane: prawo do życia, wolność, godność, sprawiedliwość, równość, solidarność, trwałość oraz niezależność wspólnoty narodowej, trwałość i niepodległość państwa • dystans wobec „odmienności" i „obcych"

Opracowanie własne

7. Kształtowanie interesów narodowych w sferze bezpieczeństwa

Podmioty aktywne w procesie kształtowania interesów	• Naród jako suweren realizujący swoje uprawnienia przez przedstawicieli lub bezpośrednio • państwo jako samodzielny podmiot bezpieczeństwa • podmioty polityki i wpływu politycznego • autorytety społeczne i polityczne • media tradycyjne i elektroniczne w ramach władzy nadawania znaczeń faktom • organy władzy ustawodawczej oraz Prezydent RP i Rada Ministrów w ramach wykonywania swoich konstytucyjnych zadań, obowiązków i kompetencji
Mechanizmy kształtowania interesów	• kształtowanie podstaw stanu świadomości społecznej • kształtowanie wzorca podstawowego w konstytucji RP • określanie rozwiązań normatywnych przez organy władzy publicznej • projekcja programowa w państwowych dokumentach strategicznych
Uwarunkowania procesu kształtowania interesów	• potrzeby egzystencjalne • doświadczenia historyczne • potencjał demograficzny • ustój państwa • tożsamość kulturowa, przekonanie o przynależności do cywilizacji zachodniej • potencjał militarny • potencjał gospodarczy • położenie Polski na mapie politycznej i geograficznej • stan środowiska międzynarodowego • dominujące wyzwania i zagrożenia współczesne • przywiązanie Polaków do myślenia symbolicznego • silne przekonanie społeczne o misyjności Polaków
Współczesny katalog strategicznych interesów narodowych w Polsce w sferze bezpieczeństwa	• niepodległość państwa • nienaruszalność granic i integralność terytorialna • samodzielność i niezależność polityczna państwa • realizacja dobra wspólnego w warunkach państwa prawa • ochrona indywidualnych obywateli i innych ludzi w zakresie swobody korzystania z praw i wolności oraz w zakresie bezpieczeństwa obywateli • ochrona dziedzictwa narodowego • zrównoważony rozwój społeczno-gospodarczy • ochrona środowiska naturalnego
Oczekiwania wobec systemu bezpieczeństwa wynikające z treści strategicznych interesów narodowych	• dysponowanie własnym potencjałem bezpieczeństwa mającym w każdych warunkach zdolność odstraszania, obrony i ochrony oraz zdolność stałego wzmacniania tego potencjału • systemowe zagwarantowanie praw i wolności człowieka oraz obywatela • zagwarantowanie powszechnie dostępnego, sprawnego w sferze rozstrzygania i skutecznego w sferze wykonywania orzeczeń wymiaru sprawiedliwości • utrzymywanie członkostwa w wiarygodnych systemach bezpieczeństwa międzynarodowego • wspomaganie rozwoju społecznego i gospodarczego oraz jakości życia ludzi

Kształtowanie interesów narodowych w sferze bezpieczeństwa (cd.)

Katalog interesów operacyjnych w dziedzinie bezpieczeństwa	• posiadanie skutecznego systemu obrony • posiadanie skutecznego systemu ochrony • posiadanie skutecznego systemu ochrony prawnej • posiadanie skutecznego systemu wymiaru sprawiedliwości • posiadanie skutecznego systemu łączącego działania w dziedzinie bezpieczeństwa ze wzmacnianiem szans rozwojowych państwa i społeczeństwa oraz tworzeniem lepszych warunków życia ludzi
Punkty krytyczne w procesie kształtowania treści interesów narodowych	• zakłócenia jednorodności i siła podziałów społecznych w sferze wartości istotnych dla bezpieczeństwa • stan świadomości historycznej społeczeństwa • stan tożsamości narodowej • napięcia między dominującym w społeczeństwie systemem wartości i ustalonym w państwie katalogiem interesów narodowych • poziom kultury prawnej i politycznej, umiejętność wyłączenia spraw bezpieczeństwa z obszaru bieżącej gry politycznej • charakter i siła podziałów społecznych i politycznych • zdolność myślenia strategicznego, diagnozowania i prognozowania • umiejętność operacjonalizacji interesów strategicznych

Opracowanie własne

8. Kształtowanie misji i funkcji megasystemu bezpieczeństwa

Podmioty aktywne w procesie kształtowania misji i funkcji	• organy władzy publicznej, w tym organy władzy ustawodawczej oraz Prezydent RP i Rada Ministrów w ramach wykonywania swoich konstytucyjnych zadań, obowiązków i kompetencji
Mechanizmy kształtowania misji i funkcji	• kreacja wzorca podstawowego w konstytucji RP • kreacja normatywna przez organy władzy publicznej • kreacja programowa w państwowych dokumentach strategicznych
Przesłanki kształtowania misji i funkcji	• potrzeby egzystencjalne • doświadczenia historyczne • tożsamość kulturowa i dominujący system wartości społecznych • potencjał demograficzny • ustój państwa • potencjał militarny • potencjał gospodarczy • katalog strategicznych i operacyjnych interesów narodowych • sposób rozumienia bezpieczeństwa w ramach koncepcji bezpieczeństwa narodowego • położenie Polski na mapie politycznej i geograficznej; stan środowiska międzynarodowego • dominujące wyzwania i zagrożenia współczesne • ogólne zasady zarządzania złożonymi systemami i strukturami w przestrzeni publicznej
Współczesne zdefiniowanie misji megasystemu bezpieczeństwa narodowego	• zwiększanie szans rozwojowych i ograniczanie zagrożeń państwa, społeczeństwa i poszczególnych jednostek zgodnie z interesami narodowymi i przy zagwarantowaniu uznanych wartości podstawowych
Katalog funkcji megasystemu bezpieczeństwa narodowego	• funkcja obronna • funkcja ochronna • funkcja ochrony prawnej • funkcja wymiaru sprawiedliwości • funkcja rozwojowa: wzmacnianie szans rozwojowych państwa i społeczeństwa oraz oddziaływanie na rzecz poprawy jakości życia obywateli • funkcja wewnątrzsystemowa: doskonalenie jakości systemu bezpieczeństwa

Kształtowanie misji i funkcji megasystemu bezpieczeństwa (cd.)

Punkty krytyczne w zakresie misji i funkcji megasystemu bezpieczeństwa	• braki zdolności myślenia procesowego • zakłócenia w odzwierciedleniu w ujęciu misji i funkcji systemu dominującego w społeczeństwie systemu wartości oraz strategicznych i operacyjnych interesów narodowych w zakresie bezpieczeństwa • niedostateczna zdolność myślenia strategicznego, diagnozowania i prognozowania • ograniczona umiejętność operacjonalizacji interesów strategicznych w warunkach szybko zmieniających się uwarunkowań

Opracowanie własne

9. Kształtowanie celów działania megasystemu bezpieczeństwa

Podmioty kształtowania celów megasystemu bezpieczeństwa narodowego	• podmioty artykulacji i agregacji interesów politycznych oraz opinii publicznej • organy władzy publicznej, w tym organy władzy ustawodawczej, Prezydent RP i Rada Ministrów oraz organy samorządu terytorialnego w ramach wykonywania swoich konstytucyjnych zadań, obowiązków i kompetencji • wykonawcze organy decyzyjne władzy publicznej, w tym receptory systemu decyzyjnego, podmioty analityczne, zaplecze doradcze i eksperckie, struktury i podmioty programowania strategicznego oraz koordynacji programowej i legislacyjnej • podmioty kontroli konstytucyjności i legalności
Formy określania celów megasystemu bezpieczeństwa narodowego	• akty prawa powszechnie obowiązującego: konstytucja RP, ratyfikowane prawo międzynarodowe, ustawy, rozporządzenia wykonawcze, prawo lokalne • państwowe dokumenty strategiczne,w tym: Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego,Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP oraz inne strategie rozwojowe państwa • strategiczne przeglądy diagnostyczne, prognostyczne i programowe • systemowe wyniki ocen, kontroli i nadzoru
Przesłanki procesu kształtowania celów megasystemu bezpieczeństwa narodowego	• przyjęte podstawy aksjologiczne i strategiczne w zakresie wartości i interesów narodowych oraz misji i funkcji systemu bezpieczeństwa • sposób rozumienia bezpieczeństwa w ramach strategii rozwojowych państwa i koncepcji bezpieczeństwa narodowego • uwarunkowania społeczne: doświadczenia historyczne, potrzeby egzystencjalne, tożsamość kulturowa i dominujący system wartości społecznych, potencjał demograficzny • uwarunkowania państwowe: ustrój państwa, zasoby naturalne, potencjał militarny, potencjał gospodarczy i naukowo-techniczny • uwarunkowania międzynarodowe: położenie Polski na mapie politycznej i geograficznej; stan stosunków międzynarodowych • stan zagrożeń naturalnych i cywilizacyjnych • dominujące wyzwania i zagrożenia • podstawowe szanse rozwojowe i związane z nimi wymagania • wymagania stawiane działaniom w przestrzeni publicznej: ogólne zasady zarządzania złożonymi systemami i strukturami w przestrzeni publicznej, potrzeba wariantowego programowania scenariuszowego w warunkach zmian i zróżnicowania sytuacji
Współczesny katalog celów strategicznych bezpieczeństwa narodowego	• zapewnienie państwu i społeczeństwu (przez działania polegające na wykorzystaniu szans, podejmowaniu wyzwań, redukowaniu ryzyka oraz eliminowaniu zagrożeń zewnętrznych i wewnętrznych) warunków do istnienia, niepodległości i integralności terytorialnej, niezależności politycznej, stabilności wewnętrznej i zrównoważonego rozwoju • zagwarantowanie wolności i praw człowieka oraz obywatela • ograniczenie zjawisk szkodliwych dla funkcjonowania państwa • zapewnienie obywatelom niezbędnej jakości życia • ochrona dziedzictwa narodowego • ochrona środowiska naturalnego

Kształtowanie celów działania megasystemu bezpieczeństwa (cd.)

Współczesny katalog celów operacyjnych bezpieczeństwa narodowego	• kształtowanie stabilnego międzynarodowego środowiska bezpieczeństwa • umocnienie zdolności państwa do obrony • rozwój odporności na zagrożenia zewnętrzne i wewnętrzne • zwiększenie integracji polityk publicznych z polityką bezpieczeństwa • pogłębienie świadomości społecznej w sprawach bezpieczeństwa • tworzenie warunków do rozwoju zintegrowanego systemu bezpieczeństwa narodowego, w sposób efektywny i spójny, odpowiadający szansom, wyzwaniom i zagrożeniom, gwarantujący utrzymanie i przygotowanie niezbędnych sił, środków i zasobów
Punkty krytyczne w procesie kształtowania celów megasystemu bezpieczeństwa narodowego	• stopień odzwierciedlenia w katalogu celów treści wynikających z dominującego w społeczeństwie systemu wartości oraz strategicznych i operacyjnych interesów narodowych w zakresie bezpieczeństwa, a także z misji i funkcji systemu bezpieczeństwa • jakość informacji i wiedzy o szansach, zagrożeniach i możliwych działaniach • zdolność ograniczenia motywacji partykularnych i doraźnych • poziom zdolności myślenia strategicznego, diagnozowania i prognozowania oraz orientacji systemowej, rozwojowej i innowacyjnej, a także umiejętności interpretacji faktów i relacji, hierarchizowania celów, oceny spełniania przez poszczególne rozwiązania kryteriów i wymagań, wzmacniania synergii wewnątrzsystemowej • poziom umiejętności operacjonalizacji interesów strategicznych w warunkach szybko zmieniających się uwarunkowań

Opracowanie własne

10. Kształtowanie zadań w megasystemie bezpieczeństwa narodowego

Podmioty aktywne w procesie kształtowania zadań strategicznych i operacyjnych w megasystemie bezpieczeństwa narodowego	• decyzyjne organy władzy i administracji publicznej o kompetencjach ogólnych właściwe w sprawach kierowania bezpieczeństwem narodowym i jego poszczególnymi częściami składowymi, w tym Sejm i Senat, Prezydent RP, Rada Ministrów i jej członkowie oraz organy samorządu terytorialnego w ramach wykonywania konstytucyjnych i ustawowych obowiązków i kompetencji • decyzyjne organy podmiotów publicznych wyspecjalizowanych w sprawach bezpieczeństwa, w tym Sił Zbrojnych, służb, inspekcji i straży, w ramach swoich podstawowych, ustalonych na podstawie i w granicach prawa, obowiązków i kompetencji dotyczących wybranych grup spraw i konkretnych spraw
Formy określania zadań megasystemu bezpieczeństwa narodowego	• ustawowe i wykonawcze akty prawa powszechnie obowiązującego: rozporządzenia, przepisy prawa lokalnego • wewnętrzne akty normatywne: uchwały, zarządzenia, regulaminy, instrukcje • dyrektywne akty decyzyjne: decyzje, rozkazy, polecenia, postanowienia, w tym w sprawach kadrowych • państwowe dokumenty strategiczne,w tym: Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego,Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP oraz inne strategie rozwojowe państwa • wyniki strategicznych przeglądów diagnostycznych, prognostycznych i programowych • raporty i wnioski przygotowane w ramach ocen, kontroli, ewaluacji i nadzoru
Przesłanki procesu kształtowania zadań megasystemu bezpieczeństwa narodowego	• przyjęte podstawy aksjologiczne i strategiczne w zakresie wartości i interesów narodowych, misji i funkcji oraz celów systemu bezpieczeństwa • usytuowanie bezpieczeństwa w ramach strategii rozwojowych państwa • uwarunkowania społeczne, państwowe i międzynarodowe (zgodne z ustaleniami dokonanymi w trakcie określania celów działania systemu bezpieczeństwa) oraz wynikające z sytuacji wewnętrznej w systemie bezpieczeństwa • stan zagrożeń naturalnych i cywilizacyjnych oraz dominujące wyzwania i zagrożenia (w tym militarne, ekonomiczne, ekologiczne i biologiczne, informatyczne, związane z transnarodową przestępczością zorganizowaną, wynikające z terroryzmu i sytuacji demograficznej) • ogólne zasady zarządzania złożonymi systemami i strukturami w przestrzeni publicznej
Zadania strategiczne w megasystemie bezpieczeństwa narodowego	• zagwarantowanie implementacji celów związanych z ograniczaniem zagrożeń i zwiększaniem szans rozwojowych państwa, społeczeństwa i poszczególnych jednostek • zapewnienie skuteczności i synergii wewnętrznej w systemie bezpieczeństwa w sprawach: obrony niepodległości i nienaruszalności terytorium państwa; ochrony; ochrony prawnej; wymiaru sprawiedliwości i działalności penitencjarnej; bezpieczeństwa społecznego, politycznego i sfery publicznej, gospodarczego, wyodrębnionych zasobów osobowych i materialnych, funkcjonalnych państwa, w dziedzinie wyodrębnionych wyzwań i zagrożeń, w sytuacjach kryzysowych i stanach nadzwyczajnych • zapewnienie spójności polityki na rzecz bezpieczeństwa z innymi politykami publicznymi

Kształtowanie zadań w megasystemie bezpieczeństwa narodowego (cd.)

Zadania operacyjne w megasystemie bezpieczeństwa narodowego	• określenie i wykonywanie szczegółowych zadań na etapie działań prewencyjnych, interwencyjnych, likwidacji niekorzystnych skutków zdarzeń krytycznych, związanych z ustalaniem i ukaraniem sprawców zachowań prawnie niedopuszczalnych oraz wyciąganiem wniosków z zaistnienia sytuacji krytycznych • zachowanie integralności systemu w sytuacji napięć w relacjach zewnętrznych i wewnętrznych • zapewnienie wariantowego planowania scenariuszowego w warunkach zmienności otoczenia i zróżnicowania sytuacji • zagwarantowanie systemowego aktualizowania zadań szczegółowych na podstawie merytorycznych przesłanek, z uwzględnieniem diagnoz i prognoz
Punkty krytyczne w procesie kształtowania zadań megasystemu bezpieczeństwa narodowego	• stopień odzwierciedlenia uznanego systemu wartości oraz interesów narodowych w zakresie bezpieczeństwa, a także misji, funkcji i celów systemu bezpieczeństwa • jakość informacji i wiedzy o szansach, zagrożeniach i możliwych działaniach oraz umiejętność doskonalenia mechanizmów pozyskiwania i zarządzania w sferze informacji i wiedzy • poziom zdolności myślenia strategicznego, diagnozowania i prognozowania oraz orientacji systemowej, rozwojowej i innowacyjnej, a także umiejętności interpretacji faktów i relacji, hierarchizowania celów, oceny spełniania przez poszczególne rozwiązania kryteriów i wymagań, wariantowego planowania scenariuszowego, wzmacniania synergii wewnątrzsystemowej • poziom umiejętności przeformatowania zadań w warunkach szybko zmieniających się uwarunkowań • zdolność optymalizacji zagospodarowania dostępnych sił, środków i zasobów, wzmocnienia potencjału własnego w ramach sojuszniczej współpracy polityczno-wojskowej oraz aktywizowania i wykorzystania inicjatyw podmiotów zarządzanych oraz zasobów społecznych • świadomość znaczenia właściwej komunikacji społecznej w działaniach na rzecz bezpieczeństwa

Opracowanie własne

11. Struktura megasystemu bezpieczeństwa narodowego

Podsystemy funkcjonalne o cechach systemów wewnętrznych	• strategiczno-ustrojowy • zintegrowanego zarządzania decyzyjnego • operacyjny (obronny, ochronny, rozwojowy) • ochrony prawnej, wymiaru i wykonywania sprawiedliwości • informacji i wiedzy • administrowania siłami, środkami i zasobami • wsparcia (społecznego, naukowego i gospodarczego) • doskonalenia (ewaluacji i modernizacji)
Działy (Segmenty)	• obronny (dyplomacja, siły militarne, wywiad) • ochrony (ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego, kontrwywiadu, ratownictwa i ochrony ludności, ratownictwa medycznego, ochrony przeciwpożarowej, obrony cywilnej kraju) • ochrony prawnej, wymiaru sprawiedliwości i penitencjarny • bezpieczeństwa społecznego (m.in. kulturowego, zdrowotnego, edukacyjnego, socjalnego, demograficznego, informacyjnego, w zakresie stosunków pracy) • bezpieczeństwa politycznego i sfery publicznej • bezpieczeństwa gospodarczego (finansów publicznych i obrotu finansowego, obrotu gospodarczego, energetycznego, transportowego, środowiska naturalnego) • bezpieczeństwa wyodrębnionych zasobów osobowych, materialnych i funkcjonalnych państwa (w tym infrastruktury krytycznej) • bezpieczeństwa wyodrębnionych wyzwań i zagrożeń (m.in. zgromadzeń publicznych, imprez masowych, przeciwdziałania przestępczości zorganizowanej) • bezpieczeństwa sytuacji kryzysowych (zarządzania kryzysowego) i stanów nadzwyczajnych • transsektorowy (m.in. przeciwdziałania terroryzmowi i zagrożeniom cyberbezpieczeństwa oraz ochrony informacji niejawnych)
Podsystemy w układzie procesowym	• programowania i prewencji • interwencji w sytuacjach krytycznych • działań naprawczych (likwidacji skutków wystąpienia sytuacji krytycznej) • ustalania odpowiedzialności i wymiaru sprawiedliwości • ewaluacji i doskonalenia rozwiązań systemowych

Opracowanie własne

12. Standardy i problemy decyzyjne megasystemu bezpieczeństwa narodowego

Standardy działania
• legalność w zakresie treści, formy i procedury • poszanowanie gwarantowanych w przepisach powszechnie obowiązujących praw oraz wolności człowieka i obywatela • kompleksowość, ciągłość działania, stała dostępność do systemu • odporność na zakłócenia i bezpieczeństwo systemu • mobilność, interaktywność • zdolność działania w czasie rzeczywistym • profesjonalizm
Wymagania dotyczące treści, formy i procedury
• dopuszczalność aksjologiczna i społeczna • brak motywacji partykularnych i konfliktu interesów • spójność wertykalna i horyzontalna (wewnętrzna, w stosunku do innych polityk publicznych oraz w relacjach z partnerami zewnętrznymi) • orientacja na zadania, ukierunkowanie strategiczne i rozwojowe • poprawność prakseologiczna (w zakresie skuteczności i efektywności) • dopuszczalność finansowa • wyposażenie w rozwiązania wariantowego działania scenariuszowego • zagwarantowanie niezaprzeczalności uczestnictwa w wymianie danych w systemie • zagwarantowanie rozliczalności pozwalającej przypisać określone działanie w systemie do osoby fizycznej lub procesu oraz umiejscowić je w czasie • zagwarantowanie spełniania wymagań w zakresie zabezpieczenia systemu określonych w obowiązujących normach
Punkty krytyczne decydowania
• jakość informacji i wiedzy oraz umiejętność zarządzania nimi • umiejętność traktowania interesów państwa, społeczeństwa, jednostek oraz podmiotów instytucjonalnych jako funkcjonalnej całości • zdolność myślenia systemowego • umiejętność hierarchizowania celów działania i prognozowania • zdolność analizowania oraz interpretowania faktów, procesów i powiązań • zdolność organizowania, aktywizowania i doskonalenia sił, środków i zasobów • jakość ewaluacji
Problemy decyzyjne
• zmienność wyzwań, nieprocesowy charakter pojawiania się zagrożeń • niedoskonałości regulacji normatywnych • niedostateczna standaryzacja • uwikłanie spraw bezpieczeństwa w bieżącą grę polityczną • słabe zintegrowanie kierowania i planowania w systemie • niedostateczna synchronizacja funkcjonalna wewnątrz systemu • rozproszenie i powielanie się kompetencji • braki w przygotowaniu rozwiązań do szybko zmieniających się wyzwań, w tym do silnego powiązania szans i zagrożeń militarnych i niemilitarnych, wewnętrznych i zewnętrznych oraz pojawienia się cybernetycznej przestrzeni bezpieczeństwa i konfrontacji

Opracowanie własne

13. Aspekty decyzyjne podsystemu strategiczno-ustrojowego

Istota procesów decyzyjnych
• kształtowanie stabilnych podstaw ustrojowych oraz interaktywnej strategii rozwojowej bezpieczeństwa narodowego
Oczekiwania podstawowe
• właściwe usytuowanie w ramach rozwiązań ustrojowych państwa • uwzględnienie obowiązujących standardów działań publicznych • optymalne zagospodarowanie potencjału społeczeństwa i państwa • uwzględnianie stanu, dynamiki i wymagań otoczenia • powiązanie z innymi strategiami rozwojowymi państwa • synergiczne zintegrowanie rozwiązań bezpieczeństwa narodowego w dziedzinie militarnej i pozamilitarnej, w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego, w obszarze obronnym, ochronnym, wymiaru sprawiedliwości i rozwojowym • stworzenie podstaw systemowych optymalizacji wykorzystania szans, podejmowania wyzwań, redukowania ryzyk i przeciwdziałania zagrożeniom • zagwarantowanie rozwiązań pozwalających odpowiednio szybko i skutecznie działać w każdych warunkach oraz właściwie reagować na wszelkiego typu zagrożenia i rozwijać zdolności obronne i ochronne • stworzenie podstaw dostosowujących warianty rozwiązań do różnych wymagań sytuacyjnych
Zadania podstawowe
• ustalenie ram normatywnych integrujących wartości, interesy, misję, cele, zadania, zasady oraz rozwiązania strukturalne, instytucjonalne, funkcjonalne i kadrowe • ustalenie całościowej strategii bezpieczeństwa narodowego w perspektywie długookresowej obejmującej: założenia, interesy narodowe, cele, diagnozy zasobów własnych, prognozy rozwoju wydarzeń, kierunki działań, siatki zadań podstawowych, kryteria i procedury ewaluacji, zasady finansowania, mechanizmy płynnej modernizacji, zasady i mechanizmy komunikacji społecznej • opracowanie pozostałych systemowych dokumentów programowych tworzących synergiczną całość
Rodzaje procesów decyzyjnych i decyzji
• decyzje polityczne, normatywne, administracyjne
Podmioty aktywne w podsystemie
• podmioty artykulacji i agregacji interesu politycznego i społecznego • organy stanowiące i decyzyjne władzy ustawodawczej i wykonawczej w państwie właściwe w sprawach określania interesów narodowych, ustroju państwa, strategicznych kierunków i programów rozwojowych i ich struktury pomocnicze i podległe oraz zaplecze doradcze i eksperckie • organy kontroli konstytucyjności i legalności
Formy decyzji
• akty prawa powszechnie obowiązującego: konstytucja, ratyfikowane prawo międzynarodowe, ustawy, rozporządzenia wykonawcze, prawo lokalne • strategie programowe państwa, w tym: *Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego RP*, *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP* oraz inne strategie rozwojowe państwa (w tym *Strategia Odpowiedzialnego Rozwoju* z 2017 r.) • strategiczne przeglądy diagnostyczne, prognostyczne i programowe • systemowe schematy wariantowe rozwiązań • systemowe rozstrzygnięcia w ramach ocen, kontroli i nadzoru • systemowe mechanizmy komunikacji społecznej i politycznej w sprawach bezpieczeństwa narodowego
Punkty krytyczne i główne problemy
• jakość informacji i wiedzy o szansach, zagrożeniach i możliwych działaniach; zdolność wyprzedzającego uzyskiwania i weryfikowania informacji przy użyciu najnowszych narzędzi informatycznych • zdolność ujmowania interesów państwa, społeczeństwa i jego grup składowych, poszczególnych jednostek oraz podmiotów instytucjonalnych jako funkcjonalnej całości • zdolność ograniczenia motywacji partykularnych i doraźnych • zdolność orientacji systemowej, całościowej, rozwojowej i innowacyjnej oraz analizy, interpretacji faktów i relacji, prognozowania, hierarchizowania celów, oceny spełniania przez poszczególne rozwiązania kryteriów i wymagań, wzmacniania synergii wewnątrzsystemowe • zdolność aktywizacji i optymalizacji zagospodarowania sił, środków i zasobów oraz wykorzystania potencjału społecznego i międzynarodowego

Opracowanie własne

14. Aspekty decyzyjne podsystemu zintegrowanego zarządzania bezpieczeństwem

Istota procesów decyzyjnych
• kształtowanie szczegółowych rozwiązań i systemowe organizowanie działań w dziedzinie bezpieczeństwa narodowego: w ramach przepisów prawa powszechnie obowiązującego i postanowień dokumentów strategicznych; w sposób całościowy, zintegrowany, pozwalający optymalizować wykorzystywanie szans, podejmowanie wyzwań, redukowanie ryzyk i przeciwdziałanie zagrożeniom
Oczekiwania podstawowe
• zapewnienie działań operacyjnych odpowiednio szybkich i skutecznych w każdych warunkach, gwarantujących właściwą reakcję na wszelkiego typu zagrożenia, wariantujących sytuacje i płynnie rozwijających zdolności obronne i ochronne • właściwe usytuowanie w ramach ustrojowo-prawnych i politycznych • uwzględnienie obowiązujących standardów działań publicznych • zgodność z postanowieniami dokumentów strategicznych i rozwojowych państwa oraz umowami i porozumieniami z partnerami zagranicznymi • uwzględnianie stanu, dynamiki i wymagań otoczenia • optymalne zagospodarowanie potencjału społeczeństwa i państwa • zapewnienie synergicznego zintegrowania wszystkich komponentów bezpieczeństwa narodowego w dziedzinie militarnej i pozamilitarnej, w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego, w obszarze obronnym, ochronnym, wymiaru sprawiedliwości i rozwojowym
Zadania podstawowe
• wykonywanie zadań i kompetencji wynikających z delegacji ustawowych oraz postanowień dokumentów strategicznych, m.in.: • programowanie i planowanie • kształtowanie wewnętrznych rozwiązań normatywnych • ustalanie i egzekwowanie realizacji zadań • organizowanie sił, środków i zasobów, w tym obsada personalna stanowisk • kontrola i nadzór
Rodzaje procesów decyzyjnych i decyzji
• decyzje polityczne, normatywne, administracyjne obejmujące: • kierowanie koncepcyjne i operacyjne • organizowanie i standaryzowanie • koordynowanie • kontrolowanie • nadzorowanie
Podmioty aktywne w podsystemie
• organy władzy ustawodawczej oraz organy władzy wykonawczej w państwie o właściwości ogólnej i ich struktury pomocnicze oraz zaplecze doradcze i eksperckie • decyzyjne organy władzy i administracji publicznej w Polsce właściwe na podstawie przepisów prawa powszechnie obowiązującego w sprawach bezpieczeństwa narodowego i jego poszczególnych części składowych i ich struktury pomocnicze oraz zaplecze doradcze i eksperckie • organy kontroli konstytucyjności i legalności
Formy decyzji
• wykonawcze akty prawa powszechnie obowiązującego: rozporządzenia, przepisy prawa lokalnego • wewnętrzne akty normatywne: uchwały, zarządzenia, regulaminy, instrukcje • dyrektywne akty decyzyjne: decyzje, rozkazy, polecenia, postanowienia, w tym w sprawach kadrowych • dokumenty pomocnicze: diagnozy, prognozy, programy, plany i harmonogramy o różnym horyzoncie czasowym i zakresie przedmiotowym oraz dla potrzeb różnych sytuacji, procedury, siatki zadań operacyjnych, siatki bezpieczeństwa • systemowe schematy wariantowe działań w układzie sytuacyjnym oraz szczególnych przypadków • narzędzia oceny, kontroli, ewaluacji i nadzoru • narzędzia komunikacji społecznej
Punkty krytyczne i główne problemy
• umiejętność doskonalenia mechanizmów pozyskiwania informacji i wiedzy oraz zarządzania informacjami i wiedzą • zdolność ujmowania interesów państwa, społeczeństwa i jego grup składowych, poszczególnych jednostek oraz podmiotów instytucjonalnych jako funkcjonalnej całości • zdolność blokowania motywacji partykularnych i doraźnych oraz konfliktu interesu • zdolność: orientacji całościowej, rozwojowej i innowacyjnej; analizy, interpretacji faktów i relacji; prognozowania; hierarchizowania celów • poziom profesjonalizmu • umiejętność oceny spełniania przez poszczególne rozwiązania kryteriów i wymagań, oraz wielokryterialnej ewaluacji • umiejętność wzmacniania synergii wewnątrzsystemowej • zdolność wariantowego planowania scenariuszowego • zdolność aktywizacji i optymalizacji zagospodarowania sił, środków i zasobów, wyzwalania interaktywności w relacjach między podmiotami zarządzającymi i zarządzanymi, wykorzystania potencjału społecznego • umiejętność wykorzystania możliwości wzmocnienia potencjału własnego w ramach sojuszniczej współpracy polityczno-wojskowej • świadomość roli właściwej komunikacji społecznej we wzmacnianiu szans i ograniczaniu zagrożeń • umiejętność operowania czasem jako kluczowym zasobem w procesach decyzyjnych

Opracowanie własne

15. Aspekty decyzyjne podsystemu operacyjnego bezpieczeństwa

Istota procesów decyzyjnych
• sprawne, efektywne i skuteczne wykonywanie zadań obronnych i ochronnych oraz rozwojowych w zakresie bezpieczeństwa narodowego przy pomocy dostępnych zasobów społecznych, normatywnych, programowych, instytucjonalnych, proceduralnych, kadrowych i komunikacyjnych w sposób skoordynowany, pozwalający optymalizować wykorzystywanie szans, podejmowanie wyzwań, redukowanie ryzyk i przeciwdziałanie zagrożeniom
Oczekiwania podstawowe
• zapewnienie działaniom operacyjnym ciągłości i dostępności oraz odpowiedniej jakości, szybkości, efektywności i skuteczności w każdych warunkach, w sposób gwarantujący właściwą reakcję na wszelkiego typu zagrożenia, wariantujący sytuacje i rozwijający zdolności obronne i ochronne • uwzględnienie obowiązujących standardów prawnych i wymagań obowiązujących w odniesieniu do działań publicznych • zgodność z postanowieniami aktów dyrektywnych podmiotów zarządzania systemem bezpieczeństwa • uwzględnianie stanu, dynamiki i wymagań otoczenia • optymalne zagospodarowanie dostępnego potencjału • zapewnienie synergicznego wykorzystania wszystkich dostępnych sił, środków i zasobów w ramach siatek bezpieczeństwa
Zadania podstawowe
wykonywanie zadań i kompetencji określonych w przepisach prawa, postanowieniach dokumentów strategicznych oraz aktach dyrektywnych podmiotów zarządzania systemem bezpieczeństwa; m.in.: • reagowanie na zagrożenia dla niepodległości i nienaruszalności terytorialnej państwa • ochrona granicy państwa, kontrola ruchu granicznego i przeciwdziałanie nielegalnej migracji • ochrona bezpieczeństwa ludzi oraz utrzymywanie bezpieczeństwa i porządku publicznego • ochrona przeciwpożarowa i ratownictwo, zarządzanie kryzysowe i obrona cywilna • kontrola przestrzegania przepisów (w tym porządkowych i administracyjnych) • wykrywanie przestępstw i wykroczeń oraz ściganie i karanie ich sprawców • uprzedzające redukowanie ryzyk i zagrożeń w dziedzinie bezpieczeństwa • aktywne wykorzystywanie szans istniejących w dziedzinie bezpieczeństwa
Rodzaje procesów decyzyjnych i decyzji
• działalność rozpoznawcza, wywiadowcza i kontrwywiadowcza • zarządzanie informacjami, w tym gromadzenie, przetwarzanie i przekazywanie informacji oraz prowadzenie zbiorów danych • działania prewencyjne • interwencje w sytuacjach krytycznych • działania związane z likwidacją skutków zdarzeń krytycznych • egzekwowanie przestrzegania przepisów prawa • decyzje administracyjne i działania administracyjno-porządkowe
Podmioty aktywne w podsystemie
• decyzyjne organy Sił Zbrojnych oraz władzy i administracji publicznej w Polsce właściwe na podstawie przepisów prawa powszechnie obowiązującego w sprawach bezpieczeństwa narodowego i jego poszczególnych części składowych i ich struktury wykonawcze i pomocnicze • podmioty społeczne i gospodarcze aktywne w systemie bezpieczeństwa • organy kontroli (w tym kontroli legalności) i nadzoru
Formy decyzji
• wewnętrzne akty normatywne: uchwały, zarządzenia, regulaminy, instrukcje • dyrektywne akty decyzyjne: decyzje, rozkazy, polecenia, postanowienia określające szczegółowe zadania i zasady postępowania w ramach wykonywania poszczególnych zadań statutowych (dotyczące określonych grup spraw, poszczególnych spraw lub też określonych części składowych poszczególnych spraw) • dokumenty pomocnicze: diagnozy, prognozy, plany i harmonogramy działań, szczegółowe procedury i siatki bezpieczeństwa dla poszczególnych zadań operacyjnych • działania organizacyjne i wykonawcze z zakresu obrony, ochrony i ratownictwa • czynności administracyjne i porządkowe • czynności z użyciem środków przymusu bezpośredniego i broni palnej • czynności z zakresu bieżącej oceny, kontroli, ewaluacji i nadzoru • czynności z zakresu komunikacji społecznej

Aspekty decyzyjne podsystemu operacyjnego bezpieczeństwa (cd.)

Punkty krytyczne i główne problemy
• umiejętność doskonalenia mechanizmów pozyskiwania informacji i wiedzy oraz zarządzania informacjami i wiedzą • stan zdolność sytuowania poszczególnych działań jednostkowych w ramach systemu bezpieczeństwa traktowanego jako funkcjonalna całość • zdolność blokowania motywacji partykularnych i doraźnych oraz konfliktu interesu • zdolność: orientacji procesowej; analizy, interpretacji faktów i relacji; prognozowania rozwoju sytuacji; hierarchizowania celów • poziom profesjonalizmu • umiejętność oceny spełniania przez poszczególne rozwiązania kryteriów i wymagań oraz wielokryterialnej ewaluacji • umiejętność wzmacniania synergii i współdziałania w ramach ustalonych siatek bezpieczeństwa w przypadku rodzaju spraw oraz w ramach poszczególnych procedur jednostkowych • zdolność wykorzystania wariantowych rozwiązań scenariuszowych • zdolność aktywizowania i optymalizacji zagospodarowania dostępnych sił, środków i zasobów • umiejętność wzmocnienia w praktyce potencjału własnego przez współpracę z podmiotami społecznymi i gospodarczymi oraz w ramach sojuszniczej współpracy polityczno-wojskowej • zdolność działania w czasie rzeczywistym

Opracowanie własne

16. Aspekty decyzyjne podsystemu ochrony prawnej i wymiaru sprawiedliwości

Istota procesów decyzyjnych
• sprawne, kompetentne, efektywne i skuteczne wykonywanie zadań związanych z ochroną porządku prawnego (w zakresie praw przedmiotowych i podmiotowych), poszanowaniem praw człowieka i obywatela, wymiarem i wykonywaniem sprawiedliwości
Oczekiwania podstawowe
• zapewnienie praktycznej realizacji konstytucyjnych gwarancji praworządności, praw i wolności oraz obowiązków (w tym wolności i praw: osobistych, politycznych, ekonomicznych, socjalnych i kulturalnych) • poszanowanie interesu społecznego i indywidualnego • zapewnienie powszechnego i otwartego dostępu do instytucji wymiaru sprawiedliwości • zapewnienie prawa do obrony we wszystkich stadiach postępowania karnego • uwzględnienie obowiązujących standardów prawnych w zakresie treści, formy i procedury • zapewnienie praktycznej realizacji praw w zakresie korzystania ze środków ochrony wolności i praw • zagwarantowanie spójności, właściwego tempa i skuteczności działania w sprawach dotyczących ochrony praw oraz wymiaru i wykonywania sprawiedliwości • zapewnienie sędziom w sprawowaniu urzędów gwarancji ustrojowych i procesowych, w tym niezawisłości i podległości tylko konstytucji oraz ustawom • zapewnienie realizacji konstytucyjnej zasady, że orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego mają moc powszechnie obowiązującą i są ostateczne
Zadania podstawowe
• kontrola konstytucyjności przepisów prawa • kontrola przestrzegania przepisów prawa • orzekanie o winie i karze sprawców przestępstw i wykroczeń • wykonywanie wyroków i decyzji w zakresie kar, w tym dotyczących ograniczenia lub pozbawienia wolności (m.in. tymczasowego aresztowania oraz kar pozbawienia wolności i środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności) • prowadzenie oddziaływań penitencjarnych i resocjalizacyjnych wobec osób skazanych na karę pozbawienia wolności • ochrona społeczeństwa przed sprawcami przestępstw lub przestępstw skarbowych osadzonymi w zakładach karnych i aresztach śledczych • wykonywanie innych zadań i kompetencji określonych w przepisach konstytucji i innych aktach prawa powszechnie obowiązującego
Rodzaje procesów decyzyjnych i decyzji
• działania prewencyjne i wychowawcze • pomoc prawna • działania kontrolne w zakresie przestrzegania prawa • postępowania wyjaśniające • działalność orzecznicza • egzekwowanie wykonywania przepisów prawa i wyroków oraz orzeczeń (w tym działania represyjne, egzekucyjne oraz związane z wykonywaniem kar) • postępowania administracyjne • działania administracyjno-porządkowe • działalność pojednawcza
Podmioty aktywne w podsystemie
• organy kontroli przestrzegania prawa (w tym prokuratura) i kontroli • organy kontroli państwowej (w tym Najwyższa Izba Kontroli) • organy ochrony prawnej (w tym adwokatura, radcowie prawni i rzecznicy praw) • sądy i Trybunały (w tym sądy powszechne, Sąd Najwyższy, sądownictwo administracyjne, Trybunał Konstytucyjny, Trybunał Stanu) • pozasądowe organy orzekające (w tym sądy polubowne, komisje dyscyplinarne, izby morskie, organy skarbowe) • organy wykonywania wyroków i orzeczeń (w tym służba penitencjarna i komornicy)
Formy decyzji
• skargi • powództwa • akty oskarżenia • postanowienia procesowe • wyroki i rozstrzygnięcia • akty notarialne • czynności egzekucyjne • dyrektywne akty decyzyjne: decyzje, rozkazy, polecenia, postanowienia określające szczegółowe zadania i zasady postępowania w ramach wykonywania poszczególnych zadań określonych przepisami prawa (dotyczące określonych grup spraw, poszczególnych spraw lub też określonych części składowych poszczególnych spraw) • działania organizacyjne • czynności administracyjne i porządkowe • czynności z zakresu komunikacji społecznej

Aspekty decyzyjne podsystemu ochrony prawnej i wymiaru sprawiedliwości (cd.)

Punkty krytyczne i główne problemy
• zdolność pozyskiwania informacji i wiedzy oraz zarządzania informacjami i wiedzą • zdolność sytuowania działań jednostkowych w ramach systemu traktowanego jako funkcjonalna całość • zdolność blokowania motywacji partykularnych i doraźnych oraz konfliktu interesu • zdolność: analizy, interpretacji faktów i relacji; prognozowania rozwoju sytuacji; hierarchizowania celów •poziom profesjonalizmu • umiejętność oceny spełniania przez poszczególne rozwiązania ustalonych kryteriów oraz wielokryterialnej ewaluacji • zdolność optymalizacji zagospodarowania dostępnych sił, środków i zasobów • umiejętność wzmocnienia w praktyce potencjału własnego przez współpracę z podmiotami społecznymi oraz w ramach współpracy międzynarodowej • zdolność działania bez zbędnej zwłoki • umiejętność obrony podjętych decyzji w postępowaniu przed organami działającymi na podstawie prawa wspólnotowego wspólnot europejskich oraz prawa międzynarodowego (w tym Europejskim Trybunałem Praw Człowieka oraz Europejskim Trybunałem Sprawiedliwości) • poziom zaufania społecznego do wymiaru sprawiedliwości

Opracowanie własne

17. Aspekty decyzyjne podsystemu administrowania siłami, środkami i zasobami bezpieczeństwa

Istota procesów decyzyjnych
• kształtowanie sił, środków i zasobów niezbędnych do wykonywanie zadań obronnych i ochronnych oraz rozwojowych w zakresie bezpieczeństwa narodowego, a także sprawne, efektywne i skuteczne nimi zarządzanie w sposób skoordynowany, pozwalający optymalizować wykorzystywanie szans, podejmowanie wyzwań, redukowanie ryzyk i przeciwdziałanie zagrożeniom w każdych warunkach
Oczekiwania podstawowe
• zapewnienie systemowi sił, środków i zasobów oraz wsparcia logistycznego pozwalających zagwarantować na niezbędnym poziomie ciągłość i dostępność oraz odpowiednią jakości, szybkość, efektywność i skuteczność działań • uwzględnienie obowiązujących standardów prawnych i dostępnej wiedzy dotyczącej zarządzania organizacjami (w tym szczególnie organizacjami wykonującymi zadania publiczne w układzie dużych struktur ukształtowanych hierarchicznie i terytorialnie) • uwzględnianie stanu, dynamiki i wymagań otoczenia • optymalne zagospodarowanie dostępnego potencjału • zapewnienie synergicznego wykorzystania wszystkich dostępnych sił, środków i zasobów
Zadania podstawowe
wykonywanie zadań i kompetencji administracyjnych określonych w ogólnych przepisach prawa, postanowieniach dokumentów strategicznych oraz aktach dyrektywnych podmiotów zarządzania systemem bezpieczeństwa w sposób uwzględniający najlepsze światowe standardy; m.in.: • organizacja sił, środków i zasobów systemowych oraz zarządzanie nimi, w tym zarządzanie zasobami materialnymi, organizacyjnymi oraz kadrowymi • organizacja zaopatrzenia, łączności i transportu oraz innych procesów wewnątrz systemu • zarządzanie nieruchomościami • zapewnienie ogólnej efektywności organizacyjnej i ekonomicznej wewnątrz systemu • zapewnienie wsparcia logistycznego działaniom operacyjnym w systemie
Rodzaje procesów decyzyjnych i decyzji
• zarządzanie informacjami, w tym gromadzenie, przetwarzanie i przekazywanie informacji oraz prowadzenie zbiorów danych • zarządzanie aktywami systemu w obszarze kadr, finansów, środków transportu, systemów łączności, nieruchomości, systemów osłony i ochrony, baz danych i dokumentacji, broni i innych środków przymusu bezpośredniego • modelowanie procesów • decyzje administracyjne oraz wykonawcze i działania administracyjno-porządkowe • standaryzacja rozwiązań i wymagań oraz szkolenie • kontrola zarządcza
Podmioty aktywne w podsystemie
• służby kwatermistrzowskie i logistyczne • służby zarządzania zasobami ludzkimi • służby prawne • służby finansowe • służby łączności i informatyczne • służby osłony i ochrony • służby ochrony zdrowia • organy kontroli i nadzoru
Formy decyzji
• wewnętrzne akty normatywne: uchwały, zarządzenia, regulaminy, instrukcje • dyrektywne akty decyzyjne: decyzje, rozkazy, polecenia, postanowienia określające szczegółowe zadania, zasady i tryb postępowania w ramach wykonywania poszczególnych zadań statutowych (dotyczące określonych grup spraw, poszczególnych spraw lub też określonych części składowych poszczególnych spraw) • dokumenty pomocnicze, m.in.: diagnozy, prognozy, plany i harmonogramy działań, szczegółowe procedury i schematy wykonywania zadań • działania organizacyjne i wykonawcze • czynności administracyjne i porządkowe • czynności z zakresu audytu, oceny, kontroli, ewaluacji i nadzoru

Aspekty decyzyjne podsystemu administrowania siłami, środkami i zasobami bezpieczeństwa (cd.)

Punkty krytyczne i główne problemy
• umiejętność doskonalenia mechanizmów pozyskiwania informacji i wiedzy oraz zarządzania informacjami i wiedzą • zdolność sytuowania poszczególnych działań jednostkowych w ramach systemu bezpieczeństwa traktowanego jako funkcjonalna całość oraz budowy systemowej i procesowej kultury organizacyjnej ukierunkowanej na realizację celów • zdolność blokowania motywacji partykularnych i doraźnych oraz konfliktu interesu • zdolność: orientacji rozwojowej i innowacyjnej; analizy, interpretacji faktów i relacji; prognozowania rozwoju sytuacji; hierarchizowania celów • poziom profesjonalizmu • umiejętność oceny spełniania przez poszczególne rozwiązania kryteriów i wymagań oraz wielokryterialnej ewaluacji • umiejętność wzmacniania synergii i współdziałania w przypadku rodzaju spraw oraz w ramach poszczególnych procedur jednostkowych • zdolność aktywizacji i optymalizacji zagospodarowania dostępnych sił, środków i zasobów oraz poprawy efektywności wydatkowania środków, w tym zdolność zwiększenia skuteczności i jakości procesów wewnętrznych • umiejętność wzmocnienia w praktyce potencjału własnego przez współpracę z podmiotami społecznymi i gospodarczymi oraz w ramach sojuszniczej współpracy polityczno-wojskowej • zdolność optymalizacji w gospodarowaniu zasobem czasu

Opracowanie własne

18. Aspekty decyzyjne podsystemu informacji i wiedzy w dziedzinie bezpieczeństwa

Istota procesów decyzyjnych
• zagwarantowanie systemowi bezpieczeństwa niezbędnych pod względem ilościowym i jakościowym informacji oraz wiedzy o zdarzeniach i procesach w ramach gromadzenia, przetwarzania, przekazywania, analizowania i opracowywania informacji oraz prowadzenia zbiorów danych na poziomie pozwalającym w sposób optymalny wykonywać zadania obronne, ochronne i rozwojowe w zakresie bezpieczeństwa narodowego
Oczekiwania podstawowe
• konieczność zagwarantowania na niezbędnym poziomie ciągłości i dostępności oraz odpowiedniej jakości, szybkości, efektywności i skuteczności zasilenia systemu w każdych warunkach w informacje i wiedzę na poziomie gwarantującym optymalizowanie wykorzystywania w sprawach bezpieczeństwa szans, podejmowania wyzwań, redukowania ryzyk i przeciwdziałania zagrożeniom • obowiązujące standardy prawne, w tym standardy w zakresie praw oraz wolności człowieka i obywatela • wymagania wynikające z obowiązujących porozumień, w tym porozumień w ramach Unii Europejskiej i NATO • dopuszczalność finansowa • zgodność z postanowieniami aktów dyrektywnych podmiotów zarządzania systemem bezpieczeństwa • konieczność uwzględniania stanu, dynamiki i wymagań otoczenia, w tym wymagań związanych z zagrożeniami w cyberprzestrzeni • potrzeba optymalnego zagospodarowania dostępnego potencjału i synergicznego wykorzystania wszystkich dostępnych sił, środków i zasobów
Zadania podstawowe
• zwiększenie potencjału systemu działań na rzecz bezpieczeństwa przez zagwarantowanie systemowi zasilenia informacyjnego i przewagi informacyjnej • optymalne wykorzystanie zebranych informacji i analiz w rozstrzyganiu i procesach decyzyjnych • zapewnienie bezpieczeństwa informacji i rozwiązań informatycznych w ramach systemu • zapewnienie wymiany informacji z partnerami zewnętrznymi
Rodzaje procesów decyzyjnych i decyzji
• działalność rozpoznawcza, wywiadowcza i kontrwywiadowcza • monitoring zdarzeń i procesów w dziedzinach istotnych dla bezpieczeństwa • interaktywne zarządzanie informacjami, w tym gromadzenie, przetwarzanie i przekazywanie informacji oraz prowadzenie zbiorów danych w ramach systemu oraz – w ramach obowiązujących umów i porozumień – w relacjach z partnerami międzynarodowymi • procesy i decyzje z zakresu ukierunkowania i realizacji działań dotyczących infrastruktury w sferze informacji, w tym szczególnie informacji niejawnych • standaryzacja rozwiązań oraz kryteriów oceny wykonywania zadań systemu i jego stanu • monitorowanie, analizowanie i wartościowanie procesów • projektowanie, mapowanie i modelowanie procesów • procesy i decyzje z zakresu ukierunkowania i finansowania badań naukowych • procesy i decyzje z zakresu organizacji współdziałania z systemami informacji zewnętrznych • kontrola zarządcza
Aktywne podmioty
• decyzyjne organy właściwe w Polsce na podstawie przepisów prawa powszechnie obowiązującego w sprawach bezpieczeństwa narodowego i jego poszczególnych części składowych • podmioty programowania działań, koordynacji programowej i organizacyjnej oraz zarządzania w systemie bezpieczeństwa • dyplomacja i służby konsularne, służby specjalne, Policja i inne podmioty aktywne w systemie bezpieczeństwa; osobowe i techniczne, jawne i niejawne źródła informacji i monitoringu • podmioty instytucjonalne administrujące wyspecjalizowanymi systemami i procedurami informacji, interaktywnymi bazami danych, rejestrami i ewidencjami oraz systemami informatycznego przetwarzania danych w sprawach bezpieczeństwa • zespoły studiów i analiz; konsultanci i eksperci • podmioty naukowe i badawcze oraz gospodarcze
Formy decyzji
• akty prawa dotyczące standardów, procesów, systemów i zasobów informacji • dyrektywne akty decyzyjne: decyzje, rozkazy, polecenia, postanowienia • diagnozy; analizy ilościowe i jakościowe (przeglądowe i porównawcze); raporty, prognozy, plany i harmonogramy działań; modele i projekcje schematów postępowania • rekomendacje • umowy o współdziałaniu • decyzje w ramach systemowej oceny, kontroli, ewaluacji i nadzoru

Aspekty decyzyjne podsystemu informacji i wiedzy w dziedzinie bezpieczeństwa (cd.)

Punkty krytyczne i główne problemy
• niedostatki kultury strategicznej i procesowej, motywacje polityczne, doraźność, niedostatki programowania alternatywnego • poziom umiejętności: doskonalenia mechanizmów pozyskiwania informacji i wiedzy oraz zarządzania informacjami i wiedzą, wzmacniania przepływów między ośrodkami badań i praktyką oraz sięgania po zasoby wiedzy zewnętrznej • poziom profesjonalizmu; zdolność budowy kultury organizacyjnej ukierunkowanej na realizację celów oraz stałego doskonalenia w ramach organizacji „uczącej się"; zdolność: orientacji strategicznej, rozwojowej i innowacyjnej, analizy, interpretacji faktów i relacji, prognozowania, hierarchizowania celów, planowania i organizowania działań oraz wielokryterialnej ewaluacji • poziom umiejętności wzmacniania synergii i współdziałania, aktywizacji i optymalizacji zagospodarowania sił, środków i zasobów oraz poprawy efektywności wydatkowania środków • umiejętność wzmocnienia potencjału własnego przez współpracę z podmiotami zewnętrznymi, w tym w ramach sojuszniczej współpracy polityczno-wojskowej • zdolność: zapewnienia personalnego, technicznego i fizycznego bezpieczeństwa informacjom niejawnym oraz systemów teleinformatycznych o szczególnym znaczeniu (w tym wewnętrznych systemów teleinformatycznych administracji publicznej); akredytacji systemów teleinformatycznych służących przetwarzaniu informacji niejawnych; realizacji funkcji krajowej władzy bezpieczeństwa w międzynarodowej wymianie informacji niejawnych; zapewnienia zabezpieczeń kryptologicznych • zdolność konsolidacji technicznej baz danych i zbiorów wewnętrznej informacji zarządczej (w zakresie zorganizowania, technologii i architektury, zróżnicowania interfejsów komunikacyjnych, funkcjonalność hurtowni danych) • zdolność działania w czasie rzeczywistym

Opracowanie własne

19. Pozyskiwanie informacji i wiedzy oraz zarządzanie nimi w megasystemie bezpieczeństwa w ujęciu procesowym

LP	Etap procesu	Istota działań	Podmioty aktywne	Problemy podstawowe
1.	**Programowanie procesów informacyjnych**	wyznaczenie i ukierunkowanie zadań; tworzenie ram prawnych, finansowych, instytucjonalnych; ustalanie zasad i mechanizmów	decydenci polityczni; podmioty: prawotwórcze, kierownicze w systemie, wpływu	niedostatki kultury strategicznej i procesowej, motywacje polityczne, doraźność, niedostatki programowania alternatywnego, patologiczny lobbing
2.	**Pozyskiwanie informacji i wiedzy**	uzyskiwanie zasilenia informacyjnego i przewagi informacyjnej	dyplomacja, służby specjalne, Policja i inne podmioty systemu, ośrodki badawcze; osobowe i techniczne, jawne i niejawne źródła informacji i monitoringu	szum informacyjny, niepełna wiarygodność źródeł, celowa dezinformacja, ograniczona możliwość weryfikacji informacji, blokady prawne, koszty
3.	**Gromadzenie i dystrybucja zasobu**	transmisja, grupowanie, ewidencjonowanie, archiwizowanie, selekcja informacji z różnych źródeł	systemy i procedury informacji, bazy danych, systemy informatyczne	koordynacja, bezpieczeństwo informacji, interaktywność w czasie rzeczywistym, stan wspólnoty informacyjnej
4.	**Analizowanie i przetwarzanie informacji**	identyfikacja problemów, budowanie scenariuszy działań, określanie zadań	zespoły studiów i analiz, zespoły badawcze	niedostatki interpretacji, presja czasu, zmienność sytuacji, uwarunkowania subiektywne, polityzacja
5.	**Zarządzanie przetworzonymi informacjami**	transmisja danych do miejsc ich optymalnego wykorzystania służbowego	podmioty sztabowe i ich struktury pomocnicze	silosowość zasobów, interesy własne podmiotów systemu, segmentacja instytucji, pracochłonne procedury, ograniczenia czasu
6.	**Wykorzystanie informacji w rozstrzyganiu**	optymalne wykorzystanie zebranych informacji i analiz w rozstrzyganiu	decydenci polityczni i funkcjonujący w ramach systemu na wszystkich jego poziomach	preferencja perspektywy doraźnej, ograniczenia subiektywne i polityczne, brak skłonności do działań innowacyjnych
7.	**Wykorzystanie informacji w implementacji rozstrzygnięć**	wspomaganie informacyjne i analityczne implementacji	podmioty operacyjne	zróżnicowana kultura wewnętrzna w systemie, ograniczenia przepływu informacji, blokady prawne
8.	**Wykorzystanie zasobu w ewaluacji systemowej**	wykorzystanie dostępnego zasobu informacji i wiedzy w procesie doskonalenia systemu	podmioty ewaluacji i systemowe mechanizmy modernizacji	ograniczenia systemowej identyfikacji i wielokryterialnego badania wyników i tendencji oraz wyzwań

Opracowanie własne

20. Aspekty decyzyjne podsystemu wsparcia w dziedzinie bezpieczeństwa

Istota procesów decyzyjnych
• zapewnienie systemowi bezpieczeństwa ilościowego i jakościowego zasilania społecznego, naukowego i gospodarczego, przez wykorzystanie możliwości tkwiących we współpracy między nauką, gospodarką i działaniami na rzecz bezpieczeństwa oraz aktywizowanie potencjału społecznego, w celu ułatwienia wykonywania w ramach systemu zadań obronnych i ochronnych oraz rozwojowych w zakresie bezpieczeństwa narodowego w sposób pozwalający optymalizować wykorzystywanie szans, podejmowanie wyzwań, redukowanie ryzyk i przeciwdziałanie zagrożeniom
Oczekiwania podstawowe
• optymalizacja jakości sił, środków i zasobów oraz wsparcia logistycznego w celu zagwarantowania odpowiedniej jakości działań na rzecz bezpieczeństwa • uwzględnienie obowiązujących standardów prawnych • wykorzystanie dostępnej wiedzy i rozwiązań technicznych • zgodność z postanowieniami aktów dyrektywnych podmiotów zarządzania systemem bezpieczeństwa • uwzględniania stanu, dynamiki i wymagań otoczenia • optymalne zagospodarowanie dostępnego potencjału i synergicznego wykorzystania wszystkich dostępnych sił, środków i zasobów
Zadania podstawowe
• zwiększenie potencjału systemu działań na rzecz bezpieczeństwa, przeciwdziałanie dekapitalizacji oraz modernizacja techniczna sił, środków i zasobów • zwiększenie efektywności i jakości działań systemu działań na rzecz bezpieczeństwa • wykorzystanie najlepszych światowych standardów i doświadczeń oraz osiągnięć naukowo-technicznych dla potrzeb bezpieczeństwa • wzmacnianie naukowo-przemysłowego potencjału obronnego oraz wykorzystanie zamówień sektora bezpieczeństwa do rozwoju gospodarki • zwiększenie udziału polskich placówek naukowo-badawczych w zasilaniu systemu technologiami i produktami myśli technicznej oraz ułatwienie transferu innowacyjnych technologii do systemu • upowszechnienie edukacji na rzecz bezpieczeństwa • kształtowanie świadomości społecznej w zakresie związanym z działaniami na rzecz bezpieczeństwa
Rodzaje procesów decyzyjnych i decyzji
• zarządzanie informacjami, w tym gromadzenie, przetwarzanie i przekazywanie informacji oraz prowadzenie zbiorów danych dotyczących wyzwań i możliwości zwiększenia jakości działań systemu bezpieczeństwa oraz modernizacji i proinnowacyjnego ukierunkowania rozwiązań tego systemu • procesy i decyzje z zakresu partnerstwa publiczno-społecznego i partnerstwa publiczno-prywatnego • procesy i decyzje z zakresu ukierunkowania i finansowania badań naukowych oraz edukacji na rzecz bezpieczeństwa • procesy i decyzje z zakresu ukierunkowania działań projektowych i produkcyjnych • standaryzacja rozwiązań oraz kryteriów oceny wykonywania zadań systemu i jego stanu; identyfikacja wskaźników wkładu, wyniku i oddziaływania • monitorowanie, analizowanie i wartościowanie procesów w zakresie zadań statutowych systemu bezpieczeństwa; projektowanie, mapowanie i modelowanie procesów zmian • kontrola zarządcza
Podmioty aktywne w podsystemie
• decyzyjne organy właściwe w Polsce na podstawie przepisów prawa powszechnie obowiązującego w sprawach bezpieczeństwa narodowego i jego poszczególnych części składowych • podmioty programowania działań, koordynacji programowej i organizacyjnej oraz zarządzania w systemie bezpieczeństwa • instytucje rezerw strategicznych • instytucje programowania i finansowania badań rozwojowych na rzecz bezpieczeństwa • podmioty społeczne, naukowe i badawcze oraz gospodarcze aktywne w otoczeniu systemu bezpieczeństwa, w tym podmioty sektora naukowo-przemysłowego potencjału obronnego • instytucje edukacji i szkolnictwa wyższego

Aspekty decyzyjne podsystemu wsparcia w dziedzinie bezpieczeństwa (cd.)

Formy decyzji
• diagnozy (rozwiązań i procesów); analizy ilościowe i jakościowe (przeglądowe i porównawcze); raporty audytorskie, prognozy, plany i harmonogramy działań, modele i projekcje schematów postępowania • rekomendacje i dokumentacje projektów wsparcia • dyrektywne akty decyzyjne: decyzje, rozkazy, polecenia, postanowienia, w tym decyzje w zakresie szczegółowych procedur i siatek bezpieczeństwa dla poszczególnych zadań operacyjnych • umowy: o współdziałaniu z organizacjami pożytku publicznego, dotyczące projektów partnerstwa publiczno-prywatnego, w zakresie współpracy z prywatnymi podmiotami wykonującymi zadania w zakresie ochrony osób i mienia, z prywatnymi właścicielami i dysponentami obiektów stanowiących element infrastruktury krytycznej • decyzje w ramach systemowej oceny, kontroli, ewaluacji i nadzoru • decyzje z obszaru programów szkolnych i szkolnictwa wyższego • decyzje z obszaru zakresu komunikacji społecznej
Punkty krytyczne i główne problemy
• ograniczenia zdolności wpisania strategii bezpieczeństwa narodowego w długookresową i średniookresową strategię rozwoju kraju oraz jej koordynacja z innymi strategiami rozwojowymi • poziom umiejętności: doskonalenia mechanizmów pozyskiwania informacji i wiedzy oraz zarządzania informacjami i wiedzą, wzmacniania przepływów między ośrodkami badań i praktyką oraz sięgania po zasoby wiedzy zewnętrznej • poziom profesjonalizmu; zdolność budowy systemowej i procesowej kultury organizacyjnej ukierunkowanej na realizację celów oraz stałego doskonalenia w ramach organizacji „uczącej się"; zdolność: orientacji strategicznej, rozwojowej i innowacyjnej, analizy, interpretacji faktów i relacji, prognozowania rozwoju sytuacji, hierarchizowania celów, planowania i sprawnego organizowania zmian modernizacyjnych oraz wielokryterialnej ewaluacji • umiejętność wzmacniania synergii i współdziałania, aktywizacji i optymalizacji zagospodarowania dostępnych sił, środków i zasobów oraz poprawy efektywności wydatkowania środków • poziom świadomości prawnej i gotowości społeczeństwa do partycypacji w działaniach na rzecz bezpieczeństwa wspólnego • zdolność aktywizacji i optymalizacji zagospodarowania dostępnych poza systemem sił, środków i zasobów przez podmioty zarządzania w systemie bezpieczeństwa; umiejętność wzmocnienia w praktyce potencjału własnego przez współpracę z podmiotami społecznymi i gospodarczymi oraz w ramach sojuszniczej współpracy polityczno-wojskowej • umiejętność zwiększenia obecności sojuszniczej infrastruktury na rzecz bezpieczeństwa na terenie Polski • zdolność wykorzystania komunikacji społecznej do wzmacniania szans i ograniczania zagrożeń w zakresie bezpieczeństwa

Opracowanie własne

21. Aspekty decyzyjne podsystemu optymalizacji w dziedzinie bezpieczeństwa

Istota procesów decyzyjnych
• wzmacnianie jakości wykonywania zadań statutowych systemu oraz w zakresie sił, środków i zasobów niezbędnych do wykonywania zadań obronnych i ochronnych oraz rozwojowych w zakresie bezpieczeństwa narodowego przez poprawę sprawności, spójności, efektywności i skuteczności zarządzania w systemie w sposób skoordynowany, pozwalający optymalizować wykorzystywanie szans, podejmowanie wyzwań, redukowanie ryzyk i przeciwdziałanie zagrożeniom w każdych warunkach
Oczekiwania podstawowe
• wzmacnianie jakości sił, środków i zasobów oraz wsparcia logistycznego w celu zagwarantowania na niezbędnym poziomie ciągłości i dostępności oraz odpowiedniej jakości, szybkości, efektywności i skuteczności działań w każdych warunkach, w sposób gwarantujący właściwą reakcję na wszelkiego typu zagrożenia • uwzględnienie obowiązujących standardów prawnych i wynikających ze zobowiązań zawartych w porozumieniach • wykorzystanie dostępnej wiedzy dotyczącej zarządzania organizacjami, w tym szczególnie organizacjami wykonującymi zadania publiczne w układzie dużych struktur ukształtowanych hierarchicznie i terytorialnie • uwzględnianie stanu, dynamiki i wymagań otoczenia • optymalne zagospodarowanie dostępnego potencjału i synergiczne wykorzystanie wszystkich dostępnych sił, środków i zasobów
Zadania podstawowe
• wykonywanie zadań i kompetencji administracyjnych dotyczących legalności, efektywności i jakości określonych w ogólnych przepisach prawa, postanowieniach dokumentów strategicznych oraz aktach dyrektywnych podmiotów zarządzania systemem bezpieczeństwa w sposób uwzględniający najlepsze światowe standardy i doświadczenia, m.in. w zakresie: organizacji sił, środków i zasobów systemowych oraz zarządzania nimi, w tym zarządzania zasobami materialnymi, organizacyjnymi, logistycznymi oraz ludzkimi • zapewnienie ogólnej efektywności organizacyjnej i ekonomicznej wewnątrz systemu oraz wsparcia logistycznego działaniom operacyjnym i zmianom modernizacyjnym w systemie • identyfikacja słabych punktów systemu
Rodzaje procesów decyzyjnych i decyzji
• zarządzanie informacjami, w tym gromadzenie, przetwarzanie i przekazywanie informacji oraz prowadzenie zbiorów danych dotyczących efektywności wykonywania zadań systemu i jego stanu jakościowego oraz dynamiki uwarunkowań zewnętrznych (wyzwań i możliwości) • standaryzacja rozwiązań oraz kryteriów oceny wykonywania zadań systemu i jego stanu; identyfikacja wskaźników wkładu, wyniku i oddziaływania • monitorowanie, analizowanie i wartościowanie procesów w zakresie zadań statutowych systemu oraz w obszarze jego kadr, finansów, środków transportu, systemów łączności, nieruchomości, systemów osłony i ochrony, baz danych i dokumentacji, uzbrojenia i infrastruktury technicznej • projektowanie, mapowanie i modelowanie procesów zmian modernizacyjnych • szkolenie i testowanie jakości kadr oraz istniejących rozwiązań funkcjonalnych i organizacyjnych • kontrola zarządcza, obserwacje uczestniczące audyt, badania ilościowe i jakościowe, ewaluacja rozwiązań instytucjonalnych i funkcjonalnych
Podmioty aktywne w podsystemie
• ośrodki analityczne i studyjne wewnątrz systemu • służby zarządzania zasobami ludzkimi • organy kontroli, nadzoru i ewaluacji
Formy decyzji
• diagnozy (rozwiązań i procesów); analizy ilościowe i jakościowe (przeglądowe i porównawcze); raporty audytorskie, prognozy, plany i harmonogramy działań • systemy uniwersalnych wskaźników, modele i projekcje schematów postępowania w ramach optymalizacji i modernizacji w zakresie organizacji i zarządzania, dokumentacja projektów wsparcia, instrukcje, rekomendacje • materiały szkoleniowe • działania organizacyjne • decyzje w ramach systemowej oceny, kontroli, ewaluacji i nadzoru

Aspekty decyzyjne podsystemu optymalizacji w dziedzinie bezpieczeństwa (cd.)

Punkty krytyczne i główne problemy
• poziom umiejętności: doskonalenia mechanizmów pozyskiwania informacji i wiedzy oraz zarządzania informacjami i wiedzą, wzmacniania przepływów między ośrodkami badań i praktyką administracyjną, determinacji w sprawach stworzenia w systemie silnych ośrodków analitycznych i studyjnych, budowy systemu zarządzania, sięgania po zasoby wiedzy zewnętrznej • poziom profesjonalizmu; zdolność sytuowania poszczególnych działań jednostkowych w ramach systemu bezpieczeństwa traktowanego jako funkcjonalna całość oraz budowy systemowej i procesowej kultury organizacyjnej ukierunkowanej na realizację celów • zdolność: orientacji strategicznej, rozwojowej i innowacyjnej, analizy, interpretacji faktów i relacji, prognozowania rozwoju sytuacji, hierarchizowania celów • umiejętność oceny spełniania przez poszczególne rozwiązania kryteriów i wymagań oraz wielokryterialnej ewaluacji • zdolność zaplanowania i sprawnego zorganizowania zmian modernizacyjnych w obszarach naruszających interesy i przyzwyczajenia partykularne oraz wymagających dodatkowych nakładów finansowych • zdolność płynnego kształtowania łańcuchów decyzyjnych w warunkach zmian systemowych (umiejętność zarządzania zmianą) • umiejętność wzmacniania synergii i współdziałania w przypadku grup spraw oraz w ramach poszczególnych procedur jednostkowych • zdolność aktywizacji i optymalizacji zagospodarowania dostępnych sił, środków i zasobów oraz poprawy efektywności wydatkowania środków, w tym zdolność zwiększenia skuteczności i jakości procesów wewnętrznych • umiejętność wzmocnienia w praktyce potencjału własnego przez współpracę z podmiotami społecznymi i gospodarczymi oraz w ramach sojuszniczej współpracy polityczno-wojskowej • zdolność optymalizowania gospodarowania czasem • umiejętność rozwijania kultury stałego doskonalenia w ramach organizacji „uczącej się”

Opracowanie własne

22. *Aktualne strategie i programy w dziedzinie bezpieczeństwa w Polsce*

Uwaga: Wskazanie aktualnych w Polsce w dniu 1 sierpnia 2017 r., tj. dniu oddania do druku tej książki, strategii i programów w dziedzinie bezpieczeństwa jest zadaniem trudnym. Niektóre dokumenty, które nie zostały formalnie pozbawione mocy wiążącej, nie są bowiem realizowane w praktyce. Niejednokrotnie w sprawach, których te programy dotyczą organy władzy publicznej wypracowały po 2015 r. nowe rozwiązania, nieraz w dokumentach mających formalnie niższe usytuowanie w systemie dokumentów normatywnych i programowych. W poniższym zestawieniu przyjąłem kryterium formalne obowiązywania poszczególnych strategii i programów, a tym samym uwzględniłem także dokumenty, które nie wydają się obecnie stanowić podstawy działania w ramach systemu bezpieczeństwa narodowego. Dokumenty, których treść scharakteryzowana została w przeglądzie stanowiącym dalszy fragment tej książki zaznaczyłem znakiem: (*).

Ogólne strategie rozwojowe kraju
• *Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia Fala Nowoczesności* – uchwała Nr 16 Rady Ministrów z dniu 5 lutego 2013 r. (M.P. z 2013 r, poz. 121) (*) • *Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)* – uchwała Nr 8 Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r. (M.P. z 2017 r., poz. 260) (*)
Strategie sektorowe w sprawach bezpieczeństwa i związane ze sprawami bezpieczeństwa
• *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego* zatwierdzona przez Prezydenta RP w dniu 5 listopada 2014 r. – (www. bbn.gov.pl) (*) • *Strategia rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022* – uchwała Nr 67 Rady Ministrów z dnia 9 kwietnia 2013 r. (M.P. z 2013 r., poz. 377) (*) • *Strategia „Sprawne Państwo 2020"* – uchwała Nr 17 Rady Ministrów z dnia 12 lutego 2013 r. (M.P. z 2013 r., poz. 136)
Dokumenty stanowiące rozwinięcie SBN lub też podejmujące kwestie objęte SBN
• *Polityczno-Strategiczna Dyrektywa Obronna Rzeczypospolitej Polskiej* – Postanowienie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 17 lipca 2015 r. (M.P. z 2015 r., poz. 697) • *Główne kierunki rozwoju Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej oraz ich przygotowań do obrony państwa na lata 2017–2026* zatwierdzone przez Prezydenta RP w dniu 3 sierpnia 2015 r. – dokument niejawny, nowelizowany postanowieniem z dnia 9 lutego 2017 r. (*) • Wyniki Strategicznego Przeglądu Obronnego 2016 – omówienie: bip.mon.gov.pl • *Koncepcja obronna Rzeczypospolitej Polskiej* przedstawiona w dniu 23 maja 2017 r. przez Ministra Obrony Narodowej – bip.mon.gov.pl (*) • *Strategiczna Koncepcja Bezpieczeństwa Morskiego Rzeczypospolitej Polskiej* – opracowana w Biurze Bezpieczeństwa Narodowego (2017) – www.bbn.gov.pl • *Strategia udziału Sił Zbrojnych RP w operacjach międzynarodowych* (2014) – bip.mon.gov.pl
Programy przedmiotowo-finansowe modernizacji sił, środków i zasobów bezpieczeństwa
• *Wieloletni program Priorytetowe Zadania Modernizacji Technicznej Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w ramach programów operacyjnych* – uchwała Nr 164 Rady Ministrów z dnia 17 września 2013 r. (M.P. z 2013 r., poz. 796 z późn. zm.) (*) • *Program modernizacji Policji, Straży Granicznej, Państwowej Straży Pożarnej i Biura Ochrony Rządu w latach 2017–2020* – ustawa z dnia z dnia 15 grudnia 2016 r. (Dz.U. z 2016 r., poz. 2140) (*) • *Program modernizacji Służby Więziennej w latach 2017–2020* – ustawa z dnia 15 grudnia 2016 r. (Dz.U. z 2016 r., poz. 2176) (*)
Programy w dziedzinie wybranych zagrożeń transsektorowych o szczególnie istotnym znaczeniu dla bezpieczeństwa
• *Narodowy Program Antyterrorystyczny na lata 2015–2019* – uchwała Nr 252 Rady Ministrów z dnia 9 grudnia 2014 r. (M.P. z 2014 r., poz. 1218) (*) • *Doktryna cyberbezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej* (2015) (Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, Warszawa, bbn.gov.pl) (*) • *Krajowe Ramy Polityki Cyberbezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej na lata 2017 – 2022* – uchwała nr 52/2017 Rady Ministrów z dnia 27 kwietnia 2017 r. (*)• Strategia Cyberbezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej na lata 2016–2020 – www.mc.gov.pl • *Projekt doktryny bezpieczeństwa informacyjnego RP* – (Biuro Bezpieczeństwa Narodowego 2015 r., bbn.gov.pl) (*) • *Narodowy Program Ochrony Infrastruktury Krytycznej 2015* – uchwała Rady Ministrów z dnia 26 marca 2013 r., z późn. zm. (www.rcb,gov.pl.) (*) • Projekt uchwały Rady Ministrów w sprawie „Rządowego Programu Przeciwdziałania Korupcji na lata 2018–2019" – www.mswia.gov.pl. • Rządowy program na lata 2014–2020 „Bezpieczna i przyjazna szkoła" – www.men.gov.pl

Aktualne strategie i programy w dziedzinie bezpieczeństwa w Polsce (cd.)

Dokumenty sektorowe dotyczące obszarów o istotnym znaczeniu dla bezpieczeństwa
• Strategia „Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko – perspektywa do 2020 r." – uchwała nr 58 Rady Ministrów z dnia 15 kwietnia 2014 r. (M.P. z 2014 r., poz. 469) • *Polska Strategia Kosmiczna* – uchwała Nr 6 Rady Ministrów z dnia 26 stycznia 2017 r. (M.P. z 2017 r., poz. 203) (*) • *Krajowy Program Ochrony Lotnictwa Cywilnego* – rozporządzenie Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej z dnia 31 lipca 2012 r. (Dz.U. z 2012 r., poz. 912 z późn. zm.) (*) • Rządowy program ograniczania przestępczości i aspołecznych zachowań „Razem bezpieczniej" im. Władysława Stasiaka na lata 2016–2017 – www. mswia,gov.pl • Program rozwoju „Program Zintegrowanej Informatyzacji Państwa" – uchwała nr 1/2014 Rady Ministrów z dnia 8 stycznia 2014 r., zmieniona uchwałą Rady Ministrów nr 17/2016 z dnia 27 września 2016 r. – mc.bip.gov.pl • *Program Otwierania Danych Publicznych* – uchwała nr 107/2016 Rady Ministrów z dnia 20 września 2016 r. – mc.bip.gov.pl • Program wieloletni pod nazwą „Program polskiej energetyki jądrowej" – uchwała nr 15/2014 Rady Ministrów z dnia 28 stycznia 2014 r. – www.me.gov.pl
Dokumenty programowe w dziedzinie ochrony i ratownictwa ludności oraz zarządzania kryzysowego
• *Program Ratownictwa i Ochrony Ludności na lata 2014–2020* – uchwała nr 59 / 2014 Rady Ministrów z dnia 29 kwietnia 2014 r. (M.P. z 2014 r., poz. 1076) (zob. bip.mswia.gov.pl) (*) • Krajowy Plan Zarządzania Kryzysowego 2013 – (www.rcb.gov.pl) (*)
Programy w różnych dziedzinach bezpieczeństwa społecznego i kulturowego
• *Narodowy Program Zdrowia na lata 2016–2020* – rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 4 sierpnia 2016 r. (Dz.U. z 2016 r., poz. 1492) • *Program Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2017–2022* – rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 8 lutego 2017 r (Dz.U. z 2017 r., poz. 458) • *Krajowy Plan Działań na Rzecz Zatrudnienia* – (Dz.U. z 2015 r., poz. 149 z późn. zm.) • *Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami* – uchwała nr 125/2014 Rady Ministrów z dnia 24 czerwca 2014 r. (M.P. z 2014 r., poz. 733) • Krajowy Program Ochrony Powietrza do roku 2020 (z perspektywą do 2030) (2015) – bip.mos.gov.pl
Programy w dziedzinie wsparcia dla systemu bezpieczeństwa
• *Program wspierania rozwoju polskiego przemysłu obronnego w latach 2013–2020* • *Program Wsparcia Bezpieczeństwa Regionu 2022* – uchwała nr 173 Rady Ministrów z dnia 22 września 2015 r. (M.P. z 2015 r.) • *Program Mobilizacji Gospodarki 2014–2026* (dokument niejawny) *oraz „Narodowej Polityki Zbrojeniowej"* (w opracowaniu)

Opracowanie własne

23. Mapa zasobów instytucjonalnych megasystemu bezpieczeństwa narodowego

Organy władzy i administracji publicznej o właściwości ogólnej
• organy władzy ustawodawczej: Sejm[1] i Senat • Prezydent RP[2] • naczelne organy administracji rządowej o właściwości ogólnej (w tym Rada Ministrów[3] i Prezes Rady Ministrów[4]) lub o właściwości szczególnej innej niż w sprawach bezpieczeństwa (w tym ministrowie kierujący poszczególnymi działami administracji rządowej, którzy mają w swoim zakresie działania także sprawy z zakresu bezpieczeństwa[5]) i ich struktury wykonawcze[6] oraz pomocnicze[7] • pozarządowe organy państwowe właściwe w sprawach innych niż bezpieczeństwo, które mają w swoim zakresie działania także sprawy z zakresu bezpieczeństwa[8] • wojewoda[9] i organy oraz urzędy terenowej, zespolonej administracji rządowej bez właściwości szczególnej w zakresie bezpieczeństwa • organy stanowiące i wykonawcze samorządu terytorialnego w gminie[10], powiecie[11] i województwie[12]
Organy publiczne o właściwości szczególnej w zakresie bezpieczeństwa
• naczelne[13] i centralne organy administracji rządowej o właściwości szczególnej w sprawach bezpieczeństwa oraz podmioty o innym statusie podległe lub nadzorowane przez naczelne organy administracji rządowej i ich struktury wykonawcze[14] • Siły Zbrojne RP[15] • organy terenowej administracji rządowej o właściwości szczególnej w sprawach bezpieczeństwa i ich struktury wykonawcze, w tym straże, służby i inspekcje[16] • pozostałe podległe administracji rządowej organy państwowe o właściwości szczególnej w sprawach bezpieczeństwa i ich struktury wykonawcze[17]
Organy ochrony prawnej, wymiaru sprawiedliwości, wykonywania kar oraz standaryzacji i kontroli państwowej
• prokuratura • adwokatura • rzecznicy praw[18] i inspektorzy ochrony praw[19] • podmioty obsługi i pomocy prawnej (m.in. notariat, radcowie prawni, doradcy podatkowi) • organy wymiaru sprawiedliwości (sądy)[20] • Trybunał Konstytucyjny, Trybunał Stanu • podmioty systemu penitencjarnego[21] i resocjalizacyjnego[22] • Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji • Najwyższa Izba Kontroli • regionalne izby obrachunkowe
Inne niż publiczne podmioty o zróżnicowanym statusie wykonujące zadania w zakresie bezpieczeństwa
• podmioty prywatnego sektora ochrony osób i mienia[23] i usług detektywistycznych • administratorzy obiektów infrastruktury krytycznej • organizacje pożytku publicznego i inne organizacje pozarządowe w ramach partnerstwa publiczno-społecznego[24] • podmioty komercyjne w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego • inne podmioty: w tym gospodarcze[25] i naukowo-badawcze[26] oraz dydaktyczne[27]

[1] **Sejm**, jako organ władzy ustawodawczej, który równocześnie m.in.: • sprawuje kontrolę nad działalnością Rady Ministrów w zakresie określonym przepisami konstytucji i ustaw (w tym w sprawach związanych z bezpieczeństwem) • decyduje w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej o stanie wojny i o zawarciu pokoju • jest właściwy w sprawie wyrażenia zgody na przedłużenie na czas oznaczony stanu klęski żywiołowej, gdy Rada Ministrów widzi taką potrzebę po okresie 30 dni • ma w strukturze komisji stałych Komisję Administracji i Spraw Wewnętrznych – do zakresu działania której należą sprawy administracji państwowej oraz bezpieczeństwa, ładu i porządku publicznego i Komisję do Spraw Służb Specjalnych • jest uprawniony do powołania komisji nadzwyczajnej oraz komisji śledczej do zbadania określonej sprawy.

[2] **Prezydent RP**, jako organ władzy wykonawczej, który m.in.: • czuwa (na podstawie art. 126 konstytucji RP) nad przestrzeganiem Konstytucji, stoi na straży suwerenności i bezpieczeństwa państwa oraz nienaruszalności i niepodzielności jego terytorium • jest (na podstawie art. 134 konstytucji RP) najwyższym zwierzchnikiem Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, w czasie pokoju sprawuje

zwierzchnictwo nad Siłami Zbrojnymi za pośrednictwem Ministra Obrony Narodowej, mianuje Szefa Sztabu Generalnego i dowódców rodzajów Sił Zbrojnych, na czas wojny, na wniosek Prezesa Rady Ministrów, mianuje Naczelnego Dowódcę Sił Zbrojnych • na podstawie art. 136 Konstytucji w razie bezpośredniego, zewnętrznego zagrożenia państwa, na wniosek Prezesa Rady Ministrów, zarządza powszechną lub częściową mobilizację i użycie Sił Zbrojnych do obrony Rzeczypospolitej Polskiej • może na wniosek Rady Ministrów wydać rozporządzenie o wprowadzeniu stanu wyjątkowego, a także wprowadzić stan wojenny na części albo na całym terytorium państwa. Organem doradczym Prezydenta RP w zakresie wewnętrznego i zewnętrznego bezpieczeństwa państwa jest (na podstawie art. 135 konstytucji RP) **Rada Bezpieczeństwa Narodowego.** Prezydentowi RP podlega **Biuro Bezpieczeństwa Narodowego**. Kompetencje Prezydenta RP w sprawach bezpieczeństwa szczegółowo reguluje przede wszystkim ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej. W skład tych kompetencji wchodzi m.in.: zatwierdzanie, na wniosek Prezesa Rady Ministrów, strategii bezpieczeństwa narodowego i wydawanie na wniosek Prezesa Rady Ministrów Polityczno-Strategicznej Dyrektywy Obronną Rzeczypospolitej Polskiej oraz innych dokumentów wykonawczych do strategii bezpieczeństwa narodowego.

[3] **Rada Ministrów** jako organ władzy wykonawczej, który prowadzi politykę wewnętrzną i zagraniczną Rzeczypospolitej Polskiej i kieruje administracją rządową oraz który: • na podstawie art. 146 konstytucji m.in. zapewnia bezpieczeństwo wewnętrzne państwa oraz porządek publiczny, a także zapewnia bezpieczeństwo zewnętrzne państwa oraz sprawuje ogólne kierownictwo w dziedzinie obronności kraju. Kompetencje Rady Ministrów w sprawach bezpieczeństwa szczegółowo reguluje przede wszystkim ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej • może wprowadzić stan klęski żywiołowej (z własnej inicjatywy lub na wniosek właściwego wojewody) • może wnioskować do Prezydenta RP o wprowadzenie stanu wyjątkowego • może wnioskować do Prezydenta RP o wprowadzenie stanu wojennego na części albo na całym terytorium państwa.

[4] **Prezes Rady Ministrów**, jako organ administracji rządowej, który m.in.: • kieruje pracami Rady Ministrów • zapewnia wykonywanie polityki Rady Ministrów i określa sposoby jej wykonywania • koordynuje i kontroluje pracę członków Rady Ministrów • jest właściwy m.in. w sprawach: nadzoru nad działalnością administracji rządowej nieobjętą zakresem działów administracji rządowej (w tym nadzoru nad: Agencją Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Agencją Wywiadu, Centralnym Biurem Antykorupcyjnym oraz Prokuratorią Generalną RP).

[5] **Ministrowie kierujący działami administracji rządowej**, jako organy administracji rządowej właściwe w poszczególnych sprawach, wśród których znajdują się także kwestie z obszaru bezpieczeństwa, w tym przykładowo w ramach działu:
• **administracja publiczna** – obejmującego m.in. sprawy przeciwdziałania skutkom klęsk żywiołowych i innych podobnych zdarzeń zagrażających bezpieczeństwu powszechnemu, a także usuwania skutków klęsk żywiołowych i innych podobnych zdarzeń zagrażających bezpieczeństwu powszechnemu;
• **budżet** – obejmującego m.in. sprawy finansowania bezpieczeństwa państwa;

• **budownictwo, planowanie i zagospodarowanie przestrzenne oraz mieszkalnictwo** – obejmującego m.in. sprawy planowania i zagospodarowania przestrzennego;
• **energia** – obejmującego m.in. sprawy bezpieczeństwa energetycznego kraju, w tym bezpieczeństwa dostaw energii, surowców energetycznych i paliw;
• **finanse publiczne** – obejmującego m.in. sprawy kontroli skarbowo-celnej oraz nadzoru nad organami krajowej administracji skarbowej;
• **gospodarka** – obejmującego m.in. sprawy kontroli obrotu z zagranicą towarami, technologiami i usługami o znaczeniu strategicznym dla bezpieczeństwa państwa, a także dla utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa w związku z porozumieniami i zobowiązaniami międzynarodowymi;
• **gospodarka morska** – obejmującego m.in. sprawy administracji morskiej, transportu morskiego i żeglugi morskiej oraz ochrony środowiska morskiego;
• **gospodarka wodna** – obejmującego m.in. sprawy ochrony przeciwpowodziowej, w tym budowy, modernizacji oraz utrzymania urządzeń wodnych zabezpieczających przed powodzią oraz koordynacji przedsięwzięć służących osłonie i ochronie przeciwpowodziowej państwa;
• **informatyzacja** – obejmującego m.in. sprawy bezpieczeństwa cyberprzestrzeni; kształtowania polityki państwa w zakresie ochrony danych osobowych;
• **kultura i ochrona dziedzictwa narodowego** – obejmującego m.in. sprawy ochrony zabytków oraz nadzoru nad narodowym zasobem archiwalnym;
• **praca** – obejmującego m.in. sprawy zatrudnienia i przeciwdziałania bezrobociu oraz stosunków pracy i warunków pracy;
• **rodzina** – obejmującego m.in. sprawy uwarunkowań demograficznych w kraju oraz ochrony i wspierania rodziny z dziećmi na utrzymaniu, w szczególności rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej i społecznej;
• **rolnictwo** – obejmującego m.in. sprawy ochrony zdrowia zwierząt, weterynaryjnej ochrony zdrowia publicznego oraz ochrony zwierząt, nadzoru nad jakością zdrowotną środków spożywczych pochodzenia zwierzęcego oraz żywności zawierającej jednocześnie środki spożywcze pochodzenia niezwierzęcego i produktów pochodzenia zwierzęcego w rolniczym handlu detalicznym, nadzoru nad obrotem produktami leczniczymi weterynaryjnymi i wyrobami medycznymi stosowanymi w weterynarii, nadzoru nad zdrowotną jakością pasz oraz sprawy organizmów genetycznie zmodyfikowanych przeznaczonych do użytku paszowego i pasz genetycznie zmodyfikowanych;
• **sprawy zagraniczne** – obejmującego m.in. sprawy reprezentowania i ochrony interesów Rzeczypospolitej Polskiej za granicą oraz reprezentowania i ochrony interesów polskich obywateli oraz polskich osób prawnych za granicą;
• **środowisko** – obejmującego m.in. sprawy ochrony i kształtowania środowiska oraz racjonalnego wykorzystywania jego zasobów, ochrony przyrody (w tym w parkach narodowych i krajobrazowych, rezerwatach przyrody, oraz ochrony gatunków roślin i zwierząt, prawem chronionych lasów, zwierzyny i innych tworów przyrody), geologii, gospodarki zasobami naturalnymi, kontroli przestrzegania wymagań ochrony środowiska i badania stanu środowiska, ochrony lasów i gruntów leśnych, mikroorganizmów genetycznie zmodyfikowanych oraz organizmów genetycznie zmodyfikowanych;

• **zabezpieczenie społeczne** – obejmującego m.in. sprawy pomocy społecznej i świadczeń dla osób i gospodarstw domowych znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej i społecznej oraz przeciwdziałania patologiom i rządowych programów w zakresie pomocy społecznej;
• **zdrowie** – obejmującego m.in. sprawy ochrony zdrowia i zasad organizacji opieki zdrowotnej, nadzoru nad produktami leczniczymi, wyrobami medycznymi, wyposażeniem wyrobów medycznych, aktywnymi wyrobami medycznymi do implantacji i produktami biobójczymi oraz nad kosmetykami w zakresie bezpieczeństwa i zdrowia ludzi, organizacji i nadzoru nad systemem Państwowe Ratownictwo Medyczne, warunków sanitarnych i nadzoru sanitarnego, z wyłączeniem nadzoru nad żywnością objętego działem rolnictwo, koordynacji bezpieczeństwa żywności, a w szczególności nadzoru nad jakością zdrowotną żywności w procesie produkcji i w obrocie oraz materiałami i wyrobami przeznaczonymi do kontaktu z żywnością.

[6] W tym m.in. podległe lub nadzorowane przez :
• Prezesa Rady Ministrów (poza strukturą działów administracji rządowej): **Prezes Głównego Urzędu Statystycznego** – właściwy w sprawach statystyki, wykonuje swoje zadania przy pomocy Głównego Urzędu Statystycznego oraz służb statystyki publicznej zorganizowanych w wojewódzkie urzędy statystyczne; **Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów** – właściwy w sprawach ochrony konkurencji i konsumentów, działa przy pomocy Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, organ antymonopolowy; **Prezes Urzędu Regulacji Energetyk**i – właściwy w zakresie spraw regulacji gospodarki paliwami i energią oraz promowania konkurencji, działa przy pomocy Urzędu Regulacji Energetyki; **Komisja Nadzoru Finansowego** – właściwa w sprawach nadzoru nad rynkiem finansowym i nadzoru bankowego; **Polska Agencja Kosmiczna** – właściwa w sprawach wspierania polskiego przemysłu kosmicznego, zwiększenia polskiego potencjału obronnego poprzez wykorzystanie systemów satelitarnych oraz świadczenia pomocy przedsiębiorcom w pozyskiwaniu funduszy z Europejskiej Agencji Kosmicznej; **Polski Komitet Normalizacyjny** – krajowa jednostka normalizacyjna, która odpowiada za organizację działalności normalizacyjnej; ma status podmiotu prawa publicznego; **Prokuratoria Generalna Rzeczypospolitej Polskiej** – państwowa jednostka organizacyjna powołana do zapewniania ochrony prawnej interesów Rzeczypospolitej Polskiej, w tym Skarbu Państwa, w szczególności w postępowaniach przed sądami, trybunałami i innymi organami jurysdykcyjnymi;
• ministra właściwego w sprawach finansów: **Szef Krajowej Administracji Skarbowej** – organ Krajowej Administracji Skarbowej (KAS), która stanowi wyspecjalizowaną administrację rządową wykonującą zadania z zakresu realizacji dochodów z tytułu podatków, należności celnych, opłat oraz niepodatkowych należności budżetowych, ochrony interesów Skarbu Państwa oraz ochrony obszaru celnego Unii Europejskiej, a także zapewniającą obsługę i wsparcie podatnika i płatnika w prawidłowym wykonywaniu obowiązków podatkowych oraz obsługę i wsparcie przedsiębiorcy w prawidłowym wykonywaniu obowiązków celnych (w ramach KAS wyodrębniona jest **Służba Celno-Skarbowa**, będąca jednolitą i umundurowaną formacją, którą tworzą funkcjonariusze, organem KAS jest także **dyrektor Krajowej Informacji Skarbowej**);
• ministra właściwego do spraw informatyzacji: **Prezes Urzędu Komunikacji**

Elektronicznej – organ regulacyjny w dziedzinie rynku usług telekomunikacyjnych i pocztowych działa przy pomocy Urzędu Komunikacji Elektronicznej;
• ministra właściwego do spraw energii: **Prezes Wyższego Urzędu Górniczego** – właściwy w sprawach nadzoru górniczego, działa przy pomocy Wyższego Urzędu Górniczego; **Państwowa Agencja Rezerw Materiałowych** – państwowa agencja wykonawcza, realizuje zadania związane z tworzeniem i utrzymywanie zapasów interwencyjnych (w tym rezerw strategicznych), ma oddziały terenowe;
• ministra właściwego do spraw zdrowia: **Główny Inspektor Sanitarny** – kieruje Państwową Inspekcją Sanitarną powołaną do realizacji zadań z zakresu zdrowia publicznego, w szczególności poprzez sprawowanie nadzoru nad warunkami higieny: środowiska, pracy w zakładach pracy, radiacyjnej, procesów nauczania i wychowania, wypoczynku i rekreacji oraz warunkami: zdrowotnymi żywności, żywienia i przedmiotów użytku, a także higieniczno-sanitarnymi (w ramach inspekcji sanitarnej działają organy: Wojskowej Inspekcji Sanitarnej oraz Państwowej Inspekcji Sanitarnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji); **Prezes Urzędu Rejestracji Produktów Leczniczych, Wyrobów Medycznych i Produktów Biobójczych** – właściwy w sprawach związanych z dopuszczaniem do obrotu produktów leczniczych, udostępnianiem na rynku i stosowaniem produktów biobójczych, nadzorem nad wyrobami medycznymi, wyposażeniem wyrobów medycznych, wyrobami medycznymi do diagnostyki, badaniami klinicznymi, działa przy pomocy Urzędu Rejestracji Produktów Leczniczych, Wyrobów Medycznych i Produktów Biobójczych; **Główny Inspektor Farmaceutyczny** – właściwy w sprawach nadzoru nad bezpieczeństwem stosowania produktów leczniczych oraz monitorowania bezpieczeństwa ich stosowania, działa przy pomocy Głównego Inspektoratu Farmaceutycznego; **Inspektor do spraw Substancji Chemicznych** – centralny organ administracji rządowej właściwy w sprawach substancji i ich mieszanin, działa przy pomocy Biura do spraw Substancji Chemicznych; **Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych**;
• ministra właściwego do spraw rolnictwa: **Główny Lekarz Weterynarii** – organ Inspekcji Weterynaryjnej, realizuje zadania z zakresu ochrony zdrowia zwierząt oraz bezpieczeństwa produktów pochodzenia zwierzęcego w celu zapewnienia ochrony zdrowia publicznego, stanowiący element systemu zapobiegania i zwalczania zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi; **Główny Inspektor Ochrony Roślin i Nasiennictwa** – właściwy w zakresie ochrony roślin przed organizmami szkodliwymi, koordynuje i nadzoruje działalność Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa; Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych;
• ministra właściwego do spraw gospodarki: **Prezes Głównego Urzędu Miar; Prezes Urzędu Zamówień Publicznych; Urząd Patentowy Rzeczypospolitej Polskiej; Urząd Dozoru Technicznego** – państwowa osoba prawna prowadząca działania zmierzające do zapewnienia bezpiecznego funkcjonowania urządzeń technicznych, które mogą stworzyć zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego oraz mienia i środowiska wskutek rozprężenia cieczy lub gazów, wyzwolenia energii przy przemieszczaniu ludzi lub ładunków, rozprzestrzeniania się materiałów niebezpiecznych podczas ich magazynowania lub transportu;
• ministra właściwego do spraw gospodarki morskiej: **dyrektorzy urzędów morskich** – organy administracji morskiej właściwe m.in. w sprawach: bezpieczeństwa

żeglugi morskiej, ochrony portów morskich i żeglugi morskiej, bezpieczeństwa badań i eksploatacji zasobów mineralnych dna morskiego, ochrony środowiska morskiego przed zanieczyszczeniem, ratowania życia i wydobywania mienia z morza, nadzoru przeciwpożarowego w polskich obszarach morskich oraz morskich portach i przystaniach, systemu zabezpieczania przeciwpowodziowego terenów nadmorskich i ochrony umocnień brzegu, wydm i zalesień ochronnych, wykonują swoje zadania przy pomocy urzędów morskich; **Morska Służba Poszukiwania i Ratownictwa** – państwowa jednostka budżetowa, właściwa w sprawach poszukiwania i ratowania osób znajdujących się w niebezpieczeństwie na morzu oraz zwalczanie zagrożeń i zanieczyszczeń olejowych i chemicznych środowiska morskiego;
• ministra właściwego do spraw budownictwa, planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz mieszkalnictwa: **Główny Inspektor Nadzoru Budowlanego** – właściwy w sprawach administracji architektoniczno-budowlanej i nadzoru budowlanego, wykonuje swoje zadania przy pomocy Głównego Urzędu Nadzoru Budowlanego; **Główny Geodeta Kraju** – wykonuje zadania związane z zapewnieniem dostępu do informacji geodezyjnej i kartograficznej oraz współtworzeniem infrastruktury informacji przestrzennej, działa przy pomocy Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii;
• ministra właściwego do spraw transportu: **Generalny Dyrektor Dróg Krajowych i Autostrad** – wykonuje zadania zarządcy dróg krajowych oraz realizuje budżet państwa w zakresie dróg krajowych, działa przy pomocy Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad; **Główny Inspektor Transportu Drogowego** – kieruje Inspekcją Transportu Drogowego, powołaną do kontroli przestrzegania przepisów w zakresie przewozu drogowego wykonywanego pojazdami samochodowymi oraz przepisów ruchu drogowego przez kierujących pojazdami oraz prawidłowości uiszczenia opłaty elektronicznej z tytułu korzystania dróg publicznych; **Prezes Urzędu Transportu Kolejowego** – krajowa władza bezpieczeństwa i krajowy regulator transportu kolejowego w rozumieniu przepisów Unii Europejskiej z zakresu bezpieczeństwa i regulacji transportu kolejowego, wykonuje zadania przy pomocy Urzędu Transportu Kolejowego; **Prezes Urzędu Lotnictwa Cywilnego** – właściwy w sprawach lotnictwa cywilnego, wykonuje zadania przy pomocy Urzędu Lotnictwa Cywilnego; **Polska Agencja Żeglugi Powietrznej** – państwowa osoba prawna, zapewnia bezpieczną, ciągłą, płynną i efektywną żeglugę powietrzną w polskiej przestrzeni powietrznej, zarządza przestrzenią powietrzną oraz przepływem ruchu lotniczego;
• ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego: **Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych** – właściwy w sprawach państwowego zasobu archiwalnego;
• ministra właściwego do spraw środowiska: **Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska**; **Główny Inspektor Ochrony Środowiska; Prezes Państwowej Agencji Atomistyki** – właściwy w sprawach bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej.

[7] Przykładem takich struktur pomocniczych mogą być: **pełnomocnicy Rządu** (np. Pełnomocnik Rządu do spraw organizacji struktur administracji publicznej właściwych w zakresie bezpieczeństwa żywności, utworzony rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 12 kwietnia 2017 r.); różnego rodzaju **stałe i doraźne zespoły i komisje** działające przy Radzie Ministrów, międzyresortowe i powołane przez Pre-

zesa Rady Ministrów i poszczególnych ministrów (doradcze, koordynacyjne, monitorujące i zadaniowe – w niektórych przypadkach działające wprost na podstawie przepisów ustawy). Według stanu na 1 sierpnia 2017 r. były to m.in.: • Rządowy Zespół Zarządzania Kryzysowego – działający przy Radzie Ministrów jako organ opiniodawczo-doradczy właściwy w sprawach inicjowania i koordynowania działań podejmowanych w zakresie zarządzania kryzysowego • Kolegium do Spraw Służb Specjalnych – działające przy Radzie Ministrów jako organ opiniodawczo-doradczy w sprawach programowania, nadzorowania i koordynowania działalności ABW, AW, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego i Centralnego Biura Antykorupcyjnego oraz podejmowanych dla ochrony bezpieczeństwa państwa działań Policji, Straży Granicznej, Żandarmerii Wojskowej, Służby Więziennej, Biura Ochrony Rządu, służb skarbowo-celnych oraz służb rozpoznania Sił Zbrojnych RP • Rządowy Zespół Reagowania na Incydenty Komputerowe CERT.GOV.PL – pełniący rolę głównego zespołu CERT w obszarze administracji rządowej i obszarze cywilnym, którego zadaniem jest zapewnianie i rozwijanie zdolności jednostek organizacyjnych administracji publicznej do ochrony przed cyberzagrożeniami • Rada Bezpieczeństwa Imprez Sportowych • Rada do Spraw Przeciwdziałania Narkomanii • Komisja rozpatrująca wnioski o wyrażenie zgody na zatrudnienie osób, które pełniły funkcje publiczne (Dz.U. z 2007 r., poz. 352 z późn. zm.) •Międzyresortowa Komisja do Spraw Najwyższych Dopuszczalnych Stężeń i Natężeń Czynników Szkodliwych dla Zdrowia w Środowisku Pracy (Dz.U. z 2015, poz. 1772 z późn. zm.) • Międzyresortowy Zespół do Spraw Zagrożeń Terrorystycznych • Międzyresortowy Zespół do spraw Współpracy ze Strażami Gminnymi (Miejskimi) • Międzyresortowy Zespół do spraw Koordynacji i Monitorowania Wdrażania „Rządowego Programu Przeciwdziałania Korupcji na lata 2014–2019" (M.P. z 2017 r., poz. 445) • Międzyresortowy Zespół do spraw koordynacji wdrażania, monitorowania i ewaluacji „Programu przeciwdziałania i zwalczania przestępczości gospodarczej na lata 2015–2020" (M.P. z 2015 r., poz. 1076 z późn. zm.) • Międzyresortowy Zespół do spraw zapewnienia bezpieczeństwa w procesie przesiedleń i relokacji cudzoziemców (M.P. z 2016 r. poz. 192) • Międzyresortowy Zespół do spraw Implementacji Postanowień Szczytu Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego w Rzeczypospolitej Polskiej w 2016 r. • Międzyresortowy Zespół do spraw systemu CEPiK 2.0 • Zespół do spraw opracowania projektu zmian w „Programie Ratownictwa i Ochrony Ludności na lata 2014–2020" powołany zarządzeniem ministra spraw wewnętrznych i administracji z dnia 10 lutego 2017 r. (Dz.Urz. MSWiA z 2017 r., poz. 5) • Komitet Sterujący do spraw Krajowego Programu Ochrony Powietrza (M.P. z 2016, poz. 994 z późn. zm.) • Zespół do Spraw Zwalczania i Zapobiegania Handlowi Ludźmi. Niektóre zespoły były powoływane w związku z konkretnymi wydarzeniami, np.: Zespół do spraw przygotowania wizyty Jego Świątobliwości Papieża Franciszka w Rzeczypospolitej Polskiej w 2016 r. oraz wsparcia organizacji Światowych Dni Młodzieży Kraków 2016 (tekst jedn. M.P. z 2016 r., poz. 233).

[8] W tym: • **Państwowa Inspekcja Pracy** – powołana do sprawowania nadzoru i kontroli przestrzegania prawa pracy, w szczególności przepisów i zasad bezpieczeństwa i higieny pracy, a także przepisów dotyczących legalności zatrudnienia i innej pracy zarobkowej w zakresie określonym w ustawie • **Instytut Pamięci Narodowej**

– Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu – właściwy m.in. w sprawach: ujawniania informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa oraz treści tych dokumentów, a także oceny zgodności z prawdą oświadczeń dotyczących pracy lub służby w organach bezpieczeństwa państwa lub współpracy z tymi organami w okresie od dnia 22 lipca 1944 r. do dnia 31 lipca 1990 r.

[9] **Wojewoda**, jako organ zespolonej administracji rządowej:
• odpowiadający za wykonywanie polityki Rady Ministrów w województwie; zapewniający współdziałanie wszystkich organów administracji rządowej i samorządowej działających w województwie i kierujący ich działalnością w zakresie zapobiegania zagrożeniu życia, zdrowia lub mienia oraz zagrożeniom środowiska, bezpieczeństwa państwa i utrzymania porządku publicznego, ochrony praw obywatelskich, a także zapobiegania klęskom żywiołowym i innym nadzwyczajnym zagrożeniom oraz zwalczania i usuwania ich skutków (upoważniony do wnioskowania w sprawie wprowadzenia stanu klęski żywiołowej na terenie województwa), na zasadach określonych w ustawach;
• właściwy do oceny stanu zabezpieczenia przeciwpowodziowego województwa, opracowujący plan operacyjny ochrony przed powodzią oraz ogłaszający i odwołujący pogotowie i alarm przeciwpowodziowy;
• wykonujący i koordynujący zadania wynikające z ustaw w zakresie: obronności i bezpieczeństwa państwa oraz zarządzania kryzysowego, obrony cywilnej, ochrony środowiska, ochrony przyrody, ochrony zabytków (w jego imieniu zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków);
• wypełniający zadania: związane z nadzorem nad bezpieczeństwem stosowania produktów leczniczych oraz monitorowaniem bezpieczeństwa ich stosowania (przy pomocy wojewódzkiego inspektora farmaceutycznego jako kierownika wojewódzkiej inspekcji farmaceutycznej, wchodzącej w skład zespolonej administracji wojewódzkiej); w zakresie ochrony roślin przed organizmami szkodliwymi (przy pomocy wojewódzkiego inspektora jako kierownika wojewódzkiej inspekcji ochrony roślin i nasiennictwa, wchodzącej w skład zespolonej administracji wojewódzkiej); inspekcji handlowej (przy pomocy wojewódzkiego inspektora inspekcji handlowej, jako kierownika wojewódzkiej Inspekcji Handlowej); nadzoru budowlanego (przy pomocy wojewódzkiego inspektora nadzoru budowlanego jako kierownika wojewódzkiego nadzoru budowlanego); zadania Inspekcji Transportu Drogowego (za pośrednictwem wojewódzkiego inspektora transportu drogowego, jako kierownika wojewódzkiej inspekcji transportu drogowego);
• właściwy w sprawie wyrażenia zgody na cykliczne organizowanie zgromadzeń.

[10] Jako organy wykonujące w gminie (mieście) m.in. zadania w zakresie: porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli oraz ochrony przeciwpożarowej i przeciwpowodziowej, w tym wyposażenia i utrzymania gminnego magazynu przeciwpowodziowego, a także ochrony środowiska, ochrony zdrowia. W tym:
• **rada gminy (miasta)** – jako organ właściwy m.in. w sprawach: wydawania przepisów porządkowych, w zakresie nieuregulowanym w odrębnych ustawach lub innych przepisach powszechnie obowiązujących, jeżeli jest to niezbędne dla ochrony życia lub zdrowia obywateli oraz dla zapewnienia porządku, spokoju i bezpieczeń-

stwa publicznego, a także utworzenia do ochrony porządku publicznego na terenie gminy samorządowej umundurowanej formacji – **straży gminnej** (miejskiej);
• **wójt, burmistrz lub prezydent miasta** – jako organ właściwy m.in. w sprawach: opracowywania planu operacyjnego ochrony przed powodzią, ogłaszania i odwoływania pogotowia i alarmu przeciwpowodziowego, zarządzania ewakuacji z obszarów bezpośrednio zagrożonych (jeżeli w inny sposób nie można usunąć bezpośredniego niebezpieczeństwa dla życia ludzi lub dla mienia) obrony cywilnej; ochrony środowiska; gospodarowania wodami; ochrony przyrody; wyrażania zgody na odbycie zgromadzenia, z wyjątkiem zgromadzeń cyklicznych.

[11] Jako organy wykonujące m.in. zadania publiczne o charakterze ponadgminnym w zakresie: porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli, ochrony przeciwpowodziowej (w tym wyposażenia i utrzymania powiatowego magazynu przeciwpowodziowego), ochrony przeciwpożarowej i zapobiegania innym nadzwyczajnym zagrożeniom życia i zdrowia ludzi oraz środowiska, obronności, a także wykonujące nałożone przez właściwe organy administracji rządowej obowiązki związane z usuwaniem bezpośrednich zagrożeń dla bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz z obronnością. W tym:
• **rada powiatu** – jako organ właściwy w sprawach: uchwalania powiatowego programu zapobiegania przestępczości oraz ochrony bezpieczeństwa obywateli i porządku publicznego, dokonywania oceny stanu bezpieczeństwa przeciwpożarowego i zabezpieczenia przeciwpowodziowego powiatu, wydawania powiatowych przepisów porządkowych, jeżeli jest to niezbędne do ochrony życia, zdrowia lub mienia obywateli, ochrony środowiska naturalnego albo do zapewnienia porządku, spokoju i bezpieczeństwa publicznego, o ile przyczyny te występują na obszarze więcej niż jednej gminy;
• **starosta** – jako organ właściwy w zakresie: opracowywania planu operacyjnego ochrony przed powodzią oraz ogłaszania i odwoływania pogotowia i alarmu przeciwpowodziowego, zwierzchnictwa nad powiatowymi służbami, inspekcjami i strażami oraz zadań określonych w ustawach w zakresie porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli, a także: obrony cywilnej, ochrony środowiska, spraw gospodarowania wodami, ochrony przyrody, administracji geologicznej (przy pomocy geologa powiatowego).

[12] Jako organy wykonujące m.in. zadania o charakterze wojewódzkim określone ustawami, w zakresie: obronności, bezpieczeństwa publicznego, ochrony środowiska, gospodarki wodnej, w tym ochrony przeciwpowodziowej, a w szczególności wyposażenia i utrzymania wojewódzkich magazynów przeciwpowodziowych. W tym:
• **sejmik województwa** – jako organ ochrony środowiska;
• **marszałek województwa** – jako organ: właściwy w zakresie ochrony środowiska i przyrody; wykonujący zadania administracji geologicznej (przy pomocy geologa wojewódzkiego).

[13] W tym:
• **minister właściwy do spraw wewnętrznych** – jako naczelny organ administracji rządowej właściwy m.in. w sprawach: ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego, ochrony granicy państwowej na lądzie i na morzu oraz kontroli ruchu granicznego i cudzoziemców oraz koordynacji działań związanych z polityką mi-

gracyjną państwa, zarządzania kryzysowego, obrony cywilnej, ochrony przeciwpożarowej, nadzoru nad ratownictwem górskim i wodnym, obywatelstwa; ewidencji ludności i rejestracji stanu cywilnego;
• **minister obrony narodowej** – jako naczelny organ administracji rządowej właściwy w czasie pokoju m.in. w sprawach: obrony państwa oraz Sił Zbrojnych RP, ochrony granicy państwowej w przestrzeni powietrznej Rzeczypospolitej Polskiej (zadania te wykonuje Dowódca Operacyjny Rodzajów Sił Zbrojnych przy pomocy organu dowodzenia obroną powietrzną), udziału Rzeczypospolitej Polskiej w wojskowych przedsięwzięciach organizacji międzynarodowych oraz w zakresie wywiązywania się z zobowiązań militarnych, wynikających z umów międzynarodowych, umów offsetowych – chyba że na mocy odrębnych przepisów określone sprawy należą do zakresu zadań i kompetencji Prezydenta RP lub innych organów państwowych, szerzej zob. pkt. 18.1.10 zestawienia norm prawa w niniejszej publikacji;
• **minister sprawiedliwości** – jako naczelny organ administracji rządowej właściwy m.in. w spraw sądownictwa, prokuratury, notariatu, adwokatury i radców prawnych, wykonywania kar oraz środków wychowawczych i środka poprawczego orzeczonego przez sądy oraz spraw pomocy postpenitencjarnej, nieodpłatnej pomocy prawnej;
• **ministrowie – członkowie Rady Ministrów** (tzw. ministrowie zadaniowi), jeśli zostali powołani i Prezes Rady Ministrów powierzył im zadania i kompetencje w zakresie bezpieczeństwa, m.in. minister – koordynator służb specjalnych – jako organ w zakresie nadzoru, kontroli i koordynacji służb specjalnych, wykonujący zadania wyznaczone przez Prezesa Rady Ministrów.

[14] W tym podległe lub nadzorowane przez:
• Prezesa Rady Ministrów (poza strukturą działów administracji rządowej): **Szef Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego** – właściwy w sprawach ochrony bezpieczeństwa wewnętrznego państwa i jego porządku konstytucyjnego, działa przy pomocy Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego (ABW); **Szef Agencji Wywiadu** – właściwy w sprawach ochrony bezpieczeństwa zewnętrznego państwa, działa przy pomocy Agencji Wywiadu (AW); **Szef Centralnego Biura Antykorupcyjnego** – właściwy w sprawach zwalczania korupcji w życiu publicznym i gospodarczym, w szczególności w instytucjach państwowych i samorządowych, a także zwalczania działalności godzącej w interesy ekonomiczne państwa, działa przy pomocy Centralnego Biura Antykorupcyjnego (CBA); (uwaga: w chwili oddawania tej publikacji do druku zapowiadane były zmiany w zakresie struktury i podporządkowania służb specjalnych w Polsce).
• ministra właściwego w sprawach wewnętrznych: **Komendant Główny Policji** – właściwy w sprawach ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz utrzymania bezpieczeństwa i porządku publicznego; kieruje Policją, która jest umundurowaną i uzbrojoną formacją służącą społeczeństwu i przeznaczoną do ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz do utrzymywania bezpieczeństwa i porządku publicznego (w strukturach Policji działają m.in.: Krajowe Centrum Informacji Kryminalnych – właściwe w sprawach gromadzenia, przetwarzania i przekazywania informacji kryminalnych; Centralne Biuro Śledcze Policji – jednostka organizacyjna służby śledczej realizującą na obszarze całego kraju zadania w zakresie rozpoznawania, zapobiegania i zwalczania

przestępczości zorganizowanej); **Komendant Główny Państwowej Straży Pożarnej** – kieruje Państwową Strażą Pożarną, która jest zawodową, umundurowaną i wyposażoną w specjalistyczny sprzęt formacją, przeznaczoną do walki z pożarami, klęskami żywiołowymi i innymi miejscowymi zagrożeniami; **Komendant Główny Straży Granicznej** – właściwy w sprawach ochrony granicy państwowej na lądzie i na morzu oraz kontroli ruchu granicznego; kierujący Strażą Graniczną, która jest jednolitą, umundurowaną i uzbrojoną formacją przeznaczoną do ochrony granicy państwowej, kontroli ruchu granicznego oraz zapobiegania i przeciwdziałania nielegalnej migracji; **Szef Obrony Cywilnej Kraju** – właściwy w sprawach obrony cywilnej; **Szef Biura Ochrony Rządu** – właściwy w sprawach ochrony osób, obiektów i urządzeń o szczególnym znaczeniu, stojący na czele Biura Ochrony Rządu, która jest jednolitą uzbrojoną formacją (uwaga: w chwili oddawania tej publikacji do druku trwały zaawansowane prace legislacyjne w sprawie zastąpienia tej formacji przez Państwową Służbę Ochrony); **Szef Urzędu do Spraw Cudzoziemców** – właściwy w sprawach dotyczących ochrony cudzoziemców, w tym legalizacji pobytu i udzielania ochrony cudzoziemcom przebywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, działający przy pomocy Urzędu do Spraw Cudzoziemców; **Dyrektor Rządowego Centrum Bezpieczeństwa** – kierujący państwową jednostką budżetową, która zapewnia obsługę Rady Ministrów, Prezesa Rady Ministrów, Zespołu i ministra właściwego do spraw wewnętrznych w sprawach zarządzania kryzysowego oraz pełni funkcję krajowego centrum zarządzania kryzysowego

• ministra obrony narodowej: **Szef Służby Kontrwywiadu Wojskowego** – działający przy pomocy Służby Kontrwywiadu Wojskowego (SKW), która jest urzędem administracji rządowej, stanowiącym służbę specjalną, właściwą w sprawach ochrony przed zagrożeniami wewnętrznymi dla obronności Państwa, bezpieczeństwa i zdolności bojowej Sił Zbrojnych RP oraz innych jednostek organizacyjnych podległych lub nadzorowanych przez Ministra Obrony Narodowej; **Szef Służby Wywiadu Wojskowego** – działający przy pomocy Służby Wywiadu Wojskowego (SWW), która jest urzędem administracji rządowej, stanowiącym służbę specjalną, właściwą w sprawach ochrony przed zagrożeniami zewnętrznymi dla obronności Państwa, bezpieczeństwa i zdolności bojowej Sił Zbrojnych RP oraz innych jednostek organizacyjnych podległych lub nadzorowanych przez Ministra Obrony Narodowej; **Komendant Główny Żandarmerii Wojskowej**;

• ministra sprawiedliwości: **Dyrektor Generalny Służby Więziennej** – organ Służby Więziennej, która jest umundurowaną i uzbrojoną formacją, mającą swoją własną strukturę, realizującą na zasadach Kodeksu karnego wykonawczego zadania w zakresie wykonywania tymczasowego aresztowania oraz kar pozbawienia wolności i środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności; działa przy pomocy Centralnego Zarządu Służby Więziennej.

[15] **Siły Zbrojne RP**:

• stojące na straży suwerenności i niepodległości Narodu Polskiego oraz jego bezpieczeństwa i pokoju;

• mogą brać udział w zwalczaniu klęsk żywiołowych i likwidacji ich skutków, działaniach antyterrorystycznych i z zakresu ochrony mienia, akcjach poszukiwawczych oraz ratowania lub ochrony zdrowia i życia ludzkiego, oczyszczaniu terenów

z materiałów wybuchowych i niebezpiecznych pochodzenia wojskowego oraz ich unieszkodliwianiu, a także w realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego; złożone z Wojsk Lądowych, Sił Powietrznych, Marynarki Wojennej, Wojsk Specjalnych i Wojsk Obrony Terytorialnej – jako rodzajów oraz jednostek wojskowych i związków organizacyjnych;
• w ramach Sił Zbrojnych RP działa **Żandarmeria Wojskowa** jako struktura wyodrębniona i wyspecjalizowana w sprawach związanych z bezpieczeństwem wskazanych w ustawie oraz wojskowe organy porządkowe;
• złożoną strukturę i zadań Sił Zbrojnych dobrze charakteryzuje długa lista korpusów osobowych żołnierzy w czynnej służbie wojskowej, na którą składają się korpusy: wojsk lądowych, sił powietrznych, marynarki wojennej, wojsk specjalnych, łączności i informatyki, kryptologii i cyberbezpieczeństwa, rozpoznania i walki elektronicznej, przeciwlotniczy, inżynierii wojskowej, obrony przed bronią masowego rażenia, logistyki, medyczny, wywiadu i kontrwywiadu wojskowego, żandarmerii wojskowej, sprawiedliwości i obsługi prawnej, duszpasterstwa, finansowy, wychowawczy, ogólny (Dz.U. z 2017 r., poz. 734).

[16] W tym:
• **organy zespolonej administracji rządowej w województwie**: komendant wojewódzki Państwowej Straży Pożarnej (działający przy pomocy komendy wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej); komendant wojewódzki Policji (działający przy pomocy komendy wojewódzkiej Policji); wojewódzki inspektor jakości handlowej artykułów rolno-spożywczych (działający przy pomocy wojewódzkiego inspektoratu jakości handlowej artykułów rolno-spożywczych); wojewódzki inspektor ochrony roślin i nasiennictwa (działający przy pomocy wojewódzkiego inspektoratu ochrony roślin i nasiennictwa); wojewódzki inspektor farmaceutyczny (działający przy pomocy wojewódzkiego inspektoratu farmaceutycznego); wojewódzki inspektor ochrony środowiska (działający przy pomocy wojewódzkiego inspektoratu ochrony środowiska); wojewódzki inspektor inspekcji handlowej (działający przy pomocy wojewódzkiego inspektoratu inspekcji handlowej); wojewódzki lekarz weterynarii (działający przy pomocy wojewódzkiego inspektoratu weterynarii); wojewódzki konserwator zabytków (działający przy pomocy wojewódzkiego urzędu ochrony zabytków); wojewódzki inspektor nadzoru budowlanego (działający przy pomocy wojewódzkiego inspektoratu nadzoru budowlanego); wojewódzki inspektor transportu drogowego (działający przy pomocy wojewódzkiego inspektoratu transportu drogowego); państwowy wojewódzki inspektor sanitarny (działający przy pomocy wojewódzkiej stacji sanitarno-epidemiologicznej); wojewódzki inspektor nadzoru geodezyjnego i kartograficznego (działający przy pomocy wojewódzkiej inspekcji geodezyjnej i kartograficznej);
• **organy niezespolonej administracji rządowej w województwie**: szefowie wojewódzkich sztabów wojskowych i wojskowi komendanci uzupełnień; dyrektorzy izb administracji skarbowej, naczelnicy urzędów celno-skarbowych; dyrektorzy okręgowych urzędów górniczych i dyrektor Specjalistycznego Urzędu Górniczego; dyrektorzy okręgowych urzędów miar i naczelnicy obwodowych urzędów miar; dyrektorzy okręgowych urzędów probierczych i naczelnicy obwodowych urzędów probierczych; dyrektorzy regionalnych zarządów gospodarki wodnej; dyrektorzy

urzędów morskich; dyrektorzy urzędów statystycznych; dyrektorzy urzędów żeglugi śródlądowej; graniczni i powiatowi lekarze weterynarii; komendanci oddziałów Straży Granicznej, komendanci placówek i dywizjonów Straży Granicznej; okręgowi inspektorzy rybołówstwa morskiego; państwowi graniczni inspektorzy sanitarni; regionalni dyrektorzy ochrony środowiska;

• **organy administracji rządowej wchodzące w skład powiatowej administracji zespolonej**, działające pod zwierzchnictwem starosty przy pomocy jednostek organizacyjnych (komend i inspektoratów) powiatowych służb, inspekcji i straży, w tym: komendant powiatowy Państwowej Straży Pożarnej, komendant powiatowy Policji, powiatowy inspektor budowlany.

[17] W tym: • Straż Leśna • Państwowa Straż Łowiecka • Państwowa Straż Rybacka • Służba Parku Narodowego.

[18] W tym: • Rzecznik Praw Obywatelskich • Rzecznik Praw Dziecka • Rzecznik Praw Konsumenta • Rzecznik Praw Pacjenta.

[19] W tym Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych.

[20] W tym: • Sąd Najwyższy • sądy powszechne • Naczelny Sąd Administracyjny • sądy administracyjne.

[21] M.in. zakłady karne i areszty śledcze.

[22] M.in. **zakłady poprawcze** (resocjalizacyjne, resocjalizacyjno-rewalidacyjne i resocjalizacyjno-terapeutyczne) oraz **schroniska dla nieletnich** (otwarte – młodzieżowe ośrodki adaptacji społecznej, półotwarte, zamknięte, o wzmożonym nadzorze wychowawczym).

[23] W tym specjalistyczne uzbrojone formacje ochronne (tworzone także w celu wykonywania obowiązkowej ochrony określonych w przepisach prawa obszarów, obiektów i urządzeń) m.in.: Straż Ochrony Kolei, Straż Pocztowa, Straż Bankowa, Straż Ochrony Lotniska, Służba Ochrony Metra, a także **wewnętrzne służby ochrony.**

[24] Przykład stanowić mogą: • **Górskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe i Tatrzańskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe** oraz inne podmioty uprawnione do wykonywania ratownictwa górskiego i ratownictwa na zorganizowanych terenach narciarskich, jeżeli uzyskały zgodę ministra właściwego do spraw wewnętrznych • **Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe** oraz inne podmioty ratownictwa wodnego, jeżeli uzyskały zgodę ministra właściwego do spraw wewnętrznych.

[25] W tym przedsiębiorstwa przemysłu zbrojeniowego.

[26] Przykładowo takie jak: Wojskowy Instytut Łączności im. prof. J. Groszkowskiego, Wojskowy Instytut Techniki Pancernej i Samochodowej, Instytut Techniczny Wojsk Lotniczych, Wojskowy Instytut Chemii i Radiometrii, Wojskowy Instytut Techniki Inżynieryjnej im prof. J. Kosackiego.

[27] W tym: • wyższe szkoły wojskowe (m.in. szkoły realizujące zadania związane z obroną narodową, w tym: Akademia Sztuki Wojennej, Wojskowa Akademia Techniczna, Akademia Marynarki Wojennej, Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Lądowych) • Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury • uczelnie i szkoły służb państwowych (w tym m.in.: Wyższa Szkoła Policji i inne szkoły Policji, Szkoła Główna Służby Pożarniczej).

Opracowanie własne

24. Wybrane rozwiązania funkcjonalne megasystemu bezpieczeństwa

Państwowy System Ratownictwa Medycznego
Organy systemu: • **minister właściwy do spraw zdrowia** – sprawuje nadzór nad systemem na terenie kraju •**wojewoda** – właściwy w sprawach planowania, organizowania, koordynacji systemu, nadzoru nad systemem na terenie województwa
Jednostki organizacyjne: • centra powiadamiania ratunkowego • zespoły ratownictwa medycznego (w tym zespoły lotnicze) • szpitalne oddziały ratunkowe (SOR)
Mechanizmy i rozwiązania funkcjonalne: • System Wspomagania Dowodzenia Państwowego Ratownictwa Medycznego • System Powiadamiania Ratunkowego • elektroniczny system komunikacji z Policją i Państwową Strażą Pożarną
Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy
Organy systemu: • **minister właściwy do spraw wewnętrznych** – ustala zasady działania systemu i sprawuje nadzór nad systemem na terenie kraju • **Komendant Główny Państwowej Straży Pożarnej** – określa zadania systemu, koordynuje i kontroluje wykonywanie zadań oraz kieruje systemem na terenie kraju • **wojewoda** – określa zadania systemu, koordynuje i kontroluje wykonywanie zadań oraz kieruje systemem na terenie województwa • **starosta** – określa zadania systemu, koordynuje i kontroluje wykonywanie zadań oraz kieruje systemem na terenie powiatu • **wójt (burmistrz, prezydent miasta)** – koordynuje działanie systemu na obszarze gminy (miasta) w zakresie ustalonym przez wojewodę
Jednostki organizacyjne: • jednostki organizacyjne Państwowej Straży Pożarnej oraz Wojskowej Ochrony Przeciwpożarowej, w tym gminna zawodowa straż pożarna, powiatowa (miejska) zawodowa straż pożarna, terenowa służba ratownicza • zakładowa straż pożarna i zakładowa służba ratownicza • ochotnicza straż pożarna, związek ochotniczych straży pożarnych • inne jednostki i podmioty ratownicze, w tym podmioty, które dobrowolnie w drodze umowy cywilnoprawnej zobowiązały się do współdziałania w akcjach ratowniczych
Mechanizmy i rozwiązania funkcjonalne: • System Wspomagania Decyzji Państwowej Straży Pożarnej • wojewódzki zespół zarządzania kryzysowego • powiatowy zespół zarządzania kryzysowego • komendant gminny ochrony przeciwpożarowej albo komendant gminny związku ochotniczych straży pożarnych • powiatowe i wojewódzkie plany ratownicze • centralny i wojewódzkie odwody operacyjne
System Obrony Cywilnej Kraju
Organy systemu: • **minister właściwy do spraw wewnętrznych** – ustala zasady działania systemu i sprawuje nadzór nad systemem na terenie kraju • **Szef Obrony Cywilnej Kraju** – określa zadania systemu, koordynuje i kontroluje wykonywanie zadań oraz kieruje systemem na terenie kraju • **wojewoda** –kieruje, jako terenowy organ obrony cywilnej, przygotowaniami i realizacją przedsięwzięć obrony cywilnej oraz koordynuje wykonywanie zadań przez podmioty systemu działające na terenie województwa • **starosta** – kieruje, jako terenowy organ obrony cywilnej, przygotowaniami i realizacją przedsięwzięć obrony cywilnej oraz koordynuje wykonywanie zadań przez podmioty systemu działające na terenie powiatu • **wójt (burmistrz, prezydent miasta)** – kieruje, jako terenowy organ obrony cywilnej, przygotowaniami i realizacją przedsięwzięć obrony cywilnej oraz koordynuje wykonywanie zadań przez podmioty systemu działające na terenie gminy (miasta)
Jednostki organizacyjne: • formacje obrony cywilnej tworzone przez ministrów, wojewodów, starostów, wójtów (burmistrzów, prezydentów miast) i pracodawców, przy uwzględnieniu skali występujących zagrożeń
Mechanizmy i rozwiązania funkcjonalne: • wojewódzki zespół zarządzania kryzysowego • powiatowy zespół zarządzania kryzysowego

Wybrane rozwiązania funkcjonalne megasystemu bezpieczeństwa (cd.)

System Zarządzania Kryzysowego
Organy systemu: • **Rada Ministrów i Prezes Rady Ministrów** • **minister właściwy do spraw wewnętrznych** – sprawuje nadzór nad systemem na terenie kraju • **minister kierujący działem administracji rządowej, kierownik rządowego organu centralnego** – sprawuje nadzór nad systemem na terenie mu podległym • **wojewoda** – na terenie województwa • **starosta** – na terenie powiatu • **wójt (burmistrz, prezydent miasta)** – na terenie gminy (miasta) **Podmioty sztabowe:** • Rządowe Centrum Bezpieczeństwa – jako krajowe centrum zarządzania kryzysowego • centra zarządzania kryzysowego w ministerstwach i urzędach centralnych • wojewódzkie centra zarządzania kryzysowego • powiatowe centra zarządzania kryzysowego • gminne (miejskie) centra zarządzania kryzysowego lub jednostki organizacyjne funkcjonujące w ramach urzędu gminnego (miejskiego) **Podmioty doradczo-konsultacyjne:** • Rządowy Zespół Zarządzania Kryzysowego – organ opiniodawczo-doradczy Rady Ministrów i Prezesa Rady Ministrów • zespół zarządzania kryzysowego w ministerstwie/urzędzie centralnym • wojewódzki zespół zarządzania kryzysowego • powiatowy zespół zarządzania kryzysowego • gminny (miejski) zespół zarządzania kryzysowego **Mechanizmy i rozwiązania funkcjonalne:** • mechanizmy monitorowania, analizowania i oceny zagrożeń i ryzyk • systemy powiadamiania, obiegu informacji (również między krajowymi i zagranicznymi organami i strukturami zarządzania kryzysowego) i reagowania kryzysowego
Krajowy System Informatyczny (KSI)
Organy systemu: • **minister właściwy do spraw wewnętrznych –** sprawuje nadzór nad działaniem KSI • **Komendant Główny Policji** – jest centralnym organem technicznym KSI **Mechanizmy instytucjonalne, funkcjonalne i wsparcia:** • zespół współpracujących ze sobą urządzeń, procedur przetwarzania informacji i narzędzi programowych (oprogramowania) zastosowanych w celu przetwarzania danych oraz infrastruktura telekomunikacyjna, umożliwiające organom administracji publicznej i organom wymiaru sprawiedliwości wykorzystywanie danych gromadzonych w Systemie Informacyjnym Schengen oraz w Wizowym Systemie Informacyjnym
System Ochrony Informacji Niejawnych
Organy systemu: • Prezes Rady Ministrów – jako organ nadzoru • Szef Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego – jako organ krajowej władzy bezpieczeństwa • Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Służba Kontrwywiadu Wojskowego – jako podmioty nadzorując funkcjonowanie systemu ochrony informacji niejawnych w jednostkach organizacyjnych pozostających w ich właściwości ustawowej • pełnomocnicy ochrony w jednostkach organizacyjnych, w których są przetwarzane informacje niejawne **Mechanizmy i rozwiązania funkcjonalne:** • klasyfikowanie informacji niejawnych • szkolenia w zakresie ochrony informacji niejawnych • zasady i procedury bezpieczeństwo osobowego • kancelarie tajne i środki bezpieczeństwa fizycznego • standardy bezpieczeństwo teleinformatyczne • rozwiązania w zakresie bezpieczeństwa przemysłowego, postępowań sprawdzających, kontrolnych postępowań sprawdzających i postępowań bezpieczeństwa przemysłowego

Wybrane rozwiązania funkcjonalne megasystemu bezpieczeństwa (cd.)

Inne rozwiązania systemowe istotne w dziedzinie bezpieczeństwa
Systemy rejestrów i ewidencji państwowych (publicznych) i innych prowadzonych przez instytucje publiczne przykładowo: • Powszechny Elektroniczny System Ewidencji Ludności (PESEL) • Rejestr Dowodów Osobistych • rejestry mieszkańców • rejestry zamieszkania cudzoziemców • Krajowy Rejestr Sądowy • Krajowy Rejestr Karny • Rejestr Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym • systemy ewidencji i identyfikacji podatników i płatników (NIP i CRP KEP) • centralna ewidencja kierowców centralna ewidencja pojazdów • ewidencja partii politycznych • Lista Skarbów Dziedzictwa • rejestr cywilnych statków powietrznych • rejestr lotnisk • elektroniczna bazę danych o statkach o polskiej przynależności • baza danych dotycząca bezpieczeństwa imprez masowych • krajowy system identyfikacji elektronicznej (do uwierzytelniania osób w usługach online) • statystyki (często w wersji elektronicznej, m.in.: Rejestr Podmiotów Wykonujących Działalność Leczniczą, Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej, Rejestr Zastawów, Ewidencja Gruntów i Budynków, Krajowy Rejestr Urzędowy Podziału Terytorialnego Kraju, Ogólnopolski Rejestr Zbiorów Danych Osobowych)
Systemy dokumentowania praw i obowiązków przykładowo: • akty notarialne • akty poświadczenia dziedziczenia
Systemy dokumentowania i potwierdzania posiadania określonych cech towaru, wyrobu, urządzenia itp. przykładowo: • znaki urzędowe potwierdzające zawartość metalu szlachetnego w wyrobie • system krajowej infrastruktury zaufania (w tym rejestr dostawców usług zaufania)
Systemy monitorowania przykładowo: • system pomiarów, ocen i prognoz stanu środowiska oraz gromadzenia, przetwarzania i rozpowszechniania informacji o środowisku • miejskie systemy monitoringu przestrzeni publicznej • Narodowy System Monitorowania Ruchu Statków i Przekazywania Informacji
Systemy obrony, osłony i ochrony przykładowo: • system łączności i dedykowane sieci telekomunikacyjne na potrzeby obronne państwa • systemy łączności specjalnej (zabezpieczone kryptograficznie) • System Obrony Powietrznej Rzeczypospolitej Polskiej; Informatyczny System Osłony Kraju przed Nadzwyczajnymi Zagrożeniami • ewidencja wojskowa (osób podlegających rejestracji, kwalifikacji wojskowej oraz podlegających obowiązkowi czynnej służby wojskowej, a także podlegających innym rodzajom powszechnego obowiązku obrony) • ewidencja wojskowa świadczeń na rzecz bezpieczeństwa (osób fizycznych, osób prawnych i jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej podlegających obowiązkowi świadczeń na rzecz obrony oraz rzeczy ruchomych i nieruchomości będących lub mogących być przedmiotem świadczeń rzeczowych, których świadczeniobiorcą są lub mogą być Siły Zbrojne) • ewidencje obszarów, obiektów i urządzeń podlegających obowiązkowej ochronie • systemy i sieci energetyczne, wodno-kanalizacyjne, ciepłownicze oraz teleinformatyczne istotne z punktu widzenia bezpieczeństwa państwa

Wybrane rozwiązania funkcjonalne megasystemu bezpieczeństwa (cd.)

• **Wewnętrzne systemy informacyjne i funkcjonalne** oraz zbiory danych wykorzystywane w działaniach na rzecz bezpieczeństwa
przykładowo: • system kierowania bezpieczeństwem narodowym • system powiadamiania ratunkowego • System Wspomagania Dowodzenia Policji • System Wspomagania Decyzji Państwowej Straży Pożarnej • katalog incydentów o charakterze terrorystycznym • wykaz informacji o osobach podejmujących działalność na rzecz organizacji terrorystycznych lub organizacji związanych z działalnością terrorystyczną lub członkach tych organizacji (oraz tych, wobec których istnieje uzasadnione podejrzenie w tym zakresie) • procedury realizacji przedsięwzięć w ramach poszczególnych stopni alarmowych i stopni alarmowych CRP w Policji i innych podmiotach systemu bezpieczeństwa • system informacji kryminalnych (w tym bazy danych Krajowego Centrum Informacji Kryminalnych) • System Informacji Operacyjnych (zawierający bazę informacji z ustaleń operacyjnych oraz dotyczących samego systemu • SIO jest zestawem trzech zbiorów danych, o nazwach: System Meldunku Informacyjnego (SMI), Centralna Baza Informacji z Ustaleń (CBIU) oraz Archiwum) • zbiory danych zawierających informacje o odciskach linii papilarnych osób, niezidentyfikowanych śladach linii papilarnych z miejsc przestępstw oraz o wynikach analizy kwasu deoksyrybonukleinowego (DNA) (w tym w ramach Centralnej Registratury Daktyloskopijnej i Automatycznego Systemu Identyfikacji Daktyloskopijnej) • policyjny rejestr BROŃ • policyjna mapa zagrożeń przestępstwami na tle seksualnym • pozostałe zbiory danych, w których uprawnione podmioty systemu gromadzą lub przetwarzają informacje, w tym dane osobowe, w systemach teleinformatycznych lub w formie sporządzanych ręcznie kartotek, skorowidzów, ksiąg, wykazów, registratur, rejestrów, albumów lub innych ewidencji • sieciocentryczne geobazy (jako narzędzia do przygotowania informacji sytuacyjnych) • wykaz uzbrojenia, na obrót którym jest wymagane zezwolenie • ogólnopolski system zgłaszania podejrzanych transakcji prekursorami materiałów wybuchowych (lub prób dokonania takich transakcji, zniknięć i kradzieży system) • centralny rejestr zakazów wstępu na imprezy masowe • rejestr transakcji, o których mowa w ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu • system dokumentów organów bezpieczeństwa państwa, wytworzonych oraz gromadzonych od dnia 22 lipca 1944 r. do dnia 31 lipca 1990 r. i organów bezpieczeństwa Trzeciej Rzeszy Niemieckiej oraz Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich • rejestr działalności detektywistycznej
Systemy wspomagania informacjami i mechanizmami ważnymi dla działań na w dziedzinie bezpieczeństwa
przykładowo: • zasób Centralnego Biura Adresowego • Centralna Baza Danych „Dokumenty Zastrzeżone" • rejestr dłużników (Związek Banków Polskich) • rejestr kredytobiorców (Biuro Informacji Kredytowej) • system znakowania rowerów (wraz z elektronicznym zbiorem danych) • systemy informatyczne wspomagania decyzji kategorii *Business Intelligence* • systemy komunikacji społecznej w sprawach bezpieczeństwa (m.in. ogólnodostępna baza osób poszukiwanych i zaginionych (poszukiwani.policja.pl i zaginieni.policja.pl) • hurtownie danych (wspólne bazy danych)

Opracowanie własne

25. Analiza SWOT dla megasystemu funkcjonalno-decyzyjnego bezpieczeństwa

Mocne strony	Słabe strony
• stabilnie zdefiniowane interesy narodowe • umocowanie w ramach systemu konstytucyjnego zgodnego z zasadami demokratycznego państwa prawa • rosnące zrozumienie znaczenia bezpieczeństwa w realizacji polityk publicznych i szans rozwojowych państwa • znaczne doświadczenie w dokonywaniu zmian systemowych nabyte po 1989 r. • doświadczenie w opracowywaniu narodowej strategii bezpieczeństwa na bazie przeglądów diagnostycznych i prognostycznych • doświadczenie zebrane w ramach współpracy sojuszniczej – możliwość korzystania z członkostwa w NATO i UE • rosnąca gotowość społeczeństwa do partycypacji w działaniach na rzecz bezpieczeństwa • przygotowanie do funkcjonowania w warunkach zmian • istotne ograniczenie poziomu przestępczości kryminalnej, wzrost poczucia bezpieczeństwa	• znaczne uzależnienie od bieżącej gry politycznej – polityzacja koncepcji i kadry kierowniczej, ideologizacja polityki kadrowej w strukturach bezpieczeństwa • deficyt kultury strategicznej i procesowej – doraźność; braki wspólnoty informacyjnej • luki w koordynacji normatywnej w dziedzinie polityczno-strategicznego kierowania i planowania oraz rozproszenie, dublowanie i silosowość zasobów • braki w zakresie sił i środków w dziedzinach decydujących o powodzeniu działań obronnych i ochronnych • małe zdolności elastycznej rekonfiguracji rozwiązań systemowych • ograniczone kontakty między ośrodkami wiedzy i praktyką oraz niedocenianie rozwiązań sieciowych i innowacyjnych • ograniczenia kultury prawnej społeczeństwa • zagrożenia demograficzne – starzenie się społeczeństwa • zagrożenia związane z polityką Rosji
Szanse	**Zagrożenia**
• skuteczne wyłączenie bezpieczeństwa z bieżących sporów politycznych • zwiększenie zdolności traktowania interesów państwa, społeczeństwa i jednostek jako funkcjonalnej całości • konsekwentne modernizowanie zasobów bezpieczeństwa – kształtowanie w perspektywie długoterminowej stabilnych podstaw finansowych zmian oraz lepsze powiązanie prac badawczych i rozwojowych z potrzebami bezpieczeństwa • wypracowanie podstaw prawnych i organizacyjnych lepiej integrujących system decyzyjny i wykonawczy • silniejsze powiązanie rozwiązań dotyczących bezpieczeństwa z innymi politykami publicznymi i pracami badawczymi • lepsze wykorzystanie zasilania systemu efektami współpracy polityczno-wojskowej, potencjałem społecznym i partnerstwem publiczno-prywatnym	• utrwalenie się podziałów społecznych i politycznych w sprawie modelu suwerenności państwa blokujące zdolność działań wspólnych oraz osłabiające zaufanie społeczne w sprawach działania władz publicznych • osłabienie zdolności budowania wspólnoty działania w sprawach bezpieczeństwa w układach sojuszniczych oraz w ramach Unii Europejskiej • osłabianie przez Polskę dobrego wizerunku na arenie międzynarodowej, w tym ukształtowanie się przekonania o zagrożeniu w naszym kraju podstawowych wartości oraz praw i wolności stanowiących kanon świata demokratycznego • nadmierna preferencja finansowa dla potrzeb bieżących i braki w finansowaniu projektów wynikających z wyzwań rozwojowych przyszłości • brak skutecznych rozwiązań dotyczących imigracji z rejonów świata objętych zagrożeniami terrorystycznymi

Opracowanie własne

Aneks nr 2. Ramy prawne i programowe megasystemu bezpieczeństwa narodowego w Polsce

Ujęcie przeglądowe, stan na dzień 15 sierpnia 2017 r.

W zestawieniu uwzględniłem wybrane ustawy oraz przepisy wykonawcze i dokumenty programowe pogrupowane w układzie problemowym. Przedstawiłem ogólnie zakres przedmiotowy poszczególnych pozycji oraz wskazałem adresy publikacyjne. Uwzględniłem teksty jednolite według stanu na 15 sierpnia 2017 r. W kilku przypadkach, w związku z zaawansowanymi pracami legislacyjnymi zmierzającymi do nowelizacji regulacji, zaznaczyłem ten fakt przy przedstawianiu obecnie obowiązujących przepisów. W celu uniknięcia powtarzania poszczególnych dokumentów w niektórych przypadkach zastosowałem system odsyłaczy do aktów i dokumentów zamieszczonych we wcześniejszych fragmentach zestawienia. Ramy prawne systemu bezpieczeństwa narodowego w Polsce kształtuje także prawo Unii Europejskiej, które nie zostało objęte zestawieniem.

Spis treści

1. Regulacje konstytucyjne 234
2. Wybrane przepisy prawa międzynarodowego 236
3. Regulacje ogólnosystemowe dotyczące bezpieczeństwa militarnego, finansowania bezpieczeństwa państwa, kierunków modernizacji systemu, bezpieczeństwa granic i integralności terytorialnej państwa oraz zintegrowanego zarządzania decyzyjnego 239
4. Strategie międzynarodowe, rozwojowe i sektorowe w dziedzinie bezpieczeństwa 246
5. Regulacje dotyczące ratownictwa i ochrony ludności, ratownictwa medycznego, ochrony przeciwpożarowej, zarządzania kryzysowego, ochrony przeciwpowodziowej oraz obrony cywilnej .. 255

6. Regulacje dotyczące bezpieczeństwa środowiska naturalnego, ochrony radiologicznej i bezpieczeństwa jądrowego 263
7. Regulacje w dziedzinie wybranych aspektów bezpieczeństwa społecznego 265
8. Regulacje dotyczące bezpieczeństwa politycznego i kontroli publicznej 282
9. Regulacje dotyczące bezpieczeństwa obrotu prawnego, finansowego i gospodarczego oraz postępowania administracyjnego 284
10. Regulacje dotyczące zwalczania transsektorowych zagrożeń terroryzmem, bezpieczeństwa teleinformacyjnego i w cyberprzestrzeni, bezpieczeństwa informacyjnego oraz ochrony informacji niejawnych 287
11. Regulacje dotyczące bezpieczeństwa wyodrębnionych zasobów osobowych, materialnych, funkcjonalnych i obszarowych 294
12. Regulacje dotyczące bezpieczeństwa wyodrębnionych wyzwań i zagrożeń 303
13. Regulacje dotyczące stanów nadzwyczajnych 304
14. Regulacje dotyczące ochrony praw człowieka i obywatela, ochrony prawnej, wymiaru sprawiedliwości, systemu penitencjarnego i resocjalizacyjnego 305
15. Regulacje dotyczące podmiotów publicznych o właściwości ogólnej aktywnych w sprawach bezpieczeństwa 315
16. Regulacje dotyczące podmiotów publicznych o właściwości szczególnej w zakresie bezpieczeństwa 323
17. Regulacje dotyczące podmiotów niepublicznych aktywnych w zakresie bezpieczeństwa 335
18. Regulacje dotyczące standardów i wybranych procedur w zakresie bezpieczeństwa 338
19. Regulacje dotyczące wybranych rozwiązań kadrowych w zakresie bezpieczeństwa 342
20. Regulacje dotyczące wsparcia dla bezpieczeństwa 345

1. Regulacje konstytucyjne: Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997 Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)

⇨ W ramach norm konstytucyjnych dla bezpieczeństwa podstawowe znaczenie mają:

- art. 5, stanowiący, że Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju;
- art. 7, stanowiący, że organy władzy publicznej działają na podstawie i w granicach prawa;
- art. 9, stanowiący, że Rzeczpospolita Polska przestrzega wiążącego ją prawa międzynarodowego;
- art. 10, stanowiący, że ustrój Rzeczypospolitej Polskiej opiera się na podziale i równowadze władzy ustawodawczej, władzy wykonawczej i władzy sądowniczej oraz, że władzę ustawodawczą sprawują Sejm i Senat, władzę wykonawczą Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej i Rada Ministrów, a władzę sądowniczą sądy i trybunały;
- art. 11, stanowiący, że Rzeczpospolita Polska zapewnia wolność tworzenia i działania partii politycznych; partie polityczne zrzeszają na zasadach dobrowolności i równości obywateli polskich w celu wpływania metodami demokratycznymi na kształtowanie polityki państwa; finansowanie partii politycznych jest jawne;
- art. 13, stanowiący, że zakazane jest istnienie partii politycznych i innych organizacji odwołujących się w swoich programach do totalitarnych metod i praktyk działania nazizmu, faszyzmu i komunizmu, a także tych, których program lub działalność zakłada lub dopuszcza nienawiść rasową i narodowościową, stosowanie przemocy w celu zdobycia władzy lub wpływu na politykę państwa albo przewiduje utajnienie struktur lub członkostwa;
- art. 16, stanowiący m.in., że samorząd terytorialny uczestniczy w sprawowaniu władzy publicznej, zaś przysługującą mu w ramach ustaw istotną część zadań publicznych wykonuje w imieniu własnym i na własną odpowiedzialność;
- art. 26, stanowiący, że Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej służą ochronie niepodległości państwa i niepodzielności jego terytorium oraz zapewnieniu bezpieczeństwa i nienaruszalności jego granic oraz, że zachowują one neutralność w sprawach politycznych oraz podlegają cywilnej i demokratycznej kontroli;
- przepisy rozdziału II, który dotyczy wolności, praw i obowiązków człowieka i obywatela, w tym szczególnie:
  - art. 30, stanowiący, że przyrodzona i niezbywalna godność człowieka stanowi źródło wolności i praw człowieka i obywatela, a także, że jest ona nienaruszalna, a jej poszanowanie i ochrona jest obowiązkiem władz publicznych;
  - art. 31, stanowiący, że wolność człowieka podlega ochronie prawnej, każdy jest obowiązany szanować wolności i prawa innych, nikogo nie wolno zmuszać do czynienia tego, czego prawo mu nie nakazuje, zaś ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób, a ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw;
  - art. 32, stanowiący, że: wszyscy są wobec prawa równi; wszyscy mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne; nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiejkolwiek przyczyny;
  - art. 38, stanowiący, że: Rzeczpospolita Polska zapewnia każdemu człowiekowi prawną ochronę życia;
  - art. 40, stanowiący, że: nikt nie może być poddany torturom ani okrutnemu, nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu i karaniu, zakazuje się stosowania kar cielesnych;
  - art. 41, stanowiący m.in., że: każdemu zapewnia się nietykalność osobistą i wolność osobistą; pozbawienie lub ograniczenie wolności może nastąpić tylko na zasadach i w trybie określonych w ustawie; każdy pozbawiony wolności nie na podstawie wyroku sądowego ma prawo odwołania się do sądu w celu niezwłocznego ustalenia legalności tego pozbawienia; każdy pozbawiony wolności powinien być traktowany w sposób humanitarny;
  - art. 42, stanowiący, że: odpowiedzialności karnej podlega ten tylko, kto dopuścił się czynu zabronionego pod groźbą kary przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia; zasada ta nie stoi na przeszkodzie ukaraniu za czyn, który w czasie jego popełnienia stanowił przestępstwo w myśl prawa międzynarodowego; każdy, przeciw komu prowadzone jest postępowanie karne, ma prawo do obrony we wszystkich stadiach postępowania; może on w szczególności wybrać obrońcę lub na zasadach określonych w ustawie korzystać z obrońcy z urzędu; każdego uważa się za niewinnego, dopóki jego wina nie zostanie stwierdzona prawomocnym wyrokiem sądu;

- art. 45, stanowiący, że: każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd; wyłączenie jawności rozprawy może nastąpić ze względu na moralność, bezpieczeństwo państwa i porządek publiczny oraz ze względu na ochronę życia prywatnego stron lub inny ważny interes prywatny; wyrok ogłaszany jest publicznie;
- art. 47, stanowiący, że: każdy ma prawo do ochrony prawnej życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia oraz do decydowania o swoim życiu osobistym;
- art. 49, stanowiący, że: zapewnia się wolność i ochronę tajemnicy komunikowania się; ich ograniczenie może nastąpić jedynie w przypadkach określonych w ustawie i w sposób w niej określony;
- art. 50, stanowiący, że: zapewnia się nienaruszalność mieszkania; przeszukanie mieszkania, pomieszczenia lub pojazdu może nastąpić jedynie w przypadkach określonych w ustawie i w sposób w niej określony;
- art. 51, stanowiący, że: nikt nie może być obowiązany inaczej niż na podstawie ustawy do ujawniania informacji dotyczących jego osoby; władze publiczne nie mogą pozyskiwać, gromadzić i udostępniać innych informacji o obywatelach niż niezbędne w demokratycznym państwie prawnym; każdy ma prawo dostępu do dotyczących go urzędowych dokumentów i zbiorów danych; ograniczenie tego prawa może określić ustawa; każdy ma prawo do żądania sprostowania oraz usunięcia informacji nieprawdziwych, niepełnych lub zebranych w sposób sprzeczny z ustawą; zasady i tryb gromadzenia oraz udostępniania informacji określa ustawa;
- art. 55, stanowiący, że ekstradycja obywatela polskiego jest zakazana, z tym, że ekstradycja obywatela polskiego może być dokonana na wniosek innego państwa lub sądowego organu międzynarodowego, jeżeli możliwość taka wynika z ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską umowy międzynarodowej lub ustawy wykonującej akt prawa stanowionego przez organizację międzynarodową, której Rzeczpospolita Polska jest członkiem, pod warunkiem że czyn objęty wnioskiem o ekstradycję: został popełniony poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, oraz stanowił przestępstwo według prawa Rzeczypospolitej Polskiej lub stanowiłby przestępstwo według prawa Rzeczypospolitej Polskiej w razie popełnienia na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, zarówno w czasie jego popełnienia, jak i w chwili złożenia wniosku; a także, że: nie wymaga spełnienia warunków określonych wyżej ekstradycja mająca nastąpić na wniosek sądowego organu międzynarodowego powołanego na podstawie ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską umowy międzynarodowej, w związku z objętą jurysdykcją tego organu zbrodnią ludobójstwa, zbrodnią przeciwko ludzkości, zbrodnią wojenną lub zbrodnią agresji; ekstradycja jest zakazana, jeżeli dotyczy osoby podejrzanej o popełnienie bez użycia przemocy przestępstwa z przyczyn politycznych lub jej dokonanie będzie naruszać wolności i prawa człowieka i obywatela; w sprawie dopuszczalności ekstradycji orzeka sąd;
- art. 74, stanowiący m.in., że: władze publiczne prowadzą politykę zapewniającą bezpieczeństwo ekologiczne współczesnemu i przyszłym pokoleniom, ochrona środowiska jest obowiązkiem władz publicznych, każdy ma prawo do informacji o stanie i ochronie środowiska;

• art. 126, stanowiący m.in., że Prezydent Rzeczypospolitej czuwa nad przestrzeganiem Konstytucji, stoi na straży suwerenności i bezpieczeństwa państwa oraz nienaruszalności i niepodzielności jego terytorium;
• art. 134, stanowiący m.in., że Prezydent jest najwyższym zwierzchnikiem Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, w czasie pokoju Prezydent sprawuje zwierzchnictwo nad Siłami Zbrojnymi za pośrednictwem Ministra Obrony Narodowej, Prezydent mianuje Szefa Sztabu Generalnego i dowódców rodzajów Sił Zbrojnych, na czas wojny Prezydent, na wniosek Prezesa Rady Ministrów, mianuje Naczelnego Dowódcę Sił Zbrojnych;
• art. 135, stanowiący, że organem doradczym Prezydenta Rzeczypospolitej w zakresie wewnętrznego i zewnętrznego bezpieczeństwa państwa jest Rada Bezpieczeństwa Narodowego;
• art. 136, stanowiący, że w razie bezpośredniego, zewnętrznego zagrożenia państwa Prezydent, na wniosek Prezesa Rady Ministrów, zarządza powszechną lub częściową mobilizację i użycie Sił Zbrojnych do obrony Rzeczypospolitej Polskiej;
• art. 146, stanowiący m.in., że Rada Ministrów zapewnia bezpieczeństwo wewnętrzne państwa oraz porządek publiczny, a także zapewnia bezpieczeństwo zewnętrzne państwa oraz sprawuje ogólne kierownictwo w dziedzinie obronności kraju;
• przepisy rozdziału VIII, który dotyczy sądów i trybunałów;
• przepisy rozdziału XI, który dotyczy stanów nadzwyczajnych;
• przepisy rozdziału XII, który dotyczy zmiany Konstytucji.

2. Wybrane przepisy prawa międzynarodowego

2.1. Powszechna Deklaracja Praw Człowieka z dnia 10 grudnia 1948 r. (Dz.U. z 1977 r., Nr 38, poz. 167; ratyfikowana przez Polskę 3 marca 1977 r.)

⇨ Pakt określa prawa, które mają przestrzegać i zapewnić państwa sygnatariusze oraz ustala zasady i granice zawieszania stosowania wynikających z niego zobowiązań, stanowi m.in., że:
• każdy człowiek jest uprawniony do korzystania z wszystkich praw i wolności wyłożonych w Deklaracji; dokument m.in. stanowi o prawie każdego człowieka do życia, wolności i bezpieczeństwa swojej osoby;
• nikt nie może pozostawać w stanie niewolnictwa lub służebności;
• nikt nie może być poddany torturom lub okrutnemu, nieludzkiemu albo upokarzającemu traktowaniu lub karaniu;
• wszyscy są równi wobec prawa i są uprawnieni, bez jakiejkolwiek dyskryminacji, do jednakowej ochrony prawnej;
• każdy człowiek ma prawo do skutecznego odwołania się do kompetentnych sądów krajowych przeciw czynom stanowiącym pogwałcenie podstawowych praw przyznawanych mu przez konstytucję lub przez prawo;
• nikt nie może być poddany arbitralnemu zatrzymaniu i aresztowaniu lub wygnaniu z kraju;
• każdy człowiek oskarżony o popełnienie przestępstwa ma prawo, aby uznawano go za niewinnego dopóty, dopóki wina nie zostanie udowodniona mu zgodnie z prawem podczas publicznego procesu, w którym miał wszystkie gwarancje konieczne do swojej obrony;
• nikt nie może być uznany za winnego popełnienia jakiegokolwiek przestępstwa na skutek działania lub zaniechania, które według prawa krajowego lub międzynarodowego nie stanowiło przestępstwa w chwili tego działania lub zaniechania, a także że nie wolno także wymierzać kary cięższej niż ta, która była stosowana w chwili popełnienia przestępstwa;
• nikt nie może być poddany arbitralnemu ingerowaniu w jego życie prywatne, rodzinne, domowe lub korespondencję ani też atakom na jego honor i dobre imię;
• każdy człowiek ma prawo do wolności myśli, sumienia i religii;
• każdy człowiek ma prawo do wolności poglądów i swobodnego ich wyrażania;
• każdy człowiek ma prawo do wolności pokojowego zgromadzania się i zrzeszania;
• każdy człowiek ma prawo do uczestniczenia w rządzeniu swym krajem bezpośrednio lub przez swobodnie wybranych przedstawicieli;
• każdy człowiek ma prawo równego dostępu do służby publicznej w swym kraju;
• w korzystaniu ze swych praw i wolności każdy człowiek podlega jedynie takim ograniczeniom, które są ustalone przez prawo wyłącznie w celu zapewnienia odpowiedniego uznania i poszanowania praw i wolności innych oraz w celu uczynienia zadość słusznym wymogom moralności, porządku publicznego i powszechnego dobrobytu w demokratycznym społeczeństwie.

2.2. Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych z dnia 19 grudnia 1966 r. (Dz.U. z 1977 r., Nr 38, poz. 167; ratyfikowany przez Polskę 3 marca 1977 r.)

⇨ Zgodnie z Paktem m.in.:
• każde z Państw-Stron Paktu zobowiązuje się przestrzegać i zapewnić wszystkim osobom, które znajdują się na jego terytorium i podlegają jego jurysdykcji, prawa uznane w Pakcie, bez względu na jakiekolwiek różnice;
• każde z Państw-Stron Paktu zobowiązuje się: a) zapewnić każdej osobie, której prawa lub wolności uznane w Pakcie zostały naruszone, skuteczny środek ochrony prawnej, nawet gdy naruszenie to zostało dokonane przez osoby działające w charakterze urzędowym; b) zapewnić, aby prawo każdego człowieka do takiego środka ochrony prawnej było określone przez właściwe władze sądowe, administracyjne lub ustawodawcze albo przez jakąkolwiek inną właściwą władzę, przewidzianą w systemie prawnym danego państwa, oraz rozwijać możliwości ochrony praw na drodze sądowej; c) zapewnić realizowanie przez właściwe władze środków ochrony prawnej, gdy zostały one przyznane;
• w przypadku gdy wyjątkowe niebezpieczeństwo publiczne zagraża istnieniu narodu i zostało ono urzędowo ogłoszone, Państwa-Strony Paktu mogą podjąć (z wyjątkami wskazanymi w Pakcie) kroki mające na celu zawieszenie stosowania zobowiązań wynikających z Paktu w zakresie ściśle odpowiadającym wymogom sytuacji, pod warunkiem, że kroki te nie są sprzeczne z innymi ich zobowiązaniami wynikającymi z prawa międzynarodowego i nie pociągają za sobą dyskryminacji wyłącznie z powodu rasy, koloru skóry, płci, języka, religii lub pochodzenia społecznego;

• każda istota ludzka ma przyrodzone prawo do życia; prawo to powinno być chronione przez ustawę; nikt nie może być samowolnie pozbawiony życia; w krajach, w których kara śmierci nie została zniesiona, wyrok śmierci może być wydany jedynie za najcięższe zbrodnie, zgodnie z ustawą, która obowiązywała w chwili popełnienia zbrodni i nie narusza postanowień niniejszego Paktu i Konwencji o zapobieganiu i karaniu zbrodni ludobójstwa; kara ta może być wykonana tylko na podstawie prawomocnego wyroku wydanego przez właściwy sąd;
• nikt nie będzie poddawany torturom lub okrutnemu, nieludzkiemu albo poniżającemu traktowaniu lub karaniu;
• nie wolno nikogo trzymać w niewoli; niewolnictwo i handel niewolnikami, we wszystkich formach, są zakazane;
• każdy ma prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego;
• nikt nie może być samowolnie aresztowany lub zatrzymany; nikt nie może być pozbawiony wolności inaczej, jak tylko na zasadach i w trybie ustalonym przez ustawę;
• każda osoba pozbawiona wolności będzie traktowana w sposób humanitarny i z poszanowaniem przyrodzonej godności człowieka;
• wszyscy ludzie są równi przed sądem i trybunałami; każdy ma prawo do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia sprawy przez właściwy, niezależny i bezstronny sąd, ustanowiony przez ustawę, przy orzekaniu co do zasadności oskarżenia przeciw niemu w sprawach karnych bądź co do jego praw i obowiązków w sprawach cywilnych, każda osoba oskarżona o popełnienie przestępstwa ma prawo być uważana za niewinną aż do udowodnienia jej winy zgodnie z ustawą;
• nikt nie może być skazany za czyn lub zaniechanie, które w myśl prawa wewnętrznego lub międzynarodowego nie stanowiły przestępstwa w chwili ich popełnienia;
• nikt nie może być narażony na samowolną lub bezprawną ingerencję w jego życie prywatne, rodzinne, dom czy korespondencję ani też na bezprawne zamachy na jego cześć i dobre imię; każdy ma prawo do ochrony prawnej przed tego rodzaju ingerencjami i zamachami;
• każdy ma prawo do wolności myśli, sumienia i wyznania; wolność uzewnętrzniania wyznania lub przekonań może podlegać jedynie takim ograniczeniom, które są przewidziane przez ustawę i są konieczne dla ochrony bezpieczeństwa publicznego, porządku, zdrowia lub moralności publicznej albo podstawowych praw i wolności innych osób;
• każdy człowiek ma prawo do posiadania bez przeszkód własnych poglądów; każdy człowiek ma prawo do swobodnego wyrażania opinii; prawo to obejmuje swobodę poszukiwania, otrzymywania i rozpowszechniania wszelkich informacji i poglądów, bez względu na granice państwowe, ustnie, pismem lub drukiem, w postaci dzieła sztuki bądź w jakikolwiek inny sposób według własnego wyboru; granice korzystania z tego prawa zostały wyraźnie wskazane w Pakcie;
• uznaje się prawo do spokojnego zgromadzania się; na wykonywanie tego prawa nie mogą być nałożone ograniczenia inne niż ustalone zgodnie z ustawą i konieczne w demokratycznym społeczeństwie w interesie bezpieczeństwa państwowego lub publicznego, porządku publicznego bądź dla ochrony zdrowia lub moralności publicznej albo praw i wolności innych osób;
• wszyscy są równi wobec prawa i są uprawnieni bez żadnej dyskryminacji do jednakowej ochrony prawnej.

2.3. Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona kolejnymi ratyfikowanymi przez Polskę protokołami nr 2 (tekst podstawowy: Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284)

⇨ Zgodnie z Konwencją:
• prawo każdego człowieka do życia jest chronione przez ustawę;
• znosi się karę śmierci we wszystkich okolicznościach; nikt nie może być skazany na taką karę ani nie może nastąpić jej wykonanie (protokół nr 13 do Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, dotyczący zniesienia kary śmierci w każdych okolicznościach z dnia 3 maja 2002 r. sporządzony w Wilnie, ratyfikowany przez Polskę w dniu 9 września 2013 r.);
• nikt nie może być poddany torturom ani nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu;
• nikt nie może być trzymany w niewoli lub w poddaństwie;
• każdy ma prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego; nikt nie może być pozbawiony wolności, z wyjątkiem przypadków wskazanych w Konwencji i w trybie ustalonym przez prawo;
• każdy ma prawo do sprawiedliwego i publicznego (z wyjątkami wskazanymi w Konwencji) rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony ustawą przy rozstrzyganiu o jego prawach i obowiązkach o charakterze cywilnym albo o zasadności każdego oskarżenia w wytoczonej przeciwko niemu sprawie karnej;

• nikt nie może być uznany za winnego popełnienia czynu polegającego na działaniu lub zaniechaniu działania, który według prawa wewnętrznego lub międzynarodowego nie stanowił czynu zagrożonego karą w czasie jego popełnienia; nie będzie również wymierzona kara surowsza od tej, którą można było wymierzyć w czasie, gdy czyn zagrożony karą został popełniony (nie stanowi to przeszkody w sądzeniu i karaniu osoby winnej działania lub zaniechania, które w czasie popełnienia stanowiły czyn zagrożony karą według ogólnych zasad uznanych przez narody cywilizowane);
• każdy ma prawo do poszanowania swojego życia prywatnego i rodzinnego, swojego mieszkania i swojej korespondencji; niedopuszczalna jest ingerencja władzy publicznej w korzystanie z tego prawa, z wyjątkiem przypadków przewidzianych przez ustawę i koniecznych w demokratycznym społeczeństwie z uwagi na bezpieczeństwo państwowe, bezpieczeństwo publiczne lub dobrobyt gospodarczy kraju, ochronę porządku i zapobieganie przestępstwom, ochronę zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności innych osób;
• każdy ma prawo do wolności myśli, sumienia i wyznania; wolność uzewnętrzniania wyznania lub przekonań może podlegać jedynie takim ograniczeniom, które są przewidziane przez ustawę i konieczne w społeczeństwie demokratycznym z uwagi na interesy bezpieczeństwa publicznego, ochronę porządku publicznego, zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności innych osób;
• każdy ma prawo do wolności wyrażania opinii; prawo to obejmuje wolność posiadania poglądów oraz otrzymywania i przekazywania informacji i idei bez ingerencji władz publicznych i bez względu na granice państwowe; przepis nie wyklucza prawa państw do poddania procedurze zezwoleń przedsiębiorstw radiowych, telewizyjnych lub kinematograficznych; korzystanie z tych wolności pociąga za sobą obowiązki i odpowiedzialność oraz może podlegać takim wymogom formalnym, warunkom, ograniczeniom i sankcjom, jakie są przewidziane przez ustawę i niezbędne w społeczeństwie demokratycznym w interesie bezpieczeństwa państwowego, integralności terytorialnej lub bezpieczeństwa publicznego ze względu na konieczność zapobieżenia zakłóceniu porządku lub przestępstwu, z uwagi na ochronę zdrowia i moralności, ochronę dobrego imienia i praw innych osób oraz ze względu na zapobieżenie ujawnieniu informacji poufnych lub na zagwarantowanie powagi i bezstronności władzy sądowej;
• każdy ma prawo do swobodnego, pokojowego zgromadzania się oraz do swobodnego stowarzyszania się, włącznie z prawem tworzenia związków zawodowych i przystępowania do nich dla ochrony swoich interesów;
• wykonywanie tych praw nie może podlegać innym ograniczeniom niż te, które określa ustawa i które są konieczne w społeczeństwie demokratycznym z uwagi na interesy bezpieczeństwa państwowego lub publicznego, ochronę porządku i zapobieganie przestępstwu, ochronę zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności innych osób; przepis nie stanowi przeszkody w nakładaniu zgodnych z prawem ograniczeń w korzystaniu z tych praw przez członków sił zbrojnych, policji lub administracji państwowej;
• każdy, czyje prawa i wolności zawarte w niniejszej Konwencji zostały naruszone, ma prawo do skutecznego środka odwoławczego do właściwego organu państwowego także wówczas, gdy naruszenia dokonały osoby wykonujące swoje funkcje urzędowe;
• korzystanie z praw i wolności wymienionych w Konwencji powinno być zapewnione bez dyskryminacji;
• w przypadku wojny lub innego niebezpieczeństwa publicznego zagrażającego życiu narodu, państwo może podjąć (z wyjątkami określonymi w Konwencji) środki uchylające stosowanie zobowiązań wynikających z Konwencji w zakresie ściśle odpowiadającym wymogom sytuacji, pod warunkiem że środki te nie są sprzeczne z innymi zobowiązaniami wynikającymi z prawa międzynarodowego;
• w celu zapewnienia przestrzegania zobowiązań wynikających dla państw z Konwencji i jej protokołów tworzy się Europejski Trybunał Praw Człowieka.

2.4. Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej z dnia 7 grudnia 2000 r. (Dz. Urz. UE 2012 C 326)

⇨ Karta Praw Podstawowych stanowi zbiór praw o charakterze politycznym, obywatelskim, społecznym i gospodarczym; składa się z 7 rozdziałów: Godność, Wolności, Równość, Solidarność, Prawa Obywateli, Wymiar Sprawiedliwości, postanowienia ogólne dotyczące wykładni;
⇨ postanowienia Karty mają zastosowanie do instytucji, organów i jednostek organizacyjnych Unii przy poszanowaniu zasady pomocniczości oraz do Państw Członkowskich wyłącznie w zakresie, w jakim stosują one prawo Unii;
⇨ ograniczenia w korzystaniu z praw i wolności uznanych w Karcie muszą być przewidziane ustawą i mogą być wprowadzone tylko wtedy, gdy są konieczne i rzeczywiście realizują cele interesu ogólnego uznawane przez Unię lub wynikają z potrzeby ochrony praw i wolności innych osób;
⇨ zgodnie z Kartą m.in.:
• każdy ma prawo do życia; nikt nie może być skazany na karę śmierci ani poddany jej wykonaniu;
• nikt nie może być poddany torturom ani nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu;
• każdy ma prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego;

⇨ ograniczenia w korzystaniu z praw i wolności uznanych w Karcie muszą być przewidziane ustawą i mogą być wprowadzone tylko wtedy, gdy są konieczne i rzeczywiście realizują cele interesu ogólnego uznawane przez Unię lub wynikają z potrzeby ochrony praw i wolności innych osób;
⇨ zgodnie z Kartą m.in.:
• każdy ma prawo do życia; nikt nie może być skazany na karę śmierci ani poddany jej wykonaniu;
• nikt nie może być poddany torturom ani nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu;
• każdy ma prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego;
• każdy ma prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego, domu i komunikowania się;
• każdy ma prawo do ochrony danych osobowych, które go dotyczą; dane te muszą być przetwarzane rzetelnie w określonych celach i za zgodą osoby zainteresowanej lub na innej uzasadnionej podstawie przewidzianej ustawą; każdy ma prawo dostępu do zebranych danych, które go dotyczą, i prawo do dokonania ich sprostowania;
• każdy ma prawo do wolności wypowiedzi; prawo to obejmuje wolność posiadania poglądów oraz otrzymywania i przekazywania informacji i idei bez ingerencji władz publicznych i bez względu na granice państwowe;
• każdy ma prawo do swobodnego, pokojowego zgromadzania się oraz do swobodnego stowarzyszania się na wszystkich poziomach, zwłaszcza w sprawach politycznych, związkowych i obywatelskich;
• wszyscy są równi wobec prawa;
• każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony uprzednio na mocy ustawy; każdy ma możliwość uzyskania porady prawnej, skorzystania z pomocy obrońcy i przedstawiciela;
• każdego oskarżonego uważa się za niewinnego, dopóki jego wina nie zostanie stwierdzona zgodnie z prawem; każdemu oskarżonemu gwarantuje się poszanowanie prawa do obrony;
• nikt nie może zostać skazany za popełnienie czynu polegającego na działaniu lub zaniechaniu, który według prawa krajowego lub prawa międzynarodowego nie stanowił czynu zabronionego pod groźbą kary w czasie jego popełnienia.

3. Regulacje ogólnosystemowe dotyczące bezpieczeństwa militarnego, finansowania bezpieczeństwa państwa, kierunków modernizacji systemu, bezpieczeństwa granic i integralności terytorialnej państwa oraz zintegrowanego zarządzania decyzyjnego

3.1. Regulacje ogólnosystemowe dotyczące obronności

3.1.1. ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1430 z późn. zm.)

⇨ Zgodnie z ustawą:
• obrona Ojczyzny jest sprawą i obowiązkiem wszystkich obywateli Rzeczypospolitej Polskiej;
• umacnianie obronności Rzeczypospolitej Polskiej, przygotowanie ludności i mienia narodowego na wypadek wojny oraz wykonywanie innych zadań w ramach powszechnego obowiązku obrony należy do wszystkich organów władzy i administracji rządowej oraz innych organów i instytucji państwowych, organów samorządu terytorialnego, przedsiębiorców i innych jednostek organizacyjnych, organizacji społecznych, a także do każdego obywatela w zakresie określonym w ustawach;
⇨ ustawa szczegółowo reguluje:
• kompetencje Prezydenta RP i Rady Ministrów w sprawach bezpieczeństwa,
• zadania poszczególnych organów wojskowych,
• administrację rezerw osobowych dla celu powszechnego obowiązku wojskowego,
• rejestrację i kwalifikację wojskową,
• ewidencję wojskową, służbę wojskową,
• obronę cywilną,
• edukację dla bezpieczeństwa,
• powszechną samoobronę ludności,
• służbę w jednostkach zmilitaryzowanych,
• udzielanie zgody obywatelom polskim na służbę w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej,
• świadczenia na rzecz obrony,
• świadczenia rzeczowe w czasie pokoju na cele przygotowania obrony państwa,
• świadczenia w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny,
• przepisy karne.

3.1.2. ustawa z dnia 23 września 1999 r. o zasadach pobytu wojsk obcych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz zasadach ich przemieszczania się przez to terytorium (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 1108)

⇨ Ustawa określa zasady pobytu wojsk obcych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz zasady ich przemieszczania się przez to terytorium;
⇨ przepisów ustawy określających status wojsk obcych nie stosuje się do tych wojsk obcych, których status jest określony w umowach międzynarodowych ratyfikowanych w trybie art. 89 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.

3.1.3. rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 14 listopada 2000 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu zakwaterowania wojsk obcych i ich personelu cywilnego, przebywających na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 1735)

⇨ Zgodnie z rozporządzeniem:
• zakwaterowanie stałe żołnierzy wojsk obcych i członków ich personelu cywilnego, przebywających na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, następuje w drodze nabycia praw do lokali mieszkalnych na podstawie odpowiednich umów cywilnoprawnych;
• na zakwaterowanie tymczasowe żołnierzy wojsk obcych i członków ich personelu cywilnego, przebywających na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, przeznacza się hotele garnizonowe i internaty garnizonowe;
• żołnierze wojsk obcych i członkowie ich personelu cywilnego, uczestniczący w ćwiczeniach wojskowych odbywających się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, mogą biwakować na gruntach pozostających w trwałym zarządzie jednostek wojskowych lub wykorzystywanych na cele obronności państwa na podstawie innego tytułu prawnego;
• zakwaterowanie żołnierzy wojsk Państw-Stron Traktatu Północnoatlantyckiego i członków ich personelu cywilnego wydzielonych do wzmocnienia systemu obronnego Rzeczypospolitej Polskiej realizowane jest w formie: 1) zakwaterowania zbiorowego na zasadach jak dla żołnierzy Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej określonych w ustawie z dnia 22 czerwca 1995 r. o zakwaterowaniu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, 2) zakwaterowania biwakowego na poligonach na zasadach jak podczas szkolenia poligonowego Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej.

Zob. też: Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Dowództwem Naczelnego Sojuszniczego Dowódcy Transformacji i Naczelnym Dowództwem Sojuszniczych Sił w Europie uzupełniająca Protokół dotyczący statusu międzynarodowych dowództw wojskowych ustanowionych na podstawie Traktatu Północnoatlantyckiego, podpisana w Warszawie dnia 9 lipca 2016 r. (Dz.U. z 2017 r., poz. 1179); Oświadczenie rządowe z dnia 16 maja 2017 r. w sprawie mocy obowiązującej Umowy między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Dowództwem Naczelnego Sojuszniczego Dowódcy Transformacji i Naczelnym Dowództwem Sojuszniczych Sił w Europie uzupełniającej Protokół dotyczący statusu międzynarodowych dowództw wojskowych ustanowionych na podstawie Traktatu Północnoatlantyckiego, podpisanej w Warszawie dnia 9 lipca 2016 r. (Dz.U. z 2017 r., poz. 1180).

3.2. Regulacje dotyczące finansów systemu bezpieczeństwa i kierunków modernizacji systemu

3.2.1. ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (tekst jedn. Dz.U. z 2013 r., poz. 885 z późn. zm.)

⇨ Ustawa określa:
• zakres i zasady działania oraz organizację jednostek budżetowych i samorządowych zakładów budżetowych;
• zakres i zasady działania agencji wykonawczych, instytucji gospodarki budżetowej i państwowych funduszy celowych;
• zasady funkcjonowania jednostek sektora finansów publicznych w zakresie gospodarki finansowej;
• zasady i tryb kontroli procesów związanych z gromadzeniem i rozdysponowywaniem środków publicznych oraz gospodarowaniem mieniem;
• zasady zarządzania państwowym długiem publicznym oraz procedury ostrożnościowe i sanacyjne;
• zasady i tryb opracowywania oraz uchwalania Wieloletniego Planu Finansowego Państwa;
• zasady i tryb opracowywania oraz uchwalania wieloletniej prognozy finansowej jednostki samorządu terytorialnego;
• zasady i tryb sporządzania budżetu państwa w układzie zadaniowym;
• zakres i szczegółowość oraz zasady i tryb planowania, uchwalania i wykonywania budżetu państwa oraz budżetów jednostek samorządu terytorialnego;
• szczególne zasady rachunkowości, planowania i sprawozdawczości obowiązujące w sektorze finansów publicznych;

• zasady gospodarowania środkami publicznymi pochodzącymi z budżetu Unii Europejskiej oraz z innych źródeł zagranicznych;
• zasady kontroli zarządczej i audytu wewnętrznego oraz koordynacji kontroli zarządczej i audytu wewnętrznego w jednostkach sektora finansów publicznych;
⇨ zgodnie z ustawą:
• Minister Finansów określając, w drodze rozporządzenia, sposób prowadzenia gospodarki finansowej jednostek budżetowych i samorządowych zakładów budżetowych , uwzględni specyfikę działalności jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Obrony Narodowej, ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych, Szefowi Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Szefowi Agencji Wywiadu i Szefowi Centralnego Biura Antykorupcyjnego, jednostek organizacyjnych Służby Więziennej oraz jednostek organizacyjnych działających poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej;
• ustawa budżetowa może określać, w ramach limitów wydatków na rok budżetowy, limity wydatków na programy wieloletnie; programy wieloletnie są ustanawiane przez Radę Ministrów w celu realizacji strategii przyjętych przez Radę Ministrów, w tym w zakresie obronności i bezpieczeństwa państwa. Rada Ministrów, ustanawiając program, wskazuje jego wykonawcę;
• Rada Ministrów określa na podstawie tej ustawy, w drodze rozporządzenia, sposób finansowania zadań realizowanych w ramach międzynarodowej współpracy z zakresu wewnętrznego i zewnętrznego bezpieczeństwa państwa, wynikających z umów i porozumień.

3.2.2. ustawa z dnia 25 maja 2001 r. o przebudowie i modernizacji technicznej oraz finansowaniu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 1716 z późn. zm.)

⇨ Ustawa określa kierunki przebudowy i modernizacji technicznej Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej oraz źródła i wydatki na finansowanie Sił Zbrojnych;
⇨ celem ustawy jest zapewnienie warunków do stopniowego osiągania przez Siły Zbrojne pełnej interoperacyjności w ramach Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego, oraz standardów pozostałych państw członków tej organizacji w zakresie uzbrojenia, wyposażenia, mobilności i możliwości prowadzenia działań wojskowych w każdych warunkach;
⇨ ustalono następujące kierunki przebudowy i modernizacji technicznej Sił Zbrojnych:
• wyposażenie Sił Zbrojnych w nowoczesne uzbrojenie i sprzęt wojskowy, w tym w szczególności w samoloty wielozadaniowe, środki walki wojsk lądowych i sprzęt pływający;
• dostosowanie, w celu osiągnięcia pełnej interoperacyjności w ramach Traktatu Północnoatlantyckiego, systemów rozpoznania, dowodzenia, obrony powietrznej i zabezpieczenia logistycznego;
• dostosowanie składu bojowego oraz poszczególnych elementów Sił Zbrojnych do potrzeb obronnych państwa;
• modernizacja oraz poprawa stanu technicznego eksploatowanego sprzętu wojskowego;
• modernizacja oraz poprawa stanu technicznego infrastruktury wojskowej;
• zwiększenie możliwości manewrowych wojsk oraz możliwości ich przerzutu w oddalone rejony działań;
• stopniowe odtwarzanie zapasów środków bojowych i materiałowych;
• wycofanie przestarzałego i nieperspektywicznego sprzętu wojskowego;
• przekazanie Agencji Mienia Wojskowego zbędnej dla Sił Zbrojnych infrastruktury wojskowej;
• zmiana struktury etatowych stanowisk służbowych, w tym zmniejszenie liczby stanowisk przeznaczonych dla oficerów;
• dostosowanie systemu szkolnictwa wojskowego do potrzeb Sił Zbrojnych;
⇨ ustalono, że działania mają być prowadzone w ramach programu rozwoju Sił Zbrojnych, którego realizację powierzono Ministrowi Obrony Narodowej;
⇨ przyjęto, że źródłami finansowania programu są: budżet państwa, środki Funduszu Modernizacji Sił Zbrojnych, przychody z prywatyzacji przemysłowego potencjału obronnego oraz, że na finansowanie potrzeb obronnych Rzeczypospolitej Polskiej przeznacza się corocznie wydatki z budżetu państwa w wysokości nie niższej niż 2% PKB (w 2020 r. – 2,1%, w 2030 r. – minimum 2,5%).

3.2.3. rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 3 grudnia 2010 r. w sprawie sposobu finansowania zadań realizowanych w ramach międzynarodowej współpracy z zakresu wewnętrznego i zewnętrznego bezpieczeństwa państwa, wynikających z umów i porozumień (Dz.U. z 2010 r. Nr 237, poz. 1568 z późn. zm.)

⇨ Rozporządzenie określa sposób finansowania zadań realizowanych w ramach międzynarodowej współpracy z zakresu wewnętrznego i zewnętrznego bezpieczeństwa państwa, wynikających z umów i porozumień międzynarodowych, w szczególności rodzaj realizowanych zadań, źródła i formę ich finansowania oraz wykorzystania wpływów uzyskanych w wyniku realizowanych zadań w przypadku przejściowego ich finansowania;

⇨ zadaniami takimi są: podejmowanie wspólnych przedsięwzięć, w szczególności tworzenie wielonarodowych jednostek lub prowadzenie wspólnych ćwiczeń; realizacja wspólnych zamierzeń inwestycyjnych; utrzymywanie i obsługa infrastruktury; udzielanie wsparcia wojskom obcym; działalność szkoleniowa; współpraca przygraniczna; działania podejmowane w związku z wykonywaniem funkcji krajowych władz bezpieczeństwa w stosunkach międzynarodowych;
⇨ wskazane wyżej zadania mogą być finansowane z budżetu państwa, z części pozostających w dyspozycji Ministra Obrony Narodowej, ministra właściwego do spraw wewnętrznych, ministra właściwego do spraw zagranicznych, wojewodów, Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Szefa Agencji Wywiadu a także z Funduszu Modernizacji Sił Zbrojnych.

3.2.4. uchwała Nr 164 Rady Ministrów z dnia 17 września 2013 r. w sprawie ustanowienia programu wieloletniego „Priorytetowe Zadania Modernizacji Technicznej Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w ramach programów operacyjnych" (M. P. z 2013 r., poz. 796 z późn. zm.)

⇨ Uchwała ustanawia program wieloletni pod nazwą „Priorytetowe Zadania Modernizacji Technicznej Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w ramach programów operacyjnych", którego wykonawcą jest Minister Obrony Narodowej;
⇨ zgodnie z uchwałą Program jest finansowany z budżetu państwa, zaś ogólna kwota wydatków na realizację Programu w latach 2014–2022 wyniesie 91 500,3 mln zł; Program w przedkładanym materiale przedstawiony jest w układzie zadaniowym;
⇨ zgodnie z załącznikiem do Programu (w wersji przyjętej Uchwałą Rady Ministrów nr 123 z dnia 23 czerwca 2014 r.) w obszarze modernizacji technicznej realizowanych jest 14 wieloletnich programów operacyjnych (programy wycinkowe dotyczące specyficznych obszarów) i wynikających z nich programów uzbrojenia, są to programy:
• System obrony powietrznej – ukierunkowany na osiągnięcie zdolności operacyjnej w zakresie zapewnienia osłony obiektów, centrów administracyjno-gospodarczych, wojsk w rejonach operacyjnego rozwinięcia i w trakcie połączonej operacji obronnej, w układzie narodowym i sojuszniczym;
• Śmigłowce wsparcia bojowego, zabezpieczenia i VIP – program ukierunkowany na pozyskanie nowoczesnych śmigłowców dla Wojsk Lądowych, Sił Powietrznych, Marynarki Wojennej i Wojsk Specjalnych na osiągnięcie zdolności operacyjnej w zakresie działań aeromobilnych i wsparcia bezpośredniego wojsk, zabezpieczenia wykonywania zadań ratowniczych i transportowych oraz skutecznej i efektywnej realizacji bezpośredniej osłony przed okrętami podwodnymi i nawodnymi;
• Zintegrowane systemy wsparcia dowodzenia oraz zobrazowania pola walki C4ISR – program ukierunkowany na osiągnięcie zdolności operacyjnej w zakresie zintegrowanych systemów wsparcia dowodzenia oraz zobrazowania pola walki C4ISR; celem programu jest osiągnięcie zdolności operacyjnej do skutecznego dowodzenia i kierowania Siłami Zbrojnymi RP w całym spektrum realizowanych misji; program zintegruje wszystkie narodowe zautomatyzowane systemy dowodzenia i kierowania środkami walki oraz informatyczne systemy funkcjonalne (kadrowe, logistyczne, rozpoznania, zarządzania zasobami obronnymi, kierowania reagowaniem kryzysowym, finansowe itd.); zdolność ta ma zabezpieczyć potrzeby w zakresie dowodzenia w operacjach sojuszniczych i narodowych w czasie pokoju, kryzysu i wojny;
• Modernizacja Wojsk Pancernych i Zmechanizowanych – ukierunkowana na osiągnięcie zdolności operacyjnej pododdziałów i oddziałów zmechanizowanych do prowadzenia działań w zmieniającym się środowisku pola walki; celem programu jest zastąpienie w pierwszej kolejności wysłużonych i wyeksploatowanych wozów bojowych BWP-1 i czołgów rodziny T-72 nowymi opancerzonymi wozami bojowymi zbudowanymi w oparciu o uniwersalną modułową platformę gąsienicową (UMPG), która będzie również bazą dla gamy pojazdów specjalistycznych; program uwzględnia pozyskanie czołgów Leopard 2A4 i 2A5 wraz ze sprzętem towarzyszącym oraz modernizację posiadanych czołgów Leopard 2A4;
• Zwalczanie zagrożeń na morzu – program ukierunkowany na osiągnięcie zdolności operacyjnej do zwalczania celów nawodnych, podwodnych i lądowych oraz zwalczania zagrożenia minowego; wykonanie zamierzeń modernizacyjnych, które zostały przewidziane w programie operacyjnym, pozwoli na utrzymanie potencjału bojowego podsystemów rażenia okrętów nawodnych i podwodnych oraz podsystemu obrony przeciwminowej;
• Rozpoznanie obrazowe i satelitarne – program ukierunkowany na osiągnięcie zdolności operacyjnej w zakresie rozpoznania obrazowego z bezzałogowych systemów powietrznych; istotą programu operacyjnego w odniesieniu do szczebla taktycznego jest zwiększenie zdolności systemu rozpoznania w zakresie dozorowania obszarów zainteresowania, wykrywania, identyfikowania, precyzyjnego lokalizowania i śledzenia celów oraz oceny skutków uderzeń, a także monitorowania obszarów morskich i strefy tylnej własnego ugrupowania; wdrożenie programu na tym szczeblu umożliwi m.in. efektywne wykorzystanie nowoczesnych systemów artyleryjskich pozyskiwanych dla Wojsk Lądowych; w odniesieniu do szczebla operacyjnego realizacja Programu ma zwiększyć zdolności rozpoznania na rzecz działań głębokich z możliwością natychmiastowych precyzyjnych uderzeń;

• Indywidualne wyposażenie i uzbrojenie żołnierza TYTAN – program ukierunkowany na opracowanie nowoczesnego indywidualnego wyposażenia i uzbrojenia żołnierza TYTAN, pozwoli na stworzenie „żołnierza przyszłości", zapewni optymalną integrację nowoczesnych elementów uzbrojenia i wyposażenia żołnierzy, połączoną z profesjonalnym przygotowaniem i zarządzaniem działaniami bojowymi, co umożliwi uzyskanie przewagi w przyszłych działaniach bojowych oraz zminimalizowanie strat we wszystkich rodzajach działań bojowych;
• Modernizacja Wojsk Rakietowych i Artylerii – ukierunkowana na pozyskiwanie sprzętu artyleryjskiego i rakietowego zapewniającego wsparcie ogniowe pododdziałów i oddziałów ogólnowojskowych;
• Symulatory i trenażery – program ukierunkowany na poprawę efektywności i profesjonalizację systemu szkolenia; w ramach programu operacyjnego zostaną pozyskane m.in.: symulatory taktyczne pola walki, symulatory i trenażery strzelań, symulator Uchwała ustanawia program wieloletni pod nazwą „Priorytetowe Zadania Modernizacji Technicznej Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w ramach programów operacyjnych", którego wykonawcą jest Minister Obrony Narodowej;
• Symulatory i trenażery – program poprawy efektywności i profesjonalizacji systemu szkolenia; w ramach programu operacyjnego zostaną pozyskane m.in.: symulatory taktyczne pola walki, symulatory i trenażery strzelań, symulatory misji samolotów i śmigłowców oraz szkolenia personelu technicznego, symulatory i trenażery skażeń promieniotwórczych, chemicznych i biologicznych, trenażery inżynieryjnego systemu minowania, mostów towarzyszących i maszyn inżynieryjnych, symulatory do szkolenia sanitarnego, trenażery do nauki jazdy, symulatory i trenażery skoków spadochronowych;
• Samolot szkolno-treningowy AJT – zmiany ilościowe i jakościowe w lotnictwie Sił Zbrojnych RP, w tym zwłaszcza wprowadzanie na wyposażenie Sił Powietrznych samolotu wielozadaniowego nowej generacji, spowodowały potrzebę przebudowy istniejącego systemu szkolenia lotniczego oraz uzupełnienia stanu techniki lotniczej o systemy i sprzęt pozwalający na realizację procesu szkolenia zapewniającego właściwe przygotowanie personelu latającego do wykonywania zadań na potrzeby Sił Zbrojnych;
• Samoloty transportowe – program ukierunkowany na osiągnięcie zdolności operacyjnej w zakresie uzupełnienia potencjału transportowego Sił Powietrznych oraz osiągnięcie narodowych zdolności do szkolenia podstawowego, zaawansowanego oraz taktycznego personelu latającego na samolotach transportowych (w ramach programu zostały do 2013 r. pozyskane wszystkie zamówione samoloty transportowe C-295M oraz samoloty transportowe M-28);
• Kołowe Transportery Opancerzone ROSOMAK – kontynuacja wyposażania brygad zmotoryzowanych w nowoczesne wozy KTO ROSOMAK, które stanowić będą wyposażenie elementów bojowych modułu oraz bazę (platformę) do zabudowania wersji specjalistycznych na potrzeby dowodzenia, rozpoznania, zabezpieczenia logistycznego, medycznego oraz wsparcia bojowego;
• Przeciwpancerne pociski kierowane SPIKE – pozyskanie zestawów PPK SPIKE zapewni osiągnięcie zdolności operacyjnej w zakresie rażenia środków pancernych i opancerzonych przeciwnika poza zasięgiem jego zasadniczych środków przeciwpancernych;
• Rozpoznanie patrolowe – pozyskanie nowego uzbrojenia i systemów oraz ich integracja umożliwi kompleksowe i skoordynowane podejście do budowy zdolności pododdziałów rozpoznawczych w zakresie prowadzenia rozpoznania w bezpośredniej styczności w ugrupowaniu przeciwnika;
⇨ Program ujęty jest w katalogu budżetu zadaniowego w ramach funkcji „11. Bezpieczeństwo zewnętrzne i nienaruszalność granic" (zadanie „11.1. Utrzymanie i rozwój zdolności operacyjnych Sił Zbrojnych RP"; po 2015 r. realizowane w ograniczonym zakresie).

3.2.5. ustawa z dnia z dnia 15 grudnia 2016 r. o ustanowieniu „Programu modernizacji Policji, Straży Granicznej, Państwowej Straży Pożarnej i Biura Ochrony Rządu w latach 2017–2020" (Dz.U. z 2016 r., poz. 2140)

⇨ Zgodnie z ustawą wdrożenie Programu ma na celu poprawę skuteczności i sprawności działania Policji, Straży Granicznej, Państwowej Straży Pożarnej i Biura Ochrony Rządu, zwanych dalej „formacjami", i stworzenie warunków sprzyjających realizacji ich ustawowych zadań przez modernizację infrastruktury, sprzętu i wyposażenia, a także wzmocnienie motywacyjnego systemu uposażeń funkcjonariuszy oraz zwiększenie konkurencyjności wynagrodzeń pracowników cywilnych formacji;
⇨ zakres Programu obejmuje realizację następujących przedsięwzięć: inwestycje budowlane, zakupy wyposażenia formacji w zakresie sprzętu (transportowego, uzbrojenia i techniki specjalnej, informatyki i łączności), zakupy wyposażenia osobistego i ochronnego funkcjonariuszy, wzmocnienie motywacyjnego systemu uposażeń funkcjonariuszy przez podwyższenie wielokrotności kwoty bazowej stanowiącej przeciętne uposażenie funkcjonariuszy i zróżnicowanie struktury oraz wielkości uposażeń funkcjonariuszy, zwiększenie konkurencyjności wynagrodzeń pracowników cywilnych formacji przez dokonanie określonych w Programie podwyżek;
⇨ ogólna kwota wydatków na realizację Programu wyniesie 9 186 697 tys. zł.

3.2.6. ustawa z dnia 15 grudnia 2016 r. o ustanowieniu „Programu modernizacji Służby Więziennej w latach 2017–2020" (Dz.U. z 2016 r., poz. 2176)

⇨ Zgodnie z ustawą wdrożenie Programu ma na celu stworzenie dla Służby Więziennej optymalnych warunków do realizacji jej zadań ustawowych oraz istotną poprawę sprawności i skuteczności jej działania, co pozwoli na podniesienie poziomu bezpieczeństwa wewnętrznego państwa i ochrony obywateli;
⇨ zakres Programu obejmuje realizację następujących przedsięwzięć: zakup uzbrojenia, zakup sprzętu i wyposażenia specjalnego, zakup i modernizację urządzeń zabezpieczenia techniczno-ochronnego oraz sprzętu ratowniczo-pożarniczego, termomodernizację obiektów budowlanych, zapewnienie bezpieczeństwa elektroenergetycznego jednostek penitencjarnych, poprawę stanu technicznego infrastruktury budowlanej, zakup i wymianę taboru samochodowego, modernizację systemów informatycznych i systemów łączności, modernizację podmiotów leczniczych dla osób pozbawionych wolności, zmianę systemu zatrudniania personelu medycznego, wzmocnienie systemu motywacyjnego uposażeń funkcjonariuszy Służby Więziennej przez podwyższenie wskaźników, wielokrotności kwoty bazowej stanowiącej przeciętne uposażenie funkcjonariuszy Służby Więziennej, wzrost konkurencyjności wynagrodzeń pracowników cywilnych Służby Więziennej;
⇨ ogólna kwota wydatków na realizację Programu w latach 2017–2020 wyniesie 1 502 265 tys. zł.

3.3. Ochrona granicy państwowej

3.3.1. ustawa z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r. poz. 660 z późn. zm.)

⇨ Zgodnie z ustawą:
• Rzeczpospolita Polska wykonuje swoje zwierzchnictwo nad terytorium lądowym oraz wnętrzem ziemi znajdującym się pod nim, morskimi wodami wewnętrznymi i morzem terytorialnym oraz dnem i wnętrzem ziemi znajdującymi się pod nimi, a także w przestrzeni powietrznej znajdującej się nad terytorium lądowym, morskimi wodami wewnętrznymi i morzem terytorialnym;
• za ochronę granicy państwowej na lądzie i na morzu oraz kontrolę ruchu granicznego odpowiada minister właściwy do spraw wewnętrznych, zadania te wykonuje Komendant Główny Straży Granicznej;
• za ochronę granicy państwowej w przestrzeni powietrznej Rzeczypospolitej Polskiej odpowiada minister obrony narodowej, zadania te wykonuje Dowódca Operacyjny Rodzajów Sił Zbrojnych przy pomocy organu dowodzenia obroną powietrzną;
• w celu ochrony granicy państwowej ustanawia się pas drogi granicznej i strefę nadgraniczną;
• przekraczanie granicy państwowej jest dozwolone na podstawie dokumentów uprawniających do jej przekroczenia;
• w przypadku tymczasowego przywrócenia lub przedłużenia kontroli granicznej osób na granicy państwowej stanowiącej granicę wewnętrzną w rozumieniu przepisów kodeksu granicznego Schengen do tej kontroli stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące kontroli granicznej na granicy państwowej stanowiącej granicę zewnętrzną w rozumieniu przepisów kodeksu granicznego Schengen.

3.3.2. ustawa z dnia 24 sierpnia 2007 r. o udziale Rzeczypospolitej Polskiej w Systemie Informacyjnym Schengen oraz Wizowym Systemie Informacyjnym (tekst jedn. Dz.U. z 2014 r. poz. 1203 z późn. zm.)

⇨ Ustawa określa zasady i sposób realizacji udziału Rzeczypospolitej Polskiej w Systemie Informacyjnym Schengen oraz Wizowym Systemie Informacyjnym, w tym obowiązki i uprawnienia organów dotyczące dokonywania wpisów oraz wglądu do danych zawartych w Systemie Informacyjnym Schengen oraz Wizowym Systemie Informacyjnym poprzez Krajowy System Informatyczny (KSI);
⇨ zgodnie z ustawą:
• przez Krajowy System Informatyczny (KSI) rozumie się zespół współpracujących ze sobą urządzeń, procedur przetwarzania informacji i narzędzi programowych (oprogramowania) zastosowanych w celu przetwarzania danych oraz infrastrukturę telekomunikacyjną, umożliwiające organom administracji publicznej i organom wymiaru sprawiedliwości wykorzystywanie danych gromadzonych w Systemie Informacyjnym Schengen oraz w Wizowym Systemie Informacyjnym;
• przez System Informacyjny Schengen rozumie się system informacyjny, o którym mowa w art. 1 i 4 rozporządzenia (WE) nr 1987/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 grudnia 2006 r. w sprawie utworzenia, funkcjonowania i użytkowania Systemu Informacyjnego Schengen drugiej generacji (SIS II) oraz w art. 1 i 4 decyzji Rady 2007/533/WSiSW z dnia 12 czerwca 2007 r. w sprawie utworzenia, funkcjonowania i użytkowania Systemu Informacyjnego Schengen drugiej generacji (SIS II);

⇨ uprawnienie do bezpośredniego dostępu do Krajowego Systemu Informatycznego (KSI) w celu dokonywania wpisów danych SIS dotyczących:
• osób poszukiwanych do tymczasowego aresztowania w celu wydania ich przez państwo obce na podstawie wniosku o wydanie przysługuje sądowi lub prokuraturze;
• osób poszukiwanych do tymczasowego aresztowania w celu przekazania osoby ściganej na podstawie europejskiego nakazu aresztowania przysługuje sądowi lub prokuraturze;
• świadków wezwanych do stawienia się przed sądem lub prokuratorem w związku z postępowaniem karnym lub postępowaniem karnym skarbowym lub podejrzanych wezwanych do stawienia się przed prokuratorem w związku z postępowaniem karnym lub postępowaniem karnym skarbowym, którzy są poszukiwani, lub oskarżonych wezwanych do stawienia się przed sądem w związku z postępowaniem karnym lub postępowaniem karnym skarbowym w celu poniesienia odpowiedzialności za czyny, za które są poszukiwani, lub skazanych, wobec których powinien zostać wykonany wyrok w sprawie karnej lub w sprawie o przestępstwo skarbowe, lub skazanych wezwanych do stawienia się w celu odbycia kary pozbawienia wolności – dla ustalenia miejsca ich pobytu przysługuje sądowi lub prokuraturze;
• cudzoziemca, o którym mowa w art. 443 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz.U. poz. 1650 oraz z 2014 r. poz. 463 i 1004), przysługuje Szefowi Urzędu do Spraw Cudzoziemców;
• osób zaginionych albo osób zaginionych, które dla ich ochrony lub w celu zapobiegania stwarzanym przez nie zagrożeniom powinny zostać oddane do właściwej placówki opiekuńczej lub leczniczej, przysługuje Policji;
• osób lub pojazdów silnikowych o pojemności silnika przekraczającej 50 cm3, statków wodnych, statków powietrznych i kontenerów, wprowadzonych w celu:
  ° przeprowadzania niejawnego nadzorowania, którego celem jest ściganie przestępstw oraz zapobieganie zagrożeniom bezpieczeństwa publicznego, przysługuje Policji, organom kontroli skarbowej, Straży Granicznej, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Żandarmerii Wojskowej lub Centralnemu Biuru Antykorupcyjnemu;
  ° przeprowadzania kontroli, której celem jest ściganie przestępstw oraz zapobieganie zagrożeniom bezpieczeństwa publicznego, przysługuje Policji, organom kontroli skarbowej, Straży Granicznej, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Żandarmerii Wojskowej, Centralnemu Biuru Antykorupcyjnemu lub Służbie Celnej;
  ° przeprowadzania niejawnego nadzorowania, którego celem jest zapobieganie poważnym zagrożeniom wewnętrznego i zewnętrznego bezpieczeństwa państwa, przysługuje Straży Granicznej, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Centralnemu Biuru Antykorupcyjnemu, Służbie Kontrwywiadu Wojskowego lub Służbie Wywiadu Wojskowego,
  ° przeprowadzania kontroli, której celem jest zapobieganie poważnym zagrożeniom wewnętrznego i zewnętrznego bezpieczeństwa państwa, przysługuje Straży Granicznej, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Centralnemu Biuru Antykorupcyjnemu, Służbie Kontrwywiadu Wojskowego lub Służbie Wywiadu Wojskowego;
  ° przedmiotów podlegających zatrzymaniu albo zatrzymaniu w celu wykorzystania jako dowód w postępowaniu karnym lub postępowaniu karnym skarbowym przysługuje ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych, ministrowi właściwemu do spraw zagranicznych, Policji, Straży Granicznej, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Żandarmerii Wojskowej, Centralnemu Biuru Antykorupcyjnemu, Służbie Celnej, wojewodom, Szefowi Urzędu do Spraw Cudzoziemców, organom kontroli skarbowej, dyrektorowi urzędu morskiego, sądowi, prokuraturze lub wyznaczonym urzędom skarbowym;
⇨ Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych sprawuje kontrolę nad tym, czy wykorzystywanie danych nie narusza praw osób, których dane te dotyczą;
⇨ minister właściwy do spraw wewnętrznych sprawuje nadzór nad prawidłowością działania Krajowego Systemu Informatycznego (KSI);
⇨ centralnym organem technicznym KSI jest Komendant Główny Policji.

3.4. System kierowania bezpieczeństwem narodowym

3.4.1. rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 kwietnia 2004 r. w sprawie przygotowania systemu kierowania bezpieczeństwem narodowym (Dz.U. z 2004 r., poz. 978 z późn. zm.)

⇨ Rozporządzenie określa:
• organizację i tryb przygotowania systemu kierowania bezpieczeństwem narodowym, w tym obroną państwa;
• warunki funkcjonowania organów władzy publicznej na stanowiskach kierowania;

⇨ zgodnie z rozporządzeniem:
• w skład systemu kierowania wchodzą organy władzy publicznej i kierownicy jednostek organizacyjnych, które wykonują zadania związane z kierowaniem bezpieczeństwem narodowym oraz organy dowodzenia Siłami Zbrojnymi RP, w tym Naczelny Dowódca Sił Zbrojnych, z chwilą jego mianowania;
• inicjowanie działalności naukowo-badawczej dotyczącej obrony cywilnej, a także udziału w pracach unifikacyjno-normalizacyjnych w tej dziedzinie;

4. Strategie międzynarodowe, rozwojowe i sektorowe w dziedzinie bezpieczeństwa

4.1. Strategie NATO i UE

4.1.1 Koncepcja Strategiczna NATO przyjęta na szczycie NATO w Lizbonie w dniu 19 listopada 2010 r. (polskie tłumaczenie, bbn.gov.pl)

⇨ Zgodnie z dokumentem:
• fundamentalnym i trwałym celem NATO jest zagwarantowanie wolności i bezpieczeństwa wszystkich członków z wykorzystaniem politycznych i wojskowych środków;
• Sojusz pozostaje zasadniczym źródłem stabilności w nieprzewidywalnym świecie;
• współczesne środowisko bezpieczeństwa obejmuje szeroki i zmieniający się zestaw wyzwań dla bezpieczeństwa terytorium i ludności NATO; w celu zapewnienia ich bezpieczeństwa Sojusz musi i będzie kontynuować efektywnie realizację trzech głównych zadań, które łącznie przyczyniają się do zagwarantowania bezpieczeństwa członkom Sojuszu, zawsze zgodnie z prawem międzynarodowym, tymi zasadami są:
  ° obrona zbiorowa – członkowie NATO będą zawsze udzielać sobie pomocy w wypadku ataku, zgodnie z Artykułem 5 Traktatu Waszyngtońskiego; zobowiązanie to pozostaje zdecydowane i wiążące; NATO będzie odstraszało i broniło przed groźbą agresji i przed wyłaniającymi się wyzwaniami bezpieczeństwa tam, gdzie zagrażają one fundamentalnemu bezpieczeństwu sojuszników i Sojuszu jako całości;
  ° zarządzanie kryzysowe – NATO ma unikatowy i sprawny zestaw politycznych i wojskowych zdolności, aby reagować na pełne spektrum kryzysów – przed, w czasie i po konfliktach. NATO będzie: aktywnie stosować odpowiednią kombinację politycznych i wojskowych narzędzi w celu udzielania pomocy w opanowywaniu rozwijających się kryzysów, które mogą oddziaływać na bezpieczeństwo Sojuszu, zanim nastąpi ich eskalacja w konflikty; wygaszać trwające konflikty, które wpływają na bezpieczeństwo Sojuszu; wspierać umacnianie stabilności w sytuacjach pokonfliktowych, tam gdzie przyczynia się to do bezpieczeństwa euroatlantyckiego;
  ° bezpieczeństwo kooperatywne – zewnętrzna sytuacja polityczna i bezpieczeństwa wpływa na Sojusz i sam Sojusz może ją kształtować; Sojusz będzie aktywnie angażował się na rzecz umocnienia międzynarodowego bezpieczeństwa poprzez partnerstwo z właściwymi państwami i innymi organizacjami międzynarodowymi, poprzez aktywne wnoszenie wkładu do kontroli zbrojeń, nieproliferacji i rozbrojenia, i poprzez utrzymanie drzwi do członkostwa w Sojuszu otwartych dla wszystkich europejskich demokracji, które spełniają standardy NATO;
⇨ w dokumencie zawarto ustalenia dotyczące: głównych zadań i zasad, środowiska bezpieczeństwa, obrony i odstraszania, bezpieczeństwa poprzez zarządzanie kryzysowe, promowania międzynarodowego bezpieczeństwa poprzez współpracę.

4.1.2. *Bezpieczna Europa w Lepszym Świecie*. Europejska Strategia Bezpieczeństwa UE przyjęta na spotkaniu szefów rządów w Brukseli w dniu 12 grudnia 2003 r.

⇨ Dokument ma już w dużej mierze charakter historyczny, gdyż bieg wydarzeń w Europie i w innych rejonach świata spowodował potrzebę wypracowania nowej strategii, co jest jednak zadaniem czekającym na realizację;
⇨ dokument zawiera:
• diagnozę globalnych wyzwań i zagrożeń (w tym ze strony terroryzmu, w związku z rozprzestrzenianiem broni masowego rażenia, wynikające z konfliktów regionalnych, niewydolności państw oraz przestępczości zorganizowanej);
• cele strategiczne (przeciwdziałanie zagrożeniom, budowanie bezpieczeństwa w sąsiedztwie, kreowanie porządku międzynarodowego opartego na efektywnych stosunkach wielostronnych);
• postulowane kierunki działań (w tym zwiększenie aktywności, zdolności i spójności oraz rozwój współpracy z partnerami).

4.2. Strategie rozwojowe państwa w sprawach bezpieczeństwa

4.2.1. ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1376 z późn. zm.)

⇨ W ustawie:
• przyjęte zostało rozumienie polityki rozwoju jako zespołu wzajemnie powiązanych działań podejmowanych i realizowanych w celu zapewnienia trwałego i zrównoważonego rozwoju kraju, spójności społeczno-gospodarczej, regionalnej i przestrzennej, podnoszenia konkurencyjności gospodarki oraz tworzenia nowych miejsc pracy w skali krajowej, regionalnej lub lokalnej;
• zdefiniowano pojęcia strategii długo – i średnioterminowej oraz programów rozwojowych i operacyjnych;
• ukształtowano mechanizmy koordynowania i monitorowania strategii;
• ustalono, m.in. że sprawami zapewnienia efektywnej koordynacji programowania i wdrażania polityki rozwoju, a także strategicznego monitorowania i oceny instrumentów jej realizacji zajmie się Komitet Koordynacyjny do spraw Polityki Rozwoju, jako organ opiniodawczo-doradczy Prezesa Rady Ministrów;
• przyjęto zasadę, że poszczególne działania strategiczne powinny być określane nie tylko przez ogólne sformułowanie celów, ale i przez zapisanie konkretnych wskaźników, które zamierza się wykorzystać przy ocenie realizacji danych zamierzeń.

4.2.2. uchwała Nr 16 Rady Ministrów z dniu 5 lutego 2013 r. w sprawie przyjęcia Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia Fala Nowoczesności (M.P. z 2013 r., poz. 121)

⇨ W strategii wskazano:
• główne trendy i wyzwania, wynikające z rozwoju wewnętrznego kraju i zmian w jego otoczeniu zewnętrznym;
• kompleksową wizję rozwoju społeczno-gospodarczego kraju w perspektywie do roku 2030, z uwzględnieniem wymiaru regionalnego i przestrzennego;
⇨ zapewnienie bezpieczeństwa zewnętrznego i wewnętrznego uznano za warunek niezbędny dla pomyślnego rozwoju Polski;
⇨ wśród celów administracji publicznej wskazano zapewnienie poczucia bezpieczeństwa w domu, w szkole, na ulicy i w przestrzeni publicznej;
⇨ jako element sprawnego państwa usytuowano spójne, zintegrowane procedury systemu bezpieczeństwa narodowego, oparte na zarządzaniu kryzysowym i planowaniu obronnym.

4.2.3. uchwała nr 8 Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie przyjęcia Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) (M.P. z 2017 r. poz. 260)

⇨ Strategia ustala szereg wyborów/przesądzeń strategicznych polityki państwa, które stanowią punkt odniesienia do konstruowania wszystkich polityk, programów i projektów realizacyjnych;
⇨ w dokumencie uznano, że:
• jednym z najważniejszych wyzwań dla rozwoju kraju są niekorzystne trendy demograficzne, które przejawiają się ujemnym przyrostem naturalnym, spadkiem udziału osób w wieku aktywności zawodowej oraz szybkim wzrostem udziału osób starszych w całej populacji; szanse na ograniczenie zagrożeń związanych z przemianami demograficznymi tkwią w polityce prorodzinnej oraz ukierunkowanej polityce migracyjnej, nastawionej na zapewnienie równowagi na rynku pracy; aktywna polityka prorodzinna może przynieść efekty jedynie wówczas, gdy proponuje kompleksowe rozwiązania, obejmujące działania o charakterze finansowym, instytucjonalnym i prawnym w różnych obszarach życia społeczno-gospodarczego;
• warunkiem niezbędnym i koniecznym odpowiedzialnego rozwoju państwa jest zapewnienie bezpieczeństwa narodowego; rozpoznawanie, monitorowanie i zapobieganie zagrożeniom, a także zapewnienie zintegrowanych, skutecznych mechanizmów reagowania oraz podnoszenie skuteczności służb państwowych to warunki konieczne do prawidłowego funkcjonowania państwa oraz realizacji jego celów rozwojowych;
⇨ w strategii oceniono, że:
• zwiększeniu bezpieczeństwa służyć będzie Narodowy Program Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego 2013–2020 – zakładający zwiększenie poziomu bezpieczeństwa ruchu drogowego tj. zmniejszenie liczby wypadków, obniżenie o połowę liczby zabitych na polskich drogach, ograniczenie o 40% liczby ciężko rannych, walka z nadmierną prędkością oraz poprawa bezpieczeństwa pieszych, rowerzystów i motocyklistów;

• zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego wymaga dywersyfikacji źródeł, surowców oraz sposobu wytwarzania i dystrybucji energii; w najbliższej perspektywie dotyczy to kierunków i dostawców gazu ziemnego oraz zwiększenia jego pojemności magazynowych; w obszarze energii elektrycznej – wymaga to rozwoju zrównoważonych z popytem źródeł energii w oparciu o krajowy potencjał i tylko częściowo wspomaganego połączeniami transgranicznymi;
• wykorzystanie technologii cyfrowych, a w szczególności łączności za pośrednictwem szybkich sieci telekomunikacyjnych, będzie warunkiem poprawy sytuacji w każdym obszarze Strategii, w tym niezawodnej komunikacji w przypadku zagrożenia bezpieczeństwa państwa, klęsk żywiołowych czy aktów terroru oraz bezpieczeństwa finansów publicznych, w tym efektywnej administracji skarbowej korzystającej z systemów informatycznych; Polska potrzebuje odpowiedzialnej polityki danych, która będzie umożliwiała wypracowanie optymalnych modeli gromadzenia, przetwarzania, analizowania i dzielenia się danymi; w ramach projektu strategicznego: Zintegrowany System Zarządzania Bieżącego Bezpieczeństwem Cyberprzestrzeni RP nastąpi objęcie monitoringiem i korelacją zdarzeń kluczowych usług informatycznych zapewniających bezpieczeństwo funkcjonowania państwa, obywateli i podmiotów gospodarczych, w celu dostarczenia rozwiązań, które umożliwią dostęp do bieżącej informacji o stanie bezpieczeństwa teleinformatycznego niezbędnego do oceny sytuacji i stanu bezpieczeństwa w cyberprzestrzeni w Polsce oraz koordynacji reagowania na incydenty komputerowe na poziomie krajowym;
• środowisko przyrodnicze jest kapitałem naturalnym i jako taki stanowi potencjał rozwoju konkretnej, dającej się opisać geograficznie przestrzeni; podstawowymi zasobami warunkującymi rozwój gospodarczy i społeczny są: potencjał energetyczny, zasoby wody, powietrze atmosferyczne, warunki klimatyczne, zasoby przestrzeni i krajobrazów oraz związana z nimi różnorodność biologiczna (zasoby siedlisk, gatunków i genów), gleba i zasoby geologiczne oraz użytki pozaekonomiczne środowiska – w obszarach tych zaplanowano działania strategiczne w ramach koncepcji projektowej i aktywności ciągłej;
⇨ oceniając, że problematyka bezpieczeństwa narodowego obejmuje szereg zagadnień, tak z zakresu bezpieczeństwa zewnętrznego, jak i bezpieczeństwa wewnętrznego, oceniono, że:
• konflikty w bezpośrednim lub bliskim sąsiedztwie Polski, niestabilność na południowej flance Sojuszu Północnoatlantyckiego i Unii Europejskiej oraz próby zmierzające do zmiany układu sił i odbudowy strefy wpływów, również przy wykorzystaniu środków militarnych oraz ekonomicznych, to obecnie najważniejsze czynniki wpływające na bezpieczeństwo Polski i całego regionu;
• dużymi wyzwaniami dla Unii Europejskiej i jej państw członkowskich są zagrożenie terroryzmem oraz fala migracji; rośnie znaczenie zagrożeń hybrydowych oraz dla cyberbezpieczeństwa, które mogą utrudnić sprawne funkcjonowanie państwa;
• aktualność zachowują wyzwania o charakterze gospodarczym, społecznym, demograficznym, technologicznym, ekologicznym, związane z globalizacją, przepływem informacji, zorganizowaną przestępczością, handlem bronią, pandemiami itp.;
• NATO, a także UE, pozostają głównymi zewnętrznymi filarami polskiej polityki bezpieczeństwa i rozwoju;
• polskim priorytetem jest ukierunkowanie NATO i UE na zmiany w środowisku bezpieczeństwa europejskiego oraz wyrównanie statusu bezpieczeństwa w ramach Sojuszu poprzez wzmocnienie wschodniej i południowej flanki Sojuszu; kluczowe znaczenie dla bezpieczeństwa Polski mają relacje ze Stanami Zjednoczonymi Ameryki, w tym współpraca w dziedzinie bezpieczeństwa i obrony (budowa bazy amerykańskiego systemu obrony przeciwrakietowej w Redzikowie i inne formy);
• w odniesieniu do wewnętrznych aspektów bezpieczeństwa: kluczowe jest zagrożenie przestępczością, mimo że od wielu lat ta sukcesywnie spada; szczególnie ważne staje się przeciwdziałanie: przestępczości gospodarczej, zabezpieczenie szlaków komunikacyjnych, zarówno lądowych, jak i morskich czy powietrznych, a także bezpieczeństwo infrastruktury krytycznej i sieci przesyłowe, reagowanie w przypadku wystąpienia zagrożeń naturalnych oparte na długofalowej adaptacji, zarządzaniu ryzykiem katastrof oraz planach ciągłości działania zarówno dla organów administracji publicznej i operatorów infrastruktury krytycznej;
• podstawowe znaczenie uzyskują: wyzwania o charakterze migracyjnym i zagrożenia przestępczością transgraniczną, bezpieczeństwo ekonomiczne rozumiane jako odporność państwa na negatywne impulsy rozwojowe i kryzysy finansowe, potrzeba zarządzania ryzykiem w gospodarce;
⇨ jako cele w dziedzinie bezpieczeństwa wskazano:

• zapewnienie bezpieczeństwa zewnętrznego jako niezbędnego warunku rozwoju społeczno-gospodarczego kraju, przyjmując, że planowane działania służą wzmocnieniu własnego potencjału obronnego, adekwatnego do narodowych i sojuszniczych wymogów, zwiększeniu zdolności Sił Zbrojnych RP do realizacji konstytucyjnych i ustawowych zadań, prowadzeniu efektywnej polityki wykorzystania polskiego potencjału przemysłu obronnego, doskonaleniu narodowego i sojuszniczego planowania obronnego, zaś istotnym czynnikiem realizacji celu jest także integrowanie społeczeństwa wokół wzmacniania bezpieczeństwa; w tych obszarach oczekiwanym rezultatem realizacji działań w będzie: osiągnięcie synergii wysiłków poszczególnych organów, instytucji i służb państwowych odpowiedzialnych za bezpieczeństwo państwa, która pozwoli na bardziej efektywne rozpoznanie i przeciwdziałanie zagrożeniom oraz zwiększy odporność strategiczną państwa, pożądanym efektem będzie także działanie na rzecz zintegrowanego systemu bezpieczeństwa narodowego – jego wzmocnieniu służyć będzie doskonalenie struktur kierowania bezpieczeństwem, w tym obroną państwa, kierowania i dowodzenia siłami zbrojnymi oraz ich modernizacja, przy znaczącym udziale krajowych spółek sektora obronnego;
• ograniczenie zjawisk wyjątkowo szkodliwych dla funkcjonowania państwa (np. przestępczość zorganizowana i gospodarcza, korupcja, ataki na systemy informatyczne, nielegalna migracja, przestępczość transgraniczna, skutki katastrof naturalnych) – w tym celu należy stale doskonalić skuteczność służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo, sprawnie rozpoznawać nowe zagrożenia i adekwatnie odpowiadać na wyzwania w dziedzinie bezpieczeństwa i porządku publicznego, zaś kluczem do tego jest odpowiednie prawo, unowocześnianie infrastruktury i wyposażenia służb, podnoszenie poziomu ich wyszkolenia i współpraca międzynarodowa;
• umacnianie współpracy z sojusznikami, partnerami i innymi podmiotami prawa międzynarodowego;
• pogłębienie świadomości społecznej i zwiększenie poziomu społecznej akceptacji dla podejmowanych działań zmierzających do wzmocnienia bezpieczeństwa państwa, a także podjęcie nowych inicjatyw obronnych, które włączą do systemu obrony państwa możliwie jak największą liczbę obywateli;
⇨ zapowiedziano zwiększenie udziału wydatków na obronę narodową w PKB z 1,95% w 2015 r. do 2,2% – w 2020 r. i 2,5% – w 2030% r., zaś udziału wydatków z budżetu państwa na badania naukowe i prace rozwojowe w dziedzinie obronności państwa w wydatkach budżetu państwa na obronę narodową ogółem z 2,37% w 2015 r. do 2,5% – 2020 r. i 3,0% – w 2030 r.;
⇨ jako główne kierunki interwencji wskazano:
• w obszarze zwiększenia skuteczności mechanizmów koordynacji kierowania bezpieczeństwem narodowym, w tym obroną państwa zapewnienie (m.in. w ramach programów strategicznych: System kierowania bezpieczeństwem narodowym oraz Organizacja łączności na potrzeby systemu kierowania bezpieczeństwem państwa):
  ° stworzenie warunków prawnych i organizacyjnych sprawnego kierowania bezpieczeństwem narodowym, poprzez doskonalenie mechanizmu koordynacji działań i współpracy podmiotów właściwych w zakresie bezpieczeństwa narodowego;
  ° dookreślenie roli struktur i instytucji państwowych funkcjonujących w okresie pokoju, kryzysu i wojny;
  ° poprawa systemu łączności dla potrzeb kierowania bezpieczeństwem narodowym, szybkiej i niezawodnej wymiany informacji niejawnych oraz jego sprawności i odporności na zagrożenia w cyberprzestrzeni;
  ° zagwarantowanie spójności procesów planowania obronnego i zarządzania kryzysowego oraz tożsamości działań podmiotów i struktur państwa ujętych w dokumentach planistycznych;
  ° doprowadzenie do uproszczenia procedur udzielania pomocy organom administracji publicznej w niemilitarnych sytuacjach kryzysowych;
• w obszarze zwiększenia potencjału Sił Zbrojnych RP (m.in. w ramach programu strategicznego: Wojska Obrony Terytorialnej):
  ° zapewnienie zdolności państwa do obrony oraz przeciwstawienia się agresji, w tym zdolności odstraszania, również przeciw zagrożeniom hybrydowym i w cyberprzestrzeni;
  ° reorganizację struktur organizacyjnych i dowodzenia Sił Zbrojnych RP oraz doskonalenie narodowego planowania obronnego na szczeblu strategicznym, w tym planowania i programowania rozwoju Sił Zbrojnych RP;
  ° modernizację techniczną Sił Zbrojnych RP poprzez zwiększanie nasycenia nowoczesnym sprzętem wojskowym, z aktywnym zaangażowaniem i wykorzystaniem polskiego potencjału przemysłu obronnego; stworzenie wydolnego systemu obrony powietrznej, w tym przeciwrakietowej;
  ° zintegrowanie Wojsk Obrony Terytorialnej z pozostałymi rodzajami sił zbrojnych; doskonalenie zdolności wsparcia państwa-gospodarza (HNS);

- w obszarze kształtowania stabilnego międzynarodowego środowiska bezpieczeństwa:
  - skuteczną realizację polskich priorytetów w NATO, w tym dbałość o wzmocnienie zdolności obrony kolektywnej Sojuszu i wdrożenie postanowień zawartych na szczycie w Warszawie;
  - skuteczną realizację polskich priorytetów na forum UE, w tym głównych interesów gospodarczo-obronnych;
  - efektywną międzynarodową współpracę dwustronną i wielostronną, w tym wzmacnianie partnerstwa z USA, rozwój współpracy z państwami regionu; udział w misjach i operacjach NATO, UE i ONZ oraz koalicyjnych zgodnie z priorytetami polskiej polityki zagranicznej;
- w obszarze integracji bezpieczeństwa narodowego i rozwoju społeczno-gospodarczego (przy założeniu, że: realizację celów społeczno-gospodarczych gwarantuje wzmocnienie narodowego potencjału bezpieczeństwa zdolnego do zapobiegania i przeciwdziałania współczesnym zagrożeniom, paradygmatem współczesnego bezpieczeństwa jest jego zintegrowany charakter, przejawiający się współzależnością z polityką rozwoju, kompleksowym (wielodziedzinowym) i zinternalizowanym podejściem, służącym myśleniu o polityce bezpieczeństwa i polityce społeczno-gospodarczej w kategoriach długofalowych; konieczna jest ścisła korelacja działań wzmacniających polską gospodarkę z rozwojem polskiego przemysłu obronnego i związanym z nim potencjałem naukowo-badawczym; przemysł obronny stanowi źródło miejsc pracy, kreuje impulsy technologiczne, zasila budżet państwa w przychody z tytułu dywidend, podatków i opłat, a także przyczynia się do rozwoju kooperacji przemysłowej i wymiany handlowej z partnerami zagranicznymi):
  - wykorzystanie procesu modernizacji polskiej armii do skoku technologicznego krajowego przemysłu obronnego;
  - wspieranie polityki inwestycyjnej polskich podmiotów w celu sprostania potrzebom nowoczesnej armii oraz krajowego rynku obronnego;
  - zwiększenie odporności infrastruktury krytycznej, w tym na cyberzagrożenia;
  - zapewnienie funkcjonowania systemu rezerw strategicznych;
  - doskonalenie działań i procedur planowania przestrzennego uwzględniającego wymagania obronności i bezpieczeństwa państwa;
  - wzmocnienie relacji między rozwojem regionalnym kraju a polityką obronną;
  - kształtowanie kapitału społecznego na rzecz bezpieczeństwa, m.in. poprzez podtrzymywanie i upowszechnianie wartości patriotycznych, rozwój świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej oraz pogłębianie umiejętności rozpoznawania zagrożeń w życiu codziennym, w tym w cyberprzestrzeni;

⇨ w tym obszarze realizowane będą programy strategiczne: Narodowa polityka zbrojeniowa oraz Kształtowanie postaw patriotycznych):

- w obszarze zwiększenia skuteczności państwa w zakresie zapobiegania i zwalczania przestępczości (m.in. w ramach programów strategicznych: Program modernizacji Policji, Straży Granicznej, Państwowej Straży Pożarnej i Biura Ochrony Rządu w latach 2017–2020, Skuteczne zwalczanie przestępczości związanej z podatkiem od towarów i usług oraz Bezpieczeństwo dokumentów publicznych):
  - zwalczanie przestępczości gospodarczej i ograniczanie szarej strefy oraz przeciwdziałanie i zwalczanie korupcji;
  - poprawę bezpieczeństwa na szlakach komunikacyjnych;
  - przeciwdziałanie i reagowanie na ataki na systemy informatyczne;
  - ograniczanie przestępczości pospolitej, m.in. poprzez odczuwalną obecność Policji zarówno w dużych aglomeracjach, jak i mniejszych miejscowościach;
  - zwiększenie poczucia bezpieczeństwa mieszkańców, m.in. poprzez zapewnienie szybkiej i skutecznej reakcji Policji i innych służb na zgłoszenia;
  - zapobieganie i przygotowanie do reagowania na zagrożenia terrorystyczne;
  - ograniczanie przestępczości narkotykowej;
  - odzyskiwanie mienia pochodzącego z przestępstw;
- w obszarze poprawy ochrony ludności przed skutkami zagrożeń dla bezpieczeństwa powszechnego (m.in. w ramach programów strategicznych: Krajowy System Ratowniczy, Centralna Baza Magazynowa, Modernizacja radiowego analogowego systemu alarmowania i powiadamiania ludności, Skuteczna ochrona ludności i obrona cywilna):
  - zwiększenie skuteczności przygotowania, przeciwdziałania i reagowania w sytuacjach zagrożeń w tym poprawa efektywności zarządzania kryzysowego;
  - określenie funkcjonowania, zasad i sposobu realizacji zadań ochrony ludności i obrony cywilnej oraz wprowadzenie nowych rozwiązań w zakresie integracji ratownictwa i pomocy humanitarnej;
  - doskonalenie wiedzy, umiejętności i kompetencji ratowników;
- w obszarze wzmocnienia ochrony granic i kontroli migracji, m.in. w ramach kompleksowego programu: Polityka Migracyjna Polski):

° wzmocnienie Straży Granicznej i innych instytucji odpowiedzialnych za wjazd i pobyt cudzoziemców na terytorium Polski oraz za zwalczanie przestępstw z ich udziałem;
° zwiększenie skuteczności wykorzystywania instrumentów polityki wizowej do przeciwdziałania nielegalnej imigracji;
° ograniczanie kanałów nielegalnej imigracji poprzez dokonanie zmian legislacyjnych oraz skuteczniejsze wykrywanie i karanie podmiotów ułatwiających nielegalną imigrację;
° wzmocnienie kontroli prowadzonej w trakcie postępowań administracyjnych z zakresu legalizacji pobytu cudzoziemców;
° zwiększenie skuteczności organów ścigania m.in. poprzez ich wyposażenie w instrumenty umożliwiające bezpośredni wgląd w przepływy finansowe osób zaangażowanych w przestępczy proceder;
⇨ w uchwale Rady Ministrów zatwierdzającej dokument rozstrzygnięto o utracie mocny uchwały nr 157 Rady Ministrów z dnia 25 września 2012 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Kraju 2020 „Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo".

4.2.4. uchwała Nr 17 Rady Ministrów z dnia 12 lutego 2013 r. w sprawie przyjęcia strategii „Sprawne Państwo 2020" (M.P. z 2013 r., poz. 136)

⇨ Strategia jest rządowym dokumentem o charakterze interdyscyplinarnym, który wytycza priorytetowe kierunki interwencji podejmowane przez administrację rządową i w założeniu ma być podstawą opracowywania innych dokumentów strategicznych oraz programów rozwoju określających priorytety i obszary wykorzystania funduszy europejskich;
⇨ posłużono się modelem państwa optimum (znanym w literaturze międzynarodowej jako open government lub smart government); oceniono, że w jego urzeczywistnianiu nie wystarczy już działać dla obywateli, ale należy znaleźć sposób na działanie razem z nimi;
⇨ założono, że państwo optimum oznacza w praktyce:
• tylko tyle regulacji, ile jest niezbędne dla codziennej sprawności funkcjonowania instytucji publicznych;
• tylko tyle interwencji, ile trzeba dla rozwoju i wysokiej stopy zwrotu ponoszonych inwestycji, także w ludzi i ich umiejętności;
• tylko tyle restrykcji, ile potrzebne jest dla bezpieczeństwa struktur obronnych państwa oraz bezpieczeństwa codziennego mieszkańców kraju;
• tyle opiekuńczości, ile niezbędne, aby nikomu nie dać poczuć się wykluczonym;
• tyle tylko aktywności na poziomie centralnym, aby wspomagać rozwiązywanie problemów na niższych poziomach organizacji życia publicznego;
• tylko tyle administracji, jeżeli chodzi o zasoby, ile naprawdę potrzeba w określonych obszarach;
⇨ w kwestiach poprawy bezpieczeństwa i porządku publicznego w strategii wskazano na:
• zamiar poprawy sprawności i wizerunku instytucji i służb porządku publicznego oraz zaufania do tych podmiotów – przez doskonalenie sprawności działania oraz poprawę wyposażenia Policji, Straży Granicznej, Państwowej Straży Pożarnej i innych służb, w tym ABW;
• zapewnienie szybkiej reakcji służb na zgłoszenia obywateli o niebezpieczeństwie i potrzebie pomocy; doprowadzenie do zauważalnej dla obywateli obecności patroli Policji i innych służb na ulicach;
• ukształtowanie przyjaznego kontaktu przedstawicieli Policji i innych służb z obywatelami, w tym szczególnie z ofiarami przestępstw;
• doskonalenie procedur związanych ze zgłaszaniem różnego rodzaju zdarzeń, przestępstw i wykroczeń oraz prowadzeniem postępowań przygotowawczych;
• stworzenie ogólnokrajowego systemu cyfrowej łączności radiowej, który zapewni zintegrowaną łączność pomiędzy wszystkimi służbami na terenie całego kraju i w każdych warunkach, w tym docelowo również ze strukturami zarządzania kryzysowego w terenie, także w warunkach sytuacji kryzysowej;
⇨ jako kierunek działań wskazano też organizowanie działań na rzecz bezpieczeństwa na poziomie ogólnokrajowym i lokalnym – przez wspólne działania Policji, Państwowej Straży Pożarnej, Straży Granicznej i innych instytucji, samorządu terytorialnego, organizacji pozarządowych w zakresie przeciwdziałania i zapobiegania zagrożeniom, a także dostosowywanie infrastruktury do potrzeb skutecznego zapewnienia bezpieczeństwa mieszkańcom;
⇨ odrębnie wymieniono jako kierunek działania zapewnienie bezpieczeństwa granicy Unii Europejskiej i strefy Schengen – przez doskonalenie zintegrowanego systemu zarządzania bezpieczeństwem granicy zewnętrznej UE/Schengen; zagwarantowanie płynności odpraw granicznych osób i środków transportu oraz zabezpieczenie ochrony granicy państwowej (tzw. „granicy zielonej") przed jej bezprawnym przekraczaniem;

⇨ w kwestiach przeciwdziałania i zwalczania przestępstw i zagrożeń związanych z ochroną bezpieczeństwa i porządku publicznego wskazano na zamiar intensyfikacji działań zmierzających do: ograniczenia przestępczości (w tym przestępczości zorganizowanej) i innych zjawisk dokuczliwych społecznie, przeciwdziałania zagrożeniom w ruchu drogowym, zwalczania korupcji, odzyskiwania mienia pochodzącego z przestępstw, przeciwdziałania przemocy w rodzinie, zapewnienia bezpieczeństwa imprez masowych, przeciwdziałania zagrożeniom o charakterze terrorystycznym;
⇨ jako istotny cel uznano zwiększenie skuteczności ścigania przestępstw popełnianych w środowisku elektronicznym (obejmujących różne formy cyberprzestępczości);
⇨ zapowiedziano też poprawę efektywności i jakości funkcjonowania systemu Państwowego Ratownictwa Medycznego, głównie przez usprawnienie funkcjonowania sieci jednostek systemu ratownictwa medycznego oraz zapewnienie ciągłości udzielania świadczeń zdrowotnych niezbędnych dla ratownictwa medycznego;
⇨ strategia przewiduje podejmowanie przedsięwzięć, które umożliwiają rozwój partnerstwa z jednostkami samorządu terytorialnego, organizacjami społecznymi i pozarządowymi oraz sektorem prywatnym w obszarze bezpieczeństwa publicznego, a także usprawnienie zarządzania kryzysowego i ochrony ludności oraz funkcjonowania Państwowego Ratownictwa Medycznego.

4.3.Ogólne strategie sektorowe w dziedzinie bezpieczeństwa

4.3.1. uchwała Nr 67 Rady Ministrów z dnia 9 kwietnia 2013 r. w sprawie przyjęcia „Strategii rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022" (M.P. z 2013 r., poz. 377)

⇨ Jedna z dziewięciu zintegrowanych strategii rozwoju kraju (w skład, których weszły też, zawierające także treści dotyczące różnych aspektów bezpieczeństwa, strategie: sprawnego państwa w perspektywie do 2020 r.; rozwoju regionalnego; innowacyjności i efektywności gospodarki; rozwoju kapitału ludzkiego; rozwoju kapitału społecznego; systemu bezpieczeństwa narodowego; zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa; rozwoju transportu oraz bezpieczeństwa energetycznego i środowiska), w której określono warunki funkcjonowania oraz sposoby rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego;
⇨ główny akcent położono na:
• bezpieczeństwo zewnętrzne i militarne rozpatrywane w sposób skorelowany z najważniejszymi dokumentami strategicznymi Sojuszu Północnoatlantyckiego i Unii Europejskiej w zakresie bezpieczeństwa, tzn. z Koncepcją Strategiczną NATO i Europejską Strategią Bezpieczeństwa;
• kierunki działań strategii zostały zorientowane na dwie naczelne zasady: efektywności i spójności;
⇨ jako cele podstawowe wskazano:
• kształtowanie stabilnego międzynarodowego środowiska bezpieczeństwa w wymiarze regionalnym i globalnym;
• umocnienie zdolności państwa do obrony;
• rozwój odporności na zagrożenia bezpieczeństwa narodowego;
• zwiększenie integracji polityk publicznych z polityką bezpieczeństwa;
• tworzenie warunków do rozwoju zintegrowanego systemu bezpieczeństwa narodowego.

4.3.2. Strategia Bezpieczeństwa Narodowego zatwierdzona przez Prezydenta RP w dniu 5 listopada 2014 r. (www. bbn.gov.pl)

⇨ Strategia:
• w sposób całościowy ujmuje zagadnienia bezpieczeństwa narodowego oraz wskazuje optymalne sposoby wykorzystania na potrzeby bezpieczeństwa wszystkich zasobów pozostających w dyspozycji państwa w sferze obronnej, ochronnej, społecznej i gospodarczej;
• podejmuje problemy właściwej integracji w systemie bezpieczeństwa narodowego; identyfikuje interesy narodowe i cele strategiczne w dziedzinie bezpieczeństwa;
• określa potencjał bezpieczeństwa narodowego oraz ocenia środowisko bezpieczeństwa Polski w wymiarze globalnym, regionalnym i krajowym, a także prognozuje jego trendy rozwojowe;
• przedstawia działania państwa niezbędne dla osiągnięcia zdefiniowanych interesów i celów oraz wskazuje kierunki i sposoby przygotowania systemu bezpieczeństwa narodowego;
• zawiera projekcję koncepcji działań operacyjnych (obronnych, ochronnych i społecznych oraz gospodarczych w sferze bezpieczeństwa);
• ustala zadania związane z właściwym połączeniem w systemie bezpieczeństwa narodowego jego składników militarnych i niemilitarnych, wewnętrznych i zewnętrznych, które koncentrować będą na:
  ° stosownej integracji podsystemu kierowania bezpieczeństwem narodowym,
  ° profesjonalizacji podsystemów operacyjnych (obronnego i ochronnych),

° powszechności przygotowań podsystemów wsparcia (społecznych i gospodarczych);
⇨ podstawowe znaczenie dla dokumentu ma ocena, iż różnorodność wyzwań i nieprzewidywalność zagrożeń sprawia, że system bezpieczeństwa narodowego:
• powinien być zdolny do wszechstronnej reakcji na pojawiające się problemy: od lokalnych i ograniczonych w skutkach do obejmujących całe państwo;
• powinien być przekształcany tak, by monitorować i prognozować potencjalne zagrożenia, szybko i adekwatnie na nie reagować oraz rozwijać zdolności do usuwania skutków sytuacji kryzysowych.

4.3.3. Postanowienie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 17 lipca 2015 r. o wydaniu Polityczno-Strategicznej Dyrektywy Obronnej Rzeczypospolitej Polskiej (M.P. z 2015 r., poz. 697)

⇨ Polityczno-Strategiczna Dyrektywa Obronna RP:
• stanowi rozwinięcie treści zawartych w Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 r.;
• jest dokumentem niejawnym i jest dystrybuowana przez Ministra Obrony Narodowej według odrębnego rozdzielnika z zachowaniem przepisów ustawy z dnia 5 sierpnia 2010 r. o ochronie informacji niejawnych.

4.3.4. Główne kierunki rozwoju Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej oraz ich przygotowań do obrony państwa na lata 2017–2026 zatwierdzone przez Prezydenta RP w dniu 3 sierpnia 2015 r. (dokument niejawny, nowelizowany postanowieniem z dnia 9 lutego 2017 r.)

⇨ Zgodnie z informacją Biura Bezpieczeństwa Narodowego (bbn.gov.pl) w materiale ujętym w formie załącznika do postanowienia Prezydenta RP określone zostały pierwotnie ogólne wytyczne dotyczące rozwoju Sił Zbrojnych RP, które w późniejszych etapach zostaną przełożone na szczegółowe dokumenty;
⇨ w zakresie zadań dla Sił Zbrojnych RP priorytetem dla Sił Zbrojnych RP jest realizacja trzech rodzajów zadań zapisanych w Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 5 listopada 2014 r.: zagwarantowanie obrony państwa i przeciwstawianie się agresji zbrojnej; wspieranie podsystemów ochronnych w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego i pomocy społeczeństwu; udział w procesie stabilizacji sytuacji międzynarodowej, w tym w międzynarodowych działaniach z dziedziny zarządzania kryzysowego;
⇨ określone zostały wymagania operacyjne, dotyczące m.in. wzmacniania zdolności przeciwzaskoczeniowych, wzmacniania zdolności odstraszania militarnego, rozwoju systemu strategicznej odporności kraju na agresję, w szczególności na agresję hybrydową oraz agresję poniżej progu wojny, zwiększania bezpieczeństwa w cyberprzestrzeni oraz rozwoju zdolności w zakresie pomocy władzom państwowym w reagowaniu na zagrożenie kryzysowe;
⇨ w zakresie priorytetów modernizacyjnych Sił Zbrojnych RP postanowienie określiło na kolejną dekadę trzy podstawowe zadania w ramach wprowadzenia tzw. trzeciej fali modernizacyjnej, polegającej na szerokim zinformatyzowaniu Sił Zbrojnych RP, są to:
• rozwój środków cyberobrony, w tym cyberwalki;
• rozwój bezzałogowych systemów walki i wsparcia;
• inwestowanie w broń precyzyjnego rażenia, w tym wykorzystującą m.in. technologie satelitarne;
⇨ dokument wskazuje na strategiczną rolę polskiego przemysłu obronnego w procesie modernizacji armii; podtrzymana została konieczność kontynuowania tzw. drugiej fali modernizacyjnej, określonej w postanowieniu Prezydenta RP z 8 listopada 2011 r. i obejmującej rozwój obrony powietrznej, w tym przeciwrakietowej; systemów informacyjnych (łączność, rozpoznanie, dowodzenie); oraz zwiększanie mobilności wojsk lądowych, zwłaszcza w oparciu o wykorzystanie śmigłowców;
⇨ w zakresie priorytetów organizacyjnych dla Sił Zbrojnych RP postanowienie wskazało na trzy priorytetowe kierunki działań:
• wzmocnienie zdolności obronnych północno-wschodniej części Polski,
• doskonalenie systemu przygotowania rezerw mobilizacyjnych, zreformowanie Narodowych Sił Rezerwowych;
⇨ w trybie postanowienia z dnia 9 lutego 2017 r. Prezydent RP dokonał zmian w dokumencie (M.P. z 2017 r., poz. 211); treści tych zmian pozostają niejawne i nie zostały omówione publicznie.

4.3.5. Koncepcja obronna Rzeczypospolitej Polskiej przedstawiona w dniu 23 maja 2017 r. (materiał prezentacyjny do wyników Strategicznego Przeglądu Obronnego, dostępny: www.mon.gov.pl)

⇨ Materiał zawiera informację na temat wyników Strategicznego Przeglądu Obronnego (same wyniki mają charakter niejawny) prowadzonego w strukturach MON w latach 2016–2017;
⇨ w czasie Przeglądu pięć zespołów wykonało (przy wykorzystaniu analiz, narzędzi gier wojennych i symulacji) badania diagnostyczne i prognostyczne (w perspektywie do roku 2032) na temat: środowiska bezpieczeństwa RP, podsystemu kierowania obroną narodową, zdolności operacyjnych Sił Zbrojnych RP, pozamilitarnego przygotowania obronnego i planowania obronnego;

⇨ punkt wyjścia materiału stanowi ocena, że organizowane w przeszłości w resorcie obrony narodowej przeglądy obronne i przygotowywane dokumenty o statusie „strategicznym" opierały się na nierealistycznej ocenie środowiska bezpieczeństwa Polski oraz powierzchownej metodologii, zaś błędne podstawy skutkowały nieadekwatnymi rekomendacjami, efektem był potencjał nieodpowiadający potrzebom obronnym państwa; w szczególności jako błędne uznano przeświadczenie, że ryzyko konfliktu zbrojnego w naszej części Europy jest minimalne, zaś zagrożenia należy upatrywać głównie wśród aktorów niepaństwowych oraz brak właściwego oszacowania skali zagrożeń wynikających z agresywnej polityki Rosji;
⇨ deklarowanym założeniem nowego myślenia strategicznego uczyniono ocenę, że podstawowym narzędziem zapewnienia bezpieczeństwa jej obywatelom pozostają Siły Zbrojne RP zaś silnym czynnikiem na rzecz upodmiotowienia pozycji Polski na arenie międzynarodowej będzie dywersyfikacja dostaw najważniejszych surowców energetycznych i wdrożenie planów dotyczących poprawienia stanu sieci transportowej (w tym drogowej i rzecznej), zapewnienie bezpieczeństwa infrastrukturze krytycznej oraz koordynacja potrzeb między układami militarnym i pozamilitarnym;
⇨ w ocenie autorów nowej koncepcji obronnej zakładane zmiany (obejmujące kwestie planowania obronnego, kierowania i dowodzenia oraz zwiększenia zdolności operacyjnych i dostępnego arsenału), przy ich wpisaniu w ramy rozwoju państwa i finansowania obronności nakreślone w Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, złożą się na sytuację, w której „po raz pierwszy w historii III RP", stworzona będzie perspektywa skutecznej obrony państwa i jego żywotnych interesów;
⇨ Siły Zbrojne w 2032 r. mają opierać się na nowoczesnym sprzęcie o wysokim potencjale, wyszkolonych żołnierzach i przećwiczonych procedurach działania;
⇨ w materiale zwrócono uwagę w szczególności na:
• przygotowanie odpowiedzi na to, że dynamika wydarzeń w otoczeniu bezpieczeństwa Polski jest dziś największa od upadku Związku Sowieckiego i obejmuje coraz gwałtowniejsze zmiany, nie tylko polityczne, ale również gospodarcze, społeczne i kulturowe (w tym przygotowanie do wyzwań związanych z: agresywną polityką Rosji, niestabilnym sąsiedztwem wschodniej i południowej flanki NATO, wyzwaniami terroryzmu, ewolucją zachodnich struktur integracyjnych, zmianami ekonomicznymi i społecznymi, skutkami postępu technologicznego i zmianami w zakresie przyszłej przestrzeni walki);
• budowę potencjału efektywnego odstraszania (w tym wzmacnianie systemu antydostępowego, przygotowanego do działania w warunkach chaosu oraz zwiększone możliwości w dziedzinie analizy dużych zbiorów danych); zapowiedziano w tych kwestiach m.in.: zwiększenie wydatków na obronność w perspektywie 2030 r. do 2,5% PKB; zwiększenie liczby żołnierzy w ciągu ośmiu lat do 200 tys., modernizację Sił Zbrojnych (pozwalającą zwiększyć zdolności do rozpoznania oraz wzmocnić dalekosiężną artylerię i rozwinąć lotnictwo), lepsze przygotowanie zasobów kadrowych (m.in. w ramach zintegrowanego systemu ćwiczeń),
• umocnienie roli Polski w NATO, w tym jako zwornika działań Sojuszu Północnoatlantyckiego na wschodniej flance;
• wypracowanie zmian w organizacji i w systemie kierowania i dowodzenia Siłami Zbrojnymi RP (w tym: rozformowanie Dowództwa Generalnego Rodzajów Sił Zbrojnych i Dowództwa Operacyjnego Rodzajów Sił Zbrojnych oraz usytuowanie Szefa Sztabu Generalnego WP na pozycji Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych, który przy pomocy Sztabu Generalnego WP oraz Inspektoratu Szkolenia i Dowództwa sprawował będzie zwierzchnictwo nad dowództwami rodzajów sił zbrojnych: Wojsk Lądowych, Wojsk Obrony Terytorialnej, Marynarki Wojennej, Sił Powietrznych, Wojsk Specjalnych oraz Inspektoratem Wsparcia Sił Zbrojnych) odtworzenie dywizji jako związków taktycznych;
• potrzebę przygotowania w ramach Programu Mobilizacji Gospodarki oraz „Narodowej Polityki Zbrojeniowej" mechanizmów wzmacniania zainteresowania przedsiębiorców udziałem w przedsięwzięciach związanych z obronnością oraz poprawą systemu pozyskiwania i eksploatacji sprzętu wojskowego.

4.3.6. Uchwała Nr 6 Rady Ministrów z dnia 26 stycznia 2017 r. w sprawie przyjęcia Polskiej Strategii Kosmicznej (M.P. z 2017 r., poz. 203)

⇨ Główne powody opracowania Polskiej Strategii Kosmicznej (PSK) wyznacza dążenie do budowy stabilnej i wydajnej współpracy pomiędzy nauką i przemysłem, rozwoju innowacyjnych technologii oraz wspierania współpracy zagranicznej w celu stymulowania wzrostu gospodarczego opartego na innowacjach w sektorze kosmicznym;
⇨ jednym z celów strategicznych Strategii jest, aby do 2030 roku polska gospodarka i instytucje publiczne posiadały dostęp do infrastruktury satelitarnej umożliwiającej zaspokojenie ich potrzeb, zwłaszcza w dziedzinie bezpieczeństwa i obronności;

⇨ jako kierunki interwencji w celu rozbudowy zdolności w obszarze bezpieczeństwa i obronności państwa z wykorzystaniem technologii kosmicznych i technik satelitarnych wskazane zostały:
• budowa narodowego systemu satelitarnej obserwacji Ziemi, budowa systemu świadomości sytuacyjnej w przestrzeni kosmicznej;
• zapewnienie dostępności usług satelitarnych systemów łączności i nawigacji, rozwój technologii rakietowych;
⇨ w Strategii wskazano, że:
• przestrzeń kosmiczna, tak jak ziemia, morze i powietrze, uważana jest za naturalny obszar potencjalnych operacji wojskowych, powinna być rozpoznana i kontrolowana w celu wzmocnienia bezpieczeństwa i obronności państwa,
• satelitarne systemy obserwacyjne umożliwiają monitorowanie obszarów zainteresowania w zasięgu globalnym, bez naruszania przestrzeni powietrznej innych państw, zapewniając pozyskiwanie informacji ważnych z punktu widzenia bezpieczeństwa i obronności państwa,
• system świadomości sytuacji w przestrzeni kosmicznej (Space Situational Awareness – SSA) zapewnia bezpieczeństwo operacji kosmicznych (wynoszenia i eksploatacji satelitów, w tym ochrony przed czynnikami naturalnymi i tzw. śmieciami kosmicznymi, intencjonalną działalnością człowieka: operacjami wrogimi np. zakłóceniami, podsłuchami, dezaktywacją systemu, cyberatakiem), zabezpieczenie operacji wojskowych oraz interesu narodowego, monitorowanie traktatów i porozumień, ochronę własnych i sojuszniczych zdolności kosmicznych,
• wykorzystanie technologii satelitarnych dotyczy również obszaru wojskowej (MilSatCom) oraz rządowej (GovSatCom) łączności satelitarnej. Po stronie realnych potrzeb i korzyści wynikających z niezależnego dostępu do łączności satelitarnej należy wymienić: potrzebę zabezpieczenia realizacji zadań przez SZ RP w kraju i poza jego granicami, zabezpieczenie przyjęcia sojuszniczego wzmocnienia na terenie kraju, utrzymanie komunikacji z polskimi placówkami dyplomatycznymi oraz przedstawicielami organizacji niosącymi pomoc humanitarną na obszarach niestabilnych politycznie, jak również zabezpieczenie łączności dla potrzeb reagowania kryzysowego na terenach trudno dostępnych o słabej infrastrukturze telekomunikacyjnej oraz w przypadkach zniszczenia lub uszkodzenia infrastruktury naziemnej,
• możliwość wykorzystania technologii rakietowych (tj. silniki hybrydowe, systemy sterowania, paliwa ekologiczne) wpisuje się w cele strategiczne Unii Europejskiej (UE – Strategia Kosmiczna dla Europy 2016), długofalowe założenia Europejskiej Agencji Kosmicznej (ESA Long Term Plan 2017–2026) oraz wspólne plany ESA, Europejskiej Agencji Obrony (EDA) zapewnienia Europie strategicznej niezależności dostępu do technologii krytycznych.

5. Regulacje dotyczące ratownictwa i ochrony ludności, ratownictwa medycznego, ochrony przeciwpożarowej, zarządzania kryzysowego, ochrony przeciwpowodziowej oraz obrony cywilnej

5.1. Program ratownictwa i ochrony ludności

5.1.1. uchwała nr 59/2014 Rady Ministrów z dnia 29 kwietnia 2014 r. w sprawie przyjęcia Programu Ratownictwa i Ochrony Ludności na lata 2014–2020 (M.P. z 2014 r., poz. 1076)

⇨ Punktem wyjścia Programu jest ocena, że podstawowe zadanie państwa stanowi zapewnienie obywatelom jak najwyższego poziomu bezpieczeństwa poprzez utrzymywanie porządku publicznego oraz ochronę przed zagrożeniami wywołanymi katastrofami naturalnymi, zmianami cywilizacyjnymi i działalnością ludzką;
⇨ w dokumencie przedstawiono:
• diagnozę stanu ratownictwa i ochrony ludności,
• cele strategiczne i główne instrumenty Programu Ratownictwa i Ochrony Ludności 2014–2020,
• priorytety i kierunki interwencji w zakresie terytorialnym,
• finansowanie działań w sferze ratownictwa i ochrony ludności,
• system realizacyjny.

5.2. Ratownictwo medyczne

5.2.1. ustawa z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 1868 z późn. zm.)

⇨ Zgodnie z ustawą, w celu realizacji zadań państwa polegających na zapewnieniu pomocy każdej osobie znajdującej się w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego tworzy się system Państwowe Ratownictwo Medyczne;
⇨ ustawa określa zasady organizacji, funkcjonowania i finansowania systemu oraz zasady zapewnienia edukacji w zakresie udzielania pierwszej pomocy;

⇨ organami administracji rządowej właściwymi w zakresie wykonywania zadań systemu są:
• minister właściwy do spraw zdrowia (sprawujący nadzór nad systemem na terenie kraju);
• wojewoda (odpowiedzialny za planowanie, organizowanie, koordynowanie systemu oraz nadzór nad systemem na terenie województwa);
⇨ jednostkami systemu są:
• szpitalne oddziały ratunkowe;
• zespoły ratownictwa medycznego, w tym lotnicze zespoły ratownictwa medycznego.

5.2.2. rozporządzenie ministra zdrowia z dnia 15 grudnia 2014 r. w sprawie wojewódzkiego planu działania systemu Państwowe Ratownictwo Medyczne oraz kryteriów kalkulacji kosztów działalności zespołów ratownictwa medycznego (Dz.U. z 2014 r., poz. 1902)

⇨ Rozporządzenie określa:
• szczegółowy zakres danych objętych wojewódzkim planem działania systemu Państwowe Ratownictwo Medyczne;
• poziom szczegółowości danych objętych planem;
• ramowy wzór planu;
• kryteria kalkulacji kosztów działalności zespołów ratownictwa medycznego.

5.2.3. rozporządzenie ministra administracji i cyfryzacji z dnia 31 grudnia 2014 r. w sprawie Systemu Wspomagania Dowodzenia Państwowego Ratownictwa Medycznego (Dz.U. z 2014 r., poz. 1994)

⇨ Rozporządzenie określa:
• parametry funkcjonalne Systemu Wspomagania Dowodzenia Państwowego Ratownictwa Medycznego;
• sposób funkcjonowania Systemu Wspomagania Dowodzenia Państwowego Ratownictwa Medycznego w sytuacjach awaryjnych;
• sposób utrzymania Systemu Wspomagania Dowodzenia Państwowego Ratownictwa Medycznego.

5.2.4. ustawa z dnia 22 listopada 2013 r. o systemie powiadamiania ratunkowego (Dz.U. z 2013 r., poz. 1635 z późn. zm.)

⇨ Ustawa określa:
• zadania i zasady działania w ramach systemu powiadamiania ratunkowego;
• zasady finansowania systemu oraz organy właściwe w sprawach powiadamiania ratunkowego;
⇨ zgodnie z ustawą system składa się z centrów powiadamiania ratunkowego tworzących jednolity system do obsługi zgłoszeń alarmowych, kierowanych do numerów alarmowych 112, 997, 998 i 999, umożliwiający przekazanie zgłoszenia alarmowego w celu zaangażowania właściwych zasobów ratowniczych;
⇨ w ramach systemu mogą być obsługiwane numery 991, 992, 993, 994 i 987 oraz inne alarmowe podmiotów, do których zadań należy ochrona życia, zdrowia, bezpieczeństwa i porządku publicznego, mienia lub środowiska.

5.2.5. rozporządzenie ministra administracji i cyfryzacji z dnia 28 kwietnia 2014 r. w sprawie organizacji i funkcjonowania centrów powiadamiania ratunkowego (Dz.U. z 2014 r., poz. 574)

⇨ Rozporządzenie określa:
• organizację centrów powiadamiania ratunkowego oraz kryteria tworzenia ich oddziałów;
• sposób funkcjonowania centrów oraz realizacji przez nie zadań;
• ogólne procedury obsługi zgłoszeń alarmowych oraz sposób opracowywania i aktualizacji szczegółowych procedur;
• ogólne procedury obsługi zgłoszeń alarmowych w przypadku braku możliwości przekazania zgłoszenia alarmowego, w ramach systemu powiadamiania ratunkowego;
• sposób opracowywania i aktualizacji szczegółowych procedur;
• maksymalną liczbę operatorów numerów alarmowych i sposób jej podziału na poszczególne centra.

5.2.6. rozporządzenie ministra administracji i cyfryzacji z dnia 21 sierpnia 2014 r. w sprawie wymagań funkcjonalnych dla systemu teleinformatycznego i interfejsu komunikacyjnego oraz warunków współpracy systemu powiadamiania ratunkowego z Policją, Państwową Strażą Pożarną oraz dysponentami zespołów ratownictwa medycznego (Dz.U. z 2014 r., poz. 1159)

⇨ Rozporządzenie określa:
• wymagania funkcjonalne dla systemu teleinformatycznego;
• wymagania funkcjonalne dla interfejsu komunikacyjnego;

• zakres informacji przekazywanych za pośrednictwem interfejsu komunikacyjnego;
• warunki współpracy systemu powiadamiania ratunkowego z Policją, Państwową Strażą Pożarną oraz dysponentami zespołów ratownictwa medycznego.

5.2.7. rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 29 grudnia 2015 r. w sprawie centralnego punktu systemu powiadamiania ratunkowego oraz punktów centralnych służb (Dz.U. z 2015 r., poz. 2356)

⇨ Rozporządzenie określa organizację i funkcjonowanie centralnego punktu systemu powiadamiania ratunkowego oraz punktów centralnych służb, o których mowa w art. 78 ust. 4 pkt 1 ustawy z dnia 16 lipca 2004 r. – Prawo telekomunikacyjne;
⇨ centralny punkt systemu powiadamiania ratunkowego (CP SPR) zapewnia dystrybucję informacji o lokalizacji i danych udostępnianych przez system, funkcjonujący w formie systemu teleinformatycznego „Platforma Lokalizacyjno-Informacyjna z Centralną Bazą Danych" (PLI CBD), w przypadku gdy właściwe służby nie posiadają własnych punktów centralnych, przez:
• obsługę przekazania do PLI CBD zapytania o informacje o lokalizacji i dane z systemu teleinformatycznego powiadamiania ratunkowego, wspierającego obsługę zgłoszeń alarmowych i systemów teleinformatycznych jednostek służb;
• obsługę przekazania z PLI CBD odpowiedzi z informacjami o lokalizacji i danymi do systemu teleinformatycznego powiadamiania ratunkowego, wspierającego obsługę zgłoszeń alarmowych i systemów teleinformatycznych jednostek służb;
• obsługę przekazania do PLI CBD zapytań centrów powiadamiania ratunkowego i jednostek służb o informacje o lokalizacji i dane oraz odpowiedzi PLI CBD na te zapytania do centrów powiadamiania ratunkowego i jednostek służb, za pomocą protokołu komunikacyjnego sieci WWW (HTTPS) w przypadku awarii systemów lub ich braku;
• gromadzenie i przetwarzanie danych o połączeniach, w tym:
  ° rejestrację faktu przekazania zapytania o informacje o lokalizacji i dane z centrów powiadamiania ratunkowego i jednostek służb do CP SPR, wraz ze wskazaniem czasu tej rejestracji;
  ° rejestrację faktu przekazania zapytania o informacje o lokalizacji i dane z CP SPR do PLI CBD wraz ze wskazaniem czasu tej rejestracji, rejestrację faktu przekazania odpowiedzi z informacjami o lokalizacji i danymi z PLI CBD do CP SPR wraz ze wskazaniem czasu tej rejestracji;
  ° rejestrację faktu przekazania odpowiedzi z informacjami o lokalizacji i danymi z CP SPR do centrów powiadamiania ratunkowego i jednostek służb wraz ze wskazaniem czasu tej rejestracji;
⇨ dane o połączeniach przechowuje się przez 12 miesięcy od ostatniego dnia miesiąca, w którym nastąpiło połączenie;
⇨ połączenia między CP SPR a centrami powiadamiania ratunkowego i jednostkami służb są realizowane przez sieć teleinformatyczną na potrzeby obsługi numerów alarmowych w trybie bezpiecznego połączenia z wykorzystaniem certyfikatów;
⇨ CP SPR jest wyposażony w rozwiązania architektoniczne i teleinformatyczne, które zapewniają w szczególności:
• zachowanie ciągłości funkcjonowania CP SPR, w tym podczas prowadzenia prac serwisowych;
• zabezpieczenie przed nieuprawnionym dostępem do jakiejkolwiek części CP SPR;
• zabezpieczenie przed możliwymi atakami, również w przypadku ataku przez sieć teleinformatyczną.

5.2.8. Komunikat Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 26 września 2016 r. o gotowości do przekazywania zgłoszeń alarmowych z centrum powiadamiania ratunkowego do Policji i Państwowej Straży Pożarnej drogą elektroniczną (M.P. z 2016 r., poz. 945)

⇨ Komunikat zawiera informację, że interfejs komunikacyjny systemu powiadamiania ratunkowego osiągnął funkcjonalności, o których mowa w art. 13 ust. 2 ustawy z dnia 22 listopada 2013 r. o systemie powiadamiania ratunkowego, umożliwiające łączenie i wymianę danych między systemem teleinformatycznym wykorzystywanym do wykonywania zadań centrum powiadamiania ratunkowego i Systemem Wspomagania Dowodzenia Policji oraz Systemem Wspomagania Decyzji Państwowej Straży Pożarnej, co umożliwia przekazywanie zgłoszeń alarmowych z centrum powiadamiania ratunkowego do Policji i Państwowej Straży Pożarnej drogą elektroniczną.

5.2.9. rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 3 listopada 2011 r. w sprawie szpitalnego oddziału ratunkowego (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 178)

⇨ Rozporządzenie określa:
• szczegółowe zadania szpitalnych oddziałów ratunkowych;
• szczegółowe wymagania dotyczące lokalizacji szpitalnych oddziałów ratunkowych w strukturze szpitala oraz warunków technicznych;

• minimalne wyposażenie, organizację oraz minimalne zasoby kadrowe szpitalnych oddziałów ratunkowych;
⇨ zgodnie z rozporządzeniem szpitalny oddział ratunkowy udziela świadczeń opieki zdrowotnej polegających na wstępnej diagnostyce oraz podjęciu leczenia w zakresie niezbędnym dla stabilizacji funkcji życiowych osób, które znajdują się w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego.

5.3. Ochrona przeciwpożarowa

5.3.1. ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r. Nr 736 z późn. zm.)

⇨ Zgodnie z ustawą ochrona przeciwpożarowa polega na realizacji przedsięwzięć mających na celu ochronę życia, zdrowia, mienia lub środowiska przed pożarem, klęską żywiołową lub innym miejscowym zagrożeniem poprzez:
• zapobieganie powstawaniu i rozprzestrzenianiu się pożaru, klęski żywiołowej lub innego miejscowego zagrożenia;
• zapewnienie sił i środków do zwalczania pożaru, klęski żywiołowej lub innego miejscowego zagrożenia;
• prowadzenie działań ratowniczych; ustawa reguluje m.in. kwestie: zapobiegania pożarowi, klęsce żywiołowej lub innemu miejscowemu zagrożeniu, zabezpieczeń przeciwpożarowych, organizacji ochrony przeciwpożarowej, działań ratowniczych oraz uprawnień strażaków jednostek ochrony przeciwpożarowej i członków ochotniczych straży pożarnych;
⇨ jednostkami ochrony przeciwpożarowej są: jednostki organizacyjne Państwowej Straży Pożarnej, jednostki organizacyjne Wojskowej Ochrony Przeciwpożarowej, zakładowa straż pożarna, zakładowa służba ratownicza, gminna zawodowa straż pożarna, powiatowa (miejska) zawodowa straż pożarna, terenowa służba ratownicza, ochotnicza straż pożarna, związek ochotniczych straży pożarnych, inne jednostki ratownicze;
⇨ Krajowy system ratowniczo-gaśniczy ma na celu ochronę życia, zdrowia, mienia lub środowiska poprzez: walkę z pożarami lub innymi klęskami żywiołowymi, ratownictwo techniczne, ratownictwo chemiczne, ratownictwo ekologiczne, ratownictwo medyczne, współpracę z jednostkami systemu Państwowego Ratownictwa Medycznego oraz systemem powiadamiania ratunkowego;
⇨ minister właściwy do spraw wewnętrznych określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe zasady organizacji krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego, w szczególności w zakresie: organizacji na obszarze powiatu, województwa i kraju; walki z pożarami i innymi klęskami żywiołowymi; ratownictwa technicznego, chemicznego, ekologicznego i medycznego; dysponowania do działań ratowniczych; kierowania działaniem ratowniczym; prowadzenia dokumentacji zdarzeń oraz dokumentacji funkcjonowania krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego; organizacji odwodów operacyjnych; organizacji stanowisk kierowania;
⇨ Komendant Główny Państwowej Straży Pożarnej, wojewoda lub starosta odpowiednio na obszarze kraju, województwa lub powiatu określają zadania krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego, koordynują jego funkcjonowanie i kontrolują wykonywanie wynikających stąd zadań, a w sytuacjach nadzwyczajnych zagrożeń życia, zdrowia lub środowiska kierują tym systemem;
⇨ wojewoda i starosta wykonują swoje zadania przy pomocy odpowiednio wojewódzkiego i powiatowego zespołu zarządzania kryzysowego;
⇨ wójt (burmistrz, prezydent miasta) koordynuje funkcjonowanie krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego na obszarze gminy w zakresie ustalonym przez wojewodę; zadanie to może być wykonywane przy pomocy komendanta gminnego ochrony przeciwpożarowej, jeżeli komendant taki został zatrudniony przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta), albo przy pomocy komendanta gminnego związku ochotniczych straży pożarnych.

5.3.2. rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 3 lipca 2017 r. w sprawie szczegółowej organizacji krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego (Dz.U. z 2017 r., poz. 1319)

⇨ Rozporządzenie określa szczegółową organizację krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego, w szczególności w zakresie:
• funkcjonowania na obszarze powiatu, województwa i kraju;
• walki z pożarami i innymi klęskami żywiołowymi;
• ratownictwa technicznego, chemicznego, ekologicznego i medycznego;
• dysponowania do działań ratowniczych;
• kierowania działaniem ratowniczym;
• współpracy w ramach posiadanych sił i środków z właściwymi organami i podmiotami podczas zdarzeń nadzwyczajnych wywołanych zagrożeniem czynnikiem biologicznym, w tym podczas zdarzeń o charakterze terrorystycznym;

• prowadzenia dokumentacji działań ratowniczych oraz dokumentacji funkcjonowania systemu; • organizacji odwodów operacyjnych; • organizacji stanowisk kierowania.
5.4. Zarządzanie kryzysowe
5.4.1. ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 209 z późn. zm.)
⇨ Ustawa określa organy właściwe w sprawach zarządzania kryzysowego oraz ich zadania i zasady działania w tej dziedzinie, a także zasady finansowania zadań zarządzania kryzysowego; ⇨ określono, że: zarządzanie kryzysowe to działalność organów administracji publicznej będąca elementem kierowania bezpieczeństwem narodowym, która polega na zapobieganiu sytuacjom kryzysowym, przygotowaniu do przejmowania nad nimi kontroli w drodze zaplanowanych działań, reagowaniu w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych, usuwaniu ich skutków oraz odtwarzaniu zasobów i infrastruktury krytycznej; ⇨ uregulowano m.in.: • zadania z zakresu planowania cywilnego (związane z przygotowaniem planów zarządzania kryzysowego, przygotowaniem struktur uruchamianych w sytuacjach kryzysowych, przygotowaniem i utrzymywaniem zasobów niezbędnych do wykonania zadań ujętych w planie zarządzania kryzysowego, utrzymywaniem baz danych niezbędnych w procesie zarządzania kryzysowego, przygotowaniem rozwiązań na wypadek zniszczenia lub zakłócenia funkcjonowania infrastruktury krytycznej, zapewnieniem spójności między planami zarządzania kryzysowego a innymi planami sporządzanymi w tym zakresie przez właściwe organy administracji publicznej, których obowiązek wykonania wynika z odrębnych przepisów); • strukturę planów (obejmującą: Krajowy Plan Zarządzania Kryzysowego oraz wojewódzkie, powiatowe i gminne plany zarządzania kryzysowego); • kompetencje i obowiązki dyrektora Rządowego Centrum Bezpieczeństwa; • kwestie dotyczące europejskiej infrastruktury krytycznej; • strukturę instytucjonalną systemu na szczeblu krajowym, wojewódzkim, powiatowym i gminnym.
5.4.2. rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 11 kwietnia 2011 r. w sprawie organizacji i trybu działania Rządowego Centrum Bezpieczeństwa (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 508.)
⇨ Zgodnie z rozporządzeniem w skład Rządowego Centrum Bezpieczeństwa, wchodzą: kierownictwo (dyrektor, zastępcy dyrektora), Biuro Analiz i Reagowania, Biuro Logistyki i Finansów, Biuro Planowania Cywilnego i Ochrony Infrastruktury Krytycznej, Samodzielny Wydział Ochrony i Kontroli; ⇨ Centrum pracuje w trybie ciągłym, z zapewnieniem zmianowej pracy osób w nim zatrudnionych w czasie obowiązywania stanu nadzwyczajnego oraz występowania sytuacji kryzysowej, w których działania podejmuje właściwy organ zarządzania kryzysowego obsługiwany przez Centrum.
5.4.3. zarządzenie nr 16 Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 20 kwietnia 2017 r. w sprawie wytycznych do wojewódzkich planów zarządzania kryzysowego (Dz. Urz. MSWiA z 2017 r., poz. 17)
⇨ Podstawowym celem Wytycznych jest ujednolicenie zasad sporządzania wojewódzkich planów zarządzania kryzysowego (WPZK) oraz zwiększenie poziomu ich funkcjonalności i użyteczności; ⇨ wytyczne do planów są dokumentem pomocniczym, adresowanym do wojewodów, wskazującym na elementy, które powinny zostać wzięte pod uwagę przy sporządzaniu planów; ⇨ dotyczą: planu głównego, zespołu przedsięwzięć na wypadek sytuacji kryzysowych oraz załączników funkcjonalnych planu głównego.
5.4.4. Krajowy Plan Zarządzania Kryzysowego 2013 (www.rcb.gov.pl)
⇨ Plan szczegółowo określa: • charakterystykę zagrożeń oraz ocen ryzyka ich wystąpienia, w tym dotyczących infrastruktury krytycznej; • zadania i obowiązki uczestników zarządzania kryzysowego w formie siatki bezpieczeństwa; • zestawienie sił i środków planowanych do wykorzystania w sytuacjach kryzysowych; • zespół przedsięwzięć na wypadek sytuacji kryzysowych (w tym: zadania w zakresie monitorowania zagrożeń, tryb uruchamiania niezbędnych sił i środków, uczestniczących w realizacji planowanych przedsięwzięć na wypadek sytuacji kryzysowej, procedury reagowania kryzysowego, określające sposób postępowania w sytuacjach kryzysowych, współdziałanie między niezbędnymi siłami);

• rozwiązania funkcjonalne (procedury realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego, organizację łączności, organizację systemu monitorowania zagrożeń, ostrzegania i alarmowania, zasady informowania ludności o zagrożeniach i sposobach postępowania na wypadek zagrożeń, organizację ewakuacji z obszarów zagrożonych, organizację ratownictwa, opieki medycznej, pomocy społecznej oraz pomocy psychologicznej, wykaz zawartych umów i porozumień związanych z realizacją zadań zawartych w planie zarządzania kryzysowego, zasady oraz tryb oceniania i dokumentowania szkód, procedury udostępniania rezerw strategicznych, priorytety w zakresie ochrony oraz odtwarzania infrastruktury krytycznej).

5.5. Ochrona przeciwpowodziowa

5.5.1. ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1121 z późn. zm.)

⇨ Ustawa reguluje gospodarowanie wodami zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, a w szczególności kształtowanie i ochronę zasobów wodnych, korzystanie z wód oraz zarządzanie zasobami wodnymi;
⇨ zarządzanie zasobami wodnymi służy zaspokajaniu potrzeb ludności, gospodarki, ochronie wód i środowiska związanego z tymi zasobami, w szczególności w zakresie:
• zapewnienia odpowiedniej ilości i jakości wody dla ludności;
• ochrony zasobów wodnych przed zanieczyszczeniem oraz niewłaściwą lub nadmierną eksploatacją;
• utrzymywania lub poprawy stanu ekosystemów wodnych i od wody zależnych;
• ochrony przed powodzią oraz suszą;
• zapewnienia wody na potrzeby rolnictwa oraz przemysłu;
• zaspokojenia potrzeb związanych z turystyką, sportem oraz rekreacją;
• tworzenia warunków dla energetycznego, transportowego oraz rybackiego wykorzystania wód;
⇨ instrumenty zarządzania zasobami wodnymi stanowią:
• planowanie w gospodarowaniu wodami;
• pozwolenia wodnoprawne;
• opłaty i należności w gospodarce wodnej;
• kataster wodny;
• kontrola gospodarowania wodami;
⇨ organami właściwymi w sprawach gospodarowania wodami są:
• minister właściwy do spraw gospodarki wodnej;
• Prezes Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej – jako centralny organ administracji rządowej, nadzorowany przez ministra właściwego do spraw gospodarki wodnej;
• dyrektor regionalnego zarządu gospodarki wodnej – jako organ administracji rządowej niezespolonej, podlegający Prezesowi Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej;
• wojewoda;
• organy jednostek samorządu terytorialnego;
⇨ zgodnie z ustawą, w której zamieszono odrębny dział pt. „Ochrona przed powodzią":
• ochrona przed powodzią jest zadaniem organów administracji rządowej i samorządowej;
• użytkownicy wód współpracują z organami administracji rządowej i samorządowej w ochronie przed powodzią, w zakresie określonym w przepisach ustawy oraz w odrębnych przepisach;
• ochronę przed powodzią prowadzi się z uwzględnieniem map zagrożenia powodziowego, map ryzyka powodziowego oraz planów zarządzania ryzykiem powodziowym;
• ochronę przed powodzią realizuje się, uwzględniając wszystkie elementy zarządzania ryzykiem powodziowym, w szczególności zapobieganie, ochronę, stan należytego przygotowania i reagowanie w przypadku wystąpienia powodzi, usuwanie skutków powodzi, odbudowę i wyciąganie wniosków w celu ograniczania potencjalnych negatywnych skutków powodzi dla zdrowia ludzi, środowiska, dziedzictwa kulturowego oraz działalności gospodarczej;
• ochronę przed powodzią prowadzi się w sposób zapewniający koordynację z działaniami służącymi osiągnięciu celów środowiskowych i ochronie wód; koordynacja ma na celu:
  ° zwiększenie skuteczności ochrony przed powodzią oraz działań służących osiągnięciu celów środowiskowych i ochronie wód;
  ° zapewnienie współpracy na rzecz osiągnięcia wspólnych korzyści oraz wymiany informacji w zakresie ochrony przed powodzią oraz osiągnięcia celów środowiskowych i ochrony wód.

5.5.2. ustawa z dnia 16 września 2011 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z usuwaniem skutków powodzi (Dz.U. z 2011 r. Nr 234, poz. 1385)

⇨ Zgodnie z ustawą, w przypadku wystąpienia powodzi o rozmiarach powodujących konieczność zastosowania szczególnych rozwiązań określonych w ustawie, gdy środki zastosowane przez właściwe organy administracji rządowej i organy jednostek samorządu terytorialnego okazały się niewystarczające, Rada Ministrów może określić, w drodze rozporządzenia, na podstawie danych przekazanych Prezesowi Rady Ministrów przez właściwych wojewodów:

• wykaz gmin lub miejscowości poszkodowanych w wyniku wystąpienia powodzi, na terenie których stosuje się szczególne rozwiązania określone w ustawie;
• rodzaj stosowanych rozwiązań, warunki lub okres ich stosowania lub termin na dokonanie określonych czynności.

5.6. Obrona cywilna kraju

5.6.1. ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1430 z późn. zm.)

⇨ Zgodnie z ustawą:
• centralnym organem administracji rządowej w sprawach obrony cywilnej jest Szef Obrony Cywilnej Kraju;
• Szefa Obrony Cywilnej Kraju powołuje Prezes Rady Ministrów na wniosek ministra właściwego do spraw wewnętrznych;
• Szef Obrony Cywilnej Kraju podlega ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych;
• do zakresu działania Szefa Obrony Cywilnej Kraju należy:
  ° przygotowywanie projektów założeń i zasad działania obrony cywilnej;
  ° ustalanie ogólnych zasad realizacji zadań obrony cywilnej;
  ° koordynowanie określonych przedsięwzięć i sprawowanie kontroli realizacji przez organy administracji rządowej i organy samorządu terytorialnego zadań obrony cywilnej;
  ° sprawowanie nadzoru nad odbywaniem zasadniczej służby w obronie cywilnej;
• Szef Obrony Cywilnej Kraju w sprawach należących do swojego zakresu działania wydaje zarządzenia, wytyczne, instrukcje i regulaminy;
• terenowymi organami obrony cywilnej są wojewodowie, starostowie, wójtowie lub burmistrzowie (prezydenci miast);
• do zakresu działania szefów obrony cywilnej województw, powiatów i gmin należy kierowanie oraz koordynowanie przygotowań i realizacji przedsięwzięć obrony cywilnej przez instytucje państwowe, przedsiębiorców i inne jednostki organizacyjne oraz organizacje społeczne działające na ich terenie;
• Rada Ministrów określa w drodze rozporządzenia szczegółowy zakres działania Szefa Obrony Cywilnej Kraju oraz szefów obrony cywilnej województw, powiatów i gmin, jak również zasady i tryb kierowania oraz koordynowania przez nich przygotowań i realizacji przedsięwzięć obrony cywilnej;
⇨ podstawowymi jednostkami organizacyjnymi przeznaczonymi do wykonywania zadań obrony cywilnej są formacje obrony cywilnej:
• formacje obrony cywilnej składają się z oddziałów obrony cywilnej przeznaczonych do wykonywania zadań ogólnych lub specjalnych oraz innych jednostek tych formacji;
• formacje obrony cywilnej tworzą, w drodze rozporządzenia, ministrowie, a wojewodowie, starostowie, wójtowie lub burmistrzowie (prezydenci miast) – w drodze zarządzenia, uwzględniając w szczególności: skalę występujących zagrożeń, rodzaj formacji, ich przeznaczenie oraz stan osobowy i organizację wewnętrzną;
• formacje obrony cywilnej mogą tworzyć także pracodawcy;
⇨ ustawa określa zasady służby wojskowej w służbie cywilnej.

5.6.2. rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 czerwca 2002 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Szefa Obrony Cywilnej Kraju, szefów obrony cywilnej województw, powiatów i gmin (Dz.U. z 2002 r. Nr 96, poz. 850)

⇨ Rozporządzenie reguluje szczegółowy zakres działania Szefa Obrony Cywilnej Kraju, szefów obrony cywilnej województw, powiatów i gmin oraz zasady i tryb kierowania, a także koordynowania przez nich przygotowań i realizacji przedsięwzięć obrony cywilnej;
⇨ do zakresu działania Szefa Obrony Cywilnej Kraju należy:
• inicjowanie, przygotowywanie, wydawanie i opiniowanie projektów aktów normatywnych dotyczących obrony cywilnej;
• uzgadnianie projektu planu obrony cywilnej państwa z Ministrem Obrony Narodowej oraz z innymi właściwymi ministrami;
• określanie założeń do planów obrony cywilnej województw, powiatów, gmin i przedsiębiorców;
• opracowywanie założeń programowych oraz kierunków kształcenia i szkolenia pracowników, ratowników i ludności w zakresie obrony cywilnej;
• dokonywanie oceny stanu przygotowań obrony cywilnej województw, powiatów i gmin;
• planowanie potrzeb w zakresie środków finansowych i materiałowych niezbędnych do realizacji zadań własnych w zakresie obrony cywilnej;
• określanie założeń dotyczących ewakuacji ludności i mienia na wypadek masowego zagrożenia;

• inicjowanie działalności naukowo-badawczej dotyczącej obrony cywilnej, a także udziału w pracach unifikacyjno-normalizacyjnych w tej dziedzinie;
• opracowywanie, na potrzeby ministra właściwego do spraw wewnętrznych i Prezesa Rady Ministrów, informacji dotyczących obrony cywilnej organizowanie i koordynowanie ćwiczeń w zakresie obrony cywilnej;
• kontrolowanie przygotowania formacji obrony cywilnej i ratowników do prowadzenia działań ratowniczych;
• kontrolowanie warunków odbywania zasadniczej służby w obronie cywilnej; ustalanie normatywów w zakresie zaopatrywania organów i formacji obrony cywilnej w sprzęt, środki techniczne i umundurowanie niezbędne do wykonywania zadań obrony cywilnej;
⇨ do zakresu działania szefów obrony cywilnej województw, powiatów i gmin, na ich obszarze działania, należy:
• dokonywanie oceny stanu przygotowań obrony cywilnej;
• opracowywanie i opiniowanie planów obrony cywilnej;
• opracowywanie i uzgadnianie planów działania;
• organizowanie i koordynowanie szkoleń oraz ćwiczeń obrony cywilnej;
• organizowanie szkolenia ludności w zakresie obrony cywilnej;
• przygotowanie i zapewnienie działania systemu wykrywania i alarmowania oraz systemu wczesnego ostrzegania o zagrożeniach;
• tworzenie i przygotowywanie do działań jednostek organizacyjnych obrony cywilnej;
• przygotowywanie i organizowanie ewakuacji ludności na wypadek powstania masowego zagrożenia dla życia i zdrowia na znacznym obszarze;
• planowanie i zapewnienie środków transportowych, warunków bytowych oraz pomocy przedmedycznej, medycznej i społecznej dla ewakuowanej ludności;
• planowanie i zapewnienie ochrony płodów rolnych i zwierząt gospodarskich oraz produktów żywnościowych i pasz, a także ujęć i urządzeń wodnych na wypadek zagrożenia zniszczeniem;
• planowanie i zapewnienie ochrony oraz ewakuacji dóbr kultury i innego mienia na wypadek zagrożenia zniszczeniem;
• wyznaczanie zakładów opieki zdrowotnej zobowiązanych do udzielania pomocy medycznej poszkodowanym w wyniku masowego zagrożenia życia i zdrowia ludności oraz nadzorowanie przygotowania tych zakładów do niesienia tej pomocy;
• zapewnienie dostaw wody pitnej dla ludności i wyznaczonych zakładów przemysłu spożywczego oraz wody dla urządzeń specjalnych do likwidacji skażeń i do celów przeciwpożarowych;
• zaopatrywanie organów i formacji obrony cywilnej w sprzęt, środki techniczne i umundurowanie niezbędne do wykonywania zadań obrony cywilnej, a także zapewnienie odpowiednich warunków przechowywania, konserwacji, eksploatacji, remontu i wymiany tego sprzętu, środków technicznych oraz umundurowania;
• integrowanie sił obrony cywilnej oraz innych służb, w tym sanitarno-epidemiologicznych, i społecznych organizacji ratowniczych do prowadzenia akcji ratunkowych oraz likwidacji skutków klęsk żywiołowych i zagrożeń środowiska;
• opiniowanie projektów aktów prawa miejscowego dotyczących obrony cywilnej i mających wpływ na realizację zadań obrony cywilnej;
• inicjowanie działalności naukowo-badawczej i standaryzacyjnej dotyczącej obrony cywilnej;
• współpraca z terenowymi organami administracji wojskowej;
• zapewnienie warunków do odbywania zasadniczej służby w obronie cywilnej;
• opiniowanie wniosków w sprawie tworzenia formacji obrony cywilnej, w których jest odbywana zasadnicza służba w obronie cywilnej;
• opracowywanie informacji dotyczących realizowanych zadań;
• współpraca z pełnomocnikami wojewodów do spraw ratownictwa medycznego i z terenowymi organami administracji wojskowej w zakresie dotyczącym realizowanych zadań;
• kontrolowanie przygotowania formacji obrony cywilnej i ratowników do prowadzenia działań ratowniczych;
• ustalanie wykazu instytucji państwowych, przedsiębiorców i innych jednostek organizacyjnych oraz społecznych organizacji ratowniczych funkcjonujących na ich terenie, przewidzianych do prowadzenia przygotowań i realizacji przedsięwzięć w zakresie obrony cywilnej;
• organizowanie i prowadzenie szkolenia ratowników odbywających zasadniczą służbę w obronie cywilnej;
• przygotowanie i zapewnienie niezbędnych sił do doraźnej pomocy w grzebaniu zmarłych;

⇨ szefowie obrony cywilnej województw, powiatów, gmin oraz instytucje, przedsiębiorcy i inne jednostki organizacyjne i społeczne organizacje ratownicze opracowują wieloletnie i roczne plany działania w zakresie obrony cywilnej, które podlegają uzgodnieniu z właściwymi dla swojego terenu działania organami obrony cywilnej.

6. Regulacje dotyczące bezpieczeństwa środowiska naturalnego, ochrony radiologicznej i bezpieczeństwa jądrowego

6.1. Bezpieczeństwo środowiska naturalnego

6.1.1. ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r, poz. 519)

⇨ Ustawa określa zasady ochrony środowiska oraz warunki korzystania z jego zasobów, z uwzględnieniem wymagań zrównoważonego rozwoju, a w szczególności zasady ustalania:
- warunków ochrony zasobów środowiska,
- warunków wprowadzania substancji lub energii do środowiska,
- kosztów korzystania ze środowiska,
- obowiązków organów administracji,
- odpowiedzialności i sankcji;

⇨ zgodnie z ustawą:
- przez ochronę środowiska rozumie się podjęcie lub zaniechanie działań, umożliwiające zachowanie lub przywracanie równowagi przyrodniczej; ochrona ta polega w szczególności na:
  - racjonalnym kształtowaniu środowiska i gospodarowaniu zasobami środowiska zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju,
  - przeciwdziałaniu zanieczyszczeniom,
  - przywracaniu elementów przyrodniczych do stanu właściwego;
- korzystanie ze środowiska wykraczające poza ramy korzystania powszechnego może być, w drodze ustawy, obwarowane obowiązkiem uzyskania pozwolenia, ustalającego w szczególności zakres i warunki tego korzystania, wydanego przez właściwy organ ochrony środowiska;
- kto powoduje zanieczyszczenie środowiska, ponosi koszty usunięcia skutków tego zanieczyszczenia; kto może spowodować zanieczyszczenie środowiska, ponosi koszty zapobiegania temu zanieczyszczeniu;
- przeciwdziałanie zanieczyszczeniom środowiska polega na zapobieganiu lub ograniczaniu wprowadzania do środowiska substancji lub energii;
- polityki, strategie, plany lub programy dotyczące w szczególności przemysłu, energetyki, transportu, telekomunikacji, gospodarki wodnej, gospodarki odpadami, gospodarki przestrzennej, leśnictwa, rolnictwa, rybołówstwa, turystyki i wykorzystywania terenu powinny uwzględniać zasady ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju;
- polityka ochrony środowiska to zespół działań mających na celu stworzenie warunków niezbędnych do realizacji ochrony środowiska, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju;
- polityka ochrony środowiska jest prowadzona na podstawie strategii rozwoju, programów i dokumentów programowych, o których mowa w ustawie z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju; polityka ochrony środowiska jest prowadzona również za pomocą wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska organ wykonawczy województwa, powiatu i gminy, w celu realizacji polityki ochrony środowiska, sporządza odpowiednio wojewódzkie, powiatowe i gminne programy ochrony środowiska, uwzględniając cele zawarte w strategiach, programach i dokumentach programowych;
- organami ochrony środowiska są: wójt, burmistrz lub prezydent miasta; starosta; sejmik województwa; marszałek województwa; wojewoda; minister właściwy do spraw środowiska; Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska; regionalny dyrektor ochrony środowiska;
- organy Inspekcji Ochrony Środowiska działające na podstawie przepisów ustawy o Inspekcji Ochrony Środowiska wykonują zadania w zakresie ochrony środowiska, jeżeli ustawa tak stanowi;

⇨ Instytucjami ochrony środowiska są: Państwowa Rada Ochrony Środowiska; komisje do spraw ocen oddziaływania na środowisko; Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz wojewódzkie fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej.

6.1.2. ustawa z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 1688)

⇨ Zgodnie z ustawą Inspekcja Ochrony Środowiska jest powołana do kontroli przestrzegania przepisów o ochronie środowiska oraz badania i oceny stanu środowiska;

⇨ ustawa określa m.in.: zadania oraz organy Inspekcji, wykonywanie zadań kontrolnych przez Inspekcję Ochrony Środowiska, zasady funkcjonowania państwowego monitoringu środowiska, wykonywanie zadań w zakresie poważnych awarii, System informatyczny Inspekcji Ochrony Środowiska „Ekoinfonet", za pomocą którego są zbierane, przechowywane, przetwarzane i udostępniane dane dotyczące przestrzegania przepisów o ochronie środowiska oraz badania i oceny stanu środowiska;
⇨ organami Inspekcji Ochrony Środowiska są: Główny Inspektor Ochrony Środowiska, wojewódzki inspektor ochrony środowiska jako organ rządowej administracji zespolonej w województwie;
⇨ Główny Inspektor Ochrony Środowiska jest centralnym organem administracji rządowej nadzorowanym przez ministra właściwego do spraw środowiska;
⇨ Główny Inspektor Ochrony Środowiska kieruje działalnością Inspekcji Ochrony Środowiska, wykonuje zadania przy pomocy Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska;
⇨ wojewódzki inspektor ochrony środowiska kieruje działalnością Inspekcji Ochrony Środowiska na obszarze województwa; wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska powołuje i odwołuje wojewoda, za zgodą Głównego Inspektora Ochrony Środowiska; wojewódzki inspektor ochrony środowiska wykonuje zadania przy pomocy wojewódzkiego inspektoratu ochrony środowiska.

6.1.3. ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1405)

⇨ Ustawa określa:
- zasady i tryb postępowania w sprawach:
  - udostępniania informacji o środowisku i jego ochronie,
  - ocen oddziaływania na środowisko,
  - transgranicznego oddziaływania na środowisko;
- władze publiczne właściwe w sprawach udostępniania informacji o środowisku i jego ochronie;
- zasady udziału społeczeństwa w ochronie środowiska;
- organy administracji właściwe w sprawach ocen oddziaływania na środowisko, oraz transgranicznego oddziaływania na środowisko.

6.1.4. ustawa z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie (tekst jedn. Dz.U. z 2014 r., poz. 1789)

⇨ Ustawa określa zasady odpowiedzialności za zapobieganie szkodom w środowisku i naprawę szkód w środowisku; uregulowano m.in. działania zapobiegawcze i naprawcze;
⇨ ukształtowano system instytucjonalny ochrony środowiska złożony z Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska oraz regionalnych dyrektorów ochrony środowiska;
⇨ ustalono, że Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska prowadzi, przy użyciu systemu teleinformatycznego, rejestr bezpośrednich zagrożeń szkodą w środowisku i szkód w środowisku, które wystąpiły na terenie kraju.

6.1.5. rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 23 lipca 2009 r. w sprawie sposobu przedkładania marszałkowi województwa informacji o występowaniu substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 1450)

⇨ Rozporządzenie określa sposób przedkładania marszałkowi województwa przez wójta, burmistrza lub prezydenta miasta informacji o rodzaju, ilości i miejscach występowania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska, a także terminy ich przedkładania, formę, układ oraz wymagane techniki przedkładania.

6.1.6. ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 2134)

⇨ Ustawa określa cele, zasady i formy ochrony przyrody żywej i nieożywionej oraz krajobrazu;
⇨ w rozumieniu ustawy ochrona przyrody polega na zachowaniu, zrównoważonym użytkowaniu oraz odnawianiu zasobów, tworów i składników przyrody;
⇨ zgodnie z ustawą:
- obowiązkiem organów administracji publicznej, osób prawnych i innych jednostek organizacyjnych oraz osób fizycznych jest dbałość o przyrodę będącą dziedzictwem i bogactwem narodowym;
- formami ochrony przyrody są: parki narodowe, rezerwaty przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, obszary Natura 2000, pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów;

• organami w zakresie ochrony przyrody są: minister właściwy do spraw środowiska, Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska, wojewoda, regionalny dyrektor ochrony środowiska, marszałek województwa, dyrektor parku narodowego, starosta, wójt, burmistrz albo prezydent miasta; • minister właściwy do spraw środowiska wykonuje zadania organu administracji rządowej w zakresie ochrony przyrody przy pomocy Głównego Konserwatora Przyrody, będącego sekretarzem lub podsekretarzem stanu w urzędzie obsługującym tego ministra.
6.1.7. ustawa z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 1987)
⇨ Ustawa określa środki służące ochronie środowiska, życia i zdrowia ludzi zapobiegające i zmniejszające negatywny wpływ na środowisko oraz zdrowie ludzi wynikający z wytwarzania odpadów i gospodarowania nimi oraz ograniczające ogólne skutki użytkowania zasobów i poprawiające efektywność takiego użytkowania; ⇨ zgodnie z ustawą: • gospodarkę odpadami należy prowadzić w sposób zapewniający ochronę życia i zdrowia ludzi oraz środowiska, w szczególności gospodarka odpadami nie może: powodować zagrożenia dla wody, powietrza, gleby, roślin lub zwierząt; powodować uciążliwości przez hałas lub zapach; wywoływać niekorzystnych skutków dla terenów wiejskich lub miejsc o szczególnym znaczeniu, w tym kulturowym i przyrodniczym; • prowadzenie zbierania odpadów i prowadzenie przetwarzania odpadów wymaga uzyskania zezwolenia; Zezwolenie wydaje, w drodze decyzji, w zależności od przypadku, marszałek województwa, starosta lub regionalny dyrektor ochrony środowiska.
6.2. Ochrona radiologiczna i bezpieczeństwo jądrowe
6.2.1. ustawa z dnia 29 listopada 2000 r. Prawo atomowe (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 576 z późn. zm.)
⇨ Ustawa określa: • działalność w zakresie pokojowego wykorzystywania energii atomowej związaną z rzeczywistym i potencjalnym narażeniem na promieniowanie jonizujące od sztucznych źródeł promieniotwórczych, materiałów jądrowych, urządzeń wytwarzających promieniowanie jonizujące, odpadów promieniotwórczych i wypalonego paliwa jądrowego; • obowiązki kierownika jednostki organizacyjnej wykonującej tę działalność; • organy właściwe w sprawach bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej; • zasady odpowiedzialności cywilnej za szkody jądrowe; • zasady wypełniania zobowiązań międzynarodowych, w tym w ramach Unii Europejskiej, dotyczących bezpieczeństwa jądrowego, ochrony przed promieniowaniem jonizującym oraz zabezpieczeń materiałów jądrowych i kontroli technologii jądrowych; • zasady monitorowania skażeń promieniotwórczych i reguluje działania podejmowane w przypadku zdarzeń radiacyjnych, jak również w przypadku długotrwałego narażenia w następstwie zdarzenia radiacyjnego lub działalności wykonywanej w przeszłości; ⇨ ustawa stanowi, że centralnym organem administracji rządowej właściwym w sprawach bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej jest Prezes Państwowej Agencji Atomistyki.
7. Regulacje dotyczące wybranych aspektów bezpieczeństwa społecznego
7.1. Bezpieczeństwo kulturowe
7.1.1. ustawa o języku polskim z 7 października 1999 r. (tekst jedn. Dz.U. z 2011 r. Nr 43, poz. 224 z późn. zm.)
⇨ W preambule do ustawy stwierdzono m.in., że ustawa uchwalona została zważywszy, że język polski stanowi podstawowy element narodowej tożsamości i jest dobrem narodowej kultury, a także uznając konieczność ochrony tożsamości narodowej w procesie globalizacji oraz uznając tę ochronę za obowiązek wszystkich organów i instytucji publicznych Rzeczypospolitej Polskiej i powinność jej obywateli; ⇨ przepisy ustawy dotyczą: ochrony języka polskiego, używania języka polskiego w realizacji zadań publicznych, używania języka polskiego w obrocie oraz przy wykonywaniu przepisów z zakresu prawa pracy na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej; ⇨ zgodnie z ustawą ochrona języka polskiego polega w szczególności na: • dbaniu o poprawne używanie języka i doskonaleniu sprawności językowej jego użytkowników oraz na stwarzaniu warunków do właściwego rozwoju języka jako narzędzia międzyludzkiej komunikacji;

• przeciwdziałaniu jego wulgaryzacji;
• szerzeniu wiedzy o nim i jego roli w kulturze;
• upowszechnianiu szacunku dla regionalizmów i gwar, a także przeciwdziałaniu ich zanikowi;
• promocji języka polskiego w świecie;
• wspieraniu nauczania języka polskiego w kraju i za granicą;
⇨ do ochrony języka polskiego są obowiązane wszystkie organy władzy publicznej oraz instytucje i organizacje uczestniczące w życiu publicznym;
⇨ instytucją opiniodawczo-doradczą w sprawach używania języka polskiego jest Rada Języka Polskiego działająca jako komitet problemowy w rozumieniu art. 34 ustawy z dnia 25 kwietnia 1997 r. o Polskiej Akademii Nauk.

7.1.2. ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (tekst jedn. Dz.U. z 2012 r., poz. 406 z późn. zm.)

⇨ Zgodnie z ustawą:
• państwo sprawuje mecenat nad działalnością kulturalną polegający na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami.

7.1.3. ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (tekst jedn. Dz.U. z 2012 r., poz. 642 z późn. zm.)

⇨ Zgodnie z ustawą:
• biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe oraz służą zachowaniu dziedzictwa narodowego;
• biblioteki organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej;
• prawo korzystania z bibliotek ma charakter powszechny, na zasadach określonych w ustawie;
• zbiory bibliotek mające wyjątkową wartość i znaczenie dla dziedzictwa narodowego stanowią, w całości lub części, narodowy zasób biblioteczny;
• narodowy zasób biblioteczny podlega szczególnej ochronie;
• przy ministrze właściwym do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego działa Rada do Spraw Narodowego Zasobu Bibliotecznego, jako organ opiniodawczo-doradczy w sprawach narodowego zasobu bibliotecznego.

7.1.4. ustawa z dnia 30 czerwca 2005 r. o kinematografii (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 1403 z późn. zm.)

⇨ Ustawa określa zasady wspierania twórczości filmowej i innej działalności w dziedzinie kinematografii oraz ochrony zasobów sztuki filmowej;
⇨ zgodnie z ustawą państwo sprawuje mecenat nad działalnością w dziedzinie kinematografii, jako części kultury narodowej, polegający w szczególności na wspieraniu produkcji i promocji filmu, upowszechnianiu kultury filmowej oraz ochronie dziedzictwa kulturalnego w dziedzinie filmu.

7.1.5. ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jedn. Dz.U. z 2014 r., poz. 1446)

⇨ Ustawa określa przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków oraz opieki nad nimi, zasady tworzenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, a także organizację organów ochrony zabytków;
⇨ ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:
• zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
• zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
• udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
• przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
• kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
• uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska;
⇨ formami ochrony zabytków są:
• wpis do rejestru zabytków;
• uznanie za pomnik historii;
• utworzenie parku kulturowego;

• ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego;
⇨ w celu stworzenia warunków niezbędnych do realizacji ochrony zabytków i opieki nad zabytkami minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego inicjuje i opracowuje, przy pomocy Generalnego Konserwatora Zabytków, krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
⇨ organami ochrony zabytków są:
• minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;
• wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.

7.1.6. ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 972 z późn. zm.)

⇨ Zgodnie z ustawą:
• muzeum jest jednostką organizacyjną nienastawioną na osiąganie zysku, której celem jest gromadzenie i trwała ochrona dóbr naturalnego i kulturalnego dziedzictwa ludzkości o charakterze materialnym i niematerialnym, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie korzystania ze zgromadzonych zbiorów;
• muzeum realizuje swoje cele m.in. przez przechowywanie gromadzonych zabytków, w warunkach zapewniających im właściwy stan zachowania i bezpieczeństwo, zabezpieczanie i konserwację zbiorów oraz, w miarę możliwości, zabezpieczanie zabytków archeologicznych nieruchomych i innych nieruchomych obiektów kultury materialnej i przyrody.

7.1.7. ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r. poz. 1506 z późn. zm.)

⇨ Zgodnie z ustawą: materiałami archiwalnymi wchodzącymi do narodowego zasobu archiwalnego są wszelkiego rodzaju akta i dokumenty, korespondencja, dokumentacja finansowa, techniczna i statystyczna, mapy i plany, fotografie, filmy i mikrofilmy, nagrania dźwiękowe i wideofonowe, dokumenty elektroniczne w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne oraz inna dokumentacja, bez względu na sposób jej wytworzenia, mająca znaczenie jako źródło informacji o wartości historycznej o działalności Państwa Polskiego, jego poszczególnych organów i innych państwowych jednostek organizacyjnych oraz o jego stosunkach z innymi państwami, o rozwoju życia społecznego i gospodarczego, o działalności organizacji o charakterze politycznym, społecznym i gospodarczym, zawodowym i wyznaniowym, o organizacji i rozwoju nauki, kultury i sztuki, a także o działalności jednostek samorządu terytorialnego i innych samorządowych jednostek organizacyjnych – powstała w przeszłości i powstająca współcześnie;
⇨ narodowy zasób archiwalny służy nauce, kulturze, gospodarce narodowej oraz potrzebom obywateli;
⇨ materiały archiwalne stanowiące narodowy zasób archiwalny przechowuje się wieczyście;
⇨ nadzór nad narodowym zasobem archiwalnym sprawuje minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego za pośrednictwem Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych, który jest centralnym organem administracji rządowej w sprawach państwowego zasobu archiwalnego;
⇨ archiwami wyodrębnionymi są:
• archiwum Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej;
• archiwum Senatu Rzeczypospolitej Polskiej;
• archiwum Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej;
• archiwum Rady Ministrów;
• archiwum Biura Bezpieczeństwa Narodowego;
• archiwa: urzędu obsługującego Ministra Obrony Narodowej oraz organów i jednostek organizacyjnych podległych i nadzorowanych przez tego Ministra – w zakresie działu administracji rządowej obrona narodowa; urzędów obsługujących ministra właściwego do spraw wewnętrznych i ministra właściwego do spraw zagranicznych oraz organów i jednostek organizacyjnych podległych i nadzorowanych przez tych ministrów – w zakresie działów administracji rządowej sprawy wewnętrzne i sprawy zagraniczne, komórek organizacyjnych wykonujących czynności w zakresie wywiadu skarbowego w jednostkach organizacyjnych podległych i nadzorowanych przez ministra właściwego do spraw finansów publicznych – w zakresie tych czynności;

• komórki organizacyjnej wykonującej zadania w zakresie przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu w urzędzie obsługującym ministra właściwego do spraw instytucji finansowych – w zakresie tych zadań;
• archiwa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Agencji Wywiadu;
• archiwum Centralnego Biura Antykorupcyjnego;
• archiwum Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu;
⇨ archiwa wyodrębnione obejmują zasięgiem działania obszar całego państwa lub jego część;
⇨ archiwa wyodrębnione przekazują do archiwów państwowych o charakterze centralnym materiały archiwalne, znajdujące się dotychczas w ich zasobie, po ustaniu okoliczności uzasadniających ich przechowywanie w archiwach wyodrębnionych, nie później jednak niż po upływie 50 lat od daty ich wytworzenia, o ile nie narusza to prawnie chronionych interesów Państwa i obywateli.

7.1.8. ustawa z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r. poz. 152 z późn. zm.)

⇨ Ustawa reguluje:
• ewidencjonowanie, gromadzenie, przechowywanie, opracowywanie, zabezpieczenie, udostępnianie i publikowanie dokumentów organów bezpieczeństwa państwa, wytworzonych oraz gromadzonych od dnia 22 lipca 1944 r. do dnia 31 lipca 1990 r., a także organów bezpieczeństwa Trzeciej Rzeszy Niemieckiej i Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, dotyczących:
  ° popełnionych na osobach narodowości polskiej lub obywatelach polskich innych narodowości w okresie od dnia 8 listopada 1917 r. do dnia 31 lipca 1990 r.: zbrodni nazistowskich, zbrodni komunistycznych, innych przestępstw stanowiących zbrodnie przeciwko pokojowi, ludzkości lub zbrodnie wojenne;
  ° innych represji z motywów politycznych, jakich dopuścili się funkcjonariusze polskich organów ścigania lub wymiaru sprawiedliwości albo osoby działające na ich zlecenie, a ujawnionych w treści orzeczeń zapadłych na podstawie ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego;
  ° działalności organów bezpieczeństwa państwa;
• tryb postępowania w zakresie ścigania przestępstw określonych w ustawie;
• ochronę danych osobowych osób, których dotyczą dokumenty zgromadzone w archiwum Instytutu Pamięci;
• prowadzenie działań w zakresie edukacji publicznej;
• poszukiwanie miejsc spoczynku osób poległych w walkach o niepodległość i zjednoczenie Państwa Polskiego, a zwłaszcza tych, które straciły życie wskutek walki z narzuconym systemem totalitarnym lub wskutek represji totalitarnych lub czystek etnicznych w okresie od dnia 8 listopada 1917 r. do dnia 31 lipca 1990 r.;
• prowadzenie działalności związanej z upamiętnianiem historycznych wydarzeń, miejsc oraz postaci w dziejach walk i męczeństwa Narodu Polskiego, zarówno w kraju, jak i za granicą, a także miejsc walk i męczeństwa innych narodów na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, w okresie od dnia 8 listopada 1917 r. do dnia 31 lipca 1990 r. Rzeszy Niemieckiej i Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, dotyczących:
  ° popełnionych na osobach narodowości polskiej lub obywatelach polskich innych narodowości w okresie od dnia 8 listopada 1917 r. do dnia 31 lipca 1990 r.: zbrodni nazistowskich, zbrodni komunistycznych, innych przestępstw stanowiących zbrodnie przeciwko pokojowi, ludzkości lub zbrodnie wojenne;
  ° innych represji z motywów politycznych, jakich dopuścili się funkcjonariusze polskich organów ścigania lub wymiaru sprawiedliwości albo osoby działające na ich zlecenie, a ujawnionych w treści orzeczeń zapadłych na podstawie ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego;
⇨ zbrodniami komunistycznymi, w rozumieniu ustawy, są czyny popełnione przez funkcjonariuszy państwa komunistycznego w okresie od dnia 8 listopada 1917 r. do dnia 31 lipca 1990 r. polegające na stosowaniu represji lub innych form naruszania praw człowieka wobec jednostek lub grup ludności bądź w związku z ich stosowaniem, stanowiące przestępstwa według polskiej ustawy karnej obowiązującej w czasie ich popełnienia oraz czyny popełnione przez tych funkcjonariuszy w tym okresie zawierające znamiona czynów zabronionych w Kodeksie karnym dokonane przeciwko dokumentom w rozumieniu ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990;
⇨ funkcjonariuszem państwa komunistycznego, w rozumieniu ustawy, jest funkcjonariusz publiczny, a także osoba, która podlegała ochronie równej ochronie funkcjonariusza publicznego, w szczególności funkcjonariusz państwowy oraz osoba pełniąca funkcję kierowniczą w organie statutowym partii komunistycznych;

⇨ w celu realizacji wskazanych wyżej zadań tworzy się Instytut Pamięci Narodowej – Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu;
⇨ Instytut Pamięci jest finansowany z budżetu państwa, w którym stanowi odrębną część;
⇨ Prezes Instytutu Pamięci w sprawowaniu swego urzędu jest niezależny od organów władzy państwowej;
⇨ Prezesa Instytutu Pamięci powołuje i odwołuje Sejm Rzeczypospolitej Polskiej za zgodą Senatu, na wniosek Kolegium Instytutu Pamięci, które zgłasza kandydata spoza swego grona.

7.2. Bezpieczeństwo zdrowotne

7.2.1. ustawa z dnia 11 września 2015 r. o zdrowiu publicznym (Dz.U. z 2015 r., poz. 1916)

⇨ Ustawa określa zadania z zakresu zdrowia publicznego, podmioty uczestniczące w realizacji tych zadań oraz zasady finansowania zadań z zakresu zdrowia publicznego;
⇨ zadania z zakresu zdrowia publicznego obejmują:
• monitorowanie i ocenę stanu zdrowia społeczeństwa, zagrożeń zdrowia oraz jakości życia związanej ze zdrowiem społeczeństwa;
• edukację zdrowotną dostosowaną do potrzeb różnych grup społeczeństwa, w szczególności dzieci, młodzieży i osób starszych;
• promocję zdrowia;
• profilaktykę chorób;
• działania w celu rozpoznawania, eliminowania lub ograniczania zagrożeń i szkód dla zdrowia fizycznego i psychicznego w środowisku zamieszkania, nauki, pracy i rekreacji;
• analizę adekwatności i efektywności udzielanych świadczeń opieki zdrowotnej w odniesieniu do rozpoznanych potrzeb zdrowotnych społeczeństwa;
• inicjowanie i prowadzenie badań naukowych oraz współpracy międzynarodowej w zakresie zdrowia publicznego;
• rozwój kadr uczestniczących w realizacji zadań z zakresu zdrowia publicznego;
• ograniczanie nierówności w zdrowiu wynikających z uwarunkowań społeczno-ekonomicznych;
• działania w obszarze aktywności fizycznej;
⇨ zadania z zakresu zdrowia publicznego realizują, współdziałając ze sobą, organy administracji rządowej, zgodnie z kompetencjami określonymi w ustawie z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej, państwowe jednostki organizacyjne, w tym agencje wykonawcze, a także jednostki samorządu terytorialnego, realizujące zadania własne polegające na promocji lub ochronie zdrowia;
⇨ w realizacji zadań z zakresu zdrowia publicznego mogą uczestniczyć podmioty, których cele statutowe lub przedmiot działalności dotyczą spraw objętych tymi zadaniami, w tym organizacje pozarządowe i podmioty, o których mowa w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie;
⇨ w realizacji tych zadań: samorząd gminy oraz samorząd powiatu mogą współpracować z samorządem województwa; samorząd województwa współpracuje z wojewodą;
⇨ Narodowy Fundusz Zdrowia realizuje zadania z zakresu zdrowia publicznego obejmujące finansowanie świadczeń opieki zdrowotnej na zasadach określonych w ustawie z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych oraz dofinansowanie programów polityki zdrowotnej na zasadach określonych w tej ustawie;
⇨ zadania wynikające z ustawy koordynuje minister właściwy do spraw zdrowia;
⇨ do zadań ministra w zakresie koordynacji zadań z zakresu zdrowia publicznego należy m.in.:
• przygotowanie projektu Narodowego Programu Zdrowia;
• monitorowanie realizacji zadań; zapewnienie ich spójności; sygnalizowanie właściwym organom i podmiotom potrzeby podjęcia określonych zadań z zakresu zdrowia publicznego;
• gromadzenie i analizowanie informacji dotyczących sytuacji zdrowotnej społeczeństwa i rozpowszechnienia czynników ryzyka oraz udostępnianie tych informacji w sposób uniemożliwiający identyfikację osób, których dotyczą;
• sporządzanie informacji o zadaniach z zakresu zdrowia publicznego zrealizowanych lub podjętych w danym roku, wraz z ich ewaluacją;
⇨ tworzy się Radę do spraw Zdrowia Publicznego, pełniącą funkcję opiniodawczo-doradczą dla ministra właściwego do spraw zdrowia;
⇨ Narodowy Program Zdrowia jest dokumentem ustanawianym w celu realizacji polityki zdrowia publicznego i opiera się na współdziałaniu organów administracji rządowej, jednostek samorządu terytorialnego oraz innych podmiotów.

7.2.2. ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (tekst jedn. z 2016 r., poz. 1793 z późn. zm.)

⇨ Ustawa określa:
• warunki udzielania i zakres świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych;
• zasady i tryb finansowania wskazanych wyżej świadczeń;
• zasady i tryb kwalifikowania świadczeń opieki zdrowotnej jako świadczeń gwarantowanych;
• zadania władz publicznych w zakresie zapewnienia równego dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych;
• zasady powszechnego – obowiązkowego i dobrowolnego ubezpieczenia zdrowotnego;
• podstawy instytucjonalno-proceduralne do stosowania przepisów prawa Unii Europejskiej w przedmiotowych sprawach;
• zasady funkcjonowania, organizację i zadania Narodowego Funduszu Zdrowia;
• zasady funkcjonowania, organizację i zadania Agencji Oceny Technologii Medycznych i Taryfikacji;
• zasady sprawowania nadzoru i kontroli nad finansowaniem i realizacją świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych;
⇨ do korzystania ze świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych na zasadach określonych w ustawie mają prawo:
• osoby objęte powszechnym – obowiązkowym i dobrowolnym ubezpieczeniem zdrowotnym;
• inne niż ubezpieczeni osoby posiadające miejsce zamieszkania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, które posiadają obywatelstwo polskie lub uzyskały w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy udzielone w związku z wymienionymi w ustawie okolicznościami, które spełniają kryterium dochodowe wskazane ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2015 r. poz. 163);
• inne niż wymienione wyżej osoby, które nie ukończyły 18. roku życia: posiadające obywatelstwo polskie lub uzyskały w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy udzielone w związku ze wskazaną w ustawie okolicznością, posiadające miejsce zamieszkania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
• inne osoby posiadające miejsce zamieszkania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, które są w okresie ciąży, porodu lub połogu: posiadające obywatelstwo polskie lub które uzyskały w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy udzielone w związku ze wskazaną w ustawie okolicznością;
⇨ zadania władz publicznych w zakresie zapewnienia równego dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej obejmują w szczególności:
• tworzenie warunków funkcjonowania systemu ochrony zdrowia;
• analizę i ocenę potrzeb zdrowotnych oraz czynników powodujących ich zmiany;
• promocję zdrowia i profilaktykę, mające na celu tworzenie warunków sprzyjających zdrowiu;
• finansowanie w trybie i na zasadach określonych ustawą świadczeń opieki zdrowotnej;
⇨ ustawa określa zadania gminy, powiatu, województwa, ministra właściwego w sprawach zdrowia oraz innych ministrów w przedmiotowych sprawach;
⇨ świadczenia opieki zdrowotnej udzielane świadczeniobiorcom innym niż ubezpieczeni są finansowane z budżetu państwa, chyba że przepisy stanowią inaczej;
⇨ tworzy się Narodowy Fundusz Zdrowia będący państwową jednostką organizacyjną posiadającą osobowość prawną; w skład Funduszu wchodzą centrala i oddziały wojewódzkie; Fundusz zarządza środkami finansowymi; w zakresie środków pochodzących ze składek na ubezpieczenie zdrowotne Fundusz działa w imieniu własnym na rzecz ubezpieczonych oraz osób uprawnionych do tych świadczeń na podstawie przepisów o koordynacji; nadzór nad działalnością Funduszu sprawuje minister właściwy do spraw zdrowia.

7.2.3. ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 616 z późn. zm.)

⇨ Ustawa określa: zasady wykonywania działalności leczniczej; zasady funkcjonowania podmiotów wykonujących działalność leczniczą niebędących przedsiębiorcami; zasady prowadzenia rejestru podmiotów wykonujących działalność leczniczą; normy czasu pracy pracowników podmiotów leczniczych; zasady sprawowania nadzoru nad wykonywaniem działalności leczniczej oraz podmiotami wykonującymi działalność leczniczą;
⇨ minister właściwy do spraw zdrowia ma prawo przeprowadzania kontroli podmiotów leczniczych pod względem i zgodności z prawem i medycznym.

7.2.4. ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz gminach uzdrowiskowych (tekst jedn. Dz.U. z 2012 r., poz. 651 z późn. zm.)

⇨ Ustawa określa:
- zasady oraz warunki prowadzenia i finansowania lecznictwa uzdrowiskowego;
- kierunki lecznicze uzdrowisk;
- zasady sprawowania nadzoru nad lecznictwem uzdrowiskowym;
- zasady nadawania obszarowi statusu uzdrowiska albo statusu obszaru ochrony uzdrowiskowej;
- zasady pozbawiania obszaru statusu uzdrowiska albo statusu obszaru ochrony uzdrowiskowej;
- zadania gmin uzdrowiskowych;

⇨ lecznictwo uzdrowiskowe zdefiniowane jako zorganizowana działalność polegająca na udzielaniu świadczeń opieki zdrowotnej z zakresu leczenia uzdrowiskowego albo rehabilitacji uzdrowiskowej, prowadzona w uzdrowisku przez zakłady lecznictwa uzdrowiskowego albo poza uzdrowiskiem w szpitalach i sanatoriach znajdujących się w urządzonych podziemnych wyrobiskach górniczych, przy wykorzystaniu warunków naturalnych;

⇨ zgodnie z ustawą:
- lecznictwo uzdrowiskowe jest integralną częścią systemu ochrony zdrowia;
- świadczeniobiorcy w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych korzystają z lecznictwa uzdrowiskowego na zasadach określonych w przepisach o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych;
- nadzór nad lecznictwem uzdrowiskowym sprawuje minister właściwy do spraw zdrowia i wojewoda, a w odniesieniu do lecznictwa uzdrowiskowego prowadzonego w zakładach lecznictwa uzdrowiskowego utworzonych przez Ministra Obrony Narodowej i ministra właściwego do spraw wewnętrznych, odpowiednio ci ministrowie w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw zdrowia.

7.2.5. ustawa z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (tekst jedn. Dz.U. z 2014 r., poz. 159 z późn. zm.)

⇨ Zgodnie z ustawą:
- świadczenia pieniężne na warunkach i w wysokości określonych ustawą przysługują osobom objętym ubezpieczeniem społecznym w razie choroby i macierzyństwa określonym w ustawie z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych;
- świadczenia pieniężne z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa obejmują: zasiłek chorobowy; świadczenie rehabilitacyjne; zasiłek wyrównawczy; zasiłek macierzyński; zasiłek opiekuńczy.

7.2.6. ustawa z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi (tekst jedn. Dz.U. z 2013 r., poz. 947 z późn. zm.)

⇨ Ustawa określa:
- zasady i tryb zapobiegania oraz zwalczania zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi, w tym zasady i tryb rozpoznawania i monitorowania sytuacji epidemiologicznej oraz podejmowania działań przeciwepidemicznych i zapobiegawczych w celu unieszkodliwienia źródeł zakażenia, przecięcia dróg szerzenia się zakażeń i chorób zakaźnych oraz uodpornienia osób podatnych na zakażenie;
- zadania organów administracji publicznej w zakresie zapobiegania oraz zwalczania zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi;
- uprawnienia i obowiązki świadczeniodawców oraz osób przebywających na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie zapobiegania oraz zwalczania zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi;

⇨ przepisy ustawy stosuje się do zakażeń i chorób zakaźnych, których wykaz jest określony w załączniku do ustawy, oraz biologicznych czynników chorobotwórczych wywołujących te zakażenia i choroby; w razie niebezpieczeństwa szerzenia się zakażenia lub choroby zakaźnej innych niż wymienione w wykazie minister właściwy do spraw zdrowia może ogłosić, w drodze rozporządzenia, zakażenie lub chorobę zakaźną oraz, o ile jest znany, wywołujący je biologiczny czynnik chorobotwórczy, a jeżeli to konieczne, szczególny sposób postępowania świadczeniodawców i osób narażonych na zakażenie lub zachorowanie przez czas określony w rozporządzeniu;

⇨ w skład systemu zapobiegania i zwalczania zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi wchodzą: minister właściwy do spraw zdrowia, organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej, Wojskowej Inspekcji Sanitarnej, Państwowej Inspekcji Sanitarnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, Inspekcji Weterynaryjnej, Wojskowej Inspekcji Weterynaryjnej, Inspekcji Ochrony Środowiska oraz ośrodki referencyjne i instytuty badawcze;

⇨ zadaniem systemu jest: zapobieganie oraz zwalczanie zakażeń i chorób zakaźnych, rozpoznawanie i monitorowanie sytuacji epidemiologicznej oraz zapewnienie systemu wczesnego powiadamiania o zagrożeniu epidemicznym w kraju.

7.2.7. ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 882)

⇨ Ustawa uznaje, że zdrowie psychiczne jest fundamentalnym dobrem osobistym człowieka, a ochrona praw osób z zaburzeniami psychicznymi należy do obowiązków państwa;
⇨ ochronę zdrowia psychicznego zapewniają organy administracji rządowej i samorządowej oraz instytucje do tego powołane; w działaniach z zakresu ochrony zdrowia psychicznego mogą uczestniczyć stowarzyszenia i inne organizacje społeczne, fundacje, samorządy zawodowe, kościoły i inne związki wyznaniowe oraz grupy samopomocy pacjentów i ich rodzin, a także inne osoby fizyczne i prawne;
⇨ ochrona zdrowia psychicznego obejmuje realizację zadań dotyczących w szczególności:
• promocji zdrowia psychicznego i zapobiegania zaburzeniom psychicznym;
• zapewnienia osobom z zaburzeniami psychicznymi wielostronnej i powszechnie dostępnej opieki zdrowotnej oraz innych form opieki i pomocy niezbędnych do życia w środowisku rodzinnym i społecznym;
• kształtowania wobec osób z zaburzeniami psychicznymi właściwych postaw społecznych, a zwłaszcza zrozumienia, tolerancji, życzliwości, a także przeciwdziałania ich dyskryminacji;
⇨ wskazane w ustawie zadania są realizowane w ramach Narodowego Programu Zdrowia lub Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego (zob. Dz.U. z 2017 r., poz. 458);
⇨ tworzy się Radę do spraw Zdrowia Psychicznego jako działający przy ministrze właściwym do spraw zdrowia organ koordynacyjno-doradczy w sprawach z zakresu ochrony zdrowia psychicznego
⇨ ochrona praw osób z zaburzeniami psychicznymi należy do zadań Rzeczników Praw Pacjenta Szpitala Psychiatrycznego;
⇨ osoba, której zachowanie wskazuje na to, że z powodu zaburzeń psychicznych może zagrażać bezpośrednio własnemu życiu albo życiu lub zdrowiu innych osób, bądź nie jest zdolna do zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych, może być poddana badaniu psychiatrycznemu również bez jej zgody, a osoba małoletnia lub ubezwłasnowolniona całkowicie – także bez zgody jej przedstawiciela ustawowego;
⇨ przyjęcie osoby z zaburzeniami psychicznymi do szpitala psychiatrycznego następuje za jej pisemną zgodą na podstawie ważnego skierowania do szpitala, jeżeli lekarz wyznaczony do tej czynności, po osobistym zbadaniu tej osoby, stwierdzi wskazania do przyjęcia; w nagłych przypadkach, w szczególności w przypadku braku możliwości uzyskania pomocy lekarskiej przed zgłoszeniem się do szpitala, osoba z zaburzeniami psychicznymi może być przyjęta do szpitala psychiatrycznego, za jej pisemną zgodą, bez skierowania;
⇨ przyjęcie do szpitala psychiatrycznego osoby chorej psychicznie lub osoby upośledzonej umysłowo niezdolnej do wyrażenia zgody lub stosunku do przyjęcia do szpitala psychiatrycznego i leczenia następuje po uzyskaniu zgody sądu opiekuńczego właściwego ze względu na miejsce zamieszkania tej osoby; w przypadkach nagłych osoba taka może być przyjęta do szpitala psychiatrycznego bez wcześniejszego uzyskania zgody sądu opiekuńczego; w takim przypadku lekarz przyjmujący tę osobę ma obowiązek, o ile to możliwe, zasięgnięcia pisemnej opinii innego lekarza, w miarę możliwości psychiatry, albo pisemnej opinii psychologa;
⇨ osoba, której dotychczasowe zachowanie wskazuje na to, że z powodu zaburzeń psychicznych zagraża bezpośrednio swojemu życiu albo życiu lub zdrowiu innych osób, a zachodzą wątpliwości, czy jest ona chora psychicznie, może być przyjęta bez zgody wymaganej w art. 22 do szpitala w celu wyjaśnienia tych wątpliwości; taki pobyt w szpitalu nie może trwać dłużej niż 10 dni;
⇨ osoba, która wskutek choroby psychicznej lub upośledzenia umysłowego nie jest zdolna do zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych i nie ma możliwości korzystania z opieki innych osób oraz potrzebuje stałej opieki i pielęgnacji, lecz nie wymaga leczenia szpitalnego, może być za jej zgodą lub zgodą jej przedstawiciela ustawowego przyjęta do domu pomocy społecznej; jeżeli osoba, o której mowa w art. 38, lub jej przedstawiciel ustawowy nie wyrażają zgody na przyjęcie jej do domu pomocy społecznej, a brak opieki zagraża życiu tej osoby, organ do spraw pomocy społecznej może wystąpić do sądu opiekuńczego miejsca zamieszkania tej osoby z wnioskiem o przyjęcie do domu pomocy społecznej bez jej zgody.

7.2.8. ustawa z dnia 9 listopada 1995 r. o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 957)

⇨ Zgodnie z ustawą w celu przeciwdziałania uzależnieniu od używania tytoniu i wyrobów tytoniowych oraz ochrony zdrowia przed jego następstwami organy administracji rządowej i samorządu terytorialnego są obowiązane do podejmowania działań zmierzających do ochrony zdrowia przed następstwami używania tytoniu oraz mogą wspierać w tym zakresie działalność medycznych samorządów zawodowych, organizacji społecznych, fundacji, instytucji i zakładów pracy, a także współdziałać z kościołami i innymi związkami wyznaniowymi;

⇨ ochrona zdrowia przed następstwami używania tytoniu realizowana jest przez kształtowanie polityki zdrowotnej, ekonomicznej i społecznej, do której należy:
• ochrona prawa niepalących do życia w środowisku wolnym od dymu tytoniowego;
• promocja zdrowia przez propagowanie stylu życia wolnego od nałogu palenia papierosów i używania wyrobów tytoniowych;
• działalność wychowawcza i informacyjna;
• tworzenie warunków ekonomicznych i prawnych zachęcających do ograniczenia używania tytoniu;
• informowanie o szkodliwości palenia tytoniu i zawartości substancji szkodliwych na opakowaniach wyrobów tytoniowych i informacjach o wyrobach tytoniowych;
• obniżanie norm dopuszczalnych zawartości substancji szkodliwych w wyrobach tytoniowych;
• leczenie i rehabilitacja osób uzależnionych od tytoniu;
⇨ ustawa wprowadza zakaz palenia wyrobów tytoniowych w określonych miejscach oraz ograniczenia w zakresie sprzedaży i reklamy wyrobów tytoniowych.

7.2.9. ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., 1287 z późn. zm.)

⇨ Ustawa uznaje życie obywateli w trzeźwości za niezbędny warunek moralnego i materialnego dobra Narodu;
⇨ zgodnie z ustawą organy administracji rządowej i jednostek samorządu terytorialnego:
• są obowiązane do podejmowania działań zmierzających do ograniczania spożycia napojów alkoholowych oraz zmiany struktury ich spożywania, inicjowania i wspierania przedsięwzięć mających na celu zmianę obyczajów w zakresie sposobu spożywania tych napojów, działania na rzecz trzeźwości w miejscu pracy, przeciwdziałania powstawaniu i usuwania następstw nadużywania alkoholu, a także wspierania działalności w tym zakresie organizacji społecznych i zakładów pracy;
• popierają także tworzenie i rozwój organizacji społecznych, których celem jest krzewienie trzeźwości i abstynencji, oddziaływanie na osoby nadużywające alkoholu oraz udzielanie pomocy ich rodzinom, jak również zapewniają warunki sprzyjające działaniom tych organizacji;
• współdziałają również z Kościołem Katolickim i innymi kościołami oraz związkami wyznaniowymi w zakresie wychowania w trzeźwości i przeciwdziałania alkoholizmowi;
⇨ zadania w zakresie przeciwdziałania alkoholizmowi wykonuje się przez odpowiednie kształtowanie polityki społecznej, w szczególności:
• tworzenie warunków sprzyjających realizacji potrzeb, których zaspokajanie motywuje powstrzymywanie się od spożywania alkoholu;
• działalność wychowawczą i informacyjną;
• ustalanie odpowiedniego poziomu i właściwej struktury produkcji napojów alkoholowych przeznaczanych do spożycia w kraju;
• ograniczanie dostępności alkoholu;
• leczenie, rehabilitację i reintegrację osób uzależnionych od alkoholu;
• zapobieganie negatywnym następstwom nadużywania alkoholu i ich usuwanie;
• przeciwdziałanie przemocy w rodzinie;
• wspieranie zatrudnienia socjalnego poprzez finansowanie centrów integracji społecznej;
⇨ zadania związane z przeciwdziałaniem alkoholizmowi są realizowane zgodnie z Narodowym Programem Zdrowia;
⇨ profilaktyka i rozwiązywanie problemów alkoholowych jest celem działania Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych; Agencja podlega ministrowi właściwemu do spraw zdrowia;
⇨ samorząd województwa realizuje zadania w postaci wojewódzkiego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych stanowiącego część strategii wojewódzkiej w zakresie polityki społecznej, uwzględniającego cele operacyjne dotyczące przeciwdziałania uzależnieniu od alkoholu, określone w Narodowym Programie Zdrowia;
⇨ prowadzenie działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych oraz integracji społecznej osób uzależnionych od alkoholu należy do zadań własnych gmin organy samorządu terytorialnego w miastach liczących ponad 50 000 mieszkańców i organy powiatu mogą organizować i prowadzić izby wytrzeźwień.

7.2.10. ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 783 z późn. zm.)

⇨ Ustawa określa:
• zasady i tryb postępowania w zakresie przeciwdziałania narkomanii;

• zadania i uprawnienia organów administracji rządowej i jednostek samorządu terytorialnego oraz innych podmiotów w zakresie przeciwdziałania naruszeniom prawa dotyczącego obrotu, wytwarzania, przetwarzania, przerobu i posiadania substancji, których używanie może prowadzić do narkomanii;
• organy właściwe do wykonania przepisów prawa Unii Europejskiej w przedmiotowych sprawach;
• kary za nieprzestrzeganie przepisów ustawy;
⇨ przeciwdziałanie narkomanii realizuje się przez odpowiednie kształtowanie polityki społecznej, gospodarczej, oświatowo-wychowawczej i zdrowotnej, a w szczególności:
• działalność wychowawczą, edukacyjną, informacyjną i profilaktyczną;
• leczenie, rehabilitację i reintegrację osób uzależnionych;
• ograniczanie szkód zdrowotnych i społecznych;
• nadzór nad substancjami, których używanie może prowadzić do narkomanii;
• zwalczanie niedozwolonego obrotu, wytwarzania, przetwarzania, przerobu i posiadania substancji, których używanie może prowadzić do narkomanii;
• nadzór nad uprawami roślin zawierających substancje, których używanie może prowadzić do narkomanii;
⇨ wskazane wyżej zadania są finansowane ze środków własnych podmiotów wykonujących zadania w zakresie przeciwdziałania narkomanii, środków przeznaczonych na realizację programów, o których mowa w ustawie o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych oraz środków Narodowego Funduszu Zdrowia innych niż przeznaczone na realizację programów zdrowotnych, a także z budżetu państwa z części pozostających w dyspozycji właściwych ministrów;
⇨ zadania w zakresie przeciwdziałania narkomanii realizują organy administracji rządowej i jednostek samorządu terytorialnego w zakresie określonym w ustawie;
⇨ działalność w zakresie przeciwdziałania narkomanii prowadzi Krajowe Biuro do Spraw Przeciwdziałania Narkomanii; Biuro jest jednostką budżetową podległą ministrowi właściwemu do spraw zdrowia;
⇨ organ wykonawczy samorządu województwa opracowuje projekt Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii biorąc pod uwagę cele operacyjne dotyczące przeciwdziałania narkomanii, określone w Narodowym Programie Zdrowia; program stanowi część strategii wojewódzkiej w zakresie polityki społecznej; program uchwala sejmik województwa;
⇨ przeciwdziałanie narkomanii należy do zadań własnych gminy;
⇨ tworzy się Radę do Spraw Przeciwdziałania Narkomanii; która działa przy Prezesie Rady Ministrów i jest organem koordynacyjno-doradczym w sprawach z zakresu przeciwdziałania narkomanii.

7.2.11. ustawa z dnia 6 września 2001 r. Prawo farmaceutyczne (tekst jedn. Dz.U. z 2008 r. Nr 45, poz. 271, z późn. zm.)

⇨ Ustawa określa:
• zasady i tryb dopuszczania do obrotu produktów leczniczych, z uwzględnieniem w szczególności wymagań dotyczących jakości, skuteczności i bezpieczeństwa ich stosowania,
• warunki prowadzenia badań klinicznych produktów leczniczych,
• warunki wytwarzania produktów leczniczych,
• wymagania dotyczące reklamy produktów leczniczych,
• warunki obrotu produktami leczniczymi,
• wymagania dotyczące aptek, hurtowni farmaceutycznych i placówek obrotu pozaaptecznego,
• organizację i zasady funkcjonowania systemu nadzoru nad bezpieczeństwem stosowania produktów leczniczych oraz monitorowania bezpieczeństwa ich stosowania,
• zadania Inspekcji Farmaceutycznej i uprawnienia jej organów;
⇨ zgodnie z ustawą:
• Państwowa Inspekcja Farmaceutyczna, w celu zabezpieczenia interesu społecznego w zakresie bezpieczeństwa zdrowia i życia ludzi przy stosowaniu produktów leczniczych i wyrobów medycznych, znajdujących się w hurtowniach farmaceutycznych, aptekach, działach farmacji szpitalnej, punktach aptecznych i placówkach obrotu pozaaptecznego, sprawuje nadzór nad:
  ° warunkami wytwarzania i importu produktów leczniczych i produktów leczniczych weterynaryjnych,
  ° warunkami wytwarzania, importu i dystrybucji substancji czynnej,
  ° jakością, obrotem i pośrednictwem w obrocie produktami leczniczymi, z wyłączeniem produktów leczniczych weterynaryjnych,
• obrotem wyrobami medycznymi, z wyłączeniem wyrobów medycznych stosowanych w medycynie weterynaryjnej;
• Inspekcją Farmaceutyczną kieruje Główny Inspektor Farmaceutyczny; nadzór nad Głównym Inspektorem Farmaceutycznym sprawuje minister właściwy do spraw zdrowia;

• zadania Inspekcji Farmaceutycznej określone w ustawie wykonują: ° Główny Inspektor Farmaceutyczny, jako centralny organ administracji rządowej, przy pomocy Głównego Inspektoratu Farmaceutycznego, ° wojewoda przy pomocy wojewódzkiego inspektora farmaceutycznego jako kierownika wojewódzkiej inspekcji farmaceutycznej, wchodzącej w skład zespolonej administracji wojewódzkiej.
7.2.12. ustawa z dnia 18 marca 2011 r. o Urzędzie Rejestracji Produktów Leczniczych, Wyrobów Medycznych i Produktów Biobójczych (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 1718)
⇨ Zgodnie z ustawą Prezes Urzędu Rejestracji Produktów Leczniczych, Wyrobów Medycznych i Produktów Biobójczych jest centralnym organem administracji rządowej właściwym w sprawach związanych z: • dopuszczaniem do obrotu produktów leczniczych, z wyłączeniem produktów leczniczych dopuszczanych do obrotu bez konieczności uzyskania pozwolenia; • udostępnianiem na rynku i stosowaniem produktów biobójczych – w zakresie określonym ustawą z dnia 9 października 2015 r. o produktach biobójczych; • nadzorem nad wyrobami medycznymi, wyposażeniem wyrobów medycznych, wyrobami medycznymi do diagnostyki in vitro, wyposażeniem wyrobów medycznych do diagnostyki in vitro, aktywnymi wyrobami medycznymi do implantacji oraz systemami i zestawami zabiegowymi złożonymi z wyrobów medycznych, bezpieczeństwem wyrobów, ich wprowadzaniem do obrotu i do używania; • badaniami klinicznymi, w tym badaniami klinicznymi weterynaryjnymi – w zakresie określonym ustawą z dnia 6 września 2001 r. – Prawo farmaceutyczne oraz ustawą z dnia 20 maja 2010 r. o wyrobach medycznych; ⇨ nadzór nad Prezesem Urzędu sprawuje minister właściwy do spraw zdrowia; ⇨ Prezes Urzędu wykonuje swoje zadania przy pomocy Urzędu Rejestracji Produktów Leczniczych, Wyrobów Medycznych i Produktów Biobójczych.
7.2.13. ustawa z dnia 10 grudnia 2003 r. o kontroli weterynaryjnej w handlu (Dz.U. z 2015 r., poz. 519)
⇨ Ustawa określa zasady przeprowadzania kontroli weterynaryjnej w handlu wymienionymi w przepisach wskazanych w załącznikach zwierzętami i produktami oraz kontroli dokumentów zootechnicznych w handlu zwierzętami; ⇨ ustalono we wskazanych wyżej sprawach m.in. kompetencje i uprawnienia Głównego Lekarza Weterynarii i powiatowych lekarzy weterynarii.
7.2.14. ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. o Inspekcji Weterynaryjnej (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r. z późn. zm.)
⇨ Ustawa określa: • zadania, organizację, tryb działania oraz zasady finansowania Inspekcji Weterynaryjnej; • zasady współpracy organów Inspekcji z organami centralnymi państw członkowskich Unii Europejskiej odpowiedzialnymi za przestrzeganie stosowania prawodawstwa weterynaryjnego oraz Komisją Europejską w zakresie realizacji zadań Inspekcji; • zasady wystawiania świadectw zdrowia, w tym określone w przepisach zawartych w aktach prawnych wymienionych w załącznikach do ustawy z dnia 10 grudnia 2003 r. o kontroli weterynaryjnej w handlu; ⇨ zgodnie z ustawą: • Inspekcja realizuje zadania z zakresu ochrony zdrowia zwierząt oraz bezpieczeństwa produktów pochodzenia zwierzęcego w celu zapewnienia ochrony zdrowia publicznego; • organy Inspekcji, przy wykonywaniu swoich zadań, współpracują z właściwymi organami administracji rządowej i jednostkami samorządu terytorialnego oraz organami samorządu lekarsko-weterynaryjnego; • organami Inspekcji są: Główny Lekarz Weterynarii; wojewódzki lekarz weterynarii, jako kierownik wojewódzkiej inspekcji weterynaryjnej wchodzącej w skład zespolonej administracji rządowej w województwie; powiatowy lekarz weterynarii, jako kierownik powiatowej inspekcji weterynaryjnej wchodzącej w skład niezespolonej administracji rządowej; graniczny lekarz weterynarii; • Inspekcją kieruje Główny Lekarz Weterynarii będący centralnym organem administracji rządowej; Główny Lekarz Weterynarii podlega ministrowi właściwemu do spraw rolnictwa, wykonuje swoje zadania przy pomocy Głównego Inspektoratu Weterynarii.
7.2.15. ustawa z dnia 27 sierpnia 2003 r. o weterynaryjnej kontroli granicznej (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 970 z późn. zm.)
⇨ Ustawa określa: • zasady przeprowadzania weterynaryjnej kontroli granicznej zwierząt i produktów wprowadzanych z państw trzecich na terytorium Unii Europejskiej;

• właściwość organów do realizacji zadań określonych w rozporządzeniu Komisji (WE) nr 206/2009 z dnia 5 marca 2009 r. w sprawie wprowadzania do Wspólnoty osobistych przesyłek produktów pochodzenia zwierzęcego.
7.3. Bezpieczeństwo żywnościowe
7.3.1. ustawa z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r. Nr 149 z późn. zm.)
⇨ Ustawa określa: • wymagania i procedury niezbędne dla zapewnienia bezpieczeństwa żywności i żywienia zgodnie z przepisami rozporządzenia (WE) nr 178/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 28 stycznia 2002 r. ustanawiającego ogólne zasady i wymagania prawa żywnościowego; • wymagania zdrowotne żywności – w zakresie nieuregulowanym w rozporządzeniach Unii Europejskiej; • wymagania dotyczące przestrzegania zasad higieny żywności oraz materiałów i wyrobów przeznaczonych do kontaktu z żywnością; • właściwość organów w zakresie przeprowadzania urzędowych kontroli żywności, wśród których podstawową rolę ma Główny Inspektor Sanitarny.
7.3.2. ustawa z dnia 18 grudnia 2003 r. o ochronie roślin (tekst jedn. Dz.U. z 2014, poz. 621 z późn. zm.)
⇨ Ustawa reguluje sprawy: • ochrony roślin przed organizmami szkodliwymi; • organizacji Państwowej Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa; ⇨ Państwowa Inspekcja Ochrony Roślin i Nasiennictwa przeprowadza obserwacje i kontrole roślin, produktów roślinnych lub przedmiotów w celu ustalenia występowania: • organizmów szkodliwych szczególnie groźnych, dotychczas niewystępujących na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub których występowanie nie jest szeroko rozpowszechnione, zwanych „organizmami kwarantannowymi"; • organizmów szkodliwych szeroko rozpowszechnionych; ⇨ w przypadku stwierdzenia wystąpienia organizmów szkodliwych lub podejrzenia ich wystąpienia wojewódzki inspektor ochrony roślin i nasiennictwa: • identyfikuje organizm szkodliwy i źródło jego pochodzenia; • ocenia możliwości dalszego rozprzestrzeniania się organizmu szkodliwego i możliwości jego zwalczania; ⇨ Inspekcja realizuje zadania związane z nadzorem nad zdrowiem roślin, zapobieganiem zagrożeniom związanym z obrotem i stosowaniem środków ochrony roślin oraz nadzorem nad wytwarzaniem, oceną, obrotem i stosowaniem materiału siewnego, określone w ustawie, w przepisach o środkach ochrony roślin, w przepisach o nasiennictwie i przepisach innych ustaw; ⇨ nadzór nad wykonywaniem zadań Inspekcji sprawuje minister właściwy do spraw rolnictwa; ⇨ zadania Inspekcji wykonują następujące organy: Główny Inspektor; wojewoda, przy pomocy wojewódzkiego inspektora jako kierownika wojewódzkiej inspekcji ochrony roślin i nasiennictwa ⇨ wchodzącej w skład zespolonej administracji wojewódzkiej; ⇨ Główny Inspektor jest centralnym organem administracji rządowej, podległym ministrowi właściwemu do spraw rolnictwa.
7.4. Bezpieczeństwo edukacyjne
7.4.1. ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 2156 z późn. zm.)
⇨ Zgodnie z ustawą system oświaty zapewnia w szczególności: • realizację prawa każdego obywatela Rzeczypospolitej Polskiej do kształcenia się oraz prawa dzieci i młodzieży do wychowania i opieki, odpowiednich do wieku i osiągniętego rozwoju; • wspomaganie przez szkołę wychowawczej roli rodziny; • możliwość zakładania i prowadzenia szkół i placówek przez różne podmioty; • dostosowanie treści, metod i organizacji nauczania do możliwości psychofizycznych uczniów, a także możliwość korzystania z pomocy psychologiczno-pedagogicznej i specjalnych form pracy dydaktycznej; • możliwość pobierania nauki we wszystkich typach szkół przez dzieci i młodzież niepełnosprawną, niedostosowaną społecznie i zagrożoną niedostosowaniem społecznym, zgodnie z indywidualnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi oraz predyspozycjami;

• opiekę nad uczniami niepełnosprawnymi przez umożliwianie realizowania zindywidualizowanego procesu kształcenia, form i programów nauczania oraz zajęć rewalidacyjnych; • opiekę nad uczniami szczególnie uzdolnionymi poprzez umożliwianie realizowania indywidualnych programów nauczania oraz ukończenia szkoły każdego typu w skróconym czasie; • upowszechnianie dostępu do szkół, których ukończenie umożliwia dalsze kształcenie w szkołach wyższych; • możliwość uzupełniania przez osoby dorosłe wykształcenia ogólnego, zdobywania lub zmiany kwalifikacji zawodowych i specjalistycznych; • zmniejszanie różnic w warunkach kształcenia, wychowania i opieki między poszczególnymi regionami kraju, a zwłaszcza ośrodkami wielkomiejskimi i wiejskimi; • utrzymywanie bezpiecznych i higienicznych warunków nauki, wychowania i opieki w szkołach i placówkach; • upowszechnianie wśród dzieci i młodzieży wiedzy o zasadach zrównoważonego rozwoju oraz kształtowanie postaw sprzyjających jego wdrażaniu w skali lokalnej, krajowej i globalnej; • opiekę uczniom pozostającym w trudnej sytuacji materialnej i życiowej; • dostosowywanie kierunków i treści kształcenia do wymogów rynku pracy; • kształtowanie u uczniów postaw przedsiębiorczości sprzyjających aktywnemu uczestnictwu w życiu gospodarczym; • przygotowywanie uczniów do wyboru zawodu i kierunku kształcenia; • warunki do rozwoju zainteresowań i uzdolnień uczniów przez organizowanie zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych oraz kształtowanie aktywności społecznej i umiejętności spędzania czasu wolnego; • upowszechnianie wśród dzieci i młodzieży wiedzy o bezpieczeństwie oraz kształtowanie właściwych postaw wobec zagrożeń i sytuacji nadzwyczajnych.
7.5. Bezpieczeństwo socjalne
7.5.1. ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tekst jedn. z 2016 r., poz. 930 z późn. zm.)
⇨ Ustawa określa: • zadania w zakresie pomocy społecznej; • rodzaje świadczeń z pomocy społecznej oraz zasady i tryb ich udzielania; • organizację pomocy społecznej; • zasady i tryb postępowania kontrolnego w zakresie pomocy społecznej; ⇨ zgodnie z ustawą pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości; ⇨ pomoc społeczna wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka; ⇨ pomoc społeczną organizują organy administracji rządowej i samorządowej, współpracując w tym zakresie, na zasadzie partnerstwa, z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, Kościołem Katolickim, innymi kościołami, związkami wyznaniowymi oraz osobami fizycznymi i prawnymi; ⇨ pomoc społeczna wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka; ⇨ zadaniem pomocy społecznej jest podejmowanie działań zmierzających do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem; ⇨ pomoc społeczna polega w szczególności na: • przyznawaniu i wypłacaniu przewidzianych ustawą świadczeń; • pracy socjalnej; • prowadzeniu i rozwoju niezbędnej infrastruktury socjalnej; • analizie i ocenie zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej; • realizacji zadań wynikających z rozeznanych potrzeb społecznych; • rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb; ⇨ obowiązek zapewnienia realizacji zadań pomocy społecznej spoczywa na jednostkach samorządu terytorialnego oraz na organach administracji rządowej w zakresie ustalonym ustawą; ⇨ gmina i powiat, obowiązane zgodnie z przepisami ustawy do wykonywania zadań pomocy społecznej, nie mogą odmówić pomocy osobie potrzebującej, mimo istniejącego obowiązku osób fizycznych lub osób prawnych do zaspokajania jej niezbędnych potrzeb życiowych.

7.5.2. ustawa z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej (tekst jedn. Dz.U. z 2013 r., poz. 982 z późn. zm.)

⇨ ustawa określa zasady i tryb przyznawania oraz wypłaty renty socjalnej;
⇨ renta socjalna przysługuje osobie pełnoletniej całkowicie niezdolnej do pracy z powodu naruszenia sprawności organizmu, które powstało:
• przed ukończeniem 18. roku życia;
• w trakcie nauki w szkole lub w szkole wyższej – przed ukończeniem 25. roku życia;
• w trakcie studiów doktoranckich lub aspirantury naukowej;
⇨ przewidziana jest:
• renta socjalna stała – jeżeli całkowita niezdolność do pracy jest trwała;
• renta socjalna okresowa – jeżeli całkowita niezdolność do pracy jest okresowa;
⇨ renta socjalna okresowa przysługuje przez okres wskazany w decyzji jednostki organizacyjnej Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

7.5.3. ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (tekst jedn. Dz.U. z 2011 r. Nr 43, poz. 225 z późn zm.)

⇨ Ustawa określa zasady zatrudnienia socjalnego osób, które podlegają wykluczeniu społecznemu i ze względu na swoją sytuację życiową nie są w stanie własnym staraniem zaspokoić swoich podstawowych potrzeb życiowych i znajdują się w sytuacji powodującej ubóstwo oraz uniemożliwiającej lub ograniczającej uczestnictwo w życiu zawodowym, społecznym i rodzinnym;
⇨ przepisy ustawy stosuje się w szczególności do:
• bezdomnych realizujących indywidualny program wychodzenia z bezdomności, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej,
• uzależnionych od alkoholu,
• uzależnionych od narkotyków lub innych środków odurzających,
• chorych psychicznie, w rozumieniu przepisów o ochronie zdrowia psychicznego,
• długotrwale bezrobotnych w rozumieniu przepisów o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy,
• zwalnianych z zakładów karnych, mających trudności w integracji ze środowiskiem, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej,
• uchodźców realizujących indywidualny program integracji, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej,
• osób niepełnosprawnych, w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

7.6.Bezpieczeństwo demograficzne

7.6.1. ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 682 z późn. zm.)

⇨ W ustawie uregulowano m.in. kwestie: zawierania małżeństwa, praw i obowiązków małżonków, małżeńskiego ustroju majątkowego, ustania małżeństwa, separacji, pokrewieństwa i powinowactwa, obowiązku alimentacyjnego, opieki i kurateli.

7.6.2. ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 114 z późn. zm.)

⇨ Ustawa określa warunki nabywania prawa do świadczeń rodzinnych oraz zasady ustalania, przyznawania i wypłacania tych świadczeń;
⇨ świadczeniami rodzinnymi są:
• zasiłek rodzinny oraz dodatki do zasiłku rodzinnego;
• świadczenia opiekuńcze: zasiłek pielęgnacyjny, specjalny zasiłek opiekuńczy oraz świadczenie pielęgnacyjne;
• zapomoga wypłacana przez gminy;
• świadczenia wypłacane przez gminy;
• jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka;
• świadczenie rodzicielskie.

7.6.3. ustawa z dnia 5 grudnia 2014 r. o Karcie Dużej Rodziny (tekst jedn. Dz.U. z 2014 r., poz. 1863 z późn. zm.)

⇨ Ustawa określa zasady przyznawania członkom rodziny wielodzietnej Karty Dużej Rodziny, zwanej dalej „Kartą", sposób przyznawania im uprawnień oraz sposób realizacji i finansowania zadań wynikających z ustawy;
⇨ uprawnienia przysługujące osobom posiadającym ważną Kartę polegają na przyznaniu korzystniejszego od ogólnie obowiązującego dostępu do towarów, usług lub innych form działalności;

⇨ prawo do posiadania Karty przysługuje członkowi rodziny wielodzietnej, przez którą rozumie się rodzinę, w której rodzic (rodzice) lub małżonek rodzica mają na utrzymaniu co najmniej troje dzieci:
• w wieku do ukończenia 18. roku życia;
• w wieku do ukończenia 25. roku życia – w przypadku gdy dziecko uczy się w szkole lub szkole wyższej;
• bez ograniczeń wiekowych – w przypadku dzieci legitymujących się orzeczeniem o umiarkowanym albo znacznym stopniu niepełnosprawności.

7.6.4. ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (Dz.U. z 2016 r., poz. 195)

⇨ Ustawa określa warunki nabywania prawa do świadczenia wychowawczego oraz zasady przyznawania i wypłacania tego świadczenia;
⇨ prawo do świadczenia wychowawczego przysługuje:
• obywatelom polskim;
• cudzoziemcom: do których stosuje się przepisy o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego; jeżeli wynika to z wiążących Rzeczpospolitą Polską dwustronnych umów międzynarodowych o zabezpieczeniu społecznym; przebywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie zezwolenia na pobyt czasowy udzielonego w związku z okolicznościami, o których mowa w art. 127 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach, jeżeli zamieszkują z członkami rodzin na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej; posiadającym kartę pobytu z adnotacją „dostęp do rynku pracy", jeżeli zamieszkują z członkami rodzin na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, z wyłączeniem obywateli państw trzecich, którzy uzyskali zezwolenie na pracę na terytorium państwa członkowskiego na okres nieprzekraczający sześciu miesięcy, obywateli państw trzecich przyjętych w celu podjęcia studiów oraz obywateli państw trzecich, którzy mają prawo do wykonywania pracy na podstawie wizy (prawo do świadczenia wychowawczego przysługuje tym osobom, jeżeli zamieszkują na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez okres, w jakim mają otrzymywać świadczenie wychowawcze, chyba że przepisy o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego lub dwustronne umowy międzynarodowe o zabezpieczeniu społecznym stanowią inaczej);
⇨ celem świadczenia wychowawczego jest częściowe pokrycie wydatków związanych z wychowywaniem dziecka, w tym z opieką nad nim i zaspokojeniem jego potrzeb życiowych;
⇨ świadczenie wychowawcze przysługuje matce, ojcu, opiekunowi faktycznemu dziecka albo opiekunowi prawnemu dziecka;
⇨ świadczenie wychowawcze przysługuje do dnia ukończenia przez dziecko 18. roku życia;
⇨ świadczenie wychowawcze przysługuje w wysokości 500,00 zł miesięcznie na dziecko w rodzinie;
⇨ świadczenie wychowawcze przysługuje na pierwsze dziecko, jeżeli dochód rodziny w przeliczeniu na osobę nie przekracza kwoty 800,00 zł;
⇨ jeżeli członkiem rodziny jest dziecko niepełnosprawne, świadczenie wychowawcze przysługuje na pierwsze dziecko, jeżeli dochód rodziny w przeliczeniu na osobę nie przekracza kwoty 1 200,00 zł;
⇨ ustalenie prawa do świadczenia wychowawczego oraz jego wypłata następują odpowiednio na wniosek matki, ojca, opiekuna faktycznego dziecka albo opiekuna prawnego dziecka;
⇨ wniosek składa się w urzędzie gminy lub miasta właściwym ze względu na miejsce zamieszkania osoby ubiegającej się o świadczenie wychowawcze;
⇨ organ właściwy oraz samorząd województwa realizują zadania z zakresu świadczenia wychowawczego jako zadanie z zakresu administracji rządowej.

7.6.5. ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 697 z późn. zm.)

⇨ Zgodnie z preambułą ustawa została uchwalona:
• dla dobra dzieci, które potrzebują szczególnej ochrony i pomocy ze strony dorosłych, środowiska rodzinnego, atmosfery szczęścia, miłości i zrozumienia, w trosce o ich harmonijny rozwój i przyszłą samodzielność życiową, dla zapewnienia ochrony przysługujących im praw i wolności;
• dla dobra rodziny, która jest podstawową komórką społeczeństwa oraz naturalnym środowiskiem rozwoju, i dobra wszystkich jej członków, a w szczególności dzieci;
• w przekonaniu, że skuteczna pomoc dla rodziny przeżywającej trudności w opiekowaniu się i wychowywaniu dzieci oraz skuteczna ochrona dzieci i pomoc dla nich może być osiągnięta przez współpracę wszystkich osób, instytucji i organizacji pracujących z dziećmi i rodzicami;
⇨ ustawa określa:
• zasady i formy wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych;
• zasady i formy sprawowania pieczy zastępczej oraz pomocy w usamodzielnianiu jej pełnoletnich wychowanków;

• zadania administracji publicznej w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej; • zasady finansowania wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej; • zadania w zakresie postępowania adopcyjnego; ⇨ wspieranie rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych to zespół planowych działań mających na celu przywrócenie rodzinie zdolności do wypełniania tych funkcji; ⇨ system pieczy zastępczej to zespół osób, instytucji i działań mających na celu zapewnienie czasowej opieki i wychowania dzieciom w przypadkach niemożności sprawowania opieki i wychowania przez rodziców; ⇨ jednostkami organizacyjnymi wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej są jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego wykonujące zadania w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, placówki wsparcia dziennego, organizatorzy rodzinnej pieczy zastępczej, placówki opiekuńczo-wychowawcze, regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne, interwencyjne ośrodki preadopcyjne, ośrodki adopcyjne oraz podmioty, którym zlecono realizację zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej.
7.6.6. ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 169)
⇨ Ustawa określa: • zasady pomocy państwa osobom uprawnionym do alimentów na podstawie tytułu wykonawczego, w przypadku bezskuteczności egzekucji; • warunki nabywania prawa do świadczeń pieniężnych wypłacanych w przypadku bezskuteczności egzekucji alimentów; • zasady i tryb postępowania w sprawach przyznawania i wypłacania świadczeń z funduszu alimentacyjnego; • zasady finansowania świadczeń z funduszu alimentacyjnego; • działania podejmowane wobec dłużników alimentacyjnych; ⇨ fundusz alimentacyjny stanowi system wspierania osób uprawnionych do alimentów środkami finansowymi z budżetu państwa.
7.6.7. ustawa z dnia 27 września 2013 r. o pomocy państwa w nabyciu pierwszego mieszkania przez młodych ludzi (Dz.U. z 2013 r., poz. 1304)
⇨ Ustawa określa zasady udzielania ze środków Funduszu Dopłat finansowego wsparcia w związku z nabyciem mieszkania oraz reguluje zasady zwrotu ze środków budżetu państwa części wydatków poniesionych na zakup materiałów budowlanych przez osoby fizyczne w związku z budową własnego mieszkania; ⇨ przepisy ustawy określające zasady udzielania ze środków Funduszu Dopłat finansowego wsparcia w związku z nabyciem mieszkania stosuje się odpowiednio do przeniesienia spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu, którego przedmiotem jest mieszkanie; ⇨ dofinansowanie wkładu własnego może zostać udzielone, jeżeli nabywca złożył wniosek o dofinansowanie wkładu własnego najpóźniej do końca roku kalendarzowego, w którym ukończył 35 lat oraz do dnia ustanowienia lub przeniesienia na jego rzecz własności mieszkania nie był: właścicielem budynku mieszkalnego jednorodzinnego lub lokalu mieszkalnego, osobą, której przysługuje spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu, którego przedmiotem jest lokal mieszkalny lub dom jednorodzinny, właścicielem lub współwłaścicielem budynku, jeżeli jego udział w przypadku zniesienia współwłasności obejmowałby co najmniej jeden lokal mieszkalny.
7.6.8. ustawa z dnia 8 września 2006 r. o finansowym wsparciu rodzin i innych osób w nabywaniu własnego mieszkania (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1407)
⇨ Ustawa określa zasady stosowania dopłat do oprocentowania kredytów udzielanych na zakup lokalu mieszkalnego, budowę i zakup domu jednorodzinnego albo wniesienie wkładu budowlanego do spółdzielni mieszkaniowej.
7.7. Bezpieczeństwo w zakresie stosunków pracy i ubezpieczeń społecznych
7.7.1. ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 1666 z późn. zm.)
⇨ Kodeks pracy określa prawa i obowiązki pracowników i pracodawców; ⇨ jeżeli stosunek pracy określonej kategorii pracowników regulują przepisy szczególne, przepisy kodeksu stosuje się w zakresie nieuregulowanym tymi przepisami;

⇨ każdy ma prawo do swobodnie wybranej pracy; nikomu, z wyjątkiem przypadków określonych w ustawie, nie można zabronić wykonywania zawodu; państwo określa minimalną wysokość wynagrodzenia za pracę; państwo prowadzi politykę zmierzającą do pełnego produktywnego zatrudnienia;
⇨ nawiązanie stosunku pracy oraz ustalenie warunków pracy i płacy, bez względu na podstawę prawną tego stosunku, wymaga zgodnego oświadczenia woli pracodawcy i pracownika; pracodawca jest obowiązany szanować godność i inne dobra osobiste pracownika.

7.7.2. ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1065 z późn. zm.)

⇨ Ustawa określa zadania państwa w zakresie promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia oraz aktywizacji zawodowej;
⇨ zadania państwa w zakresie promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia oraz aktywizacji zawodowej są realizowane przez instytucje rynku pracy działające w celu: pełnego i produktywnego zatrudnienia, rozwoju zasobów ludzkich, osiągnięcia wysokiej jakości pracy, wzmacniania integracji oraz solidarności społecznej, zwiększania mobilności na rynku pracy;
⇨ zadania państwa w zakresie promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia oraz aktywizacji zawodowej są realizowane na podstawie uchwalanego przez Radę Ministrów Krajowego Planu Działań na Rzecz Zatrudnienia, zawierającego zasady realizacji Europejskiej Strategii Zatrudnienia oraz w oparciu o inicjatywy samorządu gminy, powiatu, województwa i partnerów społecznych;
⇨ samorząd województwa na podstawie Krajowego Planu Działań, uwzględniając strategie rozwoju województwa, w tym w zakresie polityki społecznej, o których mowa w przepisach o samorządzie województwa i przepisach o pomocy społecznej, przygotowuje corocznie regionalny plan działań na rzecz zatrudnienia, określający priorytetowe grupy bezrobotnych i osób wymagających wsparcia – po zasięgnięciu opinii powiatów wchodzących w skład województwa oraz wojewódzkiej rady dialogu społecznego, o której mowa w ustawie z dnia 24 lipca 2015 r. o Radzie Dialogu Społecznego i innych instytucjach dialogu społecznego;
⇨ instytucjami rynku pracy realizującymi zadania określone w ustawie są: publiczne służby zatrudnienia, Ochotnicze Hufce Pracy, agencje zatrudnienia, instytucje szkoleniowe, instytucje dialogu społecznego, instytucje partnerstwa lokalnego;
⇨ publiczne służby zatrudnienia tworzą organy zatrudnienia wraz z powiatowymi i wojewódzkimi urzędami pracy, urzędem obsługującym ministra właściwego do spraw pracy oraz urzędami wojewódzkimi, realizującymi zadania określone ustawą.

7.7.3. ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 121, z późn. zm.)

⇨ Zgodnie z ustawą ubezpieczenia społeczne obejmują:
- ubezpieczenie emerytalne;
- ubezpieczenia rentowe;
- ubezpieczenie w razie choroby i macierzyństwa;
- ubezpieczenie z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych;

⇨ ustawa określa:
- zasady podlegania ubezpieczeniom społecznym;
- zasady ustalania składek na ubezpieczenia społeczne oraz podstaw ich wymiaru;
- zasady, tryb i terminy: zgłoszeń do ubezpieczeń społecznych, prowadzenia ewidencji ubezpieczonych i płatników składek, rozliczania składek na ubezpieczenia społeczne oraz zasiłków z ubezpieczeń chorobowego i wypadkowego, opłacania składek na ubezpieczenia społeczne;
- zasady prowadzenia kont ubezpieczonych oraz kont płatników składek;
- zasady działania Funduszu Ubezpieczeń Społecznych;
- organizację, zasady działania i finansowania Zakładu Ubezpieczeń Społecznych;
- zasady działania Funduszu Rezerwy Demograficznej oraz zasady zarządzania tym funduszem;
- zasady kontroli wykonywania zadań z zakresu ubezpieczeń społecznych;

⇨ wypłacalność świadczeń z ubezpieczeń społecznych gwarantowana jest przez państwo;
⇨ ustawa stoi na gruncie równego traktowania wszystkich ubezpieczonych bez względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne, narodowość, stan cywilny oraz stan rodzinny.

7.7.4. ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1383)

⇨ Ustawa określa: warunki nabywania prawa do świadczeń pieniężnych z ubezpieczeń emerytalnego i rentowych; zasady ustalania wysokości świadczeń; zasady i tryb przyznawania oraz wypłaty świadczeń; przy rozstrzygnięciu, że warunki nabywania prawa do świadczeń pieniężnych przysługujących z ubezpieczenia z tytułu wypadku przy pracy lub choroby zawodowej oraz wysokość tych świadczeń określają odrębne przepisy.

7.7.5. ustawa z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 704 z późn. zm.)

⇨ Zgodnie z ustawą ubezpieczenie społeczne rolników, zwane dalej „ubezpieczeniem", obejmuje, na zasadach określonych w ustawie, rolników i pracujących z nimi domowników, którzy:
• posiadają obywatelstwo polskie;
• lub przebywają na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie wizy, zezwolenia na pobyt czasowy, zezwolenia na pobyt stały, zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego Unii Europejskiej, zgody na pobyt ze względów humanitarnych, zgody na pobyt tolerowany lub w związku z uzyskaniem w Rzeczypospolitej Polskiej statusu uchodźcy lub ochrony uzupełniającej;
• lub są obywatelami państw członkowskich Unii Europejskiej, Konfederacji Szwajcarskiej lub państw członkowskich Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) – stron umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym (jeżeli przepisy Unii Europejskiej dotyczące stosowania systemów zabezpieczenia społecznego nie stanowią inaczej);
⇨ w ubezpieczeniu wyodrębnia się:
• ubezpieczenie wypadkowe, chorobowe i macierzyńskie;
• ubezpieczenie emerytalno-rentowe;
⇨ ubezpieczenie realizuje Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego; Prezes Kasy jest centralnym organem administracji rządowej, podległym ministrowi właściwemu do spraw rozwoju wsi;
⇨ interesy ogółu ubezpieczonych i świadczeniobiorców, dotyczące ubezpieczenia i działalności Kasy, reprezentuje Rada Ubezpieczenia Społecznego Rolników;
⇨ ubezpieczeniu podlega się z mocy ustawy albo na wniosek; jeżeli ustawa przewiduje objęcie ubezpieczeniem na wniosek, z wnioskiem o objęcie ubezpieczeniem może wystąpić zainteresowana osoba lub rolnik, na którego rachunek ta osoba pracuje;
⇨ ustawa określa zakres podmiotowy ubezpieczenia, składki na ubezpieczenie i świadczenia pieniężne z ubezpieczenia oraz postępowanie w indywidualnych sprawach z zakresu ubezpieczenia.

8. Regulacje dotyczące bezpieczeństwa politycznego i kontroli publicznej

8.1. Funkcjonowanie i finansowanie partii politycznych

8.1.1. ustawa o partiach politycznych z dnia 27 czerwca 1997 r. (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 876)

⇨ Zgodnie z ustawą partia polityczna:
• jest dobrowolną organizacją, występującą pod określoną nazwą, stawiającą sobie za cel udział w życiu publicznym poprzez wywieranie metodami demokratycznymi wpływu na kształtowanie polityki państwa lub sprawowanie władzy publicznej;
• może korzystać z praw wynikających z ustaw po uzyskaniu wpisu do ewidencji partii politycznych; ewidencja wraz z tekstami statutów partii politycznych jest jawna;
• kształtuje swoje struktury oraz zasady działania zgodnie z zasadami demokracji, w szczególności przez zapewnienie jawności tych struktur, powoływania organów partii w drodze wyborów i podejmowania uchwał większością głosów;
⇨ źródła finansowania partii politycznych są jawne;
⇨ w sprawach zgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznych właściwy jest Trybunał Konstytucyjny; jeżeli Trybunał Konstytucyjny wyda orzeczenie o niezgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznej, Sąd niezwłocznie wydaje postanowienie o wykreśleniu wpisu partii politycznej z ewidencji.

8.2.2 Zasady wyborów organów publicznych

8.2.1. ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy (Dz.U. z 2011 r. Nr 21, poz. 21 z późn. zm.)

⇨ Kodeks wyborczy określa zasady i tryb zgłaszania kandydatów, przeprowadzania oraz warunki ważności wyborów:
• do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej;
• Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej;
• do Parlamentu Europejskiego w Rzeczypospolitej Polskiej;
• do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego;
• wójtów, burmistrzów i prezydentów miast;
⇨ finansowanie kampanii wyborczej jest jawne;
⇨ wydatki ponoszone przez komitety wyborcze w związku z zarządzonymi wyborami są pokrywane z ich źródeł własnych.

⇨ środki finansowe komitetu wyborczego organizacji oraz komitetu wyborczego wyborców mogą pochodzić wyłącznie z wpłat obywateli polskich mających miejsce stałego zamieszkania na terenie Rzeczypospolitej Polskiej oraz kredytów bankowych zaciąganych wyłącznie na cele związane z wyborami;
⇨ środki finansowe komitetu wyborczego kandydata na Prezydenta Rzeczypospolitej mogą pochodzić wyłącznie z wpłat obywateli polskich mających miejsce stałego zamieszkania na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, z funduszy wyborczych partii politycznych oraz z kredytów bankowych zaciąganych na cele związane z wyborami.

8.3. Bezpieczeństwo w zakresie informacji o osobach pełniących funkcje publiczne i ograniczeniu działalności prowadzonej przez te osoby

8.3.1. ustawa z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990 oraz treści tych dokumentów (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 1721)

⇨ Ustawa określa zasady i tryb ujawniania informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa oraz treści tych dokumentów, znajdujących się w archiwum Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, tryb składania oraz oceny zgodności z prawdą oświadczeń dotyczących pracy lub służby w organach bezpieczeństwa państwa lub współpracy z tymi organami w okresie od dnia 22 lipca 1944 r. do dnia 31 lipca 1990 r.

8.3.2. ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1393)

⇨ Ustawa określa ograniczenia w prowadzeniu działalności gospodarczej przez osoby zajmujące kierownicze stanowiska państwowe w rozumieniu przepisów o wynagrodzeniu osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe;
⇨ ustawa określa także ograniczenia w prowadzeniu działalności gospodarczej przez wskazanych w jej samej oraz w ustawach szczególnych: pracowników urzędów państwowych, regionalnych izb obrachunkowych, osób pełniących funkcje i zatrudnionych w jednostkach samorządu terytorialnego, pracowników banków państwowych, pracowników przedsiębiorstw państwowych, osób pełniących funkcje w jednoosobowych spółkach Skarbu Państwa oraz spółkach, w których udział Skarbu Państwa przekracza 50% kapitału zakładowego lub 50% liczby akcji, funkcje: prezesa, wiceprezesa i członka zarządu, pracowników agencji państwowych równorzędne; inne osoby pełniące funkcje publiczne, jeżeli ustawa szczególna tak stanowi.

8.4. Kontrola publiczna w państwie

8.4.1. Ustawa z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 524)

⇨ Zgodnie z ustawą Najwyższa Izba Kontroli (NIK):
- jest naczelnym organem kontroli państwowej,
- podlega Sejmowi,
- działa na zasadach kolegialności,
- kontroluje działalność organów administracji rządowej, Narodowego Banku Polskiego, państwowych osób prawnych i innych państwowych jednostek organizacyjnych,
- może kontrolować działalność organów samorządu terytorialnego, samorządowych osób prawnych i innych samorządowych jednostek organizacyjnych,
- może również kontrolować działalność innych jednostek organizacyjnych i podmiotów gospodarczych (przedsiębiorców) w zakresie, w jakim wykorzystują one majątek lub środki państwowe lub komunalne oraz wywiązują się z zobowiązań finansowych na rzecz państwa;

⇨ w ustawie uregulowano m.in.: zadania, zakres działania oraz organizację, zasady postępowania kontrolnego, status i zasady odpowiedzialności pracowników Najwyższej Izby Kontroli.

8.4.2. Ustawa z dnia 7 października 1992 r. o regionalnych izbach obrachunkowych (tekst jedn. Dz.U. z 2016, poz. 561 z późn. zm.)

⇨ Zgodnie z ustawą regionalne izby obrachunkowe są państwowymi organami nadzoru i kontroli gospodarki finansowej w stosunku do jednostek samorządu terytorialnego w zakresie spraw finansowych określonych w ustawie oraz gospodarki finansowej i zamówień publicznych: jednostek samorządu terytorialnego; związków metropolitalnych; związków międzygminnych; stowarzyszeń gmin oraz stowarzyszeń gmin i powiatów; związków powiatów; związków powiatowo-gminnych; stowarzyszeń powiatów; samorządowych jednostek organizacyjnych, w tym samorządowych osób prawnych; innych podmiotów, w zakresie wykorzystywania przez nie dotacji przyznawanych z budżetów jednostek samorządu terytorialnego;

⇨ nadzór nad działalnością regionalnych izb obrachunkowych sprawuje minister właściwy do spraw administracji publicznej na podstawie kryterium zgodności z prawem; ⇨ Prezesa izby powołuje, po przeprowadzeniu konkursu, Prezes Rady Ministrów na wniosek ministra właściwego do spraw administracji publicznej.
9. Regulacje dotyczące bezpieczeństwa obrotu prawnego, finansowego i gospodarczego oraz postępowania administracyjnego
9.1. Bezpieczeństwo procesu stanowienia prawa
9.1.1 ustawa z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingowej w procesie stanowienia prawa (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 248 z późn. zm.)
⇨ Ustawa określa zasady jawności działalności lobbingowej w procesie stanowienia prawa, zasady wykonywania zawodowej działalności lobbingowej, formy kontroli zawodowej działalności lobbingowej oraz zasady prowadzenia rejestru podmiotów wykonujących zawodową działalność lobbingową; ⇨ w rozumieniu ustawy działalnością lobbingową jest każde działanie prowadzone metodami prawnie dozwolonymi zmierzające do wywarcia wpływu na organy władzy publicznej w procesie stanowienia prawa; ⇨ w zakresie jawności działalności lobbingowej w procesie stanowienia prawa ustawa wprowadza zasady, zgodnie z którymi: • Rada Ministrów prowadzi wykaz prac legislacyjnych Rady Ministrów obejmujący projekty: założeń projektów ustaw, projekty ustaw, projekty rozporządzeń Rady Ministrów; • projekty założeń projektów ustaw, projekty ustaw oraz projekty rozporządzeń podlegają udostępnieniu w Biuletynie Informacji Publicznej z chwilą przekazania projektów do uzgodnień z członkami Rady Ministrów; • z chwilą udostępnienia w Biuletynie Informacji Publicznej wykazów, albo – w przypadku gdy projekt nie był zawarty w żadnym z tych wykazów – z chwilą udostępnienia projektu w Biuletynie Informacji Publicznej, udostępnieniu w Biuletynie Informacji Publicznej podlegają również wszelkie dokumenty dotyczące prac nad projektem; ⇨ minister właściwy do spraw administracji publicznej prowadzi rejestr podmiotów wykonujących zawodową działalność lobbingową w postaci bazy danych zapisanej na informatycznych nośnikach danych w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne.
9.2.Bezpieczeństwo finansów publicznych, Skarbu Państwa i obrotu finansowego
9.2.1. ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 1870)
⇨ Ustawa określa: • zakres i zasady działania oraz organizację jednostek budżetowych i samorządowych zakładów budżetowych; • zakres i zasady działania agencji wykonawczych, instytucji gospodarki budżetowej i państwowych funduszy celowych; • zasady funkcjonowania jednostek sektora finansów publicznych w zakresie gospodarki finansowej; • zasady i tryb kontroli procesów związanych z gromadzeniem i rozdysponowywaniem środków publicznych oraz gospodarowaniem mieniem; • zasady zarządzania państwowym długiem publicznym oraz procedury ostrożnościowe i sanacyjne; • zasady i tryb opracowywania oraz uchwalania Wieloletniego Planu Finansowego Państwa; • zasady i tryb opracowywania oraz uchwalania wieloletniej prognozy finansowej jednostki samorządu terytorialnego; • zasady i tryb sporządzania budżetu państwa w układzie zadaniowym; • zakres i szczegółowość oraz zasady i tryb planowania, uchwalania i wykonywania budżetu państwa oraz budżetów jednostek samorządu terytorialnego; • szczególne zasady rachunkowości, planowania i sprawozdawczości obowiązujące w sektorze finansów publicznych; • zasady gospodarowania środkami publicznymi pochodzącymi z budżetu Unii Europejskiej oraz z innych źródeł zagranicznych; • zasady kontroli zarządczej i audytu wewnętrznego oraz koordynacji kontroli zarządczej i audytu wewnętrznego w jednostkach sektora finansów publicznych.
9.2.2. ustawa z dnia 27 lipca 2002 r. – Prawo dewizowe (tekst jedn. Dz.U. z 2017, poz. 679)
⇨ Ustawa określa obrót dewizowy z zagranicą oraz obrót wartościami dewizowymi w kraju, a także działalność gospodarczą w zakresie kupna i sprzedaży wartości dewizowych oraz pośrednictwa w ich kupnie i sprzedaży;

⇨ w ustawie uregulowano m.in.: ograniczenia w dokonywaniu obrotu dewizowego z zagranicą oraz obrotu wartościami dewizowymi w kraju oraz zakres i zasady odstępowania od tych ograniczeń i obowiązków, zasady działalności kantorowej, obowiązki związane z wywozem za granicę i przywozem do kraju wartości dewizowych lub krajowych środków płatniczych oraz przekazami dewizowymi, a także obowiązki dotyczące przekazywania danych oraz przechowywania dokumentów związanych z obrotem dewizowym oraz działalnością kantorową i kwestie dotyczące kontroli wykonywanej przez Prezesa Narodowego Banku Polskiego.

9.2.3. ustawa z dnia 8 lipca 2005 r. o Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 1313)

⇨ Ustawa stanowi, że:
• w celu zapewnienia ochrony prawnej praw i interesów Skarbu Państwa tworzy się Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa;
• Prokuratoria Generalna jest państwową jednostką organizacyjną;
• nadzór nad Prokuratorią Generalną sprawuje Prezes Rady Ministrów;
• Prokuratoria Generalna jest niezależna w zakresie czynności podejmowanych w ramach zastępstwa procesowego Skarbu Państwa oraz co do treści wydawanych opinii prawnych;
• do zadań Prokuratorii Generalnej należy: wyłączne zastępstwo procesowe Skarbu Państwa przed Sądem Najwyższym (z tym, że w przypadku przekazania podmiotowi reprezentującemu Skarb Państwa do prowadzenia sprawy lub grupy spraw, w których zastępstwo procesowe Skarbu Państwa przez Prokuratorię Generalną jest obowiązkowe, podmiot ten wykonuje zastępstwo procesowe Skarbu Państwa również przed Sądem Najwyższym); zastępstwo procesowe Skarbu Państwa przed sądami powszechnymi, wojskowymi i polubownymi; zastępstwo Rzeczypospolitej Polskiej przed sądami, trybunałami i innymi organami orzekającymi w stosunkach międzynarodowych; wydawanie opinii prawnych; opiniowanie projektów aktów normatywnych dotyczących praw lub interesów Skarbu Państwa, a także regulujących postępowania przed sądami, trybunałami i innymi organami orzekającymi.

9.2.4. ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 1988)

⇨ Ustawa określa zasady prowadzenia działalności bankowej, tworzenia i organizacji banków, oddziałów i przedstawicielstw banków zagranicznych, a także oddziałów instytucji kredytowych oraz zasady sprawowania nadzoru bankowego, postępowania naprawczego, likwidacji i upadłości banków;
⇨ zgodnie z ustawą działalność banków, oddziałów i przedstawicielstw banków zagranicznych, oddziałów i przedstawicielstw instytucji kredytowych podlega nadzorowi bankowemu sprawowanemu przez Komisję Nadzoru Finansowego w zakresie i na zasadach określonych w niniejszej ustawie i w ustawie z dnia 21 lipca 2006 r. o nadzorze nad rynkiem finansowym.

9.2.5. ustawa z dnia 21 lipca 2006 r. o nadzorze nad rynkiem finansowym (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 196)

⇨ Ustawa określa organizację, zakres i cel sprawowania nadzoru nad rynkiem finansowym;
⇨ zgodnie z ustawą organem właściwym w sprawach nadzoru nad rynkiem finansowym jest Komisja Nadzoru Finansowego, nad którą nadzór sprawuje Prezes Rady Ministrów.

9.2.6. ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 1636)

⇨ Ustawa reguluje zasady, tryb i warunki podejmowania i prowadzenia działalności w zakresie obrotu papierami wartościowymi i innymi instrumentami finansowymi, prawa i obowiązki podmiotów uczestniczących w tym obrocie oraz wykonywanie nadzoru w tym zakresie.

9.2.7. ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o nadzorze nad rynkiem kapitałowym (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1480)

⇨ Ustawa określa organizację oraz tryb wykonywania nadzoru nad rynkiem kapitałowym;
⇨ zgodnie z ustawą organem nadzoru nad rynkiem kapitałowym oraz rynkiem instrumentów finansowych, będących przedmiotem ubiegania się o dopuszczenie do obrotu na takim rynku, w rozumieniu aktów prawnych wydawanych przez instytucje i organy Unii Europejskiej, jest Komisja Nadzoru Finansowego;
⇨ nadzorowi Komisji podlegają podmioty prowadzące działalność na rynku kapitałowym na podstawie zezwoleń Komisji lub innego właściwego organu administracji, oraz inne podmioty – w zakresie, w jakim ciążą na nich określone w odrębnych przepisach obowiązki związane z uczestnictwem w tym rynku.

9.2.8. ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych (tekst jedn. Dz.U. z 2015, poz. 2164)

⇨ Ustawa określa zasady i tryb udzielania zamówień publicznych, środki ochrony prawnej, kontrolę udzielania zamówień publicznych oraz organy właściwe w sprawach uregulowanych w ustawie;
⇨ zgodnie z ustawą centralnym organem administracji rządowej właściwym w sprawach zamówień publicznych jest Prezes Urzędu Zamówień Publicznych; nadzór nad Prezesem Urzędu sprawuje minister właściwy do spraw gospodarki.

9.3. Bezpieczeństwo obrotu prawnego

9.3.1. ustawa z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 1796)

⇨ Zgodnie z ustawą notariusz jest powołany do dokonywania czynności, którym strony są obowiązane lub pragną nadać formę notarialną (czynności notarialnych);
⇨ notariusza powołuje i wyznacza siedzibę jego kancelarii Minister Sprawiedliwości, na wniosek osoby zainteresowanej, po zasięgnięciu opinii rady właściwej izby notarialnej;
⇨ notariusze tworzą samorząd notarialny, który obejmuje izby notarialne i Krajową Radę Notarialną;
⇨ nadzór nad działalnością notariuszy i organami samorządu notarialnego sprawuje Minister Sprawiedliwości osobiście, za pośrednictwem prezesów sądów apelacyjnych lub sądów okręgowych albo przez wyznaczone osoby;
⇨ notariusz dokonuje następujących czynności: sporządza akty notarialne, sporządza akty poświadczenia dziedziczenia, podejmuje czynności dotyczące europejskiego poświadczenia spadkowego, sporządza poświadczenia, doręcza oświadczenia, spisuje protokoły, sporządza protesty weksli i czeków, przyjmuje na przechowanie pieniądze, papiery wartościowe, dokumenty, sporządza dane na informatycznym nośniku danych, o którym mowa w przepisach o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne, sporządza wypisy, odpisy i wyciągi dokumentów, sporządza, na żądanie stron, projekty aktów, oświadczeń i innych dokumentów, składa wnioski o wpis w księdze wieczystej wraz z dokumentami stanowiącymi podstawę wpisu w księdze wieczystej, sporządza inne czynności wynikające z odrębnych przepisów.

9.4. Bezpieczeństwo obrotu gospodarczego i obrotu z zagranicą

9.4.1. ustawa z dnia 19 marca 2004 r. Prawo celne (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 1880 z późn. zm.)

⇨ Ustawa reguluje w zakresie uzupełniającym przepisy prawa wspólnotowego:
• zasady przywozu towarów na obszar celny Wspólnoty Europejskiej i wywozu towarów z tego obszaru;
• zasady postępowania z towarami objętymi Wspólną Polityką Rolną;
• sposób przekazywania informacji do celów ewidencji i statystyki dotyczącej obrotu towarowego z państwami członkowskimi Wspólnoty; oraz związane z tym prawa i obowiązki osób, a także uprawnienia i obowiązki organów celnych.
⇨ wprowadzenie towaru na obszar celny Wspólnoty lub jego wyprowadzenie z tego obszaru powoduje z mocy prawa powstanie obowiązków i uprawnień przewidzianych w przepisach prawa celnego, jeżeli przepisy prawa, w tym umowy międzynarodowe, nie stanowią inaczej.

9.5. Bezpieczeństwo postępowania administracyjnego

9.5.1. ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1257 z późn zm.)

⇨ Kodeks postępowania administracyjnego normuje:
• postępowanie przed organami administracji publicznej w należących do właściwości tych organów sprawach indywidualnych rozstrzyganych w drodze decyzji administracyjnych albo załatwianych milcząco;
• postępowanie przed innymi organami państwowymi oraz przed innymi podmiotami, gdy są one powołane z mocy prawa lub na podstawie porozumień do załatwiania spraw określonych wyżej spraw;
• postępowanie w sprawach rozstrzygania sporów o właściwość między organami jednostek samorządu terytorialnego i organami administracji rządowej oraz między organami i podmiotami, o których mowa wyżej;
• postępowanie w sprawach wydawania zaświadczeń;
• nakładanie lub wymierzanie administracyjnych kar pieniężnych lub udzielanie ulg w ich wykonaniu;
• tryb europejskiej współpracy administracyjnej;
• postępowanie w sprawie skarg i wniosków przed organami państwowymi, organami jednostek samorządu terytorialnego oraz przed organami organizacji społecznych.

10. Regulacje dotyczące zwalczania transsektorowych zagrożeń terroryzmem, bezpieczeństwa teleinformacyjnego i w cyberprzestrzeni, bezpieczeństwa informacyjnego oraz ochrony informacji niejawnych

10.1. Zwalczanie zagrożeń terroryzmem

10.1.1. ustawa z dnia 10 czerwca 2016 r. o działaniach antyterrorystycznych (Dz.U. z 2016 r., poz. 904)

⇨ Ustawa określa zasady prowadzenia działań antyterrorystycznych oraz współpracy między organami właściwymi w zakresie prowadzenia tych działań;
⇨ jako antyterrorystyczne określono działania organów administracji publicznej polegające na zapobieganiu zdarzeniom o charakterze terrorystycznym, przygotowaniu do przejmowania nad nimi kontroli w drodze zaplanowanych przedsięwzięć, reagowaniu w przypadku wystąpienia takich zdarzeń oraz usuwaniu ich skutków, w tym odtwarzaniu zasobów przeznaczonych do reagowania na nie;
⇨ jako kontrterrorystyczne określono działania wobec sprawców, osób przygotowujących lub pomagających w dokonaniu przestępstwa o charakterze terrorystycznym, o którym mowa w art. 115 § 20 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, prowadzone w celu wyeliminowania bezpośredniego zagrożenia życia, zdrowia lub wolności osób lub mienia przy wykorzystaniu specjalistycznych sił i środków oraz specjalistycznej taktyki działania;
⇨ rozstrzygnięto, że Szef Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego odpowiada za zapobieganie zdarzeniom o charakterze terrorystycznym, a także, że minister właściwy do spraw wewnętrznych odpowiada za przygotowanie do przejmowania kontroli nad zdarzeniami o charakterze terrorystycznym w drodze zaplanowanych przedsięwzięć, reagowanie w przypadku wystąpienia takich zdarzeń oraz odtwarzanie zasobów przeznaczonych do reagowania na te zdarzenia;
⇨ określono stopnie alarmowe, które mogą zostać wprowadzone w przypadku zagrożenia wystąpieniem zdarzenia o charakterze terrorystycznym albo w przypadku wystąpienia takiego zdarzenia (pierwszy stopień alarmowy – ALFA; drugi stopień alarmowy – BRAVO; trzeci stopień alarmowy – CHARLIE); czwarty stopień alarmowy – DELTA) oraz stopnie alarmowe w przypadku zagrożenia wystąpieniem zdarzenia o charakterze terrorystycznym dotyczącego systemów teleinformatycznych organów administracji publicznej lub systemów teleinformatycznych wchodzących w skład infrastruktury krytycznej albo w przypadku wystąpienia takiego zdarzenia (pierwszy stopień alarmowy CRP: ALFA–CRP; drugi stopień alarmowy CRP: BRAVO–CRP; trzeci stopień alarmowy CRP: CHARLIE–CRP; czwarty stopień alarmowy CRP: DELTA–CRP).

10.1.2. rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 25 lipca 2016 r. w sprawie zakresu przedsięwzięć wykonywanych w poszczególnych stopniach alarmowych i stopniach alarmowych CRP (Dz.U. z 2016 r., poz. 1101)

⇨ Rozporządzenie określa szczegółowy zakres przedsięwzięć wykonywanych w ramach kompetencji ustawowych przez organy administracji publicznej oraz kierowników służb i instytucji właściwych w sprawach bezpieczeństwa i zarządzania kryzysowego w poszczególnych stopniach alarmowych wprowadzonych w trybie ustawy z dnia 10 czerwca 2016 r. o działaniach antyterrorystycznych;
⇨ w przypadku wprowadzenia stopnia alarmowego lub stopnia alarmowego CRP organy administracji publicznej oraz kierownicy służb i instytucji właściwych w sprawach bezpieczeństwa i zarządzania kryzysowego wykonują przedsięwzięcia, w ramach poszczególnych stopni alarmowych i stopni alarmowych CRP, we współpracy z właścicielami, posiadaczami samoistnymi i posiadaczami zależnymi obiektów infrastruktury krytycznej w zakresie ochrony tych obiektów;
⇨ organy administracji publicznej oraz kierownicy służb i instytucji właściwych w sprawach bezpieczeństwa i zarządzania kryzysowego określają procedury realizacji przedsięwzięć w ramach poszczególnych stopni alarmowych i stopni alarmowych CRP, w tym moduły zadaniowe dla każdego stopnia, zawierające w szczególności wykaz zadań do wykonania;
⇨ po otrzymaniu informacji o wprowadzeniu stopnia alarmowego lub stopnia alarmowego CRP, organy administracji publicznej oraz kierownicy służb i instytucji właściwych w sprawach bezpieczeństwa i zarządzania kryzysowego niezwłocznie potwierdzają Rządowemu Centrum Bezpieczeństwa fakt otrzymania informacji o wprowadzeniu stopnia alarmowego lub stopnia alarmowego CRP oraz przekazują raport o stanie realizacji zadań wynikających z wprowadzonego stopnia, w czasie nie dłuższym niż 12 godzin od otrzymania informacji.

10.1.3. decyzja nr 412 Komendanta Głównego Policji z dnia 30 grudnia 2016 r. w sprawie procedur realizacji przedsięwzięć w ramach poszczególnych stopni alarmowych i stopni alarmowych CRP w Policji (Dz. Urz. KGP z 2017, poz. 3)

⇨ Zgodnie z decyzją w celu zapewnienia właściwej realizacji przedsięwzięć w ramach poszczególnych stopni alarmowych i stopni alarmowych CRP (dla zagrożeń w cyberprzestrzeni Rzeczypospolitej Polskiej) w Policji wprowadza się: stałą gotowość Policji do przeciwdziałania i minimalizacji skutków aktów terrorystycznych, utrzymywaną w przypadku braku informacji o możliwościach wystąpienia zagrożenia o charakterze terrorystycznym, albo podwyższoną gotowość Policji do przeciwdziałania i minimalizacji skutków aktów terrorystycznych, obowiązującą w sytuacji wprowadzenia jednego ze stopni alarmowych: ALFA, BRAVO, CHARLIE i DELTA lub stopni alarmowych CRP: ALFA–CRP, BRAVO–CRP, CHARLIE–CRP i DELTA–CRP;
⇨ w decyzji określono obowiązki i zadania kierowników jednostek organizacyjnych Policji związane z wprowadzeniem poszczególnych stopni alarmowych.

10.1.4. ustawa z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1049)

⇨ Ustawa określa zasady oraz tryb przeciwdziałania praniu pieniędzy, przeciwdziałania finansowaniu terroryzmu, stosowania szczególnych środków ograniczających przeciwko osobom, grupom i podmiotom oraz obowiązki podmiotów uczestniczących w obrocie finansowym w zakresie gromadzenia i przekazywania informacji;
⇨ ustalono, że organami administracji rządowej właściwymi w sprawach przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu, zwanymi „organami informacji finansowej", są: minister właściwy do spraw instytucji finansowych, jako naczelny organ informacji finansowej oraz Szef Krajowej Administracji Skarbowej, jako Generalny Inspektor Informacji Finansowej.

10.1.5. rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 22 lipca 2016 r. w sprawie katalogu incydentów o charakterze terrorystycznym (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1517)

⇨ Rozporządzenie określa szczegółowy (wieloelementowy) katalog incydentów o charakterze terrorystycznym, zaliczając je do następujących grup:
• incydenty zagrażające bezpieczeństwu Rzeczypospolitej Polskiej;
• incydenty związane z zagranicznymi przedstawicielstwami Rzeczypospolitej Polskiej i obywatelami Rzeczypospolitej Polskiej poza jej terytorium;
• incydenty dotyczące zagrożeń występujących poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w rejonach konfliktów i kryzysów międzynarodowych, mających wpływ na jej bezpieczeństwo;
• incydenty związane z nielegalnym wytwarzaniem, posiadaniem i obrotem bronią palną, amunicją i materiałami lub urządzeniami wybuchowymi oraz bronią masowej zagłady na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
• incydenty z zakresu produkcji i obrotu towarami, technologiami i usługami podwójnego zastosowania;
• incydenty dotyczące zagrożeń dla struktur wojskowych;
• incydenty dotyczące przestępstw i wykroczeń związanych z naruszeniem przepisów celnych
• incydenty dotyczące kontroli ruchu granicznego;
• incydenty związane z pobytem cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
• incydenty dotyczące aktywności terrorystycznej w mediach i Internecie;
• incydenty związane z wprowadzaniem do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł;
• incydenty dotyczące zdarzeń o charakterze terrorystycznym związanych z uprowadzeniami i wzięciem zakładników;
• incydenty dotyczące działalności środowisk związanych lub popierających ideologię odwołującą się do przemocy;
• incydenty związane z ochroną osób, obiektów i urządzeń ochranianych przez Biuro Ochrony Rządu lub Żandarmerię Wojskową oraz z działalnością polityczną.

10.1.6. uchwała Nr 252 Rady Ministrów z dnia 9 grudnia 2014 r. w sprawie „Narodowego Programu Antyterrorystycznego na lata 2015–2019" (M.P. z 2014 r., poz. 1218)

⇨ Program przedstawia poziom zagrożenia terrorystycznego, wskazując jednocześnie mechanizmy prowadzenia jego bieżącej oceny, a także elementy warunkujące skuteczność funkcjonowania systemu antyterrorystycznego RP w odniesieniu do poszczególnych faz zarządzania kryzysowego;

⇨ założeniem Programu jest określenie niezbędnych działań państwa służących wzmocnieniu systemu antyterrorystycznego RP, a tym samym podniesieniu stanu przygotowania na wystąpienie ewentualnych zagrożeń o charakterze terrorystycznym.

10.2. Bezpieczeństwo teleinformacyjne i cyberprzestrzeni

10.2.1. ustawa z dnia 16 lipca 2004 r. Prawo telekomunikacyjne (tekst jedn. Dz.U. z 2014 r., poz. 243 z późn. zm.)

⇨ Ustawa określa:
• zasady wykonywania i kontroli działalności polegającej na świadczeniu usług telekomunikacyjnych, dostarczaniu sieci telekomunikacyjnych lub świadczeniu usług towarzyszących;
• prawa i obowiązki przedsiębiorców telekomunikacyjnych;
• prawa i obowiązki użytkowników oraz użytkowników urządzeń radiowych;
• warunki podejmowania i wykonywania działalności polegającej na dostarczaniu sieci i udogodnień towarzyszących oraz świadczeniu usług telekomunikacyjnych, w tym sieci i usług służących rozpowszechnianiu lub rozprowadzaniu programów radiofonicznych i telewizyjnych;
• warunki regulowania rynków telekomunikacyjnych;
• warunki świadczenia usługi powszechnej;
• warunki ochrony użytkowników usług, w szczególności w zakresie prawa do prywatności i poufności;
• warunki gospodarowania częstotliwościami, zasobami orbitalnymi oraz numeracją;
• warunki przetwarzania danych w telekomunikacji i ochrony tajemnicy telekomunikacyjnej;
• zadania i obowiązki na rzecz obronności, bezpieczeństwa państwa oraz bezpieczeństwa i porządku publicznego, w zakresie telekomunikacji;
• wymagania, jakim powinny odpowiadać urządzenia radiowe;
• funkcjonowanie administracji telekomunikacji, jej współdziałanie z innymi organami krajowymi oraz instytucjami Unii Europejskiej w zakresie regulacji telekomunikacji;
• wymagania dotyczące udogodnień dla osób niepełnosprawnych w zakresie dostępu do usług telekomunikacyjnych;
⇨ ustawa stanowi, że organem regulacyjnym w dziedzinie rynku usług telekomunikacyjnych i pocztowych jest Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej, który jest centralnym organem administracji rządowej; Prezesa UKE powołuje i odwołuje Sejm za zgodą Senatu na wniosek Prezesa Rady Ministrów; kadencja Prezesa UKE trwa 5 lat;
⇨ w dziale VIII ustawa określa obowiązki przedsiębiorców telekomunikacyjnych na rzecz obronności, bezpieczeństwa państwa oraz bezpieczeństwa i porządku publicznego.

10.2.2. rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 lipca 2011 r. w sprawie podstawowych wymagań bezpieczeństwa teleinformatycznego (Dz.U. z 2011 r., Nr 159, poz. 948)

⇨ Rozporządzenie określa:
• podstawowe wymagania bezpieczeństwa teleinformatycznego, jakim powinny odpowiadać systemy teleinformatyczne wykorzystywane dla potrzeb informacji niejawnych;
• niezbędne dane, jakie powinna zawierać dokumentacja bezpieczeństwa systemów teleinformatycznych oraz sposób jej opracowywania;
• zgodnie z rozporządzeniem: bezpieczeństwo informacji niejawnych przetwarzanych w systemie teleinformatycznym zapewnia się przez wdrożenie spójnego zbioru zabezpieczeń w celu zapewnienia poufności, integralności i dostępności tych informacji.

10.2.3. ustawa z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 570 z późn. zm.)

⇨ Ustawa określa – w celu ochrony interesu publicznego, w tym zachowania przez Państwo możliwości swobody wyboru technologii w procesach informatyzacji realizacji zadań publicznych – zasady:
• dofinansowania projektów informatycznych o publicznym zastosowaniu;
• ustalania minimalnych wymagań dla systemów teleinformatycznych używanych do realizacji zadań publicznych oraz dla rejestrów publicznych i wymiany informacji w postaci elektronicznej z podmiotami publicznymi oraz ustalania Krajowych Ram Interoperacyjności systemów teleinformatycznych w sposób gwarantujący neutralność technologiczną i jawność używanych standardów i specyfikacji;
• dostosowania systemów teleinformatycznych używanych do realizacji zadań publicznych do minimalnych wymagań dla systemów teleinformatycznych używanych do realizacji zadań publicznych oraz do Krajowych Ram Interoperacyjności systemów teleinformatycznych w sposób gwarantujący neutralność technologiczną i jawność używanych standardów i specyfikacji;

• dostosowania rejestrów publicznych i wymiany informacji w postaci elektronicznej z podmiotami publicznymi do minimalnych wymagań dla rejestrów publicznych i wymiany informacji z podmiotami publicznymi oraz do Krajowych Ram Interoperacyjności systemów teleinformatycznych w sposób gwarantujący neutralność technologiczną i jawność używanych standardów i specyfikacji;
• kontroli projektów informatycznych o publicznym zastosowaniu, systemów teleinformatycznych używanych do realizacji zadań publicznych, rejestrów publicznych i wymiany informacji w postaci elektronicznej z podmiotami publicznymi;
• wymiany informacji drogą elektroniczną, w tym dokumentów elektronicznych, pomiędzy podmiotami publicznymi a podmiotami niebędącymi podmiotami publicznymi;
• ustalania i publikacji specyfikacji rozwiązań stosowanych w oprogramowaniu umożliwiającym łączenie i wymianę informacji, w tym przesłanie dokumentów elektronicznych, pomiędzy systemami teleinformatycznymi podmiotów publicznych a systemami podmiotów niebędącymi podmiotami publicznymi;
• funkcjonowania elektronicznej platformy usług administracji publicznej („ePUAP");
• funkcjonowania centralnego repozytorium wzorów dokumentów elektronicznych.

10.2.4. rozporządzenie ministra cyfryzacji z dnia 5 października 2016 r. w sprawie zakresu i warunków korzystania z elektronicznej platformy usług administracji publicznej (Dz.U. z 2016 r., poz. 1626)

⇨ Rozporządzenie określa: zakres i warunki korzystania z elektronicznej platformy usług administracji publicznej (ePUAP); sposób identyfikacji i uwierzytelniania w ePUAP, w tym przy wykorzystaniu środków identyfikacji elektronicznej stosowanych do uwierzytelniania w systemie teleinformatycznym banku krajowego lub innego przedsiębiorcy; warunki organizacyjne i techniczne nieodpłatnego wykorzystywania do identyfikacji i uwierzytelniania w ePUAP środków identyfikacji elektronicznej stosowanych do uwierzytelniania w systemie podmiotu niepublicznego;
⇨ zgodnie z rozporządzeniem podmioty publiczne mogą wykorzystywać do świadczenia usług w postaci elektronicznej w szczególności następujące funkcje ePUAP: tworzenie i obsługa dokumentów elektronicznych przez osoby fizyczne i podmioty; przesyłanie dokumentów elektronicznych; wymiana danych między ePUAP a innymi systemami teleinformatycznymi; identyfikacja użytkowników i rozliczalność ich działań; weryfikacja podpisu elektronicznego; tworzenie usług podmiotu publicznego lub usług kilku podmiotów publicznych współdziałających ze sobą, zbudowanych na podstawie dwóch lub więcej usług; obsługa płatności elektronicznych; potwierdzanie profilu zaufanego ePUAP; weryfikacja zgodności dokumentu elektronicznego z jego wzorem określonym w centralnym repozytorium wzorów dokumentów elektronicznych; wystawianie urzędowego poświadczenia odbioru, elektronicznego poświadczenia opłaty, elektronicznego znacznika czasu;
⇨ funkcjonalność ePUAP powinna gwarantować niezaprzeczalność poświadczeń, tzn. brak możliwości zanegowania swego uczestnictwa w całości lub w części wymiany danych przez jeden z podmiotów uczestniczących w tej wymianie; rozliczalność działań, tzn. możliwość przypisania w sposób jednoznaczny działania użytkownika lub podmiotu tylko temu użytkownikowi lub podmiotowi oraz oznaczanie czasem poszczególnych dokonywanych operacji.

10.2.5. rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 12 kwietnia 2012 r. w sprawie Krajowych Ram Interoperacyjności, minimalnych wymagań dla rejestrów publicznych i wymiany informacji w postaci elektronicznej oraz minimalnych wymagań dla systemów teleinformatycznych (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 113)

⇨ Rozporządzenie określa:
• Krajowe Ramy Interoperacyjności,
• minimalne wymagania dla rejestrów publicznych i wymiany informacji w postaci elektronicznej,
• minimalne wymagania dla systemów teleinformatycznych (w tym: specyfikację formatów danych oraz protokołów komunikacyjnych i szyfrujących, które mają być stosowane w oprogramowaniu interfejsowym),
• sposoby zapewnienia bezpieczeństwa przy wymianie informacji,
• standardy techniczne zapewniające wymianę informacji z udziałem podmiotów publicznych z uwzględnieniem wymiany transgranicznej,
• sposoby zapewnienia dostępu do zasobów informacji podmiotów publicznych dla osób niepełnosprawnych.

10.2.6. rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 stycznia 2012 r. w sprawie wymagań technicznych i eksploatacyjnych dla interfejsów umożliwiających wykonywanie zadań i obowiązków na rzecz obronności, bezpieczeństwa państwa oraz bezpieczeństwa i porządku publicznego (Dz.U. z 2012 r., poz. 200)

⇨ Rozporządzenie określa szczegółowo wymagania techniczne i eksploatacyjne dla interfejsów umożliwiających wykonywanie zadań i obowiązków na rzecz obronności, bezpieczeństwa państwa oraz bezpieczeństwa i porządku publicznego.

10.2.7. ustawa z dnia 5 września 2016 r. o usługach zaufania oraz identyfikacji elektronicznej (Dz.U. z 2016 r., poz. 1579)

⇨ Ustawa określa: krajową infrastrukturę zaufania; działalność dostawców usług zaufania, w tym zawieszanie certyfikatów podpisów elektronicznych i pieczęci elektronicznych; tryb notyfikacji krajowego systemu identyfikacji elektronicznej; nadzór nad dostawcami usług zaufania;
⇨ zgodnie z ustawą:
• minister właściwy do spraw informatyzacji zapewnia funkcjonowanie krajowej infrastruktury zaufania, która obejmuje: rejestr dostawców usług zaufania, zaufaną listę, narodowe centrum certyfikacji;
• narodowe centrum certyfikacji tworzy i wydaje kwalifikowanym dostawcom usług zaufania certyfikaty służące do weryfikacji zaawansowanych podpisów elektronicznych lub pieczęci elektronicznych oraz certyfikatów służących do weryfikacji innych usług zaufania świadczonych przez kwalifikowanych dostawców;
• minister właściwy do spraw informatyzacji koordynuje działania na poziomie krajowym na rzecz współpracy z państwami członkowskimi Unii Europejskiej w sprawach dotyczących systemów identyfikacji elektronicznej;
• każdy kto składa kwalifikowany podpis elektroniczny lub zaawansowany podpis elektroniczny z wykorzystaniem danych do składania podpisu elektronicznego przyporządkowanych do innej osoby lub też bez uprawnienia podlega odpowiedzialności karnej.

10.2.8. Doktryna cyberbezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej (2015) (Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, Warszawa, bbn.gov.pl)

⇨ Doktryna cyberbezpieczeństwa określa:
• strategiczne kierunki działań niezbędnych dla zapewnienia pożądanego poziomu bezpieczeństwa RP w cyberprzestrzeni;
• cele strategiczne RP w dziedzinie cyberbezpieczeństwa;
• zewnętrzne i wewnętrzne środowisko cyberbezpieczeństwa RP;
• koncepcję zadań operacyjnych w dziedzinie cyberbezpieczeństwa;
• koncepcję zadań preparacyjnych (przygotowawczych) w dziedzinie cyberbezpieczeństwa (w obszarze podsystemu kierowania, ogniw operacyjnych oraz publicznych i prywatnych ogniw wsparcia).

10.2.9. Uchwała nr 52/2017 Rady Ministrów z dnia 27 kwietnia 2017 r. w sprawie Krajowych Ram Polityki Cyberbezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej na lata 2017–2022

⇨ Założeniami dokumentu są oceny, że:
• każde znaczące zakłócenie funkcjonowania cyberprzestrzeni, czy to o charakterze globalnym, czy lokalnym, będzie miało wpływ na bezpieczeństwo obrotu gospodarczego, poczucie bezpieczeństwa obywateli, sprawność funkcjonowania instytucji sektora publicznego, przebieg procesów produkcyjnych i usługowych, a w rezultacie na ogólnie pojmowane bezpieczeństwo narodowe;
• informacja jest narażona na utratę dostępności, integralności i poufności w wyniku oddziaływań pochodzących z różnych źródeł, w tym działań zamierzonych, polegających na dystrybucji szkodliwego oprogramowania, włamań do systemów teleinformatycznych, blokowaniu możliwości świadczenia usług; atakującymi mogą być zarówno grupy przestępcze, działające z chęci zysku, pobudek terrorystycznych, jak i grupy, za którymi mogą stać obce państwa, a działania takie służą pozyskaniu informacji, destabilizacji politycznej lub gospodarczej albo wywołaniu niezadowolenia społecznego;
• zapewnienie bezpieczeństwa informacji jest wyzwaniem dla wszystkich podmiotów tworzących krajowy system cyberbezpieczeństwa, a więc podmiotów gospodarczych świadczących usługi przy wykorzystaniu systemów teleinformatycznych, użytkowników cyberprzestrzeni, organów władzy publicznej, a także wyspecjalizowanych podmiotów zajmujących się bezpieczeństwem teleinformatycznym w sferze operacyjnej;

⇨ w dokumencie określono: cele w zakresie bezpieczeństwa teleinformatycznego; główne podmioty zaangażowane we wdrażanie krajowych ram polityki w zakresie bezpieczeństwa teleinformatycznego; ramy zarządzania służące realizacji celów krajowych ram polityki w zakresie bezpieczeństwa teleinformatycznego; potrzeby zapobiegania i reagowania w odniesieniu do incydentów oraz przywracania stanu normalnego zakłóconego incydentem oraz zasady współpracy między sektorami publicznym i prywatnym; podejście do oceny ryzyka; kierunki podejścia do programów edukacyjnych, informacyjnych i szkoleniowych dotyczących cyberbezpieczeństwa; działania odnoszące się do planów badawczo-rozwojowych w zakresie bezpieczeństwa teleinformatycznego; podejście do współpracy międzynarodowej w zakresie cyberbezpieczeństwa;
⇨ jako cel główny wskazano zapewnienie wysokiego poziomu bezpieczeństwa sektora publicznego, sektora prywatnego oraz obywateli w zakresie świadczenia lub korzystania z usług kluczowych oraz usług cyfrowych, zaś jako cele szczegółowe (do których określono konkretne zadania):
• osiągnięcie zdolności do skoordynowanych w skali kraju działań służących zapobieganiu, wykrywaniu, zwalczaniu oraz minimalizacji skutków incydentów naruszających bezpieczeństwo systemów teleinformatycznych istotnych dla funkcjonowania państwa;
• wzmocnienie zdolności do przeciwdziałania cyberzagrożeniom;
• zwiększanie potencjału narodowego oraz kompetencji w zakresie bezpieczeństwa w cyberprzestrzeni;
• zbudowanie silnej pozycji międzynarodowej RP w obszarze cyberbezpieczeństwa;
⇨ ustalono, że Krajowe Ramy Polityki Cyberbezpieczeństwa uchwalane są na okres 5 lat, koordynatorem ich wdrażania jest minister właściwy do spraw informatyzacji, po dwóch latach od przyjęcia oraz w czwartym roku obowiązywania dokument podlega przeglądowi i ocenie efektów jego oddziaływania; wyniki przeglądu przedstawiane są Radzie Ministrów; podmioty realizujące zadania publiczne są zobowiązane do ujmowania w swoich planach finansowych nakładów na cyberbezpieczeństwo; docelowo niezbędne jest ustanowienie w ramach budżetu państwa Wieloletniego Programu dedykowanego budowie i rozwojowi przedsięwzięć w obszarze cyberbezpieczeństwa.

10.3. Bezpieczeństwo informacyjne

10.3.1. Projekt doktryny bezpieczeństwa informacyjnego RP (Biuro Bezpieczeństwa Narodowego 2015 r., bbn.gov.pl)

⇨ Projekt charakteryzuje:
• cele strategiczne RP w dziedzinie bezpieczeństwa informacyjnego,
• środowisko bezpieczeństwa informacyjnego RP (w wymiarze wewnętrznym i zewnętrznym, w sferze zagrożeń i wyzwań),
• koncepcję zadań operacyjnych w dziedzinie bezpieczeństwa informacyjnego RP,
• koncepcję zadań preparacyjnych (przygotowawczych) w dziedzinie bezpieczeństwa informacyjnego (utrzymanie i rozwój systemu bezpieczeństwa informacyjnego RP);
⇨ zgodnie z projektem:
• bezpieczeństwo informacyjne państwa stanowi transsektorowy obszar bezpieczeństwa, którego treść odnosi się do środowiska informacyjnego (w tym cyberprzestrzeni) państwa; proces, którego celem jest zapewnienie bezpiecznego funkcjonowania państwa w przestrzeni informacyjnej poprzez panowanie we własnej, wewnętrznej, krajowej infosferze oraz efektywną ochronę interesów narodowych w zewnętrznej (obcej) infosferze poprzez realizacje takich zadań jak: zapewnienie adekwatnej ochrony posiadanych zasobów informacyjnych oraz ochrony przed wrogimi działaniami dezinformacyjnymi i propagandowymi (w wymiarze defensywnym) przy jednoczesnym zachowaniu zdolności do prowadzenia wobec ewentualnych przeciwników (państw lub innych podmiotów) działań ofensywnych w tym obszarze;
• środowisko bezpieczeństwa informacyjnego (przestrzeń informacyjna, infosfera) to zewnętrzne i wewnętrzne, militarne i niemilitarne (cywilne), osobowe, technologiczne i organizacyjne warunki bezpieczeństwa (warunki realizacji interesów danego podmiotu w dziedzinie bezpieczeństwa informacyjnego i osiągania ustalonych przezeń celów w tym zakresie), charakteryzowane przy pomocy takich kategorii, jak zagrożenia, wyzwania oraz szanse i ryzyka;
• interesem narodowym w obszarze bezpieczeństwa informacyjnego jest dysponowanie skutecznym narodowym potencjałem bezpieczeństwa zapewniającym gotowość i zdolność do zapobiegania zagrożeniom występującym w przestrzeni informacyjnej (infosferze, infoprzestrzeni), w tym odstraszania, obrony i ochrony przed nimi oraz likwidowania ich następstw;
• celem strategicznym w obszarze bezpieczeństwa informacyjnego jest zapewnienie bezpiecznego funkcjonowania RP w przestrzeni informacyjnej, z uwzględnieniem bezpieczeństwa informacyjnego struktur państwowych (zwłaszcza administracji publicznej, służb bezpieczeństwa i porządku publicznego, służb specjalnych i sił zbrojnych), sektora prywatnego i społeczeństwa obywatelskiego;

• zagrożeniem płynącym z funkcjonowania w środowisku informacyjnym może być rozpowszechnianie i powielanie treści propagandowych mające na celu ukazanie polskiej racji stanu w negatywnym świetle, co de facto szkodzi interesowi państwa (stosowanie prowokacji, celowe manipulowanie przekazem poprzez wyrywanie z kontekstu fragmentów wypowiedzi polityków RP, nadawanie im kontrowersyjnego charakteru);
• do zagrożeń informacyjnych związanych z funkcjonowaniem w cyberprzestrzeni należą: dezinformacja, trolling, wroga propaganda, ataki zakłócające realizację istotnych zadań administracji publicznej oraz sektora prywatnego; ataki powodujące zakłócenia funkcjonowania sieci teleinformatycznych w sektorach i instytucjach o podwyższonym stopniu wrażliwości, w tym tworzących infrastrukturę krytyczną; istnienie technologicznych luk, które dają szansę, także niezauważonej, ingerencji w treści portali internetowych oraz wpływania na zdolności do działania w cyberprzestrzeni.

10.4. Ochrona informacji niejawnych

10.4.1. ustawa z dnia 5 sierpnia 2010 r. o ochronie informacji niejawnych (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 1167 z późn. zm.)

⇨ Ustawa określa zasady ochrony informacji, których nieuprawnione ujawnienie spowodowałoby lub mogłoby spowodować szkody dla Rzeczypospolitej Polskiej albo byłoby z punktu widzenia jej interesów niekorzystne, także w trakcie ich opracowywania oraz niezależnie od formy i sposobu ich wyrażania, zwanych „informacjami niejawnymi", to jest zasady:
• klasyfikowania informacji niejawnych;
• organizowania ochrony informacji niejawnych;
• przetwarzania informacji niejawnych;
• postępowania sprawdzającego prowadzonego w celu ustalenia, czy osoba nim objęta daje rękojmię zachowania tajemnicy, zwanego odpowiednio „postępowaniem sprawdzającym" lub „kontrolnym postępowaniem sprawdzającym";
• postępowania prowadzonego w celu ustalenia, czy przedsiębiorca nim objęty zapewnia warunki do ochrony informacji niejawnych, zwanego „postępowaniem bezpieczeństwa przemysłowego";
• organizacji kontroli stanu zabezpieczenia informacji niejawnych;
• ochrony informacji niejawnych w systemach teleinformatycznych;
• stosowania środków bezpieczeństwa fizycznego w odniesieniu do informacji niejawnych;
⇨ przepisy ustawy mają zastosowanie do: organów władzy publicznej; jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Obrony Narodowej lub przez niego nadzorowanych; Narodowego Banku Polskiego; państwowych osób prawnych; jednostek organizacyjnych podległych organom władzy publicznej lub nadzorowanych przez te organy; przedsiębiorców zamierzających ubiegać się albo ubiegających się o zawarcie umów związanych z dostępem do informacji niejawnych lub wykonujących takie umowy albo wykonujących na podstawie przepisów prawa zadania związane z dostępem do informacji niejawnych;
⇨ przepisy ustawy o ochronie informacji niejawnych nie naruszają przepisów innych ustaw o ochronie tajemnicy zawodowej lub innych tajemnic prawnie chronionych, z zastrzeżeniem informacji niejawnych, którym nadano klauzulę „ściśle tajne",
⇨ Szef ABW pełni funkcję krajowej władzy bezpieczeństwa; krajowa władza bezpieczeństwa jest właściwa do nadzorowania systemu ochrony informacji niejawnych w stosunkach Rzeczypospolitej Polskiej z innymi państwami lub organizacjami międzynarodowymi i wydawania dokumentów upoważniających do dostępu do informacji niejawnych Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego, Unii Europejskiej lub innych organizacji międzynarodowych, zwanych „informacjami niejawnymi międzynarodowymi".

10.4. rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 29 maja 2012 r. w sprawie środków bezpieczeństwa fizycznego stosowanych do zabezpieczania informacji niejawnych (Dz.U. z 2012 r., poz. 683 z późn. zm.)

⇨ Rozporządzenie określa:
• podstawowe kryteria i sposób określania poziomu zagrożeń,
• dobór środków bezpieczeństwa fizycznego odpowiednich do wskazanego poziomu zagrożeń,
• rodzaje zagrożeń, które należy uwzględnić przy określaniu poziomu zagrożeń,
• podstawowe elementy, które powinien zawierać plan ochrony informacji niejawnych,
• zakres stosowania środków bezpieczeństwa fizycznego,
• kryteria tworzenia stref ochronnych.

10.5. Ochrona bezpieczeństwa obrotu pocztowego

10.5.1. ustawa z dnia 23 listopada 2012 r. Prawo pocztowe (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1481)

⇨ Ustawa określa zasady wykonywania działalności gospodarczej polegającej na świadczeniu usług pocztowych w obrocie krajowym lub zagranicznym;
⇨ zgodnie z ustawą:
• działalność pocztowa jest działalnością regulowaną w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej i wymaga wpisu do rejestru operatorów pocztowych;
• działalność pocztową w zakresie objętym obowiązkiem wpisu do rejestru może wykonywać przedsiębiorca, który:
  ° zapewnia warunki do przestrzegania tajemnicy pocztowej;
  ° zapewnia warunki techniczne i organizacyjne świadczenia usług pocztowych niezbędne dla zachowania bezpieczeństwa obrotu pocztowego;
  ° posiada regulamin świadczenia usług pocztowych oraz cennik usług pocztowych;
  ° nie był prawomocnie skazany za umyślne przestępstwo przeciwko ochronie informacji, wiarygodności dokumentów, mieniu, obrotowi gospodarczemu, obrotowi pieniędzmi i papierami wartościowymi lub umyślne przestępstwo skarbowe (dotyczy to osób fizycznych wykonujących we własnym imieniu działalność gospodarczą lub osób kierujących działalnością osób prawnych lub jednostek organizacyjnych niebędących osobami prawnymi, którym odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną);
  ° zapewnia, że wykonywanie działalności objętej wpisem do rejestru nie zagraża obronności, bezpieczeństwu państwa lub bezpieczeństwu i porządkowi publicznemu;
⇨ organem właściwym w sprawach wpisu do rejestru jest Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej;
⇨ tajemnica pocztowa obejmuje informacje przekazywane w przesyłkach pocztowych, informacje dotyczące realizowania przekazów pocztowych, dane dotyczące podmiotów korzystających z usług pocztowych oraz dane dotyczące faktu i okoliczności świadczenia usług pocztowych lub korzystania z tych usług;
⇨ informacje lub dane objęte tajemnicą pocztową mogą być zbierane, utrwalane, przechowywane, opracowywane, zmieniane, usuwane lub udostępniane tylko wówczas, gdy czynności te dotyczą świadczonej usługi pocztowej albo są niezbędne do jej wykonania lub jeżeli przepisy odrębne stanowią inaczej;
⇨ operator pocztowy jest obowiązany do wykonywania zadań i obowiązków na rzecz obronności, bezpieczeństwa państwa oraz bezpieczeństwa i porządku publicznego w zakresie i na warunkach określonych w ustawie oraz w przepisach odrębnych;
⇨ operator pocztowy, począwszy od dnia rozpoczęcia działalności pocztowej, jest obowiązany do nieodpłatnego zapewnienia, w ramach wykonywanej przez siebie działalności pocztowej, technicznych i organizacyjnych możliwości wykonywania przez Policję, Straż Graniczną, Agencję Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Służbę Kontrwywiadu Wojskowego, Żandarmerię Wojskową, Centralne Biuro Antykorupcyjne i wywiad skarbowy oraz prokuraturę i sądy, ich zadań określonych odrębnymi przepisami;
⇨ operator pocztowy jest obowiązany posiadać aktualne i uzgodnione plany działania w sytuacjach kryzysowych, stanach nadzwyczajnych oraz w przypadkach bezpośrednich zagrożeń dla jego zasobów wykorzystywanych do świadczenia usług pocztowych lub utrzymania ciągłości świadczonych usług pocztowych, uwzględniające obszar wykonywanej działalności pocztowej;
⇨ operator pocztowy jest obowiązany dostarczać na żądanie Prezesa UKE dane dotyczące świadczonych usług pocztowych niezbędne do przygotowania systemów łączności na potrzeby obronne państwa, w tym dotyczące systemu kierowania bezpieczeństwem narodowym, używanej do tego celu infrastruktury, zasobów kadrowych, środków transportowych i wyposażenia umożliwiającego dystrybucję przesyłek pocztowych, oraz aktualizować przekazywane dane po każdej ich zmianie.

11. Regulacje dotyczące bezpieczeństwa wyodrębnionych zasobów osobowych, materialnych, funkcjonalnych i obszarowych

11.1. Bezpieczeństwo infrastruktury krytycznej

11.1. ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (tekst jedn. Dz.U. z 2013 r., poz. 1166 z późn. zm.)

⇨ Ustawa określa organy właściwe w sprawach zarządzania kryzysowego oraz ich zadania i zasady działania w tej dziedzinie, a także zasady finansowania zadań zarządzania kryzysowego;
⇨ ustawa definiuje infrastrukturę krytyczną jako systemy oraz wchodzące w ich skład powiązane ze sobą funkcjonalnie obiekty, w tym obiekty budowlane, urządzenia, instalacje, usługi kluczowe dla bezpieczeństwa państwa i jego obywateli oraz służące zapewnieniu sprawnego funkcjonowania organów administracji publicznej, a także instytucji i przedsiębiorców;

⇨ zgodnie z ustawą infrastruktura krytyczna obejmuje systemy: zaopatrzenia w energię, surowce energetyczne i paliwa; łączności; sieci teleinformatycznych; finansowe; zaopatrzenia w żywność; zaopatrzenia w wodę; ochrony zdrowia; transportowe; ratownicze; zapewniające ciągłość działania administracji publicznej; produkcji, składowania, przechowywania i stosowania substancji chemicznych i promieniotwórczych, w tym rurociągi substancji niebezpiecznych;
⇨ jako europejską infrastrukturę krytyczną definiuje się systemy oraz wchodzące w ich skład powiązane ze sobą funkcjonalnie obiekty, w tym obiekty budowlane, urządzenia i instalacje kluczowe dla bezpieczeństwa państwa i jego obywateli oraz służące zapewnieniu sprawnego funkcjonowania organów administracji publicznej, a także instytucji i przedsiębiorców w zakresie energii elektrycznej, ropy naftowej i gazu ziemnego oraz transportu drogowego, kolejowego, lotniczego, wodnego śródlądowego, żeglugi oceanicznej, żeglugi morskiej bliskiego zasięgu i portów, zlokalizowane na terytorium państw członkowskich Unii Europejskiej, których zakłócenie lub zniszczenie miałoby istotny wpływ na co najmniej dwa państwa członkowskie;
⇨ przez ochronę infrastruktury krytycznej rozumie się wszelkie działania zmierzające do zapewnienia funkcjonalności, ciągłości działań i integralności infrastruktury krytycznej w celu zapobiegania zagrożeniom, ryzykom lub słabym punktom oraz ograniczenia i neutralizacji ich skutków oraz szybkiego odtworzenia tej infrastruktury na wypadek awarii, ataków oraz innych zdarzeń zakłócających jej prawidłowe funkcjonowanie.

11.1.2. Narodowy Program Ochrony Infrastruktury Krytycznej 2015 (www.rcb,gov.pl.)

⇨ Dokument stanowi aktualizację Narodowego Programu Ochrony Infrastruktury Krytycznej przyjętego uchwałą Rady Ministrów w dniu 26 marca 2013 r.;
⇨ celem Programu jest stworzenie warunków do poprawy bezpieczeństwa Infrastruktury Krytycznej (IK);
⇨ ochrona IK uznana została jako proces ukierunkowany na ochronę ciągłości świadczenia określonej usługi oraz odtworzenia jej w razie potrzeby;
⇨ zidentyfikowane zostały skala współzależności i działania potrzebne dla zredukowania ryzyka zakłócenia funkcjonowania IK;
⇨ jako priorytetowe działania określono: pogłębienie współpracy między uczestnikami Programu w obszarze ochrony IK, identyfikację zależności pomiędzy systemami IK, dokonanie oceny ryzyka zakłócenia funkcjonowania systemu IK.

11.1.3. rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 22 marca 2017 r. w sprawie pełnomocnika do spraw ochrony infrastruktury krytycznej (Dz.U. z 2017 r., poz. 627)

⇨ Rozporządzenie określa: szczegółowy tryb powoływania i odwoływania pełnomocnika do spraw ochrony infrastruktury krytycznej w spółkach kapitałowych lub grupach kapitałowych prowadzących działalność w sektorach energii elektrycznej, ropy naftowej oraz paliw gazowych; sposób wykonywania przez pełnomocnika obowiązku monitorowania działalności spółki.

11.2. Bezpieczeństwo wybranych osób i obiektów

11.2.1. ustawa z dnia 16 marca 2001 r. o Biurze Ochrony Rządu (tekst jedn. Dz.U. z 2004 r. Nr 163, poz. 1712 z późn. zm.)

Zob. pkt. 16.5.5. niniejszego zestawienia.

11.2.2. zarządzenie nr 1 ministra spraw zagranicznych z dnia 3 stycznia 2011 r. w sprawie systemu bezpieczeństwa placówek zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.Urz. MSZ z 2011 r., poz. 12)

⇨ Zarządzenie określa zasady organizacji systemu bezpieczeństwa placówek zagranicznych RP;
⇨ zasady współpracy Ministerstwa Spraw Zagranicznych z instytucjami państwowymi współpracującymi z MSZ w celu zapewnienia bezpieczeństwa placówek zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej oraz ich personelu, jak również z innymi resortami w zakresie funkcjonowania ich przedstawicieli w systemie bezpieczeństwa placówek zagranicznych regulują odrębne porozumienia;
⇨ instytucjami państwowymi współpracującymi z MSZ w celu zapewnienia bezpieczeństwa placówek zagranicznych są: Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencja Wywiadu i Biuro Ochrony Rządu;
⇨ dyrektor komórki organizacyjnej MSZ właściwej do spraw bezpieczeństwa dyplomatycznego koordynuje i nadzoruje sprawy bezpieczeństwa w placówkach i odpowiada za realizację zadań związanych z tą problematyką pozostających we właściwości ministerstwa;

⇨ plan bezpieczeństwa placówki obejmuje zbiór dokumentów określających zasady postępowania zapewniające bezpieczne funkcjonowanie placówki, opracowywanych dla każdej placówki zgodnie z załączonymi do zarządzenia załącznikami dotyczącymi planów i wytycznych w zakresie: ochrony placówki, obrony i zarządzania kryzysowego, ewakuacji planowej, powstania pożaru w placówce zagranicznej, postępowania pracowników placówki podczas ewakuacji doraźnej, obowiązków attache ds. bezpieczeństwa, obowiązków osoby realizującej zadania z zakresu bezpieczeństwa, obowiązków krajowych delegowanych pracowników ochrony oraz miejscowych pracowników ochrony, zagrożeń bezpieczeństwa placówki.

11.2.3. rozporządzenie Ministra Spraw Zagranicznych z dnia 28 września 2016 r. w sprawie szczegółowego zakresu przedsięwzięć wykonywanych przez kierowników placówek zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej w poszczególnych stopniach alarmowych lub stopniach alarmowych CRP (Dz.U. z 2016 r., poz. 1606)

⇨ Rozporządzenie określa, na podstawie ustawy z dnia 10 czerwca 2016 r. o działaniach antyterrorystycznych, szczegółowy zakres przedsięwzięć wykonywanych przez kierowników placówek zagranicznych w poszczególnych stopniach alarmowych oraz w poszczególnych stopniach alarmowych CRP.

11.3. Bezpieczeństwo energetyczne

11.3.1. ustawa z dnia 16 lutego 2007 r. o zapasach ropy naftowej, produktów naftowych i gazu ziemnego oraz zasadach postępowania w sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa paliwowego państwa i zakłóceń na rynku naftowym (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1387 z późn. zm.)

⇨ Ustawa określa zasady:
• tworzenia, utrzymywania i finansowania zapasów ropy naftowej, produktów naftowych i gazu ziemnego;
• przeprowadzania kontroli u przedsiębiorców objętych obowiązkiem tworzenia i utrzymywania zapasów, a także u przedsiębiorców świadczących usługi magazynowania oraz którym zlecono tworzenie i utrzymywanie zapasów;
• postępowania w sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa paliwowego państwa oraz wypełniania zobowiązań międzynarodowych dotyczących zaopatrzenia rynku w ropę naftową, produkty naftowe i gaz ziemny;
⇨ zgodnie z ustawą:
• w celu zapewnienia zaopatrzenia Rzeczypospolitej Polskiej w ropę naftową i produkty naftowe w sytuacji wystąpienia zakłóceń w ich dostawach na rynek krajowy oraz wypełniania zobowiązań międzynarodowych, tworzy się zapasy ropy naftowej i produktów naftowych (zwane zapasami interwencyjnymi);
• tworzenie i utrzymywanie zapasów interwencyjnych realizuje Agencja Rezerw Materiałowych.

11.3.2. ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. – Prawo energetyczne (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 220)

⇨ Ustawa określa zasady kształtowania polityki energetycznej państwa, zasady i warunki zaopatrzenia i użytkowania paliw i energii, w tym ciepła, oraz działalności przedsiębiorstw energetycznych, a także określa organy właściwe w sprawach gospodarki paliwami i energią;
⇨ celem ustawy jest tworzenie warunków do zrównoważonego rozwoju kraju, zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego, oszczędnego i racjonalnego użytkowania paliw i energii, rozwoju konkurencji, przeciwdziałania negatywnym skutkom naturalnych monopoli, uwzględniania wymogów ochrony środowiska, zobowiązań wynikających z umów międzynarodowych oraz równoważenia interesów przedsiębiorstw energetycznych i odbiorców paliw i energii;
⇨ ustawa określa także warunki wykonywania i kontrolowania działalności polegającej na przesyłaniu dwutlenku węgla w celu jego podziemnego składowania w celu przeprowadzenia projektu demonstracyjnego wychwytu i składowania dwutlenku węgla;
⇨ w ustawie określono treść pojęcia:
• bezpieczeństwo energetyczne – jako stan gospodarki umożliwiający pokrycie bieżącego i perspektywicznego zapotrzebowania odbiorców na paliwa i energię w sposób technicznie i ekonomicznie uzasadniony, przy zachowaniu wymagań ochrony środowiska,
• bezpieczeństwo dostaw energii elektrycznej – jako zdolność systemu elektroenergetycznego do zapewnienia bezpieczeństwa pracy sieci elektroenergetycznej oraz równoważenia dostaw energii elektrycznej z zapotrzebowaniem na tę energię,
• bezpieczeństwo pracy sieci elektroenergetycznej – jako nieprzerwaną pracę sieci elektroenergetycznej, a także spełnianie wymagań w zakresie parametrów jakościowych energii elektrycznej i standardów jakościowych obsługi odbiorców, w tym dopuszczalnych przerw w dostawach energii elektrycznej odbiorcom końcowym, w możliwych do przewidzenia warunkach pracy tej sieci,
⇨ zadania z zakresu spraw regulacji gospodarki paliwami i energią oraz promowania konkurencji realizuje Prezes Urzędu Regulacji Energetyki.

11.4. Bezpieczeństwo transportowe i komunikacyjne

11.4.1. ustawa z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1260, z późn. zm.)

⇨ Ustawa określa:
• zasady ruchu na drogach publicznych, w strefach zamieszkania oraz w strefach ruchu;
• zasady i warunki dopuszczenia pojazdów do tego ruchu, a także działalność właściwych organów i podmiotów w tym zakresie;
• wymagania w stosunku do innych uczestników ruchu niż kierujący pojazdami;
• zasady i warunki kontroli ruchu drogowego;
⇨ zgodnie z ustawą uczestnik ruchu i inna osoba znajdująca się na drodze są obowiązani zachować ostrożność albo gdy ustawa tego wymaga – szczególną ostrożność, unikać wszelkiego działania, które mogłoby spowodować zagrożenie bezpieczeństwa lub porządku ruchu drogowego, ruch ten utrudnić albo w związku z ruchem zakłócić spokój lub porządek publiczny oraz narazić kogokolwiek na szkodę; przez działanie rozumie się również zaniechanie; przepis ten stosuje się odpowiednio do osoby znajdującej się w pobliżu drogi, jeżeli jej zachowanie mogłoby pociągnąć za sobą skutki dla bezpieczeństwa ruchu drogowego.

11.4.2. ustawa z dnia 6 września 2001 r. o transporcie drogowym (tekst jedn. Dz.U. z 2013 r., poz. 1414 z późn. zm.)

⇨ Ustawa określa zasady podejmowania i wykonywania:
• krajowego transportu drogowego;
• międzynarodowego transportu drogowego;
• niezarobkowego krajowego przewozu drogowego;
• niezarobkowego międzynarodowego przewozu drogowego;
⇨ ustawa określa też m.in.:
• zasady działania Inspekcji Transportu Drogowego;
• odpowiedzialność za naruszenie obowiązków lub warunków przewozu drogowego.

11.4.3. ustawa z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r. poz. 1440)

⇨ Zgodnie z ustawą drogi publiczne ze względu na funkcje w sieci drogowej dzielą się na drogi: krajowe, wojewódzkie, powiatowe i gminne;
⇨ ustawa reguluje m.in. kwestie:
• oceny wpływu planowanej drogi na bezpieczeństwo ruchu drogowego, w ramach strategicznej analizy wpływu wariantów planowanej drogi na poziom bezpieczeństwa ruchu drogowego w sieci dróg publicznych znajdujących się w obszarze oddziaływania planowanej drogi;
• audytu bezpieczeństwa ruchu drogowego, w ramach niezależnej, szczegółowej, technicznej oceny cech projektowanej, budowanej, przebudowywanej lub użytkowanej drogi publicznej pod względem bezpieczeństwa uczestników ruchu drogowego;
• klasyfikacji odcinków dróg ze względu na koncentrację wypadków śmiertelnych, w ramach analizy istniejącej sieci drogowej pod względem liczby wypadków śmiertelnych, w wyniku której wytypowane zostają najbardziej niebezpieczne odcinki dróg o dużej liczbie wypadków śmiertelnych;
• klasyfikacji odcinków dróg ze względu na bezpieczeństwo sieci drogowej, w ramach analizy istniejącej sieci drogowej, w wyniku której wytypowane zostają odcinki dróg o dużej możliwości poprawy bezpieczeństwa oraz zmniejszenia kosztów wypadków drogowych.

11.4.4. ustawa z dnia 28 marca 2003 r. o transporcie kolejowym (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 1727)

⇨ Przepisy ustawy określają: zasady korzystania z infrastruktury kolejowej, zarządzania infrastrukturą kolejową i jej utrzymania; zasady prowadzenia ruchu kolejowego i wykonywania przewozów kolejowych; warunki techniczne eksploatacji pojazdów kolejowych; warunki zapewnienia interoperacyjności systemu kolei na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej; zasady i instrumenty regulacji transportu kolejowego; szczególne zasady i warunki przygotowania inwestycji dotyczących linii kolejowych, w tym warunki lokalizacji i nabywania nieruchomości na ten cel oraz organy właściwe w tych sprawach; czas pracy pracowników kolei wykonujących interoperacyjne usługi transgraniczne; zasady ochrony praw pasażerów w transporcie kolejowym;
⇨ przedmiotem regulacji są m.in. sprawy:
• linii kolejowych o znaczeniu obronnym, których utrzymanie i eksploatację uzasadniają względy obronności państwa, w tym potrzeby Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej i wojsk sojuszniczych w czasie podwyższenia gotowości obronnej państwa i w czasie wojny, planowanych do objęcia osłoną techniczną;

• linii kolejowych o znaczeniu wyłącznie obronnym, dla której jedynym kryterium zaliczenia do linii o znaczeniu państwowym są względy obronności państwa, w tym potrzeby Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej i wojsk sojuszniczych we wszystkich stanach gotowości obronnej państwa i w czasie wojny;
• świadectw bezpieczeństwa potwierdzających zdolność bezpiecznego prowadzenia ruchu kolejowego i wykonywania przewozów kolejowych;
• certyfikatów bezpieczeństwa potwierdzający posiadanie przez przewoźnika kolejowego zaakceptowanego systemu zarządzania bezpieczeństwem oraz zdolność spełniania przez niego wymagań bezpieczeństwa;
• autoryzacji bezpieczeństwa potwierdzających ustanowienie przez zarządcę infrastruktury systemu zarządzania bezpieczeństwem oraz zdolność spełniania przez niego wymagań niezbędnych do bezpiecznego projektowania, eksploatacji i utrzymania infrastruktury kolejowej;
• systemu zarządzania bezpieczeństwem;
• wskaźników bezpieczeństwa odnoszących się do wypadków i incydentów kolejowych, skutków wypadków, bezpieczeństwa technicznego infrastruktury kolejowej i zarządzania bezpieczeństwem;
• metody oceny bezpieczeństwa ustalonej w celu opisania sposobu oceny poziomu bezpieczeństwa, spełniania wymagań bezpieczeństwa oraz zgodności z innymi wymaganiami dotyczącymi bezpieczeństwa;
⇨ zgodnie z ustawą:
• centralnym organem administracji rządowej będącym krajową władzą bezpieczeństwa i krajowym regulatorem transportu kolejowego w rozumieniu przepisów Unii Europejskiej z zakresu bezpieczeństwa i regulacji transportu kolejowego, właściwym w sprawach: 1) regulacji transportu kolejowego, 2) licencjonowania transportu kolejowego, 3) nadzoru technicznego nad eksploatacją i utrzymaniem linii kolejowych oraz pojazdów kolejowych, 4) bezpieczeństwa ruchu kolejowego, 5) nadzoru nad przestrzeganiem praw pasażerów w transporcie kolejowym, 6) licencji i świadectw maszynistów jest Prezes Urzędu Transportu Kolejowego;
• przy ministrze właściwym do spraw transportu działa niezależna, stała Państwowa Komisja Badania Wypadków Kolejowych, prowadząca badania poważnych wypadków, wypadków i incydentów.

11.4.5. ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o przewozie towarów niebezpiecznych (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 1834)

⇨ Ustawa określa zasady prowadzenia działalności w zakresie krajowego i międzynarodowego przewozu drogowego, koleją i żeglugą śródlądową towarów niebezpiecznych oraz organy i jednostki realizujące zadania związane z tym przewozem.

11.5. Bezpieczeństwo morskie

11.5.1. ustawa z dnia 18 sierpnia 2011 r. o bezpieczeństwie morskim (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r. poz. 281)

⇨ Ustawa reguluje sprawy bezpieczeństwa morskiego w zakresie budowy statku, jego stałych urządzeń i wyposażenia, inspekcji statku, kwalifikacji i składu załogi statku, bezpiecznego uprawiania żeglugi morskiej oraz ratowania życia na morzu.

11.5.2. ustawa z dnia 21 marca 1991 r. o obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej i administracji morskiej (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 2145)

⇨ Ustawa określa położenie prawne obszarów morskich Rzeczypospolitej Polskiej, pasa nadbrzeżnego, portów i przystani morskich oraz zasady korzystania z tych obszarów, a także organy administracji morskiej i ich kompetencje oraz zadania Państwowej Morskiej Służby Hydrograficznej;
⇨ zgodnie z ustawą obszarami morskimi Rzeczypospolitej Polskiej są:
• morskie wody wewnętrzne, morze terytorialne, strefa przyległa, wyłączna strefa ekonomiczna,
• morskie wody wewnętrzne i morze terytorialne wchodzą w skład terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
• zwierzchnictwo terytorialne Rzeczypospolitej Polskiej nad morskimi wodami wewnętrznymi i morzem terytorialnym rozciąga się na wody, przestrzeń powietrzną nad tymi wodami oraz na dno morskie wód wewnętrznych i morza terytorialnego, a także na wnętrze ziemi pod nimi,
• jeżeli wymagają tego potrzeby obronności lub bezpieczeństwa państwa: na morskich wodach wewnętrznych oraz na morzu terytorialnym mogą być ustanawiane strefy zamknięte dla żeglugi i rybołówstwa, poza morskimi wodami wewnętrznymi i morzem terytorialnym mogą być ogłaszane strefy niebezpieczne dla żeglugi lub rybołówstwa;

⇨ obce statki korzystają z prawa nieszkodliwego przepływu przez morze terytorialne Rzeczypospolitej Polskiej; przepływ uważa się za zagrażający pokojowi, porządkowi publicznemu lub bezpieczeństwu Rzeczypospolitej Polskiej, jeżeli obcy statek lub okręt wojenny podejmuje na morzu terytorialnym działania polegające na:
• groźbie użycia siły lub użyciu siły przeciwko suwerenności, integralności terytorialnej lub niezawisłości politycznej Rzeczypospolitej Polskiej albo pogwałceniu w jakikolwiek inny sposób zasad prawa międzynarodowego zawartych w Karcie Narodów Zjednoczonych,
• ćwiczeniach lub użyciu broni wszelkiego rodzaju,
• zbieraniu informacji na szkodę obronności lub bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej,
• propagandzie mającej na celu osłabienie obronności lub bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej,
• startowaniu, lądowaniu lub przyjmowaniu na pokład jakiegokolwiek statku powietrznego,
• startowaniu, lądowaniu lub przyjmowaniu na pokład jakiegokolwiek urządzenia wojskowego,
• ładowaniu lub wyładowywaniu towarów, walut albo przyjmowaniu na statek lub wysadzaniu ze statku ludzi z naruszeniem przepisów celnych, skarbowych, imigracyjnych lub sanitarnych Rzeczypospolitej Polskiej, umyślnym zanieczyszczeniu morza, uprawianiu rybołówstwa,
• prowadzeniu badań lub działalności hydrograficznej,
• zakłócaniu systemu łączności lub innych urządzeń i instalacji Rzeczypospolitej Polskiej,
• wszelkich innych działaniach niezwiązanych bezpośrednio z przepływem;
⇨ organami administracji morskiej są: minister właściwy do spraw gospodarki morskiej – jako naczelny organ administracji morskiej, dyrektorzy urzędów morskich – jako terenowe organy administracji morskiej;
⇨ do organów administracji morskiej należą m. in. sprawy:
• bezpieczeństwa żeglugi morskiej,
• ochrony portów morskich i żeglugi morskiej, w tym związane z wykonywaniem zadań obronnych oraz zadań o charakterze niemilitarnym, w szczególności zapobieganie aktom terroru oraz likwidacji skutków zaistniałych zdarzeń,
• bezpieczeństwa związanego z badaniami, rozpoznawaniem i eksploatacją zasobów mineralnych dna morskiego,
• ochrony środowiska morskiego przed zanieczyszczeniem wskutek korzystania z morza oraz przez zatapianie odpadów i innych substancji w zakresie nieuregulowanym przepisami prawa geologicznego i górniczego,
• ratowania życia, prowadzenia prac podwodnych i wydobywania mienia z morza,
• nadzoru przeciwpożarowego w polskich obszarach morskich oraz morskich portach i przystaniach,
• nadzoru nad zapewnieniem ochrony przed powodzią od strony wód morskich w tym poprzez budowę, rozbudowę i utrzymywanie budowli hydrotechnicznych oraz umocnień brzegowych w pasie technicznym.

11.5.3. ustawa z dnia 4 września 2008 r. o ochronie żeglugi i portów morskich (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 49 z późn. zm.)

⇨ Ustawa określa:
• zasady ochrony żeglugi morskiej i portów morskich, w tym ochrony życia i zdrowia osób znajdujących się na terenie portów morskich, obiektów portowych lub na statkach, zgodnie z wymaganiami określonymi w aktach prawa międzynarodowego;
• podmioty obowiązane do działań w zakresie ochrony żeglugi i portów oraz zakresy działań tych podmiotów.

11.5.4. ustawa z dnia 1 grudnia 1961 r. o izbach morskich (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 1207)

⇨ Zgodnie z ustawą do właściwości izb morskich należy: orzekanie w sprawach z wypadków morskich; rozpoznawanie innych spraw przekazanych izbom morskim odrębnymi przepisami;
⇨ do rozpoznania sprawy w pierwszej instancji miejscowo właściwa jest izba morska, w której okręgu:
• znalazł się statek lub jego załoga po wypadku,
• znajduje się miejsce wypadku,
• leży port macierzysty statku – w zależności od tego, w której izbie najpierw wszczęto postępowanie;
⇨ Izba Morska w Szczecinie działa przy Sądzie Okręgowym w Szczecinie, a Izba Morska w Gdańsku i Odwoławcza Izba Morska działają przy Sądzie Okręgowym w Gdańsku.

11.5.5. rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 sierpnia 2010 r. w sprawie trybu postępowania i sposobu współdziałania organów w celu zapobieżenia niebezpieczeństwu grożącemu statkom, obiektom portowym i portom oraz związanej z nimi infrastrukturze, powstałego na skutek użycia statku lub obiektu pływającego jako środka ataku terrorystycznego (tekst jedn. Dz.U. z 2015, poz. 1139)

⇨ Rozporządzenie określa tryb postępowania przy stosowaniu środków w celu zapobieżenia, ograniczenia lub usunięcia poważnego i bezpośredniego niebezpieczeństwa grożącego statkom, obiektom portowym i portom oraz związanej z nimi infrastrukturze, powstałego na skutek użycia statku lub obiektu pływającego jako środka ataku terrorystycznego, także sposób współdziałania organów publicznych w tych sprawach.

11.6. Bezpieczeństwo w górach

11.6.1. ustawa z dnia 18 sierpnia 2011 r. o bezpieczeństwie i ratownictwie w górach i na zorganizowanych terenach narciarskich (Dz.U. z 2011 r. Nr 208, poz. 1241 z późn. zm.)

⇨ Ustawa określa:
• podmioty uprawnione do wykonywania ratownictwa górskiego i ratownictwa na zorganizowanych terenach narciarskich, zakres ich obowiązków i uprawnień oraz zasady finansowania ich działalności,
• obowiązki osób przebywających w górach oraz na zorganizowanych terenach narciarskich,
• podmioty odpowiedzialne za zapewnienie bezpieczeństwa osobom przebywającym w górach i na zorganizowanych terenach narciarskich,
• warunki bezpieczeństwa osób przebywających w górach,
• nadzór i kontrolę nad ratownictwem górskim;
⇨ ustawa stanowi, że ratownictwo górskie mogą wykonywać Górskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe, Tatrzańskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe oraz inne podmioty, jeżeli uzyskały zgodę ministra właściwego do spraw wewnętrznych; minister, w drodze decyzji administracyjnej, udziela zgody, na wniosek podmiotu ubiegającego się o jej udzielenie pod warunkiem, że podmiot ten:
• zapewnia stan gotowości do wykonywania ratownictwa górskiego na obszarze, na którym zamierza działać podmiot ubiegający się o udzielenie zgody;
• dysponuje kadrą ratowników górskich w liczbie niezbędnej do zapewnienia stanu gotowości;
• posiada sprzęt specjalistyczny, środki transportu i łączności niezbędne do wykonywania ratownictwa górskiego.

11.7. Bezpieczeństwo na obszarach wodnych

11.7.1. ustawa z dnia 18 sierpnia 2011 r. o bezpieczeństwie osób przebywających na obszarach wodnych (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 656)

⇨ Ustawa określa:
• warunki bezpieczeństwa osób pływających, kąpiących się lub uprawiających sport lub rekreację na obszarach wodnych;
• podmioty uprawnione do wykonywania ratownictwa wodnego, zakres ich obowiązków i uprawnień, oraz zasady finansowania ich działalności;
• podmioty odpowiedzialne za zapewnienie bezpieczeństwa osobom pływającym, kąpiącym się lub uprawiającym sport lub rekreację na obszarach wodnych;
• nadzór i kontrolę nad ratownictwem wodnym; zasady i tryb usuwania, przechowywania, wydawania oraz orzekania przepadku statku lub innego obiektu pływającego;
⇨ zgodnie z ustawą ratownictwo wodne może wykonywać Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe oraz inne podmioty, jeżeli uzyskały zgodę ministra właściwego do spraw wewnętrznych; minister udziela, w drodze decyzji administracyjnej, zgody, na wniosek podmiotu ubiegającego się o jej udzielenie, o ile podmiot ten spełnia następujące warunki:
• zapewnia stan gotowości do wykonywania ratownictwa wodnego, poprzez utrzymywanie stałych dyżurów ratowników wodnych;
• dysponuje kadrą ratowników wodnych w liczbie niezbędnej do zapewnienia stanu gotowości;
• posiada siedzibę;
• posiada niezbędny do wykonywania ratownictwa wodnego sprzęt specjalistyczny oraz środki transportu i łączności.

11.8. Bezpieczeństwo w górnictwie

11.8.1.ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. – Prawo geologiczne i górnicze (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 1132 z późn. zm.)

⇨ Ustawa określa zasady i warunki podejmowania, wykonywania oraz zakończenia działalności w zakresie: prac geologicznych; wydobywania kopalin ze złóż; podziemnego bezzbiornikowego magazynowania substancji; podziemnego składowania odpadów; podziemnego składowania dwutlenku węgla w celu przeprowadzenia projektu demonstracyjnego wychwytu i składowania dwutlenku węgla; a także: wymagania w zakresie ochrony złóż kopalin, wód podziemnych oraz innych elementów środowiska; zasady wykonywania nadzoru i kontroli nad działalnością regulowaną ustawą;
⇨ zgodnie z ustawą ratownictwo górnicze tworzą służby ratownictwa górniczego przedsiębiorcy; podmioty zawodowo trudniące się ratownictwem górniczym;
⇨ do zadań służb i podmiotów ratownictwa górniczego należy:
• niezwłoczne niesienie pomocy w przypadku zagrożenia życia lub zdrowia osób przebywających w zakładzie górniczym, bezpieczeństwa ruchu zakładu górniczego lub bezpieczeństwa powszechnego;
• wykonywanie prac profilaktycznych – prace te mają na celu zapobieganie bezpośredniemu zagrożeniu bezpieczeństwa osób lub ruchu zakładu górniczego;
• zadania administracji geologicznej wykonuje:
  ° minister właściwy do spraw środowiska – przy pomocy Głównego Geologa Kraju, będącego sekretarzem lub podsekretarzem stanu w urzędzie obsługującym ministra;
  ° marszałek województwa – przy pomocy geologa wojewódzkiego;
  ° starosta – przy pomocy geologa powiatowego;
⇨ organami nadzoru górniczego są: Prezes Wyższego Urzędu Górniczego; dyrektorzy okręgowych urzędów górniczych; dyrektor Specjalistycznego Urzędu Górniczego; Prezes Wyższego Urzędu Górniczego jest centralnym organem administracji rządowej, działającym pod nadzorem ministra właściwego do spraw energii, właściwym w sprawach nadzoru górniczego;
⇨ organy nadzoru górniczego sprawują nadzór i kontrolę nad ruchem zakładów górniczych, w szczególności w zakresie:
• bezpieczeństwa i higieny pracy;
• bezpieczeństwa pożarowego;
• ratownictwa górniczego;
• gospodarki złożami kopalin w procesie ich wydobywania;
• ochrony środowiska i gospodarki złożem, w tym według kryterium wykonywania przez przedsiębiorców obowiązków określonych w odrębnych przepisach lub na ich podstawie;
• zapobiegania szkodom;
• budowy i likwidacji zakładu górniczego, w tym rekultywacji gruntów po działalności górniczej.

11.8.2. rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 12 czerwca 2002 r. w sprawie ratownictwa górniczego (Dz.U. z 2002 r. Nr 94, poz. 838 z późn. zm.)

⇨ Rozporządzenie określa:
• organizację, szczegółowe zadania służb ratownictwa górniczego przedsiębiorcy oraz podmiotów zawodowo trudniących się ratownictwem górniczym, w tym Centralnej Stacji Ratownictwa Górniczego;
• wymagania w zakresie wyposażenia technicznego wyżej wymienionych służb;
• szczegółowe zasady tworzenia i zatwierdzania planu ratownictwa górniczego;
• wymagane kwalifikacje zawodowe, zdrowotne i wiekowe członków drużyn ratowniczych;
• szczegółowe zasady szkolenia z zakresu ratownictwa górniczego;
• zasady prowadzenia akcji ratowniczych w zależności od rodzaju zagrożeń naturalnych, występujących w zakładach górniczych.
⇨ Ratownictwo górnicze tworzą służby:
• ratownictwa górniczego przedsiębiorcy;
• Centralnej Stacji Ratownictwa Górniczego lub innego podmiotu zawodowo trudniącego się wykonywaniem czynności w zakresie ratownictwa górniczego;

⇨ zadaniem wymienionych wyżej służb jest niezwłoczne niesienie pomocy w razie zagrożenia życia lub zdrowia pracowników zakładu górniczego oraz innych osób znajdujących się w zakładzie górniczym, a także w przypadku zagrożenia bezpieczeństwa ruchu zakładu górniczego powstałego w szczególności wskutek: pożaru, wybuchu gazów lub pyłu węglowego, wyrzutu gazów lub skał, wdarcia sił wody do wyrobisk, zawału, tąpnięcia, otwierania wyrobisk izolowanych, penetracji nieczynnych wyrobisk, erupcji płynu złożowego, wydzielania się siarkowodoru i awarii energomechanicznej, a także zagrożenia bezpieczeństwa powszechnego;
⇨ do zadań służb należy także wykonywanie prac profilaktycznych; pracami profilaktycznymi są prace mające na celu zapobieganie bezpośredniemu zagrożeniu bezpieczeństwa pracowników lub ruchu zakładu górniczego.

11.9. Bezpieczeństwo w lotnictwie cywilnym

11.9.1. ustawa z dnia 3 lipca 2002 r. – Prawo lotnicze (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 959)

⇨ Przepisy Prawa lotniczego regulują stosunki prawne z zakresu lotnictwa cywilnego;
⇨ zgodnie z ustawą:
• przepisy Prawa lotniczego stosuje się do polskiego lotnictwa cywilnego oraz, w zakresie ustalonym przez to prawo, również do obcego lotnictwa cywilnego;
• lotnictwo cywilne obejmuje wszystkie rodzaje lotnictwa, z wyjątkiem lotnictwa państwowego, to jest państwowych statków powietrznych, załóg tych statków oraz lotnisk państwowych wykorzystywanych wyłącznie do startów i lądowań państwowych statków powietrznych;
• minister właściwy do spraw transportu jest naczelnym organem administracji rządowej właściwym w sprawach lotnictwa cywilnego; minister ten sprawuje nadzór nad polskim lotnictwem cywilnym i nad działalnością obcego lotnictwa cywilnego w Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie ustalonym w niniejszej ustawie i innych ustawach oraz umowach międzynarodowych;
• centralnym organem administracji rządowej właściwym w sprawach lotnictwa cywilnego jest Prezes Urzędu Lotnictwa Cywilnego;
• zarządzający lotniskiem jest obowiązany zorganizować i utrzymywać system ratownictwa i ochrony przeciwpożarowej lotniska w ramach krajowego systemu ratownictwa;
• przy ministrze właściwym do spraw transportu działa niezależna, stała Państwowa Komisja Badania Wypadków Lotniczych, prowadząca badania wypadków i incydentów lotniczych;
• badanie wypadków i poważnych incydentów lotniczych w lotnictwie państwowym zaistniałych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i w polskiej przestrzeni powietrznej prowadzi Komisja Badania Wypadków Lotniczych Lotnictwa Państwowego powoływana przez Ministra Obrony Narodowej w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw wewnętrznych na okres jednego roku;
• badanie wypadków i poważnych incydentów lotniczych w lotnictwie państwowym ma na celu ustalenie ich okoliczności i przyczyn oraz wydanie zaleceń i wniosków dla zapobieżenia podobnym wypadkom i incydentom w przyszłości.

11.9.2. rozporządzenie Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej z dnia 31 lipca 2012 r. w sprawie Krajowego Programu Ochrony Lotnictwa Cywilnego (Dz.U. z 2012 r., poz. 912 z późn. zm.)

⇨ Zgodnie z rozporządzeniem:
• Prezes Urzędu Lotnictwa Cywilnego wykonuje zadania związane m.in. z: upowszechnianiem międzynarodowych norm, zasad oraz procedur ochrony lotnictwa cywilnego i stosowania ich w praktyce; sprawowaniem nadzoru nad działalnością przewoźników lotniczych, zarządzających lotniskami, instytucji zapewniających służby żeglugi powietrznej, zarejestrowanych agentów, zarejestrowanych dostawców zaopatrzenia pokładowego, znanych nadawców, uznanych nadawców, znanych dostawców zaopatrzenia pokładowego oraz portu lotniczego, w zakresie realizacji przez te podmioty zadań wynikających z przepisów dotyczących ochrony lotnictwa cywilnego; sprawowaniem nadzoru nad realizacją programów naprawczych, przygotowywanych w wyniku zaleceń pokontrolnych inspektorów Urzędu; prowadzeniem listy osób odpowiedzialnych za sprawy ochrony lotnictwa cywilnego; wprowadzaniem specjalnych procedur ochrony lub zwolnień ze środków kontroli w zakresie ochrony; informowaniem zarządzających lotniskami będącymi portami lotniczymi oraz koncesjonowanych przez Prezesa Urzędu przewoźników o otrzymaniu informacji przekazanej przez Komisję Europejską w sprawach procedur w zakresie ochrony lotnictwa;
• służbami ochrony lotnictwa są: Straż Graniczna, Policja, Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz służba ochrony lotniska, realizujące zadania na terenie lotniska;
• w portach lotniczych działają zespoły ochrony lotniska;
• przewoźnik lotniczy zapewnia ochronę eksploatowanego przez siebie statku powietrznego;

- pasażerów oraz ich bagaż kabinowy poddaje się kontroli bezpieczeństwa;
- bagaż rejestrowany poddaje się kontroli bezpieczeństwa;
- zaopatrzenie portu lotniczego podlega środkom kontroli w zakresie ochrony.

11.9.3. rozporządzenie Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej z dnia 15 marca 2013 r. w sprawie szczegółowych wymagań dotyczących programów ochrony w lotnictwie cywilnym (Dz.U. z 2013 r., poz. 374 z późn. zm.)

⇨ Rozporządzenie określa szczegółowe wymagania dotyczące programów ochrony lotnisk, przewoźników lotniczych, instytucji zapewniających służby żeglugi powietrznej, zarejestrowanego agenta oraz innych podmiotów prowadzących działalność lotniczą;
⇨ zgodnie z rozporządzeniem programy ochrony uwzględniają istniejący stan faktyczny w zakresie ochrony lotnictwa cywilnego, aktualne zagrożenia dla lotnictwa cywilnego oraz obowiązujące przepisy dotyczące ochrony lotnictwa zawarte w szczególności w ustawie z dnia 3 lipca 2002 r. – Prawo lotnicze, wydanych na jej podstawie aktach wykonawczych, a także w prawie Unii Europejskiej;
⇨ program ochrony jest przedstawiany do zatwierdzenia przez Prezesa Urzędu Lotnictwa Cywilnego.

11.9.4. rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 14 czerwca 2012 r. w sprawie organizacji oraz działania Komisji Badania Wypadków Lotniczych Lotnictwa Państwowego (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 717)

⇨ Rozporządzenie określa: warunki i sposób powoływania Komisji Badania Wypadków Lotniczych Lotnictwa Państwowego, tryb powoływania i odwoływania osób wchodzących w skład Komisji, jej strukturę organizacyjną, liczbę członków oraz regulamin działania.

12. Regulacje dotyczące bezpieczeństwa wyodrębnionych wyzwań i zagrożeń

12.1. Bezpieczeństwo zgromadzeń publicznych

12.1.1. ustawa z dnia 24 lipca 2015 r. Prawo o zgromadzeniach (Dz.U. z 2015 r., poz. 1485 z późn. zm.)

⇨ Ustawa reguluje zasady i tryb organizowania, odbywania oraz rozwiązywania zgromadzeń; przepisów ustawy nie stosuje się do zgromadzeń: 1) organizowanych przez organy władzy publicznej; 2) odbywanych w ramach działalności kościołów i innych związków wyznaniowych;
⇨ jako zgromadzenie jest traktowane zgrupowanie osób na otwartej przestrzeni dostępnej dla nieokreślonych imiennie osób w określonym miejscu w celu odbycia wspólnych obrad lub w celu wspólnego wyrażenia stanowiska w sprawach publicznych;
⇨ jako zgromadzenie spontaniczne jest traktowane zgromadzenie, które odbywa się w związku z zaistniałym nagłym i niemożliwym do wcześniejszego przewidzenia wydarzeniem związanym ze sferą publiczną, którego odbycie w innym terminie byłoby niecelowe lub mało istotne z punktu widzenia debaty publicznej;
⇨ zgodnie z ustawą (po jej nowelizacji w 2016 r.):
- jeżeli wniesiono zawiadomienia o zamiarze zorganizowania dwóch lub większej liczby zgromadzeń, które mają zostać zorganizowane chociażby częściowo w tym samym miejscu i czasie, w szczególności w odległości mniejszej niż 100 m pomiędzy zgromadzeniami, i nie jest możliwe ich odbycie w taki sposób, aby ich przebieg nie zagrażał życiu lub zdrowiu ludzi albo mieniu w znacznych rozmiarach, o pierwszeństwie wyboru miejsca i czasu zgromadzenia decyduje kolejność wniesienia zawiadomień;
- jeżeli zgromadzenia są organizowane przez tego samego organizatora w tym samym miejscu lub na tej samej trasie co najmniej 4 razy w roku według opracowanego terminarza lub co najmniej raz w roku w dniach świąt państwowych i narodowych, a tego rodzaju wydarzenia odbywały się w ciągu ostatnich 3 lat, chociażby nie w formie zgromadzeń i miały na celu w szczególności uczczenie doniosłych i istotnych dla historii Rzeczypospolitej Polskiej wydarzeń, organizator może zwrócić się z wnioskiem do wojewody o wyrażenie zgody na cykliczne organizowanie tych zgromadzeń;
- wojewoda, jednocześnie z wydaniem decyzji w przedmiocie zgody na cykliczne organizowanie zgromadzeń, udostępnia na stronie podmiotowej w Biuletynie Informacji Publicznej informację o miejscu i terminach zgromadzeń organizowanych cyklicznie oraz informuje o wydaniu decyzji organ gminy, na terenie której ma się odbyć zgromadzenie cykliczne; jeżeli wojewoda wydał zgodę na odbycie zgromadzenia cyklicznego w miejscu i czasie, w których miało się odbyć inne zgromadzenie, organ gminy, w ciągu 24 godzin od otrzymania informacji od wojewody, wydaje decyzję, o zakazie tego innego zgromadzenia; w przypadku niewykonania przez organ gminy tego obowiązku wojewoda wydaje niezwłocznie zarządzenie zastępcze o zakazie zgromadzenia;
- uczestnicy zgromadzenia spontanicznego nie mogą zakłócać przebiegu zgromadzenia organizowanego w trybie wcześniej uzyskanej zgody.

12.2. Bezpieczeństwo imprez masowych

12.2.1. ustawa z dnia 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1160)

⇨ Ustawa określa:
- zasady postępowania konieczne do zapewnienia bezpieczeństwa imprez masowych,
- warunki bezpieczeństwa imprez masowych,
- zasady i tryb wydawania zezwoleń na przeprowadzanie imprez masowych,
- zasady gromadzenia i przetwarzania informacji dotyczących bezpieczeństwa imprez masowych,
- zasady odpowiedzialności organizatorów za szkody wyrządzone w związku ze zorganizowaniem imprez masowych,
- wyłączenia od stosowania przepisów ustawy;

⇨ zgodnie z ustawą zasadą jest, że za bezpieczeństwo imprezy masowej w miejscu i w czasie jej trwania odpowiada jej organizator, co obejmuje spełnienie wymogów w zakresie:
- zapewnienia bezpieczeństwa osobom uczestniczącym w imprezie,
- ochrony porządku publicznego,
- zabezpieczenia pod względem medycznym, zapewnienia odpowiedniego stanu technicznego obiektów budowlanych wraz ze służącymi tym obiektom instalacjami i urządzeniami technicznymi, w szczególności przeciwpożarowymi i sanitarnymi;

⇨ szczegółowo uregulowano kwestie dotyczące: bezpieczeństwa meczy piłki nożnej, służb porządkowych i informacyjnych, kontroli bezpieczeństwa imprez masowych oraz przepisów karnych.

12.3. Zagrożenia przestępczością zorganizowaną

12.3.1. ustawa z dnia 25 czerwca 1997 r. o świadku koronnym (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 1197)

⇨ Przepisy ustawy stosuje się w sprawach o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe popełnione w zorganizowanej grupie albo związku mających na celu popełnienie przestępstwa lub przestępstwa skarbowego;
⇨ świadkiem koronnym jest podejrzany, który został dopuszczony do składania zeznań w charakterze świadka, na zasadach i w trybie określonych ustawą.

13. Regulacje dotyczące stanów nadzwyczajnych

13.1. Stan klęski żywiołowej

13.1.1. ustawa z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej (tekst jedn. Dz.U. z 2014 r., poz. 333)

⇨ Ustawa określa tryb wprowadzenia i zniesienia stanu klęski żywiołowej, a także zasady działania organów władzy publicznej oraz zakres ograniczeń wolności i praw człowieka i obywatela w czasie stanu klęski żywiołowej i przepisy karne;
⇨ zgodnie z ustawą:
- stan klęski żywiołowej może być wprowadzony dla zapobieżenia skutkom katastrof naturalnych lub awarii technicznych noszących znamiona klęski żywiołowej oraz w celu ich usunięcia;
- Rada Ministrów, w drodze rozporządzenia, może wprowadzić stan klęski żywiołowej z własnej inicjatywy lub na wniosek właściwego wojewody;
- stan klęski żywiołowej może być wprowadzony na obszarze, na którym wystąpiła klęska żywiołowa, a także na obszarze, na którym wystąpiły lub mogą wystąpić skutki tej klęski;
- stan klęski żywiołowej wprowadza się na czas oznaczony, niezbędny dla zapobieżenia skutkom klęski żywiołowej lub ich usunięcia, nie dłuższy niż 30 dni, może on zostać przedłużony na czas oznaczony, w drodze rozporządzenia Rady Ministrów, po wyrażeniu przez Sejm zgody na to przedłużenie.

13.1.2. rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 lutego 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad udziału pododdziałów i oddziałów Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w zapobieganiu skutkom klęski żywiołowej lub ich usuwaniu (Dz.U. z 2003 r. Nr 41, poz. 347)

⇨ Rozporządzenie określa:
- rodzaje działań ratowniczych lub prewencyjnych, wykonywanych w celu zapobieżenia skutkom klęski żywiołowej lub ich usunięcia, w których mogą brać udział pododdziały i oddziały Sił Zbrojnych RP;
- sposób koordynowania, dowodzenia tymi oddziałami i ich zabezpieczenia logistycznego.

13.2. Stan wyjątkowy

13.2.1. ustawa z dnia 21 czerwca 2002 r. o stanie wyjątkowym (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 886)

⇨ Ustawa określa tryb wprowadzenia i zniesienia stanu wyjątkowego, a także zasady działania organów władzy publicznej oraz zakres, w jakim mogą być ograniczone wolności i prawa człowieka i obywatela w czasie stanu wyjątkowego;

⇨ zgodnie z ustawą w sytuacji szczególnego zagrożenia konstytucyjnego ustroju państwa, bezpieczeństwa obywateli lub porządku publicznego, w tym spowodowanego działaniami o charakterze terrorystycznym lub działaniami w cyberprzestrzeni, które nie może być usunięte poprzez użycie zwykłych środków konstytucyjnych:
• Rada Ministrów może podjąć uchwałę o skierowaniu do Prezydenta RP wniosku o wprowadzenie stanu wyjątkowego,
• we wniosku Rada Ministrów określa przyczyny wprowadzenia i niezbędny czas trwania stanu wyjątkowego oraz obszar, na jakim stan wyjątkowy powinien być wprowadzony, a także odpowiednie do stopnia i charakteru zagrożenia, w zakresie dopuszczonym ustawą, rodzaje ograniczeń wolności i praw człowieka i obywatela; Prezydent RP niezwłocznie rozpatruje wniosek, a następnie wydaje rozporządzenie o wprowadzeniu stanu wyjątkowego na czas oznaczony nie dłuższy niż 90 dni lub postanawia odmówić wydania takiego rozporządzenia,
• rozporządzenie o wprowadzeniu stanu wyjątkowego Prezydent RP przedstawia Sejmowi w ciągu 48 godzin od jego podpisania.

13.3. Stan wojenny

13.3.1. ustawa z dnia 29 sierpnia 2002 r. o stanie wojennym oraz o kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn. Dz.U. z 2014 r., poz. 1815 z późn. zm.)

⇨ Ustawa określa tryb wprowadzenia i zniesienia stanu wojennego, zasady działania organów władzy publicznej oraz zakres ograniczeń wolności i praw człowieka i obywatela w czasie stanu wojennego, a także kompetencje Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasady jego podległości konstytucyjnym organom RP;
⇨ zgodnie z ustawą w razie zewnętrznego zagrożenia państwa, w tym spowodowanego działaniami o charakterze terrorystycznym lub działaniami w cyberprzestrzeni, zbrojnej napaści na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub gdy z umowy międzynarodowej wynika zobowiązanie do wspólnej obrony przeciwko agresji:
• Prezydent RP może, na wniosek Rady Ministrów, wprowadzić stan wojenny na części albo na całym terytorium państwa,
• Prezydent RP niezwłocznie rozpatruje wniosek Rady Ministrów a następnie wydaje rozporządzenie o wprowadzeniu stanu wojennego albo postanawia odmówić wydania takiego rozporządzenia,
• rozporządzenie o wprowadzeniu stanu wojennego Prezydent RP przedstawia Sejmowi w ciągu 48 godzin od jego podpisania.

14. Regulacje dotyczące ochrony praw człowieka i obywatela, ochrony prawnej, wymiaru sprawiedliwości, systemu penitencjarnego i resocjalizacyjnego

14.1. Regulacje dotyczące informacji publicznej, ewidencji i rejestrów

14.1.1. ustawa z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 1764 z późn. zm.)

⇨ Zgodnie z ustawą:
• każda informacja o sprawach publicznych stanowi informację publiczną w rozumieniu ustawy i podlega udostępnieniu na zasadach i w trybie określonych w tej ustawie, z tym, że przepisy ustawy nie naruszają przepisów innych ustaw określających odmienne zasady i tryb dostępu do informacji będących informacjami publicznymi, pod warunkiem że nie ograniczają obowiązków przekazywania informacji publicznej do centralnego repozytorium informacji publicznej;
• każdemu, z wyjątkami określonymi w ustawie, przysługuje prawo dostępu do informacji publicznej; od osoby wykonującej prawo do informacji publicznej nie wolno żądać wykazania interesu prawnego lub faktycznego;
• prawo do informacji publicznej obejmuje uprawnienia do: 1) uzyskania informacji publicznej, w tym uzyskania informacji przetworzonej w takim zakresie, w jakim jest to szczególnie istotne dla interesu publicznego; 2) wglądu do dokumentów urzędowych; 3) dostępu do posiedzeń kolegialnych organów władzy publicznej pochodzących z powszechnych wyborów;
• obowiązane do udostępniania informacji publicznej są władze publiczne oraz inne podmioty wykonujące zadania publiczne;
• prawo do informacji publicznej podlega ograniczeniu w zakresie i na zasadach określonych w przepisach o ochronie informacji niejawnych oraz o ochronie innych tajemnic ustawowo chronionych, a także ze względu na prywatność osoby fizycznej lub tajemnicę przedsiębiorcy (ograniczenie to nie dotyczy informacji o osobach pełniących funkcje publiczne, mających związek z pełnieniem tych funkcji, w tym o warunkach powierzenia i wykonywania funkcji, oraz przypadku, gdy osoba fizyczna lub przedsiębiorca rezygnują z przysługującego im prawa);

• tworzy się urzędowy publikator teleinformatyczny – Biuletyn Informacji Publicznej – w celu powszechnego udostępniania informacji publicznej, w postaci ujednoliconego systemu stron w sieci teleinformatycznej;
• minister właściwy do spraw informatyzacji prowadzi centralne repozytorium, powszechnie dostępne w sieci teleinformatycznej;
• informacja publiczna, która nie została udostępniona w Biuletynie Informacji Publicznej lub centralnym repozytorium, jest udostępniana na wniosek; informacja publiczna, która może być niezwłocznie udostępniona, jest udostępniana w formie ustnej lub pisemnej bez pisemnego wniosku; informacja publiczna może być udostępniana: w drodze wyłożenia lub wywieszenia w miejscach ogólnie dostępnych; przez zainstalowane w miejscach dostępnych urządzenia umożliwiające zapoznanie się z tą informacją;
• odmowa udostępnienia informacji publicznej oraz umorzenie postępowania o udostępnienie informacji przez organ władzy publicznej następują w drodze decyzji.

14.1.2. rozporządzenia Ministra Administracji i Cyfryzacji z dnia 26 marca 2014 r. w sprawie zasobu informacyjnego przeznaczonego do udostępniania w Centralnym Repozytorium Informacji Publicznej (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 1181)

⇨ Rozporządzenie określa dla poszczególnych podmiotów:
• sposób realizacji obowiązku, o którym mowa w m.in. 9a ust. 2 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej;
• zakres zasobu informacyjnego przeznaczony do udostępnienia w Centralnym Repozytorium Informacji Publicznej;
• dodatkowe wymagania techniczne opracowania zasobu informacyjnego oraz dodatkowy zestaw elementów metadanych;
• harmonogram przekazywania zasobu informacyjnego oraz metadanych do centralnego repozytorium oraz ich aktualizowania;
⇨ poszczególne załączniki do rozporządzenia określają sposób realizacji obowiązków dotyczących udostępniania informacji w Centralnym Repozytorium Informacji Publicznej dla: organów administracji rządowej, funduszy celowych, Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, Narodowego Funduszu Zdrowia; państwowych instytutów badawczych, państwowych osób prawnych utworzonych na podstawie odrębnych ustaw w celu wykonywania zadań publicznych, z wyjątkiem uczelni, Polskiej Akademii Nauk oraz jednostek naukowych.

14.1.3. ustawa z dnia 24 września 2010 r. o ewidencji ludności (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 657)

⇨ Ustawa określa:
• zasady i sposób prowadzenia ewidencji ludności w Rzeczypospolitej Polskiej,
• zakres i zasady rejestracji danych gromadzonych w Powszechnym Elektronicznym Systemie Ewidencji Ludności, rejestrach mieszkańców i rejestrach zamieszkania cudzoziemców,
• zasady i tryb nadawania numeru Powszechnego Elektronicznego Systemu Ewidencji Ludności,
• zasady wykonywania obowiązku meldunkowego przez obywateli polskich i cudzoziemców,
• zasady udostępniania danych z Powszechnego Elektronicznego Systemu Ewidencji Ludności oraz innych rejestrów;
⇨ zgodnie z ustawą:
• ewidencja ludności polega na rejestracji określonych w ustawie podstawowych danych identyfikujących tożsamość oraz status administracyjnoprawny osób fizycznych,
• ewidencję ludności prowadzi się w Powszechnym Elektronicznym Systemie Ewidencji Ludności, który stanowi rejestr PESEL, w rejestrach mieszkańców oraz rejestrach zamieszkania cudzoziemców, prowadzonych w systemie teleinformatycznym,
• rejestry zamieszkania cudzoziemców mogą być prowadzone w formie kartotecznej,
• organy gminy wykonują zadania określone w ustawie jako zadania zlecone z zakresu administracji rządowej,
• wojewoda jest organem wyższego stopnia w stosunku do organów gmin wydających rozstrzygnięcia administracyjne na podstawie ustawy.

14.1.4. ustawa z dnia 13 października 1995 r. o zasadach ewidencji i identyfikacji podatników i płatników (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 476)

⇨ Ustawa określa:
• zasady ewidencji podatników, płatników podatków, płatników składek na ubezpieczenia społeczne oraz ubezpieczenia zdrowotne,
• zasady i tryb nadawania numeru identyfikacji podatkowej,
• zasady posługiwania się identyfikatorem podatkowym.

14.1.5. ustawa z dnia 6 sierpnia 2010 r. o dowodach osobistych (tekst jedn. Dz.U. z 2017, poz. 1464)

⇨ Ustawa określa: osoby uprawnione lub obowiązane do posiadania dowodu osobistego; zakres danych zawartych w dowodzie osobistym; zasady wydawania dowodu osobistego; zasady wymiany i unieważniania dowodu osobistego; zakres danych gromadzonych w Rejestrze Dowodów Osobistych oraz zasady prowadzenia tego rejestru; zasady postępowania z dokumentacją związaną z dowodami osobistymi; zasady udostępniania danych gromadzonych w Rejestrze Dowodów Osobistych; kompetencje ministra właściwego do spraw wewnętrznych, ministra właściwego do spraw informatyzacji, wojewodów, organów gmin oraz konsulów Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie spraw, o których mowa w ustawie.

14.1.6. ustawa z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 700 z późn. zm.)

⇨ Ustawa utworzyła Krajowy Rejestr Sądowy, który składa się z:
- rejestru przedsiębiorców,
- rejestru stowarzyszeń, innych organizacji społecznych i zawodowych,
- fundacji oraz samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej,
- rejestru dłużników niewypłacalnych;

⇨ zgodnie z ustawą rejestr prowadzą w systemie teleinformatycznym sądy rejonowe (sądy gospodarcze) obejmujące swoją właściwością obszar województwa lub jego część.

14.1.7. ustawa z dnia 24 maja 2000 r. o Krajowym Rejestrze Karnym (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 678)

⇨ Ustawa utworzyła Krajowy Rejestr Karny, w którym gromadzi się dane o osobach:
- prawomocnie skazanych za przestępstwa lub przestępstwa skarbowe,
- przeciwko którym prawomocnie warunkowo umorzono postępowanie karne w sprawach o przestępstwa lub przestępstwa skarbowe,
- przeciwko którym prawomocnie umorzono postępowanie karne w sprawach o przestępstwa lub przestępstwa skarbowe na podstawie amnestii,
- będących obywatelami polskimi prawomocnie skazanymi przez sądy państw obcych,
- wobec których prawomocnie orzeczono środki zabezpieczające w sprawach o przestępstwa lub przestępstwa skarbowe,
- nieletnich, wobec których prawomocnie orzeczono środki wychowawcze, poprawcze lub wychowawczo-lecznicze albo którym wymierzono karę na podstawie art. 13 lub art. 94 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich,
- prawomocnie skazanych za wykroczenia na karę aresztu,
- poszukiwanych listem gończym,
- tymczasowo aresztowanych,
- nieletnich umieszczonych w schroniskach dla nieletnich;

⇨ w Rejestrze gromadzi się również dane o podmiotach zbiorowych, wobec których prawomocnie orzeczono karę pieniężną, przepadek, zakaz lub podanie wyroku do publicznej wiadomości, na podstawie ustawy z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary;

⇨ Rejestr prowadzi Minister Sprawiedliwości przy pomocy wchodzącego w skład Ministerstwa Sprawiedliwości Biura Informacyjnego Krajowego Rejestru Karnego, które jest organem centralnym Rzeczypospolitej Polskiej.

⇨ Rejestr jest prowadzony w systemie teleinformatycznym.

⇨ ustawa reguluje m.in. dostęp do danych zgromadzonych w Rejestrze, zasady i sposób przetwarzania zgromadzonych w Rejestrze danych osobowych.

14.2. Regulacje dotyczące gwarancji ochrony wybranych praw i wolności

14.2.1. ustawa z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 958)

⇨ Zgodnie z ustawą ustanawia się Rzecznika Praw Obywatelskich jako organ, który stoi na straży wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz w innych aktach normatywnych, w tym również na straży realizacji zasady równego traktowania;

⇨ w sprawach o ochronę wolności i praw człowieka i obywatela Rzecznik bada, czy wskutek działania lub zaniechania organów, organizacji i instytucji, obowiązanych do przestrzegania i realizacji tych wolności i praw, nie nastąpiło naruszenie prawa, a także zasad współżycia i sprawiedliwości społecznej;

⇨ Rzecznik wykonuje funkcje organu wizytującego do spraw zapobiegania torturom i innemu okrutnemu, nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu (krajowy mechanizm prewencji) w rozumieniu Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r.;
⇨ Rzecznik podejmuje czynności przewidziane w ustawie, jeżeli poweźmie wiadomość wskazującą na naruszenie wolności i praw człowieka i obywatela, w tym zasady równego traktowania;
⇨ Rzecznik regularnie sprawdza sposób traktowania osób pozbawionych wolności;
⇨ podjęcie czynności przez Rzecznika następuje:
• na wniosek obywateli lub ich organizacji;
• na wniosek organów samorządów;
• na wniosek Rzecznika Praw Dziecka;
• z własnej inicjatywy;
⇨ podejmując sprawę, Rzecznik może:
• samodzielnie prowadzić postępowanie wyjaśniające;
• zwrócić się o zbadanie sprawy lub jej części do właściwych organów, w szczególności organów nadzoru, prokuratury, kontroli państwowej, zawodowej lub społecznej;
• zwrócić się do Sejmu o zlecenie Najwyższej Izbie Kontroli przeprowadzenia kontroli dla zbadania określonej sprawy lub jej części;
⇨ ustawa reguluje uprawnienia Rzecznika w postępowaniu wyjaśniającym.

14.2.2. ustawa z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 922)

⇨ Zgodnie z ustawą:
• ustanawia się Rzecznika Praw Dziecka;
• Rzecznik Praw Dziecka stoi na straży praw dziecka określonych w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, Konwencji o prawach dziecka i innych przepisach prawa, z poszanowaniem odpowiedzialności, praw i obowiązków rodziców;
• Rzecznik przy wykonywaniu swoich uprawnień kieruje się dobrem dziecka oraz bierze pod uwagę, że naturalnym środowiskiem jego rozwoju jest rodzina;
• Rzecznik działa na rzecz ochrony praw dziecka, w szczególności: prawa do życia i ochrony zdrowia; prawa do wychowania w rodzinie; prawa do godziwych warunków socjalnych; prawa do nauki;
• Rzecznik podejmuje działania zmierzające do ochrony dziecka przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem, demoralizacją, zaniedbaniem oraz innym złym traktowaniem;
• Rzecznik szczególną troską i pomocą otacza dzieci niepełnosprawne;
⇨ ustawa określa zasady i tryb powołania Rzecznika, jego status oraz jego uprawnienia i zasady działania.

14.2.3. ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 1990)

⇨ Ustawa określa zasady i warunki wjazdu cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, ich przejazdu przez to terytorium, pobytu na nim i wyjazdu z niego, tryb postępowania oraz organy właściwe w tych sprawach;
⇨ zgodnie z ustawą cudzoziemcowi udziela się zgody na pobyt ze względów humanitarnych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, jeżeli zobowiązanie go do powrotu:
• może nastąpić jedynie do państwa, w którym, w rozumieniu Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zagrożone byłoby jego prawo do życia, wolności i bezpieczeństwa osobistego lub mógłby on zostać poddany torturom albo nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu, lub mógłby być zmuszony do pracy, lub mógłby być pozbawiony prawa do rzetelnego procesu sądowego albo być ukarany bez podstawy prawnej, lub
• naruszałoby jego prawo do życia rodzinnego lub prywatnego, w rozumieniu przepisów Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., lub naruszałoby prawa dziecka, określone w Konwencji o prawach dziecka, przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r., w stopniu istotnie zagrażającym jego rozwojowi psychofizycznemu.

14.2.4. ustawa z dnia 7 września 2007 r. o Karcie Polaka (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1459)

⇨ Ustawa określa uprawnienia osoby, której przyznano Kartę Polaka, zasady przyznawania, utraty ważności i unieważniania Karty Polaka oraz właściwość i tryb postępowania organów w tych sprawach;
⇨ zgodnie z ustawą:
• Karta Polaka jest dokumentem potwierdzającym przynależność do Narodu Polskiego i może być przyznana wyłącznie osobie nieposiadającej obywatelstwa polskiego albo zezwolenia na pobyt stały na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;

• Karta Polaka może być przyznana osobie, która deklaruje przynależność do Narodu Polskiego i spełni łącznie następujące warunki: wykaże swój związek z polskością przez przynajmniej podstawową znajomość języka polskiego, który uważa za język ojczysty, oraz znajomość i kultywowanie polskich tradycji i zwyczajów; w obecności konsula Rzeczypospolitej Polskiej lub wojewody, albo wyznaczonego przez niego pracownika, złoży pisemną deklarację przynależności do Narodu Polskiego; wykaże, że jest narodowości polskiej lub posiadała obywatelstwo polskie, lub co najmniej jedno z jej rodziców lub dziadków albo dwoje pradziadków było narodowości polskiej lub posiadało obywatelstwo polskie, albo przedstawi zaświadczenie organizacji polskiej lub polonijnej potwierdzające aktywne zaangażowanie w działalność na rzecz języka i kultury polskiej lub polskiej mniejszości narodowej przez okres co najmniej ostatnich trzech lat; złoży oświadczenie, że ona lub jej wstępni nie repatriowali się lub nie zostali repatriowani z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej albo Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, na podstawie umów repatriacyjnych zawartych w latach 1944–1957 przez Rzeczpospolitą Polską albo przez Polską Rzeczpospolitą Ludową z Białoruską Socjalistyczną Republiką Radziecką, Ukraińską Socjalistyczną Republiką Radziecką, Litewską Socjalistyczną Republiką Radziecką i Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich, do jednego z państw będących stroną tych umów;
• z wyjątkiem przypadków określonych w ustawie, Karta Polaka może być przyznana wyłącznie osobie posiadającej w dniu złożenia wniosku o wydanie Karty Polaka obywatelstwo Republiki Armenii, Republiki Azerbejdżańskiej, Republiki Białoruś, Republiki Estońskiej, Gruzji, Republiki Kazachstanu, Republiki Kirgiskiej, Republiki Litewskiej, Republiki Łotewskiej, Republiki Mołdowy, Federacji Rosyjskiej, Republiki Tadżykistanu, Turkmenistanu, Ukrainy lub Republiki Uzbekistanu albo posiadającej w jednym z tych państw status bezpaństwowca.

14.2.5. ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 1836)

⇨ Ustawa określa zasady, warunki i tryb udzielania cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz organy właściwe w tych sprawach;
⇨ zgodnie z ustawą:
• na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej cudzoziemcowi udziela się ochrony przez: nadanie statusu uchodźcy, udzielenie ochrony uzupełniającej, udzielenie azylu, udzielenie ochrony czasowej;
• cudzoziemcowi nadaje się status uchodźcy, jeżeli na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem w kraju pochodzenia z powodu rasy, religii, narodowości, przekonań politycznych lub przynależności do określonej grupy społecznej nie może lub nie chce korzystać z ochrony tego kraju;
• organem właściwym w sprawach dotyczących ochrony cudzoziemców jest Szef Urzędu do Spraw Cudzoziemców.

14.2.6. ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 922 z późn. zm.)

⇨ Zgodnie z ustawą:
• każdy ma prawo do ochrony dotyczących go danych osobowych; przetwarzanie danych osobowych może mieć miejsce ze względu na dobro publiczne, dobro osoby, której dane dotyczą, lub dobro osób trzecich w zakresie i trybie określonym ustawą;
• ustawa określa zasady postępowania przy przetwarzaniu danych osobowych oraz prawa osób fizycznych, których dane osobowe są lub mogą być przetwarzane w zbiorach danych;
• ustawę stosuje się do przetwarzania danych osobowych: w kartotekach, skorowidzach, księgach, wykazach i w innych zbiorach ewidencyjnych; w systemach informatycznych, także w przypadku przetwarzania danych poza zbiorem danych;
• ustawę stosuje się do organów państwowych, organów samorządu terytorialnego oraz do państwowych i komunalnych jednostek organizacyjnych, a także do: podmiotów niepublicznych realizujących zadania publiczne, osób fizycznych i osób prawnych oraz jednostek organizacyjnych niebędących osobami prawnymi, jeżeli przetwarzają dane osobowe w związku z działalnością zarobkową, zawodową lub dla realizacji celów statutowych, które mają siedzibę albo miejsce zamieszkania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, albo w państwie trzecim, o ile przetwarzają dane osobowe przy wykorzystaniu środków technicznych znajdujących się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
⇨ zgodnie z ustawą:
• organem do spraw ochrony danych osobowych jest Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych, którego powołuje i odwołuje Sejm Rzeczypospolitej Polskiej za zgodą Senatu;

• administrator danych jest obowiązany zastosować środki techniczne i organizacyjne zapewniające ochronę przetwarzanych danych osobowych odpowiednią do zagrożeń oraz kategorii danych objętych ochroną, a w szczególności powinien zabezpieczyć dane przed ich udostępnieniem osobom nieupoważnionym, zabraniem przez osobę nieuprawnioną, przetwarzaniem z naruszeniem ustawy oraz zmianą, utratą, uszkodzeniem lub zniszczeniem;
• administrator danych może powołać administratora bezpieczeństwa informacji, do zadań którego należy: zapewnianie przestrzegania przepisów o ochronie danych osobowych oraz prowadzenie rejestru zbiorów danych przetwarzanych przez administratora danych; administrator danych jest obowiązany zgłosić zbiór danych do rejestracji Generalnemu Inspektorowi Ochrony Danych Osobowych;
⇨ ustawa określa także wyjątki od ogólnych zasad oraz przepisy karne.

14.2.7. ustawa z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (tekst jedn. z 2017 r., poz. 1318 z późn. zm.)

⇨ Ustawa określa:
• prawa pacjenta,
• zasady udostępniania dokumentacji medycznej,
• obowiązki podmiotów udzielających świadczeń zdrowotnych związane z prawami pacjenta,
• tryb powoływania, odwoływania i kompetencje Rzecznika Praw Pacjenta,
• postępowanie w sprawach praktyk naruszających zbiorowe prawa pacjentów,
• zasady i tryb ustalania odszkodowania i zadośćuczynienia w przypadku zdarzeń medycznych;
⇨ przestrzeganie praw pacjenta określonych w ustawie jest obowiązkiem organów władzy publicznej właściwych w zakresie ochrony zdrowia, Narodowego Funduszu Zdrowia, podmiotów udzielających świadczeń zdrowotnych, osób wykonujących zawód medyczny oraz innych osób uczestniczących w udzielaniu świadczeń zdrowotnych;
⇨ pacjent ma prawo do:
• świadczeń zdrowotnych odpowiadających wymaganiom aktualnej wiedzy medycznej,
• natychmiastowego udzielenia świadczeń zdrowotnych ze względu na zagrożenie zdrowia lub życia,
• świadczeń zdrowotnych udzielanych z należytą starannością przez podmioty udzielające świadczeń zdrowotnych w warunkach odpowiadających określonym w odrębnych przepisach wymaganiom fachowym i sanitarnym;
⇨ w celu ochrony praw pacjenta określonych w niniejszej ustawie oraz w przepisach odrębnych ustanawia się Rzecznika Praw Pacjenta; Rzecznik jest centralnym organem administracji rządowej właściwym w sprawach ochrony praw pacjentów; Prezes Rady Ministrów sprawuje nadzór nad działalnością Rzecznika; Rzecznik wykonuje swoje zadania przy pomocy Biura Rzecznika Praw Pacjenta; Rzecznik jest powoływany przez Prezesa Rady Ministrów spośród osób wyłonionych w drodze otwartego i konkurencyjnego naboru.

14.2.8. ustawa z dnia 30 maja 2014 r. o prawach konsumenta (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 683)

⇨ Ustawa określa prawa przysługujące konsumentowi, w szczególności:
• obowiązki przedsiębiorcy zawierającego umowę z konsumentem,
• zasady i tryb zawierania z konsumentem umowy na odległość i poza lokalem przedsiębiorstwa,
• zasady i tryb wykonania przysługującego konsumentowi prawa odstąpienia od umowy zawartej na odległość lub poza lokalem przedsiębiorstwa,
• zasady i tryb zawierania z konsumentem umowy na odległość dotyczącej usług finansowych.

14.2.9. ustawa z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 229 z późn. zm.)

⇨ Ustawa:
• określa warunki rozwoju i ochrony konkurencji oraz zasady podejmowanej w interesie publicznym ochrony interesów przedsiębiorców i konsumentów;
• reguluje zasady i tryb przeciwdziałania praktykom ograniczającym konkurencję, praktykom naruszającym zbiorowe interesy konsumentów oraz stosowaniu niedozwolonych postanowień wzorców umów, a także przeciwdziałania antykonkurencyjnym koncentracjom przedsiębiorców i ich związków, jeżeli te praktyki, stosowanie niedozwolonych postanowień lub koncentracje wywołują lub mogą wywoływać skutki na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
• określa organy właściwe w sprawach ochrony konkurencji i konsumentów;
⇨ zgodnie z ustawą Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów jest centralnym organem administracji rządowej właściwym w sprawach ochrony konkurencji i konsumentów; Prezes Rady Ministrów sprawuje nadzór nad działalnością Prezesa Urzędu.

14.2.10. ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 880)
⇨ Zgodnie z ustawą: • przedmiotem prawa autorskiego jest każdy przejaw działalności twórczej o indywidualnym charakterze, ustalony w jakiejkolwiek postaci, niezależnie od wartości, przeznaczenia i sposobu wyrażenia (utwór); • w szczególności przedmiotem prawa autorskiego są utwory: wyrażone słowem, symbolami matematycznymi, znakami graficznymi (literackie, publicystyczne, naukowe, kartograficzne oraz programy komputerowe); plastyczne; fotograficzne; lutnicze; wzornictwa przemysłowego; architektoniczne, architektoniczno-urbanistyczne i urbanistyczne; muzyczne i słowno-muzyczne; sceniczne, sceniczno-muzyczne, choreograficzne i pantomimiczne; audiowizualne (w tym filmowe); • ochroną objęty może być wyłącznie sposób wyrażenia; nie są objęte ochroną odkrycia, idee, procedury, metody i zasady działania oraz koncepcje matematyczne; • utwór jest przedmiotem prawa autorskiego od chwili ustalenia, chociażby miał postać nieukończoną; • ochrona przysługuje twórcy niezależnie od spełnienia jakichkolwiek formalności; ⇨ ustawa określa szczegółowo zakres i sposób korzystania z praw autorskich.
14.3. Regulacje dotyczące ochrony prawnej
14.3.1. ustawa z dnia 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r. z późn. zm.)
⇨ Zgodnie z ustawą: • adwokatura powołana jest do udzielania pomocy prawnej, współdziałania w ochronie praw i wolności obywatelskich oraz w kształtowaniu i stosowaniu prawa, • adwokatura zorganizowana jest na zasadach samorządu zawodowego, • adwokat w wykonywaniu swoich obowiązków zawodowych podlega tylko ustawom; ⇨ ustawa reguluje m.in.: status adwokata, zasady wykonywania zawodu adwokata, status izb adwokackich oraz organów samorządu adwokackiego.
14.3.2. ustawa z dnia 28 stycznia 2016 r. Prawo o prokuraturze (tekst. jedn. Dz.U. z 2016, poz. 177 z późn. zm.)
⇨ Prokuraturę stanowią Prokurator Generalny, Prokurator Krajowy, pozostali zastępcy Prokuratora Generalnego oraz prokuratorzy powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury i prokuratorzy Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu; ⇨ zgodnie z ustawą Prokurator Generalny jest naczelnym organem prokuratury; urząd Prokuratora Generalnego sprawuje Minister Sprawiedliwości; ⇨ prokuratura wykonuje zadania w zakresie ścigania przestępstw oraz stoi na straży praworządności. ⇨ ustawa określa m.in.: organizację prokuratury; kwestie działalności prokuratury; kwestie dotyczące prokuratorów, asesorów prokuratury, asystentów prokuratorów i aplikantów prokuratorskich.
14.4. Regulacje dotyczące wymiaru sprawiedliwości
14.4.1. ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 1713)
⇨ Ustawa określa, że postępowanie w sprawach o wykroczenia toczy się według przepisów tego kodeksu; ⇨ uregulowano kwestie dotyczące: sądu, stron, obrońców i pełnomocników, czynności procesowych, dowodów, środków przymusu, czynności wyjaśniających, postępowania, środków odwoławczych, nadzwyczajnych środków zaskarżenia, postępowania w sprawach ze stosunków międzynarodowych, kosztów postępowania.
14.4.2. ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 1137 z późn. zm.)
⇨ Ustawa, złożona z części ogólnej i szczególnej, określa m. in.: zasady odpowiedzialności karnej, formy popełnienia przestępstwa, sprawy wyłączenia odpowiedzialności karnej, kary, środki karne, kwestie dotyczące przepadku i środków kompensacyjnych, zasady wymiaru kary i środków karnych, sprawy powrotu do przestępstwa, środki zabezpieczające, kwestie przedawnienia, sprawy zatarcia skazania, odpowiedzialność za przestępstwa popełnione za granicą.
14.4.3. ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 1749)
⇨ Ustawa określa przepisy, według których toczy się postępowanie karne w sprawach należących do właściwości sądów;

⇨ przepisy kodeksu mają na celu takie ukształtowanie postępowania karnego, aby:
• sprawca przestępstwa został wykryty i pociągnięty do odpowiedzialności karnej, a osoba niewinna nie poniosła tej odpowiedzialności;
• przez trafne zastosowanie środków przewidzianych w prawie karnym oraz ujawnienie okoliczności sprzyjających popełnieniu przestępstwa osiągnięte zostały zadania postępowania karnego nie tylko w zwalczaniu przestępstw, lecz również w zapobieganiu im oraz w umacnianiu poszanowania prawa i zasad współżycia społecznego;
• zostały uwzględnione prawnie chronione interesy pokrzywdzonego przy jednoczesnym poszanowaniu jego godności;
• rozstrzygnięcie sprawy nastąpiło w rozsądnym terminie;
⇨ zgodnie z ustawą podstawę wszelkich rozstrzygnięć powinny stanowić prawdziwe ustalenia faktyczne.

14.4.4. ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 1822)

⇨ Kodeks normuje postępowanie sądowe w sprawach ze stosunków z zakresu prawa cywilnego, rodzinnego i opiekuńczego oraz prawa pracy, jak również w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych oraz w innych sprawach, do których przepisy tego Kodeksu stosuje się z mocy ustaw szczególnych (sprawy cywilne);
⇨ do rozpoznawania spraw cywilnych powołane są sądy powszechne, o ile sprawy te nie należą do właściwości sądów szczególnych, oraz Sąd Najwyższy;
⇨ strony i uczestnicy postępowania obowiązani są dokonywać czynności procesowych zgodnie z dobrymi obyczajami, dawać wyjaśnienia co do okoliczności sprawy zgodnie z prawdą i bez zatajania czegokolwiek oraz przedstawiać dowody;
⇨ rozpoznawanie spraw odbywa się jawnie, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej.

14.4.5. ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 2062 z późn. zm.)

⇨ Zgodnie z ustawą:
• sądami powszechnymi są sądy rejonowe, sądy okręgowe oraz sądy apelacyjne;
• sądy powszechne sprawują wymiar sprawiedliwości w zakresie nienależącym do sądów administracyjnych, sądów wojskowych oraz Sądu Najwyższego;
• sądy powszechne wykonują również inne zadania z zakresu ochrony prawnej, powierzone w drodze ustaw;
⇨ ustawa określa sprawy: organizacji sądów; organów sądów, samorządu sędziowskiego; wewnętrznego i zewnętrznego nadzoru administracyjnego nad działalnością administracyjną sądów w zakresie zapewnienia właściwego toku wewnętrznego urzędowania sądu; trybu rozpatrywania skarg i wniosków; czynności sądów; sędziów i asesorów sądowych; referendarzy sądowych, kuratorów sądowych, pracowników sądowych, stałych mediatorów, ławników oraz organów pomocniczych sądów; przetwarzania danych osobowych, telekomunikacyjnych, pocztowych i internetowych w sądach; finansowania działalności sądów powszechnych.

16.4.6. ustawa z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 1254 z późn. zm.)

⇨ Zgodnie z ustawą Sąd Najwyższy jest organem władzy sądowniczej, powołanym do:
• sprawowania wymiaru sprawiedliwości przez: zapewnienie w ramach nadzoru zgodności z prawem oraz jednolitości orzecznictwa sądów powszechnych i wojskowych przez rozpoznawanie kasacji oraz innych środków odwoławczych, podejmowanie uchwał rozstrzygających zagadnienia prawne, rozstrzyganie innych spraw określonych w ustawach;
• rozpoznawania protestów wyborczych oraz stwierdzania ważności wyborów do Sejmu i Senatu oraz wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, a także ważności referendum ogólnokrajowego i referendum konstytucyjnego oraz rozpoznawania protestów wyborczych w wyborach do Parlamentu Europejskiego;
• opiniowania projektów ustaw i innych aktów normatywnych, na podstawie których orzekają i funkcjonują sądy, a także innych ustaw w zakresie, w którym uzna to za celowe;
• wykonywania innych czynności określonych w ustawach.

14.4.7. ustawa o z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U. z 2015 r., poz. 1064 z późn. zm.)

⇨ zgodnie z ustawą:
• Trybunał Konstytucyjny jest organem władzy sądowniczej powołanym w celu wykonywania kompetencji określonych w Konstytucji;

• Trybunał orzeka w sprawach zgodności: ustaw i umów międzynarodowych z Konstytucją; ustaw z ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi, których ratyfikacja wymagała uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie; przepisów prawa, wydawanych przez centralne organy państwowe, z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi i ustawami; a także: zgodności z Konstytucją ustawy lub innego aktu normatywnego kwestionowanego w skardze konstytucyjnej; zgodności z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub ustawą aktu normatywnego kwestionowanego w pytaniu prawnym, o którym mowa w art. 193 Konstytucji; zgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznych;
• Trybunał rozstrzyga spory kompetencyjne pomiędzy centralnymi konstytucyjnymi organami państwa;
• Trybunał rozstrzyga o stwierdzeniu przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej; w razie uznania przejściowej niemożności sprawowania urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Trybunał powierza Marszałkowi Sejmu tymczasowe wykonywanie obowiązków Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej;
• Trybunał sygnalizuje Sejmowi i Senatowi oraz innym organom stanowiącym prawo istnienie uchybień i luk w prawie, których usunięcie jest niezbędne do zapewnienia spójności systemu prawnego Rzeczypospolitej Polskiej;
⇨ Ustawa określa: organy Trybunału, przepisy dotyczące sędziów Trybunału, zasady ogólne postępowania przed Trybunałem, przepisy dotyczące orzeczeń Trybunału, zasady postępowania w sprawie zgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznych oraz postępowania w sprawie rozstrzygnięcia sporu kompetencyjnego, przepisy dotyczące Biura Trybunału.

14.4.8. ustawa z dnia 26 marca 1982 r. o Trybunale Stanu (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 84)

⇨ Za naruszenie Konstytucji lub ustawy, w związku z zajmowanym stanowiskiem lub w zakresie swojego urzędowania, odpowiedzialność konstytucyjną przed Trybunałem Stanu ponoszą: Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej; Prezes Rady Ministrów oraz członkowie Rady Ministrów; Prezes Narodowego Banku Polskiego; Prezes Najwyższej Izby Kontroli; członkowie Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji; osoby, którym Prezes Rady Ministrów powierzył kierowanie ministerstwem; Naczelny Dowódca Sił Zbrojnych.
⇨ W zakresie określonym w art. 107 Konstytucji odpowiedzialność przed Trybunałem Stanu ponoszą również posłowie i senatorowie.

14.4.9. ustawa z dnia 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym (Dz.U. z 2016 r., poz. 862)

⇨ Ustawa określa szczególne środki ochrony przeciwdziałające zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym;
• szczególnymi środkami ochrony są:
⇨ Rejestr Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym,
• obowiązki pracodawców i innych organizatorów w zakresie działalności związanej z wychowaniem, edukacją, wypoczynkiem, leczeniem małoletnich lub z opieką nad nimi,
• określenie miejsc szczególnego zagrożenia przestępczością na tle seksualnym;
⇨ prawo do uzyskania informacji o osobie ujętej w Rejestrze, której dane zostały zgromadzone w Rejestrze z dostępem ograniczonym, przysługuje:
• sądom sprawującym w Rzeczypospolitej Polskiej wymiar sprawiedliwości – w związku z prowadzonym postępowaniem,
• prokuratorom i innym organom uprawnionym do prowadzenia postępowania przygotowawczego w sprawach karnych oraz czynności sprawdzających w sprawach o wykroczenia – w związku z prowadzonym postępowaniem,
• Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Służbie Kontrwywiadu Wojskowego, Służbie Wywiadu Wojskowego, Służbie Celnej i Centralnemu Biuru Antykorupcyjnemu – w zakresie, w jakim jest to konieczne do wykonania nałożonych na nie zadań określonych w ustawie,
• organom wykonującym orzeczenia w postępowaniu karnym, w sprawach o wykroczenia oraz w sprawach nieletnich – w związku z prowadzonym postępowaniem wykonawczym, w zakresie, w jakim jest to konieczne do wykonania orzeczenia,
• organom administracji rządowej, organom samorządu terytorialnego oraz innym organom wykonującym zadania publiczne – w przypadkach gdy jest to uzasadnione potrzebą wykonania nałożonych na nie zadań określonych w ustawie,
• pracodawcom – przed nawiązaniem z osobą stosunku pracy związanej z wychowaniem, edukacją, wypoczynkiem, leczeniem małoletnich lub z opieką nad nimi, w zakresie uzyskania informacji, czy dane tej osoby są zgromadzone w tym Rejestrze,

• innym organizatorom – przed dopuszczeniem osoby do działalności związanej z wychowaniem, edukacją, wypoczynkiem, leczeniem małoletnich lub z opieką nad nimi, w zakresie uzyskania informacji, czy dane tej osoby są zgromadzone w tym Rejestrze,
• każdej osobie – w zakresie uzyskania informacji, czy jej dane są zgromadzone w tym Rejestrze.

14.5. Regulacje dotyczące systemu penitencjarnego i resocjalizacyjnego oraz wykonywania wyroków

14.5.1.ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 665)

⇨ Ustawa określa kwestie dotyczące wykonywania orzeczeń w postępowaniu karnym, w postępowaniu w sprawach o przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe i w postępowaniu w sprawach o wykroczenia oraz kar porządkowych i środków przymusu skutkujących pozbawienie wolności.

14.5.2. ustawa z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 631)

⇨ Zgodnie z ustawą:
• Służba Więzienna jest umundurowaną i uzbrojoną formacją apolityczną podległą Ministrowi Sprawiedliwości, posiadającą własną strukturę organizacyjną;
• Służba Więzienna realizuje na zasadach określonych w ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy zadania w zakresie wykonywania tymczasowego aresztowania oraz kar pozbawienia wolności i środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności;
⇨ do podstawowych zadań Służby Więziennej należy:
• prowadzenie oddziaływań penitencjarnych i resocjalizacyjnych wobec osób skazanych na karę pozbawienia wolności;
• wykonywanie tymczasowego aresztowania w sposób zabezpieczający prawidłowy tok postępowania karnego o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe;
• zapewnienie osobom skazanym na karę pozbawienia wolności lub tymczasowo aresztowanym, a także osobom, wobec których są wykonywane kary pozbawienia wolności i środki przymusu skutkujące pozbawieniem wolności, przestrzegania ich praw, a zwłaszcza humanitarnych warunków bytowych, poszanowania godności, opieki zdrowotnej i religijnej;
• humanitarne traktowanie osób pozbawionych wolności;
• ochrona społeczeństwa przed sprawcami przestępstw lub przestępstw skarbowych osadzonymi w zakładach karnych i aresztach śledczych; zapewnienie w zakładach karnych i aresztach śledczych porządku i bezpieczeństwa;
• wykonywanie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej tymczasowego aresztowania oraz kar pozbawienia wolności i środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności jeżeli mają być wykonywane w zakładach karnych i aresztach śledczych i jeżeli wynikają z realizacji orzeczenia wydanego przez właściwy organ;
• współdziałanie z odpowiednimi formacjami innych państw oraz z organizacjami międzynarodowymi na podstawie umów i porozumień międzynarodowych;
⇨ organami Służby Więziennej są: Dyrektor Generalny Służby Więziennej, dyrektor okręgowy Służby Więziennej, dyrektor zakładu karnego i dyrektor aresztu śledczego, komendant Centralnego Ośrodka Szkolenia Służby Więziennej, komendant ośrodka szkolenia Służby Więziennej i komendant ośrodka doskonalenia kadr Służby Więziennej;
⇨ jednostkami organizacyjnymi Służby Więziennej są: Centralny Zarząd Służby Więziennej, okręgowe inspektoraty Służby Więziennej, zakłady karne i areszty śledcze, Centralny Ośrodek Szkolenia Służby Więziennej oraz ośrodki szkolenia Służby Więziennej i ośrodki doskonalenia kadr Służby Więziennej;
⇨ ustawa określa m.in.: organizację Służby Więziennej; zakres uprawnień Służby Więziennej; zasady przetwarzania informacji i danych osobowych niezbędnych do wykonywania zadań przez Służbę Więzienną; status i stosunek służbowy funkcjonariuszy i pracowników; stanowiska, stopnie Służby Więziennej i uposażenie oraz prawa i obowiązki funkcjonariuszy.

14.5.3. rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 grudnia 2016 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności (Dz.U. z 2016 r., poz. 2231)

⇨ Przepisy regulaminu stosuje się do osoby odbywającej karę pozbawienia wolności;
⇨ rozporządzenie określa zasady i tryb: organizacji przyjęć do zakładu karnego, rozmieszczania skazanych w celach mieszkalnych oraz porządek wewnętrzny zakładu karnego, organizacji przyjmowania korespondencji i organizacji widzeń w zakładach karnych oraz sposoby korzystania przez skazanych z aparatu telefonicznego, warunki opieki zdrowotnej i bytowej, organizacji komisji penitencjarnej w zakładzie karnym, środki oddziaływania na skazanych oraz kierowania skazanych do systemów wykonania kary, przygotowywania skazanych do zwolnienia z zakładu karnego.

14.5.4. ustawa z dnia 22 listopada 2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób (Dz.U. z 2014 r., poz. 24)

⇨ Ustawa reguluje postępowanie wobec osób, które spełniają łącznie następujące przesłanki:
• odbywają prawomocnie orzeczoną karę pozbawienia wolności lub karę 25 lat pozbawienia wolności, wykonywaną w systemie terapeutycznym;
• w trakcie postępowania wykonawczego występowały u nich zaburzenia psychiczne w postaci upośledzenia umysłowego, zaburzenia osobowości lub zaburzenia preferencji seksualnych;
• stwierdzone u nich zaburzenia psychiczne mają taki charakter lub takie nasilenie, że zachodzi co najmniej wysokie prawdopodobieństwo popełnienia czynu zabronionego z użyciem przemocy lub groźbą jej użycia przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności seksualnej, zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 10 lat;
⇨ ustawa ma zastosowanie do osób skazanych za czyn popełniony przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2015 r., poz. 396).

14.5.5. rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2001 r. w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 487)

⇨ Rozporządzenie określa:
• rodzaje zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich,
• organizację zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich,
• szczegółowe zasady kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich,
• sposób wykonywania nadzoru nad zakładami poprawczymi i schroniskami dla nieletnich,
• sposób wykonywania nadzoru pedagogicznego w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich,
• sposoby zapewnienia bezpieczeństwa w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich;
⇨ zgodnie z rozporządzeniem funkcjonują zakłady poprawcze:
resocjalizacyjne (otwarte – młodzieżowe ośrodki adaptacji społecznej, półotwarte, zamknięte, o wzmożonym nadzorze wychowawczym),
• resocjalizacyjno-rewalidacyjne,
• resocjalizacyjno-terapeutyczne;
⇨ rozporządzenie dzieli schroniska dla nieletnich na: zwykłe i interwencyjne.

14.5.6. ustawa o z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (tekst jedn. Dz.U z 2017 r., poz. 1277 z późn. zm.)

⇨ Komornik sądowy jest funkcjonariuszem publicznym działającym przy sądzie rejonowym;
⇨ komornikom powierza się w szczególności następujące zadania:
• wykonywanie orzeczeń sądowych w sprawach o roszczenia pieniężne i niepieniężne oraz o zabezpieczenie roszczeń, w tym europejskich nakazów zabezpieczenia na rachunku bankowym;
• wykonywanie innych tytułów wykonawczych wydanych na podstawie odrębnych przepisów oraz tytułów egzekucyjnych, które zgodnie z odrębnymi przepisami podlegają wykonaniu w drodze egzekucji sądowej bez zaopatrywania ich w klauzulę wykonalności;
• sporządzanie protokołu stanu faktycznego przed wszczęciem procesu sądowego lub przed wydaniem orzeczenia na zarządzenie sądu lub prokuratora.

15. Regulacje dotyczące podmiotów publicznych o właściwości ogólnej aktywnych w sprawach bezpieczeństwa

15.1. Naczelne organy władzy państwowej aktywne w sprawach bezpieczeństwa

Sejm i Senat

15.1.1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)

⇨ Zgodnie z konstytucją:
• władzę ustawodawczą w Rzeczypospolitej Polskiej sprawują Sejm i Senat;
• Sejm sprawuje kontrolę nad działalnością Rady Ministrów w zakresie określonym przepisami Konstytucji i ustaw;
• Sejm może powołać komisję śledczą do zbadania określonej sprawy;

• Sejm decyduje w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej o stanie wojny i o zawarciu pokoju; Sejm może podjąć uchwałę o stanie wojny jedynie w razie zbrojnej napaści na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub gdy z umów międzynarodowych wynika zobowiązanie do wspólnej obrony przeciwko agresji; jeżeli Sejm nie może się zebrać na posiedzenie, o stanie wojny postanawia Prezydent Rzeczypospolitej;
• zasady użycia Sił Zbrojnych poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej określa ratyfikowana umowa międzynarodowa lub ustawa;
• zasady pobytu obcych wojsk na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i zasady przemieszczania się ich przez to terytorium określają ratyfikowane umowy międzynarodowe lub ustawy.

15.1.2. uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 lipca 1992 r. Regulamin Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn. M.P. z 2012 r., poz. 32 z późn. zm.)

⇨ zgodnie z Regulaminem jako organy kontroli sejmowej w zakresie określonym Konstytucją i ustawami Sejmu działają komisje sejmowe, w tym m.in. komisje stałe:
• Komisja Administracji i Spraw Wewnętrznych, do zakresu działania której należą sprawy administracji państwowej oraz bezpieczeństwa, ładu i porządku publicznego;
• Komisja do Spraw Służb Specjalnych (w rozumieniu Regulaminu służbami specjalnymi są: Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencja Wywiadu, Służba Kontrwywiadu Wojskowego, Służba Wywiadu Wojskowego oraz Centralne Biuro Antykorupcyjne), która uczestniczy, w sprawach dotyczących służb specjalnych, w postępowaniu z projektami ustaw budżetowych i innymi planami finansowymi państwa oraz w rozpatrywaniu sprawozdań z ich wykonania, przedstawiając opinię właściwym komisjom;
⇨ do zakresu działania Komisji do Spraw Służb Specjalnych należy: należy opiniowanie projektów ustaw, rozporządzeń, zarządzeń oraz innych aktów normatywnych dotyczących służb specjalnych, w tym regulujących działalność tych służb, opiniowanie kierunków działań i rozpatrywanie corocznych sprawozdań szefów służb specjalnych, opiniowanie projektu budżetu w zakresie dotyczącym służb specjalnych, rozpatrywanie corocznego sprawozdania z jego wykonania oraz innych informacji finansowych służb specjalnych, opiniowanie wniosków w sprawie powołania i odwołania poszczególnych osób na stanowiska szefów służb specjalnych i ich zastępców, zapoznawanie się z informacjami służb specjalnych o szczególnie istotnych wydarzeniach z ich działalności, w tym dotyczących podejrzeń występowania nieprawidłowości w działalności służb specjalnych oraz podejrzeń naruszenia prawa przez te służby, poprzez dostęp i wgląd do informacji, dokumentów i materiałów uzyskanych w wyniku wykonania zadań ustawowych, zgodnie z przepisami ustawy o ochronie informacji niejawnych oraz ustaw regulujących działalność służb specjalnych; ocena współdziałania służb specjalnych z innymi organami, służbami i instytucjami uprawnionymi do wykonywania czynności operacyjno-rozpoznawczych w zakresie podejmowanych przez nie działań dla ochrony bezpieczeństwa państwa; ocena współdziałania służb specjalnych z Siłami Zbrojnymi, organami administracji rządowej, organami ścigania i innymi instytucjami państwowymi oraz organami jednostek samorządu terytorialnego, właściwymi organami i służbami specjalnymi innych państw, ocena ochrony informacji niejawnych oraz badanie skarg dotyczących działalności służb specjalnych.

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej

15.1.3. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)

Zob. pkt 1 niniejszego zestawienia

15.1.4. ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1430 z późn. zm.)

⇨ Zgodnie z ustawą:
• Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, stojąc na straży suwerenności i bezpieczeństwa państwa, nienaruszalności i niepodzielności jego terytorium, w szczególności:
  ° zatwierdza, na wniosek Prezesa Rady Ministrów, strategię bezpieczeństwa narodowego;
  ° wydaje, na wniosek Prezesa Rady Ministrów, w drodze postanowienia, Polityczno-Strategiczną Dyrektywę Obronną Rzeczypospolitej Polskiej oraz inne dokumenty wykonawcze do strategii bezpieczeństwa narodowego;
  ° zatwierdza, na wniosek Rady Ministrów, plany krajowych ćwiczeń systemu obronnego i kieruje ich przebiegiem;
  ° postanawia, na wniosek Prezesa Rady Ministrów, o wprowadzeniu albo zmianie określonego stanu gotowości obronnej państwa;

° w razie konieczności obrony państwa postanawia, na wniosek Rady Ministrów, o dniu, w którym rozpoczyna się czas wojny na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej; w tym samym trybie postanawia o dniu, w którym czas wojny kończy się;
° kieruje obroną państwa, we współdziałaniu z Radą Ministrów, z chwilą mianowania Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i przejęcia przez niego dowodzenia;
° może zwracać się do wszystkich organów władzy publicznej, administracji rządowej i samorządowej, przedsiębiorców, kierowników innych jednostek organizacyjnych oraz organizacji społecznych o informacje mające znaczenie dla bezpieczeństwa i obronności państwa;
° inicjuje i patronuje przedsięwzięciom ukierunkowanym na kształtowanie postaw patriotycznych i obronnych w społeczeństwie;
• Szef Sztabu Generalnego Wojska Polskiego jest organem pomocniczym Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w procesie kierowania obroną państwa;
• Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, sprawując zwierzchnictwo nad Siłami Zbrojnymi, w szczególności:
° określa, na wniosek Ministra Obrony Narodowej, główne kierunki rozwoju Sił Zbrojnych oraz ich przygotowań do obrony państwa;
° wskazuje, na wniosek Prezesa Rady Ministrów, osobę przewidzianą do mianowania na stanowisko Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych;
° może uczestniczyć w odprawach kierowniczej kadry Ministerstwa Obrony Narodowej i Sił Zbrojnych;
° zatwierdza, na wniosek Ministra Obrony Narodowej, w drodze postanowienia: narodowe plany użycia Sił Zbrojnych do obrony państwa, organizację i zasady funkcjonowania wojennego systemu dowodzenia Siłami Zbrojnymi;
• Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej wykonuje zadania w zakresie bezpieczeństwa i obronności przy pomocy Biura Bezpieczeństwa Narodowego.

Rada Ministrów

15.1.5. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)

Zob. pkt 1 niniejszego zestawienia

15.1.6. ustawa z dnia 8 sierpnia 1996 r. o Radzie Ministrów (tekst jedn. Dz.U. z 2012 r. Nr 24, poz. 392 z późn. zm.)

⇨ Zgodnie z ustawą Rada Ministrów (Rząd) działa kolegialnie; Rada Ministrów, wykonując ustanowione dla niej w Konstytucji RP i ustawach zadania i kompetencje, rozpatruje sprawy i podejmuje rozstrzygnięcia na posiedzeniach, może również rozstrzygać poszczególne sprawy w drodze korespondencyjnego uzgodnienia stanowisk (drogą obiegową), organizację i tryb swojej pracy Rada Ministrów określa w regulaminie;
⇨ członek Rady Ministrów:
• uczestniczy, na zasadach określonych w Konstytucji RP, w ustalaniu polityki państwa, ponosząc za treść i za realizację działań Rządu odpowiedzialność w trybie i na zasadach określonych w odrębnych przepisach;
• członek Rady Ministrów jest obowiązany, w zakresie swojego działania, do inicjowania i opracowywania polityki Rządu, a także przedkładania inicjatyw, projektów założeń projektów ustaw i projektów aktów normatywnych na posiedzenia Rady Ministrów – na zasadach i w trybie określonych w regulaminie pracy Rady Ministrów;
• członek Rady Ministrów realizuje politykę ustaloną przez Radę Ministrów.

15.1.7. ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1430 z późn. zm.)

⇨ Zgodnie z ustawą:
• do zadań Rady Ministrów wykonywanych w ramach zapewniania zewnętrznego bezpieczeństwa państwa i sprawowania ogólnego kierownictwa w dziedzinie obronności kraju należy w szczególności:
° opracowywanie projektów strategii bezpieczeństwa narodowego;
° planowanie i realizacja przygotowań obronnych państwa zapewniających jego funkcjonowanie w razie zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa i w czasie wojny, w tym planowanie przedsięwzięć gospodarczo-obronnych oraz zadań wykonywanych na rzecz Sił Zbrojnych i wojsk sojuszniczych;
° przygotowywanie systemu kierowania bezpieczeństwem narodowym, w tym obroną państwa, i organów władzy publicznej do funkcjonowania na stanowiskach kierowania;

° utrzymywanie stałej gotowości obronnej państwa, wnioskowanie do Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej o jej podwyższanie w razie zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa i w czasie wojny oraz o jej obniżanie stosownie do zmniejszania stopnia zagrożenia;
° określanie obiektów szczególnie ważnych dla bezpieczeństwa państwa, w tym obronności, oraz przygotowywanie ich szczególnej ochrony;
° przygotowanie na potrzeby obronne państwa i utrzymywanie w stałej gotowości jednolitych systemów obserwacji, pomiarów, analiz, prognozowania i powiadamiania;
° przygotowanie systemu stałych dyżurów na czas zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa i wojny;
° określanie zasad wykorzystania służby zdrowia i infrastruktury technicznej państwa na potrzeby obronne, w tym sposobu zabezpieczania przestrzeni powietrznej i wód terytorialnych w razie zewnętrznego zagrożenia;
° zapewnianie funkcjonowania systemu szkolenia obronnego w państwie;
° prowadzenie kontroli stanu przygotowań obronnych w państwie;

- Rada Ministrów określa, w drodze rozporządzenia, tryb realizacji powyższych zadań, w szczególności:
° warunki i tryb planowania i finansowania zadań wykonywanych w ramach przygotowań obronnych państwa realizowanych przez organy administracji rządowej i organy samorządu terytorialnego, sposób ich nakładania oraz właściwość organów w tych sprawach, w tym ujętych w planowaniu operacyjnym i programach obronnych;
° organizację i tryb przygotowania systemu kierowania bezpieczeństwem narodowym, w tym obroną państwa, oraz warunki funkcjonowania organów władzy publicznej na stanowiskach kierowania;
° stany gotowości obronnej państwa, ich rodzaje, warunki wprowadzania, zadania związane z podwyższaniem gotowości obronnej państwa i tryb ich realizacji, organizację i zadania w zakresie tworzenia systemu stałych dyżurów na potrzeby podwyższania gotowości obronnej państwa oraz właściwość organów w tych sprawach;
° obiekty szczególnie ważne dla bezpieczeństwa i obronności państwa, ich kategorie, a także zadania w zakresie ich szczególnej ochrony oraz właściwość organów w tych sprawach;
° organizację i warunki przygotowania oraz sposób funkcjonowania systemów obserwacji, pomiarów, analiz, prognozowania i powiadamiania o skażeniach na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz właściwość organów w tych sprawach;
° warunki i sposób przygotowania i wykorzystania transportu morskiego, kolejowego, samochodowego, lotniczego, żeglugi śródlądowej oraz infrastruktury drogowej i kolejowej na potrzeby obronne państwa, a także ich ochrony w czasie wojny oraz właściwość organów w tych sprawach;
° warunki i sposób przygotowania i wykorzystania systemów łączności na potrzeby obronne państwa oraz właściwość organów w tych sprawach;
° warunki i sposób przygotowania i wykorzystania podmiotów leczniczych w rozumieniu przepisów o działalności leczniczej na potrzeby obronne państwa oraz właściwość organów w tych sprawach;
° organizację szkolenia obronnego w państwie, podmioty objęte tym szkoleniem, zadania w zakresie planowania i realizacji szkolenia obronnego oraz właściwość organów w tych sprawach;
° zakres i sposób prowadzenia przez organy administracji rządowej i samorządu terytorialnego kontroli realizacji zadań obronnych wykonywanych przez jednostki organizacyjne i przedsiębiorców.

15.1.8. ustawa z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 888)

⇨ Ustawa określa zakres działów administracji rządowej oraz właściwość ministra kierującego danym działem; wśród działów administracji rządowej uwzględniono m.in. dział:

- administracja publiczna (obejmuje on m.in. sprawy: przeciwdziałania skutkom klęsk żywiołowych i innych podobnych zdarzeń zagrażających bezpieczeństwu powszechnemu, a także usuwania skutków klęsk żywiołowych i innych podobnych zdarzeń zagrażających bezpieczeństwu powszechnemu);
- energia (obejmuje on m.in. sprawy bezpieczeństwa energetycznego kraju, w tym bezpieczeństwa dostaw energii, surowców energetycznych i paliw);
- finanse publiczne (obejmuje on m.in. sprawy realizacji dochodów i wydatków budżetu państwa, jak również ochrony interesów Skarbu Państwa – z wyjątkiem spraw, które na mocy odrębnych przepisów przypisane są innym działom oraz odpowiedzialność za realizację kontroli prowadzonej przez Krajową Administrację Skarbową);
- informatyzacja (obejmuje on m.in. sprawy bezpieczeństwa cyberprzestrzeni);
- obrona narodowa (obejmuje on w czasie pokoju m.in. sprawy: 1) obrony Państwa oraz Sił Zbrojnych RP, 2) udziału Rzeczypospolitej Polskiej w wojskowych przedsięwzięciach organizacji międzynarodowych oraz w zakresie wywiązywania się z zobowiązań militarnych, wynikających z umów międzynarodowych, 3) umów offsetowych – chyba że na mocy odrębnych przepisów określone sprawy należą do zakresu zadań i kompetencji Prezydenta RP lub innych organów państwowych);

• sprawiedliwość (obejmuje on m. in. sprawy: 1) sądownictwa, 2) prokuratury, notariatu, adwokatury i radców prawnych, 3) wykonywania kar oraz środków wychowawczych i środka poprawczego orzeczonego przez sądy oraz sprawy pomocy postpenitencjarnej, 4) nieodpłatnej pomocy prawnej); • sprawy wewnętrzne (obejmuje on m.in. sprawy: 1) ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego, 2) ochrony granicy Państwa, kontroli ruchu granicznego i cudzoziemców oraz koordynacji działań związanych z polityką migracyjną państwa, 3) zarządzania kryzysowego, 4) obrony cywilnej, 5) ochrony przeciwpożarowej, 6) nadzoru nad ratownictwem górskim i wodnym, 7) obywatelstwa, 8) ewidencji ludności, dowodów osobistych i paszportów, 9) rejestracji stanu cywilnego oraz zmiany imion i nazwisk); • zdrowie (obejmuje on m.in. sprawy: 1) ochrony zdrowia i zasad organizacji opieki zdrowotnej, 2) nadzoru nad produktami leczniczymi, wyrobami medycznymi, wyposażeniem wyrobów medycznych, aktywnymi wyrobami medycznymi do implantacji i produktami biobójczymi oraz nad kosmetykami w zakresie bezpieczeństwa i zdrowia ludzi, 3) organizacji i nadzoru nad systemem Państwowe Ratownictwo Medyczne, 4) warunków sanitarnych i nadzoru sanitarnego, z wyłączeniem nadzoru nad żywnością objętego działem rolnictwo, koordynacji bezpieczeństwa żywności, a w szczególności nadzoru nad jakością zdrowotną żywności w procesie produkcji i w obrocie oraz materiałami i wyrobami przeznaczonymi do kontaktu z żywnością; ⇨ liczne kompetencje z zakresu bezpieczeństwa przewidziano w obszarze innych działów; ⇨ nadzór nad działalnością administracji rządowej nieobjętą zakresem działów administracji rządowej przypisano Prezesowi Rady Ministrów (dotyczy to m.in. nadzoru nad: Agencją Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Agencją Wywiadu oraz Centralnym Biurem Antykorupcyjnym); ⇨ ustalono, że: 1) minister jest obowiązany do inicjowania i opracowywania polityki Rady Ministrów w stosunku do działu, którym kieruje, a także przedkładania w tym zakresie inicjatyw, projektów założeń projektów ustaw i projektów aktów normatywnych na posiedzenia Rady Ministrów – na zasadach i w trybie określonych w regulaminie pracy Rady Ministrów, 2) w zakresie działu, którym kieruje, minister wykonuje politykę Rady Ministrów i koordynuje jej wykonywanie przez organy, urzędy i jednostki organizacyjne, które jemu podlegają lub są przez niego nadzorowane.
Prezes Rady Ministrów
15.1.9. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)
Zob. pkt 1 niniejszego zestawienia
Minister Obrony Narodowej
15.1.10. ustawa z dnia 14 grudnia 1995 r. o urzędzie Ministra Obrony Narodowej (tekst jedn. Dz.U. z 2013 r., poz. 189 z późn. zm.)
⇨ Minister Obrony Narodowej kieruje działem administracji rządowej obrona narodowa oraz jest organem, za którego pośrednictwem Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej sprawuje w czasie pokoju zwierzchnictwo nad Siłami Zbrojnymi Rzeczypospolitej Polskiej; ⇨ Minister Obrony Narodowej wykonuje swoje zadania przy pomocy Ministerstwa Obrony Narodowej, w skład którego wchodzi Sztab Generalny Wojska Polskiego; ⇨ do zakresu działania Ministra Obrony Narodowej należy: kierowanie w czasie pokoju całokształtem działalności Sił Zbrojnych; przygotowywanie założeń obronnych Państwa, w tym propozycji dotyczących rozwoju i struktury Sił Zbrojnych; formowanie, przeformowywanie i rozformowywanie jednostek wojskowych oraz nadawanie im etatów; realizowanie generalnych założeń, decyzji i wytycznych Rady Ministrów w zakresie obrony państwa i koordynowanie realizacji wynikających z nich zadań; sprawowanie, w zakresie powierzonym przez Radę Ministrów, ogólnego nadzoru nad realizacją zadań obronnych przez organy administracji rządowej, organy jednostek samorządu terytorialnego, instytucje państwowe, przedsiębiorców i inne podmioty; sprawowanie ogólnego kierownictwa w sprawach wykonywania powszechnego obowiązku obrony; kierowanie administracją rezerw osobowych dla celów powszechnego obowiązku obrony; ogólna koordynacja działań w zakresie ochrony informacji niejawnych w dziale obrony narodowej; określanie celów, kierunków i zadań szkolnictwa wojskowego; kierowanie sprawami kadrowymi Sił Zbrojnych; kierowanie wykonywaniem obowiązku służby wojskowej, wychowywaniem żołnierzy oraz sprawami zaspokajania ich potrzeb socjalno-bytowych; kierowanie sprawami zaspokajania potrzeb materiałowych, technicznych i finansowych Sił Zbrojnych; kierowanie sprawami pracowniczymi w resorcie obrony narodowej; realizowanie decyzji Rady Ministrów w zakresie udziału Rzeczypospolitej Polskiej w wojskowych przedsięwzięciach organizacji międzynarodowych oraz w zakresie wywiązywania się z zobowiązań militarnych, wynikających z umów międzynarodowych; zawieranie umów międzynarodowych wynikających z decyzji Rady Ministrów, dotyczących udziału polskich kontyngentów wojskowych w międzynarodowych misjach pokojowych i akcjach humanitarnych oraz ćwiczeń wojskowych prowadzonych wspólnie z innymi

państwami lub organizacjami międzynarodowymi; tworzenie, ustalanie organizacji i kierowanie działalnością przedstawicielstw wojskowych za granicą; utrzymywanie kontaktów z resortami obrony innych państw oraz z wojskowymi organizacjami międzynarodowymi; realizowanie celów oraz zobowiązań sojuszniczych wynikających z udziału Rzeczypospolitej Polskiej w Programie Inwestycji Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego w Dziedzinie Bezpieczeństwa; kierowanie gospodarką finansową resortu obrony narodowej; reprezentowanie Skarbu Państwa w stosunku do mienia znajdującego się w posiadaniu jednostek organizacyjnych resortu obrony narodowej, a także wykonywanie określonych w ustawach czynności w stosunku do państwowych jednostek budżetowych i form gospodarki pozabudżetowej, działających w resorcie obrony narodowej; kierowanie działalnością gospodarczą w Siłach Zbrojnych; wykonywanie czynności określonych w ustawach w stosunku do szkół wojskowych, wojskowych jednostek badawczo-rozwojowych, przedsiębiorstw państwowych, dla których jest organem założycielskim, wojskowych zakładów opieki zdrowotnej, agencji i fundacji; kierowanie terenowymi organami wykonawczymi w sprawach operacyjno-obronnych i rządowej administracji niezespolonej; współdziałanie z innymi organami państwowymi, organami samorządu terytorialnego i organizacjami społecznymi; zawieranie i obsługa umów offsetowych, do których stosuje się przepisy ustawy z dnia 26 czerwca 2014 r. o niektórych umowach zawieranych w związku z realizacją zamówień o podstawowym znaczeniu dla bezpieczeństwa państwa; wykonywanie innych zadań wynikających z ustaw i innych przepisów;
⇨ Ministrowi Obrony Narodowej podlegają bezpośrednio: Szef Sztabu Generalnego Wojska Polskiego; Dowódca Generalny; Dowódca Operacyjny;
⇨ Ministrowi Obrony Narodowej podlegają Służba Kontrwywiadu Wojskowego i Służba Wywiadu Wojskowego na zasadach określonych w ustawie z dnia 9 czerwca 2006 r. o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego oraz Żandarmeria Wojskowa na zasadach określonych w ustawie z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych;
⇨ w czasie pokoju Minister Obrony Narodowej kieruje działalnością rodzajów Sił Zbrojnych przy pomocy Dowódcy Generalnego oraz Dowódcy Operacyjnego;
⇨ organem pomocniczym Ministra Obrony Narodowej w kierowaniu działalnością Sił Zbrojnych w czasie pokoju jest Szef Sztabu Generalnego Wojska Polskiego;
⇨ do zakresu działania Szefa Sztabu Generalnego Wojska Polskiego należy: planowanie strategicznego użycia Sił Zbrojnych; programowanie wieloletniego rozwoju Sił Zbrojnych; nadzór nad ogólną i operacyjną działalnością Sił Zbrojnych, w tym w szczególności nad planowaniem operacyjnym, gotowością mobilizacyjną i bojową, szkoleniem oraz rozwojem organizacyjno-technicznym Sił Zbrojnych; reprezentowanie Sił Zbrojnych w najwyższych kolegialnych organach polityczno-wojskowych organizacji międzynarodowych, których Rzeczpospolita Polska jest członkiem; doradzanie Ministrowi Obrony Narodowej w sprawach dotyczących ogólnej i operacyjnej działalności Sił Zbrojnych; planowanie przygotowania Ministerstwa do funkcjonowania na stanowiskach kierowania w czasie zagrożenia bezpieczeństwa państwa i wojny; przygotowanie i utrzymanie stanowisk kierowania w rejonach rozwinięcia zapasowych stanowisk kierowania obroną państwa dla Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Prezesa Rady Ministrów oraz ministrów i centralnych organów administracji rządowej wskazanych przez Prezesa Rady Ministrów;
⇨ Szef Sztabu Generalnego Wojska Polskiego wykonuje swoje zadania przy pomocy Sztabu Generalnego Wojska Polskiego.

Minister Koordynator Służb Specjalnych

15.1.11. rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 18 listopada 2015 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra – Członka Rady Ministrów Mariusza Kamińskiego – Koordynatora Służb Specjalnych (Dz.U. z 2015 r., poz. 1921)

⇨ Zgodnie z rozporządzeniem minister – członek Rady Ministrów Mariusz Kamiński, Koordynator Służb Specjalnych w zakresie nadzoru, kontroli i koordynacji służb specjalnych, wykonuje zadania wyznaczone przez Prezesa Rady Ministrów;
⇨ do szczegółowego zakresu działania ministra należy:
- sprawowanie nadzoru i kontroli działalności służb specjalnych;
- koordynowanie działalności służb specjalnych;
- wspomaganie Rady Ministrów w kształtowaniu głównych kierunków polityki rządu dotyczącej działalności służb specjalnych.

Minister właściwy w sprawach wewnętrznych
15.1.12. zarządzenie Nr 152 Prezesa Rady Ministrów z dnia 28 grudnia 2015 r. w sprawie nadania statutu Ministerstwu Spraw Wewnętrznych i Administracji (tekst jedn. M.P. z 2017 r., poz. 592)
⇨ Zgodnie z zarządzeniem obsługę Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w zakresie działu sprawy wewnętrzne zapewniają w szczególności: Departament Analiz i Polityki Migracyjnej; Departament Obywatelstwa i Repatriacji; Departament Bezpieczeństwa; Departament Ochrony Ludności i Zarządzania Kryzysowego w zakresie zarządzania kryzysowego, obrony cywilnej, ochrony przeciwpożarowej i nadzoru nad ratownictwem górskim i wodnym; Departament Polityki Granicznej i Funduszy Międzynarodowych; Departament Porządku Publicznego; Departament Spraw Międzynarodowych; Departament Spraw Obywatelskich; Departament Teleinformatyki; Departament Zdrowia, Departament Zezwoleń i Koncesji; ⇨ w zakresie działu administracja m.in.: Departament Ochrony Ludności i Zarządzania Kryzysowego w zakresie przeciwdziałania skutkom klęsk żywiołowych i innych podobnych zdarzeń zagrażających bezpieczeństwu powszechnemu oraz usuwania skutków takich zdarzeń.
15.2. Podmioty administracji rządowej w województwie o właściwości ogólnej aktywne w sprawach bezpieczeństwa
15.2.1. ustawa z dnia 23 stycznia 2009 r. o wojewodzie i administracji rządowej w województwie (tekst jednolit. Dz.U. z 2015 r., poz. 525)
⇨ Ustawa określa: zakres działania oraz zasady funkcjonowania wojewody, tryb powoływania i odwoływania wojewody, organizację rządowej administracji zespolonej w województwie i niezespolonej administracji rządowej; ⇨ zgodnie z ustawą wojewoda, odpowiadając za wykonywanie polityki Rady Ministrów w województwie, m.in.: • zapewnia współdziałanie wszystkich organów administracji rządowej i samorządowej działających w województwie i kieruje ich działalnością w zakresie zapobiegania zagrożeniu życia, zdrowia lub mienia oraz zagrożeniom środowiska, bezpieczeństwa państwa i utrzymania porządku publicznego, ochrony praw obywatelskich, a także zapobiegania klęskom żywiołowym i innym nadzwyczajnym zagrożeniom oraz zwalczania i usuwania ich skutków, na zasadach określonych w ustawach; • dokonuje oceny stanu zabezpieczenia przeciwpowodziowego województwa, opracowuje plan operacyjny ochrony przed powodzią oraz ogłasza i odwołuje pogotowie i alarm przeciwpowodziowy; • wykonuje i koordynuje zadania w zakresie obronności i bezpieczeństwa państwa oraz zarządzania kryzysowego, wynikające z ustaw.
15.2.2. ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1430 z późn. zm.)
⇨ Zgodnie z ustawą: • kierowanie sprawami obronności w województwie należy do wojewody; • wojewoda w ramach kierowania, o którym mowa wyżej, wykonuje zadania w zakresie i na zasadach określonych w ustawach, a w szczególności: ° określa szczegółowe kierunki działania dla kierowników zespolonych służb, inspekcji i straży, organów administracji niezespolonej oraz jednostek samorządu terytorialnego w zakresie realizacji zadań obronnych; ° kieruje realizacją przedsięwzięć związanych z podwyższaniem gotowości obronnej państwa wykonywanych przez marszałków województw, starostów, wójtów lub burmistrzów (prezydentów miast), przedsiębiorców oraz inne jednostki organizacyjne i organizacje społeczne mające swoją siedzibę na terenie województwa; ° koordynuje przedsięwzięcia niezbędne dla zabezpieczenia mobilizacji jednostek wojskowych i wykonywania świadczeń na rzecz obrony; ° kieruje realizacją przedsięwzięć związanych z przygotowaniem stanowisk kierowania dla organów terenowych; ° organizuje wykorzystanie miejscowych sił i środków na potrzeby obronności państwa i obszaru województwa, w tym ochrony ludności oraz dóbr materialnych i kultury przed środkami rażenia, jak również niesienia pomocy poszkodowanym; ° kontroluje i ocenia wykonywanie zadań obronnych przez organy, podmioty, jednostki organizacyjne i organizacje, o których mowa wyżej; ° organizuje edukację społeczeństwa dotyczącą przygotowania obronnego oraz prowadzi szkolenia i ćwiczenia obronne.

15.3. Podmioty samorządu terytorialnego o właściwości ogólnej aktywne w sprawach bezpieczeństwa

15.3.1. ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 486 z późn. zm.)

⇨ Zgodnie z ustawą samorząd województwa wykonuje zadania o charakterze wojewódzkim określone ustawami, m.in. w zakresie: obronności, bezpieczeństwa publicznego, ochrony środowiska, gospodarki wodnej, w tym ochrony przeciwpowodziowej, a w szczególności wyposażenia i utrzymania wojewódzkich magazynów przeciwpowodziowych.

15.3.2. ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (tekst jedn. Dz.U. z 2013 r., poz. 5958 z późn. zm.)

⇨ Zgodnie z ustawą:
- do kompetencji powiatu zaliczono m.in. wykonywanie zadań publicznych o charakterze ponadgminnym w zakresie: porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli, ochrony przeciwpowodziowej (w tym wyposażenia i utrzymania powiatowego magazynu przeciwpowodziowego), przeciwpożarowej i zapobiegania innym nadzwyczajnym zagrożeniom życia i zdrowia ludzi oraz środowiska, obronności;
- ustalono, że ustawy określają przypadki, w których właściwe organy administracji rządowej mogą nałożyć na powiat obowiązek wykonania określonych czynności w zakresie należącym do zadań powiatu, związanych z usuwaniem bezpośrednich zagrożeń dla bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz z obronnością;
- do zadań rady powiatu zaliczono m.in.: uchwalanie powiatowego programu zapobiegania przestępczości oraz ochrony bezpieczeństwa obywateli i porządku publicznego, dokonywanie oceny stanu bezpieczeństwa przeciwpożarowego i zabezpieczenia przeciwpowodziowego powiatu;
- ustalono m.in., że: starosta opracowuje plan operacyjny ochrony przed powodzią oraz ogłasza i odwołuje pogotowie i alarm przeciwpowodziowy; w celu realizacji zadań starosty w zakresie zwierzchnictwa nad powiatowymi służbami, inspekcjami i strażami oraz zadań określonych w ustawach w zakresie porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli, tworzy się komisję bezpieczeństwa i porządku, w zakresie nieuregulowanym w odrębnych ustawach lub innych przepisach powszechnie obowiązujących, w szczególnie uzasadnionych przypadkach;
- rozstrzygnięto m.in., że: rada powiatu może wydawać powiatowe przepisy porządkowe, jeżeli jest to niezbędne do ochrony życia, zdrowia lub mienia obywateli, ochrony środowiska naturalnego albo do zapewnienia porządku, spokoju i bezpieczeństwa publicznego, o ile przyczyny te występują na obszarze więcej niż jednej gminy.

15.3.3. ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jedn. Dz.U. z 2013 r., poz. 594 z późn. zm.)

⇨ Zgodnie z ustawą:
- do zadań własnych gminy zaliczono m.in. sprawy: porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli oraz ochrony przeciwpożarowej i przeciwpowodziowej, w tym wyposażenia i utrzymania gminnego magazynu przeciwpowodziowego, a także ochrony środowiska, ochrony zdrowia;
- do zadań rady gminy zaliczono m.in. wydawanie przepisów porządkowych, w zakresie nieuregulowanym w odrębnych ustawach lub innych przepisach powszechnie obowiązujących, jeżeli jest to niezbędne dla ochrony życia lub zdrowia obywateli oraz dla zapewnienia porządku, spokoju i bezpieczeństwa publicznego;
- do zadań wójta zaliczono m.in.: opracowywanie planu operacyjnego ochrony przed powodzią, ogłaszanie i odwoływanie pogotowia i alarmu przeciwpowodziowego, zarządzanie ewakuacji z obszarów bezpośrednio zagrożonych (jeżeli w inny sposób nie można usunąć bezpośredniego niebezpieczeństwa dla życia ludzi lub dla mienia).

15.3.4.ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o strażach gminnych (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 706 z późn. zm.)

- Zgodnie z ustawą:

⇨ do ochrony porządku publicznego na terenie gminy może być utworzona samorządowa umundurowana formacja – straż gminna,
- straż gminną może utworzyć rada gminy,
- straż jest jednostką organizacyjną gminy,
- w gminach, w których organem wykonawczym jest burmistrz (prezydent miasta), straż nosi nazwę „straż miejska";

⇨ ustawa określa: organizację, zadania i zakres uprawnień straży oraz uprawnienia i obowiązki strażników.

16. Regulacje dotyczące podmiotów publicznych o właściwości szczególnej w zakresie bezpieczeństwa
16.1. Siły Zbrojne RP
16.1.1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)
Zob. pkt 1 niniejszego zestawienia.
16.1.2. ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1430 z późn. zm.)
⇨ Zgodnie z ustawą: • na straży suwerenności i niepodległości Narodu Polskiego oraz jego bezpieczeństwa i pokoju stoją Siły Zbrojne RP, które mogą ponadto brać udział w zwalczaniu klęsk żywiołowych i likwidacji ich skutków, działaniach antyterrorystycznych i z zakresu ochrony mienia, akcjach poszukiwawczych oraz ratowania lub ochrony zdrowia i życia ludzkiego, oczyszczaniu terenów z materiałów wybuchowych i niebezpiecznych pochodzenia wojskowego oraz ich unieszkodliwianiu, a także w realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego; • Siły Zbrojne, realizując zadania konstytucyjne, w zakresie ochrony niepodległości państwa, niepodzielności jego terytorium oraz zapewnienia bezpieczeństwa i nienaruszalności jego granic, mają prawo stosowania środków przymusu bezpośredniego, użycia broni i innego uzbrojenia, z uwzględnieniem konieczności i celu wykonania tych zadań, w sposób adekwatny do zagrożenia oraz w granicach zasad określonych w wiążących Rzeczpospolitą Polską ratyfikowanych umowach międzynarodowych oraz międzynarodowym prawie zwyczajowym; • w skład Sił Zbrojnych wchodzą jako ich rodzaje: Wojska Lądowe; Siły Powietrzne; Marynarka Wojenna; Wojska Specjalne; Wojska Obrony Terytorialnej; • Siły Zbrojne składają się z jednostek wojskowych i związków organizacyjnych; • dowódcami rodzajów Sił Zbrojnych są Dowódca Generalny Rodzajów Sił Zbrojnych i Dowódca Operacyjny Rodzajów Sił Zbrojnych; • w skład Sił Zbrojnych wchodzi również Żandarmeria Wojskowa, jako ich wyodrębniona i wyspecjalizowana służba; • w razie ogłoszenia powszechnej lub częściowej mobilizacji oraz w czasie wojny Służba Kontrwywiadu Wojskowego i Służba Wywiadu Wojskowego stają się, z mocy prawa, częścią Sił Zbrojnych; • jednostki wojskowe i ich związki organizacyjne są rozmieszczone w garnizonach; ⇨ Dowódca Operacyjny jest właściwy w zakresie dowodzenia operacyjnego częścią Sił Zbrojnych podporządkowaną mu na podstawie decyzji Ministra Obrony Narodowej; ⇨ do zakresu działania Dowódcy Operacyjnego w szczególności należy: • planowanie, organizowanie i prowadzenie operacji w ramach użycia Sił Zbrojnych do czasu mianowania Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i przejęcia przez niego dowodzenia; • wykonywanie zadań Ministra Obrony Narodowej w zakresie ochrony granicy państwowej w przestrzeni powietrznej Rzeczypospolitej Polskiej w czasie pokoju, w sytuacji kryzysowej lub w czasie wojny; • planowanie, organizowanie i prowadzenie szkolenia organów dowodzenia Sił Zbrojnych, zgodnie z wojennym systemem dowodzenia, a także zapewnienie ich współdziałania z dowództwami jednostek wojskowych i związków organizacyjnych Sił Zbrojnych, które mają zostać mu podporządkowane; • określanie wymagań operacyjnych dla Sił Zbrojnych w zakresie planowania operacyjnego oraz programowania rozwoju Sił Zbrojnych; • przygotowanie stanowiska dowodzenia Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych; • zarządzanie i przeprowadzanie kontroli w podległych jednostkach wojskowych i związkach organizacyjnych na zasadach i w trybie określonych w przepisach ustawy z dnia 15 lipca 2011 r. o kontroli w administracji rządowej; • przewodniczenie Radzie SAR, o której mowa w ustawie z dnia 18 sierpnia 2011 r. o bezpieczeństwie morskim; ⇨ w Siłach Zbrojnych tworzy się stanowisko Szefa Inspektoratu Wsparcia Sił Zbrojnych; ⇨ Szef Inspektoratu Wsparcia Sił Zbrojnych podlega Dowódcy Generalnemu; ⇨ do zakresu działania Szefa Inspektoratu Wsparcia Sił Zbrojnych w szczególności należy: • organizowanie i kierowanie systemem wsparcia logistycznego Sił Zbrojnych, w tym zabezpieczeniem logistycznym jednostek wojskowych użytych lub przebywających poza granicami państwa; • kierowanie procesem planowania i realizacji zadań wynikających z pełnienia funkcji państwa-gospodarza (HNS) i państwa wysyłającego;

• zarządzanie obroną terytorialną, wydzielonymi siłami inżynierii wojskowej i obrony przed bronią masowego rażenia;
• dowodzenie podległymi związkami organizacyjnymi i jednostkami wojskowymi niewydzielonymi w podporządkowanie Dowódcy Operacyjnego;
• zarządzanie i przeprowadzanie kontroli podległych związków organizacyjnych i jednostek wojskowych na zasadach i w trybie określonych w przepisach o kontroli w administracji rządowej;
• planowanie oraz realizacja mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia podległych związków organizacyjnych i jednostek wojskowych;
• szkolenie podległych związków organizacyjnych i jednostek wojskowych;
• wykonywanie zadań związanych z udziałem oddziałów i pododdziałów wojskowych w zwalczaniu klęsk żywiołowych i likwidacji ich skutków, ochrony mienia, akcjach poszukiwawczych oraz ratowania lub ochrony zdrowia i życia ludzkiego, a także w oczyszczaniu terenów z materiałów wybuchowych i niebezpiecznych pochodzenia wojskowego oraz ich unieszkodliwianiu, a także w realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego;
• zapewnianie uzupełnienia potrzeb jednostek wojskowych;
• współpraca z innymi organami i podmiotami w sprawach związanych z obronnością państwa.

16.1.3. rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 16 marca 2017 r. w sprawie przydziałów mobilizacyjnych i pracowniczych przydziałów mobilizacyjnych (Dz.U. z 2017 r., poz. 725)

⇨ Rozporządzenie określa: tryb i warunki nadawania i uchylania przydziałów mobilizacyjnych oraz pracowniczych przydziałów mobilizacyjnych; warunki, jakie powinni spełniać żołnierze rezerwy, pracownicy lub inne osoby niebędące pracownikami do przeznaczenia ich do czynnej służby wojskowej lub pracy w jednostkach wojskowych w razie ogłoszenia mobilizacji lub w czasie wojny; wzory kart mobilizacyjnych.

16.1.4. rozporządzenie ministra obrony narodowej z dnia 24 marca 2017 r. w sprawie korpusów osobowych, grup osobowych i specjalności wojskowych żołnierzy w czynnej służbie wojskowej (Dz.U. z 2017 r., poz. 734)

⇨ Zgodnie z rozporządzeniem w czynnej służbie wojskowej funkcjonują następujące korpusy osobowe żołnierzy (podzielone na grupy osobowe i specjalności wojskowe): sił powietrznych, marynarki wojennej, wojsk specjalnych, łączności i informatyki, kryptologii i cyberbezpieczeństwa, rozpoznania i walki elektronicznej, przeciwlotniczy, inżynierii wojskowej, obrony przed bronią masowego rażenia, osobowy logistyki, medyczny, wywiadu i kontrwywiadu wojskowego, żandarmerii wojskowej, sprawiedliwości i obsługi prawnej, duszpasterstwa, finansowy, wychowawczy, ogólny.

16.2. Straż Graniczna

16.2.1. ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (tekst jedn. Dz.U. z 2014 r., poz. 1402)

⇨ Zgodnie z ustawą:
• Straż Graniczna jest jednolitą, umundurowaną i uzbrojoną formacją przeznaczoną do ochrony granicy państwowej, kontroli ruchu granicznego oraz zapobiegania i przeciwdziałania nielegalnej migracji;
• do zadań Straży Granicznej należy m.in.:
  ◦ ochrona granicy państwowej na lądzie i morzu,
  ◦ organizowanie i dokonywanie kontroli ruchu granicznego,
  ◦ zapobieganie i przeciwdziałanie nielegalnej migracji oraz ściganie przestępstw i wykroczeń dotyczących cudzoziemców,
  ◦ wydawanie zezwoleń na przekraczanie granicy państwowej, w tym wiz,
  ◦ rozpoznawanie, zapobieganie i wykrywanie przestępstw i wykroczeń oraz ściganie ich sprawców, w zakresie przestępstw i wykroczeń dotyczących zgodności przekraczania granicy państwowej z przepisami, związanych z jej oznakowaniem oraz dotyczących wiarygodności dokumentów uprawniających do przekraczania granicy państwowej, przestępstw skarbowych i wykroczeń skarbowych oraz przestępstw i wykroczeń pozostających w związku z przekraczaniem granicy państwowej lub przemieszczaniem przez granicę państwową towarów oraz wyrobów akcyzowych podlegających obowiązkowi oznaczania znakami akcyzy, jak również przedmiotów określonych w przepisach o broni i amunicji, o materiałach wybuchowych, o ochronie dóbr kultury, o narodowym zasobie archiwalnym, o przeciwdziałaniu narkomanii oraz o ewidencji ludności i dowodach osobistych;
• Komendant Główny Straży Granicznej jest centralnym organem administracji rządowej podległym ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych;
• Komendanta Głównego Straży Granicznej powołuje i odwołuje Prezes Rady Ministrów na wniosek ministra właściwego do spraw wewnętrznych.

16.3. Policja

16.3.1. ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 1782 z późn. zm.)

⇨ Zgodnie z ustawą tworzy się Policję jako umundurowaną i uzbrojoną formację służącą społeczeństwu i przeznaczoną do ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz do utrzymywania bezpieczeństwa i porządku publicznego;
⇨ do podstawowych zadań Policji należą:
• ochrona życia i zdrowia ludzi oraz mienia przed bezprawnymi zamachami naruszającymi te dobra;
• ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego, w tym zapewnienie spokoju w miejscach publicznych oraz w środkach publicznego transportu i komunikacji publicznej, w ruchu drogowym i na wodach przeznaczonych do powszechnego korzystania;
• inicjowanie i organizowanie działań mających na celu zapobieganie popełnianiu przestępstw i wykroczeń oraz zjawiskom kryminogennym i współdziałanie w tym zakresie z organami państwowymi, samorządowymi i organizacjami społecznymi;
• prowadzenie działań kontrterrorystycznych w rozumieniu ustawy z dnia 10 czerwca 2016 r. o działaniach antyterrorystycznych;
• wykrywanie przestępstw i wykroczeń oraz ściganie ich sprawców;
• nadzór nad specjalistycznymi uzbrojonymi formacjami ochronnymi w zakresie określonym w odrębnych przepisach;
• kontrola przestrzegania przepisów porządkowych i administracyjnych związanych z działalnością publiczną lub obowiązujących w miejscach publicznych;
• współdziałanie z policjami innych państw oraz ich organizacjami międzynarodowymi, a także z organami i instytucjami Unii Europejskiej na podstawie umów i porozumień międzynarodowych oraz odrębnych przepisów;
• gromadzenie, przetwarzanie i przekazywanie informacji kryminalnych;
• prowadzenie zbiorów danych zawierających informacje gromadzone przez uprawnione organy o odciskach linii papilarnych osób, niezidentyfikowanych śladach linii papilarnych z miejsc przestępstw oraz o wynikach analizy kwasu deoksyrybonukleinowego (DNA);
• realizacja zadań wynikających z przepisów prawa Unii Europejskiej oraz umów i porozumień międzynarodowych;
⇨ Policja składa się ze służby: kryminalnej, śledczej, prewencyjnej oraz wspomagającej działalność Policji w zakresie organizacyjnym, logistycznym i technicznym;
⇨ w skład Policji wchodzi policja sądowa; Wyższa Szkoła Policji, ośrodki szkolenia i szkoły policyjne; wyodrębnione oddziały prewencji i pododdziały antyterrorystyczne; instytuty badawcze;
⇨ Centralne Biuro Śledcze Policji (CBŚP) jest jednostką organizacyjną Policji służby śledczej realizującą na obszarze całego kraju zadania w zakresie rozpoznawania, zapobiegania i zwalczania przestępczości zorganizowanej; Komendant Centralnego Biura Śledczego Policji jest organem Policji podległym Komendantowi Głównemu Policji, kieruje CBŚP i jest przełożonym policjantów CBŚP;
⇨ centralnym organem administracji rządowej, właściwym w sprawach ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz utrzymania bezpieczeństwa i porządku publicznego, jest Komendant Główny Policji, podległy ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych;
⇨ Komendanta Głównego Policji powołuje i odwołuje Prezes Rady Ministrów na wniosek ministra właściwego do spraw wewnętrznych;
⇨ ustawa określa m.in.: organizację i zakres uprawnień Policji, zasady służby w Policji, obowiązki i prawa policjantów, odpowiedzialność dyscyplinarną i karną policjantów.

16.3.2. rozporządzenie ministra spraw wewnętrznych z dnia 24 grudnia 2013 r. w sprawie Systemu Wspomagania Dowodzenia Policji (Dz.U. z 2013 r., poz. 1690)

⇨ Rozporządzenie określa parametry funkcjonalne Systemu Wspomagania Dowodzenia Policji, sposób jego funkcjonowania w sytuacjach awaryjnych oraz sposób jego utrzymania;
⇨ jako zasady obowiązujące w systemie ustalono:
• zachowanie ciągłości jego funkcjonowania,
• uwierzytelnianie i autoryzację użytkowników,
• pełną rozliczalność działań,
• utrzymanie bezpieczeństwa przetwarzanych danych.

16.3.3. rozporządzenie ministra spraw wewnętrznych i administracji z dnia z dnia 21 lipca 2016 r. w sprawie przetwarzania informacji przez Policję (Dz.U. z 2016 r., poz. 1091)

⇨ Rozporządzenie określa m.in. tryb gromadzenia oraz sposoby przetwarzania w zbiorach danych informacji, w tym danych osobowych, o:

• osobach podejrzanych o popełnienie przestępstw ściganych z oskarżenia publicznego;
• nieletnich dopuszczających się czynów zabronionych przez ustawę jako przestępstwa ścigane z oskarżenia publicznego;
• osobach i zwłokach ludzkich o nieustalonej tożsamości lub osobach usiłujących ukryć swoją tożsamość;
• osobach stwarzających zagrożenie, o których mowa w ustawie z dnia 22 listopada 2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób;
• osobach poszukiwanych, ukrywających się przed organami ścigania lub wymiaru sprawiedliwości, osobach zaginionych;
• osobach, wobec których zastosowano środki ochrony i pomocy, przewidziane w ustawie z dnia 28 listopada 2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka;
⇨ rozporządzenie określa też:
• tryb gromadzenia oraz sposoby przetwarzania w zbiorach danych informacji, w tym danych osobowych, uzyskanych lub przetwarzanych przez organy innych państw lub przez Międzynarodową Organizację Policji Kryminalnej – INTERPOL;
• tryb gromadzenia oraz sposoby przetwarzania w zbiorach danych informacji, w tym danych osobowych, służących zapobieganiu lub zwalczaniu przestępczości, przekazywanych organom innych państw lub Międzynarodowej Organizacji Policji Kryminalnej – INTERPOL;
• tryb gromadzenia oraz sposoby przetwarzania w zbiorach danych informacji, w tym danych osobowych, o osobach, o których mowa w art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 10 czerwca 2016 r. o działaniach antyterrorystycznych;
• rodzaje służb policyjnych uprawnionych do korzystania ze zbiorów danych prowadzonych przez Policję lub zbiorów danych udostępnionych Policji;
• sposób oceny danych pod kątem ich przydatności oraz sposoby usuwania danych;
⇨ Tryb gromadzenia informacji, w tym danych osobowych, w zbiorach danych obejmuje:
• tworzenie zbiorów danych w Policji;
• wprowadzanie informacji, w tym danych osobowych, do zbiorów danych;
• procedury zapewniające: a) pobieranie, gromadzenie i uzyskiwanie informacji, w tym danych osobowych, b) organizację dostępu do zbiorów danych i przetwarzania informacji, w tym danych osobowych, w sposób umożliwiający kontrolę dostępu do zbiorów danych i nadzór nad przetwarzaniem tych informacji, c) usuwanie informacji ze zbiorów danych.

16.3.4. zarządzenie nr 2 Komendanta Głównego Policji z dnia 1 kwietnia 2016 r. w sprawie regulaminu Komendy Głównej Policji (Dz.Urz. Komendy Głównej Policji z 2016 r., poz. 13)

⇨ Zarządzenie ustala regulamin Komendy Głównej Policji, określający jej funkcje, strukturę organizacyjną, organizację i tryb kierowania, zadania komórek organizacyjnych oraz tryb wprowadzania kart opisów stanowisk pracy i opisów stanowisk pracy;
⇨ zgodnie z zarządzeniem Komenda Główna Policji realizuje funkcje:
• regulacyjną i standaryzującą;
• koordynującą i wykonawczą, w tym o zasięgu ogólnokrajowym;
• wspierającą, obejmującą działania doradcze i konsultacyjne;
• nadzorczą i kontrolną; edukacyjną w zakresie historii i tradycji Policji;
• Krajowego Biura Interpolu, o którym mowa w art. 32 Statutu Międzynarodowej Organizacji Policji Kryminalnej – Interpol, przyjętego w Wiedniu dnia 13 czerwca 1956 r. (Dz.U. z 2015 r. poz. 1758);
• Jednostki Krajowej Europolu;
• biura SIRENE, o którym mowa w art. 35 ust. 1 ustawy z dnia 24 sierpnia 2007 r. o udziale Rzeczypospolitej Polskiej w Systemie Informacyjnym Schengen oraz Wizowym Systemie Informacyjnym (Dz.U. z 2014 r. poz. 1203 z późn. zm.);
• centralnego organu technicznego Krajowego Systemu Informatycznego oraz centralnego punktu dostępu, o których mowa w ustawie z dnia 24 sierpnia 2007 r. o udziale Rzeczypospolitej Polskiej w Systemie Informacyjnym Schengen oraz Wizowym Systemie Informacyjnym;
• Krajowego Centrum Informacji Kryminalnych, o którym mowa w art. 5 ustawy z dnia 6 lipca 2001 r. o gromadzeniu, przetwarzaniu i przekazywaniu informacji kryminalnych (Dz.U. z 2015 r. poz. 1930);
• krajowego biura do spraw odzyskiwania mienia, o którym mowa w art. 145k ust. 1 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji;
• biura centralnego, o którym mowa w art. 12 Konwencji Międzynarodowej o zwalczaniu fałszowania pieniędzy, podpisanej w Genewie dnia 20 kwietnia 1929 r. wraz z protokółem oraz protokół fakultatywny, podpisany tegoż dnia w Genewie (Dz.U. z 1934 r. Nr 102, poz. 919);

• punktu kontaktowego, o którym mowa w art. 35 Konwencji Rady Europy o cyberprzestępczości, sporządzonej w Budapeszcie dnia 23 listopada 2001 r. (Dz.U. z 2015 r. poz. 728);
• specjalnej jednostki interwencyjnej, o której mowa w decyzji Rady 2008/617/WSiSW z dnia 23 czerwca 2008 r. w sprawie usprawnienia współpracy pomiędzy specjalnymi jednostkami interwencyjnymi państw członkowskich Unii Europejskiej w sytuacjach kryzysowych (Dz. Urz. UE L 210 z 06.08.2008, str. 73);
• punktów kontaktowych i informacyjnych funkcjonujących w KGP na podstawie odrębnych przepisów;
⇨ w skład KGP wchodzą następujące komórki organizacyjne: Biuro Kryminalne; Biuro Wywiadu i Informacji Kryminalnych; Biuro Spraw Wewnętrznych; Biuro Międzynarodowej Współpracy Policji; Biuro Prewencji; Biuro Ruchu Drogowego; Główny Sztab Policji; Biuro Operacji Antyterrorystycznych; Gabinet Komendanta Głównego Policji; Biuro Komunikacji Społecznej; Biuro Historii i Tradycji Policji; Biuro Kadr, Szkolenia i Obsługi Prawnej; Biuro Finansów; Biuro Logistyki Policji; Biuro Łączności i Informatyki; Biuro Kontroli; Biuro Bezpieczeństwa Informacji; Zespół Audytu Wewnętrznego.

16.3.5. rozporządzenie ministra spraw wewnętrznych z dnia 28 listopada 2014 r. w sprawie uzbrojenia Policji (Dz.U. z 2014 r., poz. 1738 z późn. zm.)

⇨ Rozporządzenie zawiera katalog broni i innych środków oraz urządzeń składających się na uzbrojenie Policji.

16.4. Państwowa Straż Pożarna

16.4.1. ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1204 z późn. zm.)

⇨ Zgodnie z ustawą powołuje się Państwową Straż Pożarną jako zawodową, umundurowaną i wyposażoną w specjalistyczny sprzęt formację, przeznaczoną do walki z pożarami, klęskami żywiołowymi i innymi miejscowymi zagrożeniami;
⇨ do podstawowych zadań Państwowej Straży Pożarnej należą:
• rozpoznawanie zagrożeń pożarowych i innych miejscowych zagrożeń;
• organizowanie i prowadzenie akcji ratowniczych w czasie pożarów, klęsk żywiołowych lub likwidacji miejscowych zagrożeń;
• wykonywanie pomocniczych specjalistycznych czynności ratowniczych w czasie klęsk żywiołowych lub likwidacji, miejscowych zagrożeń przez inne służby ratownicze;
• kształcenie kadr dla potrzeb Państwowej Straży Pożarnej i innych jednostek ochrony przeciwpożarowej oraz powszechnego systemu ochrony ludności;
• nadzór nad przestrzeganiem przepisów przeciwpożarowych;
• prowadzenie prac naukowo-badawczych w zakresie ochrony przeciwpożarowej oraz ochrony ludności;
• współpraca z Szefem Krajowego Centrum Informacji Kryminalnych w zakresie niezbędnym do realizacji jego zadań ustawowych;
• współdziałanie ze strażami pożarnymi i służbami ratowniczymi innych państw oraz ich organizacjami międzynarodowymi na podstawie wiążących RP umów międzynarodowych oraz odrębnych przepisów;
• realizacja innych zadań wynikających z wiążących umów międzynarodowych;
⇨ ustawa reguluje m.in.: organizację i zasady finansowania Państwowej Straży Pożarnej, organizację i prowadzenie akcji ratowniczej, czynności kontrolno-rozpoznawcze, zasady służby i status strażaków oraz ich odpowiedzialność.

16.4.2. rozporządzenie ministra spraw wewnętrznych z dnia 24 grudnia 2013 r. w sprawie Systemu Wspomagania Decyzji Państwowej Straży Pożarnej (Dz.U. z 2013 r., poz. 1723)

⇨ Rozporządzenie określa parametry funkcjonalne, sposób funkcjonowania w sytuacjach awaryjnych oraz sposób utrzymania Systemu Wspomagania Decyzji Państwowej Straży Pożarnej;
⇨ jako zasady obowiązujące w systemie ustalono:
• zachowanie ciągłości jego funkcjonowania,
• uwierzytelnianie i autoryzację użytkowników,
• pełną rozliczalność działań,
• utrzymanie bezpieczeństwa przetwarzanych danych.

16.5. Służby specjalne

Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Agencja Wywiadu

16.5.1. ustawa z dnia 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Agencji Wywiadu (tekst jedn. Dz.U z 2015 r., poz. 1929 z późn. zm.)

⇨ Zgodnie z ustawą:
• tworzy się Agencję Bezpieczeństwa Wewnętrznego (ABW) właściwą w sprawach ochrony bezpieczeństwa wewnętrznego państwa i jego porządku konstytucyjnego;
• tworzy się Agencję Wywiadu (AW) właściwą w sprawach ochrony bezpieczeństwa zewnętrznego państwa;
• Szef Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Szef Agencji Wywiadu są centralnymi organami administracji rządowej, działającymi odpowiednio przy pomocy ABW i AW, będącymi urzędami administracji rządowej;
• Szef ABW i Szef AW podlegają bezpośrednio Prezesowi Rady Ministrów;
• działalność Szefa ABW i Szefa AW podlega kontroli Sejmu;
• przy Radzie Ministrów działa Kolegium do Spraw Służb Specjalnych jako organ opiniodawczo-doradczy w sprawach programowania, nadzorowania i koordynowania działalności ABW, AW, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego i Centralnego Biura Antykorupcyjnego, zwanych „służbami specjalnymi", oraz podejmowanych dla ochrony bezpieczeństwa państwa działań Policji, Straży Granicznej, Żandarmerii Wojskowej, Służby Więziennej, Biura Ochrony Rządu, Służby Celnej, urzędów skarbowych, izb skarbowych, organów kontroli skarbowej, organów informacji finansowej oraz służb rozpoznania Sił Zbrojnych RP;
⇨ ustawa określa m.in.: zadania i organizację ABW oraz AW, uprawnienia i zasady służby funkcjonariuszy oraz ich obowiązki i prawa;
⇨ na podstawie ustawy w strukturze ABW działa Rządowy Zespół Reagowania na Incydenty Komputerowe CERT.GOV.PL; pełni on rolę głównego zespołu CERT odpowiadającego za koordynację procesu reagowania na incydenty komputerowe w obszarze administracji rządowej (Zespół funkcjonuje od 1 lutego 2008 r. w Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego; zgodnie z przyjętą w drodze uchwały Rady Ministrów w dniu 25 czerwca 2013 roku Polityką Ochrony Cyberprzestrzeni Rzeczypospolitej Polskiej w ramach Krajowego Systemu Reagowania na Incydenty Komputerowe jednym z podstawowych zadań Zespołu jest wspieranie i rozwijanie zdolności jednostek administracji rządowej do obrony przed zagrożeniami płynącymi z cyberprzestrzeni).

16.5.2. zarządzenie Nr 73 Prezesa Rady Ministrów z dnia 26 czerwca 2002 r. w sprawie nadania statutu Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego (tekst jedn. M.P. z 2016 r., poz. 643 z późn. zm.)

⇨ Zgodnie z zarządzeniem w skład ABW wchodzą następujące jednostki organizacyjne:
• departamenty: Bezpieczeństwa Teleinformatycznego (Departament I); Kontrwywiadu (Departament II); Postępowań Karnych (Departament III); Ochrony Informacji Niejawnych (Departament IV); Wsparcia Operacyjno-Technicznego (Departament V); Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Audytu (Departament VI); Departament Zwalczania Terroryzmu i Zagrożeń Strategicznych (Departament VII); Centrum Antyterrorystyczne (CAT);
• biura: Prawne (Biuro A); Badań Kryminalistycznych (Biuro B); Ewidencji i Analiz (Biuro E); Finansów (Biuro F); Kadr (Biuro K); Logistyki (Biuro L);
• Gabinet Szefa (Biuro D);
• Centralny Ośrodek Szkolenia (COS);
• delegatury ABW w: Białymstoku, Bydgoszczy, Krakowie, Lublinie, Poznaniu.

Kontrwywiad i Wywiad Wojskowy

16.5.3. ustawa z dnia 9 czerwca 2006 r. o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 1318 z późn. zm.)

⇨ Zgodnie z ustawą:
• tworzy się Służbę Kontrwywiadu Wojskowego (SKW) jako służbę specjalną, właściwą w sprawach ochrony przed zagrożeniami wewnętrznymi dla obronności Państwa, bezpieczeństwa i zdolności bojowej Sił Zbrojnych RP oraz innych jednostek organizacyjnych podległych lub nadzorowanych przez Ministra Obrony Narodowej;
• tworzy się Służbę Wywiadu Wojskowego (SWW) jako służbę specjalną, właściwą w sprawach ochrony przed zagrożeniami zewnętrznymi dla obronności Państwa, bezpieczeństwa i zdolności bojowej Sił Zbrojnych RP oraz innych jednostek organizacyjnych podległych lub nadzorowanych przez Ministra Obrony Narodowej;

• Szefowie Służby Kontrwywiadu Wojskowego i Szef Służby Wywiadu Wojskowego są centralnymi organami administracji rządowej, działającymi odpowiednio przy pomocy SKW i SWW, będącymi urzędami administracji rządowej;
• Szef SKW oraz Szef SWW podlegają Ministrowi Obrony Narodowej, z zastrzeżeniem określonych w ustawie uprawnień Prezesa Rady Ministrów lub Ministra Koordynatora Służb Specjalnych, w przypadku jego powołania;
• działalność Szefa SKW oraz Szefa SWW podlega kontroli Sejmu;
⇨ ustawa określa m.in. zadania i organizację SKW i SWW, uprawnienia i zasady służby funkcjonariuszy oraz ich obowiązki i prawa.

Centralne Biuro Antykorupcyjne

16.5.4. ustawa z dnia 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 1310 z późn. zm.)

⇨ Zgodnie z ustawą tworzy się Centralne Biuro Antykorupcyjne (CBA) jako służbę specjalną do spraw zwalczania korupcji w życiu publicznym i gospodarczym, w szczególności w instytucjach państwowych i samorządowych, a także do zwalczania działalności godzącej w interesy ekonomiczne państwa;
⇨ CBA kieruje Szef Centralnego Biura Antykorupcyjnego, który jest centralnym organem administracji rządowej nadzorowanym przez Prezesa Rady Ministrów, działającym przy pomocy CBA, które jest urzędem administracji rządowej;
⇨ działalność Szefa CBA podlega kontroli Sejmu;
⇨ Prezes Rady Ministrów lub wyznaczony przez niego członek Rady Ministrów koordynuje działalność CBA, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego i Służby Wywiadu Wojskowego.

Biuro Ochrony Rządu

16.5.5. ustawa z dnia 16 marca 2001 r. o Biurze Ochrony Rządu (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 985 z późn. zm.)

Uwaga: w chwili publikacji tej książki w maszynie legislacyjnej Rady Ministrów trwały prace nad projektem ustawy o Państwowej Służbie Ochrony (PSO). Nowa formacja ma zgodnie z tym projektem przejąć zadania BOR i równocześnie ma stanowić odpowiedź na zmieniające się zagrożenia dla bezpieczeństwa osób i obiektów o kluczowym znaczeniu dla funkcjonowania państwa, w tym zagrożenia o charakterze terrorystycznym. Projekt przewiduje m.in. zmianę dotychczasowego zakresu uprawnień i sposobu działania formacji ochronnej, w tym przyznanie jej prawa do wykonywania czynności operacyjno-rozpoznawczych, w celu pozyskiwania informacji dotyczących zagrożeń względem ochranianych osób i obiektów, a także zapobiegania przestępstwom stanowiących bezpośrednie zagrożenie dla bezpieczeństwa tych osób i obiektów, a także zmiany sposobu organizacji służby ochrony oraz zwiększenia liczby jej funkcjonariuszy (docelowo do 3 tys.).
⇨ Zgodnie z ustawą tworzy się Biuro Ochrony Rządu jako jednolitą, umundurowaną, uzbrojoną formację wykonującą zadania z zakresu ochrony osób, obiektów i urządzeń;
⇨ do zadań BOR należy ochrona:
• Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Marszałka Sejmu, Marszałka Senatu, Prezesa Rady Ministrów, wiceprezesa Rady Ministrów, ministra właściwego do spraw wewnętrznych oraz ministra właściwego do spraw zagranicznych;
• innych osób ze względu na dobro państwa;
• byłych prezydentów Rzeczypospolitej Polskiej;
• delegacji państw obcych przebywających na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
• polskich przedstawicielstw dyplomatycznych, urzędów konsularnych oraz przedstawicielstw przy organizacjach międzynarodowych poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej;
• obiektów i urządzeń o szczególnym znaczeniu oraz zapewnienie ich funkcjonowania; prowadzenie rozpoznania pirotechniczno-radiologicznego obiektów Sejmu i Senatu;
• obiektów służących Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej, Prezesowi Rady Ministrów, ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych oraz ministrowi właściwemu do spraw zagranicznych;
⇨ Szef BOR podlega ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych.

Administracja skarbowa i celno-skarbowa
16.5.6. ustawa z dnia 16 listopada 2016 r. o Krajowej Administracji Skarbowej (Dz.U. z 2016 r., poz. 1947)
⇨ W ustawie wskazano, że uchwalono ją uznając doniosłość konstytucyjnego obowiązku ponoszenia ciężarów i świadczeń publicznych, w szczególności podatków i należności celnych, troszcząc się o bezpieczeństwo finansowe Rzeczypospolitej Polskiej oraz chroniąc bezpieczeństwo obszaru celnego Unii Europejskiej, w celu zapewnienia nowoczesnego i przyjaznego wykonywania obowiązków podatkowych i celnych, a także efektywnego poboru danin publicznych; ⇨ ustawa określa: • zadania, organy i organizację Krajowej Administracji Skarbowej (zwanej „KAS"), • formy realizacji niektórych zadań KAS i szczególne uprawnienia organów KAS oraz funkcjonariuszy Służby Celno-Skarbowej, • warunki pracy i służby, • zasady odpowiedzialności dyscyplinarnej funkcjonariuszy; ⇨ zgodnie z ustawą: KAS stanowi wyspecjalizowaną administrację rządową wykonującą zadania z zakresu realizacji dochodów z tytułu podatków, należności celnych, opłat oraz niepodatkowych należności budżetowych, ochrony interesów Skarbu Państwa oraz ochrony obszaru celnego Unii Europejskiej, a także zapewniającą obsługę i wsparcie podatnika i płatnika w prawidłowym wykonywaniu obowiązków podatkowych oraz obsługę i wsparcie przedsiębiorcy w prawidłowym wykonywaniu obowiązków celnych; ⇨ w ramach KAS wyodrębnia się Służbę Celno-Skarbową, będącą jednolitą i umundurowaną formacją, którą tworzą funkcjonariusze; ⇨ do zadań KAS należy: • realizacja dochodów z podatków, opłat oraz niepodatkowych należności budżetowych, jak również innych należności, na podstawie odrębnych przepisów, z wyjątkiem podatków i należności budżetowych, w zakresie których właściwe są inne organy, • realizacja dochodów z należności celnych oraz innych opłat związanych z przywozem i wywozem towarów, • realizacja polityki celnej wynikającej z członkostwa w unii celnej Unii Europejskiej, • obejmowanie towarów procedurami celnymi i regulowanie sytuacji towarów związanych z przywozem i wywozem towarów, • zapewnienie obsługi i wsparcia podatnika i płatnika w prawidłowym wykonywaniu obowiązków podatkowych oraz obsługi i wsparcia przedsiębiorcy w prawidłowym wykonywaniu obowiązków celnych, • wykonywanie egzekucji administracyjnej należności pieniężnych oraz wykonywanie zabezpieczenia należności pieniężnych, • prowadzenie działalności informacyjnej i edukacyjnej w zakresie przepisów prawa podatkowego i celnego, • wykonywanie audytu, czynności audytowych i urzędowego sprawdzenia, • kształcenie i doskonalenie zawodowe kadr KAS w zakresie zadań KAS, • prowadzenie działalności analitycznej, prognostycznej i badawczej dotyczącej zjawisk występujących we właściwości KAS oraz analizy ryzyka, • przeciwdziałanie praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu, • badanie przestrzegania przez rezydentów i nierezydentów ograniczeń i obowiązków określonych w przepisach prawa dewizowego oraz warunków udzielonych na ich podstawie zezwoleń dewizowych, a także warunków wykonywania działalności kantorowej, • rozpoznawanie, wykrywanie i zwalczanie przestępstw skarbowych i wykroczeń skarbowych, zapobieganie tym przestępstwom i wykroczeniom oraz ściganie ich sprawców, • rozpoznawanie, wykrywanie i zwalczanie przestępstw i wykroczeń związanych z naruszeniem przepisów dotyczących towarów, którymi obrót podlega zakazom lub ograniczeniom na mocy przepisów prawa polskiego, przepisów prawa Unii Europejskiej lub umów międzynarodowych, zapobieganie tym przestępstwom i wykroczeniom oraz ściganie ich sprawców, jeżeli zostały ujawnione przez Służbę Celno-Skarbową, • rozpoznawanie, wykrywanie i zwalczanie przestępstw, w związku z którymi nastąpiło uszczuplenie lub narażenie na uszczuplenie należności publicznoprawnej, zapobieganie tym przestępstwom oraz ściganie ich sprawców, jeżeli zostały ujawnione przez KAS,

• rozpoznawanie, wykrywanie i zwalczanie przestępstw określonych w: art. 228–231 Kodeksu karnego, popełnionych przez osoby zatrudnione w jednostkach organizacyjnych KAS albo funkcjonariuszy, w związku z wykonywaniem czynności służbowych, art. 229 Kodeksu karnego, popełnionych przez osoby niezatrudnione w jednostkach organizacyjnych KAS albo niebędące funkcjonariuszami, w związku z wykonywaniem czynności służbowych przez osoby zatrudnione w jednostkach organizacyjnych KAS albo funkcjonariuszy, art. 190, art. 222, art. 223 i art. 226 Kodeksu karnego, skierowanych przeciwko osobom zatrudnionym w jednostkach organizacyjnych KAS albo funkcjonariuszom podczas pełnienia obowiązków służbowych lub w związku z ich pełnieniem oraz zapobieganie tym przestępstwom i ściganie ich sprawców,
• wykonywanie zadań wynikających z przepisów prawa Unii Europejskiej regulujących statystykę dotyczącą obrotu towarowego pomiędzy państwami członkowskimi Unii Europejskiej (INTRASTAT) oraz obrotu towarowego państw członkowskich Unii Europejskiej z pozostałymi państwami (EXTRASTAT) oraz prowadzenie postępowań w zakresie INTRASTAT,
• wykonywanie zadań wynikających z zakazów i ograniczeń w obrocie towarowym z zagranicą ustanowionych w szczególności ze względu na ochronę życia i zdrowia ludzi i zwierząt, roślin, środowiska, zdrowia i bezpieczeństwa publicznego, ochronę konsumentów, bezpieczeństwa międzynarodowego, dziedzictwa narodowego i środków polityki handlowej,
• współdziałanie przy realizacji Wspólnej Polityki Rolnej,
• współpraca z właściwymi organami innych państw oraz organizacjami międzynarodowymi i instytucjami międzynarodowymi,
• wykonywanie innych zadań określonych w odrębnych przepisach;
⇨ minister właściwy do spraw finansów publicznych, w celu zapewnienia skutecznej i efektywnej realizacji zadań KAS oraz wysokiej jakości jej działania, określi, w drodze zarządzenia, czteroletnie kierunki działania i rozwoju KAS, wskazując w nich cele do osiągnięcia, wskaźniki ich pomiaru oraz zasady składania raportów z realizacji czteroletnich kierunków działania i rozwoju KAS;
⇨ organami KAS są: minister właściwy do spraw finansów publicznych, Szef Krajowej Administracji Skarbowej, dyrektor Krajowej Informacji Skarbowej, dyrektor izby administracji skarbowej, naczelnik urzędu skarbowego, naczelnik urzędu celno-skarbowego, zaś jednostkami organizacyjnymi KAS są: komórki organizacyjne urzędu obsługującego ministra właściwy do spraw finansów publicznych, Krajowa Informacja Skarbowa, izby administracji skarbowej, urzędy skarbowe, urzędy celno-skarbowe wraz z podległymi oddziałami celnymi, Krajowa Szkoła Skarbowości i Centrum Informatyki Krajowej Administracji Skarbowej;
⇨ ustawa ustala kwestie dotyczące kontroli celno-skarbowej, audytu, czynności audytowych, urzędowego sprawdzenia oraz szczególne uprawnienia organów Krajowej Administracji Skarbowej oraz funkcjonariuszy Służby Celno-Skarbowej, w tym w zakresie czynności operacyjno-rozpoznawczych.

16.5.7. rozporządzenie Ministra Rozwoju i Finansów z dnia 13 kwietnia 2017 r. w sprawie dokumentowania kontroli operacyjnej prowadzonej przez Krajową Administrację Skarbową (Dz.U. z 2017 r., poz. 828)

⇨ rozporządzenie określa: sposób dokumentowania kontroli operacyjnej prowadzonej przez funkcjonariuszy Służby Celno-Skarbowej; sposób przechowywania i przekazywania wniosków i postanowień związanych ze stosowaniem kontroli, sposób przechowywania, przekazywania oraz przetwarzania i niszczenia materiałów uzyskanych podczas stosowania kontroli; wzory druków i rejestrów stosowanych w ramach kontroli.

16.6. Żandarmeria Wojskowa i wojskowe organy porządkowe

16.6.1. ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 96 z późn. zm.)

⇨ Zgodnie z ustawą tworzy się Żandarmerię Wojskową jako wyodrębnioną i wyspecjalizowaną służbę wchodzącą w skład Sił Zbrojnych RP;
⇨ ustawa określa:
• zakres działania i organizację Żandarmerii Wojskowej oraz uprawnienia i obowiązki żołnierzy Żandarmerii Wojskowej;
• rodzaje i zadania wojskowych organów porządkowych oraz uprawnienia i obowiązki żołnierzy tych organów;
⇨ Żandarmeria Wojskowa jest właściwa w szczególności wobec:
• żołnierzy pełniących czynną służbę wojskową;

• żołnierzy niebędących w czynnej służbie wojskowej w czasie noszenia przez nich mundurów oraz odznak i oznak wojskowych;
• pracowników zatrudnionych w jednostkach wojskowych w związku z ich zachowaniem się podczas pracy w tych jednostkach, a także w związku z popełnieniem przez nich czynu zabronionego przez ustawę pod groźbą kary, wiążącego się z tym zatrudnieniem;
⇨ zadaniami Żandarmerii Wojskowej są m.in:
• zapewnianie przestrzegania dyscypliny wojskowej;
• ochranianie porządku publicznego na terenach i obiektach jednostek wojskowych oraz w miejscach publicznych;
• ochranianie życia i zdrowia ludzi oraz mienia wojskowego przed zamachami naruszającymi te dobra;
• wykrywanie przestępstw i wykroczeń, w tym skarbowych, popełnionych przez wskazane wyżej osoby, ujawnianie i ściganie ich sprawców oraz ujawnianie i zabezpieczanie dowodów tych przestępstw i wykroczeń;
• dokonywanie analizy oświadczeń o stanie majątkowym żołnierzy zawodowych;
• zapobieganie popełnianiu przestępstw i wykroczeń oraz innym zjawiskom patologicznym, a w szczególności: alkoholizmowi i narkomanii w Siłach Zbrojnych;
• współdziałanie z polskimi oraz zagranicznymi organami i służbami właściwymi w sprawach bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz policjami wojskowymi;
• zwalczanie klęsk żywiołowych, nadzwyczajnych zagrożeń środowiska i likwidowanie ich skutków oraz czynne uczestniczenie w akcjach poszukiwawczych, ratowniczych i humanitarnych, mających na celu ochronę życia i zdrowia oraz mienia;
⇨ dowódcą Żandarmerii Wojskowej i przełożonym wszystkich żołnierzy Żandarmerii Wojskowej jest Komendant Główny Żandarmerii Wojskowej, który podlega bezpośrednio Ministrowi Obrony Narodowej (Komendanta Głównego Żandarmerii Wojskowej i jego zastępcę wyznacza na stanowisko służbowe i zwalnia z tego stanowiska Minister Obrony Narodowej);
⇨ wojskowymi organami porządkowymi są:
• w ramach służby garnizonowej: oficer inspekcyjny garnizonu i jego pomocnik, komendant i profos wojskowego aresztu dyscyplinarnego oraz izby zatrzymań, dowódca i żołnierze warty garnizonowej, dowódca i żołnierze pododdziału alarmowego garnizonu;
• w ramach służby wewnętrznej jednostki wojskowej: oficer dyżurny jednostki wojskowej i jego pomocnik, komendant i profos izby zatrzymań jednostki wojskowej, dowódca i żołnierze warty wewnętrznej jednostki wojskowej, dowódca i żołnierze pododdziału alarmowego jednostki wojskowej, dyżurny parku sprzętu technicznego;
• dowódcy i żołnierze patroli, konwojów i asyst wyznaczonych przez dowódców (komendantów) garnizonów lub dowódców jednostek wojskowych, a także dowódcy i żołnierze pododdziałów regulacji ruchu jednostek wojskowych;
⇨ zadaniami wojskowych organów porządkowych są:
• utrzymanie dyscypliny wojskowej;
• ochrona porządku publicznego;
• zapewnienie przestrzegania przepisów porządkowych obowiązujących w miejscach publicznych;
• ochrona i obrona obiektów wojskowych;
• wykonywanie czynności przewidzianych dla wojskowych organów porządkowych w przepisach o postępowaniu karnym, karnym skarbowym, karnym wykonawczym i cywilnym oraz w przepisach o dyscyplinie wojskowej, a także o postępowaniu egzekucyjnym w administracji.

16.7. Służby, straże i inspekcje

16.7.1. ustawa z dnia 13 kwietnia 2007 r. o Państwowej Inspekcji Pracy (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 786)

⇨ Państwowa Inspekcja Pracy jest organem powołanym do sprawowania nadzoru i kontroli przestrzegania prawa pracy, w szczególności przepisów i zasad bezpieczeństwa i higieny pracy, a także przepisów dotyczących legalności zatrudnienia i innej pracy zarobkowej w zakresie określonym w ustawie;
⇨ Państwowa Inspekcja Pracy podlega Sejmowi; nadzór nad Państwową Inspekcją Pracy w zakresie określonym w ustawie sprawuje Rada Ochrony Pracy;
⇨ jednostkami organizacyjnymi Państwowej Inspekcji Pracy są: Główny Inspektorat Pracy, okręgowe inspektoraty pracy oraz Ośrodek Szkolenia Państwowej Inspekcji Pracy we Wrocławiu;
⇨ Państwową Inspekcją Pracy kieruje Główny Inspektor Pracy przy pomocy zastępców;
⇨ Głównego Inspektora Pracy powołuje i odwołuje Marszałek Sejmu po zasięgnięciu opinii Rady Ochrony Pracy i właściwej komisji sejmowej.

16.7.2. ustawa z dnia 14 marca 1985 r. o Państwowej Inspekcji Sanitarnej (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1261 z późn. zm.)

⇨ Zgodnie z ustawą Państwowa Inspekcja Sanitarna jest powołana do realizacji zadań z zakresu zdrowia publicznego, w szczególności poprzez sprawowanie nadzoru nad warunkami:
• higieny środowiska,
• higieny pracy w zakładach pracy,
• higieny radiacyjnej,
• higieny procesów nauczania i wychowania,
• higieny wypoczynku i rekreacji,
• zdrowotnymi żywności, żywienia i przedmiotów użytku,
• higieniczno-sanitarnymi, jakie powinien spełniać personel medyczny, sprzęt oraz pomieszczenia, w których są udzielane świadczenia zdrowotne,
• w celu ochrony zdrowia ludzkiego przed niekorzystnym wpływem szkodliwości i uciążliwości środowiskowych, zapobiegania powstawaniu chorób, w tym chorób zakaźnych i zawodowych;
⇨ wykonywanie zadań Państwowej Inspekcji Sanitarnej polega na sprawowaniu zapobiegawczego i bieżącego nadzoru sanitarnego oraz prowadzeniu działalności zapobiegawczej i przeciwepidemicznej w zakresie chorób zakaźnych i innych chorób powodowanych warunkami środowiska, a także na prowadzeniu działalności oświatowo-zdrowotnej;
⇨ Państwowa Inspekcja Sanitarna podlega ministrowi właściwemu do spraw zdrowia;
⇨ Państwową Inspekcją Sanitarną kieruje Główny Inspektor Sanitarny jako centralny organ administracji rządowej podległy ministrowi właściwemu do spraw zdrowia;
⇨ Główny Inspektor Sanitarny zadania wykonuje przy pomocy Głównego Inspektoratu Sanitarnego;
⇨ organami Państwowej Inspekcji Sanitarnej są:
• Główny Inspektor Sanitarny;
• państwowy wojewódzki inspektor sanitarny, jako organ rządowej administracji zespolonej w województwie;
• państwowy powiatowy inspektor sanitarny, jako organ rządowej administracji zespolonej w powiecie;
• państwowy graniczny inspektor sanitarny dla obszarów przejść granicznych drogowych, kolejowych, lotniczych, rzecznych i morskich, portów lotniczych i morskich oraz jednostek pływających na obszarze wód terytorialnych.

16.7.3. ustawa z dnia 6 września 2001 r. Prawo farmaceutyczne [Inspekcja Farmaceutyczna] (tekst jedn. Dz.U. z 2008 r. Nr 45, poz. 271 z późn. zm.)

Zob. pkt 7.2.11. niniejszego zestawienia.

16.7.4. ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. o Inspekcji Weterynaryjnej (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 1077)

⇨ Ustawa określa:
• zadania, organizację, tryb działania oraz zasady finansowania Inspekcji Weterynaryjnej;
• zasady współpracy organów Inspekcji z organami centralnymi państw członkowskich Unii Europejskiej odpowiedzialnymi za przestrzeganie stosowania prawodawstwa weterynaryjnego lub organami, którym takie kompetencje zostały przekazane (właściwą władzą), oraz Komisją Europejską w zakresie realizacji zadań Inspekcji;
• zasady wystawiania świadectw zdrowia;
⇨ zgodnie z ustawą organami Inspekcji są:
• Główny Lekarz Weterynarii, który jest centralnym organem administracji rządowej i podlega ministrowi właściwemu do spraw rolnictwa;
• wojewódzki lekarz weterynarii, jako kierownik wojewódzkiej inspekcji weterynaryjnej wchodzącej w skład zespolonej administracji rządowej w województwie;
• powiatowy lekarz weterynarii, jako kierownik powiatowej inspekcji weterynaryjnej wchodzącej w skład niezespolonej administracji rządowej;
• graniczny lekarz weterynarii.

16.7.5. ustawa z dnia 15 grudnia 2000 r. o Inspekcji Handlowej (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1063)

⇨ Zgodnie z ustawą Inspekcja Handlowa jest wyspecjalizowanym organem kontroli powołanym do ochrony interesów i praw konsumentów oraz interesów gospodarczych państwa;
⇨ ustawa reguluje zadania i organizację Inspekcji, prawa i obowiązki przedsiębiorców, zasady postępowania organów Inspekcji oraz prawa i obowiązki pracowników Inspekcji;

⇨ zadania Inspekcji wykonują:
• Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, który kieruje działalnością Inspekcji przy pomocy Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów;
• wojewoda przy pomocy wojewódzkiego inspektora inspekcji handlowej, jako kierownika wojewódzkiej Inspekcji Handlowej wchodzącej w skład zespolonej administracji rządowej w województwie.

16.7.6. ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane [Inspekcja Nadzoru Budowlanego] (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1332 z późn. zm.)

⇨ Ustawa – Prawo budowlane normuje działalność obejmującą sprawy projektowania, budowy, utrzymania i rozbiórki obiektów budowlanych oraz określa zasady działania organów administracji publicznej w tych dziedzinach;
⇨ zadania administracji architektoniczno-budowlanej wykonują: starosta; wojewoda; Główny Inspektor Nadzoru Budowlanego;
⇨ zadania nadzoru budowlanego wykonują:
• powiatowy inspektor nadzoru budowlanego;
• wojewoda przy pomocy wojewódzkiego inspektora nadzoru budowlanego jako kierownika wojewódzkiego nadzoru budowlanego, wchodzącego w skład zespolonej administracji wojewódzkiej;
• Główny Inspektor Nadzoru Budowlanego.

16.7.7. ustawa z dnia 6 września 2001 r. o transporcie drogowym [Inspekcja Transportu Drogowego] (tekst jedn. Dz.U. z 2013 r., poz. 1414 z późn. zm.)

⇨ Zgodnie z ustawą tworzy się Inspekcję Transportu Drogowego, zwaną dalej „Inspekcją", powołaną do kontroli przestrzegania przepisów w zakresie przewozu drogowego wykonywanego pojazdami samochodowymi oraz przepisów ruchu drogowego przez kierujących pojazdami na zasadach określonych w ustawie z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym oraz prawidłowości uiszczenia opłaty elektronicznej, o której mowa w ustawie z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych;
⇨ zadania Inspekcji Transportu Drogowego wykonują:
• Główny Inspektor Transportu Drogowego;
• wojewoda działający za pośrednictwem wojewódzkiego inspektora transportu drogowego, jako kierownika wojewódzkiej inspekcji transportu drogowego wchodzącej w skład wojewódzkiej administracji zespolonej;
⇨ Główny Inspektor Transportu Drogowego kieruje Inspekcją przy pomocy podległego mu Głównego Inspektoratu Transportu Drogowego oraz delegatur terenowych Głównego Inspektoratu Transportu Drogowego;
⇨ Główny Inspektor jest centralnym organem administracji rządowej podległym ministrowi właściwemu do spraw transportu;
⇨ Główny Inspektor jest powoływany przez Prezesa Rady Ministrów.

16.7.8. ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach [Straż Leśna] (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 788)

⇨ Ustawa określa: zasady zachowania, ochrony i powiększania zasobów leśnych oraz zasady gospodarki leśnej w powiązaniu z innymi elementami środowiska i z gospodarką narodową;
⇨ zgodnie z ustawą w Lasach Państwowych tworzy się Służbę Leśną;
⇨ do Służby Leśnej zalicza się pracowników zajmujących się: sprawami zarządu lasami będącymi w zarządzie Lasów Państwowych; prowadzeniem gospodarki leśnej i ochroną lasów; zwalczaniem przestępstw i wykroczeń w zakresie szkodnictwa leśnego i ochrony przyrody oraz wykonywaniem innych zadań w zakresie ochrony mienia;
⇨ pracownicy Służby Leśnej przy wykonywaniu czynności służbowych korzystają z ochrony prawnej, przewidzianej w przepisach prawa karnego dla funkcjonariuszy publicznych;
⇨ w Lasach Państwowych tworzy się Straż Leśną;
⇨ Strażą Leśną kieruje Główny Inspektor Straży Leśnej podporządkowany Dyrektorowi Generalnemu Lasów Państwowych;
⇨ jednostki Straży Leśnej w Lasach Państwowych stanowią:
• posterunki w nadleśnictwach podporządkowane nadleśniczemu;
• grupy interwencyjne w regionalnych dyrekcjach Lasów Państwowych podporządkowane dyrektorowi regionalnej dyrekcji Lasów Państwowych
⇨ ustawa określa szczegółowo uprawnienia strażników leśnych oraz zakres stosowania do nich przepisów ustawy o Policji.

16.7.9. ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody [Straż Parku Narodowego] (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 1651 z późn. zm.)

⇨ Zgodnie z ustawą zadania z zakresu ochrony przyrody, walorów krajobrazowych, wartości historycznych i kulturowych oraz działalności edukacyjnej na terenie parku krajobrazowego wykonuje Służba Parku Krajobrazowego;
⇨ w parkach narodowych zadania związane z ochroną mienia oraz zwalczaniem przestępstw i wykroczeń w zakresie ochrony przyrody wykonują funkcjonariusze Straży Parku zaliczani do Służby Parku Narodowego;
⇨ ustawa określa szczegółowo uprawnienia funkcjonariuszy Służby Parku Narodowego.

16.7.10. ustawa z dnia 13 października 1995 r. – Prawo łowieckie [Państwowa Straż Łowiecka] (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1295 z późn. zm.)

⇨ Zgodnie z ustawą:
• łowiectwo, jako element ochrony środowiska przyrodniczego oznacza ochronę zwierząt łownych (zwierzyny) i gospodarowanie ich zasobami w zgodzie z zasadami ekologii oraz zasadami racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej i rybackiej;
• tworzy się Państwową Straż Łowiecką jako umundurowaną, uzbrojoną i wyposażoną w terenowe, oznakowane środki transportu formację podległą wojewodzie;
• koordynację działań Państwowej Straży Łowieckiej na obszarze województwa prowadzi komendant wojewódzki Państwowej Straży Łowieckiej powoływany przez wojewodę;
• zadaniem Państwowej Straży Łowieckiej jest kontrola realizacji przepisów ustawy, a w szczególności w zakresie:
  ◦ ochrony zwierzyny;
  ◦ zwalczania kłusownictwa i wszelkiego szkodnictwa łowieckiego;
  ◦ zwalczania przestępstw i wykroczeń w zakresie łowiectwa;
  ◦ kontroli legalności skupu i obrotu zwierzyną;
  ◦ kontroli przedsiębiorców wykonujących działalność gospodarczą w zakresie obrotu zwierzyną żywą oraz obrotu tuszami zwierzyny i ich częściami dotyczącej prowadzenia ewidencji skupu w każdym punkcie skupu;
⇨ ustawa określa uprawnienia i obowiązki strażnika Państwowej Straży Łowieckiej.

16.7.11. ustawa z dnia 18 kwietnia 1985 r. o rybactwie śródlądowym [Państwowa Straż Rybacka] (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 652)

⇨ Ustawa określa:
• zasady i warunki ochrony, chowu, hodowli i połowu ryb w powierzchniowych wodach śródlądowych, w wodach znajdujących się w urządzeniach wodnych oraz w obiektach przeznaczonych do chowu lub hodowli ryb;
• właściwość organów administracji publicznej, sposób ich postępowania, a także zadania i obowiązki jednostek organizacyjnych i osób, związane z wykonywaniem przepisów Unii Europejskiej w zakresie rybactwa;
⇨ zgodnie z ustawą:
• tworzy się Państwową Straż Rybacką, której zadaniem jest kontrola przestrzegania ustawy oraz przepisów wydanych na jej podstawie;
• Państwowa Straż Rybacka jest wyodrębnioną jednostką organizacyjną podległą bezpośrednio wojewodzie;
⇨ ustawa określa uprawnienia i obowiązki strażników Państwowej Straży Rybackiej.

17. Regulacje dotyczące podmiotów niepublicznych aktywnych w zakresie bezpieczeństwa

17.1. Organizacje pożytku publicznego aktywne w sprawach bezpieczeństwa

17.1.1. ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 1817 z późn. zm.)

⇨ Ustawa reguluje zasady:
• prowadzenia działalności pożytku publicznego przez organizacje pozarządowe w sferze zadań publicznych oraz współpracy organów administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi,
• uzyskiwania przez organizacje pozarządowe statusu organizacji pożytku publicznego oraz funkcjonowania organizacji pożytku publicznego,
• sprawowania nadzoru nad prowadzeniem działalności pożytku publicznego,

• tworzenia i funkcjonowania rad działalności pożytku publicznego,
• wykonywania świadczeń przez wolontariuszy oraz korzystania z tych świadczeń;
⇨ organizacjami pozarządowymi są osoby prawne lub jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, w tym fundacje i stowarzyszenia:
• niebędące jednostkami sektora finansów publicznych w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych lub przedsiębiorstwami, instytutami badawczymi, bankami i spółkami prawa handlowego będącymi państwowymi lub samorządowymi osobami prawnymi,
• niedziałające w celu osiągnięcia zysku;
⇨ działalność pożytku publicznego może być prowadzona także przez:
• osoby prawne i jednostki organizacyjne działające na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, o stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, jeżeli ich cele statutowe obejmują prowadzenie działalności pożytku publicznego;
• stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego;
• spółdzielnie socjalne;
• spółki akcyjne i spółki z ograniczoną odpowiedzialnością oraz kluby sportowe będące spółkami działającymi na podstawie przepisów ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz.U. z 2014 r. poz. 715), które nie działają w celu osiągnięcia zysku oraz przeznaczają całość dochodu na realizację celów statutowych oraz nie przeznaczają zysku do podziału między swoich udziałowców, akcjonariuszy i pracowników;
⇨ sfera zadań publicznych realizowanych w ramach działalności pożytku publicznego obejmuje m.in. zadania w zakresie:
• porządku i bezpieczeństwa publicznego,
• obronności państwa i działalności Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej,
• ratownictwa i ochrony ludności,
• pomocy ofiarom katastrof, klęsk żywiołowych, konfliktów zbrojnych i wojen w kraju i za granicą.

17.2. Podmioty gospodarcze aktywne w sprawach bezpieczeństwa

17.2.1. ustawa z dnia 23 sierpnia 2001 r. o organizowaniu zadań na rzecz obronności państwa realizowanych przez przedsiębiorców (Dz.U. z 2001 r. Nr 122, poz. 1320 z późn. zm.)

⇨ Ustawa określa:
• zasady organizowania zadań na rzecz obronności państwa realizowanych przez przedsiębiorców wykonujących działalność gospodarczą na terytorium RP, w tym przez przedsiębiorców o szczególnym znaczeniu gospodarczo-obronnym;
• organy administracji rządowej właściwe w zakresie organizowania oraz sprawowania nadzoru nad realizacją tych zadań;
• zasady finansowania wskazanych wyżej zadań;
⇨ w rozumieniu ustawy do zadań na rzecz obronności państwa należą w szczególności przedsięwzięcia w zakresie: mobilizacji gospodarki, militaryzacji, planowania operacyjnego; szkolenia obronnego; wynikającym z obowiązków państwa-gospodarza (obejmujące przedsięwzięcia związane z udzieleniem wsparcia przybywającym na terytorium RP wojskom sojuszniczym);
⇨ przedsiębiorcą o szczególnym znaczeniu gospodarczo-obronnym jest przedsiębiorca, którego terenem działania jest obszar większy niż jedno województwo lub którego przedmiotem wykonywanej działalności gospodarczej jest:
• eksploatacja lotnisk i portów morskich;
• kolportaż;
• nadawanie programów radiowych i telewizyjnych, produkcja, transport i magazynowanie produktów naftowych;
• produkcja, remont lub modernizacja uzbrojenia i sprzętu wojskowego;
• realizacja obrotu specjalnego;
• transport;
• usługi pocztowe;
• usługi telekomunikacyjne;
• wytwarzanie, dystrybucja i przesyłanie gazu ziemnego, paliw płynnych oraz energii elektrycznej.

17.2.2. ustawa z dnia 19 grudnia 2008 r. o partnerstwie publiczno-prywatnym (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r. Nr 19, poz. 696 z późn. zm.)

⇨ Ustawa określa zasady współpracy podmiotu publicznego i partnera prywatnego w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego;
⇨ przedmiotem partnerstwa publiczno-prywatnego jest wspólna realizacja przedsięwzięcia oparta na podziale zadań i ryzyk pomiędzy podmiotem publicznym i partnerem prywatnym;

⇨ przez przedsięwzięcie w ustawie rozumie się:
• budowę lub remont obiektu budowlanego,
• świadczenie usług,
• wykonanie dzieła, w szczególności wyposażenie składnika majątkowego w urządzenia podwyższające jego wartość lub użyteczność,
• inne świadczenie, połączone z utrzymaniem lub zarządzaniem składnikiem majątkowym, który jest wykorzystywany do realizacji przedsięwzięcia publiczno-prywatnego lub jest z nim związany;
⇨ ustawa reguluje:
• wybór partnera prywatnego,
• kwestie dotyczące umowy o partnerstwie publiczno-prywatnym oraz realizacji partnerstwa publiczno-prywatnego,
• wykonywania partnerstwa publiczno-prywatnego w formie spółki,
• zasady finansowania przedsięwzięć.

17.2.3. ustawa z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia (tekst jedn. Dz.U. z 2014 r., poz. 1099 z późn. zm.)

⇨ Ustawa określa:
• obszary, obiekty i urządzenia podlegające obowiązkowej ochronie,
• zasady tworzenia i funkcjonowania wewnętrznych służb ochrony,
• zasady prowadzenia działalności gospodarczej w zakresie usług ochrony osób i mienia,
• wymagane kwalifikacje i uprawnienia pracowników ochrony,
• nadzór nad funkcjonowaniem ochrony osób i mienia,
• zasady ochrony transportowanej broni, amunicji, materiałów wybuchowych, uzbrojenia, urządzeń i sprzętu wojskowego,
⇨ zgodnie z ustawą Komendant Główny Policji sprawuje nadzór nad działalnością specjalistycznych uzbrojonych formacji ochronnych w zakresie:
• zasad i sposobów realizacji zadań ochrony osób i mienia,
• sposobów użycia przez pracowników tych formacji środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej,
• posiadania przez pracowników ochrony niezbędnych kwalifikacji;
⇨ Minister Obrony Narodowej sprawuje nadzór nad specjalistycznymi uzbrojonymi formacjami ochronnymi działającymi na terenach wojskowych;
⇨ Komendant Główny Straży Granicznej sprawuje nadzór nad specjalistycznymi uzbrojonymi formacjami ochronnymi w zakresie wykonywania zadań związanych z kontrolą bezpieczeństwa przeprowadzaną w portach lotniczych.

17.2.4. rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 17 listopada 1998 r. w sprawie wewnętrznych służb ochrony (Dz.U. z 1999 r. Nr 4, poz. 31 z późn. zm.)

⇨ Rozporządzenie określa dla wewnętrznych służb ochrony:
• szczegółowe zasady i tryb tworzenia;
• strukturę organizacyjną i zakres działania;
• sposób prowadzenia dokumentacji ochronnej;
• uzbrojenie i wyposażenie;
• umundurowanie i oznaki służbowe;
• sposób tworzenia nazw;
⇨ do działania wewnętrznej służby ochrony należy:
• zapewnienie bezpieczeństwa osób znajdujących się w granicach chronionych obszarów i obiektów jednostki;
• ochrona obiektów, pomieszczeń i urządzeń jednostki przed dostępem do nich osób nieuprawnionych;
• ochrona mienia jednostki przed kradzieżą, zniszczeniem lub uszkodzeniem;
• konwojowanie mienia jednostki;
• zapobieganie zakłóceniom porządku na terenie jednostki oraz powiadamianie kierownika jednostki o zdarzeniach powodujących naruszenie porządku;
• ujawnianie faktów dewastacji mienia jednostki;
• niezwłoczne powiadamianie organów ścigania o czynach przestępnych zaistniałych na terenie jednostki i zabezpieczenie miejsca ich popełnienia do czasu przybycia organów ścigania.

17.2.5. ustawa z dnia 6 lipca 2001 r. o usługach detektywistycznych (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 556 z późn. zm.)

⇨ Ustawa określa zasady wykonywania działalności gospodarczej w zakresie usług detektywistycznych, prawa i obowiązki detektywów oraz zasady i tryb nabywania uprawnień do wykonywania usług detektywistycznych;

⇨ zgodnie z ustawą usługami detektywistycznymi są czynności polegające na uzyskiwaniu, przetwarzaniu i przekazywaniu informacji o osobach, przedmiotach i zdarzeniach, realizowane na podstawie umowy zawartej ze zleceniodawcą, w formach i w zakresach niezastrzeżonych dla organów i instytucji państwowych na mocy odrębnych przepisów, a w szczególności:
- w sprawach wynikających ze stosunków prawnych dotyczących osób fizycznych;
- w sprawach wynikających ze stosunków gospodarczych dotyczących:
  - wykonania zobowiązań majątkowych, zdolności płatniczych lub wiarygodności w tych stosunkach lub bezprawnego wykorzystywania nazw handlowych lub znaków towarowych, nieuczciwej konkurencji lub ujawnienia wiadomości stanowiących tajemnicę przedsiębiorstwa lub tajemnicę handlową;
- sprawdzanie wiarygodności informacji dotyczących szkód zgłaszanych zakładom ubezpieczeniowym;
- poszukiwanie osób zaginionych lub ukrywających się;
- poszukiwanie mienia;
- zbieranie informacji w sprawie, w której toczy się postępowanie karne, postępowanie w sprawach o przestępstwa skarbowe lub wykroczenia skarbowe albo inne, jeżeli w toku postępowania można zastosować przepisy prawa karnego;

⇨ wykonywanie działalności gospodarczej w zakresie usług detektywistycznych jest działalnością regulowaną w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej i wymaga uzyskania wpisu do rejestru działalności detektywistycznej;
⇨ organem prowadzącym rejestr jest minister właściwy do spraw wewnętrznych.

18. Regulacje dotyczące standardów i wybranych procedur w zakresie bezpieczeństwa

18.1. Międzynarodowa wymiana informacji w sprawach bezpieczeństwa

18.1.1. ustawa z dnia 16 września 2011 r. o wymianie informacji z organami ścigania państw członkowskich Unii Europejskiej (Dz.U. z 2011 r. Nr 230, poz. 1371 z późn. zm.)

⇨ Ustawa określa zasady i warunki wymiany informacji z organami ścigania państw członkowskich Unii Europejskiej w celu wykrywania i ścigania sprawców przestępstw lub przestępstw skarbowych oraz zapobiegania przestępczości i jej zwalczania oraz przetwarzania informacji, a także podmioty uprawnione w tych sprawach;
⇨ podmiotami uprawnionymi do wymiany informacji z organami ścigania państw członkowskich Unii Europejskiej w celu wykrywania i ścigania sprawców przestępstw lub przestępstw skarbowych, zapobiegania przestępczości i jej zwalczania oraz przetwarzania informacji są: Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Centralne Biuro Antykorupcyjne, Policja, Służba Celna, Straż Graniczna, organy kontroli skarbowej, Żandarmeria Wojskowa;
⇨ ustawę stosuje się również do wymiany oraz przetwarzania informacji:
- z organami ścigania państw niebędących państwami członkowskimi Unii Europejskiej, które stosują przepisy dorobku Schengen;
- w sposób całkowicie lub częściowo zautomatyzowany, zgromadzonych w zbiorach danych referencyjnych, w szczególności obejmujących dane o wynikach analizy kwasu deoksyrybonukleinowego (DNA), oraz w zbiorach danych daktyloskopijnych;

⇨ w ramach struktury Komendy Głównej Policji wyznacza się komórkę organizacyjną pełniącą funkcję punktu kontaktowego do wymiany informacji między podmiotami uprawnionymi a organami ścigania państw członkowskich Unii Europejskiej.

18.1.2. ustawa z dnia 9 marca 2017 r. o wymianie informacji podatkowych z innymi państwami (Dz.U. z 2017 r., poz. 648)

⇨ Ustawa określa:
- zasady i tryb dokonywania wymiany informacji podatkowych z innymi państwami,
- właściwość organów w zakresie wymiany informacji podatkowych z innymi państwami,
- obowiązki instytucji finansowych w zakresie wymiany informacji podatkowych na wniosek właściwego organu,
- obowiązki instytucji finansowych w zakresie automatycznej wymiany informacji podatkowych o rachunkach raportowanych oraz zasady kontroli ich wykonywania,
- obowiązki jednostek wchodzących w skład grupy podmiotów kapitałowych w zakresie automatycznej wymiany informacji podatkowych o tych jednostkach;

⇨ ustawy nie stosuje się do wymiany informacji dla celów podatkowych na podstawie Umowy między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Stanów Zjednoczonych Ameryki w sprawie poprawy wypełniania międzynarodowych obowiązków podatkowych oraz wdrożenia ustawodawstwa FATCA, oraz towarzyszących Uzgodnień Końcowych, podpisanych w Warszawie dnia 7 października 2014 r. (Dz.U. z 2015 r. poz. 1647 oraz z 2017 r. poz. 158).

18.2. Gromadzenie i wykorzystanie informacji kryminalnych

18.2.1. ustawa z dnia 6 lipca 2001 r. o gromadzeniu, przetwarzaniu i przekazywaniu informacji kryminalnych (tekst jedn. Dz.U. z 2010 r. Nr 29, poz. 153 z późn. zm.)

⇨ Ustawa określa zasady postępowania przy gromadzeniu, przetwarzaniu i przekazywaniu informacji kryminalnych w celu wykrywania i ścigania sprawców przestępstw oraz zapobiegania i zwalczania przestępczości, a także podmioty właściwe w tych sprawach;
⇨ zgodnie z ustawą:
• gromadzenie, przetwarzanie i przekazywanie informacji kryminalnych może odbywać się jedynie w celu zapobiegania i zwalczania przestępczości;
• gromadzenie, przetwarzanie i przekazywanie informacji kryminalnych na zasadach określonych w ustawie odbywa się bez wiedzy osób, których one dotyczą;
• informacje kryminalne to określone dane dotyczące spraw będących przedmiotem czynności operacyjno-rozpoznawczych, wszczętego lub zakończonego postępowania karnego, w tym postępowania w sprawach o przestępstwa skarbowe, oraz dotyczące innych postępowań lub czynności prowadzonych na podstawie ustaw istotnych z punktu widzenia czynności operacyjno-rozpoznawczych lub postępowania karnego;
• organem administracji rządowej właściwym w sprawach gromadzenia, przetwarzania i przekazywania informacji kryminalnych jest Komendant Główny Policji;
• Komendant Główny Policji wykonuje swoje zadania przy pomocy Krajowego Centrum Informacji Kryminalnych będącego komórką organizacyjną w Komendzie Głównej Policji;
• informacje kryminalne gromadzone, przetwarzane i przekazywane podlegają ochronie określonej w przepisach o ochronie informacji niejawnych;
• gromadzenie i przetwarzanie informacji kryminalnych podlega kontroli Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych;
• podmiotami uprawnionymi, w zakresie swoich zadań ustawowych, do otrzymywania informacji kryminalnych z Centrum są: organy prokuratury; organy Policji; Centralne Biuro Antykorupcyjne; Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego; organy Straży Granicznej; organy celne; organy podatkowe; organy kontroli skarbowej; wywiad skarbowy; Biuro Ochrony Rządu; Żandarmeria Wojskowa; organy informacji finansowej; organy administracji publicznej właściwe w sprawach obywatelstwa, cudzoziemców i repatriacji; Szef Służby Kontrwywiadu Wojskowego oraz Szef Służby Wywiadu Wojskowego; Przewodniczący Komisji Nadzoru Finansowego lub upoważniony przez niego przedstawiciel; krajowy administrator, o którym mowa w art. 3 pkt 22 rozporządzenia Komisji (UE) nr 389/2013 z dnia 2 maja 2013 r. ustanawiającego rejestr Unii zgodnie z dyrektywą 2003/87/WE Parlamentu Europejskiego i Rady, decyzjami nr 280/2004/WE i nr 406/2009/WE Parlamentu Europejskiego i Rady oraz uchylającego rozporządzenia Komisji (UE) nr 920/2010 i nr 1193/2011 (Dz. Urz. UE L 122 z 3.05.2013, str. 1); Dyrektor Generalny Lasów Państwowych; dyrektorzy regionalnych dyrekcji Lasów Państwowych; nadleśniczowie oraz Główny Inspektor Straży Leśnej; dyrektorzy parków narodowych.

18.3. Obrót materiałami, towarami i usługami strategicznymi i istotnymi dla bezpieczeństwa

18.3.1. ustawa z dnia 29 listopada 2000 r. o obrocie z zagranicą towarami, technologiami i usługami o znaczeniu strategicznym dla bezpieczeństwa państwa, a także dla utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa oraz o zmianie niektórych ustaw (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1050)

⇨ Ustawa reguluje:
• zasady obrotu z zagranicą towarami, technologiami i usługami o znaczeniu strategicznym dla bezpieczeństwa państwa, a także dla utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa,
• zasady kontroli i ewidencji tego obrotu,
• zasady odpowiedzialności za niezgodny z prawem obrót tymi towarami, technologiami i usługami.

18.4. Obrót materiałami niebezpiecznymi

18.4.1. ustawa z dnia 13 kwietnia 2016 r. o bezpieczeństwie obrotu prekursorami materiałów wybuchowych (Dz.U. z 2016 r., poz. 669)

⇨ Ustawa określa zasady funkcjonowania ogólnopolskiego systemu zgłaszania:
• podejrzanych transakcji lub prób dokonania takich transakcji dotyczących substancji wymienionych w załącznikach I i II do rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 98/2013 z dnia 15 stycznia 2013 r. w sprawie wprowadzania do obrotu i używania prekursorów materiałów wybuchowych (Dz. Urz. UE L 39 z 09.02.2013) oraz mieszanin lub substancji zawierających te substancje;
• zniknięć i kradzieży znacznych ilości substancji, o których mowa w lit. a, oraz mieszanin lub substancji zawierających te substancje, sankcje za naruszenie przepisów rozporządzenia (UE) nr 98/2013;
⇨ zgodnie z ustawą Komendant Główny Policji prowadzi w trybie teleinformatycznym ogólnopolski system zgłaszania podejrzanych transakcji lub prób dokonania takich transakcji, zniknięć i kradzieży znacznych ilości substancji oraz mieszanin wymienionych w rozporządzeniu 98/2013 lub substancji zawierających te substancje.

18.5. Reglamentacja dostępu do broni i amunicji

18.5.1. ustawa z dnia 21 maja 1999 r. o broni i amunicji (tekst jedn. Dz.U. z 2012 r., poz. 576 z późn. zm.)

⇨ Ustawa określa zasady wydawania i cofania pozwoleń na broń, nabywania, rejestracji, przechowywania, zbywania i deponowania broni i amunicji, przewozu przez terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz przywozu z zagranicy i wywozu za granicę broni i amunicji, jak również zasady posiadania broni i amunicji przez cudzoziemców oraz zasady funkcjonowania strzelnic;
⇨ poza przypadkami określonymi w ustawie nabywanie, posiadanie oraz zbywanie broni i amunicji jest zabronione;
⇨ broń palną i amunicję do tej broni można posiadać na podstawie pozwolenia na broń wydanego przez właściwego ze względu na miejsce stałego pobytu zainteresowanej osoby lub siedzibę zainteresowanego podmiotu komendanta wojewódzkiego Policji, a w przypadku żołnierzy zawodowych – na podstawie pozwolenia wydanego przez właściwego komendanta oddziału Żandarmerii Wojskowej.

18.5.2. rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 21 października 2011 r. w sprawie zasad uzbrojenia specjalistycznych uzbrojonych formacji ochronnych i warunków przechowywania oraz ewidencjonowania broni i amunicji (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 992)

⇨ Rozporządzenie określa:
• rodzaje broni i amunicji pozostające na wyposażeniu poszczególnych specjalistycznych uzbrojonych formacji ochronnych,
• zasady przechowywania i ewidencjonowania w/w broni i amunicji,
• zasady wydawania broni i amunicji na czas wykonywania zadań ochrony i przyjmowanie ich po zakończeniu wykonywania tych zadań.

18.5.3. rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 26 sierpnia 2014 r. w sprawie przechowywania, noszenia oraz ewidencjonowania broni i amunicji (Dz.U. z 2014 r., poz. 1224)

⇨ Rozporządzenie określa szczegółowe zasady i warunki przechowywania, noszenia oraz ewidencjonowania broni i amunicji przez:
• podmioty posiadające broń i amunicję na podstawie pozwolenia na broń na okaziciela,
• osoby posiadające broń i amunicję do niej na podstawie pozwolenia.

18.6. Zastosowanie przymusu bezpośredniego i użycie broni

18.6.1. ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1120 z późn. zm.)

⇨ Ustawa określa:
• środki przymusu bezpośredniego używane lub wykorzystywane przez uprawnionych,
• przypadki używania lub wykorzystywania środków przymusu bezpośredniego i broni palnej,
• zasady używania lub wykorzystywania środków przymusu bezpośredniego i broni palnej,
• postępowanie przed użyciem lub wykorzystaniem środków przymusu bezpośredniego i broni palnej i po ich użyciu lub wykorzystaniu,
• dokumentowanie użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego i broni palnej;

⇨ zgodnie z ustawą do użycia lub wykorzystywania środków przymusu bezpośredniego i broni palnej uprawnieni są w określonych sytuacjach:
• funkcjonariusze: Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Biura Ochrony Rządu, Służby Celno-Skarbowej; Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Policji, Służby Więziennej, Straży Granicznej, straży ochrony kolei; funkcjonariuszy i żołnierzy Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego; żołnierzy Żandarmerii Wojskowej lub wojskowych organów porządkowych;
• strażnicy: Straży Marszałkowskiej, straży gminnych (miejskich), Państwowej Straży Łowieckiej, Państwowej Straży Rybackiej; Straży Leśnej, Straży Parku;
• pracownicy ochrony uprawnieni do użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej na podstawie przepisów ustawy z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia;
• inspektorzy Inspekcji Transportu Drogowego;
⇨ zgodnie z ustawą uprawnieni do używania lub wykorzystywania środków przymusu bezpośredniego są także: członkowie służby porządkowej, o których mowa w ustawie z dnia 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych oraz pracownicy zakładów poprawczych, schronisk dla nieletnich lub młodzieżowych ośrodków wychowawczych.

18.7. Użycie oddziałów Policji i Sił Zbrojnych w razie zagrożenia bezpieczeństwa publicznego lub zakłócenia porządku publicznego

18.7.1. rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 21 lipca 2016 r. w sprawie użycia oddziałów i pododdziałów Policji oraz Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w razie zagrożenia bezpieczeństwa publicznego lub zakłócenia porządku publicznego (Dz.U. z 2016 r., poz. 1090)

⇨ Rozporządzenie określa:
• szczegółowe warunki i sposób użycia oddziałów i pododdziałów Policji oraz oddziałów i pododdziałów Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w razie zagrożenia bezpieczeństwa publicznego lub zakłócenia porządku publicznego,
• sposób koordynowania działań podejmowanych przez Policję i Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej,
• tryb wymiany informacji i sposób logistycznego wsparcia działań Policji prowadzonych z pomocą oddziałów Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej;
⇨ organem koordynującym działania jest:
• właściwy miejscowo komendant wojewódzki Policji – w przypadku działań podejmowanych przez Policję i Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej na obszarze jednego województwa,
• Komendant Główny Policji – w przypadku działań podejmowanych przez Policję i Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej na obszarze większym niż jedno województwo.

18.8. Łączność na potrzeby obronności

18.1.1. rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 3 sierpnia 2004 r. w sprawie przygotowania i wykorzystania systemów łączności na potrzeby obronności (Dz. U z 2004 r. Nr 180, poz. 1855 z późn. zm.)

⇨ Rozporządzenie określa:
• warunki i sposób przygotowania i wykorzystania systemów łączności na potrzeby obronne państwa;
• właściwość organów władzy publicznej w powyższych sprawach;
⇨ zgodnie z rozporządzeniem:
• przez obronne systemy łączności rozumiane są systemy łączności przygotowane do wykorzystania na potrzeby obronne;
• przez dedykowane sieci telekomunikacyjne rozumiane są sieci telekomunikacyjne wydzielone lub wydzierżawione z infrastruktury operatorów telekomunikacyjnych lub wybudowane wyłącznie na potrzeby użytkowników specjalnych, przeznaczone do zapewnienia telekomunikacji w razie zagrożenia bezpieczeństwa państwa;
• przez system łączności specjalnej rozumiany jest system łączności zabezpieczony przed nieuprawnionym dostępem do przekazywanej w nim informacji przez zastosowanie urządzeń i narzędzi kryptograficznych;
• obronne systemy łączności powinny cechować się w szczególności: niezawodnością; odpornością na zakłócenia; zdolnością zapewnienia użytkownikom specjalnym bezpiecznego przekazywania informacji; zdolnością zachowania ciągłości łączności podczas zmian miejsc pracy, w ramach stanowisk kierowania; zdolnością do elastycznej rekonfiguracji systemu; zdolnością do preferencyjnej obsługi użytkowników specjalnych.

19. Regulacje dotyczące wybranych rozwiązań kadrowych w zakresie bezpieczeństwa

19.1. Status żołnierzy zawodowych i odbywających służbę zastępczą

19.1.1. ustawa z dnia 11 września 2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 1726 z późn. zm.)

⇨ Ustawa określa:
- zasady powoływania do zawodowej służby wojskowej;
- przebieg służby wojskowej żołnierzy zawodowych;
- podstawowe uprawnienia i obowiązki służbowe żołnierzy zawodowych, w tym uprawnienia w zakresie działalności publicznej;
- zasady otrzymywania uposażenia i innych należności pieniężnych przez żołnierzy zawodowych;
- zasady zwalniania żołnierzy zawodowych z zawodowej służby wojskowej;
- przebieg służby wojskowej kandydatów na żołnierzy zawodowych;
- przebieg służby wojskowej żołnierzy zawodowych i kandydatów na żołnierzy zawodowych w razie ogłoszenia mobilizacji, stanu wojennego i w czasie wojny;

⇨ zgodnie z ustawą: żołnierzem zawodowym może być osoba posiadająca obywatelstwo polskie, o nieposzlakowanej opinii, której wierność dla Rzeczypospolitej Polskiej nie budzi wątpliwości, posiadająca odpowiednie kwalifikacje oraz zdolność fizyczną i psychiczną do pełnienia zawodowej służby wojskowej.

19.1.2. ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o służbie zastępczej (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 1811)

⇨ Ustawa określa zasady przeznaczania do służby zastępczej, kierowania do jej odbycia oraz odbywania służby zastępczej przez podlegających obowiązkowi służby wojskowej, którym przekonania religijne lub wyznawane zasady moralne nie pozwalają na pełnienie tej służby;
⇨ odbywanie służby zastępczej uznaje się za spełnianie powszechnego obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie służby wojskowej;
⇨ służba zastępcza polega na wykonywaniu prac na rzecz ochrony środowiska, ochrony przeciwpożarowej, ochrony zdrowia, pomocy społecznej, opieki nad osobami niepełnosprawnymi albo bezdomnymi oraz na rzecz administracji publicznej i wymiaru sprawiedliwości;
⇨ służbę zastępczą odbywa się w państwowych i samorządowych jednostkach organizacyjnych, podmiotach leczniczych niebędących przedsiębiorcami, o których mowa w przepisach o działalności leczniczej, oraz w organizacjach pożytku publicznego;
⇨ skierowanie do odbycia służby zastępczej w organizacji pożytku publicznego, którą jest jednostka organizacyjna kościoła lub związku wyznaniowego mająca osobowość prawną następuje wyłącznie za zgodą osoby podlegającej kwalifikacji wojskowej;
⇨ służba zastępcza trwa 18 miesięcy, a dla absolwentów szkół wyższych – 6 miesięcy;
⇨ zadania określone w ustawie są zadaniami zleconymi z zakresu administracji rządowej, zadania te wykonuje marszałek województwa.

19.1.3. rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 24 lutego 2017 r. w sprawie powoływania do terytorialnej służby wojskowej i sposobu jej pełnienia (Dz.U. z 2017 r., poz. 465)

⇨ Rozporządzenie określa: szczegółowy tryb powoływania do terytorialnej służby wojskowej, wzór wniosku o powołanie do terytorialnej służby wojskowej, dokumenty składane wraz z wnioskiem, szczegółowy sposób pełnienia terytorialnej służby wojskowej.

19.2. Status funkcjonariuszy formacji i służb aktywnych w sprawach bezpieczeństwa

19.2.1. ustawa z dnia 9 czerwca 2006 r. o służbie funkcjonariuszy Służby Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służby Wywiadu Wojskowego (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 740)

⇨ Ustawa określa:
- zasady nawiązywania stosunku służbowego,
- przebieg służby,
- korpusy i stopnie służbowe,
- obowiązki i prawa,
- uposażenie i inne świadczenia pieniężne,
- odpowiedzialność dyscyplinarną funkcjonariuszy Służby Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służby Wywiadu Wojskowego.

19.2.2. ustawa z dnia 4 kwietnia 2014 r. o świadczeniach odszkodowawczych przysługujących w razie wypadku lub choroby pozostających w związku ze służbą (Dz.U. z 2014 r., poz. 616 z późn. zm.)

⇨ Ustawa określa zasady i tryb:
• przyznawania i wypłaty: jednorazowego odszkodowania przysługującego w razie wypadku pozostającego w związku ze służbą lub choroby pozostającej w związku ze szczególnymi warunkami lub właściwościami służby oraz odszkodowania za przedmioty osobistego użytku utracone, zniszczone lub uszkodzone wskutek wypadku;
• ustalania okoliczności i przyczyn wypadku oraz związku choroby ze szczególnymi warunkami lub właściwościami służby;
⇨ świadczenia odszkodowawcze przysługują funkcjonariuszowi Policji, Straży Granicznej, Państwowej Straży Pożarnej, Biura Ochrony Rządu, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu oraz Centralnego Biura Antykorupcyjnego, zwanemu dalej „funkcjonariuszem", który doznał stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu wskutek wypadku albo choroby oraz członkom rodziny funkcjonariusza, który zmarł wskutek wypadku albo choroby.

19.2.3. ustawa z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Urzędu Ochrony Państwa, Straży Granicznej, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 900 z późn. zm.)

⇨ ustawa określa zasady na jakich funkcjonariuszom Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej, zwolnionym ze służby, przysługuje z budżetu państwa, na zasadach określonych w ustawie, zaopatrzenie emerytalne z tytułu wysługi lat lub w razie całkowitej niezdolności do służby, a członkom ich rodzin – w razie śmierci żywiciela.

19.3. Status pracowników urzędów publicznych aktywnych w sprawach bezpieczeństwa

19.3.1. ustawa z dnia 16 września 1982 r. o pracownikach urzędów państwowych (tekst jedn. Dz.U. z 2013 r., poz. 269 z późn. zm.)

⇨ Ustawa określa obowiązki i prawa urzędników państwowych oraz innych pracowników zatrudnionych w: Kancelarii Sejmu; Kancelarii Senatu, Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Sądzie Najwyższym, Biurze Trybunału Konstytucyjnego, Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich, Biurze Rzecznika Praw Dziecka, Biurze Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa w sprawach nieuregulowanych w odrębnych przepisach, Krajowym Biurze Wyborczym, regionalnych izbach obrachunkowych, Biurze Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych, Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu;
⇨ ustawa określa też obowiązki i prawa osób, wobec których nie mają zastosowania przepisy ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej, zatrudnionych w: Kancelarii Prezesa Rady Ministrów; urzędach ministrów i przewodniczących komitetów wchodzących w skład Rady Ministrów oraz urzędach centralnych organów administracji rządowej; urzędach wojewódzkich oraz innych urzędach stanowiących aparat pomocniczy terenowych organów administracji rządowej podległych ministrom lub centralnym organom administracji rządowej; Rządowym Centrum Legislacji; komendach, inspektoratach i innych jednostkach organizacyjnych stanowiących aparat pomocniczy kierowników zespolonych służb, inspekcji i straży wojewódzkich oraz kierowników powiatowych służb, inspekcji i straży; Centralnym Biurze Śledczym Policji; Biurze Nasiennictwa Leśnego.

19.3.2. ustawa z dnia 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej (tekst jedn. Dz.U. z 2014 r., poz. 1111 z późn. zm.)

⇨ Zgodnie z ustawą w celu zapewnienia zawodowego, rzetelnego, bezstronnego i politycznie neutralnego wykonywania zadań państwa ustanawia się służbę cywilną oraz określa zasady dostępu do tej służby, zasady jej organizacji, funkcjonowania i rozwoju;
⇨ korpus służby cywilnej tworzą pracownicy zatrudnieni na stanowiskach urzędniczych w:
• Kancelarii Prezesa Rady Ministrów,
• urzędach ministrów i przewodniczących komitetów wchodzących w skład Rady Ministrów oraz urzędach centralnych organów administracji rządowej,
• urzędach wojewódzkich oraz innych urzędach stanowiących aparat pomocniczy terenowych organów administracji rządowej podległych ministrom lub centralnym organom administracji rządowej,
• Biurze Krajowej Informacji Podatkowej,

• komendach, inspektoratach i innych jednostkach organizacyjnych stanowiących aparat pomocniczy kierowników zespolonych służb, inspekcji i straży wojewódzkich oraz kierowników powiatowych służb, inspekcji i straży, chyba że odrębne ustawy stanowią inaczej,
• Centralnym Biurze Śledczym Policji,
• Biurze Nasiennictwa Leśnego,
• jednostkach budżetowych obsługujących państwowe fundusze celowe, których dysponentami są organy administracji rządowej;
⇨ korpus służby cywilnej tworzą także powiatowi i graniczni lekarze weterynarii oraz ich zastępcy;
⇨ prawa i obowiązki członków korpusu służby zagranicznej oraz zasady organizacji i funkcjonowania tej służby określają przepisy o służbie zagranicznej.

19.3.3. ustawa z dnia 21 listopada 2008 r. o pracownikach samorządowych (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 902 z późn. zm.)

⇨ Zgodnie z ustawą w celu zapewnienia zawodowego, rzetelnego i bezstronnego wykonywania zadań publicznych przez samorząd terytorialny ustanawia się przepisy prawa pracy określające status prawny pracowników samorządowych;
⇨ przepisy ustawy stosuje się do pracowników samorządowych zatrudnionych w:
• urzędach marszałkowskich oraz wojewódzkich samorządowych jednostkach organizacyjnych;
• starostwach powiatowych oraz powiatowych jednostkach organizacyjnych;
• urzędach gmin, jednostkach pomocniczych gmin, gminnych jednostkach budżetowych i samorządowych zakładach budżetowych;
• biurach (ich odpowiednikach) związków jednostek samorządu terytorialnego oraz samorządowych zakładów budżetowych utworzonych przez te związki;
• biurach (ich odpowiednikach) jednostek administracyjnych jednostek samorządu terytorialnego;
⇨ przepisów ustawy nie stosuje się do pracowników zatrudnionych w jednostkach wymienionych powyżej, których status prawny określają odrębne przepisy.

19.4. Status zawodowy osób czynnych w sferze ochrony prawnej i wymiaru sprawiedliwości

19.4.1. ustawa z dnia 18 grudnia 1998 r. o pracownikach sądów i prokuratury (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 276)

⇨ Ustawa określa obowiązki i prawa urzędników oraz innych pracowników zatrudnionych w:
• sądach powszechnych i wojskowych,
• powszechnych jednostkach organizacyjnych prokuratury,
• Biurze Służby Prawnej Trybunału Konstytucyjnego (ten przepis wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2018 r.);
⇨ urzędnikiem może zostać osoba: która ma pełną zdolność do czynności prawnych, o nieposzlakowanej opinii, która nie była karana za przestępstwo lub przestępstwo skarbowe, przeciwko której nie jest prowadzone postępowanie o przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego lub przestępstwo skarbowe, posiadająca stan zdrowia pozwalający na zatrudnienie na określonym stanowisku, która odbyła staż urzędniczy w sądzie lub w prokuraturze.

19.5. Odpowiedzialność majątkowa funkcjonariuszy publicznych

19.5.1. ustawa z dnia 20 stycznia 2011 r. o odpowiedzialności majątkowej funkcjonariuszy publicznych za rażące naruszenie prawa (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 1169)

⇨ Ustawa określa zasady odpowiedzialności majątkowej funkcjonariuszy publicznych wobec Skarbu Państwa, jednostek samorządu terytorialnego lub innych podmiotów ponoszących odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przy wykonywaniu władzy publicznej, za działania lub zaniechania prowadzące do rażącego naruszenia prawa oraz zasady postępowania w przedmiocie takiej odpowiedzialności;
⇨ przez funkcjonariusza publicznego ustawa rozumie osobę działającą w charakterze organu administracji publicznej lub z jego upoważnienia albo jako członek kolegialnego organu administracji publicznej lub osobę wykonującą w urzędzie organu administracji publicznej pracę w ramach stosunku pracy, stosunku służbowego lub umowy cywilnoprawnej, biorącą udział w prowadzeniu sprawy rozstrzyganej w drodze decyzji lub postanowienia przez taki organ.

20. Regulacje dotyczące wsparcia dla bezpieczeństwa

20.1. Przemysłowy potencjał obronny

20.1.1.rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 4 października 2010 r. w sprawie wykazu spółek, przedsiębiorstw państwowych i jednostek badawczo-rozwojowych, prowadzących działalność na potrzeby bezpieczeństwa i obronności państwa, a także spółek realizujących obrót z zagranicą, towarami, technologiami i usługami o znaczeniu strategicznym dla bezpieczeństwa państwa oraz dla utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa (Dz.U. z 2010 r. Nr 198, poz. 1313 z późn. zm.)

⇨ Rozporządzenie zawiera identyfikację podmiotową przemysłowego potencjału obronnego.

20.1.2. Program Wsparcia Bezpieczeństwa Regionu 2022 (M.P. z 2015 r., poz. 1019, uchwała nr 173 Rady Ministrów z dnia 22 września 2015 r.)

⇨ Celem programu jest m.in.:
• wypracowanie zasad systemowych promocji obronności i wsparcia eksportu polskiego przemysłu obronnego przez administrację rządową uwzględniających fakt, że Polska dysponuje znaczącym potencjałem w zakresie rozwoju oraz produkcji wybranych rodzajów uzbrojenia, na który składa się kilkadziesiąt podmiotów wytwarzających wyroby finalne, porównywalna liczba firm pełniących funkcję głównych kooperantów oraz znaczące i efektywne zaplecze w formie instytutów badawczych działających na rzecz obronności i bezpieczeństwa państwa;
• pogłębienie relacji polityczno-wojskowych i przemysłowych z państwami Grupy Wyszehradzkiej (Czechy, Słowacja i Węgry), bałtyckimi (Litwa, Łotwa, Estonia) oraz Rumunią i Bułgarią oraz udzielenie pomocy krajom objętym programem w osiąganiu zdolności bojowych poprzez zapewnienie możliwości kształcenia w polskich uczelniach wojskowych, centrach i ośrodkach szkolenia oraz wyposażenia w sprzęt wojskowy produkowany w Polsce.

20.2. Potencjał naukowy na rzecz bezpieczeństwa

20.2.1. ustawa z dnia 30 kwietnia 2010 r. o instytutach badawczych (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 1095 z późn. zm.)

⇨ Zgodnie z ustawą do zadań państwowego instytutu badawczego należy m.in. wykonywanie zadań szczególnie ważnych dla planowania i realizacji polityki państwa, których wykonanie jest niezbędne dla zapewnienia obronności i bezpieczeństwa publicznego, działania wymiaru sprawiedliwości, ochrony dziedzictwa narodowego, rozwoju edukacji i kultury, kultury fizycznej i sportu oraz poprawy jakości życia obywateli, w tym:
• opracowywania i opiniowania standardów w zakresie rynku pracy, ochrony pracy i zabezpieczenia społecznego, ochrony zdrowia, ochrony środowiska, gospodarki żywnościowej, gospodarki przestrzennej, gospodarki bogactwami i zasobami naturalnymi, rozwoju społeczeństwa informacyjnego, bezpieczeństwa technicznego, energetycznego i bezpieczeństwa transportu oraz standardów produktów, procesów i usług, a także warunków przestrzegania tych standardów;
• monitoringu i zapobiegania skutkom zjawisk i wydarzeń mogących stwarzać zagrożenie publiczne, w tym zapobiegania skutkom katastrof naturalnych lub technicznych, noszących znamiona klęski żywiołowej;
⇨ ustawa stanowi podstawę działania Naukowej i Akademickiej Sieć Komputerowej (NASK), która została powołana do życia w dniu 14 grudnia 1993 r., a która w zakresie swojej aktywności ma m.in. prowadzenie badań naukowych i wdrożeniowych w zakresie:
• ochrony informacji i systemów informacyjnych;
• ochrony infrastruktury telekomunikacyjnej i teleinformatycznej administracji publicznej;
• usług telekomunikacyjnych, teleinformatycznych, informatycznych oraz z zakresu bezpieczeństwa sieci i systemów teleinformatycznych, a także dziedzin pokrewnych;
⇨ NASK realizuje też zadania nałożone na Instytut przez ministra nadzorującego, jeżeli jest to niezbędne ze względu na potrzeby obronności i bezpieczeństwa publicznego, w przypadku klęski żywiołowej lub w celu wykonania zobowiązań międzynarodowych;
⇨ w strukturze NASK działa od lipca 2016 r. Narodowe Centrum Cyberbezpieczeństwa (NC Cyber), którego głównym zadaniem jest dbałość o bezpieczeństwo cyberprzestrzeni RP m.in. poprzez opracowywanie narodowych planów ochrony (NC Cyber współpracuje w tym zakresie z administracją, biznesem oraz ze środowiskiem naukowym); Centrum funkcjonuje jako ośrodek wczesnego ostrzegania, który działając w systemie 24/7/365 monitoruje i zarządza trybem informowania o zagrożeniach sieciowych; Centrum zajmuje się również obsługą zgłoszeń szkodliwych i nielegalnych treści.

20.2.2. ustawa z dnia 30 kwietnia 2010 r. o Narodowym Centrum Badań i Rozwoju (tekst jedn. Dz.U. z 2014 r., poz. 1788 z późn. zm.)

⇨ Ustawa określa zasady działania Narodowego Centrum Badań i Rozwoju, które jest agencją wykonawczą w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych, powołaną do realizacji zadań z zakresu polityki naukowej, naukowo-technicznej i innowacyjnej państwa;
⇨ zgodnie z ustawą:
• jako organ Centrum działa Komitet Sterujący do spraw badań naukowych i prac rozwojowych w obszarze bezpieczeństwa i obronności państwa;
• w skład Komitetu Sterującego wchodzą: przedstawiciel Ministra Obrony Narodowej, po jednym przedstawicielu ministrów właściwych do spraw nauki i spraw wewnętrznych oraz Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego; po jednym przedstawicielu środowisk gospodarczych reprezentujących przemysł obronny, sektor energetyczny oraz technologii informatycznych i komunikacyjnych, wskazanych przez Ministra Obrony Narodowej;
• Centrum zarządza realizacją badań naukowych lub prac rozwojowych na rzecz obronności i bezpieczeństwa państwa oraz je finansuje lub współfinansuje;
• badania naukowe lub prace rozwojowe na rzecz obronności i bezpieczeństwa państwa są realizowane w ramach strategicznych programów badań naukowych i prac rozwojowych, lub innych zadań Centrum.

20.2.3. rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 4 stycznia 2011 r. w sprawie sposobu zarządzania przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju realizacją badań naukowych lub prac rozwojowych na rzecz obronności i bezpieczeństwa państwa (Dz.U. z 2011 r. Nr 18, poz. 91)

⇨ Rozporządzenie określa sposób realizacji przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju zadań w zakresie badań naukowych lub prac rozwojowych na rzecz obronności i bezpieczeństwa państwa oraz kryteria i warunki udziału w konkursach na wykonanie poszczególnych projektów;
⇨ Centrum zarządza realizacją badań naukowych lub prac rozwojowych na rzecz obronności i bezpieczeństwa państwa zgodnych z: polityką naukową i naukowo-techniczną państwa; polityką wspierania innowacyjności; polityką obronności i bezpieczeństwa państwa; programami resortowymi, w zakresie właściwości Ministra Obrony Narodowej albo ministra właściwego do spraw wewnętrznych;
⇨ przygotowanie przez Centrum programu strategicznego, programu lub projektu realizowanego na rzecz obronności i bezpieczeństwa państwa następuje w ścisłej współpracy i w uzgodnieniu z Ministrem Obrony Narodowej i ministrem właściwym do spraw wewnętrznych;
⇨ prace rozwojowe na rzecz obronności i bezpieczeństwa państwa obejmują wytworzenie nowych lub udoskonalenie istniejących materiałów, wyrobów, usług, procesów, systemów lub metod, w których wykorzystano technologie lub demonstratory technologii na poziomach gotowości określonych w załączniku do rozporządzenia.

20.3. Rezerwy strategiczne

20.3.1. ustawa z dnia 29 października 2010 r. o rezerwach strategicznych (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 1635 z późn. zm.)

⇨ Ustawa określa zasady tworzenia, przechowywania, udostępnienia, likwidacji oraz finansowania rezerw strategicznych, a także zadania i organizację Agencji Rezerw Materiałowych;
⇨ ustalono, że:
• rezerwy strategiczne tworzy się na wypadek zagrożenia bezpieczeństwa i obronności państwa, bezpieczeństwa, porządku i zdrowia publicznego oraz wystąpienia klęski żywiołowej lub sytuacji kryzysowej, w celu wsparcia realizacji zadań w zakresie bezpieczeństwa i obrony państwa, odtworzenia infrastruktury krytycznej, złagodzenia zakłóceń w ciągłości dostaw służących funkcjonowaniu gospodarki i zaspokojeniu podstawowych potrzeb obywateli, ratowania ich życia i zdrowia, a także wypełnienia zobowiązań międzynarodowych Rzeczypospolitej Polskiej;
• rezerwy strategiczne mogą stanowić: surowce, materiały, urządzenia, maszyny, konstrukcje składanych wiaduktów, mostów drogowych i kolejowych, elementy infrastruktury krytycznej, produkty naftowe, produkty rolne i rolno-spożywcze, środki spożywcze i ich składniki, wyroby medyczne, produkty lecznicze, produkty lecznicze weterynaryjne oraz substancje czynne w rozumieniu prawa farmaceutycznego;
• asortymenty rezerw strategicznych i ich ilości określa Rządowy Program Rezerw Strategicznych.

Aneks nr 3. Wykaz książek na temat bezpieczeństwa wydanych w Polsce w latach 2007–2017

Wśród publikacji naukowych w Polsce pojawia się współcześnie coraz więcej pozycji dotyczących różnych aspektów bezpieczeństwa. Odzwierciedla to ogólną tendencję występującą w publikacjach na świecie. Poniżej zestawiłem w układzie przedmiotowym, podporządkowanym tematowi i strukturze tego opracowania, wybrane publikacje zwarte dotyczące bezpieczeństwa, które ukazały się w Polsce w ostatnich latach. W przypadku pozycji, które zawierają treści istotne w zakresie kilku zagadnień, starałem się wybrać w katalogu usytuowanie dominujące tematycznie. Zestawienie nie obejmuje zbiorów aktów prawa i programów, które przedstawione zostały w innej części opracowania, oraz komentarzy do tych aktów. Nie uwzględniono też publikacji, które ukazały się tylko w wersji elektronicznej. W przypadku kilku wydań uwzględnione jest tylko wydanie ostatnie.

Spis treści

1. Metodologia i teoria bezpieczeństwa oraz nauk o bezpieczeństwie 348
2. Bezpieczeństwo – układ systemowy 349
3. Bezpieczeństwo – układ dziedzinowy 354
4. Bezpieczeństwo – układ wyodrębnionych zasobów i działów 359
5. Bezpieczeństwo – wyodrębnione rozwiązania sytuacyjne i zadaniowe ... 360
6. Strategie bezpieczeństwa narodowego 361
7. Wyzwania bezpieczeństwa narodowego – treść i konsekwencje systemowe 362
8. System bezpieczeństwa narodowego – ujęcia generalne i przeglądowe 368
9. Instytucje systemu bezpieczeństwa – ujęcie przeglądowe 368
10. Instytucje systemu bezpieczeństwa – organy i urzędy o właściwościach ogólnych 369
11. Instytucje systemu bezpieczeństwa – podmioty wyspecjalizowane 371
12. Instytucje systemu bezpieczeństwa – podmioty ochrony prawnej i wymiaru sprawiedliwości 374
13. Instytucje systemu bezpieczeństwa – podmioty prywatne 374
14. Ochrona ludności i ratownictwo 374
15. Zarządzanie kryzysowe 375
16. Stany nadzwyczajne 377
17. Zasoby bezpieczeństwa 377
18. Zarządzanie bezpieczeństwem i logistyka bezpieczeństwa 379

19. Standardy i wybrane procedury bezpieczeństwa 381
20. Ewaluacja, optymalizacja i modernizacja systemu bezpieczeństwa 384

1. METODOLOGIA I TEORIA BEZPIECZEŃSTWA ORAZ NAUK O BEZPIECZEŃSTWIE

Chojnowski J., *Zarys teorii bezpieczeństwa*, Słupsk 2015 • Cieślarczyk M., *Teoretyczne i metodologiczne podstawy badania problemów bezpieczeństwa i obronności państwa*, Siedlce 2009 • Drabik K., *Zagadnienia ontologiczne wojny, bezpieczeństwa i pokoju w poglądach wybranych myślicieli*, Warszawa 2011 • Drabik K., *Natura bezpieczeństwa w perspektywie personalnej i strukturalnej*, Warszawa 2013 • Fałdowska M., Wielomski A. (red.), *Bezpieczeństwo we współczesnej myśli politycznej*, Warszawa 2015 • Gołębiewski J., *Anatomia bezpieczeństwa*, Warszawa 2015 • Grochowski L., Letkiewicz A., Misiuk A. (red.), *Nauka o bezpieczeństwie*, Szczytno 2011 • Gryz J., *Zarys podstaw teorii bezpieczeństwa*, Warszawa 2010 • Gryz J. (red.), *Zarys teorii bezpieczeństwa państwa*, Warszawa 2016 • Hołyst B., *Bezpieczeństwo jednostki*, Warszawa 2014 • Hołyst B., *Bezpieczeństwo. Ogólne problemy badawcze*, Warszawa 2014 • Jaczyński S., Kubiak M., Minkina M. (red.), *Współczesne bezpieczeństwo. Perspektywa teoretyczno-metodologiczna*, Siedlce 2011 • Jemioło T, Dawidczyk A., *Wprowadzenie do metodologii badań nad bezpieczeństwem*, Warszawa 2008 • Kitler W., Kośmider T. (red.), *Metodologiczne i dydaktyczne aspekty bezpieczeństwa narodowego*, Warszawa 2015 • Koziej S., *Wstęp do teorii i historii bezpieczeństwa*, Warszawa 2010 • Korzeniowski L., *Podstawy nauk o bezpieczeństwie*, Warszawa 2017 • Kuc B., Ścibiorek Z., *Podstawy metodologiczne nauk o bezpieczeństwie*, Warszawa 2013 • Kuc B., Ścibiorek Z., Korzeniowski L., *Podstawy nauki o bezpieczeństwie*, Warszawa 2012 • Kucharski M. (red.), *Bezpieczeństwo – dyscyplina w obszarze nauk społecznych*, Łódź–Warszawa 2012 • Kwieciński M. (red.), *Bezpieczeństwo. Wymiar współczesny i perspektywy* badań, Kraków 2010 • Lutostański M., *Podstawy bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej. Studium problemów teoretycznych*, Toruń 2016 • Nowak E., Nowak M., *Zarys bezpieczeństwa narodowego. Zarządzanie bezpieczeństwem*, Warszawa 2011 • Piotrowski A., Ilnicki M. (red.), *Paradygmaty jutra. Wyzwania dla nauk społecznych wynikające z zagrożeń współczesnego świata*, Poznań 2012 • Piwowarski J., *Fenomen bezpieczeństwa. Pomiędzy zagrożeniem a kulturą bezpieczeństwa*, Kraków 2014 • Piwowarski J., *Nauki o bezpieczeństwie. Zagadnienia elementarne*, Kraków 2016 • Piwowarski J., *Transdyscyplinarna istota kultury bezpieczeństwa narodowego*, Słupsk 2016 • Polak A., Krakowski K. (red.), *Obronność jako dyscyplina naukowa*, Warszawa 2015 • Raczkowski K., Żukrowska K., Żuber M.

(red.), *Interdyscyplinarność nauk o bezpieczeństwie. Paradygmat. Wiedza. Demarkacja*, Warszawa 2013 • Rechlewicz W., *Elementy filozofii bezpieczeństwa. Bezpieczeństwo z perspektywy historii filozofii i filozofii polityki*, Warszawa 2012 • Sienkiewicz P. (red.), *Metody badań nad bezpieczeństwem i obronnością*, Warszawa 2010 • Sienkiewicz P., Marszałek M., Świeboda H. (red.), *Metodologia badań bezpieczeństwa narodowego. Bezpieczeństwo*, tom 1–5, Warszawa 2010––2013 • Sienkiewicz P., Świeboda H., *Bezpieczeństwo jako obiekt badań systemowych*, Katowice 2010 • Stańczyk J., *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*, Warszawa 1996 • Sulowski S. (red.), *Tożsamość nauk o bezpieczeństwie*, Toruń 2015 • Sulowski S., Brzeziński M. (red.), *Trzy wymiary współczesnego bezpieczeństwa*, Warszawa 2014 • Ścibiorek Z., Zamiar Z. (red.), *Teoretyczne i metodologiczne podstawy problemów z zakresu bezpieczeństwa. Podręcznik akademicki*, Warszawa 2016 • Ścibiorek Z., Wiśniewski B., Kuc B., Dawidczyk A., *Bezpieczeństwo wewnętrzne. Podręcznik akademicki*, Toruń 2015 • Williams P.D. (red.), *Studia bezpieczeństwa*, Kraków 2012 • Wiśniewski B. (red.), *Bezpieczeństwo w teorii i badaniach naukowych*, Szczytno 2011 • Wiśniewski B. (red.), *Od nauk wojskowych do nauk o bezpieczeństwie*, Szczytno 2014 • Wolanin J., *Zarys teorii bezpieczeństwa obywateli*, Warszawa 2005 • Zajas S., *Nauki wojskowe a nauki o bezpieczeństwie i obronności*, Warszawa 2009.

2. BEZPIECZEŃSTWO – UKŁAD SYSTEMOWY

BEZPIECZEŃSTWO NARODOWE – UJĘCIE PRZEGLĄDOWE

• Chojnowski L., *Bezpieczeństwo narodowe: studium teoretyczne*, Słupsk 2016 • Cupryjak M., Kozak Z., Pilżys J. (red.), *Wielowymiarowy charakter współczesnego bezpieczeństwa*, Szczecin 2015 • Horyń W., Fechner N. (red.), *Bezpieczeństwo z perspektywy środowisk i obszarów*, Poznań 2015 • Jagiełło Z., *Bezpieczeństwo narodowe: związki przyczynowo-skutkowe. Ujęcie leksykalne*, Wrocław 2015 • Jurgilewicz M., Leszczyński T., Malec N. (red.), *Bezpieczeństwo, prawo, polityka*, Kraków 2017 • Koziej S., *Rozmowy o bezpieczeństwie narodowym Polski w latach 2010–2015 w wywiadach i komentarzach szefa Biura Bezpieczeństwa Narodowego*, cz. 1 i 2, Warszawa 2016 • Kubiak M., Minkina M. (red.), *Współczesne bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe: uwarunkowania, relacje, zależności*, cz. 1 i 2, Siedlce 2011 • Księżopolski K. (red.), *Problemy bezpieczeństwa wewnętrznego i bezpieczeństwa międzynarodowego*, Warszawa 2009 • Liedel K. (red.), *Transsektorowe obszary bezpieczeństwa narodowego*, Warszawa 2011 • Łach H. (red.), *Bezpieczeństwo Polski w XX i XXI wieku: wybrane założenia teoretyczne i sposoby realizacji*, Olsztyn 2012 • Płaczek J. (red.), *Ekonomika bezpieczeństwa państwa w zarysie*, Warszawa 2014 • Sienkiewicz-Małyjurek K., Zygmunt T., Niczypo-

ruk Z., *Bezpieczeństwo publiczne: zarys problematyki,* Gliwice 2011 • Skwarek Z., Kwećka R., *Bezpieczeństwo niemilitarne Polski w latach 1918–2012*, Warszawa 2012 • Urbanek A. (red.), *Wybrane problemy bezpieczeństwa. Teoria, strategia, system*, Słupsk 2012 • Walkiewicz W. (red.), *Wielowymiarowość bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego*, Warszawa 2015 • Żukowski A. i in. (red.), *Podstawowe kategorie bezpieczeństwa narodowego*, Olsztyn 2015.

BEZPIECZEŃSTWO MIĘDZYNARODOWE

• Barcik J., *Dyplomacja w systemie bezpieczeństwa narodowego*, Wrocław 2014 • Bąk T., Ciekanowski Z., *Teorie bezpieczeństwa*, Jarosław 2012 • Bieleń S. (red.), *Polityka zagraniczna Polski po wstąpieniu do NATO i do Unii Europejskiej. Problemy tożsamości i adaptacji*, Warszawa 2010 • Bożek M., Troszczyński M. (red.), *Europa – kontynent ryzyka: społeczne, polityczne i normatywne uwarunkowania bezpieczeństwa w Europie*, Warszawa 2007 • Cichy A., Szyjko C., *Bezpieczeństwo międzynarodowe w teorii i praktyce. Wybrane aspekty prawno-organizacyjne*, Warszawa 2014 • Czaputowicz J., *Bezpieczeństwo międzynarodowe. Współczesne koncepcje*, Warszawa 2012 • Cziomer E. (red.), *Bezpieczeństwo międzynarodowe w XXI wieku. Wybrane problemy*, Kraków 2010 • Dębski S., Górka-Winter B. (red.), *Kryteria bezpieczeństwa międzynarodowego państw,* Warszawa 2003 • Dróżdż D., *Od ograniczenia do zakazu użycia siły na świecie: odpowiedzialność państwa i jednostek za agresję i zbrodnię agresji*, Szczecin 2017 • Drzewicki A., *Europa Środkowa i Wschodnia w polityce bezpieczeństwa Republiki Federalnej Niemiec 1990–1998: stanowisko niemieckich partii politycznych*, Toruń 2010 • Fiszer J. (red.), *System euroatlantycki i bezpieczeństwo międzynarodowe w multipolarnym świecie. Miejsce i rola Polski w euroatlantyckim systemie bezpieczeństwa*, Warszawa 2013 • Gawrycki M. i in. (red.), *Tendencje i procesy rozwojowe współczesnych stosunków międzynarodowych,* Warszawa 2016 • El Ghamari M., *Między kulturą a religią. Operacje wojskowe w Iraku i Afganistanie*, Białystok 2015 • Jasiuk E. i in. (red.), *Międzynarodowo-prawne aspekty bezpieczeństwa*, Radom 2016 • Kostecki W., *Strach i potęga. Bezpieczeństwo międzynarodowe w XXI wieku*, Warszawa 2012 • Kranz J. (red.), *Świat współczesny wobec użycia siły zbrojnej: dylematy prawa i polityki*, Warszawa 2009 • Kubaczyk T., Żyła M. (red.), *Bezpieczeństwo subregionu Europy Środkowej i Wschodniej w kontekście konfliktu na Ukrainie*, Warszawa 2016 • Kubaczyk T., Piotrowski S., Żyła M. (red.), *Polska w międzynarodowej współpracy wojskowej*, Warszawa 2016 • Kuźniar R. (red.), *Polska polityka bezpieczeństwa 1989–2000,* Warszawa 2001 • Kuźniar R. i in., *Bezpieczeństwo międzynarodowe*, Warszawa 2012 • Lach Z., *Potencjał zagrożeń kryzysowych państw i regionów świata*, Warszawa 2010 • Legucka A., *Geopolityczne uwarunkowania i konsekwencje konfliktów zbrojnych na obszarze poradzieckim*, Warszawa 2013

• Łoś R. (red.), *Konflikty i spory międzynarodowe*, Łódź 2009 • Łoś R., Reginia-Zacharski J., *Współczesne konflikty zbrojne*, Warszawa 2014 • Madej M. (red.), *Wojny Zachodu: interwencje zbrojne państw zachodnich po zimnej wojnie*, Warszawa 2017 • Maj E. i in. (red.), *Bezpieczeństwo Europy: bezpieczeństwo Polski*, tom 1–2, Lublin 2016 • Malinowski K., *Przemiany niemieckiej polityki bezpieczeństwa 1990–2005*, Poznań 2009 • Marcinkowski A., Mierzejewski D., Pająk K., *Europejskie, narodowe i regionalne aspekty bezpieczeństwa*, Piła 2010 • Marszałek-Kawa J., Tomaszewski P. (red.), *Ewolucja systemów bezpieczeństwa. Od Bliskiego Wschodu do Oceanii*, Toruń 2017 • Morgenthau H. (przejrzał i uzupełnił Kenneth W. Thompson), *Polityka między narodami. Walka o potęgę i pokój*, Warszawa 2010 • Orzelska A., *Polityka zagraniczna Polski wobec wybranych kwestii spornych w stosunkach transatlantyckich (1989–2004)*, Warszawa 2011 • Sadłowski M., *Organizacja Układu o Bezpieczeństwie Zbiorowym. Prawno-instytucjonalne aspekty funkcjonowania*, Toruń 2017 • Pastusiak L. (red.), *Źródła i konsekwencje niestabilności współczesnego świata*, Warszawa 2013 • Pawłowski J., Ciupiński A., *Umiędzynarodowiony konflikt wewnętrzny*, Warszawa 2011 • Piątek J., Podgórzańska R., Ranke A., *Polityka zagraniczna i strategie bezpieczeństwa państw w międzynarodowych stosunkach politycznych*, Gorzów Wielkopolski 2012 • Popiuk-Rysińska I., *Ewolucja systemu zbiorowego bezpieczeństwa Narodów Zjednoczonych po zimnej wojnie*, Warszawa 2013 • Romańczuk M., *Implikacje doktryny militarnej Federacji Rosyjskiej na obszarze postradzieckim*, Szczecin 2015 • Skuza C., Wróblewski W. (red.), *Bezpieczeństwo międzynarodowe a bezpieczeństwo państwa*, Szczecin 2007 • Sokół W. i in. (red.), *Bezpieczeństwo Europy. Bezpieczeństwo Polski*, tom 1–2, Lublin 2016 • Stokwiszewski D., *Ewolucja polityki zagranicznej i obronnej Rzeczypospolitej Polskiej w ramach euroatlantyckiego systemu bezpieczeństwa w latach 1999–2013*, Warszawa 2014 • Surdyk K., *Konflikt ukraiński w rozgrywkach geopolitycznych*, Warszawa 2017 • Symonides J. (red.), *Świat wobec współczesnych wyzwań i zagrożeń*, Warszawa 2010 • Wojtaszczyk K., Pietraś M. (red.), *Polska w systemie bezpieczeństwa międzynarodowego*, Warszawa 2016 • Szyszlak T., Szyszlak E. (red.), *Konflikty etniczne i wyznaniowe a bezpieczeństwo w wymiarze lokalnym, państwowym i międzynarodowym. Wybrane aspekty*, Kraków 2015 • Trembicka K., Petrecka B., Rejman K. (red.), *Europa wobec współczesnych zagrożeń. Wybrane zagadnienia*, Jarosław 2016 • Wrzosek M., *Współczesne zagrożenia w obszarze bezpieczeństwa europejskiego*, Warszawa 2013 • Zięba R. (red.), *Bezpieczeństwo międzynarodowe po zimnej wojnie*, Warszawa 2008 • Zięba R., *Polityka zagraniczna Polski w strefie euroatlantyckiej*, Warszawa 2013 • Żukrowska K., Grącik M. (red.), *Bezpieczeństwo międzynarodowe*, Warszawa 2011 • Żukrowska K. (red.), *Bezpieczeństwo międzynarodowe. Przegląd aktualnego stanu*, Warszawa 2011 • Żurawski vel Grajewski P., *Bezpieczeństwo międzynarodowe: wymiar militarny*, Warszawa 2012.

BEZPIECZEŃSTWO OBRONNE I MILITARNE

• Balcerowicz B., *Pokój i nie-pokój*, Warszawa 2000 • Balcerowicz B., *Siły zbrojne w stanie pokoju, kryzysu i wojny*, Warszawa 2010 • Bała P. (red.), *Prawo obronne Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2014 • Dziubek I. (red.), *Formowanie obrony terytorialnej (Polskiej Gwardii Narodowej): potencjał i inicjatywy oddolne*, Kalisz 2016 • Groszek Z., *Gotowość państwa do obrony i ochrony*, Warszawa 2016 • Helnarska K., *Ewolucja stanowisk Francji i Polski w dziedzinie bezpieczeństwa i obrony*, Warszawa 2016 • Konopka A., Sobolewski G. (red.), *Bezpieczeństwo granic Rzeczypospolitej*, Białystok 2014 • Kosta R., *Władza i polityka a proces decyzyjny w kontekście konfliktów zbrojnych*, Częstochowa 2010 • Kozerawski D. (red.), *Międzynarodowe operacje pokojowe i stabilizacyjne w polskiej polityce bezpieczeństwa w XX i XXI wieku*, Warszawa 2016 • Kubiński M., Chrobak R., Smolny D. (red.), *„Inteligentna obrona – Smart Defence". Strategiczne podejście do osiągania zdolności obronnych państwa i sojuszu*, Warszawa 2016 • Kubiak M., *Kulturowe uwarunkowania obronności państwa*, Siedlce 2012 • Kubiak M., Turek A. (red.), *Współczesne bezpieczeństwo militarne*, Siedlce 2012 • Kuliczkowski M., *Przygotowanie obronne w Polsce. Uwarunkowania formalnoprawne, dylematy pojęciowe i próba systematyzacji*, Warszawa 2013 • Kuliczkowski M. (red.), *Zabezpieczenie potrzeb w zakresie militaryzacji oraz szczególnej ochrony obiektów. Teoria i praktyka*, Warszawa 2014 • Kurek S., *Ekonomika obronności. Istota, miejsce, zarys teorii*, Warszawa 2015 • Kosta R., *Polityka militarna w doktrynie bezpieczeństwa współczesnego państwa: funkcjonowanie, cele, perspektywy*, Opole 2011 • Kuźniar R., *Polityka i siła. Studia strategiczne – zarys problematyki*, Warszawa 2006 • Letkiewicz A., Nowakowski Z., Rajchel J. (red.), *Wspólna polityka bezpieczeństwa i obronności. Implikacje dla Polski*, Warszawa 2011 • Leśniewski Z., Ostolski P., Palczewska M. (red.), *Obronność Polski w XXI wieku*, Warszawa 2017 • Marszałek M., *Operacje utrzymywania i wymuszania pokoju w systemie bezpieczeństwa narodowego. Geneza – stan obecny – perspektywy*, Warszawa 2014 • Marszałek M., *Wojny nieregularne. Przeszłość i przyszłość. Doświadczenia i wnioski*, Warszawa 2016 • Maśloch P., Jędruszczak K., Maśloch G. (red.), *Czynniki i uwarunkowania obronności i bezpieczeństwa państwa wobec wyzwań przyszłości*, Warszawa 2017 • Meszyński K., Sztanc J., *Planowanie obronne w państwie*, cz. 1, Warszawa 2013 • Michailiuk B., *Broń biologiczna jako zagrożenie bezpieczeństwa państwa*, Warszawa 2015 • Nowakowska-Krystman A., *Determinanty sukcesu systemu obronnego państwa w świetle teorii zasobowej*, Warszawa 2014 • Palczewska M., *Socjologia wojny*, Warszawa 2017 • Polak A., Krakowski K. (red.), *Obronność jako dyscyplina naukowa*, Warszawa 2015 • Polak A., Paździorek P. (red.), *Siły i środki walki zbrojnej w wojnach przyszłości*, Warszawa 2016 • Rajchel J., *Militarne i niemi-*

litarne zasoby obronne państwa w kształtowaniu bezpieczeństwa powietrznego XXI wieku, Dęblin 2013 • Smith R., *Przydatność siły militarnej. Sztuka wojenna we współczesnym świecie*, Warszawa 2010 • Smutniak Z. (red.), *Osłona strategiczna Polski. Wybrane aspekty*, Warszawa 2016 • Szpyra R., *Bezpieczeństwo militarne państwa*, Warszawa 2012 • Sztanc J., Korzecki K., *Planowanie obronne w państwie*, cz. 2, Warszawa 2013 • Trejnis Z., Marciniak M. (red.), *Obronność państwa. Strategie oraz systemy bezpieczeństwa i obronności*, Toruń 2016 • Trejnis Z., Marciniak M. (red.), *Obronność państwa. Uwarunkowania oraz organizacja bezpieczeństwa i obronności*, Toruń 2016 • Wojnarowska-Szpucha S., Wojnarowski J., *System-podsystem obronny państwa i świadczenia na jego rzecz*, Warszawa 2014 • Wojnarowski J., Kuliczkowski M., Olszewski M., *Przygotowanie obronno-ochronne Rzeczypospolitej Polskiej. Udział organów administracji publicznej i sektora gospodarczego w przygotowaniach ochronno-obronnych*, Warszawa 2012 • Wojnarowski J., Wojnarowska-Szpucha S., *Przygotowanie i rozwinięcie zasobów potencjału obronnego Polski: wybrane problemy*, Warszawa 2016 • Wojnarowski J., *Gotowość systemu bezpieczeństwa narodowego*, Warszawa 2010 • Wołejszo J., Jakubczak J. (red.), *Obronność. Teoria i praktyka*, Warszawa 2013 • Zarychta S., *Broń jądrowa w kształtowaniu bezpieczeństwa 1945–2015*, Warszawa 2016 • Zubrzycki W., *Antyterrorystyczne formacje Policji w przypadku zbrojnej agresji na RP*, Szczytno 2014.

BEZPIECZEŃSTWO WEWNĘTRZNE

• Babiński A., Jurgilewicz M., Malec N. (red.), *Państwo. Prawo. Bezpieczeństwo*. Tom III, Szczytno 2017 • Fehler R., *Bezpieczeństwo wewnętrzne współczesnej Polski. Aspekty teoretyczno-praktyczne*, Warszawa 2012 • Gierszewski J., *Bezpieczeństwo wewnętrzne. Zarys systemu*, Warszawa 2013 • Majer P., *Bezpieczeństwo wewnętrzne w rozwoju dziejowym*, Olsztyn 2016 • Marczuk K., *Bezpieczeństwo wewnętrzne państw członkowskich Unii Europejskiej. Od bezpieczeństwa państwa do bezpieczeństwa ludzi*, Warszawa 2013 • Misiuk A., *Administracja spraw wewnętrznych w Polsce. Zarys dziejów. Od połowy XVIII w. do współczesności*, Olsztyn 2006 • Lisiecki M. i in. (red.), *Bezpieczeństwo wewnętrzne Rzeczypospolitej Polskiej na tle innych państw Unii Europejskiej. Stan obecny oraz perspektywy zmian*, Józefów 2009 • Piątek J., Fehler W., Podgórzańska R. (red.), *Leksykon bezpieczeństwa wewnętrznego*, Szczecin 2017 • Piekarski M., *Bezpieczeństwo wewnętrzne w latach 1989–2013. Wybrane aspekty*, Warszawa 2013 • Pieprzny S., Ura E. (red.), *Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa*, Rzeszów 2015 • Pieterek G., *Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa*, Słupsk 2014 • Sulowski S. (red.), *Problemy bezpieczeństwa wewnętrznego w wybranych państwach*, Warszawa 2013 • Sulowski S., Brzeziński M., (red.), *Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa. Wybrane zagadnienia*, Warszawa 2009 • Ślachcińska E.

(red.), *Współczesne wyzwania dla bezpieczeństwa wewnętrznego*, Poznań 2016 • Ura E. (red.), *Bezpieczeństwo wewnętrzne we współczesnym* państwie, Rzeszów 2008 • Wiśniewski B., Prońko J., Kobes P. (red.), *Bezpieczeństwo wewnętrzne a prawo i zarządzanie (wybrane problemy)*, Warszawa 2016 • Zdyb M. (red.), *Publicznoprawne podstawy bezpieczeństwa wewnętrznego*, Warszawa 2014.

3. BEZPIECZEŃSTWO – UKŁAD DZIEDZINOWY

BEZPIECZEŃSTWO EKOLOGICZNE I ŚRODOWISKA NATURALNEGO

• Barczak A., Ogonowska A. (red.), *Prawo i polityka ochrony środowiska w doktrynie i praktyce*, Szczecin 2016 • Bucińska J. i in. (red.), *Administracja publiczna – człowiek a ochrona środowiska. Zagadnienia społeczno-prawne*, Warszawa 2011 • Górski M. (red.), *Prawo ochrony środowiska*, Warszawa 2014 • Habuda A., *Ochrona przyrody w systemach prawnych ochrony środowiska Polski, Czech i Słowacji*, Warszawa 2017 • Młynarski T., *Bezpieczeństwo energetyczne i ochrona klimatu w drugiej dekadzie XXI wieku. Energia. Środowisko. Klimat*, Kraków 2017 • Obidoska G., Indeka L., Karaczun Z., *Ochrona środowiska. Współczesne problemy*, Warszawa 2016 • Radecki W., *Instytucje prawa ochrony środowiska. Geneza, rozwój, perspektywy*, Warszawa 2010 • Tucholska N., Żurawik-Paszkowska M., *Organy ochrony środowiska w Polsce i Unii Europejskiej*, Gdańsk 2016.

BEZPIECZEŃSTWO ENERGETYCZNE

• Długosz T., *Ochrona infrastruktury krytycznej w sektorach energetyki sieciowej*, Warszawa 2015 • Domagała M., *Bezpieczeństwo energetyczne. Aspekty administracyjno-prawne*, Lublin 2008 • Ilnicki M., Nowakowski Ł., Protasowicki I. (red.), *Geopolityka współczesnego bezpieczeństwa energetycznego. Wybrane aspekty*, Rzeszów 2017 • Kochanek E., *Geopolityka energetyczna współczesnych państw*, Szczecin 2016 • Krawiec F. (red.), *Odnawialne źródła energii w świetle globalnego kryzysu energetycznego. Wybrane problemy*, Warszawa 2010 • Młynarski T., Tarnawski M., *Źródła energii i ich znaczenie dla bezpieczeństwa energetycznego w XXI wieku*, Warszawa 2016 • Lach Z. (red.), *Bezpieczeństwo energetyczne wyzwaniem XXI wieku*, Warszawa 2013 • Pach-Gurgul A., *Jednolity rynek energii elektrycznej w Unii Europejskiej w kontekście bezpieczeństwa energetycznego Polski*, Warszawa 2012 • Przybojewska I., *Znaczenie transeuropejskich sieci energetycznych dla zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego*, Warszawa 2017 • Rewizorski M., Rosicki R., Ostant W., *Wybrane aspekty bezpieczeństwa energetycznego Unii Europejskiej*, Warszawa 2013 • Ruszel M.,

Bezpieczeństwo energetyczne Polski. Wymiar teoretyczny i praktyczny, Warszawa 2013 • Ruszel M., Gędek S. (red.), *Bezpieczeństwo energetyczne na wspólnym rynku energii UE*, Warszawa 2015.

BEZPIECZEŃSTWO FINANSOWE I EKONOMICZNE

• Gębska M., Kubiak M. (red.), *Współczesne bezpieczeństwo ekonomiczne. Wymiar międzynarodowy*, Warszawa 2016 • Jackiewicz A., Trzaskowska-Dmoch A. (red.), *Bezpieczeństwo ekonomiczne państwa. Uwarunkowania. Procesy. Skutki*, Warszawa 2017 • Karpiuk M., Sawicka M., Sitek P. (red.), *Prawo bezpieczeństwa finansowego: wybrana problematyka*, Olsztyn 2016 • Księżopolski K., *Bezpieczeństwo ekonomiczne*, Warszawa 2011 • Oleksiewicz I., Stępień K. (red.), *Zagrożenia i wyzwania bezpieczeństwa współczesnego świata: wymiar ekonomiczno-społeczny*, Warszawa 2016 • Piekarz D., *Polityka, strategia, siła. Polityka i strategia bezpieczeństwa ekonomicznego Polski w latach 2004–2014*, Warszawa 2017 • Raczkowski K. (red.), *Bezpieczeństwo ekonomiczne obrotu gospodarczego. Ekonomia. Prawo. Zarządzanie*, Warszawa 2014 • Raczkowski K. (red.), *Bezpieczeństwo ekonomiczne. Wyzwania dla zarządzania państwem*, Warszawa 2012. • Zawadzki J., Ziętarski J., *Bezpieczeństwo ekonomiczne. Casus państw regionu Morza Bałtyckiego w latach 2005–2015*, Warszawa 2016.

BEZPIECZEŃSTWO GRANICZNE, IMIGRACJA, CUDZOZIEMCY

• Bendaruk W., Bielecki M., Kowalski G., *Polska w strefie Schengen. Konsekwencje dla stosunków społecznych i gospodarczych Polski i państw ościennych. Próba oceny*, Lublin 2010 • Elak L. (red.), *Ochrona granicy państwowej. Wybrane aspekty*, Warszawa 2017 • Kacprzak L., Knopek J., *Bezpieczeństwo państw a procesy migracyjne*, Piła 2008 • Konopka A. (red.), *Bezpieczeństwo publiczne a ochrona granicy państwowej RP*, Białystok 2010 • Kosińska A., Witkowski P. (red.), *Bezpieczeństwo wschodniej granicy Unii Europejskiej w transgranicznym przepływie osób i towarów*, Zamość 2016 • Kumela-Romańska M., *Administracyjnoprawny status cudzoziemca w Polsce*, Warszawa 2017 • Lubiewski P., *Nielegalna imigracja: zagrożenia bezpieczeństwa*, Szczytno 2016 • Oleksiewicz I., Stachurska-Szczesiak K., *Polityka wobec uchodźców i zintegrowana polityka morska a bezpieczeństwo Unii Europejskiej*, Lublin 2017 • Pudzianowska D. (red.), *Status cudzoziemca w Polsce wobec współczesnych wyzwań międzynarodowych*, Warszawa 2016 • Rzeplińska I., *Przestępczość cudzoziemców w Polsce*, Warszawa 2000 • Rzeplińska I., Laskowska K., Klaus W. (red.), *Przestępczość cudzoziemców. Aspekty prawne, kryminologiczne i praktyczne*, Warszawa 2017 • Truchan J., *Wybrane obszary współdziałania Policji i Straży Granicznej w ochronie granicy Polski – zewnętrznej granicy Unii Europejskiej*, Szczytno 2016 • Wawrzusiszyn A., *Wybrane problemy transgranicznego bezpieczeństwa*

Polski, Warszawa 2012 • Wiśniewski B., Jakubczak R. (red.), *System ochrony granicy państwowej Rzeczypospolitej Polskiej. Stan obecny i prognozy na przyszłość,* Szczytno 2015.

BEZPIECZEŃSTWO INFORMACYJNE, INFORMATYCZNE, TELEINFORMATYCZNE ORAZ CYBERBEZPIECZEŃSTWO

• Aleksandrowicz T., *Podstawy walki informacyjnej*, Warszawa 2016 • Bogdalski P. i in. (red.), *Współczesne zagrożenia cyberterrorystyczne i bioterrorystyczne a bezpieczeństwo narodowe Polski*, Szczytno 2015 • Bógdał-Brzezińska A., Gawrycki M.F., *Cyberterroryzm i problemy bezpieczeństwa informacyjnego we współczesnym świecie*, Warszawa 2003 • Depo J., Piwowarski J., *Bezpieczeństwo informacyjne. Informacje niejawne*, cz. 1 i 2, Kraków 2012 • Gałach A., *Krajowe Ramy Interoperacyjności. Systemy informatyczne w administracji publicznej*, Warszawa 2015 • Górka M. (red.), *Cyberbezpieczeństwo jako podstawa bezpiecznego państwa i społeczeństwa w XXI wieku*, Warszawa 2014 • Hołyst B., Pomykała J., Potejko P., *Nowe techniki badań kryminalistycznych a bezpieczeństwo informacji*, Warszawa 2014 • Janczak J., Nowak A., *Bezpieczeństwo informacyjne. Wybrane problemy*, Warszawa 2013 • Kacała T., *Działania psychologiczne wybranych państw*, Toruń 2016 • Karpiuk M., Chałubińska-Jentkiewicz K., *Prawo bezpieczeństwa informacyjnego*, Warszawa 2015 • Kosiński J. (red.), *Przestępczość teleinformatyczna 2015*, Szczytno 2015 • Kosiński J., *Paradygmaty cyberprzestępczości*, Warszawa 2015 • Kowalewski M., Kowalewski J., *Ochrona informacji i systemów teleinformatycznych w cyberprzestrzeni*, Warszawa 2017 • Liedel K., *Bezpieczeństwo informacyjne w dobie terrorystycznych i innych zagrożeń bezpieczeństwa narodowego*, Toruń 2008 • Liedel K., Piasecka P., Aleksandrowicz T. (red.), *Sieciocentryczne bezpieczeństwo. Wojna, pokój i terroryzm w epoce informacji*, Warszawa 2014 • Liderman K., *Bezpieczeństwo informacyjne*, Warszawa 2012 • Luterek M., *E-government. Systemy informacji publicznej*, Warszawa 2010 • Madej M., Terlikowski M. (red.), *Bezpieczeństwo teleinformatyczne państwa*, Warszawa 2009 • Marczyk M., *Zagrożenia cyberterrorystyczne obszaru militarnego państwa: wybrane aspekty*, Warszawa 2015 • Michalski K., Sienkiewicz E., Oleksiewicz I., *Bezpieczeństwo w społeczeństwie informacyjnym. Zagadnienia w wymiarze online i offline*, Warszawa 2017 • Minkina M., Gałek B., *Kłamstwo i podstęp we współczesnym świecie*, Warszawa 2016 • Morańska D. (red.), *Patologie w cyberprzestrzeni. Profilaktyka zagrożeń medialnych*, Dąbrowa Górnicza 2015 • Muliński T., *Zagrożenia bezpieczeństwa dla systemów informatycznych e-administracji*, Warszawa 2015 • Podraza A., Potakowski P., Wiak K. (red.), *Cyberterroryzm zagrożeniem XXI wieku. Perspektywa politologiczna i prawna*, Warszawa 2013 • Rajczyk R., *Nowoczesne wojny informacyjne*, Warszawa 2016 • Sabak Z., *Strategia w dobie rewolucji in-*

formacyjnej, Warszawa 2012 • Siwicki M., *Cyberprzestępczość*, Warszawa 2013 • Suchorzewska A., *Ochrona prawna systemów informatycznych wobec zagrożenia terrorystycznego*, Warszawa 2010 • Szczepaniuk E., *Bezpieczeństwo struktur administracyjnych w warunkach zagrożeń cyberprzestrzeni państwa*, Warszawa 2016 • Szpor G. (red.), *Internet rzeczy. Bezpieczeństwo w smart city*, Warszawa 2015 • Szpor G., Gryszczyńska A. (red.), *Internet. Strategie bezpieczeństwa*, Warszawa 2017 • Szpyra R., *Cyberbezpieczeństwo militarne w amerykańskiej praktyce*, Warszawa 2016 • Wojciechowska-Filipek S., Ciekanowski Z., *Bezpieczeństwo funkcjonowania w cyberprzestrzeni jednostki, organizacji, państwa*, Warszawa 2015 • Wróbel P., *Komunikacja elektroniczna. Zagrożenia i ich skutki dla organizacji*, Katowice 2014 • Wysokińska-Senkus A., Senkus P., *Systemy zarządzania w świetle nowych wyzwań. Bezpieczeństwo, informacja, integracja, model doskonalenia*, Warszawa 2013 • Zwierżdżyński M., Lakomy M., Oświecimski K. (red.), *E-administracja publiczna i (nie)bezpieczeństwo cyberprzestrzeni*, Kraków 2015 • Żebrowski A., *Walka informacyjna w asymetrycznym środowisku bezpieczeństwa międzynarodowego*, Kraków 2016.

BEZPIECZEŃSTWO KULTUROWE

• Chałubińska-Jentkiewicz K., Karpiuk M., Zalasińska K., *Prawo bezpieczeństwa kulturowego*, Siedlce 2016 • Gadecki B., Pływaczewski W., *Ochrona dziedzictwa kulturalnego i naturalnego. Perspektywa prawna i kryminologiczna*, Warszawa 2015 • Jaroszyńska M., *Bezpieczeństwo kulturowe Europy w XXI wieku*, Warszawa 2016 • Kuźniar Z., Łapińska A., Tomaszycki K. (red.), *Terroryzm a bezpieczeństwo kulturowe*, Wrocław 2017.

BEZPIECZEŃSTWO POLITYCZNE I SFERY PUBLICZNEJ

• Bogdanienko J., *Przejawy społecznej nieodpowiedzialności organizacji publicznych*, Warszawa 2014 • Jaczyński S., Kubiak M., Minkina M. (red.), *Współczesne bezpieczeństwo polityczne*, Siedlce 2012 • Krukowski J., Potrzeszcz J., Sitarz M. (red.), *Bezpieczeństwo prawne państw demokratycznych w procesie integracji europejskiej: Polska, Słowacja, Ukraina*, Lublin 2016 • Kmieciak Z. i in., *Sądowa kontrola administracji publicznej*, Warszawa 2014 • Lewandowski A., Radomski G., Tomaszewski P. (red.), *Bezpieczeństwo zewnętrzne państwa w polskiej myśli politycznej po 1989 roku: wybór źródeł*, Toruń 2012 • Mazuryk M., Kaczocha M., *Legislacja administracyjna*, Warszawa 2014 • Nowakowski Z., *Bezpieczeństwo państwa w koncepcjach programowych partii parlamentarnych w Polsce po 1989 roku*, Warszawa 2009 • Nowakowski Z., Protasowicki I., *Bezpieczeństwo polityczne i militarne Polski po 1989 roku*, Rzeszów 2008 • Wójcicka E. (red.), *Sądowa kontrola administracji publicznej w Europie,* Warszawa 2017 • Zalewski S., *Bezpieczeństwo polityczne państwa. Studium funkcjonal-*

ności instytucji, Siedlce 2010 • Zalewski S., *Bezpieczeństwo polityczne. Zarys problematyki*, Siedlce 2013.

BEZPIECZEŃSTWO SPOŁECZNE – ZAGADNIENIA WYBRANE

• Czajkowska-Ziobrowska D., Ziobrowski P. (red.), *Obraz bezpieczeństwa społecznego człowieka XXI wieku*, Poznań 2011 • Dębska A. (red.), *Bezpieczeństwo społeczne w systemie bezpieczeństwa narodowego*, Piotrków Trybunalski 2016 • Gierszewski J., *Bezpieczeństwo społeczne. Studium z zakresu teorii bezpieczeństwa narodowego*, Warszawa 2013 • Gierszewski J., *Organizacja systemu bezpieczeństwa społecznego,* Warszawa 2013 • Jagusiak B., *Bezpieczeństwo socjalne współczesnego państwa*, Warszawa 2015 • Jakubczak R., Kalinowski R., Loranty K., *Bezpieczeństwo społeczne w erze globalizacji*, Siedlce 2008 • Leszczyński M., *Bezpieczeństwo społeczne Polaków wobec wyzwań XXI wieku*, Warszawa 2011 • Leszczyński M., *Bezpieczeństwo społeczne a bezpieczeństwo państwa*, Kielce 2009 • Łuczyszyn A., *Bezpieczeństwo państwa a rozwój społeczno-gospodarczy: aspekt regionalny i lokalny*, Warszawa 2016 • Majer P., Urbanek A., *Bezpieczeństwo społeczne. Ewolucja. Instytucje. Zagrożenia*, Warszawa 2016 • Skrabacz A., *Bezpieczeństwo społeczne. Podstawy teoretyczne i praktyczne*, Warszawa 2012 • Skrabacz A., Loranty K., *Bezpieczeństwo społeczne w demokratycznym państwie. Perspektywa personalna i strukturalna*, Warszawa 2016 • Skrabacz A., Sulowski S. (red.), *Bezpieczeństwo społeczne. Pojęcia. Uwarunkowania. Wyzwania*, Warszawa 2012 • Ślebzak K., *Prawo do zabezpieczenia społecznego w Konstytucji RP. Zagadnienia podstawowe*, Warszawa 2015 • Szewior K., *Bezpieczeństwo społeczne jednostki. Założenia i polska rzeczywistość*, Warszawa 2016 • Wełyczko L., Marian M., *Kształtowanie bezpieczeństwa społecznego*, Wrocław 2012.

BEZPIECZEŃSTWO ZDROWOTNE

• Borkowski M., Stańczyk-Minkiewicz M., Ziemkiewicz-Gawlik I. (red.), *Nowe technologie i ochrona zdrowia. Wybrane elementy bezpieczeństwa obywateli w Unii Europejskiej*, Poznań 2014 • Fechner N., Nęcki Z. (red.), *Bezpieczeństwo zdrowotne. Ujęcie interdyscyplinarne: podmioty, środowiska i obszary wyzwań oraz zagrożeń zdrowotnych*, tom 1, Poznań 2015 • Flatow-Kaleta E., Zduniak A., *Bezpieczeństwo zdrowotne. Ujęcie interdyscyplinarne: podmioty, środowiska i obszary wyzwań oraz zagrożeń zdrowotnych*, tom 2, Poznań 2015 • Grzywna P., *Bezpieczeństwo zdrowotne w nauce o polityce społecznej. Wprowadzenie do dyskusji*, Katowice 2017 • Holecki T. (red.), *Bezpieczeństwo zdrowotne obywateli w kontekście europeizacji zjawisk społecznych*, Poznań 2013 • Kmieciak B., *Prawa dziecka jako pacjenta*, Warszawa 2016 • Konieczny J., *Bezpieczeństwo zdrowia publicznego w zagrożeniach środowiskowych. Studium metodologiczno-edukacyjne w perspektywie zrównoważonego rozwoju*, Poznań

2016 • Pacian J. (red.), *Prawna ochrona zdrowia pacjenta*, Warszawa 2017 • Stankiewicz R., *Krajowe systemy ochrony zdrowia a Unia Europejska. Przykład Polski*, Warszawa 2016.

BEZPIECZEŃSTWO ŻYWNOŚCI I ŻYWIENIA

• Kołożyn-Krajewska D., Sikora T., *Zarządzanie bezpieczeństwem żywności. Teoria i praktyka*, Warszawa 2010 • Kowalczyk S. (red.), *Bezpieczeństwo żywności w erze globalizacji*, Warszawa 2009 • Marzęda-Młynarska K., *Globalne zarządzanie bezpieczeństwem żywnościowym na przełomie XX i XXI wieku*, Lublin 2014 • Płocki R., *Bezpieczeństwo żywności w kontekście jej fałszowania*, Szczytno 2017 • Szymecka-Wesołowska A. (red.), *Bezpieczeństwo żywności i żywienia. Komentarz*, Warszawa 2013 • Wiśniewska M., *Systemowe zarządzanie obroną żywności przed terroryzmem*, Gdańsk 2016.

4. BEZPIECZEŃSTWO – UKŁAD WYODRĘBNIONYCH ZASOBÓW I DZIAŁÓW

BEZPIECZEŃSTWO INFRASTRUKTURY KRYTYCZNEJ

• Gałecki A., Kurkiewicz A., Mikołajczak S. (red.), *Infrastruktura krytyczna w procesie zarządzania w sytuacjach kryzysowych*, Poznań 2014 • Jaśkiewicz-Kamińska S., *Prawo do bezpiecznej infrastruktury krytycznej*, Warszawa 2016 • Lidwa W. i in., *Ochrona infrastruktury krytycznej*, Warszawa 2012 • Piątek Z., Truchan J. (red.), *Technologie w ochronie infrastruktury krytycznej zewnętrznego kraju Unii Europejskiej*, Szczytno 2013 • Radziejewski R., *Ochrona infrastruktury krytycznej. Teoria i praktyka*, Warszawa 2014 • Tyburska A. (red.), *Ochrona infrastruktury krytycznej*, Szczytno 2010 • Wróbel R., *Przygotowanie podmiotów ochrony infrastruktury krytycznej w Polsce*, Warszawa 2016.

BEZPIECZEŃSTWO WYBRANYCH OSÓB I OBIEKTÓW

• Bogdalski P., Jałoszyński K., Cymerski J. (red.), *Bezpieczeństwo osób podlegających ustawowo ochronie wobec zagrożeń XXI wieku*, Szczytno 2014.

BEZPIECZEŃSTWO TRANSPORTOWE I KOMUNIKACYJNE

• Buczko J., *Bezpieczeństwo w komunikacji publicznej i transporcie*, Legnica 2017 • Krystek R. (red.), *Zintegrowany system bezpieczeństwa transportu*, tom 1–3, Warszawa–Gdańsk 2009–2010 • Pawelec K., *Sprowadzanie niebezpieczeństwa w ruchu drogowym. Przestępstwa i wykroczenia*, Warszawa 2017 •

Wachnik R., Sitarz M., *Monitorowanie bezpieczeństwa w systemie zarządzania utrzymaniem pojazdów kolejowych*, Dąbrowa Górnicza 2016.

BEZPIECZEŃSTWO MORSKIE

• Brysiewicz J. i in., *Strategiczna koncepcja bezpieczeństwa morskiego Rzeczypospolitej Polskiej*, Gdynia 2017 • Burciu Z., *Bezpieczeństwo w transporcie morskim i zarządzanie w akcji ratowniczej*, Gdynia 2011 • Kustra W., (red.), *Administracja publiczna i siły zbrojne w systemie bezpieczeństwa narodowego na obszarach morskich*, Koszalin 2013 • Łukaszuk L., *Współpraca i spory międzynarodowe na morzach. Wybrane zagadnienia prawa, polityki morskiej i ochrony środowiska*, Warszawa 2010 • Szubrycht T., *Bezpieczeństwo morskie państwa. Zarys problemu*, Gdynia 2011 • Szubrycht T., *Leksykon bezpieczeństwa morskiego. 100 podstawowych pojęć*, Warszawa 2016.

BEZPIECZEŃSTWO NA OBSZARACH WODNYCH

• Michniewicz I. (red.), *Bezpieczeństwo i ratownictwo wodne, lądowe i powietrzne*, Kalisz 2017 • Telak J. (red.), *Ratownictwo wodne oraz inne aspekty bezpieczeństwa na obszarach wodnych. Dylematy i wyzwania*, Legionowo 2017.

BEZPIECZEŃSTWO W LOTNICTWIE CYWILNYM

• Andrachiewicz M., *Systemy prawa lotniczego. Wybrane zagadnienia*, Poznań 2015 • Bujnowski M., *Bezpieczeństwo lotnictwa cywilnego: aspekty współpracy międzynarodowej*, Warszawa 2016 • Glen A., *Terroryzm lotniczy: istota zjawiska, organizacja przeciwdziałania*, Warszawa 2014 • Kaczyńska S., *Zarządzający portem lotniczym jako podmiot prawa publicznego i prywatnego. Zagadnienia wybrane*, Warszawa 2016 • Nowak J., Grenda B., *Wybrane problemy zarządzania kryzysowego w organizacjach lotniczych*, Warszawa 2013 • Siadkowski A. (red.), *Przygotowanie kadr w ochronie lotnictwa cywilnego*, Szczytno 2016 • Zając G., *Podstawy prawne i funkcjonowanie przewoźników lotniczych i lotnisk w Europie*, Warszawa 2016.

5. BEZPIECZEŃSTWO – WYODRĘBNIONE ROZWIĄZANIA SYTUACYJNE I ZADANIOWE

BEZPIECZEŃSTWO ZGROMADZEŃ PUBLICZNYCH I IMPREZ MASOWYCH

• Dobija K., *Bezpieczeństwo powietrzne imprez masowych*, Poznań 2016 • Jurczak J., *Działalność Policji wobec zjawiska stadionowej mowy nienawiści*, War-

szawa 2015 • Kąkol C., *Bezpieczeństwo imprez masowych. Komentarz*, Warszawa 2012 • Liedel K., Piasecka P. (red.), *Bezpieczeństwo Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej. Euro 2012*, Warszawa 2011 • Nepelski M., Struniawski J. (red.), *Zarządzanie bezpieczeństwem imprez masowych i zgromadzeń publicznych. Wymiar administracyjno-prawny*, Szczytno 2016 • Parszowski S., Kruczyński A., *Imprezy masowe. Organizacja, bezpieczeństwo, dobre praktyki*, Warszawa 2015 • Suski P., *Zgromadzenia i imprezy masowe*, Warszawa 2014 • Ura E., Pieprzny S. (red.), *Bezpieczeństwo imprez masowych*, Rzeszów 2012 • Wiśniewski B. i in. (red.), *Bezpieczeństwo uczestników zgromadzeń religijnych*, Szczytno 2016.

ZAGROŻENIA PRZESTĘPCZOŚCIĄ ZORGANIZOWANĄ

• Mądrzejowski W., *Przestępczość zorganizowana. System zwalczania*, Warszawa 2015 • Żuber M., *Przestępczość zorganizowana i jej zwalczanie*, Wrocław 2012.

ZAGROŻENIA KORUPCYJNE

• Chodak P. (red.), *Korupcja a bezpieczeństwo narodowe Rzeczypospolitej Polskiej*, Józefów 2013 • Kukuła Z., *Przestępczość korupcyjna w orzecznictwie sądowym. Aspekty materialne i procesowe. Wybór orzeczeń*, Warszawa 2014.

6. STRATEGIE BEZPIECZEŃSTWA NARODOWEGO

• Banasik M., *Planowanie strategiczne bezpieczeństwa narodowego. Wybrane problemy*, Toruń 2016 • Baylis J. i in., *Strategia we współczesnym świecie. Wprowadzenie do studiów strategicznych*, Kraków 2009 • *Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2013 • Brzozowski A., Kozub M., Niedźwiecki R., *Wprowadzenie do strategii bezpieczeństwa*, Warszawa 2010 • Bugajski D., Rybak R. (red.), *Siła i strategia bezpieczeństwa narodowego*, Gdynia 2015 • Gryz J. (red.), *Strategia bezpieczeństwa narodowego Polski*, Warszawa 2013 • Ilnicki M., Kufel J. (red.), *Strategia bezpieczeństwa narodowego: realizacja podstawowych celów*, Poznań 2015 • Jakubczak R., Marczak J. (red.), *Bezpieczeństwo narodowe Polski w XXI wieku. Wyzwania i strategie*, Warszawa 2011 • Jakubczak W., Konopka A., *Strategie bezpieczeństwa w globalizującym się świecie*, Gdańsk 2012 • Janasz K. i in., *Zarządzanie strategiczne. Koncepcje, metody, strategie*, Warszawa 2008 • Jarmoszko S., *Ścieżki konceptualizacji strategii bezpieczeństwa*, Siedlce 2015 • Kamiński S., *Przegląd bezpieczeństwa narodowego w planowaniu strategicznym Polski*, Warszawa 2015 • Karkoszka A., *Zespół systemu bezpieczeństwa narodowego. Strategiczny przegląd bezpieczeństwa narodowego*, Warszawa 2012 • Kitler W.,

Marszałek M. (red.), *Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe wobec wyzwań współczesnego świata*, Warszawa 2014 • Koziej S., *Rozważania o bezpieczeństwie narodowym Polski w latach 2010–2015 w wystąpieniach i referatach szefa Biura Bezpieczeństwa Narodowego*, Warszawa 2016 • Nowakowski Z., Szafran H., Szafran R., *Bezpieczeństwo w XXI wieku. Strategie bezpieczeństwa narodowego Polski i wybranych państw*, Rzeszów 2008 • Kupiecki R. (red.), *Strategia bezpieczeństwa narodowego RP. Pierwsze 25 lat*, Warszawa 2015 • Łepkowski W., *Podstawy strategii wojskowej*, Warszawa 2006 • Nowakowski Z. i in., *Strategia bezpieczeństwa narodowego Polski na tle strategii bezpieczeństwa wybranych państw*, Warszawa 2012 • Rajchel J. i in., *Strategia bezpieczeństwa narodowego Polski na tle strategii bezpieczeństwa wybranych państw*, Warszawa 2014 • Rutkowski C., *Przegląd strategiczny jako narzędzie polityki*, Warszawa 2003 • Smolarek M., *Wstęp do strategii bezpieczeństwa. Podręcznik akademicki*, Wrocław 2013.

7. WYZWANIA BEZPIECZEŃSTWA NARODOWEGO – TREŚĆ I KONSEKWENCJE SYSTEMOWE

UJĘCIA PRZEGLĄDOWE

• Aleksandrowicz T., *Świat w sieci. Państwa, społeczeństwa, ludzie w poszukiwaniu nowego paradygmatu bezpieczeństwa narodowego*, Warszawa 2014 • Borkowski M., Stańczyk-Minkiewicz M., Ziemkiewicz-Gawlik I. (red.), *Wyzwania i zagrożenia w XXI wieku. Prawo i edukacja jako gwarant bezpieczeństwa jednostki*, Poznań 2013 • Cebul K., Rudowski A. (red.), *Międzynarodowe i wewnętrzne uwarunkowania bezpieczeństwa państwa*, Warszawa 2015 • Czachór Z., Chabasińska A. (red.), *Bezpieczeństwo narodowe Polski. Zagrożenia i determinanty zmian*, Warszawa 2016 • Górka M. (red.), *Współczesne wymiary polskiej polityki bezpieczeństwa*, Warszawa 2015 • Grata P., Delong M. (red.), *Polityka bezpieczeństwa w wymiarze globalnym, europejskim i krajowym. Uwarunkowania. Koncepcje działania*, Rzeszów 2015 • Grata P., Delong M., Korzeniowski P. (red.), *Współczesna polityka bezpieczeństwa. Aspekty polityczne, gospodarcze i militarne*, Rzeszów 2016 • Hennig K. (red.), *Nowe zagrożenia bezpieczeństwa: wyzwania XXI wieku*, Kraków 2015 • Huzarski M., *Zmienne podstawy bezpieczeństwa i obronności państwa*, Warszawa 2013 • Jagusiak B. (red.), *Współczesne wyzwania bezpieczeństwa Polski*, Warszawa 2015 • Jagusiak B. (red.), *Zagrożenia bezpieczeństwa państwa: geneza i charakter uwarunkowań,* Warszawa 2015 • Jemioła T., Rajchel K. (red.) *Bezpieczeństwo narodowe i zarządzanie kryzysowe w Polsce w XXI wieku – wyzwania i dylematy*, Warszawa 2008 • Jędrzejczyk-Kuliniak K., *Religie świata a bezpieczeństwo*, Wrocław 2013 • Kajetanowicz J. (red.), *Bezpieczeństwo współczesnego świata:*

międzynarodowe uwarunkowania polityczne i wojskowe, Poznań 2013 • Karpiuk M., Czuryk M., Ciecierski M. (red.), *Bezpieczeństwo państwa i jego zagrożenia w zmieniającej się rzeczywistości społecznej, kulturowej i prawnej*, Olsztyn 2017 • Lis W. (red.), *Współczesne zagrożenia bezpieczeństwa państwa*, Lublin 2015 • Majer P., Sitek M. (red.), *Jakość w działaniach na rzecz bezpieczeństwa wewnętrznego państw Grupy Wyszehradzkiej w perspektywie europejskiej*, Józefów 2011 • Marszałek M. i in., *Współczesne uwarunkowania bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego*, Kielce 2012 • Maśloch P., Jędruszczak K., Maśloch G. (red.), *Czynniki i uwarunkowania obronności i bezpieczeństwa państwa wobec wyzwań przyszłości*, Warszawa 2017 • Niedźwiedzki R., Mróz-Jagiełło A., Zagórska A. (red.), *Wyzwania, szanse i zagrożenia dla bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego RP w XXI wieku*, Warszawa 2017 • Pięta B., Purski B. (red.), *Współczesne dylematy bezpieczeństwa. Nowe wyzwania*, Warszawa 2011 • Siemianowski T., *Bezpieczeństwo dzieci i młodzieży w aspekcie zagrożeń pedofilią internetową*, Gdynia 2017 • Sienkiewicz P., Świeboda H., Szczepaniuk E. (red.), *Nie-bezpieczny świat. Systemy, informacja, bezpieczeństwo*, Warszawa 2015 • Śliwa M., Żebrowski A., Kłaczyński R. (red.), *Bezpieczeństwo RP. Wczoraj i dziś. Studia z zakresu bezpieczeństwa państwa*, Kraków 2014 • Wiśniewski B., Jakubczak R. (red.), *Wyzwania, szanse, zagrożenia i ryzyko dla bezpieczeństwa narodowego RP o charakterze wewnętrznym*, Warszawa 2016 • Wojciechowski S., Wejkszner A. (red.), *Kluczowe determinanty bezpieczeństwa Polski na początku XXI wieku*, Warszawa 2013 • Zaremba A., Zapała B. (red.), *Wymiary bezpieczeństwa na progu XXI wieku. Między teorią a praktyką*, Toruń 2010 • Zawadzki J., Pietrek G. (red.), *Megatrendy współczesnych zagrożeń bezpieczeństwa*, Gdańsk 2016 • Zdyb M., Stelmasiak J., Sikora K. (red.), *Podstawowe płaszczyzny zagrożeń bezpieczeństwa wewnętrznego. Aspekty materialnoprawne*, Warszawa 2014.

GLOBALIZACJA I ORGANIZACJE GLOBALNE

• Jakubczak R., Koziński M., Jakubczak W., *Globalizacja a terytorium narodowe*, Słupsk 2008 • Jakubczak W., *Bezpieczeństwo narodowe Rzeczypospolitej Polskiej w warunkach globalizacji początku XXI wieku*, Warszawa 2013 • Kun-Buczko M., Przybysz M. (red.), *Bezpieczeństwo w dobie globalizacji. Prawo i praktyka*, Białystok 2011 • Mierzejewski D., *Bezpieczeństwo europejskie w okresie zimnej wojny i po rozpadzie systemu dwubiegunowego: przemiany w warunkach globalizacji*, Piła 2008 • Oleksiewicz I. (red.), *Era globalizacji: współczesne zagrożenia i wyzwania w zakresie bezpieczeństwa*, Warszawa 2011 • Wojtaszczyk K.A., Pietraś M. (red.), *Rola Organizacji Narodów Zjednoczonych w kształtowaniu ładu międzynarodowego*, Warszawa 2017.

INTEGRACJA EUROPEJSKA I UNIA EUROPEJSKA

• Aleksandrowicz T., *Bezpieczeństwo w Unii Europejskiej*, Warszawa 2011 • Babiński A., Zubrzycki W., *Procedury bezpieczeństwa w Unii Europejskiej*, Warszawa 2017 • Budzowski K. (red.), *Europejska polityka bezpieczeństwa i integracji*, Kraków 2010 • Ciupiński A., *Wspólna polityka bezpieczeństwa i obrony Unii Europejskiej. Geneza, rozwój, funkcjonowanie*, Warszawa 2013 • Compa T., Rajchel J., Załęski K. (red.), *UE–NATO: strategiczne problemy bezpieczeństwa*, Dęblin 2012 • Czapliński W., Serzysko A., *Współpraca w zakresie wymiaru sprawiedliwości i spraw wewnętrznych w Unii Europejskiej*, Warszawa 2017 • Demkowicz A., *Integracja Europy Zachodniej w dziedzinie bezpieczeństwa i obrony: od EWO do WEPBiO*, Toruń 2012 • Gołębiowski J., *Zasady bezpieczeństwa: standardy europejskie*, Warszawa 2017 • Gryz J., *System reagowania kryzysowego Unii Europejskiej*, Toruń 2010 • Harmoza R., Olszewski R., *Udział Polski w kształtowaniu zdolności obronnych Unii Europejskiej*, Warszawa 2015 • Helnarska K., *Od europejskiej wspólnoty obronnej do europejskiej agencji obrony*, Toruń 2009 • Koziński M., *Bezpieczeństwo w Unii Europejskiej: zdrowie publiczne i świadczenia*, Gdańsk 2011 • Malinowski M., Musiał S., *Unia Europejska a bezpieczeństwo Polski*, Gdańsk 2011 • Mazurek K., *Europejska Agencja Obrony. Działalność i perspektywy*, Warszawa 2012 • Marczuk K., Fehler W. (red.), *Polityka Unii Europejskiej w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego. Uwarunkowania. Realizacja. Wyzwania w drugiej dekadzie XXI wieku*, Warszawa 2015 • Miecznikowski S., *Bezpieczeństwo Unii Europejskiej – wybrane aspekty*, Gdańsk 2011 • Musiał-Karg M. (red.), *Bezpieczeństwo Europy i Unii Europejskiej w czasach kryzysu*, Poznań 2016 • Ostant W., *Unia Europejska wobec zagrożenia terroryzmem od Maastricht do Lizbony*, Poznań 2016 • Pieńkos A., *Europejska Agencja Obrony w systemie współpracy przemysłowo-obronnej w Europie*, Toruń 2017 • Potkańska M., *Funkcjonowanie Eurojustu w przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości Unii Europejskiej*, Toruń 2015 • Potorski R. (red.), *Współpraca policyjna i sądowa w sprawach karnych w Unii Europejskiej*, Toruń 2011 • Ruszel M., *Polski wpływ na kształtowanie polityki energetycznej UE 2004–2015*, Warszawa 2016 • Słomczyńska I., *Europejska polityka bezpieczeństwa i obrony*, Lublin 2007 • Śmiałek W., Tymanowski J. (red.), *Bezpieczeństwo państw i narodów w procesie integracji europejskiej*, Toruń 2002 • Turczyński P., *Bezpieczeństwo europejskie: systemy, instytucje, funkcjonowanie*, Wrocław 2011 • Wawrzyk P., *Przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości Unii Europejskiej*, Warszawa 2012 • Zięba R., *Wspólna polityka zagraniczna i bezpieczeństwa Unii Europejskiej*, Warszawa 2007• Zubrzycki W., Babiński A., *Procedury bezpieczeństwa w Unii Europejskiej*, Warszawa 2017.

MEDIATYZACJA I MEDIALIZACJA SFERY PUBLICZNEJ

• Czerwiński K., Fiedor M., Węc K. (red.), *Komunikowanie społeczne w wielokulturowych społeczeństwach: wielowymiarowe zagrożenia bezpieczeństwa*, Toruń 2011 • Jałoszyński K., Skosolas J., *Media wobec współczesnego zagrożenia terroryzmem*, Warszawa 2008 • Jałoszyński K., Wiśniewski B., *Rola środków masowego przekazu w przeciwdziałaniu terroryzmowi i w walce z nim*, Szczytno 2012 • Kocoń P., *System medialny jako determinanta bezpieczeństwa narodowego*, Gdynia 2012 • Liedel K., Mocek S. (red.), *Terroryzm w medialnym obrazie świata: terroryści, dziennikarze, administracja w epoce walki informacyjnej*, Warszawa 2010 • Piotrowski A. (red.), *Media a bezpieczeństwo: edukacyjne konteksty bezpieczeństwa,* Poznań 2012 • Skarżyński M., Andruszkiewicz I. (red.), *Media w systemie bezpieczeństwa narodowego*, Poznań 2015 • Świerczyńska-Głownia W., Sławińska T., Hodalska M. (red.), *Komunikowanie o bezpieczeństwie: medialny obraz zagrożeń*, Kraków 2016 • Wolska-Zogata I., Marian M., Bodziany M., *Media a bezpieczeństwo narodowe: komunikowanie w świecie bez granic*, Wrocław 2012.

NATO I INNE WYSPECJALIZOWANE ORGANIZACJE PONADPAŃSTWOWE I MIĘDZYPAŃSTWOWE W DZIEDZINIE BEZPIECZEŃSTWA

• Banasik M., *Zdolność NATO do działań ekspedycyjnych w przyszłym środowisku bezpieczeństwa międzynarodowego*, Warszawa 2015 • Ghamari El M., *Między kulturą a religią. Operacje wojskowe w Iraku i w Afganistanie*, Białystok 2015 • Jureńczyk Ł., *Polska misja w Afganistanie. Wojsko Polskie w operacji reagowania kryzysowego NATO*, Kielce 2016 • Jureńczyk Ł., *Polska w Sojuszu Północnoatlantyckim. Wojsko Polskie w operacjach reagowania kryzysowego NATO,* Kielce 2016 • Kośmider T., Ślipiec J., Zuziak J., *Europejska integracja militarna: sojusze wojskowe XX wieku*, Warszawa 2011 • Kowalewski M. (red.), *Polskie interesy w nowej koncepcji strategicznej Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego*, Toruń 2009 • Kozub M. (red.), *Polska w transatlantyckiej przestrzeni bezpieczeństwa*, Warszawa 2010 • Kośmider T. (red.), *Polityczno-wojskowe implikacje członkostwa Polski w NATO*, Warszawa 2014 • Marszałek M., *Operacje reagowania kryzysowego NATO. Istota – uwarunkowania – planowanie*, Warszawa 2013 • Minkina M., *Stosunki wojskowo-polityczne NATO–Unia Europejska*, Warszawa 2010 • Panek B., *Wielonarodowe operacje reagowania kryzysowego narzędziem realizacji polityki bezpieczeństwa transatlantyckiego*, Warszawa 2011 • Pietraś M., Olchowski J. (red.), *NATO w pozimnowojennym środowisku (nie)bezpieczeństwa*, Lublin 2011 • Zarychta S., *Doktryny i strategie NATO 1949–2012*, Gdynia 2012.

STAN PRZESTĘPCZOŚCI, PRZESTĘPCZOŚĆ ZORGANIZOWANA I NARKOTYKOWA

• Buczkowski K. i in., *Społeczno-polityczne konteksty współczesnej przestępczości w Polsce*, Warszawa 2013 • Gołębiowski J., *Praca operacyjna w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej*, Warszawa 2008 • Hołyst B., *Kryminologia*, Warszawa 2016 • Jasiński W., Mądrzejowski W., Wiciak K. (red.), *Przestępczość zorganizowana. Fenomen. Współczesne zagrożenia. Zwalczanie. Ujęcie praktyczne*, Szczytno 2013 • Jurgielewicz-Delegacz E., Dajnowicz-Piesiecka D., Pływaczewski E. (red.), *Współczesna przestępczość i patologie społeczne z perspektywy interdyscyplinarnych badań kryminologicznych*, Warszawa 2017 • Lasocik Z., Koss M., Wieczorek Ł. (red.), *Handel dziećmi. Wybrane problemy*, Warszawa 2007 • Lasocik Z. (red.), *Eliminowanie handlu ludźmi w Polsce. Analiza systemu*, Warszawa 2011• Mądrzejowski W., *Przestępczość zorganizowana. System zwalczania*, Warszawa 2008 • Paprzycki L., Rau Z. (red.), *Praktyczne elementy zwalczania przestępczości zorganizowanej i terroryzmu. Nowoczesne technologie i praca operacyjna*, Warszawa 2009 • Pływaczewski E. (red.), *Przestępczość zorganizowana*, Warszawa 2011 • Raczkowski K. (red.), *Narkotyki. Organizacja przestępczości, systemy przeciwdziałania*, Warszawa 2009 • Zubrzycki W., *Przez PZ do terroryzmu*, Szczytno 2015.

TERRORYZM

• Aleksandrowicz T., *Terroryzm międzynarodowy*, Warszawa 2008 • Bąk T., *Systemy antyterrorystyczne państw Unii Europejskiej*, Rzeszów 2016 • Bogdalski P., Nowakowski Z., Rajchel K. (red.), *Ocena poziomu zagrożenia terroryzmem i organizacji systemu antyterrorystycznego w Polsce*, Warszawa–Szczytno–Dęblin 2012 • Chomentowski P., *Polski system antyterrorystyczny. Prawno-organizacyjne kierunki ewolucji*, Warszawa 2016 • Cymerski J., Wiciak K. (red.), *Przeciwdziałanie zagrożeniom powstałym w wyniku bezprawnego i celowego użycia bezzałogowych platform mobilnych*, Szczytno 2016 • Daniluk P. i in., *Terroryzm w ujęciu analiz strategicznych*, Warszawa 2015 • Domański T. (red.), *Międzynarodowe oblicza terroryzmu: ujęcie interdyscyplinarne*, Łódź 2017 • Hołyst B., *Terroryzm*, Warszawa 2011 • Guła P., Jałoszyński K., Tarnawski P., *Medyczne skutki terroryzmu*, Warszawa 2017 • Jakubczak R., Radziejewski R. (red.), *Terroryzm a bezpieczeństwo państwa w erze globalizmu*, Warszawa 2011 • Jałoszyński K. i in. (red.), *Bezpieczeństwo państwa a zagrożenie terroryzmem. Instytucje państwa wobec zagrożenia terroryzmem*, tom 1–2, Szczytno 2016 • Jałoszyński K., Chwast A., *Strach: narzędzie przemocy w rękach terrorystów*, Szczytno 2017 • Jałoszyński K., Babiński A., Zubrzycki W. (red.), *Polska ustawa antyterrorystyczna. Odpowiedź na zagrożenia współczesnym terroryzmem*,

Szczytno 2016 • Jałoszyński K., *Biuro operacji antyterrorystycznych Komendy Głównej Policji 1976–2014*, Szczytno 2014 • Jałoszyński K., *Jednostka kontrterrorystyczna – element działań bojowych w systemie bezpieczeństwa antyterrorystycznego*, Szczytno 2011 • Jałoszyński K., *Współczesny wymiar terroryzmu*, Warszawa 2008 • Jałoszyński K., *Zagadnienia fizycznej walki z zagrożeniami terrorystycznymi*, Warszawa 2010 • Kowalski M., *Prawo do samoobrony jako środek zwalczania terroryzmu międzynarodowego*, Warszawa 2013 • Kępka P., *Bioterroryzm: Polska wobec użycia broni biologicznej*, Warszawa 2009 • Kosta R., *Terroryzm jako zagrożenie dla bezpieczeństwa cywilizacji zachodniej w XXI wieku*, Toruń 2012 • Kowalczyk K., Wróblewski W. (red.), *Terroryzm. Globalne wyzwanie*, Toruń 2008 • Liedel K., *Zwalczanie terroryzmu międzynarodowego w polskiej polityce bezpieczeństwa*, Warszawa 2010 • Liedel K., Piasecka P., Aleksandrowicz T. (red.), *Bezpieczeństwo w XXI wieku: asymetryczny świat*, Warszawa 2011• Liedel K., Mroczek A., *Terror w Polsce. Analiza wybranych przypadków*, Warszawa 2013 • Liedel K., Piasecka P. (red.), *Bezpieczeństwo antyterrorystyczne. Świadomość społeczna i edukacyjna*, Warszawa 2017 • Madej M., *Zagrożenia asymetryczne bezpieczeństwa państw obszaru transatlantyckiego*, Warszawa 2007 • Marszałek M., Limanowski J. (red.), *Zwalczanie terroryzmu*, Szczytno 2014 • Masiul K., *Bezpieczeństwo Rzeczypospolitej Polskiej wobec współczesnego zagrożenia terroryzmem*, Szczytno 2014 • Mazurek W., *Brudny terroryzm. Zagrożenia terrorystyczne w energetyce jądrowej*, Poznań 2017 • Piątek Z., Letkiewicz Z., *Terroryzm a infrastruktura krytyczna państwa – zewnętrznego kraju Unii Europejskiej*, Szczytno 2011 • Rączkiewicz M. (red.), *Zagrożenia asymetryczne we współczesnym świecie: wybrane problemy*, Łódź 2012 • Stelmach J. (red.), *Reagowanie na zamachy terrorystyczne. Wybrane zagadnienia*, Warszawa 2016 • Węgliński B., *Zagrożenie terroryzmem we współczesnym świecie a system bezpieczeństwa państwa*, Wrocław 2017 • Wojciechowski S., Osiewicz P., *Zrozumieć współczesny terroryzm. Wybrane aspekty fenomenu*, Warszawa 2016 • Żuber M., *Broń masowego rażenia w działalności terrorystycznej*, Warszawa 2015.

ZAGROŻENIA NATURALNE

• Brodawka D., *Zmiany klimatu jako nowe zagrożenie bezpieczeństwa*, Warszawa 2009 • Drzewiecki D., *Zagrożenia naturalne w Polsce*, Warszawa 2016 • Lorenc H. (red.), *Klęski żywiołowe a bezpieczeństwo wewnętrzne kraju*, Warszawa 2012 • Żuber M. (red.), *Katastrofy naturalne i cywilizacyjne: zagrożenia i wyzwania dla bezpieczeństwa*, tom 1 i 2, Wrocław 2009.

8. SYSTEM BEZPIECZEŃSTWA NARODOWEGO – UJĘCIA GENERALNE I PRZEGLĄDOWE

• Będźmirowski M., Zawadzki J. (red.), *Holistyczna ocena bezpieczeństwa. Aspekt współczesny*, Warszawa 2014 • Bylina S., *System bezpieczeństwa narodowego: aksjonormatywne studium w kontekście teoretycznym i praktycznym*, Siedlce 2017 • Drabik K., Szostek I., Kitler W. (red.), *System bezpieczeństwa narodowego RP. Wybrane problemy*, Warszawa 2014 • Gryz J., *Bezpieczeństwo państwa. Władza – polityka – strategia*, Warszawa 2013 • Jemioło T., Rajchel K. (red.), *Bezpieczeństwo narodowe i zarządzanie kryzysowe w Polsce w XXI wieku – wyzwania i dylematy*, Warszawa 2008 • Kitler W., *Bezpieczeństwo narodowe RP. Podstawowe kategorie. Uwarunkowania. System*, Warszawa 2011 • Kustra W. (red.), *Bezpieczeństwo narodowe. Wczoraj, dziś i jutro*, Warszawa 2016 • Liedel K. (red.), *Transsektorowe obszary bezpieczeństwa narodowego*, Warszawa 2011 • Majewski P., Mądrzejowski W., Śnieżko S., *Zwalczanie przestępczości: wybrane metody i narzędzia*, Warszawa 2017 • Marszałek M., Kitler W. (red.), *Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe wobec wyzwań współczesnego świata*, Warszawa 2014 • Mierczyk Z., Ostrowski R. (red.), *Ochrona przed skutkami nadzwyczajnych zagrożeń*, Warszawa 2012 • Nowakowska-Krystman A., Boguszewski Ł., Gryz J., *Kluczowe kompetencje systemu bezpieczeństwa narodowego*, Warszawa 2017 • Pawłowski J. (red.), *Podstawy bezpieczeństwa współczesnego państwa (podmiotu): implikacje*, Warszawa 2015 • Pawłowski J. (red.), *Podstawy bezpieczeństwa narodowego (państwa). Podręcznik akademicki*, Warszawa 2017 • Pływaczewski E., *Bezpieczeństwo obywateli. Prawa człowieka. Zrównoważony rozwój*, Białystok 2017 • Sulowski S., Brzeziński M. (red.), *Trzy wymiary współczesnego bezpieczeństwa*, Warszawa 2014 • Szymanowski R., Karpiuk M. (red.), *Bezpieczeństwo narodowe Rzeczypospolitej Polskiej w świetle prawa wewnętrznego i międzynarodowego*, Warszawa 2011 • Wawrzusiszyn A., *Bezpieczeństwo. Strategia. System. Teoria i praktyka w zarysie*, Warszawa 2015 • Wojtaszczyk K.A., Materska-Sosnowska A. (red.), *Bezpieczeństwo państwa*, Warszawa 2009.

9. INSTYTUCJE SYSTEMU BEZPIECZEŃSTWA – UJĘCIE PRZEGLĄDOWE

• Cichy A., Szyjko C., *Wyzwania administracji bezpieczeństwa i porządku publicznego w Polsce w realiach rzeczywistości unijnej. Prawne zagadnienia teoretyczne i praktyczne*, Warszawa 2014 • Karpiuk M., Walczuk K. (red.), *Prawo bezpieczeństwa publicznego*, Warszawa 2013 • Lis W., *Bezpieczeństwo wewnętrzne*

i porządek publiczny jako sfera działania administracji publicznej, Lublin 2016 • Lutostański M., *Komponent architektury ochrony bezpieczeństwa narodu i państwa*, Warszawa 2016 • Misiuk A., *Administracja porządku i bezpieczeństwa publicznego. Zagadnienia prawno-ustrojowe*, Warszawa 2008 • Misiuk A., *Instytucje bezpieczeństwa wewnętrznego w Polsce: zarys dziejów (od X wieku do współczesności)*, Szczytno 2011 • Misiuk A., *Historia bezpieczeństwa wewnętrznego w Polsce. Zarys dziejów instytucji i służb w latach 1764–1990*, Warszawa 2015 • Misiuk A., *Instytucjonalny system bezpieczeństwa wewnętrznego*, Warszawa 2013 • Nowak C. (red.), *Organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości a ochrona interesów finansowych Wspólnoty Europejskiej*, Warszawa 2008 • Paździor M., Szmulik B. (red.), *Instytucje bezpieczeństwa narodowego*, Warszawa 2012 • Pieprzny S., *Administracja bezpieczeństwa i porządku publicznego*, Rzeszów 2012 • Plecka D., Rutkowska P. (red.), *Administracja publiczna: bezpieczeństwo państwa w kontekście bezpieczeństwa międzynarodowego*, Toruń 2017 • Przastek D. (red.), *Problemy bezpieczeństwa w wybranych państwach. Instytucje. Badania. Studia*, Warszawa 2017 • Rajchel K. (red.), *Administracja bezpieczeństwa i porządku publicznego ze szczególnym uwzględnieniem aspektów prawno-organizacyjnych*, Warszawa 2009 • Sikora K., Zdyb M., Stelmasiak J. (red.), *System bezpieczeństwa i porządku publicznego. Organy i inne podmioty administracji*, Warszawa 2015 • Ura E., Pieprzny S. (red.), *Służby i formacje mundurowe w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego Rzeczypospolitej Polskiej*, Rzeszów 2010 • Wiśniewski B. i in. (red.), *Administracja bezpieczeństwa. Wybrane problemy*, Bielsko-Biała 2017.

10. INSTYTUCJE SYSTEMU BEZPIECZEŃSTWA – ORGANY I URZĘDY O WŁAŚCIWOŚCIACH OGÓLNYCH

PREZYDENT RP W SYSTEMIE BEZPIECZEŃSTWA

• Kośmider T. (red.), *Organy doradcze głowy państwa właściwe w sprawach bezpieczeństwa narodowego: geneza, doświadczenia i wnioski dla tworzenia zintegrowanego systemu bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2015 • Nowak K., *Kompetencje głowy państwa w zakresie zwierzchnictwa nad Siłami Zbrojnymi i bezpieczeństwa państwa w polskim prawie konstytucyjnym*, Rzeszów 2016 • Opaliński B., *Rozdzielenie kompetencji władzy wykonawczej między Prezydenta RP oraz Radę Ministrów na tle Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 roku*, Warszawa 2012.

RADA MINISTRÓW, PREZES RADY MINISTRÓW I MINISTROWIE W SYSTEMIE BEZPIECZEŃSTWA

• Kitler W. (red.), *Minister Obrony Narodowej i Naczelny Dowódca Sił Zbrojnych w systemie kierowania bezpieczeństwem narodowym RP. Wybrane problemy*, Warszawa 2013 • Nowakowski Z. i in., *Rola premierów RP w polityce bezpieczeństwa państwa po 1989 roku*, Warszawa 2012.

ADMINISTRACJA RZĄDOWA O WŁAŚCIWOŚCI OGÓLNEJ W WOJEWÓDZTWIE I ADMINISTRACJA SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO W SYSTEMIE BEZPIECZEŃSTWA ORAZ PROBLEMY BEZPIECZEŃSTWA LOKALNEGO

• Boć J., Mikowski Ł. (red.), *Organ administracji publicznej w systemie bezpieczeństwa społeczności lokalnych*, Wałbrzych 2016 • Chajbowicz A., Kocowski T. (red.), *Bezpieczeństwo wewnętrzne w działaniach terenowej administracji publicznej*, Wrocław 2009 • Czapska J. (red.), *Koordynacja działań lokalnych na rzecz bezpieczeństwa*, Kraków 2014 • Fehler W. (red.), *Bezpieczeństwo w środowisku lokalnym*, Warszawa 2009 • Fehler W. (red.), *Bezpieczeństwo publiczne w przestrzeni miejskiej*, Warszawa 2010 • Filaber J., *Ochrona bezpieczeństwa publicznego w gminie*, Warszawa 2016 • Jańczuk L. (red.), *Miejsce samorządu terytorialnego w przestrzeni bezpieczeństwa narodowego*, Warszawa 2014 • Karpiuk M. (red.), *Miejsce administracji publicznej w sferze bezpieczeństwa i porządku publicznego*, Warszawa 2012 • Karpiuk M., *Miejsce samorządu terytorialnego w przestrzeni bezpieczeństwa narodowego*, Warszawa 2014 • Karpiuk M., *Zadania i kompetencje zespolonej administracji rządowej w sferze bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej. Aspekty materialne i formalne*, Warszawa 2013 • Kisielnicki J. (red.), *Rola i zadania administracji publicznej w zarządzaniu bezpieczeństwem w Polsce*, Rzeszów 2017 • Kucharski W. (red.), *Zadania administracji rządowej i organów samorządu terytorialnego w zakresie bezpieczeństwa państwa i porządku publicznego*, Lublin 2009 • Kuliczkowski M., Wojcieszko M. (red.), *Administracja publiczna w procesie przygotowań obronnych państwa, Wybrane problemy*, Warszawa 2013 • Lisiecki M., Sitek B. (red.), *Bezpieczeństwo dużych i średnich aglomeracji z perspektywy europejskiej*, Józefów 2011 • Maciejewski J., Sokołowska A., Stochmal M. (red.), *Zadania jednostek administracyjnych samorządu terytorialnego z wykorzystaniem potencjału grup dyspozycyjnych w przezwyciężaniu zagrożeń bezpieczeństwa publicznego*, Wrocław 2017 • Moczuk E., *Socjologiczne aspekty bezpieczeństwa lokalnego*, Rzeszów 2009 • Okrasa T. (red.), *Problematyka bezpieczeństwa w administracji publicznej*, Warszawa 2010 • Piątek Z., Olearczyk S. (red.), *Wojewódzka administracja rządowa w przygotowaniach obronnych*, Warszawa 2012 • Serafin T., Parszowski S., *Bezpieczeństwo społeczno-*

ści lokalnych: programy prewencyjne w systemie bezpieczeństwa, Warszawa 2011• Serafin T., *Powiatowe programy prewencyjne. Pomiar skuteczności i efektywności*, Warszawa 2017 • Szymaniak A. (red.), *Samorząd a policja: kształtowanie bezpieczeństwa lokalnego*, Poznań 2007 • Szweda E., *Bezpieczeństwo społeczności lokalnych najbliżej człowieka*, Warszawa 2016 • Trejnis Z., Adamkiewicz J. (red.), Samorząd terytorialny w systemie obronnym Rzeczypospolitej Polskiej, Toruń 2017 • Urban A., *Bezpieczeństwo społeczności lokalnych*, Warszawa 2010 • Urban A., *Wpływ ukształtowania przestrzeni publicznej na bezpieczeństwo społeczności lokalnych*, Warszawa 2012.

11. INSTYTUCJE SYSTEMU BEZPIECZEŃSTWA – PODMIOTY WYSPECJALIZOWANE

BIURO OCHRONY RZĄDU

• Kaczyński J., *Biuro Ochrony Rządu wobec współczesnych zagrożeń*, Warszawa 2013.

POLICJA

• Babiński A., *Wybór aktów normatywnych z zakresu prawa policyjnego*, Szczytno 2015 • Czuryk M. i in. (red.), *Prawo policyjne*, Warszawa 2014 • Dobkowski J., *Policja i samorząd terytorialny w Polsce: charakterystyka prawna relacji wzajemnych,* Olsztyn 2015 • Hołyst B., *Policja na świecie*, Warszawa 2010 • Jałoszyński K., Babiński A., Zubrzycki W. (red.), *Policyjne służby specjalne w Polsce*, Szczytno 2015 • Kisielnicki J., Gałązka-Sobotka M., Wojciechowska-Filipek S. (red.), *System zarządzania Policją. Analiza systemu i jego doskonalenie*, Warszawa 2013 • Lasocik Z., *Dzielnicowy w nowoczesnej formacji policyjnej*, Warszawa 2011 • Misiuk A., *Centralne Biuro Śledcze. Dziesięć lat doświadczeń (2000–2010)*, Szczytno 2010 • Misiuk A., Letkiewicz A., Sokołowski M., *Policje Unii Europejskiej*, Warszawa 2011 • Nowicka I., Sadło-Nowak A., Tunia A. (red.), *Współdziałanie organów bezpieczeństwa i porządku publicznego w zakresie wykrywania wykroczeń i ścigania ich sprawców*, Lublin 2012 • Opaliński B., Szustakiewicz P., *Policja: studium administracyjnoprawne*, Warszawa 2013 • Pieprzny S., *Policja. Organizacja i funkcjonowanie*, Warszawa 2011 • Porwisz M., *Sprzedajność funkcjonariusza Policji. Aspekty normatywne i kryminologiczne*, Szczytno 2017 • Rajchel K. (red.), *Administracja bezpieczeństwa i porządku publicznego ze szczególnym uwzględnieniem aspektów prawno-organizacyjnych Policji*, Warszawa 2009 • Rydlewski G. (red.), *Modernizacja Policji*, Warszawa 2013 • Skiba F., *Policja w Polsce. Działalność formacji na obszarze*

aglomeracji miejskich, Szczytno 2015 • Struniawski J., *Sztaby w Policji. Organizacja i funkcjonowanie*, Szczytno 2017 • Szałowski R., *Prawnoadministracyjne kompetencje Policji*, Łódź 2010.

SIŁY ZBROJNE

• Aksamitowski A. (red.), *Wojna, wojsko, bezpieczeństwo poprzez stulecia i epoki. Studia i materiały*, Szczecin 2016 • Balcerowicz B., *Siły zbrojne w stanie pokoju, kryzysu i wojny*, Warszawa 2010 • Banasik M., *Planowanie rozwoju sił zbrojnych*, Warszawa 2015 • Banasik M., *Prowadzenie analiz w planowaniu zdolności sił zbrojnych,* Warszawa 2015 • Dziubek I., *Antyterrorystyczne przygotowanie żołnierzy wojsk lądowych: wybrane problemy*, Warszawa 2011 • Frączek M., Marczyk M. (red.), *Wybrane aspekty bezpieczeństwa cybernetycznego Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2014 • Kośmider T. (red.), *Naczelny Dowódca Sił Zbrojnych w systemie obronnym państwa polskiego*, Warszawa 2014 • Kozub M., Brzozowski A., Niedźwiecki R., *Wybrane problemy planowania strategii rozwoju zdolności sił zbrojnych*, Warszawa 2012 • Kubiński M. (red.), *Siły zbrojne RP w procesie budowy narodowego potencjału odstraszania*, Warszawa 2015 • Kustra W. (red.), *Współpraca sił zbrojnych z administracją publiczną na obszarach morskich*, Kołobrzeg 2012 • Pacek B., Piątek Z., Olearczyk S. (red.), *Współdziałanie sił zbrojnych RP z Policją i administracją samorządową w sytuacjach zagrożeń*, Białobrzegi 2012 • Pacek B., Soroka P., Kubiński M. (red.), *Wojska Specjalne w systemie obronnym RP – aspekty organizacyjne, doktrynalne i modernizacyjne*, Warszawa 2013 • Pietrakowski P., Pytel M., *Rola i zadania Sił Zbrojnych Rzeczpospolitej Polskiej w kontekście zmian na arenie międzynarodowej*, Wrocław 2015 • Sobolewski G., *Siły Zbrojne w zarządzaniu kryzysowym. Aspekt narodowy i międzynarodowy*, Warszawa 2013 • Walancik M., Polko P. (red.), *Praktyczne aspekty współdziałania terenowych organów administracji wojskowej i administracji publicznej w sytuacjach kryzysowych*, Dąbrowa Górnicza 2015 • Załęski K., *Siły powietrzne w systemie bezpieczeństwa narodowego*, Warszawa 2011 • Zalewski J., *Apolityczność Sił Zbrojnych Drugiej i Trzeciej Rzeczypospolitej Polskiej. Teoria i praktyka*, Warszawa 2009.

SŁUŻBY SPECJALNE

• Bożek M. i in., *Służby specjalne w strukturze władz publicznych. Zagadnienia prawnoustrojowe,* Warszawa 2014 • Bożek M., Walczuk K., *Konstytucyjne i ustawowe uwarunkowania organizacji i funkcjonowania Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego*, Warszawa 2015 • Górka M. (red.), *Służby wywiadowcze jako element polskiej polityki bezpieczeństwa. Historia i współczesność*, Toruń 2016 • Grzegorowski Z., *Służby specjalne a bezpieczeństwo państwa polskiego*, Toruń 2013 • Janik W., Maśloch P., Wierzbicki S., *Służby specjalne Rzeczpospolitej Polskiej w zwal-*

czaniu współczesnych zagrożeń. Wybrane zagadnienia, Warszawa 2017 • Kolaszyński M., *Status ustrojowy polskich służb specjalnych po 1989 roku*, Kraków 2016 • Kołakowski P., Pepłoński A. (red.), *Polski wywiad wojskowy 1918–1945*, Toruń 2006 • Laskowski D., *Polskie służby specjalne*, Poznań 2017 • Minkina M., *Sztuka wywiadu w państwie współczesnym*, Warszawa 2014 • Misiuk A., *Służby wywiadu i kontrwywiadu II Rzeczypospolitej*, Warszawa 2016 • Nawrocki Z. i in. (red.), *Urząd Ochrony Państwa 1990–2002*, Warszawa 2015 • Opaliński B., Rogalski M., Szustakiewicz P., *Służby specjalne w systemie administracyjnym Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2016 • Pawlikowski L., Zapart R. (red.), *Służby wywiadowcze jako narzędzie realizacji polityki państwa w XX wieku. Wybrane zagadnienia*, Rzeszów 2014 • Pepłoński A., *Wywiad a dyplomacja II Rzeczypospolitej*, Toruń 2004 • Pepłoński A., *Kontrwywiad II Rzeczypospolitej*, Warszawa 2002 • Roman Ł., Winogrodzki G., *Służby specjalne w systemie bezpieczeństwa państwa*, Józefów 2016 • Składanowski H., *Polityka a służby specjalne w Polsce: historia przemian i rzeczywistość*, Toruń 2012 • Swoboda P., *Wywiad i kontrwywiad w Polsce w procesie przemian systemowych (1989–2007)*, Kraków 2016 • Warmiński A., *Cywilne służby specjalne Rzeczypospolitej Polskiej*, Piotrków Trybunalski 2016 • Zięba A., Siemiątkowski Z. (red.), *Służby specjalne we współczesnym państwie*, Warszawa 2016 • Żebrowski A., *Wywiad i kontrwywiad w XXI wieku*, Lublin 2010.

STRAŻ GRANICZNA

• Magierek D., *Rola Straży Granicznej w zapewnieniu bezpieczeństwa Polski (1990–2004)*, Toruń 2012.

STRAŻE, SŁUŻBY I INSPEKCJE

• Dobkowski J., *Pozycja prawnoustrojowa służb inspekcji i straży*, Warszawa 2007 • Kurzępa B., *Państwowa straż rybacka i społeczna straż rybacka. Pozycja prawna oraz zakres działania*, Warszawa 2016 • Stec R., *Straż leśna, łowiecka, rybacka i parków narodowych. Pozycja ustrojowa oraz miejsce w systemie organizacyjno-prawnym bezpieczeństwa i porządku publicznego*, Warszawa 2014 • Stec R., *Straże przyrodnicze w Polsce i ich pozycja w systemie prawnym bezpieczeństwa i porządku publicznego. Wybrane aspekty administracyjnoprawne*, Warszawa 2015.

INNE PODMIOTY INSTYTUCJONALNE

• Piątek Z., Olearczyk S. (red.), *Służba więzienna w systemie obronnym państwa*, Warszawa 2011 • Misiuk A., Kalaman M., *Kierunki zmian organizacyjno-technicznych w Służbie Więziennej*, Warszawa 2016 • Przesławski T., *Służba więzienna w Polsce. Administracja i podstawy działania*, Warszawa 2014 • Raczkowski K., *Zarządzanie wiedzą w administracji celnej*, Warszawa 2010 •

Tomaszewska-Michalak M., Jędrzejak K. (red.), *Technologia w ochronie penitencjarnej. Współpraca człowiek – technika*, Warszawa 2017 • Wiśniewski B., Płonka P. (red.), *Żandarmeria Wojskowa w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego państwa*, Legionowo 2010 • Zubrzycki W., Rozmus M., Babiński A. (red.), *Żandarmeria Wojskowa w operacjach Międzynarodowych Sił Wsparcia Bezpieczeństwa NATO*, Olsztyn 2017.

12. INSTYTUCJE SYSTEMU BEZPIECZEŃSTWA – PODMIOTY OCHRONY PRAWNEJ ORAZ WYMIARU SPRAWIEDLIWOŚCI

• Bodio J., Borkowski G., Demendecki T., *Ustrój organów ochrony prawnej. Część szczegółowa*, Warszawa 2015 • Kmieciak Z. (red.), *Polskie sądownictwo administracyjne. Zarys systemu*, Warszawa 2017 • Sagan S., Serzhanova V. (red.), *Organy i korporacje ochrony prawa*, Warszawa 2008 • Serafin S., Szmulik B., *Organy ochrony prawnej RP*, Warszawa 2007.

13. INSTYTUCJE SYSTEMU BEZPIECZEŃSTWA – PODMIOTY PRYWATNE

• Aleksandrowicz T., Konieczny J., Konik A., *Podstawy detektywistyki. Usługi detektywistyczne, prawo, taktyka, moralność*, Warszawa 2008 • Brakoniecki D., *Detektywistyka. Prawne i funkcjonalne aspekty działalności detektywistycznej w Polsce i na świecie*, Warszawa 2016 • Gozdór G., *Prywatyzacja bezpieczeństwa. Rola i miejsce prywatnego sektora ochrony w systemie bezpieczeństwa i porządku publicznego*, Lublin 2012 • Jabłońska-Bonca J., *Prywatna ochrona bezpieczeństwa. Koncepcje – podmioty – zadania – normy – konteksty*, Warszawa 2017 • Kledzik P., *Działalność organizacji pozarządowych na rzecz realizacji celów publicznych*, Warszawa 2013 • Netczuk R. (red.), *Prywatyzacja zadań policyjnych: korzyści i niebezpieczeństwa*, Katowice 2016 • Stanejko B., Bejgier W., *Ochrona osób i mienia*, Warszawa 2009.

14. OCHRONA LUDNOŚCI I RATOWNICTWO

UJĘCIA PRZEGLĄDOWE

• Biniak-Pieróg M., Zamiar Z., *Organizacja systemów ratownictwa*, Wrocław 2013 • Karpiuk M., Czuryk M., Ciecierski M. (red.), *System ratownictwa w Pol-*

sce, Warszawa 2016 • Kitler W., Skrabacz A., *Bezpieczeństwo ludności cywilnej. Pojęcie, organizacja i zadania w czasie pokoju, kryzysu i wojny*, Warszawa 2010 • Kleszczyński J., Smereka J., Zysiak-Christ B. (red.), *Systemy ratownicze w Polsce a bezpieczeństwo cywilne i wojskowe,* Wrocław 2016 • Konieczny J. (red.), *Ratownictwo w Polsce: lata 1990–2010*, Poznań 2010 • Konieczny J. (red.), *Bezpieczeństwo zdrowia publicznego w zagrożeniach środowiskowych: postępy metodologii badań*, Poznań 2012 • Marasek A., Stanisławski Z., *Bezpieczeństwo, ratownictwo*, Kraków 2011 • Rysz S., *Ostrzeganie. Alarmowanie. Powiadamianie ratunkowe*, Warszawa 2017 • Wolanin J., *Zarys teorii bezpieczeństwa obywateli. Ochrona ludności na czas pokoju*, Warszawa 2005 • Zamiar Z., *Ratownictwo w systemie bezpieczeństwa*, Wrocław 2013.

RATOWNICTWO MEDYCZNE

• Cieśkiewicz J. (red.), *Ratownictwo medyczne w wypadkach masowych*, Wrocław 2008 • Guła P., *Powiadamianie i dysponowanie w ratownictwie medycznym*, Kraków 2009 • Konieczny J. (red.), *Ratownictwo medyczne: determinanty, analizy i rekomendacje*, Poznań 2014 • Konieczny J., Ranecki J., *Ratownictwo chemiczno-medyczne*, Warszawa 2007.

SYSTEM RATOWNICZO-GAŚNICZY

• Kogut B., *Współczesność oraz perspektywy Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego. Rozwiązania prawno-organizacyjne i ich konteksty*, Kraków 2014 • Konieczny J., Schroeder M. (red.), *Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy w latach 1995–2015: postępy organizacyjno-prawne, logistyczne i taktyczno-ratownicze*, Inowrocław 2015 • Zboina J., Wiśniewski B. (red.), *Ochrona przeciwpożarowa a bezpieczeństwo państwa*, Józefów 2014.

15. ZARZĄDZANIE KRYZYSOWE

• Borkowski J., *Człowiek zagrożony i niebezpieczny. Socjologia i psychologia zagrożeń*, Warszawa 2011 • Ciekanowski Z., Krysiński S., *Zarządzanie kryzysowe w Polsce w sytuacjach zagrożeń niemilitarnych jako sposób umacniania bezpieczeństwa państwa*, Jarosław 2014 • Ficoń K., *Inżynieria zarządzania kryzysowego – podejście systemowe*, Warszawa 2007 • Gołębiewski J., *Zarządzanie kryzysowe na szczeblu samorządowym. Teoria i praktyka*, Warszawa 2015 • Jabłonowski M., Smolak L. (red.), *Zarządzanie kryzysowe w Polsce*, Pułtusk 2007 • Kaczmarczyk B. (red.), *Zarządzanie kryzysowe w Polsce i w państwach sąsiednich*, Wrocław 2017 • Karpiuk M. i in., *Prawo zarządzania kryzysowego. Zarys systemu*, Poznań 2016

• Kopczewski M., Kryłowicz M., Niedzwiecki S. (red.), *Zarządzanie kryzysowe jako element systemu bezpieczeństwa narodowego: miejsce i rola służb ratowniczych*, Poznań 2015 • Korzeniowski R., *Zarządzanie kryzysowe w systemie bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Olsztyn 2016 • Kosowski B., *Współdziałanie cywilno-wojskowe w sytuacjach zagrożeń bezpieczeństwa państwa*, Warszawa 2011 • Koziński M., *Zarządzanie siłami i środkami militarnymi oraz pozamilitarnymi na szczeblu województwa podczas likwidacji skutków sytuacji kryzysowej*, Warszawa 2011 • Krzeszowski W. (red.), *Zarządzanie kryzysowe i ochrona ludności*, Warszawa 2017 • Krynojewski F., *Vademecum planowania w zarządzaniu kryzysowym*, Warszawa 2015 • Kuć M., Węglarz T. (red.), *Człowiek – społeczeństwo – państwo w sytuacjach kryzysu*, Poznań 2014 • Kurkiewicz A., *Zarządzanie kryzysowe w samorządzie. Podstawy organizacyjno-prawne*, Warszawa 2008 • Majchrzak D. (red.), *Zarządzanie kryzysowe w wymiarze lokalnym. Organizacja, procedury, organa i instytucje*, Warszawa 2014 • Piątek Z., *Procedury i przedsięwzięcia systemu reagowania kryzysowego*, Warszawa 2005 • Piątek Z. (red.), *Narodowy system pogotowia kryzysowego*, Warszawa 2007 • Pietrek G., *Współdziałanie terenowych organów w systemie zarządzania kryzysowego w państwie*, Toruń 2012 • Potejko P. (red.), *Komunikacja w sytuacjach kryzysowych*, Gliwice–Katowice 2013 • Rysz S., *Zarządzanie kryzysowe zintegrowane*, Warszawa 2016 • Sienkiewicz P. i in., *Zarządzanie ryzykiem w sytuacji kryzysowej*, Warszawa 2006 • Sienkiewicz P., Marszałek M., Górny P. (red.), *Ryzyko w zarządzaniu kryzysowym*, Toruń 2010 • Sienkiewicz-Małyjurek K., Krynojewski F., *Zarządzanie kryzysowe w administracji publicznej*, Warszawa 2010 • Sipowicz K., Najbert E., Pietras T., *Wielowymiarowy aspekt kryzysu w teorii i praktyce*, Będzin 2017 • Sobejko Z., Denysiuk I. (red.), *Zarządzanie kryzysowe: problemy, wyzwania, kierunki doskonalenia*, Warszawa 2017 • Sobolewski G. (red.), *Organizacja i funkcjonowanie centrum zarządzania kryzysowego*, Warszawa 2011 • Sobolewski G., Majchrzak D., Sobejko Z. (red.), *Organy administracji publicznej i instytucje w zarządzaniu kryzysowym*, Warszawa 2016 • Sobolewski G., Majchrzak D. (red.), *Zarządzanie kryzysowe*, Warszawa 2013 • Sobolewski G., Majchrzak D. (red.), *Wybrane zagadnienia zarządzania kryzysowego*, Warszawa 2012 • Szczurek T., *Resort obrony narodowej w zarządzaniu kryzysowym w latach 1989–2009*, Warszawa 2009 • Tyrała P., *Zarządzanie kryzysowe. Ryzyko – bezpieczeństwo – obronność*, Toruń 2011 • Wasilewski P., Gołębiowski A., *Podstawy psychologii zagrożeń: wybrane zagadnienia*, Wrocław 2012 • Wiśniewski B., Falecki J., Kozioł J., *Podejmowanie decyzji w sytuacjach kryzysowych*, Szczytno 2017 • Wojnarowski J., Wojnarowska-Szpunar S., *Procedury zarządzania kryzysowego w sytuacjach zagrożeń niemilitarnych*, Dąbrowa Górnicza 2017 • Zamiar Z., *Planowanie zarządzania kryzysowego w zagrożeniach niemilitarnych jako element systemu bezpieczeństwa państwa*, Wrocław 2012 • Zamiar Z., Biniak-Pieróg M., Żyromski A., *Wybrane problemy systemów bezpieczeństwa*, Wrocław 2015 • Zamiar Z., Zamiar A., *Zarys*

teorii zarządzania kryzysowego, Wrocław 2010 • Zieliński K., *Ochrona ludności. Zarządzanie kryzysowe*, Warszawa 2017 • Żebrowski A., *Zarządzanie kryzysowe elementem bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej*, Kraków 2012.

16. STANY NADZWYCZAJNE

• Brzeziński M., *Stany nadzwyczajne w polskich konstytucjach*, Warszawa 2007 • Eckhardt K., *Stan nadzwyczajny jako instytucja polskiego prawa konstytucyjnego*, Przemyśl–Rzeszów 2012 • Karpiuk M., *Kształtowanie się instytucji stanów nadzwyczajnych w Polsce*, Warszawa 2013 • Kocowski T., Błażewski M., Raduła M. (red.), *Powszechna ochrona ludności w stanach nadzwyczajnych w zadaniach terenowej administracji publicznej*, Wrocław 2016 • Kurzępa E., *Stany nadzwyczajne w polskim porządku prawnym*, Warszawa 2017 • Mażewski L., *Bezpieczeństwo publiczne. Stany nadzwyczajne w Rzeczypospolitej Polskiej oraz Polskiej Rzeczpospolitej Ludowej 1918–2009*, Toruń 2010 • Miłkowski T. (red.), *Bezpieczeństwo – powinność czy gwarancja? Stany nadzwyczajne a szczególne zagrożenia państwa,* Sosnowiec 2015 • Socha R., Sokólska T., *Prawne aspekty stanów nadzwyczajnych*, Bielsko-Biała 2010.

17. ZASOBY BEZPIECZEŃSTWA

UJĘCIA PRZEGLĄDOWE

• Białoskórski R., Kobryński R., Sułek M., *Potęga państw 2017. Międzynarodowy układ sił w procesie zmian. Raport potęgometryczny*, Warszawa 2017 • Sułek M., *Potęga państwa. Modele i zastosowanie*, Warszawa 2013.

WSPARCIE GOSPODARCZE

• Sułek M., *Programowanie gospodarczo-obronne*, Warszawa 2008 • Sułek M., *Prognozowanie i symulacje międzynarodowe*, Warszawa 2010.

WSPARCIE SPOŁECZNE

• Bogdalski P. i in. (red.), *Grupy dyspozycyjne społeczeństwa w świetle potrzeb bezpieczeństwa państwa*, tom 1–3, Szczytno 2014 • Cieślarczyk M., *Kultura bezpieczeństwa i obronności*, Siedlce 2011 • Dziubek I. (red.), *Zasoby obronne na poziomie obywatelskim: błąd w antycypacji czy konieczność?*, Kalisz 2016 • Hołyst B., *Bezpieczeństwo. Programy promocji*, Warszawa 2017 • Kojs W., Rostańska E., Wójcik K. (red.), *Edukacja i bezpieczeństwo w dobie globalizacji*,

Dąbrowa Górnicza 2016 • Kuliczkowski M., *Przygotowanie obronne w Polsce. Uwarunkowania formalnoprawne, dylematy pojęciowe i próba systematyzacji*, Warszawa 2013 • Piątek Z., *Edukacja na rzecz bezpieczeństwa*, Warszawa 2011 • Pieczywok A., *Edukacja dla bezpieczeństwa wobec zagrożeń i wyzwań współczesności*, Warszawa 2012 • Pieczywok A., Loranty K. (red.), *Bezpieczeństwo jako problem edukacyjny*, Warszawa 2015 • Skrabacz A., Kanarski L., Loranty K. (red.), *Edukacja dla bezpieczeństwa. O kształtowaniu kultury bezpieczeństwa*, Warszawa 2015 • Skrabacz A., Urych I., Kanarski L. (red.), *Klasy mundurowe: od teorii do dobrych praktyk*, Warszawa 2016 • Szulc B., Krakowski K. (red.), *Dylematy współczesnej dydaktyki obronnej*, Warszawa 2015 • Szwed-Walczak A., Lewkowicz Ł., Jędrzejski Ł. (red.), *Bezpieczeństwo Europy. Bezpieczeństwo Polski. Organizacje paramilitarne we współczesnym świecie*, Lublin 2016 • Tomczak A. (red.), *Rola organizacji proobronnych w systemie bezpieczeństwa państwa*, Warszawa 2016 • Wywiał P., *Organizacje proobronne w systemie bezpieczeństwa narodowego Polski*, Warszawa 2016.

INFORMACJE, WIEDZA I WEWNĘTRZNE SYSTEMY INFORMACYJNE

• Borowiecki R., Kwieciński M. (red.), *Informacja i wiedza w zintegrowanym systemie zarządzania*, Kraków 2004 • Filipkowski W., Mądrzejowski W. (red.), *Biały wywiad. Otwarte źródła informacji – wokół teorii i praktyki*, Warszawa 2012 • Hoc S., *Ochrona informacji niejawnych i innych tajemnic ustawowo chronionych. Wybrane zagadnienia*, Opole 2007 • Horosiewicz K., *Współpraca policjantów z osobowymi źródłami informacji*, Warszawa 2015 • Konieczny J. (red.), *Analiza informacji w służbach policyjnych i specjalnych*, Warszawa 2012 • Liedel K., *Zarządzanie informacją w walce z terroryzmem*, Warszawa 2010 • Liedel K., Piasecka P., Aleksandrowicz T., *Analiza informacji: teoria i praktyka*, Warszawa 2012 • Liedel K., Piasecka P., Aleksandrowicz T., *Analiza informacji w działaniu*, Warszawa 2012 • Liedel K., Piasecka P., Aleksandrowicz T. (red.), *Analiza informacji w zarządzaniu bezpieczeństwem*, Warszawa 2013 • Liedel K., Serafin T., *Otwarte źródła informacji w działalności wywiadowczej*, Warszawa 2011 • Pływaczewski E., Filipkowski W., Rau Z. (red.), *Przestępczość w XXI wieku. Zapobieganie i zwalczanie. Problemy technologiczno-informatyczne*, Warszawa 2015 • Siemiątkowski Z., *Wywiad a władza: wywiad cywilny w systemie sprawowania władzy politycznej PRL*, Warszawa 2009 • Wrzosek M. (red.), *Procesy informacyjne w obronności i bezpieczeństwie: teoria i praktyka*, Warszawa 2017 • Żebrowski A., Żmigrodzki R., *Informacja jednym z elementów bezpieczeństwa państwa. Wybrane aspekty*, Kraków 2017.

KADRY

• Hermanowski M., Oblińska K. (red.), *Komunikacja wewnętrzna w służbach mundurowych*, Poznań 2014 • Hermanowski M., Oblińska K. (red.), *Kultura*

organizacyjna w służbach mundurowych, Poznań 2014 • Itrich-Drabarek J., *Etyka zawodowa funkcjonariuszy służb państwowych*, Warszawa 2016 • Karpiuk M., Pieczywok A. (red.), *Odpowiedzialność dyscyplinarna funkcjonariuszy formacji bezpieczeństwa i porządku publicznego*, Warszawa 2016 • Karpiuk M., Pieczywok A. (red.), *Służba w formacjach bezpieczeństwa i porządku publicznego*, Warszawa 2016 • Matan A., *Rażące naruszenie prawa jako przesłanka odpowiedzialności majątkowej funkcjonariusza publicznego*, Warszawa 2014 • Piszcz A., Giżyńska M. (red.), *Odpowiedzialność funkcjonariuszy publicznych*, Toruń 2014 • Siadkowski A. (red.), *Przygotowanie kadr w ochronie lotnictwa cywilnego*, Szczytno 2015 • Sprengel B., *Służby mundurowe ochrony bezpieczeństwa wewnętrznego: zarys problematyki*, Toruń 2008 • Szustakiewicz P., *Stosunki służbowe funkcjonariuszy służb mundurowych i żołnierzy zawodowych jako sprawa administracyjna*, Warszawa 2012 • Szustakiewicz P., Maciejko W. (red.), *Stosunek służbowy w formacjach mundurowych*, Warszawa 2015.

REGULACJE NORMATYWNE BEZPIECZEŃSTWA

• Babiński A., Jurgilewicz M., Malec N. (red.), *Państwo, prawo, bezpieczeństwo*, Szczytno 2015 • Babiński A., Jurgilewicz M., Malec N. (red.), *Państwo, prawo, bezpieczeństwo*, tom 3, Szczytno 2017 • Czapliński W., *Odpowiedzialność za naruszenia prawa międzynarodowego w związku z konfliktem zbrojnym*, Warszawa 2009 • Czuryk M. i in., *Bezpieczeństwo państwa. Zagadnienia prawne i administracyjne*, Olsztyn 2016 • Drinoczi T. i in. (red.), *Kategoria bezpieczeństwa w regulacjach konstytucyjnych i praktyce ustrojowej państw Grupy Wyszehradzkiej*, Toruń 2016 • Nawacki M., Starzyński P., *Prawo karne materialne z perspektywy nauki o bezpieczeństwie*, Warszawa 2015 • Szynowski R., Karpiuk M. (red.), *Bezpieczeństwo narodowe Rzeczypospolitej Polskiej w świetle prawa wewnętrznego i międzynarodowego*, Warszawa 2011 • Wojtyczek K., *Granice ingerencji ustawodawczej w sferę praw człowieka w Konstytucji RP*, Kraków 1999 • Zdyb M. (red.), *Publicznoprawne podstawy bezpieczeństwa wewnętrznego*, Warszawa 2014.

18. ZARZĄDZANIE BEZPIECZEŃSTWEM I LOGISTYKA BEZPIECZEŃSTWA

ZARZĄDZANIE BEZPIECZEŃSTWEM

• Daniluk P., *Bezpieczeństwo i zarządzanie. Analiza strategiczna*, Warszawa 2015 • Gromek P., *Teoria organizacji bezpieczeństwa na przykładzie masowej ewakuacji ludności*, Warszawa 2017 • Hawrysz L., *Niematerialne czynniki konstytuujące systemy zarządzania oparte na jakości w organizacjach sektora publicznego*, War-

szawa 2014 • Kulisz M., *Zarządzanie strategiczne bezpieczeństwem Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2011 • Lisiecki M., *Zarządzanie bezpieczeństwem publicznym*, Warszawa 2011 • Mazurek M., *Zarządzanie bezpieczeństwem jako dysfunkcja systemu władzy*, Warszawa 2014 • Nyszk W. (red.), *Wybrane aspekty logistyki w systemie obronnym państwa*, Warszawa 2015 • Raczkowski K., Sułkowski Ł. (red.), *Zarządzanie bezpieczeństwem. Metody i techniki,* Warszawa 2014 • Sienkiewicz P. (red.), *Inżynieria systemów bezpieczeństwa*, Warszawa 2015 • Sienkiewicz P., *Teoria bezpieczeństwa systemów*, Warszawa 2005 • Sirko S., Piotrowska-Trybul M., Majewski T. (red.), *Współczesne wyzwania dowodzenia i zarządzania*, Toruń 2016 • Szmidtka T., Kozioł J. (red.), *Zarządzanie bezpieczeństwem państwa. Wyzwania i ryzyka*, Warszawa 2016 • Szymonik A., *Logistyka w bezpieczeństwie*, Warszawa 2011 • Szymonik A., *Organizowanie i funkcjonowanie systemów bezpieczeństwa*, Warszawa 2011 • Szymonik A., *Zarządzanie bezpieczeństwem gospodarczym w systemie bezpieczeństwa narodowego: aspekty logistyczne*, Łódź 2016 • Świeboda H., *Prognozowanie zagrożeń bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2017 • Wołejszo J., Całkowski T., Kieżun W. (red.), *Public management 2014. Innowacyjność w procesach zarządzania i dowodzenia organizacjami publicznymi*, Warszawa 2014.

ZAGADNIENIA DECYZYJNO-PROCESOWE BEZPIECZEŃSTWA

• Grocki R., *Proces decyzyjny w sytuacji nadzwyczajnej*, Wrocław 2014 • Kępka P., *Projektowanie systemów bezpieczeństwa*, Warszawa 2015 • Kołodziński E. i in., *Wspomaganie decyzji w bezpieczeństwie*, Warszawa 2014 • Maciejewski J., Bujak A., Stochmal M. (red.), *Współdziałanie grup dyspozycyjnych w militarnym, paramilitarnym i cywilnym systemie bezpieczeństwa państwa*, Wrocław 2015 • Netczuk-Gwoździewicz M., *Negocjacje w sytuacjach kryzysowych*, Wrocław 2014 • Pomykała M., *Działania planistyczne administracji w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego państwa*, Rzeszów 2015 • Roszkowska E., Wachowicz T. (red.), *Negocjacje. Analiza i wspomaganie decyzji*, Warszawa 2016 • Roth G., Kurtyka M., *Zarządzanie zmianą*, Warszawa 2008 • Rydlewski G. (red.), *Decydowanie publiczne*, Warszawa 2011 • Stępiński M., *Teoretyczne i prawno-organizacyjne uwarunkowania decyzji dowódczych w Policji*, Szczytno 2015 • Struniawski J., *Dowodzenie w trakcie operacji policyjnych w zakresie imprez masowych i zgromadzeń publicznych*, Szczytno 2014 • Wiśniewski B., Zdrodowski B. (red.), *Kierowanie bezpieczeństwem narodowym*, Warszawa 2008 • Woźniak J. (red.), *Projektowanie i doskonalenie organizacji w aspekcie jej bezpieczeństwa i usprawniania procesów informacyjno-decyzyjnych*, Warszawa 2015.

LOGISTYKA BEZPIECZEŃSTWA

• Ficoń K., *Logistyka kryzysowa. Procedury. Potrzeby. Potencjał*, Warszawa 2011 • Filipkowski W. (red.), *Nowoczesne technologie na rzecz bezpieczeństwa*, Gdynia 2015 • Kieżun W. i in. (red.), *Administracyjno-logistyczne aspekty innowacyjności w zarządzaniu organizacjami publicznymi. Public Management 2014*, Warszawa 2014 • Korczak J., *Determinanty funkcjonowania logistyki w obszarze obronności państwa*, Warszawa 2016 • Kurowski J. (red.), *Logistyka a bezpieczeństwo: problemy współczesnej Europy*, Warszawa 2017 • Kwiatkowski M. (red.), *Logistyka w bezpieczeństwie kraju*, Warszawa 2013 • Nowak E., *Zarządzanie logistyką w sytuacjach kryzysowych*, Warszawa 2009 • Nyszk W. (red.), *Wybrane aspekty logistyki w systemie obronnym państwa*, Warszawa 2015 • Nyszk W., Kurowski J. (red.), *Logistyka a bezpieczeństwo. Procesy logistyczne zorientowane na jakość*, Warszawa 2016 • Stęplewski B., *Podstawy logistyki bezpieczeństwa*, Warszawa 2016 • Szymonik A., *Logistyka w bezpieczeństwie*, Warszawa 2010.

19. STANDARDY I WYBRANE PROCEDURY BEZPIECZEŃSTWA

STANDARDY LEGALNOŚCI ORAZ PRAW CZŁOWIEKA I OBYWATELA

• Izdebski H. i in. (red.), *Gwarancje ochrony konstytucyjnych praw i wolności jednostki*, Warszawa 2016 • Jabłoński M., Koźmiński K., *Odpowiedzialność majątkowa władzy publicznej względem obywateli. Badania empiryczne. Studia nad orzecznictwem*, Warszawa 2015 • Jaskiernia J. (red.), *Bezpieczeństwo państwa a ochrona praw i wolności jednostki we współczesnym świecie*, Kielce 2012 • Jaskiernia J., Spryszak K. (red.), *Międzynarodowe standardy ochrony praw człowieka a doświadczenia Polski*, Toruń 2016 • Jaskiernia J., Spryszak K. (red.), *Ochrona praw człowieka w Polsce. Aksjologia. Instytucje. Nowe wyzwania. Praktyka*, Toruń 2017 • Kuczur T., Jastrzębski M. (red.), *Bezpieczeństwo państwa a wolność jednostki. Wybrane aspekty prawne i polityczne*, Toruń 2013 • Oleksiewicz I., Pomykała M., Rajchel J. (red.), *Rola i znaczenie bezpieczeństwa powszechnego a ochrona praw człowieka*, Warszawa 2011 • Robel J., *Wpływ Rady Europy na realizację koncepcji bezpieczeństwa demokratycznego w państwach członkowskich*, Toruń 2016 • Rosa R., Matysiuk R. (red.), *Bezpieczeństwo i prawa człowieka w teoriach i praktyce społecznej początków XXI wieku*, Siedlce 2009 • Stanisz P. i in. (red.), *Sprawiedliwość a legalność działania administracji publicznej w sferze ochrony porządku i bezpieczeństwa publicznego*, Lublin 2015 • Szubiakowski M., *Administracyjnoprawna regulacja praw i wolności obywatelskich*, Warszawa 2017 • Szuniewicz M., *Ochrona bezpieczeństwa państwa*

jako przesłanka ograniczenia praw i wolności jednostki w świetle Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, Warszawa 2016 • Zięba-Załucka H., Bąk T. (red.), *Terroryzm a prawa człowieka*, Kraków 2012.

STANDARDY DOSTĘPU DO INFORMACJI PUBLICZNYCH I OCHRONY INFORMACJI NIEJAWNYCH

• Bąkowski T. (red.), *Jawność i jej ograniczenia. Model regulacji*, Warszawa 2016 • Bernaczyk M., *Prawo do informacji publicznej w Polsce i na świecie*, Warszawa 2014 • Cieślak Z. (red.), *Jawność i jej ograniczenia. Podstawy aksjomatyczne*, Warszawa 2013 • Czaplicki K., *Dokumenty tożsamości: jawność i bezpieczeństwo*, Warszawa 2016 • Depo J., Mazur S., *Administracja bezpieczeństwa informacji niejawnych i danych osobowych*, Kraków 2015 • Fajgielski P., *Informacja w administracji publicznej. Prawne aspekty gromadzenia, udostępniania i ochrony,* Wrocław 2007 • Gałach A. i in., *Dostęp do informacji publicznej a prawo do prywatności*, Warszawa 2015 • Gardocka T., *Obywatelskie prawo do informacji*, Warszawa 2008 • Gryszczyńska A. (red.), *Jawność i jej ograniczenia. Struktura tajemnic*, Warszawa 2016 • Gryszczyńska A., *Rejestry publiczne. Jawność i interoperacyjność*, Warszawa 2016 • Grzelak A., *Ochrona danych osobowych we współpracy państw członkowskich UE w zwalczaniu przestępczości. W stronę standardu europejskiego*, Warszawa 2015 • Jaśkowska M. (red.), *Jawność i jej ograniczenia. Znaczenie orzecznictwa*, Warszawa 2014 • Kępa L., *Ochrona danych osobowych w praktyce*, Warszawa 2015 • Kmieciak Z. (red.), *Jawność i jej ograniczenia. Skuteczność regulacji*, Warszawa 2013 • Martysz C. (red.), *Jawność i jej ograniczenia. Postępowanie administracyjne*, Warszawa 2015 • Mik C. (red.), *Jawność i jej ograniczenia. Standardy europejskie*, Warszawa 2016 • Rydlewski G., Szustakiewicz P., Golat K., *Udzielanie informacji przez administrację publiczną: teoria i praktyka*, Warszawa 2012 • Sibiga G. (red.), *Główne problemy prawa do informacji w świetle prawa i standardów międzynarodowych europejskich i wybranych państw Unii Europejskiej*, Warszawa 2013 • Szmulik B. (red.), *Jawność i jej ograniczenia. Zadania i kompetencje*, Warszawa 2015 • Taczkowska-Olszewska J., *Dostęp do informacji publicznej w polskim systemie prawnym*, Warszawa 2014 • Tarnacka K., *Prawo do informacji w polskim prawie konstytucyjnym*, Warszawa 2009 • Wójcik J., *Ochrona informacji a wywiad gospodarczy. Zagadnienia kryminalistyczne, kryminologiczne i prawne*, Warszawa 2016 • Zaremba M., *Prawo dostępu do informacji publicznej. Zagadnienia praktyczne*, Warszawa 2009.

STANDARDY OCHRONY DANYCH OSOBOWYCH I PRAWA DO PRYWATNOŚCI

• Jagielski M., *Prawo do ochrony danych osobowych. Standardy europejskie*, Warszawa 2010 • Kępa L., *Ochrona danych osobowych w praktyce*, Warszawa

2014 • Krzysztofek M., *Ochrona danych osobowych w Unii Europejskiej*, Warszawa 2014 • Mednis A., *Prawo do prywatności a interes publiczny*, Warszawa 2007 • Nowakowski B. i in., *Ochrona danych osobowych i informacji niejawnych w sektorze publicznym*, Warszawa 2015 • Opaliński B. i in., *Dostęp do informacji publicznej a prawo do prywatności*, Warszawa 2015 • Sakowska-Baryła M., *Dostęp do informacji publicznej a ochrona danych osobowych*, Wrocław 2014 • Sibiga G. (red.), *Ogólne rozporządzenie o ochronie danych. Aktualne problemy prawnej ochrony danych osobowych 2016*, Warszawa 2016.

STANDARDY DZIAŁALNOŚCI OPERACYJNO-ROZPOZNAWCZEJ

• Chlebowicz P., Kamińska J., *Operacyjna analiza kryminalna w służbach policyjnych*, Warszawa 2015 • Opaliński B., Brzeziński P., Rogalski M., *Gromadzenie i udostępnianie danych telekomunikacyjnych*, Warszawa 2016 • Rogalski M., *Kontrola korespondencji*, Warszawa 2016 • Szumiło-Kulczycka D., *Czynności operacyjno-rozpoznawcze i ich relacje do procesu karnego*, Warszawa 2012 • Taracha A., *Czynności operacyjno-rozpoznawcze (aspekty kryminalistyczne i prawnodowodowe)*, Lublin 2006.

KOMUNIKACJA I ŁĄCZNOŚĆ WEWNĄTRZ SYSTEMU

• Biernacik B., Kalman L. (red.), *Systemy i sieci teleinformatyczne Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej: wielorakie aspekty bezpieczeństwa cyberprzestrzeni*, Warszawa 2016 • Frączek M., Marczyk M. (red.), *Wybrane aspekty bezpieczeństwa cybernetycznego Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2014 • Marczyk M., *Wojskowe węzły teleinformatyczne w systemie obronnym państwa*, Warszawa 2016 • Pach A., Rau Z., Wągrowski M. (red.), *Nowoczesne systemy łączności i transmisji danych na rzecz bezpieczeństwa. Szanse i zagrożenia*, Warszawa 2013 • Pawłowicz M., *Nowa jakość projektów teleinformatycznych a bezpieczeństwo organizacji Policji*, Szczytno 2016 • Topolewski S., Żarkowski P. (red.), *Wpływ ochrony informacji niejawnych i danych osobowych na bezpieczeństwo państwa*, Siedlce 2016 • Wisz A., *Bezpieczeństwo informacji w wojskowych sieciach teleinformatycznych*, Warszawa 2010.

UŻYCIE BRONI I ŚRODKÓW PRZYMUSU BEZPOŚREDNIEGO

• Dyduch L., *Środki przymusu bezpośredniego: ich posiadanie, użycie i wykorzystanie przez policjantów*, Legionowo 2016 • Jałoszyński K., Zubrzycki W., Stelmach J. (red.), *Specjalne użycie broni: stan obecny, zagrożenia, propozycje rozwiązań*, Szczytno 2017 • Jurgilewicz M., *Środki przymusu bezpośredniego i broń palna: użycie lub wykorzystanie w ochronie bezpieczeństwa wewnętrznego*, Warszawa 2015.

20. EWALUACJA, OPTYMALIZACJA I MODERNIZACJA SYSTEMU BEZPIECZEŃSTWA

• Grzywna Z. (red.), *Nowoczesne rozwiązania w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego*, Katowice 2011 • Hołyst B., Pomykała J. (red.), *Metody biometryczne i kryptograficzne w zintegrowanych systemach bezpieczeństwa*, Warszawa 2011 • Hołyst B., Potejko P., Stawnicka J. (red.), *Optymalizacja procesu przepływu informacji w sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa państwa*, Szczytno 2015 • Kacprzyk J., Najgebauer A., Sienkiewicz P. (red.), *Badania operacyjne i systemowe a zagadnienia społeczeństwa informacyjnego, bezpieczeństwa i walki*, Warszawa 2008 • Lisiecki M., *Jakość w zarządzaniu bezpieczeństwem obywateli*, Lublin 2009 • Rydlewski G. (red.), *Modernizacja Policji*, Warszawa 2013 • Szafrańska E., Szołtek A. (red.), *Psychologia na rzecz bezpieczeństwa publicznego*, Szczytno 2009 • Wołejszo J. (red.), *Instytucjonalizacja i optymalizacja hierarchicznego modelu matryc bezpieczeństwa publicznego oraz systemu zarządzania zasobami i działaniami ratowniczymi*, tom 1 i 2, Warszawa 2012.

Nota o autorze i fragmenty recenzji

Prof. dr hab. Grzegorz Rydlewski specjalizuje się w zakresie nauk o polityce i bezpieczeństwie. Jest absolwentem i pracownikiem Uniwersytetu Warszawskiego, przewodniczącym Rady Naukowej Instytutu Nauk Politycznych, twórcą i kierownikiem Zakładu Nauki o Państwie i Administracji Publicznej. Jest badaczem systemów politycznych i administracyjnych, relacji między polityką i administracją, problemów jakości i prakseologii decydowania publicznego w Polsce i innych państwach europejskich, w tym w zakresie bezpieczeństwa. Autor ponad stu publikacji, w tym kilkunastu książek. Przez ponad dziesięć lat aktywny w administracji rządowej, m.in. jako sekretarz Rady Ministrów i szef Kancelarii Prezesa Rady Ministrów.

※ ※ ※

Praca stanowi studium analityczne bezpieczeństwa narodowego w ujęciu procesowym, całościowym pod względem podmiotowym i przedmiotowym. Ambicją Autora jest przedstawienie propozycji polegającej na merytorycznym zintegrowaniu ujęć: systemowego, sieciowego i procesowego, czyli odejściu od traktowania problematyki bezpieczeństwa w sposób zawężony (...). Książka może stanowić inspirację dla badaczy, stać się ważnym elementem debaty w środowisku akademickim, szczególnie wśród adeptów nauk o bezpieczeństwie. Dzieło można/należy polecić osobom profesjonalnie zajmującym się sprawami bezpieczeństwa, szczególnie uczestnikom procesów decyzyjnych w sprawach bezpieczeństwa. Ze względu na swoje wartości poznawcze powinno znaleźć się w kanonie literatury obowiązkowej dla studentów (i wykładowców) kierunku bezpieczeństwo.

Z recenzji wydawniczej prof. zw. dra hab. Bolesława Balcerowicza

※ ※ ※

Monografia ma charakter wielodyscyplinarny (...). Ciekawe i inspirujące jest dążenie do merytorycznego zintegrowania następujących podejść: systemowego, sieciowego, procesowego i decyzyjnego. Jest to całościowe spojrzenie w którym zagadnienia bezpieczeństwa narodowego w Polsce są przedstawione jako problemy aktywności decyzyjnej w powiązanych ze sobą różnych sferach: strategiczno-ustrojowej, zarządzania, ochrony prawnej i wymiaru sprawiedliwości, administrowania siłami, środkami i zasobami, informacji i wiedzy. (...) Książka jest napisana bardzo precyzyjnym językiem. (...). Odbiorcami monografii powinna być kadra naukowo-dydaktyczna oraz studenci różnych kierunków, m.in.: prawa, administracji, politologii, nauki o obronności, ekonomii. Monografia może być również lekturą podstawową dla kadry zarządzającej organizacjami i projektami działającymi w obszarze szeroko rozumianej problematyki bezpieczeństwa.

Z recenzji wydawniczej prof. zw. dra hab. Jerzego Kisielnickiego

※ ※ ※

Książkę należy traktować jako całościowe wprowadzenie do interdyscyplinarnych badań nad zarządzaniem bezpieczeństwem narodowym. (...) Nowatorskie znaczenie dla praktyki zarządzania bezpieczeństwem mają wskazania działań w celu optymalizacji procesu decyzyjnego. (...) Intelektualną propozycją autora opracowania jest ujęcie bezpieczeństwa narodowego jako megasystemu, który tworzą misja i cele stanowiące wyraz wartości i interesów narodowych, następnie funkcje poszczególnych elementów systemu, a w końcu zadania operacyjne tego megasystemu.

Z recenzji wydawniczej prof. zw. dra hab. Andrzeja Misiuka